ב״ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

מדרש תנחומא
סדר דברים

אידיש

439

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ״ו לפ״ק

ספר
מדרש תנחומא
על התורה
סדר דברים

עם שני ביאורים אהובים וברורים
שמם

עץ יוסף וענף יוסף

וראה זה חדש
ביאור אשכנזי

מיר האבען דעם ספר איבערגעזעצט אויף עברי טייטש, כדי מזכה צו זיין די וואס איז זיי שווער צו פארשטיין לשון הקודש. נדפס לראשונה בווארשא בשנת תדמ״ד

❖

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק, שנת תשמ״ו לפ״ק

(א) **אלה הדברים** יתברך שמו של מ"ה הקב"ה יתברך ויתעלה זכרו שבל הנסים שעשה לישראל במדבר כך עתיד לעשות להם בציון. במדבר כתיב אלה הדברים ובציון כתיב (ישעיה מב) אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים. במדבר כתיב (שמות כ) וכל העם רואים את הקולות. ובציון כתיב (ירמיה לה) קול ששון וקול שמחה. במדבר ארץ רעשה אף שמים נטפו (תהלים סח). ובציון אני מרעיש את השמים ואת הארץ (חגי ב) במדבר וה' הולך לפניהם יומם (שמות יג). ובציון כי הולך לפניכם ה' ומאספכם וגו' (ישעיה נב). במדבר כי ישוב ה' לשוש עליך (דברים ל). ובציון וגלתי בירושלים וששתי בעמי (ישעיה סה) ישושום מדבר וציה (שם לה) מה ראה ישעיה לומר כך אלא לפי שכשעברו ישראל את התורה עמד הושע ואמר ושמתיה כמדבר ושתיה כארץ ציה (הושע ב). לפיכך אמר ישעיה ישושום מדבר וציה. וכל נחמות שאמר ישעיה ישושום מדבר וגו' כפלים הם לפי שלקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה (ישעיה מ) לפיכך נחומיה בלשון כפלים. נחמו נחמו עמי (שם) אנכי אנכי הוא מנחמכם (שם נא) עורי עורי (שם) התעוררי התעוררי (שם) שוש אשיש (שם) פרוח תפרח ותגל (שם כה) ד"א ישושום מדבר וציה מפני מה כתיב כך ללמדך שבשעה שהקב"ה מגלה שכינתו על ישראל אינו נגלה עליהם כאחת מפני שאינן יכולין לעמוד באותה טובה בפעם אחת שאם יגלה להם טובתו כאחת ימותו כלם. ראה מה כתיב (שם סד) ומעולם לא שמעו לא האזינו עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו. צא ולמד מיוסף בשעה שנתודע לאחיו לאחר כמה שנים אמר להם אני יוסף אחיכם מתו כלם ולא יכלו לענות אותו וגו'. הקב"ה עאכ"ו אלא מה הקב"ה עושה מתגלה להם

עץ יוסף

(א) אני יוסף אחיכם מתו. מכאן מפורש שמתו מחמת שמחתם שהתחומית ועיין ס' ויגש כאן וכרכוב ליתא שמתו מחמת יראתם

אַלֶּה הַדְּבָרִים זָאל זַיין גלויבט דָּר נָאמָן פון מֶלֶךְ הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זָאל זַיין גְּלוֹבְט אוּנ אוֹף גהויבן זַיין גרעניקונק אַז צלי ניסים וואס עָר הָאט נָטָאן די יוֹדֶן אין דֶּר מִדְבָּר אַזוֹ ווֶעט עָר מִיט זַיי טָאן שְׁפֶּעטֶר אין דָּר שְׁטָאט צִיוֹן. אוּנ דֶּר מִדְבָּר שְׁטַייט דָּא אֵלֶּה הַדְּבָרִים דָּס אִיז די רייד וָום משֶׁה הָט גרֶעט צו די יוֹדֶן. אוּנ שְׁפֶּעטֶר בַּיי צִיוֹן שְׁטַייט אֲשִׁים מַחְשָׁךְ לִפְנֵיהֶם לָאוֹר נָאט זָאגט אִיךְ וָועל כָּאכֶן פִּינְצֶטֶערנִיש פַּר זַיי לִיכְטִיג. אוּנ אַלֵּי קְרוּמֶע זָאכֶן וָועל אִיךְ פַּר זַיי אוֹס גְּלַייכֶן. דִּיא רייד וָועל אִיךְ טָאן אוּנ אִיךְ וָועל זַיי נִיט פַּאר לָאזֶן. אִין דֶּער מִדְבָּר שְׁטַייט וְכָל הָעָם רואִים אֶת הַקּוֹלוֹת דָּאס גאנצי פָּאלְק יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן גֶּזֶעהֶן די קוֹלוֹת פון כַּיַּהַן תּוֹרָה. אוּנ בַּייא צִיוֹן שְׁטַייט אוֹךְ קוֹלוֹת קוֹל שָׂשׂוֹן קוֹל שִׂמְחָה אַקוֹל פון שְׁמָחָה אַקוֹל פון כְּרַייד. אוּנ דָּר מִדְבָּר שְׁטַייט אֶרֶץ רָעָשָׁה אַף שָׁמַיִם נָטְפוּ די עֶרֶד הָאט גָּטָאן שְׁטוּרְמֶן אוּנ דִּיא הִימֶלֶן הָאבֶּן גָּטָאן טְרִיפֶן וַאכֶּר בְּשַׁעַת כַּיַּהַן תּוֹרָה. אוּנ אִין צִיוֹן שְׁטַייט אֲנִי מְרַעֵשׁ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אִיךְ וָועל שְׁטוּרְמֶן דִּיא הִימֶלֶן מִיט דָּר עֶרֶד. אוּנ דָּר מִדְבָּר שְׁטַייט וַי הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וָאט אִיז גנאנגן פַּר די יוֹדֶן בַּיי טָאג אוּנ בַּיי נָאכְט. אוּנ אִין צִיוֹן שְׁטַייט כִּי הוֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם יְיָ וַאאַסְפְכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל ג' ט. וָועט נַיין פַּר אַיִךְ אוּנ דָּר נָאט פון יוֹדֶן וָועט אַיִן זַאמֶלֶן. אוּנ דָּר מִדְבָּר שְׁטַייט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זָאגט כִּי יָשׂוּשׂ יְיָ לָשׂוּשׂ עָלַיִךְ נָאט וָועט וִוידֶער קֶערִין פְּרַייד אוֹף אַיִךְ. אוּנ אִין צִיוֹן שְׁטַייט וְגַלְתִּי בִירוּשָׁלַיִם וְשָׂשְׂתִי בְעַמִּי נָאט זָאגט אִיךְ וָועל מִיךְ פְּרֶייֶען מִיט יְרוּשָׁלַיִם אוּנ אִיךְ וָועל מִיךְ פְּרֶייֶען מִיט מַיִן פָּאלְק. אוּנ וַייטֶר שְׁטַייט יְשׁוּשׁוּם מִדְבָּר וְצִיָּה עָם וָועט זִיךְ פְּרֶייֶען דָּר מִדְבָּר אוּנ דָּס וִוּיסְטוּנג. אוּנ פַּר וָום הָט יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא דָּס גְּזָאגְט אַז דָּער מִדְבָּר וָועט זִיךְ פְּרֶייֶען וַייל בְּשַׁעַת דִּיא יוֹדֶן הָאבֶּן עוֹבֵר גְּוֶוען אוֹף דָּר תּוֹרָה הָאט זַי הוֹשֵׁעַ הַנָּבִיא גָּזָאגְט וְשַׂמְתִּיהָ כַּמִּדְבָּר וְשִׁתִּיהָ כְּאֶרֶץ צִיָּה אִיךְ וָועל זַיי וִויסְט מָאכֶן אַזוֹ וַי די מִדְבָּר אִיז וִויסְט. דְּרוּם הָט יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא גָּזָאגְט אַז שְׂפֶּעטֶר אַז מָשִׁיחַ וָועט קוּמֶן וָועט זִיךְ פְּרֶייֶען דער מִדְבָּר מִיט דִּיא וִויסְטֶע עֶרֶד. מִיר נְפִינוּ אַז יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא הָאט גְּמְרַייסְט דִּיא יוֹדֶן מִיט אַמָאפֶלְען לָשׁוֹן וַוייל זַייא זֶענֶן גְּשְׁטְרָאפְט גְּוָארֶן פון נָאטָם הָאנְד טָאפִּיל אוֹף זַייעֲרֵי זִינְד. דְּרוּם הָט זַי יְשַׁעְיָה גְּמְרַייסְט אוֹךְ מִיט מָאפִּיל שְׁטַייט יְשַׁעְיָה הָאט גְּזָאגְט נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יאמַר אֱלֹהֵיכֶם טְרַייסְט אוּנ טְרַייסְט מַיִן פָּאלְק טוּט זָאגֶן אַיִיעֶר נָאט. צְווִי כָּאל טְרַייסְט שְׁטַייט וַוייטֶר אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מְנַחֶמְכֶם אִיךְ נָאט אִיךְ נָאט בִּין אַיִיעֶר טְרַייסְטֶר שְׁטַייט טָאפִּיל. שְׁטַייט וַוייטֶר שׂוּרִי שׂוּרִי דָּר וָועק זִיךְ דָּר וָועק זִיךְ שׂוּשׂ אָשִׂישׂ פְּרַייֶען וָועל אִיךְ מַאכֶן פְּרַייֶען פְּרוֹס תִּפְרַח וְתָגֵל בְּלִיעֶן וָועטְסטוּ בְּלִיעֶן אוּנ זִיךְ פְּרַייֶען. אֶלָּם מִיט אַמָפֶלְען לָשׁוֹן. נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז דְּרוּם שְׁטַייט דָּר כִּדְבָּר וָועט זִיךְ פְּרַייֶען צוּא וַייזֶן אַז נָאט אַנְטְפֶלְעקְט זַיין שְׁכִינָה אוֹף דִּיא יוֹדֶן אַנְטְפֶלְעקְט עָר נִיט אוֹף אַמָאל. וָוארוּם זַייא וָועלֶן נִיט קֶאגֶן פַּר נָעטָם דָּס פִּיל גוּטֶם אוֹף אַמָאל. עָם שְׁטַייט אוֹף דֶעם גוּטֶם וָום שְׁפֶּעטֶר וָועלֶן די יוֹדֶן הָאבֶּן עֵין לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ פון אַייבִּיג הָט מָען אַזוֹנְס נִיט גֶּהערְט אוּנ קֵיין אוֹיֶער הָט דָּס נִיט פַּר נוֹטָען אוּנ קֵיין הָט דָּס נִיט גִּיזֶעהֶן אַנְאט חוּץ נָאט זָאל אַזוֹנְס טָאן צוּ די דָּאפֶּרְם וָום הָאפֶּן צוּא אִים אַזוֹ גְּרוֹס וָועט זַיין דָּר שְׂכַר פון דִּיא יוֹדֶן שְׁפֶּעטֶר. דְּרוּם וָועט נָאט וִויזֶן דָּעם שְׂכַר בִּיקְלָךְ

להם קמעא קמעא בתחילה משיש את המדבר שנא' ישושום מדבר וציה ואח"כ הגל ערבה ותפרח כחבצלת . ואח"כ פרוח תפרח . ואח"כ כבוד הלבנון נתן לה . ואח"כ המה יראו כבוד ה' הדר אלהינו. לפיכך אמר דוד (תהלים קג) כי בנה ה' ציון נראה בכבודו . ואומר (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון . ואומר (שם כד) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו וגו' :

(ב) **אלה** הדברים אשר דבר משה וגו' . אמרו ישראל אתמול אמרת לא איש דברים אנכי ועכשיו אתה מדבר כל כך . א"ר יצחק אם אתה חייך שנה את התורה והתרפא משה כבר למד את כל התורה . בכדבר בערבה מול סוף . ושה"כ אז ידלג כאיל פסח ותרון לשון אלם (ישעיה לה) בא וראה כשאמר הקב"ה למשה לך ואשלחך אל פרעה א"ל משה בייא אתה מעביר עלי לא איש דברים אנכי . א"ל ע' לשון עומדין בפלטרין של פרעה שאם יבא אדם אחר ממקום אחר מדברים עמו בלשונו ואני הולך בשליחותך והם בודקין אותי לומר שאני שלוחו של מקום וגלוי לפניהם שא"י להשיח עמהם אין שוחקין עלי לומר ראו שליח של מי שברא העולם ואה כל הלשונות אינו יודע לשמוע ולהשיב הוי בייא לא איש דברים אנכי הן אני ערל שפתים (שמות ו) א"ל הקב"ה והרי אדם הראשון שלא למדו בריה מנין היה יודע ע' לשון שנא' (בראשית ב) ויקרא להם שמות . שם לכל הבהמה אכ"כ אלא שמות. ואתה אומר לא איש דברים אנכי . בסוף מ' שנה שיצאו ישראל ממצרים התחיל מפרש התורה בע' לשון . באר את התורה הזאת . הפה שאמר לא איש דברים אנכי אמר אלה הדברים . והנביא צווח ואמר אז ידלג כאיל פסח ותרון לשון אלם . למה כי נבקעו במדבר

עין יוסף

ירלפ"ו מו מחמת כוסה ע"ם : (כ) **אם** מחסר חיוך . פי' כנד פכ : [כייח]. ל' נעקה : [להסיח]. פי' לדבר : כדי

ווייס . צום עֶרשטֶן וועט זיך פֿרייען דֶר מִדבָּר אוּנ די וויסטָע עֶרטֶר . דרום שטייט ישושום מִדבָּר וְציָה דֶר מִדבָּר מיט די וויסטָע עֶרטֶר וועלן זיך פֿרייען . דֶר נָאך שטייט תגל עֲרבָה ותפרח כחבצלת אַלי פֿלָעצֶר וועלן זיך פֿרייען אוּנ וועלן בְּליִען אַזוֹ ווי דיא רוֹזן . נָאך דֶעם שטייט פרוח תפרח זיי וועלן בְּליִען אַלי עֲרטֶר . נָאך דֶעם שטייט כבוד הלבנון נתן לָהּ דֶעם בָּבוד פּוּן בֵּית הַמִקדָש וועט גענֶעבֶּן וועלן צוּ דיא יוּדֶן.נָאך דֶעם שטייט המה יראו כבוד יי הדר אלהינו זיי וועלן זֶהן דֶעם בָּבוד פּוּן נָאט דָס שיינקייט פּוּן אוּנזֶר נָאט . דָס קָאנֶן כּיר אָפּ לֶערנין פּוּן יוֹנֶסְף מיט די בְּרוּדֶר אוּנ עֶטלַיכֶע יָאהר בְּשעת עֶר הָט זיך צוּ זיי דֶר קָאנט פְּלוּצלונג שטייט עֶר הָט זיי גָנאנט איך בין אייֶער בְּרוּדֶר יוֹסף אוּנ פַּאר שֶרֶעק ענען זייא שיעור נְשטָאנֶבֶּן אוּנ הָאבֶּן אים ניט נָקאנט ענטפֶּרן פֶּר שֶרֶעק . הייִנט אז נָאט וועט קוּמֶן פְּלוּצלונג צוּ יוּדֶן וועלן זייא דָאך פְּשיטָא ניט קָאנֶן אוֹס הַאלטֶן דרום וועט נָאט קוּמֶן בִּימלָך וויים אֵלֶה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה דָּם איז די ייד וום משה הָט גֶרעט צוא דיא יוּדֶן . הָאבֶּן די יוּדֶן גָנאנט נעכטין הָאסטוּ גָנאנט צוּ נָאט לא איש דברים אנכי איך בין ניט קיין מענטש פּוּן ייִטן צוּ די יוּדֶן אוּנ הייִנט רעכטוּ אַזוֹ פּוּל . רַבִּי יִצחָק זָאגט אז דֶר מֶענטש איז אַכבד פֶּה עֶר שמאמילט זָאל עֶר לֶערנין די תּוֹרָה וועט עֶר גָהייִלט וועלן אַזוֹ ווי משה רַבֵּינוּ שטייט עֶר איז נוֹוען אַכבד פֶּה אוּנ אז עֶר הָאט גֶלֶערנט דיא תּוֹרָה שטייט אֵלֶה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבָּר בָּעֲרָבָה מול סוף דָּאם איז דיא ריידֶן וום משה הָט גֶרעט צוא דיא יוּדֶן עֶר הָט זיי נְשטָראפט אוֹף דֶעם וום זיי הָאבֶּן גזינדיגט אין דֶר מִדבָּר . דָס זָאגט דֶר פָּסוּק אֲז יַדֵּלֵג כָּאַיָּל פִּסֵּחַ וְתִרּוֹן לְשׁוֹן אִלֵּם אַז מֶשיח וועט קוּמֶן וועט אַהיינקעדיקֶר שְׁפְּרִינְגֶן וויא אַיינְד אוּנ עֶם וועט זינגן דֶר צונג פּוּן אַיינְמֶענ . מיר גְּפִינֶן בְּשֶׁעת נָאט הָט גָנאנט צוא משה לֵךְ וְאֶשְׁלָחֲךָ אֶל פַּרְעֹה גיי איך וועל דיך שיקֶן צוּ פַּרְעה הָט משה גָנאנט וום וויל כְטוּ עֶר זָאל אוֹף מיר אֶן שְׁרַיִין איך קָאן דָאך ניט רָעדין מיט אים . בֵּיי פַּרְעה אין פַּאלָץ שטייֶן זיבֶּציג מֶענטשֶן וום קָאנֶן אַלי זיבֶּציג לְשונות פּוּן דֶר וועלט . וְעֵר עָם קוּמט רָעט מֶען מיט אים מיט זיין לָשון אוּנ אז איך וועל נִין מיט זיין שְׁלִיחוּת איך וועל זָאגֶן איך בִּין אַשְׁלַיחַ פּוּן נָאט אוּנ איך קָאן מיט זיי ניט רָעדין וועלֶן זייא דָען ניט לַאכֶן פּוּן מיר וועהט דֶעם שְׁלִיחַ וום נָאט הָט גְשוּקט צוּ מיר . עֶר הָאט בַּשאפֶן די וועלט אוּנ אַלי ציינְגֶער וויסט עֶר ניט צוּ עֶנטפֶּרֶן אוּנזֶר לָשון . הָט נָאט גָנאנט צוּ משה זעה אָדָם הָרִאשׁוֹן ווער הָאט אים אוֹם גֶלֶערנט אַלי זיבֶּציג לְשונות עם שְׁמוֹת וַיִּקרָא לָהֶם שמות אָדָם הָרִאשׁוֹן הָט נרוּפֶן נָעמֶן צוּא אַלי בְּהֵמוֹת אוּנ חיות שְׁמוֹת ניט אַנָאמֶן נָאר נָעמֶן אַסאך נָעמֶן אוֹף אַלי זיבֶּציג לְשונות הָט עֶר נרוּפֶן צוּ אִיטלִיכֶם בְּהֵמָה אוּנ חַיָּה . אוּנ דוא זָאגט איך בִּין ניט קיין מֶענטש פּוּן רָעדין . אוּנ סוֹף פֶּערציג יָאר זיבֶּט די יוּדֶן זענען אַרוֹם פּוּן מִצרַיִם הָט משה רַבֵּינוּ אֶן נְהוּבֶּן מְפוֹרָשׁ צוּ זיין דיא תּוֹרָה אוֹף אַלי זיבֶּציג לְשונות דרום שְׁמַיִים דָא בֵּאר אֶת הַתּוֹרָה עֶר הָט בַּאשַׁייד די תּוֹרָה אוֹף זיבֶּציג שְׁפְּרַאכֶן . דָער מויל וום הָט פְּרִיעֶר גָנאנט לא איש דברים אנכי איך בִּין ניט קיין מֶענטש פּוּן רָעדין דָער הָאט דָער נָאך גֶרעט דיא אַלי יִיד רֶייד צוא דיא יוּדֶן . דָאס שְׁרַייב דָער נָביא אוּנ זָאגט אז משה וועט קוּמֶן וועלן אַלי מֶענטשֶן וועלֶן זְינְגֶן פֶּר וום וועט דָאס זיין שְׁמַיִים וועלֶן מי

נבקעו

מים ונחלים בערבה . לכך נאמר אלה הדברים :

(ג) ויאמר ה' אל משה רב לכם סב את ההר הזה ואת העם צו לאמר אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו . זשה"כ (תהלים ס) למנצח על שושן עדות מכתם לדוד ללמד אימתי בהצותו את ארם נהרים ואת ארם צובה וישב יואב ויך את אדום בגיא מלח שנים עשר אלף והרי כבר נאמר (מלכים ו יא) כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום ואחרי כן חזר ואומר וישב יואב ויך את אדום בגיא מלח . זשה"כ קרוב מצדיקי מי יריב אתי נעמדה יחד זו בעל משפטי יגש אלי (ישעיה נ) נתן הקב"ה את התורה לישראל כדי שיזכו בה לכל האומות. את מוצא שיואב היה ראש סנהדרין שנא' (שמואל ב כג) ואלה שמות הגבורים אשר לדוד יושב בשבת התחכמוני זה יואב ודוד הכם מכל היה שנא' (שמואל ב יד) ואדוני חכם כחכמת מלאך האלהים ולא היו עושין דבר אלא ע"פ סנהדרין שנא' (תהלים ס) למנצח על שושן עדות אלו סנהדרין שנא' סונה בשושנים עדות על שם התורה שנקראת עדות . מכתם זה דוד שנעשה מלך וקורא עצמו עני תם שהלך בתמימות עם קונו ללמד ללמדו הדבר . אימתי בהצותו את ארם נהרים מהו שכהלך יואב להלחם עם ארם נהרים יצאו לקראתו אמרו לו את מבני בניו של יעקב ואנו מבני בניו של לבן והרי התנאי שלהם קיים דכתיב (בראשית לא) עד הגל הזה וגו' . כששמע יואב כך חזר אצל דוד א"ל מה אתה אומר הרי תנאי שבועת יעקב מיד הושיבו סנהדרין שושן עדות ללמד למדוהו ואמרו לו באמת כך היה התנאי אלא שהם עברו תחלה בלעם הרשע לא כך אמר מן

עין יוסף ארם

(ג) בדי שיזכה בה לכל האומות . פי' כדי שיגלה בה לכל האומות דלכל קבוע כמהלכה על מהלכה דמי (יפ"ת) : [חזר למ"ל דוד כו' מיד מ"ל שזיכהו לרבקן וכן מפן דרי"כ למכתם]. [כשהלך יואב סופיהו סנהדרין כו']. ות"ת מעיקר ל כשנת דוד את יואב על ארם נכרים עם ארם נכריים כו' ואחי מבני בניו של לבן . [ולין להקשות לשבועת יעקב ולבן ומ"ש בתר שכי דסלו רובי יושבי ארם נכרים מכתמת לה מבני לבן היו ולמה יתנע שהולך לדין בסנהדרין . וי"ל דוודאי דוד ידע בזה שהיה תכף מכל מכה מפני בני לבן דהוו מישוטת . י"ל כיון דהפ ע"כ פוגע גם בבני לבן כסנהדרין ומעיקרית כמך על דעתו ולפ הם לא לחוש כי אחריני שהדכר לבן אחר בתוכם ולפ הם לא יסיח פוגע בכלם ים לחום לבני לבן פוגע בעיניו . הכל כשתפסו על יואב ושלח להודיעו ולפ נתן על

לבן

נִבְקְעוּ בַּמִּדְבָּר מַיִם וְנַחֲלֵי עֲרָבָה וְעֵרֶן קְוֹוֵאלַיִן מִיט וַוַאסֶר אִין דֶר מִדְבָּר אוּנ טַייכֶן וְוָעט זַיין אִין אַלֶּי וְוִיכְטֶע עָרטֶר רַב לָכֶם סֹב אֶת הָהָר הַזֶּה נָאט הָט גָּנַאנְט צוּ מֹשֶׁה גִינוּג אַרוּם רַינְגֶלֶן הָעם בַּאַרג אִיר גַייט דָא אִין גְּבוּל פּוּן דִי קִינְדֶר פּוּן עֵשָׂו אוּנ פּוּן זַיי הָאבּ אִיךְ קֵין חֵלֶק נִיט גֶעבֶּן . דָאס זָאגט דֶר פְּסוּק נַיָּשָׁב יוֹאָב וְיָךְ אֶת אֱדוֹם בְּגֵיא מֶלַח פְּרִיעֶר שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים יָשַׁב יוֹאָב וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הַכְרִית כָּל זָכָר בֶּאֱדוֹם דֶּעֶר נָאךְ נַיָּשָׁב יוֹאָב וְיָךְ אֶת אֱדוֹם בְּגֵיא מֶלַח יוֹאָב דֶער שַׂר צְבָא פּוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ אִיז גֶעשִׁקְט זָעקְס חֳדָשִׁים בִּיז וָואנֶן עֶר הָט גֶּהַרְגִּיט אַלֶּי זְכָרִים פּוּן אֱדוֹם . דָס זָאגט וַיַּשַׁע הַנָּבִיא זָאגט פּוּן נָאכְּטְס וָועגֶן קְרוֹב מִצַּדִּיקִי מִי יָרִיב אִתִּי נֶעמֶעדָּה יָחַד מֵיין גֶערֶכְטֶער נָאט אִיז נָאהֶיכְט וָועֶר עֶס וויל זִיךְ קְרִיגֶן מִיט מִיר זָאלֶן מִיר זִיךְ שְׁטֶעלֶן צוּ זַאמֶן . וָוארוּם נָאט הָט גֶּגעבֶּן דִּיא תּוֹרָה צוּ דִי יוּדֶן כְּדֵי זַיי זָאלֶן מִיט אִיר כְּנַצַּח זַיין אַלֶּי מַזָּנוֹת פּוּן דִּיא אוּמוֹת הָעוֹלָם דְּרוּם הָאבֶּן דִּיא יוּדֶן נִיט גֶטָאן קֵין שׁוּם זַאךְ נָאר מִיט דֶר תּוֹרָה . אָז וויא יוֹאָב דֶר שַׂר צְבָא פּוּן דָּוִד אִיז עֶר גֶּוועֶן דֶר רֹאשׁ פּוּן סַנְהֶדְרִין כְּדֵי עֶר זָאל מָאן וִוי דִי תּוֹרָה הַיּוֹסֵט עֶס שְׁטַיִיט וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד דִי זָענֶן נָוועֶן דִי גִּבּוֹרִים פּוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ . דֶר עֶרְשְׁטֶר אִיז גֶּוועֶן יוֹאָב וָום עֶר אִיז גֶּזעֶסֶן אִין דִי זִיצְעֶרְס פּוּן דִּיא קְלוֹגֶע פּוּן סַנְהֶדְרִין אִיז יוֹאָב גֶּוועֶן דֶר עֶרְשְׁטֶר פּוּן זַיי . דָּוִד הַמֶּלֶךְ אִיז גֶּוועֶן נָאךְ קְלוֹגֶע פֶּר אַלֶּי עֶס שְׁטַיִיט וַאדוֹנִי חָכָם כְּחָכְמַת מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים מֵיין הַאר דָּוִד אִיז כְּלוֹג וִוי אַמַּלְאָךְ פּוּן נָאט אוּנ זַיי פְּלֶעגֶן נִיט טָאן קֵין שׁוּם זַאךְ נָאר וָום דִי סַנְהֶדְרִין הָאבֶּן גֶהַיסֶן טָאן עֶס שְׁטַיִיט לְמְנַצֵּחַ עַל שׁוֹשַׁן עֵדוּת דִּיא סַנְהֶדְרִין וָום זַיי וָועֶרֶן גֶרוּפְּן שׁוֹשַׁן אִיז טַייטְש רוֹזֶן . אָז וִוי רוֹזֶן זָענֶן אַרוּם גְצוֹכְט אָז דִּיא כְּנֶסֶת דִּיא יוּדֶן מִיט זַייעֶרֶי הְקָנוֹת אוּנ גְּזֵירוֹת וָום זָענֶן גוּט אוֹף יוּדֶן . זַיי וָועֶרֶן גְרוּפְּן עֵדוּת אוֹפְּן נָאמֶן פּוּן דֶר תּוֹרָה דִּיא תּוֹרָה הַיּוֹסֶט עֵדוּת מִכְתָּם דָּוִד הַמֶּלֶךְ הַיּוֹסֶט מִכְתָּם נֵאנְצֶקְייט חָאמְשִׁי עֶר אִיז גֶּוועֶן אַבֶּלֶךְ פּוּן דֶעסְט וָועֶנֶן אִיז יוֹאָב גֶּוועֶן גֶּוועֶן נֵאנְץ מִיט נָאט מִכְתָּם אִיז צְוויי וָועֶרְטֶר זִיךְ . הֵם אִיז טַייטְש אֲרוּם אוּנ נֵאנְץ . עֶר אִיז גֶּוועֶן קְלֵיין בַּייא זִיךְ וִוי אַיין אֲרוֹמַאן אוּנ נֵאנְץ צוּא נָאט בְּחַצּוֹתוֹ אֶת אֲרַם נַהֲרַיִם בְּעֶשְׁעַת יוֹאָב זַיין שַׂר צְבָא אִיז גַּנַאנְגֶן מִלְחָמָה הַאלְטֶן מִיט דֶר שְׁמָאט אֲרַם נַהֲרַיִם זָענֶן אֶקְעגֶן אוּנ הָאבֶּן אִים גְּנָאגְט אִיר זָענְט דָאךְ פּוּן דִי קִינְדֶר קִינְדֶר פּוּן יַעֲקֹב . אוּנ מִיר זָענֶן פּוּן דִי קִינְדֶר כִּיינְדֶר פּוּן לָבָן אִיז דָאךְ דָא אֹתָנֵי וָום לָבָן מִיט יַעֲקֹב הָאבֶּן צְווישֶׁן זִיךְ גְּמַאכְט אַז אַיינֶר דֶעם אַנְדֶרֶן זָאלֶן נִיט עֲעפֶּן עֶס שְׁטַיִיט עַד הַגַּל הַזֶּה עַד הַמַּצֵּבָה הַזֹּאת דָס בְּעֶרְגֶיל שְׁטַיִינֶר מִיט דֶר מַצֵּבָה זָאלֶן זַיין עֵדוּת אוֹף אִינְזֶרֶי כִּיידֶר וָום מִיר הָאבֶּן דָא גְמַאכְט . אִיז יוֹאָב גְּקוֹמֶן צוּרִיק צוּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָז הָאבֶּן אִים גְּזָאגְט דִּיא אֲרַם נַהֲרַיִם . הָאט דָּוִד הַמֶּלֶךְ גֶּוועֶצְט סַנְהֶדְרִין הָאבֶּן זַיי דֶר קֶלֶעְרְט אַז זַיי הָאבֶּן כְּרִיעֶר עוֹבֵר שְׁבוּעָה גְּוועֶן אַז וויי עֶס שְׁטַיִיט בְּלֶעֶם הָרְשָׁע הָט גָּנַאנְט מִן אֲרַם נַהֲרַיִם יַנְחֵנִי בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב אִיךְ זָאל אִים שְׁעלֶטֶן דִי יוּדֶן . נָאךְ גְּפִינֶן מִיר כּוֹשֶׁן רִשְׁעָתִים הָט מְשַׁעְבֵּד גְּוועֶן מִיט דִי יוּדֶן עֶס שְׁטַיִיט וַיַּעַבְדוּ

ארם ינחני בלק מלך מואב וגו' (במדבר כג) . וכושן רשעתים לא שעבד בנו שנא' (שופטים ג) ויעבדו בני ישראל את כושן רשעתים וגו' . הם הרשיעו עלינו שתי רשעיות . כיון שהורו להם סנהדרין כך חזר עליהם והרגם שנא' (תהלים ס) בהצותו את ארם נהרים ואת ארם צובה וישב יואב ויך את אדום בגי מלח . והלא עם ארם עשה מלחמה מהו ויך את אדום היה צריך לומר ויך את ארם ולא אדום אלא כשבא יואב להלחם עם ארם עמדו עליו בני אדום ואמרו לו לא כך אמר להם הקב"ה אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל השיב יואב לא כך אמר לנו אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו הניחו אותנו לעבור לארצנו . אמר יואב אם נחריב אדום עכשיו אין אנו מוצאין בחורתנו לא אכילה ולא שתיה אלא נניח אותם עד שנכה את ארם ונחזור עליהן לכך נאמר וישב יואב ויך את אדום בגיא מלח . אמר הקב"ה מה אתם טועילין שהכו את אדום קמעא קמעא אבישי בן צרויה הרג י"ח אלף ויהי כל אדום לדוד לעבדים נושאי מנחה (שמואל ב ח) כשיגיע זמן אני אכלה את אדום ואחריבנה שנא' (עובדיה ו) וירשו הנגב את הר עשו וגו' את שדה אפרים ואת שדה שומרון וגו' וגלות החל הזה לבני ישראל וגו' ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו וגו' . באותה שעה והיתה לה' המלוכה :

(ד) **רב** לכם סב את ההר הזה . וזה"כ השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה

ענף יוסף

(ג) **וכושן** רשעתים לא שעבד בנו . קשה דלכא כושן רשעתים וסייעתו הכצירים לישראל לא היו מבני לבן ונמצאו בני לבן לוקין על לא חמס בכפם ולפי פ"ש רו"ל בסנהדרין דכושן רשעתים הוא לבן הארמי שעשה ב' רשעיות ששעבד בישראל ועבר על השבועה או דהשתי רשעיות הוא א' ביטי יעקב שדרך אחריו ובקש לעקור את הכל וא' ביטי שפוט השופט ם ששעבד בישראל ניחא בודאי ואף אם נאמר שהוא אחר י"ל דכיון דבני לבן בתוך העם הכצירים את ישראל ואינם מוחים בידם מתחייבים עכהם כענין ישבי שכם שנענשו בפני שלא מיחו בשכם בן חמור והוא כאלו בני לבן עשו השתי רשעות ר"ל כאלו שעבדו בישראל

עין יוסף

ונו'

[illegible] לכמה כוחם מס כיוחנו רקם כסנהדרין מגם דוד על סדבר ונם סנסנדרין ר"ל סנסנדרין סומך על דעת עד שמגלן פי סכנסדרין (ע"ש) : [מיד סומיכו לכה לכמוך על דעת עד שמגלן פי סכנסדרין (ע"ש)] . דכם ללמד מפושן עדות [כ"כ סנסנדרין פושן עדות ללמד למדונו כו'] . ר"ל סנסנדרין סנקלין ם מן עדות כך שעמדו ללמד כדין לדוד : [כ"כ יוחנ לכלהם עם מרם כו'] . ר"ל מנח יתם מלהתמם על כלמוד ם מלח על מרם רק מפני שלח נתנו לכם מקום לעבור דרך מרנס נת . דשם מלהמה ע"כ : [לח כך ממנ לי"ס] . ר"ל נדולו של משה הו ל"ל לכם : [כניתי: מותנו לעבור ונח רלו ממר יומב] . כן כוח כילקוטו כשם כתמתומח . וכן כעתיק כיש"ם לשון כהנחומח : [קמעה קמעה ח"ל ביטי כ"ל כרבי ה חלף] . שמתי מ.תמות כיו ח של יהונתן וח"ל מ"ש כיטי כדמ"ת כ"ב ס"ל ע"ש ונח כמעת כמפרשים שהכל מלהמה להם מלח מלחיטי כה וככה שמה חלפים ויומב גמר על ידו וככה י"ב חלף ועל שמחיטי כתמיל קרח ככל על שמו עכ"ל כז : דוהק :

שלח

כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל . קשה הא יראה שהדין עם בני אדום שלא נתן ה' רשות אפילו דריסת הרגל בארצם שלא ברשות (יעיין ברש"י על פסוק זה) . והא ראית שכיבה וישראל לא עברו כנגדם לעבור דרך ארצם ב ל כרחך כדכתיב וים ישראל מעליו, ויש לומר כי לא לעבור דרך ארצם בקש יואב אלא דאדום כפחד יואב שלא יכנס בארצם נזהרו לה־חיקו ולא היו רוצים להניחו שיעבור אפילו סמוך לגבולם, ועל זה מגין ו אב שהרי הקדוש ברוך הוא הרשהו בזה כדכתיב אתם עוברים בגבול אחיכם וגו' שהרי גבולם שרי ואין בידם למנעו אף על פי שהם מצטער" קצת מזה מיראתם פן יהרסו המן אנשי הצבא לכיכם בתוך תחומם או שילחכו את סביבותיהם (יפ"ת) :

ופ"ם

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כּוּשָׁן רִשְׁעָתַיִם דִּי יוּדָן הָאבֶּן נְדִינְט צוּ כּוּשָׁן רַשְׁעָתַיִם פּוּן אָרָם . הָאבֶּן זַיי צִיווִי טָאל עוֹבֶר שְׁבוּעָה נָוועֶן דְּרוּם אִיז שׁוֹן דָּר תְּנַאי בְּמֵל נָוואָרן דְּרוּם כּוּשָׁן רִשְׁעָתַיִם כּוּז טַיִיטְשׁ דָּר כּוּשָׁן פּוּן אָרָם וָום הָאבֶּן אוֹף אוּנז גְּבְּרֶענְגט צָווִיי מָאל שְׁלָעכְטֶס . וִוי דִיא בַּנְהַדְרִין הָאבֶּן אַזוֹ גָּאנְט אִיז יוֹאָב גָּאנְגָן צוּרִיק אוּן הָט זַיי אוֹם גְּהַרְגִיט עָם שֶׁיים בְּהַצּוֹתוֹ אֶת אֲרָם נַהֲרַיִם וְאֶת אֲרָם צוֹבָה וַיָּשָׁב יוֹאָב וַיַּךְ אֶת אֱדוֹם בְּגֵי מֶלַח . הָאט זִיךְ גְּקְרִיקְט מִיט אָרָם נַהֲרַיִם אוּן יוֹאָב הָאט זִיךְ אוּם גְּקֶעֶרְט אוּן הָט גְּשְׁלָאגָן אֱדוֹם אוֹפְּן זַאלְץ פְּלַאץ פִּיל מֶענְטְשֶׁן . אִיז דָּאךְ דִי קְשָׁיָא עֶר הָט דָּאךְ טְלָחָמָה גְּהַאלְטֶן מִיט אָרָם וָום דָּעֶן זָאגְט עֶר הָט גְּשְׁלָאגָן אֱדוֹם דָּר תְּרוּיץ אִיז בְּשַׁעַת יוֹאָב הָט גְּשְׁלָאגָן אָרָם זָענָן אוֹף גְּשְׁטַאנְען דִי מֶענְטְשֶׁן פּוּן אֱדוֹם אוּז הָאבֶּן גִּיט צוּ יוֹאָב נִיט אַזוֹ הָאט נָאט גָּזָאגְט צוּא כְּשֶׁה רַבֵּינוּ אל תתגרו בם כי לא אתן מֵאךְ הָאבֶּן גִּיט רַייצִין מִיט אֱדוֹם וָואס פּוּן זַיי עֶר לַאנְד וָועל אִיךְ אַיִיךְ נִיט גָּעבְּן אֶפִילוּ כִּין טְרִיט דְּרוּם טָארְט אִיר נִיט דּוּרְךְ נַיין אִיבֶּעֶר אוּנז כִּין אָרָם . הָאט יוֹאָב גָּאנְט עָם שְׁטַייט אוֹם אֲחֵיכֶם בְּנֵי עֵשָׂו אַז אִיר טָענְט דּוּרְךְ נַיין בַּיי דֶּר גְּרֶענְץ פּוּן עֵשָׂו הַיינְט לָאזְט אוּנז דּוּרְךְ נַיין בַּייא דֶּעֶר גְּרֶענְץ . וִוי זַייא הָאבֶּן נִיט גְּלָאזְט דּוּרְךְ גַיין הָאט יוֹאָב גְּזָאגְט אַז מִיר וָועלֶן אַצוּנְד שְׁלָאגָן אֱדוֹם וָועלֶן מִיר נִיט הָאבֶּן צוּרִיק גֶּיעֶנְדִיג פּוּן אָרָם כִּין טְרִיט . דְּרוּם לָאזְן מִיר אַצוּנְד נִיט חָרוֹב מַאכֶּן אֱדוֹם נָאר אַז מִיר וָועלֶן גַיין צוּרִיק פּוּן אָרָם וָועלֶן כִּיר חָרוֹב מַאכֶּן אֱדוֹם אוֹךְ . דְּרוּם שְׁמַייט זַיי יוֹאָב בַּיךְ אֶת אֱדוֹם יוֹאָב הָט זִיךְ אוּם גְּקֶעֶרְט פּוּן אָרָם הָט זִיךְ עֶר גְּשְׁלָאגָן אֱדוֹם . אוּן גָּאט הָט גָּזָאגְט וִוּס הָעלְפְּט אִיר מִיט אַייעֶר שְׁלָאגָן אַלֶי מָאל אַבִּיסֶל עָם שְׁטַייט אֲבִישַׁי בֶּן צְרוּיָה הָט גְּהַרְגִיט אֵין אֱדוֹם מֵאכֶּן מִיט אַייעֶר שְׁלָאגָן . אוּן גָּאנְץ אֱדוֹם וָענָן גְּוָועֶן כְּנֶעכְט צוּא דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאבֶּן אִים גְּבְּרֶענְגט מַתָּנוֹת שְׁמָעֲנְדִיג . עָם וָועט קוּמֶן דִיא צַייט וָועל אִיךְ שְׁלָאגָן אוּן חָרוֹב מַאכֶּן אֱדוֹם אִין נָאנְצִין עָם שְׁטַייט וְעֲלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפּוֹט אֶת הַר עֵשָׂו עָם וָועלֶן אוֹף שְׁטַייט הָעלְפֶּן צוּא דִיא יוּדִין אוֹף דֶּעם בַּאֲרָג צִיּוֹן צוּ מְשְׁפְּטֶן דֶּעם בַּאֲרָג פּוּן עֵשָׂו . שְׁטַייט וַיְהִי לַיי הַמְּלוּכָה צוּא נָאט וָועט שׁוֹן זַיין דִיא מְלוּכָה כּוּן דֶּר נָאנְצֶר וָועלְט כִּי אֶת הַהר הזה דָּאם זָאגְט דֶּר פָּסוּק הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם בִּצְבָאוֹת דְּרַיי שְׁבוּעוֹת הָאט נָאט בַּשְׁוואךְ דִיא יוּדִין . דִיא עֶרְשְׁטֶי שְׁבוּעָה אִיז דִיא יוּדִין זָאלֶן

וגו' (ס"ו ג) שלש שבועות שהשביע הקדוש ב"ה בשיר השירים למה אחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יגלו את הקץ ואחת שלא ידחקו את הקץ. ואחת שלא ימרדו על המלכיות. אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימין את השבועות מוטב ואם לאו אני מתיר בשרכם כצבאות וכאילות שאין להם דורש ומבקש כך לא אדרוש את דמכם. ויאמר ה' אלי ראה החלותי תת לפניך את סיחון והחיב (עמוס ג) ואנכי השמדתי את האמורי מפניכם בזכות מה בזכות התורה שהחכמים מורין אותה. אחז"ל קשה היה סיחון כמגדל וחומה היה גבהו והיה קשה מכל הבריות וארוך מכל מגדל שבעולם ורגלו מגיעות לארץ ואין בריה בעולם יכולה לעמוד בפניו. ומה שהוא אומר ואשמ"ד פריו ממעל ושרשיו מתחת (עמוס ג) מה עשה הקב"ה כפה שר שלו ושר של ארצו והפילו ממקומו ומסרו לפני ישראל לפיכך כתיב ואשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת. אמרו חז"ל קשין היו סיחון ועוג יותר מפרעה וחיילותיו וכשם שאמרו שירה על מפלת פרעה וחילו כך היו ראויין לומר שירה על מפלת סיחון ועוג. אלא שבא דוד ואמר עליהם שירה שנא' (תהלים קלו) לכבה מלכים גדולים כי לעולם חסדו ויהרוג מלכים אדירים וגו' לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו וגו':

פרשת ואתחנן

(א) **ואתחנן** אל ה'. וש"ה (תיוב ט) אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה. אמר משה רבש"ע אחת היא הכל שוין לפניך גזירה אחת לצדיקים ולרשעים. וכן שלמה אומר הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע וגו' (קהלת ט) לצדיק זה נח. ר' פנחס ב"ר יוחנן ב"ר אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר נח עם כשהוא יצא מן התבה הכישו הארי ושברו ולא היה כשר להקריב קרבן והקריב שם בנו תחתיו. ולרשע זה פרעה נכה בשעה שבקש לישב על כסא

עין יוסף — שלמה

(ד) **שלא** ידהקו את הקץ. פי' בשוכ וע' בשיר השירים לכבה וכתובות קי"ז: [במדרש בלבלות וכתילות]. כל"ל: [מגדל שבעולם וכיס יושב על כתומה ורגליו מגיעות לארץ] • כל"ל. (ו"ו): [כביכול כתירי ומצרי]. כדדייק לעיל ס' נח סי' ע' מדכתיב ויפתח

(ו) **אמר** משה רבינו ע"ה. זה לשון בילקוט (ו"ו): מדכתיב ויפתח

נִיט קְנֵלָה זַיין נָען זַייא וָועלֶן וָועֶרן אוֹים גְלַייזִט. דִיא אַנדֶרי שְבוּעָה אִיז זַייא וָאלֶן נִיט נָאוּאלְט נִיט וָועלֶן אוֹים גְלַייזִט וָועֶרן. דִיא דְרִיטֶע שְבוּעָה אִיז זַייא וָאלֶן נִיט וויֶדֶער שְפָּעניגֶן אוֹף דָער קְלוּבָה וויא זַייא וָועלֶן זַיין אִין גָלוּת זָאלֶן זַייא פָאלְגֶן וָאם דָער מָלֶךְ הַיימְט. אוּנ נָאט הָט נָאנְט צוּא דִי יוּדֶן אוֹב אִיר וָועט הַיטֶן דִי דְרַייא שְבוּעוֹת וָאם אִיךְ הָאב אַייךְ בְשָווארֶן וָועט אַייךְ זַיין גוּט אוּנ אוֹב נִיט וָועל אִיךְ הֶפֶקֶר מַאכֶן אַייעֶר צַייט אַזוֹ וויא דִיא הֶעֶרשֶן מִיט דִי אִינְדֶן אִין פֶעלְד זָענֶן הֶפֶקֶר אוּנ אִיךְ וָועל נִיט פָארשְטֶן אַייעֶר בְלוּט רָאָה הַחִילוֹתַי תת לְפָנֶיךָ אֶת סִיחוֹן נָאט הָט נָאנְט צוּ מֹשֶׁה זָעה אִיךְ הָאב אֶן גֶהוּבֶן צוּ נָעבֶן פָאר דִיר דָעם מֶלֶךְ פוּן סִיחוֹן. אוּנ אִין עָמוֹס שְטַייט נָאט זָאנְט וָאנכִי הִשְמַדְתִּי אֶת הָאֱמוֹרִי אִיךְ הָאב פַּר טִילְגְט דָעם אֱמוֹרִי פַּר אַייךְ דָם אִיז אַלֶעם גְוָוען אִין דָעם זְכוּת פוּן דָר תּוֹרָה וָום דִי חֲכָמִים זָענֶן עוֹסֶק אִין אִיר. אוּנְזֶרֵי חֲכָמִים זָאגֶן סִיחוֹן אִיז גְוָוען אַזוֹ וויִ אַטוֹרָעם שְטָארְק אוּנ הוֹךְ • אוּנ שְטָארְקֶר פוּן אַלֵי מֶענְטְשֶן וָום דָענְצְמָאלְט אִיז גְוָוען. אוּ עֶר אִיז גְוֶעסֶן אוֹף אַמוֹעֶר הָאבֶן זַייני פִּים גְגֶרייכְט צוּ דֶר עֶרד אוּנ קֵיין שוּם בְּרִייָה הָט נִיט גֶקאנְט שְטַיין קֶעגֶן אִים. פוּן דֶעסְט וָועגֶן שְטַייט נָאט זָאנְט וָאשמיד אֶת פִּרְיו ממעל אִיךְ הָאב פַּאר טִילְגְט זַייני פֵּירוֹת פוּן אוֹבֶן אוּנ זַייני וָוארְצֶלֶן פוּן הִינְטֶן. דָאם מֵייְנְט מֶען נָאט הָאט גְבּוּנֶדֶן זַיין שֵׂר אִין הִימֶל וָוארוּם אִיטְלִיכֶם מַלְאַךְ הָאט אַשֵׂר אִין הִימֶל. אוּנ דָעם שֵׂר פוּן זַיין לַאנְד וָוארוּם אִיטְלִיכֶם לַאנְד הָאט אַשֵׂר אִין הִימֶל אוּנ נָאט הָט זַיי בֵּייְדִי אַרַאפּ גְוָוארְפֶן פַּר דִי יוּדֶן. דְרוּם זָאגְט דֶר פְּסוּק אִיךְ הָאב פַּאר טִילְגְט זַייני פֵּירוֹת פוּן אוֹבֶן דָאם מֵייְנְט מֶען זַיין שֵׂר. אוּנ זַיין וָוארְצֶל פוּן הִינְטֶן דִיא יוּדֶן הָאבֶן אִים גְבַּרְגְט הִינְטֶן. אוּנְזֶרֵי חֲכָמִים זָאגֶן סִיחוֹן מִיט עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן זָענֶן שְוֶועֶר גְוָוען פוּן פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם מִיט זַיין חֵיל. אוּנ אַזוֹ וויא דִי יוּדֶן הָאבֶן נָאט גְטָאנְט אוֹף דֶעם מִפָּלָה פוּן פַּרְעֹה מִיט דָעם חֵיל אַזוֹ הָאבֶן זַייא בְּרֵאכְט זָאגֶן שִירָה אוֹף דֶעם מִפָּלָה פוּן סִיחוֹן מִיט עוֹג. נָאר דָוִד הַמֶּלֶךְ אִיז נְקוּם אוּנ הָאט נָאנְט שִירָה פוּן זַייעֶרֶם וָועגֶן עָם שְטַייט לְמַכֵּה מְלָכִים גְדוֹלִים וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמוֹרִי וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ לוֹבט צוּ נָאט וָואם עֶר שְלָאגְט גְרוֹסֵי מְלָכִים סִיחוֹן דָעם מֶלֶךְ פוּן אֱמוֹרִי אוּנ עוֹג דָעם מֶלֶךְ פוּן בָּשָׁן וָוארוּם אוֹף אַייבִּיג אִיז זַיין נִגְאָד:

וָאֶתְחַנַּן אֶל יְיָ דָם זָאנְט דָר פְּסוּק אַחַת הִיא עַל כֵּן אָמַרְתִּי תַּם וְרָשָׁע וגו' מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט נָאנְט צוּ נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַלֵי זָענֶן גְלַייךְ בֵּיי דִיר אַיין גְזֵירָה אוֹף צַדִּיקִים כִּיט רְשָׁעִים. אוּנ אַזוֹ הָט שְלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אוֹךְ נָאנְט מִקְרֶה אֶחָד לַצַּדִּיק וְלָרָשָׁע אַיין זָאךְ אִיז בֵּייא דִיר אַיין טְרָעפֶנְג אִיז צוּם צַדִּיק אוּנ צוּם רָשָׁע. צוּם צַדִּיק מֵייְנְט עֶר נָח הַצַּדִּיק בֵּיי דֶעם מַבּוּל. רַבִּי פִּנְחָס וָאנְט פוּן רַבִּי יוֹחָנָן וָועגֶן נָח הַצַּדִּיק

שלמה לא היה יודע מנגנין שלו הכישו הארי שבכפא ושברו זה מת צולע וזה מת צולע . למוב זה משה שנא' (שמות ו) ותרא אותו כי מוב הוא שנולד מהול . למהור זה אהרן שמטהר עונותיהם של ישראל . למכא אלו המרגלים אלו אמרו שבחה של א"י ואלו אמרו גנותה של א"י אלו לא נכנסו לארץ ואלו לא נכנסו . לזובח זה יאשיהו שנא' (ד"ס ב לה) וירם יאשיהו לבני העם צאן כבשים ובני עזים הכל לפסחים . לאשר איננו זובח זה אחאב שבמל קרבנות מעל המזבח דכתיב (שם יח) ויזבח לו אחאב צאן ובקר לו זבח ולא לקרבנות זבח . זה מת בחצים דכתיב (שם לה) ויורו המורים למלך . וזה מת בחצים שנא' (מלכים ו כב) ואיש משך בקשת לתומו ויכה את מלך ישראל וגו' . כמוב זה דוד שנא' (שמואל ו טו) וישלח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי . כחומא זה נ"נ שכתוב בו (דניאל ד) וחמאך בצדקה פרוק . זה בנה בהמ"ק ומלך מ' שנה וזה החריבו ומלך מ' שנה . כנשבע זה צדקיה דכתיב ביה וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים (ד"ס ב לו) מאי מרידתיה אשכחיה צדקיהו דקא אכיל ארנבת חיה . א"ל נבוכדנצר לצדקיהו אשתבע לי דלא מגלית . אשתבע ליה . לסוף היה מצטער צדקיהו בגופיה . אתשיל לשבועתיה . שמעו מלבי

עץ יוסף

מלך מח ואך מיעוטא הוא ואין כאן סוס דכר לסעט אלא נח עלמו מאן דכר שמייסו כתם לדיוקי מדכתיב לו . רק דממילא ידעינן אלא נתמעט מברייתו וע"ש עוד : [מנגנין שלו] . פי' מכינו של מלכות סלופיטס וכו' גלים שהיו מתגלגלים ופוסקין ידי ס ומלך שנמשח היה נשען עליהם כשהיה טולה על כתפו וזה לא ידע קדר העליה וכשנתגלגל כלאחי הכתו על יריכו ונפצע (יפ"ת) : [שנולד מהול] . שזה רומז לשלימות כמדות וכדעות כדכתיב לעיל סדר נח סי' כ' ע"ש : [לעומת אלו המרגלים] . לפי שכוונתו דכתב רשב מיקרו שומת שכנות והדבה רשב נקרא עומת' כמ"ש עומת שם ושפכול פוסל (יפ"ת) : [ויזק יתמיהו לעבי כעם] . רלה לומר שנתן לעם כדי לעשות פסחיכם : [לו זבח ולא לקרבנות זבח] . כ"ל וכתב ס"פ לא הכבתי דיוק זה דקרא ויכוספתו כתיב זבח ליה לחתא מאן ובקר וקרבנות אחריני

סכנות

בְּשַׁעַת עֵר אִיז אַרוֹם פּוּן דֶר תֵּיבָה הָט אִים אַלֶייבּ אַבִּים נָטָאן אוּן הָט אִים צוּ בְּרָאכֶן אַפִּים אִיז עֵר נִיט גְּוֶוען כְּשֵׁר כִּקְרִיב זַיין אַרֶבֶּן הָאט זַיין זון שָׁם מַקְרִיב גְּוֶוען אָקְרָבָּן . אוּן צוּם רָשָׁע מַיינְט מַען פַּרְעה דֶער הֵינְקָעדִיקֶר בְּשַׁעַת פַּרְעה הָט זִיךְ גְּיוואלְט וְעִצְּין אוֹף דֶר שְׁטוּל פּוּן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט עֵר נִיט גְּוויסְט וִוי אוּ אַרוֹף צוּ גֶיין אוֹף אִים הָט אִים אַלֶייבּ פּוּן שְׁטוּל אַבִּים נָטָאן אוּן צוּ בְּרָאכֶן אַפִּים . אִיז גְּלֵייךְ דֶר צַדִּיק נַס אִיז גֶשֶׁטָאנְדְּבִּין הֵינְקָעְרִיג אוּן דֶר רָשָׁע פַּרְעה אִיז אוֹךְ נֶשֶׁטָאנְדְּבִּין הֵינְקָעדִיג . נָאךְ עֶסֵיוֶוייס אִיז מֶרֶעפוּנְג אִיז צוּם גוּטֶן אוּן צוּם שְׁלֶעכְטֶן צוּם גוּטֶן מַיינְט מַען מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֵם שְׁמַיים וְהַרֵא אותו כִּי טוב הוא דִי בַּת פַּרְעה הָט אִים גְּעֶהָן עֵר אִיז גוּט דָם עֵר אִיז גְּבָאכֶן גְּוואלְטִיג . אוּן אַז צוּם רַיינֶעם מַיינְט מֶעהָן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וָם הָט רַיין גְּמַאכְט אֶלֶי יוּדֶן פּוּן זַיינֶע זִינְד . אוּן אום רַיינֶעם מַיינְט מֶעהָן דִי מְרַגְּלִים וָם הָאבֶּן לָשׁוֹן הָרָע גֶרֶעט אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . זֶענֶען אַלֶע גְּלֵייךְ . מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן זֶענֶען נִיט גִּיקוּמֶן קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּן דִיא מְרַגְּלִים זֶענֶען אוֹךְ נִיט גִּיקוּמֶן קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . חָאטְשִׁי דִי הָאבֶּן גָּאגוּט שְׁבָחִים אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן דִי הָאבֶּן גֶשֶׁעְנְדְּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זֶענֶען זֵי אַלֶע גְּלֵייךְ . דֶער שֶׁעכְטֶר אוּן וִוי דֶר שֶׁעכְטֶר זֶענֶען גְּלֵייךְ דָם מַיינְט מֶעהָן יאשיהו הַמֶּלֶךְ וָאם הָאט פִּיל שֶׁעפְּסֶן גֶשָׁאכְטֶן אוֹף אַקְרָבָּן פֶּסַח עָם שְׁמַיים וְוֶעֶם לִבְנֵי הָעָם צאן כְּבָשִׂים יאשיהו הַמֶּלֶךְ הָט גְּנָעבֶן דִי יוּדֶן שֶׁעפְּסֶן אוּן צִיגֶן צוּא שֶׁעכְטֶן דֶעם קָרְבָּן פֶּסַח . אוּן דֶר נִיט שֶׁעכְטֶר דָאס מַיינְט מֶעהָן אַחְאָב הַמֶּלֶךְ וָם עֵר הָט מְבַטֵּל גְּוֶוען קָרְבָּנוֹת פּוּן מִזְבַּח עָם שְׁמַיים זַיינֶען לו אַחְאָב צאן וּבָקָר אַחְאָב הָט גֶשָׁאכְטֶן פַּר זִיךְ צוּם עֶסֶן שֶׁעפְּסֶן מִיט רִינְדֶר נָאר פַּאר זִיךְ אוּן נִיט צוּם מִזְבֵּחַ . דֶער שֶׁעכְטֶר אִיז גֶשָׁאכְטֶן פַּר זִיךְ צוּם עֶסֶן שֶׁעפְּסֶן מִיט רִינְדֶר נָאר פַּאר זִיךְ אוּן נִיט צוּם מִזְבֵּחַ . דֶער שֶׁעכְטֶר אִיז גֶשָׁאכְטֶן דּוֹרְךְ פַּיילֶן וָם דִי שׁוֹנְאִים הָאבֶּן אִים גּוֹנְארְפֶּן עָם שְׁמַיים וַיזרו המורים למלך דִיא שִׁיכְעֶרֶם הָאבֶּן גּוֹנְארְפֶּן פַּיילֶן צוּם מֶלֶךְ יאשיהו . אוּן אַחְאָב אִיז אוֹךְ גֶשָׁאכְטֶן פּוּן פַּיילֶן עָם שְׁמַיים וְאִישׁ מְשֹׁךְ בְּקֶשֶׁת לְתוּמוֹ וַיַּכֵּהוּ אֶת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אַיינֶר הָט גֶשָׁאכְטֶן מִיט דֶעם בּוֹגֶן אוּן הָאט דֶר שׁלֹמֹה אַחְאָב הַמֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל . דֶר גּוּטֶר מֶעְנְטֶש אִיז דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָם שְׁמַיים אז דָּוִד הַמֶּלֶךְ הַיינְט דֶער גּוּטֶר וְהוּא אַדְמוֹנִי עִם יְפֵה עֵינַיִם וְטוֹב רוֹאִי שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ הָט גְּשִׁיקְט בְּרֶענְגֶן דָּוִד צוּ זִיךְ אוּן עֵר אִיז נָוֶוען רוֹט מִיט שַׁיינֶן אוֹגֶן אוּן אַגּוּט גֶשָׁאכְט . אוּן דֶר זִינְדִיגֶר דָם אִיז נְבוּכַדְנֶצַּר וָם שְׁמַיים בִּיי אִים וַחֲמָתוֹ בְּצָדָקָה פָּרוּק דָּנִיֵּאל הָט אִים גְּאוּאלְט דֵיינֶי זִינְד וְאַלְטְשׁוּ אוֹם לַיינֶן מִיט צְדָקָה אִיז עֵר דָאךְ נָוֶוען זִינְדִיג הָאבֶּן בַּיידִי גְּקוֹנְטְ גְּלֵייךְ . דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָט גְּבוֹעְט דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּן גְּקוֹנְטְ פְּעַרְצִיג יָאר . אוּן נְבוּכַדְנֶצַּר הָט חָרוֹב גְּמַאכְט דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּן אוֹךְ גְּקוֹנְטְ פְּעַרְצִיג יָאר . אז וִוי דֶר וָם שְׁוָוערְט אֶמֶת אוּן אז דֶר וָם שְׁוָוערְט נִיט אֶמֶת דָם מַיינְט מֶעהָן צְדָקָה וִוי אז דֶר שְׁוָוערְט מִיר אז דו וְעסְט נִיט אוֹם זָאגֶן פַּאר זַיינֶעם וָואר וּם עָם אִיז נִיט זָאגְט נְבוּכַדְנֶצַּר צוּא צְדָקָה וִוי שְׁוָוערְט מִיר אז דו וְעסְט נִיט אוֹם זָאגֶן פַּאר זַיינֶעם וָואר וּם עָם אִיז נִיט

אחריני והוי קא מבזי ליה והוו אמרין ליה הכר למי מושל ארץ למי שאוכל ארנבת חיה . שמע ג"נ שלח לאתויי כנהדרין וצדקיהו אמר להו חזיתון מה עבד בי צדקיהו לא אשתבע לי . א"ל צדקיהו אתשיל אשבועתיה . אמר להו לסנהדרין מי מתשילין אשבועתא . אמרו ליה מתשילין לסכנת נפשות . אמר להו איכת . אמרו לו ובו ביום . אמר להו בפניו או שלא בפניו . אמרו לו בפניו . אמר להם ומ"ט לא אמריתון לצדקיהו . מיד ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון (איכה ב) . א"ר יצחק ששמטו כרים וכסותות מהחתיהם . כאשר שבועה ירא זה שמשון שאמר להם השבעו לי פן תפגעון בי אהם (שופטים טו). זה מת בנקור עינים שנא' (מלכים ב כה) ואת עיני צדקיהו עור . וזה אחד מז' שנדמו לאדם הראשון צדקיהו בעיניו נעצו בעיניו לונביות של ברזל ולא נתעוורו עיניו עד ששחט את בניו לעיניו ואח"כ נתעוורו עיניו שנא' (שם) ואת בני צדקיהו שחטו לעיניו ואת עיני צדקיהו עור . ושמשון מת בניקור עינים שנא' (שופטים טז) ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו . ד"א הכל אשר לכל אמר משה לפני הקב"ה רבון העולם הכל שוין לפניך תם ורשע אתה מכלה מרגלים הכעיסו לפניך בדבת הארץ שנא' ויוציאו דבת הארץ . אני ששמשתי את בניך לפניך במדבר מ' שנה מקרה אחד לי ולהם. מלה"ד למלך שבקש לישא אשה שלח שלוחיו לראותה

עין יוסף ענף יוסף אם

סכנות נפשות ג' הולי סתם חף שחיזו לכרוב למות מלשון מכבנות ועוני: [תמר לכו חיתת]. חפי' אם יש לו חולי ועשר חולי מחויב להמתין עד שיעבור העשר מלבו ויפקחנו וכשיזו שח"ל רק חפילו מיד בו ביום כשים לו עשר ולבו חלם יוכל מיד להתיר : [ומ"ט לא אמריתון לצדקיהו]. דלמ מליתו למשרייה מלח נפניו וע' בעניו : [שתמר לכם כשבעו לי] ומדכתיב על שבועה ס"מ שכיון ירמ לעבור על שבועה וכתיב כי ס"ל כ"ל. וכשוטה כ"ל חיהה תמסה נכרתו מעין דיוקא של מעלה וכלים לקו בכן כו': [לדקיהו בעיניו] . שם בכוטה כתב רמ"י ז"ל לא ידעתי מנלן דנשתנה לכתם וע' במהרש"ל שם: לדקיהו בעיניו ונעלו לעיניו לוגיחות [פי' תניחות של כרזל]. כ"ל :

(א) ומ"ט לא אמריתון לצדקיהו דלא מציתו למשרייה אלא בפניו. וכתב הר"ן דמכל מקום אם התירו שלא בפניו בדיעבד הותר הנדר דאם לא כן היכי הוה שרי ליה לצדקיהו לגלויי מילתא יכ"ת אכתי קשה דנהי דדיעבד שרי לכתחלה מיהו אסור והיכי שרי ליה סנהדרין לצדקיה עיין שם מה שכתרץ אבל אחרים אמרו דאפילו דיעבד אסור. שהרי הכתוב ציוה בצדקיהו ומענישו בדבר כדכתיב וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים וכן כתב הראב"ד וצא וראה מה עלתה לו ולסנהדרין עד כאן ועיין שם בנדרים פ"ק רבי אליעזר ובאיכה רבתי ששם הניחסא נשתנה:

אלא

שׁיין פֿר אַמֶּךְ זָאל עֶסען אַרעָן הָאז דרום הָט עָר אים בֶּשׁוואָרן עָר זָאל ניט דָר צייליִן הָט אים צדקיהו נֶשׁוואָרן . צום סוף הָט צדקיהו זיך ניט גקאָנט ַיין האלטֶן אין עָר נאַנגען צו די חכמים הָאבין זייא אים כתיר שבוּעה גוועָן אוג הָט פֿר צייִלט די מַעשׂה . האבין דָר הערט אַנדרי קינגרייכין הָאבֶּן זייא בבוכדנצרן כבוה גוועָן אוג האבֶּן אים גָאנט זָעהט נאר ווער עָם גוועלטיגט איבֶּר אונז דָר פָּעסיר זָום הָט נגעסען ארעָן הָאז . ווי נבוכדנצר האט דָר הערט הָט עָר גשיקט רופין די סנהדרין צוא זיך מיט צדקיהו אוג זָאגט זיי זָעהט זָום צדקיהו האט גמאן האט עובר עבֿ־עה גוועָן . האבין זייא אים גָאנט צדקיהו הָט זיך כתיר שבוּעה גוועָן . זָאגט עָר צוא דיא סנהדרין קאן סָעין מתיר שבועה זיין האבין זיי וועָן זָאגן זיי אים דָעם אייניגם טָאג פֿרעגט עָר זיי צוא דארף עָר זיין דָר ביי בֶּשׁעת סָעין איז אים מתיר שבוּעה זָאגן זיי איט עָר כוז זיין דָר ביי . זָאגט עָר צו די סנהדרין פֿר וואס האט איר ניט גָזאגט צדקיהו אז עָם איז ניט גלייך אזוֹנם צוא טָאן . אזו בֶּאלד שמויט יָשׁוּ לָאנד וקני בת ציון זָענן גבלִיבין זיצין אוף דָר ערד די זקנים פון ציון הָט רבי יצחק גזאגט פון דאנין איז אָפּ גלָעריגט אז סָעין הָט צו גנוּמֶן די שטולין פון זיי אוג הָט זיי גזעצט אוף דָר ערד . אוג דָר וָום פָּארבט זיך פאר פאלֶש שׁוועריִן מיגט סָעין שמשון הגבור שטייט השבוּ לי פן תפגעון בי אתם שמשון הָט גזָאגט צו די סָענטשֶׁין זָום זָענען גקוּמֶן צו אים זָאגן די פלשתים היסין אונז כיר זָאלין דיר ברענגן צו זיי לייִערט מיר אז איר אלין ווָעט מיר ניט עָפּפין ווָעל איך כיר לָאזין בינדן אוג ברענגט מיר צו ד' פלשתים . אוג וייל עָר פלָעגט שׁוועריִן אכת דרום הָט עָר זיי אוך גלייבט מיט אשבועה . אוג זיי האבין בייזי גהאט איין טוט . שׁכשׁון האבֶּן די פלשתים אום גשטאכין דיא אוגין אוג צדקיהו האט אים נבוכדנצר אוים גשטאכין די אוגין . שמשון איז איינר פון די זיבין מ־נטשין ואם זָענען גוועָן גלייך צוא אדם הראשון אוג צדקיהו איז אוך פון זיי עָר איז גלייך גוועָן כיט זייני אוגין צו די אוגין פון אדם הראשון אוג סָעין הָט אים אריין גשטעקט שפיזין אין די אוגין אוג איז ניט בלינד גוואָרן . בֵּיז נאַנו סָעין הָט גשאכטין זייני קינדר אים אוג די אוגין איז עָר בלינד גוואָרן פֿר צָרות עָם שטייט ואת בני צדקיהו שחטו לעיניו ואת עיני צדקיהו עור די קינדר פון צדקיהו הָט סָעין גשאכטין אים אוג די אוגין איז עָר פון דָעם בלינד גוואָרן . אוג שמשון איז אוך גשאטארבין כיט בלינדע אוגין עָם שטייט וינקרו את עיניו דיא פלשתים האבין אים אוס גשטאכין דיא אוגין . נאָך אפשט איז הכל אשר עשה האט גזאגט רבונו של עולם אלי זָענען גלייך פֿר דיר אצדיק כיט ארשע פֿר זָענטסו די כרגלים האבין דיר דָער צָערניגט כיט לָשון הָרע אוף ארץ ישראל . אוג זום איך האב בדינט דייני קינדר פֿערציג יאר אין דר מדבר איז איין מרעפוג מיר מיט זיי . עָם איז אמשל אמלך הָט גוואלט איין אשה פאר אנוייב הָט עָר נשיקט מענטשן זָעהן איר

אוב

אם נאה אם לאו . הלכו וראו אותה באו למלך ואמרו לו ראינו אותה ואין כעורה ועזובה כמוה. שמע שושבינו וא"ל לא כן מרי אלא אין אשה נאה ממנה בעולם . בא לישא אותה אמר אבי הנערה לשולחי המלך נשבע אני בחיי המלך שאין אחד מכם נכנס כאן מפני שבזיהם אותה לפני המלך. בא השושבין ליכנס א"ל אף אתה לא תכנס . א"ל השושבין אני לא ראיתיה ואמרתי למלך שאין נאה היפה בעולם והם אמרו אין כעורה היפה ועכשיו הנח לי ואראה אם כדברי אם כדבריהם. כך אמר משה לפני הקב"ה רבוני המרגלים הוציאו דבה על הארץ ואמרו ארץ אוכלת יושביה אבל אני לא ראיתי אותה ושבחתיה לפני בניך ואמרתי כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ועכשיו אראה אותה אם כדברי אם כדבריהם שנא' אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן וגו' א"ל כי לא תעבור . א"ל משה א"כ הכל שוין לפניך הם ורשע אתה מכלה :

(ב) **דבר** אחר ואתחנן אל ה' . זש"ה שבתי וראה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ וגו' (קהלת ט). לא לקלים המרוץ זה עשהאל שנא' (שמואל ב ב) ועשהאל קל ברגליו כאחד הצבאים אשר בשדה. שהיה רץ אחרי אבנר א"ל אבנר סור מאחרי והיה בטוח שהוא בורח שהיה קל ברגליו . מה כתיב ויאמן לסור ויכהו מאחרי החנית אל החומש . ולא לגבורים המלחמה זה אבנר כשהלך אצל דוד מה כתיב (שם ג) ויתהו יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי ויכהו שם אל החומש והיכן היתה גבורתו הוי לא לגבורים למלחמה . וגם לא לחכמים לחם זה שלמה שנאמר (מלכים ו ד) ויחכם מכל האדם והורידו הקב"ה מכסאו והיה המלאך מזמן ומביא לו ככר לחם וקערה

עין יוסף

(ב) קל ברגליו כו' כדמיתפ כילקוט קכלת דאמר ר' מימי מוה לו נלמד לוח כותל של שם חמות מלזוז רגל אחד של ר"ל ל

אוב זיא אין שין ענין נקודן די שלוחים אוג ואנין אזו אמיאוסע איז ניט רא אין דר ועלט ויא זיא איז . האט דר אונטר פירער דר הערט זאגט ער צוס מלך גיין אדוני המלך נאר עס איז קיין שענרע פון איר ניט רא אוף דר ועלט . עס איז נקודן צו דר תונה זאגט דר פאטר פון דר אשה צוא היא שלוחים איף שוער בי דעם לעבין פון מלך אז איינר פון אייף ועט ניט זיין אוף הער תונה ויל איר הם איר קבזה גוען פאר דעם מלך . איז נקודן דער אונטר פירער אוג ויל אריין ניין אוף דער תונה הם מען אים אוך ניט גלאזט אריין זאגט דר אונטר פירער איף האב איר ניט גזעהן פון דעסט ועגען האב איך גזאגט אז אזו אשייע איז ניט רא אוף דר ועלט . אוג די שלוחים האבן גזאגט עס איז אז אמיאוסע ניט רא אוף דר ועלט היינט לאז מיר ארין גיין זעהן אוב ייא האבן אכט גזאגט אוב איך . אזו הם כשה רבינו גזאגט צוא נאט רבונו של עולם דיא כרנלים האבן נרעט לשון הרע אוף דיין לאנד אוג האבן גזאגט ארץ אוכלת יושביה היא הם איז אלאנד ום עמט אוף ארע יצערם אוג איך האב ניט גזעהן האב איך גזאגט כי יי אלהיך מביאך אל ארץ טובה דיין נאט ברענגט דיר אין אגוט לאנד . היינט ויל איך זעהן אוב עם איז אזו ויז איך האב גזאגט . אוב עם איז אזו וי זיז האבן גזאגט עם שמייט משה האט גזאגט אעברה נא ואראה את הארץ הטובה לאז מיר איבר פארין אוג זעהן דאס גוט לאנד הם אים נאט גזאגט לא תעבור דוא ועסט ניט איבר פארין . האט אים משה גזאגט אז עס איז אזו ענין אלי נלייך פר דיר דעם צדיק מיט דעש טוסטו פר לענדין . נאך אפשט איז ואתחנן אל יי הם זאגט שלמה המלך שבתי וראיתי כי לא לקלים המרוץ איך האב מיר אום נקוקט האב איך גזעהן אז ניט אישלייכר ום ניט נרינג אוף די פים קאן לופין דם מיינט מען עשאהל שמייט־ואעשאהל קל ברגליו כאחד הצבאים עשאהל איז נרינג גווען אוף די פים צו לופין אזו ויו די הערשין פון פלד . איז ער נאך נלאפן נאך אבנר דר שר צבא פון שאול דמלך הם אים אבנר זאגט קער זיך אום ום יאגסטו מיר . אוג עשאהל איז גווען בטוח אוף זיין נרינג לופין ער ועט אנטלופן פון דעסט ועגן שמייט דארטין ער הם ניט גוואלט צוריק גיין הם אים אבנר גשלאגן מיט דעם שפיז אין דעם פינפטען ריפ אוג ער איז נשטארבין העלפט נאר ניט קיין נרינג לופין . אוג ניט די שטארקי זענין בטוח אין דר מלחמה ראם מיינט מען אבנר האטשי ער איז גווען זייער שטארק פון דעסט ועגן שמייט ער איז אמאל נקומן צו דוד המלך הם אים יואב דר שר צבא פון דוד אראפ גנארט אין מצר אוג האט אים דארט נהרגית עם ששמייט ויכהו יואב אל תוך השער ויכהו שם על החומש ויומ הם אין מצר צו רעדין ניט אים עפים אוג הם אים דארט נשלאגן אין פיפטין ריפ אוג ער איז נשטארבין . היינט ויא איז זיין שטארקייט דרום זאגט דר פסוק ניט צו אלי שטארקי איז דיא מלחמה . נאך זאגט דער פסוק אוג ניט צוא אלי קלינע איז רא ברוט דם מיינט מען שלמה המלך ואם שמייט בייא אים ויחכם מכל האדם ער איז גווען קלינר פון אלי מענטשן הם אים נאט אראפ גוואלדין פון שטוב אוג נאט הם אים אן נברייט אמאל אז אים בערענגן אלי מאג אלעביל ברוט ניט אשיטל ארבים העלפט נאר ניט קלוגשאפט . אוג ניט אלי פאר שטאנדיג מענטשן האבין עשירות דאם כיינט ניין איוב חאטש ער איז גווען פאר

שטאנדיג

של נריכין בכל יום הוי לא לחכמים לחם . ולא לנבונים עושר זה איוב שנא' (איוב יט) חנוני חנוני אהם רעי כי יד אלהי נגעה בי . ולא ליודעים חן זה יהושע שני דברים אמר בפני רבו . ואלו הן ויען יהושע בן נון משרת משה וגו' (במדבר יא) . א"ל משה ומי יתן כל עם ה' נביאים . ואחר במעשה העגל שנא' (שם ח לב) וישמע יהושע את קול העם ברעה ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה . א"ל משה יהושע עליך נשענים ובמוחים שתנחיל את הארץ ואין אתה יודע להפריש בין קול לקול אין קול ענות גבורה וגו' הוי ולא ליודעים חן . ד"א לא לקלים המרוץ זה משה שהיה מקפץ כארי בטהן תורה. מה כתיב שם ומשה עלה אל האלהים . וירד משה אל העם (שם ט). ולא לנבורים המלחמה זה משה שהיה מנחם במלאכים למעלה וכשראה עוג מלך הבשן נתייירא לא לחכמים לחם זה משה שנא' (מלכי כה) עיר גבורים עלה חכם . ואומר (משלי כא) לחם לא אכל . ולא לנבונים עושר זה משה שנא' בו אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך נא ה' בקרבנו (שם לד) . רב חנ שאל לשמואל מאי דכתיב (קהלת ט) עת ופגע יקרה את כלם . א"ל עתיד הוא שיתפלל אדם ויענה אמר משה אחז את התפלה שנא' ואתחנן אל ה' וגו' :

(נ) ד"א ואתחנן אל ה' . זש"ה ופניתי אל תפלת עבדך ואל תחנתו (דניאל ט) . הרי בהרבה שמות נקראה התפלה . אלו הן . תפלה . תחנה . צעקה . זעקה . שועה . רננה . פגיעה . נפילה. עמידה . ולמה לא נתפלל משה באחת מהן אלא בלשון תחנונים שנא' ואתחנן . אלא בשעה שעמד משה ואמר לפני הקב"ה הראני נא את כבודך (שמות לג) אמר משה רבש"ע הודיעני נא באי זו מדה אתה נוהג עולמך שנא' הודיעני נא את דרכיך . א"ל הקב"ה הן אני מראה לך אני אעביר

עין יוסף

[ד"ה נח נקלים כמרוץ כו']. כיון כיוקוק וכרכב קסנת : [ונח] כלים המרוץ כו' כ"ה בתנחומא ישן ובכתבי יד ובמדרש תהלים שוחר טוב ובמדרש שכל טוב ובמדרש אגדה ובמדרש לקח טוב ובמדרש הגדול ובמדרש אגדת בראשית ובמדרש אגדת שיר השירים ובמדרש אגדת מזמורים ובמדרש אגדת משלי ובמדרש אגדת איכה ובמדרש אגדת קהלת ובמדרש אגדת אסתר ובמדרש אגדת עזרא ובמדרש אגדת דברי הימים ובמדרש אגדת נחמיה ובמדרש אגדת מגלת אסתר ובמדרש אגדת מגלת רות ובמדרש אגדת מגלת שיר השירים ובמדרש אגדת מגלת קהלת ובמדרש אגדת מגלת איכ

כל טובי על פניך וקראתי וגו' . א"ל איני חייב לבריה כל מה שיעשה אדם מצוה חנם אני נותן לו
לא שאני חייב לכל בריה כלום אלא חנם אני נותן להם שנא' וחנותי את אשר אחן וריחמתי
את אשר ארחם . א"ל משה אם כן עשה עלי מצוה ותן לי חנם לפיכך כתיב ואתחנן :

(ד) **דבר** אחר ואתחנן אל ה' . זש"ה כי עם בציון ישב בירושלים בכה לא תבכה חנון יחנך וגו'
(ישעיה ל) מה כתיב למעלה מן הענין ועריו נתתי לראובני וגו' למד משה את בני עירם
שלא יאמר אדם הואיל וחולי שלי מסוכן ועשה דייתיקי וחלק כל אשר לו לא יאמר הואיל שעשה
דייתיקי לא יתפלל עוד . אלא יתפלל שאין הקב"ה פוסל תפלת כל בריה שהרי משה עשה דייתיקי
שנא' וערי נתתי לראובני ולגדי ויאיר בן מנשה לקח . ולסביר נתתי את הגלעד . ואצוה אתכם
בעת ההיא לאמר ה' אלהיכם נתן לכם את הארץ הזאת לרשתה . ואת יהושע צויתי בעת ההיא
לאמר הרי דייתיקי שמא תאמר עמד לו ולא התפלל ת"ל ואתחנן אל ה' . ואתחנן אל ה' למה
כדי שיכנס לארץ . זש"ה שמעה אלהים רנתי אל תתעלם מתחנתי (תהלים נה) . א"ל מה אתה
מבקש . א"ל מקצה הארץ אליך אקרא בעטוף לבי . א"ל הקב"ה רב לך אל תוסף . א"ל משה
רבון העולמים אתה קראתני משה עבדי שנא' (במדבר יב) לא כן עבדי משה . אני עבד ולויתן עבד.
ואני מתחנן לפניך והוא מתחנן לפניך שנא' (יונה ג) הירבה אדיך תחנונים אם ידבר אליך רכות .
תחנת לויתן שמעת וכרת עמו ברית וקיימתו שנא' (שם) היכרות ברית עמך התקחנו לעבד עולם .

עין יוסף ואנו

(ד) **דייתיקי** פירוש שטר מוסר : [לויתן מכבד] . כדכתיב (מיכה ז') נתקחנו לעבד עולם כמו שפירשתי שם בס' [שנת' דייתיקי אליך תתנוסס] . וכ"ל שהקב"ה אמר לו: סידרתי לויתן אליך תתנוסס כמו שנתן נפשי הרי נכתב אצלך [שנת' סידרתי מתתן לפני הקב"ה : [שנת' סיכרות ברית עמך] . כ"ל שאמר לו סיכרות ברית עמך כמו שכרת עמי ברית עמך ובי לריך כרייתה כמו שלריך כרייתה ברית עם הגוים . וכן מ"ש התקחנו נעבד שלם פירוש נ"ל וכי תתקחנו לחכם

מָדָה דּוּ פִּירְכְט דִי וָועלְט עָם שְׁטַיִיט משֶׁה הָט נַיְאנְט הודיענִי נָא אֶת דַּרְכֶּךָ מַאךְ מִיר וַויסֶן דַייגִי וֶועגְן .
הָט אִים נָאט נַיְאנְט אִיךְ וָועל דִיר וַוייזִין הוא זָאלְסְט וַויסִין אַז פּוּן מִיר קוּמְט נִיט דָעם מֶענְטשֶׁן פַּאר
זַיינִי כְּצִיוֹת . וָוארוּם אַייבֶּר עָר טוּט אַמְצָוה גִיב אִיךְ אִים פְּרִיעֶר עָר זָאל קָאנְן טָאן דִי מִצְוָה . אַז אִיךְ
גִיב אִים אַשטוּב מַאכְט עָר אַמְוּזָה . אַז אִיךְ גִיב אִים אַקְלַייד כַּאכְט עָר צִיצִית . אוּג אַז אַלִי מִצְוֹת
אוּג דָעם עִקֶּר וָום אִיךְ גִיב פַּר כְּצוֹת אִיז נָאר בְּחִנָּם עָם שְׁטַיִיט וְחַנּוֹתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן דָעם וָום אִיךְ טוּא
זַייט וָעלְטִינְן טוּא אִיךְ אִים לִיט וָעלְטִינְן אוּמְזוּסְט דְרוּם הָאט משֶׁה אַצוּנְד אוֹךְ נְזָאנְט טוּא מִיט מִיר
אַחֲסָד חִנָּם אִיךְ וָאל קוּמֶן קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . נָאךְ אִפְּשֶׁט אִיז וַאֶתְחַנַּן אֶל יְיָ דָאס זָאנְט דָר פָּסוּק בָּבה לא
חִנְּהָ חָנוּן יֶחְנָךְ משֶׁה רַבֵּינוּ הָט נְמַאכְט לְעֶרְנֶן דִי וָועלְט אַז אַמְעֶנְטְשׁ הָט אִין שְׁטוּב אַקְרַאנְקֶן וָאל עָר
נִיט וָאנְען וַויל עָר אִיז אַכְסוּבֶּן אוּג הָאט נִשְׁרִיבִּין אַצְוָואה דָאס אַלֶס צוּא מַייְלְט וָאל מַען נִיט
מִתְפַּלֵּל זַיין עָר וָאל נְזוּנְד וָועלְן . נָאר דָר מֶענְטשׁ וָאל שְׁטֶענְדִיג כִּתְפַּלֵּל זַיין צוּ נָאט . נָאט וַאלְט
נִיט אוֹועק קֶין שוּם תְּפִלָּה פּוּן מֶענְטשֶׁן . אַז וויא משֶׁה רַבֵּינוּ הָאט נְמַאכְט אַצְוָואה אוּג הָאט זַיין
נְמַייְלְט דִי שִׁבְעָה פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עָם שְׁטַיִיט וְעָרִיו נָתַתִּי לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי רֵיא שְׁטֶעט פּוּן עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן
הָאב אִיךְ גְּנֶעבֶּן צוּ עֶבֶט רְאוּבֶן אוּג שֶׁבֶט גָּד אוּג יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה הָאט גְּנוּמֶן אוֹךְ שְׁטֶעט . אוּג צוּא
מְכִיר הָאב אִיךְ גְּנֶעבֶּן דָם לָאנְד גִּלְעָד . שְׁטַיִיט וַויטֶר וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר אוּג יְהוֹשֻׁעַ בִּן
נוּן הָאב אִיךְ נְבָאטִין עָר וָאל זַיין דָער אַרַיין פִּירֶער אַיִיךְ קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּג נָאךְ אַלַיְמֶען הָאט שִׁי
עָר הָט שוֹן אַלֶס נְמַייְלְט אוּג יְהוֹשׁוּעַ בִּן נוּן אִיבֶּר נְגֶעבֶּן אַלֶס . פּוּן דֶעסְט וָועגֶן הָם עָר נִיט נְשְׁוִוייגֶן
פּוּן תְּפִלָּה אוּג הָאט נָאךְ אַלֶס מִתְפַּלֵּל נְוֶועזֶן עָר וָאל אַרַיין קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . שְׁטַיִיט וָאתְחַנַּן אֶל יְיָ אִיךְ
הָאב גְּבָעטֶן צוּ נָאט כְּדֵי אִיךְ וָאל אַרַיין קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דָם זָאנְט דָר פָּסוּק שְׁמַע אֱלֹהִים תְּפִלָּתִי וְאַל
תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתִי הָעֶר צוּ נָאט כַּיין תְּפִלָּה אוּג וָאלְט זִיךְ נִיט פַּר הִילֶן פּוּן כַּיין נְבָּעט . הָאט אִים נָאט
נְזָאנְט וָום בָּעטְט הָאט עָר אִים נְזָאנְט כְּנֶקְבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר בְּכֶסוּף לִבִּי פּוּן עֶנְקִין וָועלְט טוּא אִיךְ רוּפִין
צוּ דִיר אִיךְ וַויל גִיין קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . הָאט אִים נָאט נְזָאנְט רַב לָךְ אַל תּוֹסֶף גִינוּג פַּאר דִיר וָאלְט נִיט
מֶערִין מִתְפַּלֵּל זַיין . הָט משֶׁה רַבֵּינוּ נְזָאנְט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִיר הָאכְטוּ נְרוּסֶן קֶנֶעבְט עָם שְׁטַיִיט לא
בֶּן עַבְדִּי משֶׁה נִיט אַז אִיז מִיין קֶנֶעבְט משֶׁה דָאס הָאט נָאט נְזָאנְט צוּ אַהֲרֹן מִיט מִרְיָם . אוּג צוּם לְוִיָּתָן
הָאסְטוּ אוֹךְ נְרוּסֶן קֶנֶעבְט עָם שְׁטַיִיט תִּקְחֻנִי לְעֶבֶד לְעוֹלָם דִי הָאכְט דָעם לְוִיָּתָן נְנוּמֶן פַּר אֶקֶנֶעבְט . אוּג
אִיךְ בָּעט פַּר דִיר אוּג עָר בָּעט פַּר דִיר עָם שְׁטַיִיט הַיְרֵבֵּה אֲלֵיךְ תַּחֲנוּנִים אִם יְדַבֵּר אֲלֶיךָ רכות נָאט זָאנְט צוּ
אִיוֹב דִי וַויְלְט וַויסֶן מַיְנִי מַעֲשִׂים צוּ טוּטְרֶר לְוִיָּתָן בָּעטֶן עֶבִּים דִיר אַז וַוי עָר טוּט בָּעטֶן מִיר .
פּוּן דָאנֶען אִיז אָפְּ גְּלֶעְרִנְט אַז דֶר לְוִיָּתָן בָּעט צוּא נָאט אִיז דָעם נְבָּעט פּוּן לְוִיָּתָן הָעְרָמְסְט אוּג בִּיקְט
מִיט אִים בְּנֶרת בְּרִית עָם שְׁטַיִיט הַיכְרוֹת בְּרִית עִכְּךָ תִּקְחֻנִי לְעֶבֶד עוֹלָם נָאט זָאנְט צוּ אִיוֹב צוּ הָט דָעָן דָר
לויתן

ואני עבדך ואמרת לי הנה אנכי כורת ברית וגו' (שמות לד) ולא קיימת אלא אמרת ומות בהר אשר אתה וגו' ולא עוד אלא כתבת בתורתך ואם אמר יאמר העבד אהבתי וגו' (שם כא) ואני אהבתי אותך ותורתך ובניך לא אצא חפשי אינו מבקש למות . והגישו אדוניו וגו' . ועבדו לעולם ולא קיימת עמי . ועכשיו בבקשה ממך שמעה אלהים רנתי ואל תתעלם מתחנתי . א"ל הקב"ה רב לך בעל דין שלך כבר הוציא עליך גזירה שתמות וכל הבריות כמותך . אדם הראשון שאכל מן האילן גזר מיתה לכל :

(ה) ה' אלהים אתה החלות מלה"ד למלך שראה אשה אחת יתומה וביקש לישאנה שלח ותבעה . אמרה איני ראויה להנשא למלך . שלח תבעה ז' פעמים ולא שמעה לו לאחר זמן נשאת למלך כעס עליה המלך ובקש לגרשה ולישא אחרת . אמרה הראשונה אני אין לי בושת אם אתה מגרשני שאתה בקשתני תחלה . אלא הואיל ואתה מגרשני בבקשה ממך אל תעשה לזאת כשם שעשית עמי . כך עשה הקב"ה למשה פתחו ז' ימים והוא א"ל לא איש דברים אנכי לאחר זמן פייסהו הקב"ה והלך בשליחותו ונעשה לו כל הנסים על ידו . לסוף א"ל כי לא תבוא . א"ל משה רבינו רבש"ע אם אתה רוצה שלא אביאם לארץ אין לי בושת כי אתה החלות לשון התחלה אלא הואיל וכן גזרת עלי אותו שיביאם אל העשה לו כשם שעשית לי אשר יצא לפניהם ואשר יביאם. ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף בעל דין שלך כבר הקדימך שכך אמר איוב מי יתן שומע לי הן תוי שדי יענני וספר כתב איש ריבי (איוב לא) ואי זה ספר זה ספר תולדות אדם . מה אמר איוב קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו (שם ג) הוי רב לך אל תוסף וגו' :

עין יוסף

אל

מתם לעבד עולם כמו שנקחתי לי לעבד עולם . כלי שלישתן וכן אמר לישע על מלכי כרתמון מי יתן לי שומע לי הן תוי שדי ישענני ספר כתב איש ריבי לישע מבקש למות] . ל"ל למה תפשי לישי מבקש למות ספר כתב זה ספר תולדות אדם עכ"ל. ונפ"ז מאור המדרש כך כתוב בעל ד"ש שלך כיוצא אדם"ל כבר הקדימך בגזרה שתמות . וחסר שתאיר הכתוב רב לך ל"ל כעל כיוצא בעל דין שבעה ימים . כלומ' לעיל : [בעל דין שלך כבר מיתה . שכך אמר לישע על אדם כרתמון מי יתן וגו' הן תוי ל"ל הקדימך שכך אמר לישע מי יתן כו'] . וז"ל הבחיי מה שכתוב ונכתב עני שתמות שדי יענני שתמות ומפטיר מכיסורים: ב"ש המדרש ס"ל הקב"ה רב לך בעל דינך כע"ד שלך כבר כוונת [זה ספר תולדות אדם] . וכדלעיל"ת בכ"ר פ' כ"ד על פסוק זה עד עליך גזרה שתמות . אדם"ל שתאכל מן המילן גזר מיתה על כולל . שתאכ"ר היה מוטל גוזה שכתוב לו בקדוש"י כל הדורות מיכיו על

לְיַעֲזָן מִיט דִיר כּוֹרֵת בְּרִית נְוֹעָן אַז וויא עֶר הָט מִיט מִיר כּוֹרֵת בְּרִית נְוֹעָן אוּג אִיךְ הָאבּ אִים צוּא גְנוּמָן פַּר אֲקֶנֶעכְט אוֹף אִיבִּיג . אוּג אִיךְ בִּין אוֹךְ דַיִן קֶנֶעכְט הָאסְט מִיט מִיר אוֹךְ כּוֹרֵת בְּרִית נְוֹעָן עָם שְׁטַייט הַנֵּה אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית נָאט זָאגְט צוּא מֹשֶׁה אִיךְ בִּין כּוֹרֵת בְּרִית מִיט דִיר אוּג דוּא בִּיסְט נִיט בְּקֶנֶיִם דָעם בְּרִית דוּא הָאסְט מִיר גָזאגְט וכוי בְּחֹרֵב זָאלְסְט שְׁטַארְבִּין אוֹף דָעם בָּארג . אוּג נָאךְ מַיִן דוּא הָאסְט נִשְׁרִיבִּין אִין דַיִן תּוֹרָה וְאִם אמר יאמר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת אֲדוֹנִי אוֹב דָיר קֶנֶעכְט וָעט זָאגְן אִיךְ הָאבּ לִיבּ מַיִן הַאר מַיִן וַייבּ מִיט דִי קִינְדֶר אִיךְ וויל נִיט אַרוֹס גַיין פְּרַייא זָאל עֶר דִינֶען אַיבִּיג . אוּג אִיךְ הָאבּ אוֹךְ לִיבּ דִיר מִיט דַיִן תּוֹרָה כִּיט דַיינִי קִינְדֶר אִיךְ וויל נִיט אַרוֹס גַיין פְּרַייא אִיךְ וויל נִיט שְׁטַארְבִּין הִיסְטוּ נִיט מְקַיֵּים דַיִן תּוֹרָה . אֲצוּנְד בָּעט אִיךְ בִּיי דִיר הָער צוּ מַיִן גֶּבֶּעט אוּג פַּר הוּיל זִיךְ נִים פּוּן מַיִן תְּפִלָּה . הָט אִים נָאט גֶעְנָאפֶּרט בַּ"ךְ דֶר גֶרֶעסְטֶר פּוּן דֶר וָועלְט דָם מִיינְט מָען אָדָם הָראשוֹן הָאט שׁוֹן לַאנְג אַרוֹס גֶעגַאנְגן דַיִן כִּשְׁפָּט וָואוּרוּם פַּאר דָעם וִינְד פּוּן אָדָם הָראשוֹן אִיז נְגְזַר גְוָואךְן אַז אַלֵי מֶעְנְטְשֶׁן זָאלֶן שְׁטַארְבִּין בְּשַׁשַׁת עֶר הָאט גֶעֶסְן פּוּן עֵץ הַדַּעַת אַרוֹס אִיז אַרוֹס אַגְוִירָה אַז אִיטְלִיכֶר זָאל שְׁטַארְבִּין יְיָ אֱלֹהִים אַתָּה הַתְחִלוֹתָ זָאגְט מֹשֶׁה דוּ הָאסְט אָן גֶהוֹבֶּן צוּ וַיזִין דַיִן קֶנֶעכְט דַיִן גְרוֹסְקֵייט . עָם אִיז אַמָּשׁ אַזָּלֶךְ הָט גְזָעהָן אַבְּרוּזָה אַיתָמָה הָאט עֶר גְוָואלְט גֶעמָן וִיא פַּאר אַוַוייב הָט עֶר גְשִׁיקְט שְׁלוּחִים צוּ אִיר הָט זִיא גְזָאגְט אִיךְ בִּין גִיט וָועְרט צוּא זַיין אַוַוייב צוּם מָלֶךְ הָאט עֶר גְשִׁיקְט צוּא אִיר זִיבִּין מָאל אוּג זִיא הָאט נִיט גְוָואלְט הֶעָרן . נָאךְ דֶעם אִיז זִיא פָּארְט גְנוּמָן גְוָואךְן צוּם מָלֶךְ . אִיז פָּאר גְקוּמָן דֶר מֶלֶךְ אִיז אוֹף אִיר אִין תַּעַם גְוָואךְן הָאט אִיר גְוָואלְט גָטָן אוּג גָעמָן אַיִן אַנְדֶרֶי הָט דָם עֶרְשְׁטֶי וַייבּ גְזָאגְט מִיר אִיז נִיט קַיין שַׁאנְד וָואוּרוּם אִיטְלִיכֶר וַייסְט אַז דוּא הָאסְט מִיר פְּרַיעֶר גֶבָּעטָן אוּג אִיךְ הָאבּ נִיט גְוָואלְט . נָאר דָם וָועל אִיךְ דִיר בָּעטָן אַז דוּא גָטְסְט מִיר זָאלְסְטוּ דֶר אַנְדֶרֶר וַייבּ אוֹךְ אַז נִיט טָאן וִוי דוּ טוֹסְט . אַז אִיז דָא בְּשַׁעַת גָאט הָט גְוָואלְט שִׁיקֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ צוּ פַּרְעה שְׁטַייט אַז זִיבִּין טָאג הָט גָאט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל גַיין אוּג עֶר הָאט נִיט גְוָואלְט גַיין אוּג הָט גְזָאגְט לֹא אִישׁ דְּבָרִים אָנֹכִי אִיךְ בִּין נִיט קַיין מֶעְנְטְשׁ פּוּן רֶעדִין צוּא אַמָּלֶךְ נָאךְ דָעם אַז גָאט הָט אִים אַיינְגֶבָּעטָן אוּג עֶר אִיז גְגאנְגֶן אוּג דוֹרךְ אִים אִיז גָטָאן גְוָואךְן פִּיל נִסִּים . צוּם סוֹף הָט אִים גָאט גְזָאגְט זָאלְסְט נִיט טַיין רֶעדִין דוּ וָועְסְט נִיט אַרַיבֶּר דָעם יַרְדֵּן . דָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְזָאגְט הָט אִים גָאט גְזָאגְט זָאלְסְט נִיט טַיין רֶעדִין דוּ וָועְסְט נִיט אַרַיבֶּר דָעם יַרְדֵּן . דָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַז דוּא וַייסְט אִיךְ זָאל וַייא נִיט אַרַיין בְּרֶעגְגֶן קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז מִיר קַיין שַׁאנְד נִיט וָואוּרוּם אִיטְלִיכֶר וַייסְט אַז דוּא הָאסְט אָן גֶהוֹבֶּן צוּ מִיר בָּעטָן קַיין אַיר דָעם גָטָן אַז עָם אִיז יוּא אַז בָּעט אִיךְ דִיר דִיר וִוס וַויסְט דִי זָךְ אַרַיין בְּרֶעגְגֶן קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זָאלְסְטוּ אִים

(ו) אל תוסף . זש"ה איוב אם יעלה לשמים שיאו ונו' כגללו לנצח יאבד וגו' (שם כ) . כנגד מי אמר איוב בקרא זה לא אמרו אלא כנגד יום המיתה שאפילו אם יעלה אדם לשמים ויעשה כנפים כנשר כיון שיגיע קצו למות נשתברו כנפיו ונופל לפני מלאך המות כבהמה לפני הטבח . וכן דוד אומר תצא רוחו ישוב לאדמתו (תהלים קמו) . וכן אמר איוב קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו שאפילו לקחו רבו באלף אלפי דינרי זהב כיון שיגיע קצו למות אינו יכול לומר עבדי אתה אלא נעשה חפשי כאדוניו . ד"א אם יעלה לשמים שיאו זה משה שעלה לרקיע ונגש אל הערפל והיה כמה"ש ודבר עמו פנים בפנים וקבל תורה מידו של הקב"ה כיון שהגיע קצו למות א"ל הקב"ה הן קרבו ימיך למות . אמר לפניו רבש"ע לשוא דשו רגלי ערפל ולשוא רצתי לפני בניך כסום שיהא סופי לתולעה . א"ר אבהו מלה"ד לאחד מגדולי מלכות שמצא חרב הנדיי שאין אחר כמותו בעולם ואמר אין זה ראוי אלא למלך . מה עשה הביאה דורון למלך . אמר המלך חתכו בה ראשו . כך אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בדבר שקלסתיך ואמרתי הן לה' אלהיך השמים ונו' (דברים י) בו בלשון אתה גוזר עלי מיתה ואמר הן קרבו ימיך למות . א"ל משה כבר קנסתי מיתה על אדם הראשון . אמר לפניו אדוני אד"ה היה ראוי למות שמצוה קלה שצויתי אותה עבר עליה לכך נאה שימות . א"ל הרי אברהם קדש את שמי בעולמי . אמר לפניו רבש"ע אברהם יצא ממנו ישמעאל שנזעו מכעיסין לפניך שנא' (איוב יג) ישליו אהלים לשודדים וגו' . א"ל הרי יצחק שפשט צווארו על המזבח . אמר לפניו יצחק יצא ממנו עשו שעתיד להחריב ב"ה ולשרוף את היכלך

עין יוסף

סיחיו כמתים ע"ש .
(ו) זשה"כ איוב חס יעלה לשמים . ר"ל זכ שאכ"כ בספר איוב [הכ כתדיי] . כיולקוטן גרס לזדוי : [כבר קנסתי מיתה ע' תדא"ר]. סופר : [סיחו] . פי' נוכחו : [כסוס סיהן סופי לתולעה] . כ"ל :
וכן מה שאמר לקמן כנגד מי אמר איוב חס קשה דמ"מ איוב מקרא זה במעמו של תדא"ר שכתוב כו כן כאדם סיה כאחד ממנו (ז"ל) : סירוצו כנגד מי אמר ספר איוב מקרא זה שלא איוב אמר זה אלא יעקב

נִיט מָאן אַז וִיו דוּ טוּסְט טִיר נָאר עֶר זָאל זַיי טַאקִי בְּרָעֶנֶן קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאט נָאט נְזָאגְט צוּא מֹשֶׁה רַב לְךָ אל תוסף דַּבֵּר זָאלְסְט נִיט מֶעהְרִין בָּעטֶן וָואהְרוּם עֶס אִיז שׁוֹן לַאנְג גַּנְזִירָה פּוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן אַז יָעדֶר כּוֹ שְׁטַארְבִּן דָּס זָאנְט אִיוֹב אִם יַעֲלֶה לַשָּׁמַיִם שיאו אִיוֹב זָאנְט קֶעגֶן דֶעם טָאג פּוּן טוֹט פּוּן סֶענְטְשֶׁן אֲפִילוּ דֶר כֶּעהְנְטְשׁ וָועט זִיךְ מַאכֶן פְּלִיגֶל אוּן אוֹף יַיִן אִין הִימֶל . וִוי עֶר קוּמְט זַיין צַייט פּוּן שְׁטַארְבִּן וָועהְט צוּ בְּרָאכְן דִי פְלִיגֶל אוּן פַאלְט פַּאר דֶעם מַלְאָךְ הַמָּוֶת אַז וִויא אַבְּהֵמָה פַּאר דֶעם שׁוֹכְטֶר אוּן אַז הָאט דָּוִד גְּזָאגְט תֵּצֵא רוּחוֹ יָשׁוּב לְאַדְמָתוֹ זַיין רוּחַ גַייט אֲרוֹם פּוּן אִים אוּן עֶר קֶעהְרְט זִיךְ צוּרִיק אִין דֶר עֶרד אוּן אַז הָאט אִיוֹב גְּזָאגְט קָטָן וְגָדוֹל שָׁם הוּא וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדוֹנָיו קְלֵיין אוּן גְרוֹס זָענֶן דָּארְטִין אוֹף יָעֶר וָועלְט גְלֵייךְ אוּן דֶר קְנֶעכְט וָועהְרְט דָּארְטִין פְּרֵייא פּוּן דֶארִין אֲפִילוּ דֶר הַאר הָאט אִים נְקוֹפְט פַּר טוֹזִינְט מָאל טוֹזִינְט רֶעגְדְלִיךְ וִוי עֶס קוּמְט דִיא צַייט דֶער קְנֶעכְט דַארְף שְׁטַארְבִּן קָאן עֶר נִיט זָאגֶן עֶר אִיז מִיין קְנֶעכְט . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז אִים עַל פָּנִים שיאו אוֹב עֶר וָועט צַארוֹף נִיין אוֹפְן הִימֶל דָּס מֵיינְט מֶען מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר אִיז צַארוֹף אוֹף דֶעם הִימֶל אוּן הָאט נְגֶעהְנְט צוּם וָואלְקֶן אוּן עֶר אִיז גְוֶעהְן גְלֵייךְ וִוי אַמָלְאךְ אוּן נָאט הָט יְתֵיב אִים גֶרֶעט פָּנִים בְּפָנִים אוּן הָאט מְקַבֵּל גְוֶעהְן דִי הוֹרָה פּוּן נָאטְס הַאנְד . וִוי עֶס אִיז נְקוֹמֶן זַיין צַייט צוּ שְׁטַארְבִּן הָט אִים נָאט נְזָאגְט הֵן קְרֵבוּ יָמֶיךָ לָמוּת הָט עֶר גֶעהְנְט דַיינֶי טָעג צוּא נָאט מֹשֶׁה גָּאט נְזָאגְט צוּא נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוֹמְזוֹסְט הָאבֶּן מֵינֶי כִּים גְטְרָעסֶן דִי הֵיכֶלֶן כִּיט דִי וָואלְקֶנֶם אוּן אוֹמְזוֹסְט בִּין אִיךְ גְלָאפֶן פַּאר דַיינִי קִינְדֶר אַז וִויא אַפְּעֶרֶד אוּן הַיינְט זָאל מֵיין סוֹף זַיין וָועהְרִים זָאלֶן קִיר עֶסֶן . רַבִּי אַבּוּהוּ הָאט נְזָאגְט עֶס אִיז אַמָשָׁל צוּ אַייגֶעם כּוֹן דִיא גְרוֹסִי לַייט פּוּן אַכֶּלֶךְ עֶר הָאט גְפִינֶן אַשְׁוָועהְרֶד פּוּן אִינְדִיָה זַייעֶר אַטַייעֶרִי שְׁוָועהְרֶד נִיט דָּא אִיר נְלַייכֶן אִין דֶר וָועלְט הָט עֶר נְזָאגְט דִיא שְׁוָועהְרֶד אִיז נָאר רָאנִי פַּאר דֶעם מֶלֶךְ אַז הָט עֶר גְּבְּרַאכְט דִי שְׁוָועהְרֶד אַכְּהֵנָה צוּם מֶלֶךְ וִוי עֶר הָט זִיא גְּבְּרַאכְט צוּם מֶלֶךְ זָאגְט דֶער מֶלֶךְ דִיא אִים אָפּ דִי קָאפּ כִּיט דֶר מְוְעהְרֶד . אַז הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְזָאגְט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִיט דֶעם וָום אִיךְ הָאבּ דִיר גְלוֹבְט אוּן הָאבּ גְזָאגְט הֵן יַיי אֱלֹהֶיךָ תַּיָּכִים עֶס אִיז צוּ נָאט מִיט דֶעם וָארְט הֵן הָאסְטוּ אוֹף מִיר גוֹזֵר גָּווֹעהְן אִיךְ זָאל שְׁטַארְבִּן דוּ הָאסְט מִיר נְזָאגְט הֵן קִרְבוּ יָמֶיךָ לָמוּת דַיינִי טָעג הָאבֶּן גֶעהְנְט צוּ שְׁטַארְבֶּן הָט נָאט נְזָאגְט צוּא אִים כֹּשֶׁה אִיךְ הָאבּ שׁוֹן לַאנְג גְקֶנְסִיתְ אוֹף אָדָם הָרִאשׁוֹן אַז עֶר מִיט זַיינִי קִינְדֶר כּוּזִין שְׁטַארְבֶּן זָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ צוּ נָאט אָדָם הָרִאשׁוֹן הָט בְּרֵאכְט שְׁטַארְבֶּן וִויל דוּא הָאסְט אִים גֶהַייסֶן אַנְרַיינֶע מְצִוָה פַּאר עוֹבֵר גְוֶעהְן אוּן נִיט גְטָאן . זָאגְט נָאט אַבְרָהָם אֲבִינוּ הָאסְט גְּהַיילִיגְט כַּיין נָאמֶן אוֹף דֶער נַאנְצֶר וָועלְט פּוּן דֶעסְט וָועגֶן אִיז עֶר אוֹךְ נִשְׁטַארְבִּן . זָאגְט מֹשֶׁה אַבְרָהָם אֲבִינוּ הָט גֶהַאט אַזוֹן יִשְׁמָעֵאל וָום זַיינֶי קִינְדֶר אוּן קִינְדֶר דֶר צֶערְנֶן דִיר . זָאגְט נָאט יִצְחָק אֲבִינוּ הָאט אוֹס נְצוּנֶן זַיין הַאלְדְז אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ פּוּן מַיינֶם וָועגֶן אוּן אִיז אוֹךְ נִשְׁטַארְבֶּן .

זאגט

היכלך . א"ל הרי יעקב שיצא ממנו י"ב שבטים לא היה בהם שום דופי אמר לפניו יעקב לא עלה לרקיע ולא דשו רגליו ערפל ולא היה כמלאכי השרת ולא דברת עמו פנים בפנים ולא קבל את התורה מידך . א"ל הקב"ה רב לך אל תוסף דבר . אמר לפניו רבש"ע שמא יאמרו הדורות אלמלא לא מצא במשה דברים רעים לא היה מסלקו מן העולם א"ל כבר כתבתי בתורתי ולא קם נביא וגו' . אמר לפניו שמא יאמרו הדורות בקטנותי עשיתי רצונך ובזקנותי לא עשיתי רצונך א"ל כבר כתבתי בתורתי על אשר מעלתם בי אמר לפניו אם רצונך אבנם לארץ ואחיה שם שנים ושלש שנים ואח"כ אמות א"ל ושמה לא תבא אמר לפניו אב לא אבנם בחיי אבנם לאחר מותי א"ל לא בחייך ולא לאחר מותך . אמר לפניו כל הכעס הזה עלי למה . א"ל על אשר לא קדשתם אותי . אמר לפניו עם כל הבריות אתה מתנהג במדת רחמים ב' ושלשה פעמים שנא' (שם לג) הן כל אלה יפעל אל פעמים ושלש עם גבר . ואני עון אחד אין אתה מוחל לי . א"ל הקב"ה משה הרי אתה עשית ו' עונות ולא גליתי לך אחד מהם . בהחלה אמרת שלח נא ביד תשלח (שמות ד) . שניה והצל לא הצלת (שם ה) שלישית הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם (כפ דנר יפ) . רביעית לא ה' שלחני (שם טו) חמישית שמעו נא המורים (שם כ) . ששית והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים . (שם לג) . וכי אברהם יצחק ויעקב חטאים היו שאמרת לבניהם כך . אמר לפניו רבון העולמים ממך למדתי שאמרת ואת מחתות החטאים האלה (שם טו) . א"ל הקב"ה אני אמרתי בנפשותם ולא באבותם . אמר לפניו אני יחיד וישראל ס' רבוא הרבה פעמים חטאו לפניך ובקשתי עליהם רחמים ומחלת להם על ס' רבוא השגחת ועלי אין אתה משניח . א"ל משה אין

עין יוסף דומה

[ויסקב לפ מלב לנקיש] . וכן דלפ לאמר מתחלה כך . יי"ל דלפ רלפ פי' כמוך למיתתי לפ עשיתי לעוקר : [על לאמר מעלתם בי] . ותפ לשמח פ"ע עד שכוכרת לכך (ז"ל) : [כוקנותי לפ עשיתי כ"ל כן]. למפ לפ כשיכו מתחלה כן ע' כז"ל מפ שם נכון : [שלי יתים כשקר וכקר שמפ

זָאגְט מֹשֶׁה יִצְחָק הָט גֶהאט אַזוֹן עֶשֶׂו וָאם עָר הָאט חָרוּב גְמַאכְט דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּן הָאט פַּאר בְּרָעגְט דַיִן הֵיכָל . זָאגְט נָאט יַעֲקֹב אָבִינוּ וָם עָר הָט צוּועֶלְיף שְׁבָּ זִים אַלַי צַדִּיקִים אוּן עָר אִיז אוֹךְ גְשְׁטָארְבֶּן . זָאגְט מֹשֶׁה יַעֲקֹב אָבִינוּ אִיז נִיט אַרוֹף גַנַאנְגֶען אוֹף דָעם הֵיכָל אוּן זַיינִי פִּיס הָאבֶּן נִיט גְטָרָעטֶן אַלַי הֵיכָלָן אוּן הָט נִיט גְנוּמֶן דִי תּוֹרָה פוּן דַיִן הָאנְד . זָאגְט נָאט צוּ אִים נִינוּג זָאלְסְט שׁוֹן פָּעֶר נִיט רֶעדֶן אִיךְ הָאב אַיין כָּאל גְזָאגְט דוּ מוּזְט שְׁטַארְבֶּן . זָאגְט מֹשֶׁה רַבִּינוּ מָאסְ־ וְעֶלֶן דִיא שְׁפָּעטֶעֶרֶע דוֹרוֹת זָאגֶן אַז נָאט וָאלְט נִיט גְפִּינֶן אֵין מֹשֶׁה שְׁלָעכְטְקֵיט וָוָלְט עָר נִיט גְשְׁטָארְבֶּן.זָגְט נָאט עָם שְׁמַייט שׁוֹן אֵין דָר תּוֹרָה נִשְׁרִיבֶּן עָם אִיז גִיט גְוָעֶן גְוִוּשֶׁן דִי יוּדֶן אַז אִינְבְּיא וִוי מֹשֶׁה.זָגְט מֹשֶׁה רַבִּינוּ מָאסְ־ וְעֶלֶן דִי דוֹרוֹת פוּן שְׁפָּעטֶר זָאגֶן יִנְגֶעֶר הַיוֹם אִיז מֹשֶׁה גְוָעֶן אַצְדִיק אוֹף דָר עֶלְטֶר אִיז עֶר נִיט גְוָעֶן צַדִּיק דְרוּם אִיז עֶר נִשְׁטָארְבֶּן . זָאגְט נָאט אִיךְ הָאב שׁוֹן גְשְׁרִיבֶּן אֵין דָעם תּוֹרָה וָם דִי זִינְד דַיינִי אִיז גְוָעֶן וָם דוּ הָאסְט גְשְׁלָאגֶן דֶעם שְׁמַיין נִיט גֶרֶעט צוּם שְׁטֵיין . זָאגְט מֹשֶׁה רַבִּינוּ זָאלְ זַיין דַיִן וַוילֶן אִיךְ זָאלְ אַרִיין גַיין קֶיִן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן לֶ גְבִּין צְוַוייִ אוֹדֶר דְרֵיי יָאר אוּן דָר נָאךְ שְׁטַארְבֶּן דָארְטֶן . זָאגְט נָאט קֶיִן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָועְסְטוּ גִיט קוּמֶן זָאגְט מֹשֶׁה הָאב אִיךְ גִיט דִיא זְכֶיה צוּ קוּמֶן פַּר מַיִן לֶעבֶּן קֶיִן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זָאלְ אִיךְ קוּמֶן נָאךְ דֶעם טוֹט־קֶיִן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . זָאגְט נָאט נִיט פַּר דֶעם לֶעבֶּן נִיט נָאךְ דֶעם טוֹט . זָאגְט מֹשֶׁה רַבִּינוּ וָם אִיז דַיִן כַּיִס אוֹף נִיר אַז דָ יוֹם . זָאגְט נָאט גְוִוּיסְט דָאךְ שׁוֹן פַּר וָם דוּ הָאסְט נִיט גֶרֶעט צוּם שְׁמַיין וָאלְט הַיילִיג גְוָואלֶן מַיִן נָאמֶן צְוִוישֶׁן דִי יוּדֶן . זָאגְט מֹשֶׁה רַבִּינוּ מִיט אַלַי טַעֲנְטְשֶׁן פִּירְסְטוּ זִךְ מִיט דֶעם כְּדַת רַחֲמִים צוּזַי אוֹדֶר דְרֵיי:: זִינְד שֶׁעֶנְקְסְטוּ נָאר . אוּן אִיךְ נָאר אַיין זִינְד וִוילְסְטוּ כִּיר גִיט שֶׁעֶנְקֶן . זָאגְט נָאט מֹשֶׁה אִיךְ וֶועל דִיר רֶעכֶנֶן וָעסְט זִינְד וָם דוּ הָאסְט גְטָאן פְּרִיעֶר . אִיךְ הָאב דִיר גְוואלְט שִׁיקֶן צוּא פְּרִעזִ טַלֶּךְ מִצְרַיִם הָאסְטוּ גִיט גְוואלְט נַיין הָאסְט גְזָאגְט שִׁיק דִיר מִיט אַנְדֶרֶן גִיט מִיט מִיר . דִיא אַנְדֶרֵי זִינְד דוּ הָאסְט מִיר גְזָאגְט פַּר וָם נָעסְטְסְטוּ גִיט אַרוֹם דִי יוּדֶן פוּן מִצְרַיִם .זִינְד אִיךְ בִּין גְקוּמֶן צוּ פְּרִעזִ אִיז דִי יוּדֶן עֶרֶר גְוואלֶן . דִי דְרִיטֶע זִינְד הָאסְטוּ גְזָאגְט צוּא דִיא יוּדֶן וִוי נָעסְט מֶען אַייךְ צוּא נָעבֶּן פְּלַייש אַז מֶען זָאלְ אוֹס שָׁעכְטֶן אַלַי רִינְדֶר אוּן אַלַי שָׁעפְטֶן וָועט רָען נִינוּג זִין פַּר אַייךְ . דִי פִּערְדִי זִינְד וָם דוּ הָאסְט גְזָאגְט אִיךְ זָאלְ בְּשַׁאפֶּן אַמוֹל צוּ רַ עֶרְד זָאלְ אִין שְׁלִיפֶּן קְרַח מִיט זַייגִי מַעֲנְטְשֶׁן . דִי פִּינְפְטֶע זָאךְ אִיז דוּ הָאסְט גְזָאגְט צוּ דִיא יוּדֶן הֶעֶרְט צוּא זִיר וִוידֶר שֶׁפֶּעֲנֶירְט הָאסְטוּ אַלַי יוּדֶן נְרוּפֶן מִיט אַשְׁלָעכְטִין זָאכֶן . דִי זֶעקְסְטֶי זִינְד אִיז דוּ הָאסְט גְזָאגְט דִי יוּדֶן אִיר זָענְט אוֹף גְשַׁטַאנֶן אוֹף דָעם אָרְט פוּן אַיעֶדְי זִינְדִינְע עֶלְטֶרֶן . זָאגֶן דָען דִי עֶלְטֶרֶן אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב גְוֶעֶן זִינְדִינְע סָעֲנְטְשֶׁן . זָאגְט מֹשֶׁה רַבִּינוּ אִיךְ הָאב מִיר דָם גְלָעזֶרְנְט פוּן דִיר דוּ הָאסְט אוֹךְ גְזָאגְט דָעם פֶּייעֶר פָאן פוּן דִיא זִינְדִינְע סָעֲנְטְשֶׁן . זָאגְט נָאט אִיךְ הָאב גְזָאגְט זַייא זָענֶן זִינְדִינְע אָבֶּר דִיא הָאסְט גְזָאגְט דִיא עֶלְטֶרֶן זָענֶן זִינְדִינְע . זָאגְט מֹשֶׁה רַבִּינוּ אִיךְ בִּין אַייגֶר אוּג דִיא יוּדֶן זָענֶן זָעכְצִיג כָּאל צָעהֶן טוֹזִינְט . פִּיל כָּאל הָאבֶּן זַי אַלַי גְזִינְדִיגְט פַּר דִיר הָאב אִיךְ גְבֶּעטֶן רַחֲמִים פַּר זַי אוּג דוּ הָאסְט

דומה גזרת צבור לגזרת יחיד ועיד עד עכשיו היתה שעה מסורה בידך ומעכשיו אין שעה מסורה בידך. אמר לפניו רבון העולם עמוד מכאן דין ושב בכאן רחמים עלי ולא אמות ועונותי יהיו נמחלים ביכורין שתביא בידם ואל תתני בחבלו של מלאך הבות אם אתה עושה כך אניד שבחך לכל באי עולם בשם שאמר דוד לא אמות כי אחיה וגו' (תהלים קיח). א"ל זה השער לה' צדיקים יבואו בו מוכן הוא לצדיקים ולכל הבריות טוב מתוקן מימות עולם. כיון שראה משה שאין משניחין בו הלך אצל שמים וארץ אמר להם בקשו עלי רחמים אמרו ליה עד שנבקש רחמים עליך נבקש רחמים על עצמנו שכתוב כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה (ישעיה נא) הלך אצל כוכבים ומזלות אמר להם בקשו עלי רחמים. אמרו לו עד שנבקש רחמים עליך נבקש רחמים על עצמנו שנא' (שם לד) ונמקו כל צבא השמים וגו'. הלך אצל הרים וגבעות אמר להם בקשו עלי רחמים א"ל נבקש על עצמנו שנא' כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה (שם נד). הלך אצל הים הגדול א"ל בקש עלי רחמים. א"ל בן עמרם מה היום מיומים הלא אתה בן עמרם שבאת עלי במטך והכיתני וחלקת לי"ב שבילים ולא יכולתי לעמוד לפניך מפני שכינה שמהלכת לפניך ליומיך שנ' (שם סג) מוליך לימין משה זרוע תפארתו. בקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם והיום מה עלתה לך. כיון שהזכיר לו הים מה שעשה בנערותו צעק ובכה ואמר מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני (איוב כט). בשעה שעברתי עליך הייתי מלך עולם ועכשיו אני משתטח ואין משניחין בי. מיד הלך לו אצל שר הפנים א"ל בקש עלי רחמים שלא אמות. א"ל משה רבי טורח זה למה כך שמעתי מאחורי הפרגוד שאין תפלתך נשמעה בדבר הזה. הניח משה ידיו על ראשו והיה צועק ובוכה ואומר אצל מי אלך לבקש עלי רחמים. א"ר שמלאי באותה שעה נתמלא הקב"ה בעברה

עין יוסף — עליון

[ח"ל נבקש על עצמנו]. קשה כח כמתפלל על חבירו ס"ל נמי [ח"ל נבקש על עצמנו]. קשה כח כמתפלל על חבירו ס"ל נמי כן לגיד שכתב לכל בלו שולם. כ"ל: [כלך אל אנשי מעשה וכיו"ב בתוס' (דרך כתוב) ומכן]. כתבו תוס' בפרק קמא דע"ז גבי מעשה דר"ח שלמד שלמה ויו"ל דח"ל כיס לו למשה לכתפלל עליכם וכיס נעשה קול מתלה: [ואתה לא תכד תת ישראל]. קול מקולות ד"ה אמר ליה: [הגד לי כספים]. קול מקולות (ז"ה):

כלל

צִיי מוֹהל גוועון. אין אוף וַעבציג מאל צַעהן כוועדֶ קוקסטו אוג אוף מיר ום איף בין אלַיין קוקסטו ניט אוף טיין גבֶּעט. זאגט נאט וַעבציג מאל צַעהן טוזענט יודן קאנען צוא ברַעכן אַגַוירה אָבּר דוא אלַיין קאנסט ניט צו בּרַעכן קיין גזירה עס איז ניט דא בּיי דיר אין דער האנד. זאגט משה האר פון דר נאנצר וועלט שמייס אוף פון שטול פון דין אוג זיץ אוף ר שטול פון רחמים איף זאל ניט שׁתּארבּן. בּרַעגג אוף מיר יסורים וועלן זייא כּכפּר זיין מייני זינד אוג גיב מיר ניט אין דעם גורל פון מלאך המות אוב דו נאט וועסט אזו טאן וועל איף זאגן זיין לוב צוא דער נאנצר וועלט מענטשן. זאגט נאט די טיר פון טוט איז אן גבּרייט פר אלי מענטשן איטלישר מוז דורך זיין דורך. די טיר. פר פאלין דער שון מיין ניט.ווי משה רבינו הט גזעהן עם העלפט שון נאר ניט איז ער גנאנגן צום היכל אוג צו דר ערד אוג זאגט היכל אוג ערד בעט רחמים אוף מיר. זאגן זיי צו אים אייד טיה זאלן בעטין אוף דיר ועלין מיר בעסר בעטין רחמים אוף אונז. עם שמייט דיא היכל אוג דיא ערד ועט ניט זיין אז משים ועט קומן. איז כשה גנאנגן צו די שטערין מיט די מזלות זאגט ער צו זייא בעט אויר רחמים אוף מיר. זאגן זייא צוא אים אייד מיר זאלין בעטין אוף דיר ועלין כיר בעסר בעטין אוף אונז עם שמייט אלי זאכין פון היכל ועט צו ניין. איז משה רבינו גנאנגן צו די הבערג אוג צו די הובעערטער אוג זאגט צו זיי בעט רחמים אוף מיר. זאגן זיי צו אים אייד מיר זאלין בעטין אוף דיר ועלין מיר בעסר בעטין אוף אונז עם שמייט דיא בערג ועט אפ נמאן ועירן אוג אלי הוכי ערטר ועלין זיך אום גליצין. איז משה רבינו גנאנגן צום נרוקן מערה ום ריינזיקט ארום די ועלט זאגט ער צוא אים בעט רחמים פר מיר זאגט ער אים דו משה דר זון פון עמרם וואס איז עפּים היינט מיין וויא שמעדיג דו ביסט דאך דר משה בן עמרם וואס דוא ביסט נקוכן צוא מיר מיט דעם שמקען פון נאט אוג דוא האסט כיר נשפאלטין אוף צוועלף מיילין איף האב ניט נקאנט שטיין קעגין דיר ווארום דיא שכינה איז גנאנגן פריער פר דיר אוג ום איז עפּים היינט די כעשה ום דו קומסט צו מיר איף זאל בעטין פר דיר. ווי דר ביסט אים דר מאנט ום ער דאס אים נמאן אין די יונגע יארין. האט משה רבינו אן גהובן צו שרייין אוג קלאגן ועער ועט כיר נעבן צוריק מייני יונגע יארין אוג די טעג ום נאט האט מיר גהיסן. אוג זאגט צום מערה בשעת איף בין אויבער דיר נפאלין בין איף גוועון אזו וויא אקינג היינט איף פאר שפריים מיינו העגד אוג קיינער קומט אוף מר ניט. אזו איז משה רבינו גנאנגן צוא נרוקן מלאך ום ער היסט שר הפנים זאגט ער צו אים בעט רחמים אוף מיר איף זאל ניט שתארבן. זאגט ר מלאך צו אים משה רבינו ואם ביסט זיך אזו פיל מטרים איף האב נהערט כען האט נרוקן אין היכל אז דיין נשפט ועט ניט זיין נבּעט. משה רבינו אין ר זאך. הט משה רבינו ארוף נלייגט דיא העגד אוף עם קאפ אוג הט נשרייגן אוג נוויינט אוג זאגט צו ועמן ניט מין הערשט בעטין רחמים. אין

עליו . שנא' ויהעבר ה' בי למענכם וגו' עד שפתח משה מקרא זה ויעבר ה' על פניו ויקרא (שמות לד) . באותה שעה נתקררה רוח הקדש וא"ל הקב"ה למשה משה שתי שבועות נשבעתי אזת עתמות ואחת שלא לאבד את ישראל . לבטל את שתיהן או אפשר אם תרצה לחיות ויאבדו ישראל מוטב . אמר לפניו רבוני בעלילה אתה בא עלי אתה תופש ההבל בשני ראשים יאבד משה ואלף כמוהו ואל יאבד אחד מישראל . אמר לפניו רבון העולמים רגלים שעלו לרקיע ופנים שקבלו פני השכינה וידים שקבלו התורה מידך ילחכו עפר ווי יאמרו כל הבריות ומה משה שעלה למרום והיה כמה"ש ודבר עמו פנים בפנים וקבל תורה מידו לא היתה לו תשובה להשיב לפני הקב"ה כ"ו עאכ"ו שילך בלא תורה ובלא מצות א"ל הקב"ה כל זה שאתה מצטער למה . אמר רבון העולמים מתירא אני מחבלו של מלה"מ א"ל איני מוסרך בידו אמר לפניו רבון העולמים יוכבד אמי שהוקהו שיניה בחייה בשני בניה יקהו עוד שיניה במיתתי א"ל כך עלתה במחשבה וכן מנהגו של עולם דור ודור ודורשיו דור ודור ופרנסיו דור ודור ומנהיגיו עד עכשיו היה הלקו לשרת לפני ועכשיו אבד חלקך והניע שעה של יהושע תלמידך לשרת . אמר לפניו רבוני אם מפני יהושע אני מת אלך ואהיה לו תלמיד א"ל אם אתה רוצה לעשות כך לך עשה עמר משה והשכים לפתחו של יהושע היה יהושע יושב ודורש ועמר משה ובפף קומתו והניח ידו על פיו ונתעלמו עיניו של יהושע ולא ראה אותו כדי שיצטער וישלים עצמו למיתה והלכו ישראל אצל משה לפתחו ללמוד תורה ושאלו ואמרו משה רבינו היכן הוא . אמרו להם השכים והלך לפתחו של יהושע . הלכו ומצאוהו בפתחו של יהושע . והיה יהושע יושב ומשה עומד . אמרו לו ליהושע מה עלתה על לבך שמשה רבינו עומד ואתה יושב . כיון שתלה עיניו וראהו מיד קרע בגדיו וצעק ובכה ואמר רבי רבי אבי אבי ואדוני . אמרו ישראל למשה משה רבינו למדנו תורה . אמר להם אין לי רשות . אמרו

עין יוסף

לו

כ"ל וכ"ה בילקוט : [יוכבד תמי שבקטו שיניה במיתה] . כ"ל שכופלך מפסי ליתור (ז"ר) : [ויקהו עוד שיניה במיתתי] . לריך לומר דלפף בקנבל

דָּר צַיִּים אִיז נָאט גְּוואָרן אוֹף מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִין בְּעִם הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּדַארְפְט גִינוּג בֶּעטִין אָפּ צוּא טָאן דָּעם בַּעִם פּוּן נָאט פּוּן אִים . אָזוֹ זָאגְט נָאט צוּ מֹשֶׁה אִיךְ הָאב צְוַוויי זָאכֶן נְשְׁוואוֹרֶן . אַיינֶם דּוּ זָאלְסְט שְׁטַארְבִּין אוּן דָם אַנְדֶרֶי אִיךְ זָאל נִיט מַאכִּין פַּאר לַיְידִין דִּיא יוּדִין . מְבַטֵּל זַיין בַּיידִי שְׁבוּעוֹת קָאן אִיךְ נִיט אוֹב דּוּ וויִלְסְט דַוְקָא לָעבִּין אוּן דִי יוּדִין זָאלֶן פַּר לוֹרִין וָועֶרִין אִין גוּט . אָזוֹ זָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דּוּ הָאר פּוּן דָּר נָאנְצֶר וָועלְט טִיט בְּלִבּוּלִים קוּמְסְטוּ צוּא מִיר זָאל פַּאר לוֹרִין וָועֶרִין אַזוֹנֶע וויא אִיךְ בִּין טוּזִינְד אַבִּיא עָם זָאל נִיט פַּר לוֹרִין וָועֶרִן חָלִילָה אַיין יוּד . זָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דּוּ הָאר פּוּן דָּר נָאנְצֶר וָועלְט דִי פִּים וָם זָענֶן אוּם גְנַאנְגֶן אִין הַיסְל . אוּג דָּר פָּנִים וָאם הָט גֶזֶעהֶן דִּיא שְׁכִינָה . אוּג דִּיא הָעגְד וָם הָאבֶּן מְקַבֵּל גְוָועֶן דִּיא תּוֹרָה פּוּן זַיינֶי הָעגְד זָאלֶן זַיי לַיינֶן אִין דָּר עֶרְד . וויִי זָאלֶן זָאגֶן אַלֵי מֶענְטְשֶׁן פּוּן דָּר וָועלְט מַאכֶּן מֹשֶׁה וָם עָר אִיז גְוָועֶן אִין הַיסְל גְלֵיךְ טִיט אַלֵי כַּלָּאכִים אוּג הָט גֶרֶעט טִיט נָאט אוּג גְנוּמֶן דִי תּוֹרָה פּוּן נָאטְס הָעגְד הָט עָר נִיט גְנַאט וָם צוּ עֶנְטְפֶּרֶן קֶעגֶן נָאט . וָם זָאלֶן שׁוֹן אֲנֶדֶרֶי מֶענְטְשֶׁן מָאן . זָאגְט נָאט צוּ אִים מֹשֶׁה וָם בִּיסְטוּ זִיךְ אֲזוֹ פִיל מְצַעֵר אוּג וָם גֶייט דִיךְ אַלְס אֶן . זָאגְט עָר אִים אִיךְ פָּארְכְט מִיר פַּר דֶעם מַלָּאךְ הַמָּוֶת . זָאגְט נָאט אִיךְ וֶועל דִיר נִיט אִיבֶּר גֶעבֶּן צוּ אִים אִין דִי הֶעגְד . זָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הַאר פּוּן דָּר נַאנְצֶר וָועלְט מַיין מוּטֶר יוֹכֶבֶד אִיז אִיר דִי צַיין הַייליג גְוָואָרן פּוּן זְסוּרִים וָועֶן סָט מִיר אֲרַיין גְוָואָרֶן אִין וַואסֶר . וָועט אִיר נָאךְ אִין כָּאל הַייליג וָועֶרֶן דִי צַיין פּוּן מַיין שְׁטַארְבֶּן . זָאגְט נָאט צוּא אִים אַלֵי מֶענְטְשֶׁן פּוּן דָּער וָועלְט מוּזִין שְׁטַארְבֶּן פּוּן קְלֵיין בִּיז גְרוֹס . אַלֵי דוֹרוֹת דִי לֶעֶרְנֶען דִיא קְלֵיגְע דִיא פִּילֶעֶרְם זָענֶן אַלֵי אוֹם גְשְׁטַארְבֶּן . בִּיז הַייגְט אִיז גְוָועֶן דַיין חֵלֶק צוּ בְּאדִינֶן מִיר . הַייגְט אִיז גְקוּמֶן דִי צַיין פּוּן יְהוֹשֻׁעַ דַיין תַּלְמִיד צוּ בְּאדִינֶן מִיר . אָזוֹ זָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ צוּא נָאט אוֹב צוּא לִיב מַיין תַּלְמִיד יְהוֹשֻׁעַ מוּז אִיךְ שְׁטַארְבֶּן . אִיךְ וֶועל זַיין בַּיי אִים אַיין תַּלְמִיד עֶר זָאל זַיין אוֹף מִיר רַבִּי אַבִּיא אִיךְ זָאל נִיט שְׁטַארְבֶּן . זָאגְט נָאט צוּ אִים אוֹב דּוּא וויִלְסְט אָזוֹ אִיז גוּט זַייא דּוּא אַתַּלְמִיד בַּייא יְהוֹשֻׁעַ . אָזוֹ אִיז מֹשֶׁה אוֹף גְשְׁטַארְבֶּן פָּרַיא אוּג גְנַאנְגֶן צוּ דָּר מִיר פּוּן יְהוֹשֻׁעַ . אִיז יְהוֹשֻׁעַ גֶעזֶעסֶן אוּג גְנַאגְט אַדְרָשָׁה אוּג מֹשֶׁה אִיז נְשְׁטַאנְגֶן אַיין גְבוּגֶן פַּר אִים אוּג דִי הָעגְד הָאט עָר גְלַייגְט אוֹף דָּעם כּוֹיל . אוּג יְהוֹשֻׁעַ הָאט אִים נִיט גְעזֶעהֶן דָם אִיז גְוָועֶן פּוּן נָאט כְּדֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זָאל צַעֵר הָאבֶּן אוּג זָאל שׁוֹן אַלַיין וָועֶן שְׁטַארְבֶּן . דִי יוּדִין זָענֶן גְקוּמֶן צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לָעֶרְנֶן תּוֹרָה הָאבֶּן זַיי אִים נִיט גְפִינֶן אִין דָּער הַיים . זָענֶן זַייא גְנַאנְגֶן צוּ יְהוֹשֻׁעַ הָאבֶּן זַיי גְפִינֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁטַייט אִין דָּר טִיר פּוּן יְהוֹשֻׁעַ אוּג יְהוֹשֻׁעַ זִיצְט אוּז זָאגְט אַדְרָשָׁה אוּג מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁטַייט אוּג הָעגְד . זָאגֶן דִּיא יוּדִין צוּא יְהוֹשֻׁעַ וָאם אִיז עֶפִּים הַייגְט גַייְם דּוּ זִיצְט אוּג זָאגְט אַדְרָשָׁה אוּג מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁטַייט אִין דָּר טִיר פּוּן יְהוֹשֻׁעַ אוּג יְהוֹשֻׁעַ הָאט אוֹף גְהוּבֶּן זַייגֶי אוֹגֶן הָם עָר גְוָועֶהֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁטַייט לֶעבִּין אִים הָאט עָר צוּא רִיסֶן זַייגֶי קְלֵיידֶר אוּג שְׁרַייט אוּג וויינְט אוּג זָאגְט רַבִּי רַבִּי מַאסֶע מַאסֶע הָאר הָאר . זָאגֶן דִי יוּדִין צוּ מֹשֶׁה רַבִּי לֶעֶרִינְט מִיט אוּז

לו אין אנו מניחין אותך יצתה בת קול ואמרה להם למדו מיהושע וקבלו עליכם לישב וללמוד מיהושע . ישב יהושע בראש ומשה בימינו ובני אהרן משמאלו . והיה יהושע יושב ודורש בפני משה . א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן בשעה שאמר יהושע ברוך אשר בחר בצדיקים נטלן מסורת חכמה ממשה ונתנו ליהושע ולא היה יודע משה מה היה יהושע דורש . אחר שעמדו ישראל מישיבה אמרו למשה סתם לנו את התורה . אמר להם איני יודע מה אשיב לכם . והיה משה רבינו נכשל ונפל . באותה שעה אמר משה רבון העולמים עד עכשיו בקשתי חיים ועכשיו הרי נפשי נתונה לך . כיון שהשלים עצמו למיתה פתח הקב"ה ואמר מי יקום לי עם מרעים (תהלים צד) . מי יעמוד לישראל בשעת כעסי ומי יעמוד במלחמתן של בני מי יבקש רחמים עליהם בשעה שחומאין לפני. באותה שעה בא מטטרון ונפל על פניו ואמר לפניו רבש"ע משה בחייו שלך ובמותו שלך הוא . א"ל הקב"ה אמשול לך מלה"ד למלך שהיה לו בן ובכל יום ויום כועס עליו ומבקש להורגו שלא היה מתנהג בכבוד אביו . והיה אמו מצילתו מידו . לימים מתה אמו והיה המלך בוכה . אמרו לו עבדיו אדוני המלך מפני מה אתה בוכה . אמר להם לא על אשתי בלבד אני בוכה אלא עליה ועל בני שהרי כמה פעמים כעסתי עליו ובקשתי להרגו ומצילתו מידי . אף כך הקב"ה אמר למטטרון לא אני מתאונן על משה בלבד אלא עליו ועל ישראל שהרבה פעמים הכעיסוני וכעסתי עליהם עמד בפרץ לפני להשיב חמתו מהשחיתם באו ואמרו למשה הגיע שעה שאתה נפטר

עין יוסף מן

בקבר מלמעריס (ז"ך) : [מכורות מחכמה] . פי' כלל מחכמה שעל לנו את התורה] . כ"ל יהושע סתם לנו את התורה שאין לנו מכיוס פיכס מוסר כרכ לתלמידין מיצינו כרכס דכריס מדרך קלרס כענין ממנו כמו שכיינו מצינים ממך שאתם שמעתם מפי הקב"ס : [מי יקום כלל למדנו כמשמעות וכיולא . ומס שכיינו ממסס כמקורות חכמה לי עם מרעים] . לסוכיחן לעמי (רס"י) . ועוד י"ל לי ממס שכקיס זס כיס מעשס כס לכלתי ידעך וגדל עשכוו על כמיתה . ועוד לסיכס חותס לי נעס ונס הכדלתי חותס ממני כמ"ש חס תין פניך כולכיס מחכת כדי שיטול יכושע כסרכס וסמלכות כחיי מסס (כחיי) : [סתס וגו' (מכרס"ג) : [וכמותו שלך] . ע"ד שאחז"ל מסל למרגליות שכאכדס

הוֹרָה וָאֹמֶט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיךְ הָאב נִיט קֵיין רְשׁוּת צוּ עֶרְנִין מִיט אַיִךְ . אִיז אַרוֹם אַבֶּת קוֹל אוּנ הָאט גְּזָאגְט נָעמְט אוֹף זִיךְ אִיר וָאלְט זִיצִין עֶבְּיִן יְהוֹשֻׁעַ אוּנ עֶרְנִין בֵּיי אִים תּוֹרָה . אַוֹ הָאט זִיךְ יְהוֹשֻׁעַ גָּנָעמְט אוֹבְּין אוּנ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט זִיךְ גֶּזָעצְט אִין דֶּר רֶעכְטִי הָאנְד פּוּן יְהוֹשׁוּעַ אוּנ דִי קִינְדֶּר פּוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הָאבְּין זִיךְ גֶּזָעצְט פּוּן דֶּר לִינְקֶר זַייט פּוּן יְהוֹשׁוּעַ אוּנ יְהוֹשׁוּעַ הָט גֶּדַרְשׁוּנְת פַּאר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . אוּנ הָט אֶן נְהוּבֶּן צוּ זָאגְן גְּלוּבְט אִיז וָאט וָוס הָט אוֹס דֶּער וַוייל אִין צַדִּיקִים זַייא וָאלְן אִים לוּבְּן . אִין דֶּר צַייט אִיז צוּ גְנוּמֶן נָוָארֶן דִי קְנַיאלְן קְלוּגְשַׁאפְט פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוּנ עֶם אִיז אִיבֶּער גֶּעבְּלִיבְּן גָּוָארֶן צוּא יְהוֹשׁוּעַ אוּנ גָּוָארֶן פּוּל מִיט חָכְמוּת בִּיז וָאגְן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט שׁוֹן נִיט פַּאר שְׁמַאגְן וָוס יְהוֹשׁוּעַ זָאגְט אִין דֶּר דְּרָשָׁה . נָאךְ דֶּר דְּרָשָׁה זָאגְן דִי יוּדְן צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גִיב אוּנְז צוּא פַּר שְׁמַיִן גוּט דִי תּוֹרָה וָוארוּם פּוּן יְהוֹשׁוּעַ פַּר שְׁמַיְיעָן מִיר נִיט אַזוֹ גוּט וַוי מִיר פְּלֶעגְן פַּר שְׁמַיִן אַז דוּ הָאסְט מִיט אוּנְז גֶּלֶערְנְט . הָט מֹשֶׁה צוּ זַיי גָּזָאגְט אִיךְ וַויים הַייְנְט נִיט וָוס אַיִךְ צוּ עֲנְטְפֶּרְן . אִיז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גֶּאנְגְן אוּנ גֶּפָאלְן אוּף הָט נִיט גֶּקאנְט גַיין אַוֹ זָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ צוּ נָאט בִּיז אַהֲרֹן הָאט אִיךְ גְּוואלְט עֶבְּיִן הַייְנְט וַוי אִיךְ שׁוֹן שְׁמַארְבִּין עֶם אִיז שׁוֹן מִיר נִיט לִיב דָּאס עֶבְּיִן . וַויא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט זִיךְ שׁוֹן אִיבֶּר גֶּגְעבְּין צוּ שְׁמַארְבִּן הָט נָאט גְּזָאגְט וָועט וָועט שׁוֹן הַייְנְט שְׁמַיִן גוּט פַּר דִּיא יוּדְן . מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אַז אִיךְ בִּין גְּוֹוען אִין כַּעַס אוֹף דִי יוּדְן פְּלֶעגְט עֶר זִיךְ אַוֹועק לֵיגְן פּוּן זַיערְט וָועגְן וָועט הַייְנְט אַוֹועק לֵיגְן זִיךְ פַּר דִי יוּדְן וָועט בֶּעטְן רַחֲמִים פַּר דִי יוּדְן אַז זַיי וָועלְן זִינְדִיגְן . אִין דֶּר צַייט אִיז נְקוּמָן דֶּער גְּרֶעסְטֶר מַלְאָךְ פּוּן הִימֶל עֶר הַייסְט מטט"ט אוּנ פָּאלְט אוֹף דֶּעם פָּנִים אוּנ זָאגְט צוּ נָאט הַאר פּוּן דֶּר וָועלְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ פַּר דֶּעם עֶבְּיִן אִיז עֶר גְּוֹוען דַייגְּר נָאךְ דֶּעם טוֹט אִיז עֶר אוֹךְ דַייגְּר . זָאגְט אִים נָאט אִיךְ וִועל דִיר זָאגְן אֲמֶלֶךְ הָט גֶּהָאט אַזוֹן פְּלֶעגְט דֶּער זוֹן זִינְדִיגְן קֶעגְן פָּאטֶר פְּלֶעגְט עֶר אִים וָועלְן הַארְגִינְן פְּלֶעגְט דִיא מוּטֶר בֶּעטְן פַּאר דֶּעם זוֹן אוּנ פְּלֶעגְט אִים בַּאשׁוֹרְן פּוּן אַלֶּעגְט שְׁלֶעכְטְס . אִין אַצַייט אַרוּם אִיז דִי מוּטֶר גְּשָׁטַארְבִּן הָט דֶּר מֶלֶךְ גְּווייגְט הָאבְּין אִים זַייגְן קְנֶעכְט גְּפַרְעגְט אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ וָוס וַויגְסְטוּ אַזוֹ כִּיל הָאט עֶר זַייא גְּזָאגְט נִיט אוֹף מַיין וַוייב אֲלַיין וַויין אִיךְ נָאר אוֹף אִיר מִיט מַיין זוֹן וָוארוּם כִּיל מָאל בִּין אִיךְ גֶּווען אִין צָארְן אוֹף מַיין זוֹן עֶר נִיט אִין גוּטְן וָועג פְּלֶעגְט זִיא שְׁטֶענְדִיג בֶּעטְן פַּר אִים אוּנ בַּאשׁוֹרְן אִים פּוּן מַיין כַּעַס וָואס אִיךְ פְּלֶעג אִים וָועלְן הַארְגִינְן . אַוֹ הָט נָאט גְּזָאגְט צוּם מַלְאָךְ מטט"ט נִיט אוֹף מֹשֶׁה אַלַיין וַויין אִיךְ נָאר אוֹף אִים מִיט דִי יוּדְן . כִּיל מָאל הָאבְּין זַיי מִיר דֶּר צָעֶרְנְט אִיז עֶר גְּשָׁטַאנְדְן פַּר זַיי הָאט וִויְדֶּעט גֶּקֶערְט מַיין צָארְן פּוּן זַיי נִיט צוּ פַּר דַארְבְּן זַיי . אִיז מֶען גְּקוּמָן אוּנ מֶען זָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶם אִיז גְּקוּמָן דִי שָׁעָה דוּ וָאלְסְט שְׁמַארְבִּין זָאגְט עֶר צוּ זַיי וָוארְט מִיר בִּיז וָואגְן אִיךְ וְועל בֶּעטְן שָׁן דִי יוּדְן זַיי הָאבְּין נָאךְ פּוּן מִיר נִיט נָהָאט קֵיין גוּטְס . בִּיז אַהֲרֹן פְּלֶעגְ אִיךְ זַיי אַלַיין נָאר שְׁמַארְפִּין . הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֶן נְהוּבֶּן צוּ בֶּענְטְשֶׁן אִיטְלִיכֶן שֶׁבֶּט בְּאזוּנְדֶּר וַוי עֶר הָט נְזָעהֶן דִי צַייט אִיז קוֹרְץ הָאט עֶר זַיי נֶבֶּענְטְשׁ אַלַי צוּ זָאמֶן . קוּמְט מֶען צוּ גַיין אוּנ מֶען זָאגְט מֹשֶׁה עֶם אִיז גְּקוּמָן דִי צַייט זָאלְסְט שמאכדס

מן העולם . אמר להם המתינו לי עד שאברך את ישראל שלא מצאו ממני קורת רוח בעולם מפני אזהרות והוכחות שהייתי מוכיחן . התחיל לברך כל שבט ושבט בפני עצמו . כיון שראה שנתקצרה השעה בללן כלן בברכה אחת . באו ואמרו לו הגיע השעה שאתה נפטר מן העולם . אמר להם לישראל הרבה צערתי אתכם על התורה ועל המצות ועכשיו מחלו לי . אמרו ליה רבינו אדוננו מחול הוא לך . אף ישראל עמדו עליו ואמרו לו משה רבינו הרבה הכעסנוך והרבוני עליך מורת מחול לנו . אמר להם מחול לכם . באו ואמרו לו הגיע רגע שאתה נפטר מן העולם . אמר ברוך שמו חי וקיים לעולם ועד . אמר לישראל בבקשה מכם בשתכנסו לארץ זכרו אותי ואת עצמותי ותאמרו אוי לבן עמרם שרץ לפנינו ככוים ונפלו עצמותיו במדבר . באו ואמרו לו הגיע חצי רגע. נטל שתי ידיו והניחן על לבו ואמר לישראל ראו אחריתו של בשר ודם . ענו ואמרו ידים שקבלו את התורה מפי הגבורה יפלו בקבר . באותו רגע יצאת נשמתו בנשיקה שנא' (דברים לד) ויָמת שם משה וגו' . ולא נתעסקו בקבורתו לא ישראל ולא המלאכים אלא הקב"ה שנא' (שם) ויקבור אותו בני וגו' . ומפני מה נקבר בחוצה לארץ כדי שיהיו המתים שבחוצה לארץ חיין בזכותו שנא' (שם ג) וירא ראשית לו וגו' . ואימתי מת משה רבינו בו' באדר דכתיב (שם לד) וימת שם משה וכתיב ויבכו בני ישראל את משה וגו' . וכתיב (יהושע ה) ויהי אחרי מות משה וגו' . וכתיב (שם ד) והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון . הוציא שלשים ושלשה למפרע הרי בשבטה באדר מת משה . ומנין שבשבעה באדר נולד משה דכתיב (דברים לא) בן מאה ועשרים שנה אנכי היום . מה ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי ללמדך שהקב"ה ממלא ימיהן של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש שנאמר (שמות כג) את מספר ימיך אמלא :

עין יוסף של

שנאמר כאן מקום שהיה מרגלית כאן : [כאן וגו"ל הגיעה כתלי תחת ל' ז' וסמך יאבו בכר יוסז' ויום ת' וליל ע' כריג' ימים . סמוך שתה נפטר . כל"ל . וכ"ה בילקוט : [כגיסה רגע] . לאו וכתות כלילה כלכו ליהושע ויסכה יהושע בנקר כיינו בנקר של ק' דוקא הכא רגע כמיתה (ז"ל) : [לאו לתהייתו של כו"ד ידי שקבלנו ויהיו מוס שלשים ושלש למפרע כרי כו' : [כרי בז' תדר פת מסה את התורה . כ"ה בילקוט : [ולית נסמתו בנשיקה] . מלת נפ"ק כיון דכיון כהוסק כהוסק ואת"ך כך בנפש נפלד' מעו"ז אינה בהרגש עשה מיתה . ס"ת ע"י כח המשחית הוא מכ"מ ותין עומתה כמה תלה מלד מכ"מ לכל מי שמיתתו בנשיקה ע"י שכינה כרי גיפו טהור ונסמתו טהורה (כתוי) : [ואימתי מת משה רבינו] כל"ל . [ויכבו כ"ו כו'] . ובחותו יום שכיומו ימי לכל משה דכיומו ו' כניסן בחותו יום שלה את כמרגלית ובחותו יום בחו לכל נחל נחם ושלמה חותם ע' ושוד שהה מוסף הקב"ה יום ל' ותשוב כשנה . וכן כתב בשנ"ע

שֶׁטאַרבֶּן אַז זָאגט עֶר צוּ דִי יִידִין אוֹיף הָאבּ אַייךְ שְׁטֶעדִיג פִּיל מאל מְצַעֶר נְוָועֶן טִיט מַיין שְׁטֶראָפֶן אַייךְ אִיר זָאלְט גוּט אוּג כְּרִים זַיין אִיר זָאלְט לֶעֶרנִין הוֹרָה אוּג מָאן מִצְוֹת . הַיינְט פַּאר דָעם בָּעט אוֹיךְ אִיר זָייט כִּיר מוֹחל זָאגִין דִי יוִדִין מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוּג זָאגִין מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִיר פְֿלֶעגִין דִיר אַלֵי מאל דָעֶר צֶעֶרנִין זַיי אוּנוּ מוֹחל הָט עֶר גְנָאגְט אוֹיךְ בִּין אַייךְ מוֹחל . קוּמְט מֶען אוּג מֶען זָאגְט עָם אִיז נְקוּם דִי רֶגַע דוּא זָאלְסט שְׁטַארבֶּן הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְזָאגְט גְלוּבְט אִיז נָאמֶן נָאמֶן וָואס עֶר לֶעבְט אַייבִּיג . זָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ צוּ דִי יוִדִין אוֹיף בָּעט פּוּן אַייךְ אַז אִיר וָועט אַרַיין קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זָאלְט אִיר נְדָעֶנְקִין אִין כִּיר אוּג אִין מַיינִי בֵּייעֶר אִיר זָאלְט זָאגִין וָויי אִיז צוּ דֶעם זוּף פּוּן עַמְרָם עֶר אִיז גְלִיגְפִּין פַּאר אוּנוּ אַז וָויא אַפְֿעֶרד אוּג צוּם כּוֹף זָעֶנִין גְפַאלֶן זַייגִי בֵּייעֶר אִין דֶעֶר מִדְבָּר . אִיז טֶען נְקוּמֶן אוּג טֶען זָאגְט צוּא מֹשֶׁה עָם אִיז נָאךְ אַהַאלְבִּי רֶגַע צוּם טוֹט הָט עֶר גְנוּמֶן זַייגִי צְוַויא הֶעֶנְד אוּג הָט אַרוֹף גְלֵייגְט אוֹף דָעם הַארְצִין אוּג זָאגְט צוּ דִי יוִדִין זָעהְט דָעם כּוֹף פּוּן אַכְּסְנְשֶׁן . הָאבֶּן זַיי אַלֵי גְשְׁרִיגֶן דִיא הֶעֶנְד וָום הָאבֶּן גְנוּמֶן דִי תּוֹרָה פּוּן נָאטְם הֶעֶנְד זָאלִין בַּארְבֶּן לִינִין אִין קֶבֶר . אִין דֶר רֶגַע אִיז זִין נְשָׁמָה אוֹם גְנַאנְגֶן מִיט קִישׁוּנְג אוּג קֶייעֶר הָט נִיט עוֹסֶק גְוָועֶן נָאךְ דָעם טוֹט אִין אִים נָאר נָאט אַלֵיין נִיט קִיין מֶענְטש נִיט קִין מַלְאָךְ הָט אִים גְמַרַאגְן צוּ בְּגְרַאבֶּן נָאר נָאט אַלֵיין . אוּג פַּר וָום לֵיגְט עֶר נִיט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּדֵי אַלֵי טוֹטֶע וָואס לִיגִין אִין חוּץ לָאנְד זָאלֶן אוֹף שְׁטַיין תְּחִיַּת הַמֵּתִים אִין דֶעם זְכוּת פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . אוּג מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז נְשְׁטַארבֶּן זִיבֶּן טָאג אִין אָדָר אוּג זִיבֶּן טָאג אִין אָדָר אִיז עֶר גְבּאָרִין גְוָואָרֶן עָם שְׁטַייט בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אַנכִי הַיוֹם הִנֵּה דָעֶר אוּג צְוָואַנְצִיג יָאר בִּין אִיךְ הַיינְטִיגֶן טָאג דָם מַיינְט עֶר הַיינְט אִיז גְקָאנְצֶעט מַיינִי טָעג טִיט מַיינִי יָארִין הַיינְט בִּין אִיךְ גְבּאָרִין גְוָואָרֶן אִיז הַיינְט דָר פִּילְט גְוָואָרֶן הוּנדֶרְט אוּג צְוָואַנְצִיג יָאר . פּוּן דֶאנֶן אִיז אָפּ גְלָעריבְט אַז נָאט אִיז מְמַלֵּא דִי מֶעֶנ טִיט דִי יָארִין פּוּן דִי צַדִּיקִים עָם שְׁטַייט אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא דָעם צָאל פּוּן דַיינִי שָׁעֶנ וָועל אִיךְ מְמַלֵּא זַיין זָאלְסט לֶעבֶּן פּוּנְקְט הוּנדֶרְט אוּג צְוָואַנְצִיג יָאר :

פרשת והיה עקב

(א) **והיה** עקב . וש"ה למה אירא ביומי רע עון עקבי יסובני (תהלים מט) . יתברך שמו של הקב"ה שנתן תורה לישראל שיש בה תרי"ג מצות ויש בהן קלות וחמורות . ומפני שיש בהן מצות קלות שאין בני אדם משגיחין בהן אלא שמשליכין אותן תחת עקביהן כ"ומר שהן קלות לפיכך היה דוד מתירא מיום הדין ואומר רבש"ע איני מתירא מן מצות החמורות שבתורה שהן חמורות . ממה אני מתירא מן מצות הקלות שמא עברתי על אחת מהן אם עשיתי אם לא עשיתי מפני שהיתה קלה ואתה אמרת הוי זהיר במצוה קלה כבמצוה חמורה . לכך אמר למה אירא בימי רע וגו'. והיה עקב תשמעון וש"ה הנחמדים מזהב ומפז רב וגו'. וכתיב גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב (תהלים יט) בא וראה היאך דוד משבח את דברי התורה שאמר הנחמדים מזהב ומפז רב . ולא עוד אלא שאין בכל מיני תבואה חביבה מסלת נקיה שהיא צפה בפה ודברי תורה חביבין ממנה שנאמר ומתוקים מדבש ונפת צופים . א"ר חנינא אם תאמר שאין בכל מיני המשקין מתוקין מן הדבש ודברי תורה מתוקין מכלם שכתוב בהן ומתוקים מדבש ונופת צופים. אמר דוד לפני הקב"ה רבון העולמים שמא מפני שהן מתוקין מדבש בסרתי בהן ח"ו אלא גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב מצות קלות לפיכך כתיב (תהלים יט) מה רב טובך אשר צפנת וגו'. זו היא שכרן של מצות קלות :

(ב) **והיה** עקב תשמעון . וש"ה אורח חיים פן תפלס נעו מעגלותיה לא תדע (משלי ה) אמר רבי אבא בר כהנא שלא תהא יושב ושוקל מצותיה של תורה ורואה אי זו מצוה שכרה מרובה ועושה אותה לטה נעו מעגלותיה לא תדע מטולטלין הן שבילי תורה . תני רבי חייא מלה"ד

עץ יוסף למלך

(ג) שדך תמורות וכודאי מזכרתי בכסם : [תם עשיתי תם לא עשיתי : [עשיתי] . כ"ל שמיני זוכר תם עשיתי תם לא עשיתי : [לכך תמר למה תירא בימי רע וגו'] . כי:קוט מסיים בימי רע עון עקבי יסובני וכפ"ל וכיה עקב תשמעון מצות שתדם דם בעקבין וכפ"ל בשמרם עקב רב הלפן לשומר מצות קלות ע"כ . ולפ"ז כוותם סמדדם כתן ג"כ כך . לכך תמר למה תירא בימי רע וגו' עון עקבי יסובני וזכפ"ל והיה עקב תשמעון וזפ"ה הנחמדים מזהב וגו' בשמרם עקב רב : [אמנם לפסם בגפסם] . כל"ל (ת"ה) וכן בבמדבר רבה פ' י"ג וכ"כולמני פ"ט דסוטה גרסי לפם ע"ג נפסם ופי' הים"ח שמשוב שמתה מדבקת כדופי נפסם ודמי לעיסה שנילוסה כדבש ותמלה טופת דבק

מצוה (ג) שמכרתי בעבדיך ושומר חותם ותיהו מלוה ק"ס ותיהו עומד חותם לכן נעו מעגלותיהם . כ"ל נילוכ לכריות שמתן בתלמוד :

וְהָיָה עֵקֶב דָּם זָאגְט דָּר פָּסוּק לְמָה אִירָא בִּימֵי רָע עֲוֹן עֲקֵבַי יְסוֹבְבֵנִי פַּאר וָואס טוּא אִיךְ מִיר פָּאר־כָּטֶן אִין מֵיגִי שְׁעֶבְטִי מַעג דִּיא זִינְד פּוּן מֵיגִי טְרִיט וְוָעלָן מִיר אַרוּם רִינְגֶן . גְלוֹבְט זָאל זַיין דָּער נָאמָן פּוּן נָאט בָּרוּךְ הוּא עֶר הָט גֶנָעבֶן דִי תּוֹרָה דִיא יוּדֶן . אִין אִיר אִיז דָא עֶקֶם הוּנְדֶרְט מִיט דְרַייצִין מִצוֹת אוּנְ עֶם אִיז דָא שְׁווֶערֶ מִצוֹת אוּנ גְרִינְגֶע מִצוֹת . אוּנ וַייל עֶם אִיז דָא אַזוֹנֶע גְרִינְגֶע מִצוֹת וָואס מֶענְטֶשֶן טְרֶעטֶן דָם מִיט דִי פִּים קוֹקֶן נָאר נִיט אוֹף זַיי . דְרוּם הָאט דָוִד הַמֶּלֶךְ גֶפָּארְכְטֶט זִיךְ פַּאר דֶם יוֹם הַדִּין אוּנ הָט גָזָאגְט צוּ נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיךְ פָּארְכְט מִיר נִיט פַּר דִיא שְׁווֶערֶ עֲבֵירוֹת וַייל זַיי זֶענֶן שְׁווֶערֶ עֲבֵירוֹת אִיז דֶר מֶענְטֶשׁ גֶהִיטֶן עֶר זָאל נִיט עוֹבֵר זַיין אוֹף זַיי . נָאר וָואס דֶען פָּארְכְט אִיךְ כִּיךְ פַּאר דִיא גְרִינְגֶע זִינְד מָאכְט דָאס אִיךְ אוֹף זַייעֶ פּוּן זַייא עוֹבֵר גָנוֹעֶן וָוארוּם אִיךְ גְדֶענְק נִיט צוּ אִיךְ הָאב עוֹבֵר גְנוֹעֶן צוּ נֶיין וְאַתָּה אִכַּרְתָּ אוּנ דוּא הָאסְט גָזָאגְט מֶען זָאל זַיין גֶהִיטֶן מִיט זַיי גְרִינְגֶע מִצְוָה אַזוֹ וַיי מִיט אַשְׁווֶערֶ מִצְוָה וָוארוּם דֶר מֶענְטֶשׁ וַייסְט נִיט דֶעם שְׂכַר פּוּן דֶיא מִצוֹת דָם וּם דִיר דַאנְצָאךְ עֶם אִיז גְרִינְג אִיז דָא אוֹף דֶעם פִּיל שְׂכַר וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן דָאס זָאגְט דָער פָּסוּק הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים דִיא תּוֹרָה אִיז גְלוֹסְטֶיגֶר פּוּן גִין גָאלְד אוּנ זֶיסֶער פּוּן הָאנִיק . מִיר זֶעהֶן וָוי וַייט דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט גְלוֹבְט דִיא תּוֹרָה זִיא אִיז גְלוֹסְטֶיגֶר פּוּן אַלֶי זַאכֶן עֶם אִיז נִיט דָא אִין דֶר וֶעלְט קֵיין זִיסֶערֶ זַאךְ וָוי הָאנִיק אִיז אוּנ דִיא תּוֹרָה אִיז זִיסֶר פּוּן הָאנִיק . הָאסְט דָוִד הַמֶּלֶךְ גָזָאגְט צוּ נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מֵאמֶר וַייל דִיא תּוֹרָה אִיז זִיס אַזוֹ וַויא הָאנִיק הָאב אִיךְ פָּאר מִיאוֹסְתָּ אִין אִיר חֵם וְשָׁלוֹם דְרוּם זָאג אִיךְ נָם עַבְדְּךָ נִזְהָר בָּהֶם דַיין קֶנֶעכְט אִיז אוֹךְ נְהִיטֶן אִין זַיי בְּשָׁמְרָם עֵקֶב רַב אַיךְ הָאב גֶזֶעהֶן צוּ הִיטֶן דִי מִצוֹת וָום זֶענֶן גְרִינְג וָום מֶענְטֶשֶן טְרֶעטֶן זַיי מִיט דִי פִּים . דְרוּם שְׁטֵיט כִּיה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פִּיל גוּטְכֶיט הָאסְטוּ בֶּהָאלְטֶן צוּא דַיינֶי פָּארְכְטִיגֶע צַדִּיקִים וָואס זַיי פָּארְכְטֶן זִיךְ פַּר דִי גְרִינְגֶע מִצוֹת אוּנ זֶענֶן זַיי נִיט עוֹבֵר וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן דָם זָאגְט דָר פָּסוּק אוֹיךְ מַיִם שֶׁן תִּפְלֹס דֶעם וֶעג פּוּן מִצוֹת טָאמֶר וָועלְסְטוּ וָעגֶן זָאג אִיךְ דִיר עֶם אִיז פַּר וָואגְלִיךְ אִירִי וָועגֶן דוּ וָועלְסְט נִיט וִויסֶן . רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא זָאגְט זָאלְסְט נִיט זִיצֶן אוּנ וָועגֶן דִי מִצוֹת פּוּן דֶעם תּוֹרָה אוּנ זֶעהֶן וָועלְבֶי מִצְוָה אִיז פִּיל דֶר עִקַּר פּוּן דִיא וָועלְסְטוּ טָאן . דְרוּם זָאג אִיךְ דִיר אַז עֶם אִיז פַּר וָואגְלִיךְ דִי וָועג דוּ וָועלְסְט נִיט וִויסֶן וָאט הָט נִיט אַנְטֶפֶּלֶעקְט צוּ דִי יוּדֶן דֶעם שְׂכַר פּוּן אִירֶע מִצוֹת

למלך שהיה לו פרדס והכנים בו פועלים ולא גלה להם המלך שכר נטיעות הברם שאלו גלה להם שכר נטיעותיו הן רואין איזו נטיעה ששברה הרבה ונוטעין אותה נמצאה מלאכת הפרדס מקצתה בטלה ומקצתה קיימת . כך לא גלה הקב"ה שכר כל מצוה ומצוה שאלו גלה נמצאו המצות מקצתן קיימות ומקצתן בטלות . ורבי אחא בשם רבי אבא בר כהנא אמר מלמד הקב"ה שכר עושה מצוה בעה"ז כדי שיהיו ישראל עושין משלם . הני רשב"י שתי מצות גלה הקב"ה מתן שכרן אחת קלה שבקלות ואחת חמורה שבחמורות ואלו הן קלה שבקלות שלוח הקן ושם כתיב (דברים כב) והארכת ימים . וחמורה שבחמורות כבוד אב ואם שנו כתיב (שם ה) למען יאריכון ימיך הרי הן שוין במתן שכרן מעה"ז. אמר רבי אבא בר כהנא ומה אם דבר שהוא פריעה בעל חוב כתוב בו אריכות ימים דבר שהוא הפסד ממון וחסרון נפשות עאכ"ו . רבי לוי אומר גדולה מזאת אמרו גדול דבר שהוא פריעת חוב מדבר שהוא חסרון כיס וחסרון נפשות . רבי אבא בר כהנא בשם רבי אומר בשם שמתן שכרה מרובה כך עונשה מרובה הה"ד עין הלעג לאב ותבוז ליקהת אם יקרוה עורבי נחל ויאכלוה בני נשר (משלי ל) אמר הקב"ה יבא עורב שהוא אכזרי על בניו וינקר אותה ואל יהנה ממנה

עין יוסף

מכו מתן שכרם של כל מצות ומצות כדי שלא ידעו כיצד מתן שכרם של כל מצות ומצות כדי שיעשו כל המצות בשוה כ"ש בכדי שלא יבטלו כלל . ובילמדנו פ"ק דפסחים ובירושלמי שם [עוסין במצות] . פי' ס"ו : [וכ"ה בשם ר"ש בר כהנה אמר מלמד הקב"ה כו'] . פי' כמניע הקב"ה שכר המצות מן העולם שלולי הקב"ה כו'] . ונטעתם כדי שיעשו כל המצות כתוב וכתיב יתמר תדשא כו' כדדרים לעיל ר"ח בשם רחב"ב (יפ"מ) : [קלב שבקובע מזוזה

ממנה ובא נשר שהוא רחמני על בניו ויהנה ממנה ומנין שעורב אכזרי על בניו שנא' (תהלים קמז) מי יכין לעורב צידו כי ילדיו אל אל ישועו יתעו לבלי אוכל. וכן הוא אומר (משלי קמג) לבני עורב אשר יקראו ואמרו חכמים ז"ל העורב מוליד לבנים ואומר הזכר לנקבה שעוף אחר בא עליה ומואסין אותן ומניחין אותן. מה עושה הקב"ה מזמין להן יתושין מציאתן ופורחין ואוכלין אותן שנ' מי יכין לעורב צידו. אבל הנשר רחמני הוא שנאמר (דברים לב) כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אבריתו. שאינו מאמין בהן מפני עופות אחרים שהורדפין אותן מה הוא עושה משימן על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בבני:

(ג) **והיה** עקב תשמעון. מה כתיב למעלה מן הענין לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו' לא ממה שאתם מרובים מכל האומות ולא משה שאתם עושין מצוה יותר מהם שהאומות עושין מצוה שלא נצטוו יותר מכם והם מגדילים שמי יותר מכם שנאמר (מלאכי א) כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים וגו' וכתיב ואתם מחללים אותו באמרכם שלחן ה' מגואל הוא וניבו נבזה אכלו. כי אתם המעט אלא בזכות שאתם ממעטין את עצמכם לפני לפיכך אני אוהב אתכם שנא' (שם) אהבתי אתכם אמר ה' וגו' ואת עשו שנאתי וגו' ואומר (הושע יד) ארפא משובתם אוהבם נדבה וגו' נדבה נפשי לאהבתן אע"פ שאינן הגונים. וכה"א (דברים ז) כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבועה. וכתיב (ישעיה ג) והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות וגו'. וזה"כ והיה ראשיתך מצער וגו' (איוב ח) **ללמדך** שכל המצטער בתחלתו נות

עין יוסף

לו

כתן חסרון כיס וסכנת נפשות כגון מילת וכדומה (יומ"ט) וכתב עוד סב. בתוספ' גר ס ומחיה כפשוטן ופ"ק על מלות לקקה וג"ז דמחיה נפשות קתני עכ"ל: [ר' לוי אמר גדולה מזונה ממחיה כו'] . פי' דכ' לוי פליג ותוס' דלא: ק"ו כדאמר רבה"כ דלמדרכי גדול שכר המצוה מהיל בפרוטה תוב מפתיח פרוטה הוב שמ' שכוח פוטע כוף עושה טוב לפמים וכדאמרי' בגמרות ק' כגון עגלון מלך מוהב קיון מכזיל

(ג) **לא** ממה שאתם מרובים. כל"ל: [עד מבואו גדול שמי בגוים]. ט

שִׁפְּעִט אוֹף דִי רַייד פּוּן בָּאטֶר אוּג זִיו כְּבוֹה צוּ דִיא אַיין גַאמִילְטַע רַייד פּוּן דָר מוּטֶר דָעם קוּמְען דִי קְרַאנְען אוּג שְׁמָעכְטִין אִים אוֹם דִי אוּגִין. נָאט זָאגְט זָאלְין קוּמֶן דִי קְרַאנְען וָום זִי זָענִין מַכְזָרִים אוֹף זַייעֶרִי קִינְדֶר אוּג גִצַאלְט נָעמֶן פּוּן דֶעם וָום אִיז אַיין מַכְזָר אוֹף זַיין פָּאטֶר נָאר דִי קְרַאנְען זָאלְין נִיט עֶכְין דָעם אוּג וַוייל זִי זָענִין מַכְזָרִים נָאר לָאז קוּמֶן דָר אָדלָער וָום אִז אַיין רַעד בְּאַרְמִיגֶר אוֹף זַייני קִינְדֶר אוּג זָאל עִסִין דָעם אוּג. עָם שְׁמֵייט אַז דִי קְרַאה אִז אַיין מַכְזָר אוֹף דִי קִינְדֶר אִיוב הָט גְזָאגְט כִּי יָגִין לָעוֹרֵב צֵידוֹ כִּי יְלָדָיו אֶל אֵל יְשַׁוּעוּ וְיֵעֹר טוּט אֶן גְרַייטִין עָסִין צוּם קְרַאה וָוארוּם זַייני קִינְדֶר וָוערִין פַּר רִיכְט פּוּן עִסִין. דֶר קְרַאה וָוארְפְט זַיי בַּאלְד נָאךְ דֶעם הָאבִּין אַוועק נָאר נָאט גְרַייט זַייא אֶן עִסִין אוּג אַז שְׁמֵייט לִבְנֵי עוֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ צוּ דִי קִינְדֶר פּוּן דִי קְרַאן וָואם שְׁנֶען רוּפְן צוּא נָאט טוּט עֶר זַייא עֶנְטְפֶּרן. דִי חֲכָמִים זָאגִין דִי קְרַאה הָט וַוייטֶע קִינְדֶר בְּשַׁעַת זַיי וָוערִין גְבָּארִין זָענִין זַיי וַויים אוּג דִיא קְרַאה אִיז דָאךְ שְׁנֶעאַרְץ אַז טוּט זָאגִין דָער נָכָר צוּא דֶר נְקִיבָה אַיין אַנְדֶרֶר אִיז גְקוּמֶן אוֹף דִיר דְרוּם פַּר טִיאוֹסְתְּ עֶר דִיא קִינְדֶר אוּג גוּט זַייא נִיט עִסִין. נָאר נָאט גְרַייט זַיי אָן וָוערִים גִייט אַרוֹס פּוּן זַיי עֶר אַרוֹס גָאנְג אוּג זַיי עִסִין דִי וָוערִים בִּיז וָואנֶן זַייא וָוערִין גְרוֹס אוּג קְרַאנְן פְּלִיגְן. אָבֶר דָער זְדֶלְעֶר אִיז אַיין דֶר בַּאַרְמִיגֶר אוֹף זַייני קִינְדֶר עָם שְׁמֵייט כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ עַל אֶפְרְחָיו יָרַחֵף דֶר אָדלָר פָּארְכְט זִיךְ פַּר זַייני קִינְדֶר וָוארוּם אַנְדֶרי עוֹפוֹת טוּגְן אִים וָאגִין אוּג פָּארְכְט זִיךְ פַּאר מֶענְטְשֶׁן וָום שִׁיסִין מִיט פַּיילִין נָעמְט עֶר זַייני קִינְדֶר אוֹף זַייני פְּלַיגֶל אוּג זָאגְט לָאז בֶּעסֶר דִיא פַּייל טָרֶעפְּן מִיר אַיידֶער אִין מַייני קִינְדֶר וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אוֹבִין אִין דֶר פָּרָשָׁה שְׁמֵייט לֹא מֵרוֹבְכֶם מִכָּל הָעַמִּים חָשַׁק יְיָ בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם נִיט דֶר פַּר וָום אִיר זָענְט מֶער פּוּן אַלֵי פָּעלְקֶר הָט נָאט גְגלוֹבְט אִין אַיִיךְ אוּג נִיט דֶר פַּר וָום אִיר טוּט מְצוֹת מִין פּוּן אַלֵי פָּעלְקֶר וָוארוּם אַלֵי פָּעלְקֶר טוּגְן מְצוֹת תָּאטְשִׁי זִיי זָענִין נִיט גְבֵאטִין גוּוָאלְן נָאךְ מִין פּוּן אַיִיךְ אוּג גְרַייכְן מִין נָאמְן עָם שְׁמֵייט דֶר נָבִיא הָט גְשְׁטָרָאפְט דִיא יוֹדִין אוּג זָאגְט כִּי אַתָּה נָטִיתָ שֶׁבֶט נִדּוּל שְׁמֵי בְּגוֹיִם פּוּן דֶעם אֶרְט וָום דִי זוֹן שַׁייְנְט בִּיז דֶעם אֶרְט וָום דִיא זוֹן פַּר גַייט אִיז מִין נָאמְן גְרוֹס בַּייא דִיא פָּעלְקֶר וְאַתֶּם מְחַלְּלִים אוֹתִי אוּג אַיר פַּר שְׁוָועכְט מִין נָאמְן מִיט דֶעם וָום אִיר זָאגְט נָאטֶם נִישׁ אִיז אוּם וָוערְדִיג דָם מַיינְט מֶען דֶר מְזַבֵּחַ כִּי אֶתֶם הַמְחַלְּלִים נָאר פַּר וָום דָען הָט נָאט אַייךְ אוֹם גְקְלִיבְּן דְרוּם וָום אִיר מִינְגְרְט זִיךְ קֶנְגִין נָאט אוּג הָאלְט זִיךְ נִיט גְרוֹס דְרוּם הָאב אִיךְ אַייךְ לִיב עָם שְׁמֵייט אַהֲבְתִּי אֶתְכֶם אָמַר יְיָ וְאַתֶּם אֲמַרְתֶּם בַּמָּה אֲהַבְתָּנוּ אַייךְ הָאב אִיךְ לִיב אוּג עֶשָׂו הָאב אִיךְ לִיב אוּג נִיט גְרוֹס קֶנְגִין מִיר אוּג עָם שְׁמֵייט אִם אָח עֵשָׂו לְיַעֲקֹב נְאֻם יְיָ וָאֹהַב אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו שָׂנֵאתִי וָועל אַייךְ הַיילִין פּוּן אִיר וִוילְדֶרְקִיט אִיךְ הָאב אַייךְ לִיב אַנְשֶׁעְנְקְטָע לִיבְּשָׁאפְט הָאטְשִׁי אִיר זָענְט נִיט וָועְרְט פּוּן דֶעסְט וָועגִין הָאב אִיךְ אַייךְ לִיב. אוּג אַז שְׁמֵייט כִּי מֵאַהֲבַת יְיָ אֶתְכֶם וּמִשָּׁמְרוֹ אֶת הַשְּׁבוּעָה נָאט הָט אַייךְ לִיב אוּג נָאט הָט זִיךְ דִי שְׁבוּעָה עֶר הָט גְשְׁוואוֹרְן צוּ אַיידֶעֶרִי עֶלְטֶרן. אוּג עָם שְׁמֵייט וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית יְיָ אִין סוֹף טָעג אִיז בָּשִׁיט וָועט סְקֻמֶן וָועט זַיין גְגְרֵייט דֶער הַר בֵּית ה' פּוּן גְּבִעוֹת דָעם הַמְקֻדָּשׁ אוֹף דִיא שְׁפִּיצִין בְּעֶרג אוּג עֶר

לו בכופו . ואין לך שמצטער מהחלתו יותר מאברהם שהושלך לכבשן ונגלה מבית אביו ורדפו אחריו ט"ז מלכים וגרנסה בעשר נסיונות וקבר את שרה ולסוף נח שנא' (בראשית כד) ואברהם זקן בא בימים וה' ברך וגו' . וכן יצחק נצטער בנערותו וקנאו בו פלשתים שנא' (שם כו) ויאמר אבימלך אל יצחק לך ממנו וגו' . ולבסוף בקשו ממנו שנא' (שם) ויאמר אליהם מדוע באתם אלי וגו' ויאמרו ראה ראינו וגו' . ויעקב כמה נצטער שנא' (תהלים קכט) רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל עד שהיה: במעי אמו בקש עשו להרגו שנא' (בראשית כה) ויתרוצצו הבנים וכשקבל הברכות וישטום עשו את יעקב ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי וגו' (שם כז) ברח ללבן לחרן ונצטער בבנותיו של לבן ואחרי כן בקש להרגו שנא' (זכריה כו) ארמי אובד אבי ויצא מאצלו ופגע בעשו שנאמר (בראשית לג) וישא יעקב את עיניו וירא והנה עשו בא וגו' באה עליו צרת דינה וצרת רחל וצרת יוסף. ולסוף נח שנא' (שם מו) ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו הוי והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד . ד"א נבון י"ה הר בית ה' בראש ההרים והר תבור יהיה גבוה מאד . מלה"ד לבני פלטרין של מלך שירדו מן העיר והרגו אריות ודובים ונמרים ביער והביאום לעיר ותלו אותן כנגד שער העיר וכל בני העיר היו תמוהין מאותן אריות . והקב"ה כך עשה בסיסרא בא סיסרא על ישראל

בהר

עץ יוסף

נו שמי כיוב ויקס ימעל בכל"ה : [ובדפ' תחריו ס"ז מלכים] . ע' ס' (ישעיה ג') על פסוק זה ז"ל עתיד הקב"ה נסכיה סיני ותבור לך כימון ס' מס"ם : [ויחמל כג ישראל] . כיוון ישראל כבא : וכיוצא בזה מ"ם ועיין מ"ם וכיוב בתחלת כימים נכון יסוס [ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו] . ובילקוט מסיים וכן יהושפט כר בית ס' בלשון בסכריס ע"כ . וזהו כונת המדרש שאמ"ם שסיוס ו יס בתחלים סימים נכון יכוס כר בית ס' בלשון בסכריס: [כר תבור בסמ"ק תרב מ"ם לעתיד יבוס בכלשון בסכריס כיוון על כר תב ר שסוס יסוס גסוס מחד] . תבוס ומפשר שסכוסה למס דלתיתן בילקוט גסוס מחד ויתמהו הכל ע"ז וקס תבוס וס"ס כיוצא כמדרש

מכל

חָעט זַיין הָעכְר פּוּן אֵלִי הַנְּכִי עֲרֶכֶ . דָם זָאגְט דָעָר פָּסוּק וְהִיה רְאשִׁיתְךָ מִצְעָר דַיְר אָן הַיוּב פּוּן דִיר אִיז קְלַיין אָבֶּר דָר סוֹף דַיינֶע וָעט זַיין גְרוֹס . פּוּן דַאנֶן אִיז אָפְּ גְלַעֲיכְט דָעם וָעם אִיז פְּרַיעֶר נִיט גוּט אִיז אִים דָער נָאךְ גוּט . אָזוֹ וויא כִיר גְפִּינְן בַּיי אַבְרָהָם אָבִינוּ אִיז אִים צוּם אָן הַיוּב גְרוֹן נִיט גוּט אִיז עֲרִיין גְרוֹיסְן גְיוָארְן זִיךְ־קְאֶךְ אוּבְן אוּג פַּר טְרִיבְּן גְוואָרְן פּוּן קְאֶךְ דָעם אוּג אוֹיךְ עִם הָאט אִים נָאךְ נָאךְ זַיינֶע גְוואָרְסְן גְיוָארְן זִיךְ־קְאֶךְ אוּבְן אוּג פַּר טְרִיבְּן גְוואָרְן פּוּן קְאֶךְ דָעם אוּג אוֹיךְ עִם הָאט אִים נָאךְ נָאךְ וְעִכְטְ זָאגְט דָעָר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאַבְרָהָם מַלְכִים ג' וְיַרְדְּפֵם עַד דָן . אָזוֹ אִיז אוֹיךְ אִים גְוואָרְן פּוּן דָעם וָאס עֶר הָאט גְטָאן פַּר אַבְרָהָם אִיז אַלְץ גְוואָרְן דָם אִים גָאט גְבֶּעטְשָׁם מִיט צַלְיָמָן . אוּג נָקִי אַתָּה בַּיי בְּרֵךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכֹל אַבְרָהָם אִיז אַלְץ גְוואָרְן דָם אִים גָאט גְבֶּעטְשָׁם מִיט צַלְיָמָן . אוּג אָז יִצְחָק אָבִינוּ הָאט גְהָאט פִּיל צָרוֹת יוּנְגֶעהַיים . דִיא פִּלְיתִים הָאבְן זִיךְ אִין אִים מְתַקְנֵא וְוִינְן אָז יִצְחָק עִם שְׁטֶיט לְךָ מִמֶּנּוּ כִּי עָצַמְתָּ מִמֶּנּוּ צַב מִלֶּךְ הָט גָאגְט צַיִיא דִיר אַוֶּעק פּוּן אוּנְז וָארוּם דוּא בִּיסְט שְׁן עִם שְׁטֶיט לְךָ מִמֶּנּוּ כִּי עָצַמְתָּ מִמֶּנּוּ צַב מִלֶּךְ הָט גָאגְט צַיִיא דִיר אַוֶּעק פּוּן אוּנְז וָארוּם דוּא בִּיסְט שְׁן עִם שְׁטֶיט מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם שְׂנֵאתֶם אֹתִי וַתְּשַׁלְּחוּנִי מֵאִתְּכֶם וְיִצְחָק הָט גָאגְט אוּנְז אוּג צוּם כּוֹף הָאבְן זַיִיא אִים צוּרִיק גְבֶּעטְן עִם שְׁטֶיט מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם שְׂנֵאתֶם אֹתִי וַתְּשַׁלְּחוּנִי מֵאִתְּכֶם וְיִצְחָק הָט גָאגְט אוּנְז אוּג צוּם כּוֹף הָאבְן זַיִיא אִים צוּרִיק גְבֶּעטְן עִם שְׁטֶיט מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם שְׂנֵאתֶם אֹתִי וַתְּשַׁלְּחוּנִי מֵאִתְּכֶם כִּיר זָעהָן אָז נָאט אִיז מִיט דִיר דְרוּם וּוִילְן מִיר מִיט דִיר כְּרִית זַיין.אוּג יַעֲקֹב אָבִינוּ הָט אִין דָעָר יוּנְגִינְט פִּיל צָרוֹת גְלִיטָן עִם שְׁטֶיט דִיר מִיט דִיר כְּרִית זַיין.אוּג יַעֲקֹב אָבִינוּ הָט אִין דָעָר יוּנְגִינְט פִּיל צָרוֹת גְלִיטָן עִם שְׁטֶיט בְּשָׁעַת צִרְוִינִי מְבָרְכִי יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב טוּט זָאגְן פִּיל מָעְנְטְשָׁן הָאבְן מִיר בְּאַלֵיידִיגְט אִין דָר יוּנְגִינְט בְּשָׁעַת עָר אִיז גְוועזְן אִין בּוּךְ פּוּן דָעָר מוּטָר הָאט שׁוֹן זַיין בְּרוּדָר עֲשָׂו נָוואלְט הָאבְן עִם שְׁטֶיט וַיִּתְרוֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ דִיא מֵינְדָר עֲשָׂו מִיט יַעֲקֹב הָאבְן זִיךְ גְשְׁטוֹסְן אִין אִיר בּוּךְ . אוּג אָז יַעֲקֹב הָאט מְקַבֵּל גְוועזְן דִיא בְּרָכוֹת הָאט אִים עֲשָׂו פַּיינְט גְהָאט עִם שְׁטֶיט וַיִּשְׂטֹם עֵשָׂו לְיַעֲקֹב עֲשָׂו הָט פַּיינְט גְהָאט זַיין בְּרוּדָר יַעֲקֹב . הָט עֲשָׂו גְטְרַאכְט עִם וָעט זַיין דִיא קְלָאג פּוּן מַאטְנִים שֶׁמַּרְבִּין וָועל אִיךְ הַרְגִּינְן מִין בְּרוּדָר יַעֲקֹב . נָאךְ דָעם אִיז עָר אֲנְטְלָאפְּן צוּא זַיין שְׁוֵעֶר לְבָן הָאַרְמִי אוּג הָאט גְהָאט צָרוֹת פּוּן זַיינֶי טָעכְטֶר נָאךְ דָעם הָאט אִים לָבָן גְוואלְט הָארְגִינְן וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרָיו שִׁבְעַת יָמִים וַיַּדְבְּקוּ אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד . נָאךְ דָעם אִיז עָר פּוּן אִים אָן עִם שְׁטֶיט וַיִּשְׂטְמוּ אֹתוֹ בַּעֲלֵי חִצִּים וַתִּרְעַשׁ בְּקֶשֶׁת אוּנְז וְוָעט אִים אַקְעגְן עִם שְׁטֶיט וַיִּשְׂטְמוּ אֹתוֹ בַּעֲלֵי חִצִּים וַתִּרְעַשׁ בְּקֶשֶׁת וְתִרְפֶּינָה זְרֹעֹתָיו וְגוֹ' . אוּג צָרַת רָחֵל . אוּג צָרַת יוֹסֵף . אָבֶּער נָאךְ אַלְי זַאכְן הָאט עָר שׁוֹן גְרִיט אִין מִצְרַיִם . עִם שְׁטֶיט וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו וְגוֹ' הָאט גְשְׁפִּיט מִיט זַיינֶי בְּרוּדָר . דָם זָאגְט דָר פָּסוּק וְהָיְתָה רֵאשִׁיתְךָ מִצְעָר וְאַחֲרִיתְךָ יִשְׂגֶּה מְאֹד וְוִיל גְרוֹס זַיין . אוּג אָז עִם הָאט גְוואלְט דָר סוֹף זַיין נַאנְץ גְרוֹס . דָר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָועט גְבוֹטְשָׁם וָועְרְן אוֹף דִיא גְרוֹסְי בֶּעְרְג . נָאךְ אִשְׁתּוֹ אִיז גְבֶּן הֱיֵה הַר בֵּית יְיָ נָאט וָועט בְּרֶעְנְגְן דָעם בָּאבְּרְג סִינִי מִיט דָעם תָּבוֹר מִיט דָעם בָּאבְּרְג כַּרְמֶל אוּג אוֹךְ זַיי אַלְי בִּיגְן דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָועט דָר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְיִעֹר הוֹךְ זַיין . עָם אִיז אַמְטָלְ כִּיעְטְשָׁן פּוּן קִינִיקְם הָ"ף וְעִנְיְן גְנַאנְגְן אִין וואלְד אוּג הָאבְן גְהַרְגִּית לְיוּבִין מִיט בָּעְרִין מִיט לָעְכְּעְרְטְן . אוּג הָאבְן דִי בָּעל אוֹךְ גְהָאנְגְן אוֹךְ דִי טוֹעְרִין פּוּן שְׁטָאט מָעְנְטְשָׁן הָאבְן גְעהָן הָאבְן זַיי זִךְ גְוונְדָרם וָער הָט גְלָאגְט זַיי הַאֲרִגְנוּ . אָז הָאט גְאט גְטָאן בְּשָׁעַת סִיסְרָא אִיז

נקומן

בהר תבור מן השמים נלחמו הכוכבים ממסלותם (שופטים ו) נלחמו עם סיסרא . התחילו הכל תמהים שמעולם לא היה כמעשה הזה שירדו כוכבים מן השמים לעשות מלחמה עם ב"ו ואמר הקב"ה בעזה"ו הכוכבים נלחמו בשבילכם אבל לע"ל ויצא ה' ונלחם בגוים וגו' ועמדו רגליו ביום ההוא וגו' (זכריה יד) . וכל אותו ענין . ויהיו הכל רואין ומראין אותו באצבע שנא' (ישעיה כה) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה וגו' :

(ד) כל המצוה אשר אנכי מצוך . זשה"כ שמור מצותי וחיה (משלי ז) לפי שדוד אמר שמרני כאישון בת עין (תהלים יז) א"ר יהודה דסכנין בשם ר' אליעזר אין בית רובע שאין בו ט' קבין מזיקין א"ר יהושע ב"ל וכלן פורמא בפניהם כיצד אדם מהלך וחבירו יצא לפניו ואומר הסתלקו לצדדין בפני איקונין של הקב"ה שנא' (תהלים לט) אך בצלם יתהלך איש :

(ה) כל המצוה אשר אנכי מצוך . זשה"כ (משלי ד) כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא כל מי שמוצא דברי תורה חיים הוא מוצא לכך כתיב כי חיים הם למוצאיהם . ד"א כי חיים הם למוצאיהם לאחרים ואין אדם צריך ללמד דברי תורה אלא א"כ מוצא אותה בראוי ניקף דבר וטעמו שכך אמר להם משה כשתהיו למדין התורה היו ממצין אותה כולה . לכך נאמר כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון . זשה"כ בני אם תקח אמרי (משלי ב) . אר"א בר כהנא אימתי אתה נקרא בני כשתקח אמרי . ובה"א בנים אתם לה' אלהיכם אימתי אתם בנים כשאתם לה' אלהיכם שאתם משכרים מצותי לכך כתיב בני אם תקח אמרי . בני אם תקח אמרי אם יהיה לך זכות . ד"א אתה מצפין תורתי כאדם שיש לו מרגלית כך תהא יגע בתורה לכך נאמר

עץ יוסף ומצותי

(ב) חיים הוא מוצא לכך כתיב כי חיים הם למוצאיהם . ח"ת למוצאיהם אלא למוציאיהם כפר . ד"ל כי חיים הם למוצאיהם כמו שמוציאין ד"ת בלחוד משמר בתלמיד ד' שמיר לך"ף בן יעקב שמיר בקי בתלמוד ממה שמיר רגיל בתלמודו כשמיר נכנס למקדח עד שכולו עומד ונזיע ועד שכולו מהקן היה ע בר כי תלמודו אינו מוציאו מפי ו לכך כתיב כי חי ם הם למוציאיהם [ד"ל כי חיים הם למוצאיהם כמו למוציאיהם] . כ"ה בדפוסים לתחיים כו' [כ"ה בכ"י אגב הם משופים וכ"ל : כי המוצא חפץ כו' ז"ב כו'] . כל מי שאינו ד"ת בלחוד מוציא מפיו לכך כתיב כי חיים הם למוצאיהם. ד"ל כי חיים הם למוציאיהם כמו שמוציאין ד"ת מפיו תעשה בתלמוד ד' כו' כיוצא בו אין מוציאין מפיו לכך כתיב כי חיים הם למוציאיהם אלא למוציאיהם כפר . ד"ל

עין יעקב

מפי ע"ז ומפיהם אתה עשה הקב"ה כביכול וכן יעשה לעתיד כמ"ש גוג : [כמעשה הזה עתידו כוכבים] . ע"ל ס' בלתשית סי' ס' מ"ב :

(ד) אין בית רובע כו' . פי' רובע מקום כתוש כל עולם שמרוצץ ונדוש כו רובע הקב"ה בארץ כו ט' קבין מזיקין : [פ' רבינו] . פי' מסוס על הפרים תרגום מסוס פורמא ר"ל וכלם מכוסים על פרים כדי שלא יכירו אדם וזיקוקו : [אדם מהלך והמלאך יצא] . כ"ל ועי"ל סוף סדר מספטים : [בפני איקונין] . פי' כפני כלם ודמות של הקב"ה כלכתיב כי כלם מלכים עשה לה' כאדם שנאמר לך בלעם ויהלך לחיים . ר"ל כפים על האדם הלעם מלכים היינו כשעוסק בתורה וכמצות ויתנהג היש לכל כפליו עוסק בתורה ומצות סר ממנו כל ס"ם וניזוק וזפ"ב שמור מצותי וחיה :

נְקוּמֶן כִּלְחָמָה הָאלְטֶן כִּיט דִיא יוּדֶן אוֹף דֶעם בְּאֹרְצ הְבוּר שְׁטַיִיט בִּן הַשָּׁבִים נִלְחֲמוּ הַכּ כְּבִים מִמְּסִלּוֹתָם פּוּן הִימְל הָאבִּין דִיא שְׁטָעֶרִין כִּלְחָמָה גַהָאלְטֶן מִיט סִיסְרָא . הָאבֶּן זִיךְ אַלֶי גְוּוִנְדֶרט עם אִיז נָאךְ קֵיין כְּאל אַוּונְם נִיט נָוְעֶן שְׁטָעֶרִין זָאלֶן כִּלְחָכָה הָאלְטֶן מִיט אֲסָעְנְטְשֶׁן . הָאט נָאט נְזָאגְט בָּעוֹלָם הַזֶּה הָאבֶּן שְׁטָעֶרִין מִלְחָמָה גְהָאלְטֶן פּוּן אַייֶעְרְט וָעֶגֶן אָבֶּר לֶעָתִיד לָבוֹא וָעֶל אִיךְ אַלֶיין מִלְחָמָה הָאלְטֶן פּוּן אַייֶעְרְט וָעֶגֶן עם שְׁטַיִיט וְיֵצֵא יְיָ וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם נָאט וֶיעט גֶיין מִלְחָמָה הָאלְטֶן מִיט דִיא פָּעלְקֶר וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר אוג זַיינֶי פִּים וֶועט שְׁטַיין אוֹף דֶעם בֵּארְג אוג אַלֶי וָעלְן נַייזִין מִיט דֶעם פִּינֶגֶר אוֹף נָאט עם שְׁטַיִיט וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה דֶעם טָאג וָעלְן יוּדִין וָאנֶן דָם אִיז אוֹנְזֶר נָאט וָואם מִיר הָאבֶּן צוּ אִים גְהָאפְט עָר זָאל אוּנְז הֶעלְפִין כֹּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם דָאם וָאגְט דִר פְּסוּק שְׁמוֹר מִצְוֹתַי וְתֵחְיֶה הַיט מֵיינִי מִצְוֹת וֶעכְטוּ לֶעבֶּן וַייל דָוד הַמֶּלֶךְ הָט נְזָאגְט צוּ נָאט שָׁמְרֵנִי כְּאִישׁוֹן בַּת עָיִן הַיט מִיר אַזוֹ וִוי דֶעם שְׁוַוארְץ אַפֶּיל פּוּן אוג . דְרוּם הָט נָאט גְזָאגְט הַיט מֵיינִי מִצְוֹת וֶועל אִיךְ דִיר הֵיטֶן רַבִּי יְהוּדָה דְסִיכְנִין זָאגְט פּוּן רַבִּי אֶלְעָזָר וָעֶגֶן דִיא וֶועלְט אִיז פִּיל מִיט מַזִּיקִים אַשְׁמִיקְל אָרְט וָואם מֶען קֶאן דָארְט זַיין אַפֶּירְטִיל קְוָוארְט גְפִינְט זִיךְ דָארְט גַיין קְוָוארְט מַזִּיקִים . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט דִיא אַלֶי מַזִּיקִים גַיינֶן מִיט פָּארַאנְגֶעם אוֹף דֶעם פֶּנִים זַייא זָאלֶן נִיט קוּקֶן אוֹף דֶעם מֶענְטְשֶׁן זָאלֶן אִים נִיט מַזִּיק זַיין . בְּשַׁעַת דֶר מֶענְטְש גֵייט קוּמֶן דִי מַזִּיקִים אֲקֶעגֶן . נָאר אַיין בִּילְאךְ זָאגְט צוּ זַיי גַייט אֶן אַזַייט וָואהְרוּם דָער מֶענְטְש הָט דֶעם צֶלֶם אֱלֹהִים אוֹף דֶעם פָּנִים עם שְׁטַיִיט אַז בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ נָאר דֶר וָום הָט דֶעם צֶלֶם אֱלֹהִים אוֹף דֶעם פָּנִים דֶר קֶאן גַיין אִין נַאט אוג דִי מַזִּיקִים וָועלֶן אִים נִיט צֶעפִּין . אֲבָל דֶר וָום הָט נִיט אוֹף זִיךְ דֶעם צֶלֶם אֱלֹהִים דֶעם צֶעפִּין דִיא מַזִּיקִים כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנכִי מְצַוְּךָ דָם זָאגְט דֶר פְּסוּק כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם דֶר וָום גְפִינְט דִי תּוֹרָה גְפִינְט עָר לֶעבֶּן נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז דִי תּוֹרָה אִיז לֶעבֶּן צוּ דִיא וָואם רֶעדִין מִיט דֶעם טוֹיט זַייֶעֶר לֶעבֶּן . עָם אִיז דָא מֶענְטְשֶׁן וָואם לֶעֶרְנִין דִי תּוֹרָה אִין גְדַאנְק צֶעֶן נִיט אַרוֹם מִיט דֶעם טוֹיל פֶּר גֶעסֶן מִיט דֶעם זַייא דָאם לֶעֶרְנִין . עָם אִיז גְוֶוען אַמְתְּמִיד פּוּן רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב וָום עָר הָט פִּיל גְלֶעֶרְנְט נָאר עָר הָאט נִיט אוֹם גְרֶעט מִיט דֶעם טוֹיל הָט עָר דֶער נָאךְ פֶּאר גֶעסֶן דֶרוּם דָאם לֶעֶרְנִין דְרוּם זָאגְט דֶר פְּסוּק תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּן אַלֶי מִצְוֹת וָום אוֹף דָאב גְבָאטְן זָאלְט אִיר הֵיטֶן צוּ טָאן כְּדֵי אִיר זָאלְט לֶעבֶּן דָאם זָאגְט דֶער פְּסוּק כִּי אִם תִּקְח

אבדי

(סה) ומצותי תצפון אתך. אר"א בר כהנא משל למה הדבר דומה לאדם שיש לו בת בוגרת והוא מבקש לטורפה לכל מי שמוצא אין תורתי בן אלא אם יהיה לך זכות הזכה לה ומצותי תצפון אתך. א"ר אחא אתה נותן לך מעשים ואני צופן לך טובו של העוה"ב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (תהלים לא). ד"א אתה תצפון תורתי כאדם שיש לו מרגלית והוא מצפינה כך תהא יגע בתורה. לכך אמר ומצותי תצפון אתך:

(ו) **דבר** אחר כל המצוה אם התחלת במצוה הוי גומר את כלה למה א"ר יוחנן כל מי שמתחיל במצוה ואח"כ בא אחר וגמרה נקראת על שם גומרה. ממי את למד ממשה כיון שיצאו ישראל ממצרים מה כתיב ויקח משה את עצמות יוסף (שמות יג) כל העם עוסקין בבזה ומשה היה מטפל בעצמות יוסף. בא ועמד בין הארונות צעק ואמר יוסף יוסף הגיעה השעה שהקב"ה גואל את בניו השכינה מעכבת ישראל וענני כבוד מעכבין לך אם אתה מגלה את עצמך מוטב ואם לאו אנו נקיים משבועתך. מיד נזדעזע ארונו נטלו והלך. נסתלק משה במדבר ולא נכנס לארץ הכני"ו ישראל עצמות יוסף וקברו אותן ותלה המצוה בהן שנא' (יהושע כד) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם. לכך אמר להם כל המצוה. א"ר ינאי כל המתחיל במצוה ואינו גומרה קובר אשתו ושני בניו. ממי את למד מיהודה שנא' ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע

עין יוסף

כי חייס הס למולחיכס לאחרי כו' ולכך נומר ח"ת למולחיכס מכיכס המלוס מכיכס עיכיו וכגכתי ישרחל ומרמו מלח על מסקל כהניהם חלח למולחיכס כיו"ך מרכיכ דמכבי לוקס מסוס כיו"ס היינו בהחלת לקיסת תרונו של יוסף ממלרים כפשיל ומרמו ילח: [תס"ס לכיכיכי מפשיל: [תס"ס מכל יס"ל כוו שכקבי ליס תלח ס"ס כיו"ס מלרים ס"ל כשלחתו כלכבעים שכס דלח כוו שכקבי ליס תלח ס"ס כיו"ס מלרים ס"ל כשלחתו כלכבעים גבדולים כו' וקבירה שפיר על שכס כיון שכס גמרו שכלוס וקברוהו והעסק בזה כ' כל דבני התבלית כ"ס ע"ש בקב רס שעשו לו בשכס (מסכת"ס) : [ק הר תשתו וכיו]. כ"ל וכ"ס בסוטס פ"ק : [ממי תת למד מיהודס]. שקבר תשתו ושני כניו כדכתיב ותשת בת ס"ס תשת יכודס וכתיב ויומת ער ואונן תת"ק דשקבו תת"ק מפורס שתכו: כה מחתת זרע משמע להו דסס וכס גרסינן כדלמרינן פ. קד שן תכוס

אַבְרֵי רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא זָאגְט דָּר פָּסוּק מַיְינְט. מַיין זון וָועקְטוּ זַיין אוֹב דוּ וָועקְט הַיסְטִין מַיינִי מְצוֹת אוֹג אַזוֹ שְׁטַייט בְּנִים אַתֶּם לַיי אֱלֹהֵיכֶם קִינְדֶר זַייט אִיר צוּ נָאט אַייעֶר נָאט. וָועַן זָעְנְט אִיר קִינְדֶר אַז אִיר זָעְנְט צוּ נָאט אוֹג הִיט זַייני מִצוֹת. אָבֶּר אַז נִיט זָעְנְט אִיר נִיט זַייני קִינְדֶר דְּרוֹם זָאגְט דָּר פָּסוּק דָּגִי אִם תִּקְרָא אַבְרֵי אוֹב דוּ וָועקְט הָאבִּין אַזכּוֹת פּוּן תּוֹרָה וּמִצוֹתַי תִּצְפּוֹן אִתָּךְ אוֹג מַיינִי מִיצוֹת וָועקְטוּ בַּהַאלְטֶן בַּיי דִיר. נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז זָאלְסְט בַּהַאלְטֶן דִי תּוֹרָה אַזוֹ וִוי אַיינֶער בַּהַאלְט פְּעַרְזוֹ אוֹג דִימַאנְטֶן אִין אַגוּמֶן אֶרְט אַזוֹ זָאלְסְטוּ בַּהַאלְטֶן דִי תּוֹרָה זָאלְסְט נִיט פַּאר גָעסְן אוֹג זָאלְסְט זִיךְ מִידִינְן אִין דֶעם תּוֹרָה. רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא זָאגְט זָאלְסְט נִיט רָעכִינְן דִי תּוֹרָה אַזוֹ וִוי אַיינֶער וָום הָט אַגְרוֹסִי טָאכְטֶר אוֹג בָּעט זִיךְ מִיט אַשִׁידוּךְ דֶר וָאם וִויל זָאל אִיר נָעמֶן וָועֶר עָם אִיז. זָאלְסְטוּ אַזוֹ נִיט מִיינְן נָאר אַז דוּא וָועקְט הָאבִּין אַזכּוֹת פּוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים וָועקְטוּ זוֹכֶה זַיין צוּ דֶר תּוֹרָה. אוֹג אוֹב נִיט וָועקְטוּ נִיט זוֹכֶה זַיין צוּ דֶר תּוֹרָה. רַבִּי אַחָא זָאגְט נָאט זָאגְט וָועקְטוּ דִיר בַּהַאלְטֶן גוּטֶע מַעֲשִׂים וָועל אִיךְ דִיר בַּהַאלְטֶן גוּטֶן שָׂכָר פּוּן עוֹלָם הַבָּא אַזוֹ וִויא עָם שְׁטַייט מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ וְוִיקִיל אוֹג גָרוֹס אִיז דַיין גוּטֶן וָום דוּ הָאסְט בַּהַאלְטֶן צוּ דַיינִי פָּארכְטִיגְע יוּדִין. נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז זָאלְסְטוּ דִי נָאנְצִי מְצוָה אוֹב דוּ הָאסְט אֶן נְהוֹבֶן צוּ טָאן אַמְצוָה זָאלְסְטוּ זָעהֶן אִיר צוּ קָאנְטְשִׁין פַּר וָום אִיז דָּם זָאגְט רַבִּי יוֹחָנָן דָּר וָאם הַייבְט אֶן אוֹג אַיין אַנדֶרֶר קָאנְטְשִׁיט וָועְרְט דִיא מְצוָה אֶן גְרוּפֶּן אוֹף דֶעם נָאמֶן דֶר וָום הָט קֵינְטְשִׁיט אִיר. דָּם אִיז אֲפִלּוּ נָלְעְרִינְט פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר הָט מִיט גְנוּטֶן דִי בֵּייעֶר פּוּן יוֹסֵף הַצַּדִּיק בְּשֶׁעַת יוּדִין זָענֶן אַרוֹם פּוּן מַצֵּרַיִם עִם שְׁטַייט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ מֹשֶׁה הָאט גְנוּטֶן דִי בֵּייעֶר פּוּן יוֹסֵף מִיט זִיךְ וָוארוּם אַלֵּי יוּדִין הָאבִּין עוֹסֵק גָוֶוען אֵין רוּיבּוּנְג פּוּן מַצֵּבִים אוֹג מֹשֶׁה הָט עוֹסֵק גָוֶוען אִין דִי בֵּייעֶר פּוּן יוֹסֵף עֶר אִיז גְנַאנְגִין אוֹף דֶעם בֵּית עוֹלָם צְווִישִׁין דִיא אֲרוֹנוֹת אוֹג הָאט גְשִׁרִיגִין אוֹג גְזָאגְט יוֹסֵף יוֹסֵף עָם אִיז גְקוּמֶן דִיא צַייט נָאט לַייזְט אוֹס זַייני קִינְדֶר דִיא שְׁכִינָה וּוֹאלְט אוֹף דִיר. אוֹב דוּ וָועקְט זִיךְ אַנטְפֶּלְעקֶן אִיז גוּט. אוֹב נִיט זָעְנְט טִיר זַיין פּוּן דֶעם שְׁבוּעָה אַזוֹ אִיז דֶעם אַרוֹן פּוּן יוֹסֵף דֶר צִיטְעִרְט גְוָואלְד הָאט אִים מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְנוּמֶן אוֹג אִיז טִיט אִים אַוועק גְגַאנְגִין. אוֹג מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז גְשְׁטָארְבֶן אִין דֶעם טְרֶבֶּר אוֹג הָאט נִיט אַרַיין גְבְּרַאכְט דִיא בֵּייעֶר קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נָאר דִיא יוּדִין הָאבִּין אִים אַרַיין גְבְּרַאכְט אוֹג הָאבִּין אִים בְּאגְרָאבִּין דָּארְטִין עִם שְׁטַייט וְאֵת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ מִמִּצְרַיִם קִבְּרוּ בִשְׁכֶם דִי בֵּייעֶר פּוּן יוֹסֵף וָום דִי יוּדִין הָאבִּין אוֹף גְבְּרַאכְט פּוּן מַצֵּרַיִם הָאבִּין זַיי בְּגְרָאבֶּן אִין דֶר שְׁטָאט שְׁכֶם וְועְרְט נָרִיפִין אוֹף דִי יוּדִין. זַיי הָאבִּין אִים אוֹף גְבְּרַאכְט וַוִיל זַיי הָאבִּין גְקָאנְטְשִׁיט דְרוֹם שְׁטַייט כָּל תְּמִיכָה דוּא זָאלְסְט טָאן אַנאנְצִי מִצוֹה רַבִּי יַנַּאי זָאגְט דֶר וָאם הַייבְט אֶן אַמְצוָה קָאנְטְשִׁיט נִיט בְּאגְרָאבְט עֶר זַיין וַוייב טִיט זַייני קִינְדֶער דָּאם אִיז אֲפִלּוּ נָלְעְרִינְט

פּוּן

בצע וגו' (ברכות ג) ישבו לפרוס על הפת אמר להם הורגים אנו את אחינו ומברכים שנאמר (תהלים י) ובוצע ברך נאץ ה'. לכך כתיב מה בצע וגו' לכו ונמכרנו וישמעאלים ושמעו לו שהיה מלך ואלו אמר להם להחזירו אל אביו היו שומעין לו אלא התחיל במצוה ולא גמרה לפיכך התחיל במצוה יהא גומר את כלה. כל המצוה א"ר יוחנן כל הלומד תורה ואינו משמר אותה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו שנא' תשמרון לעשות. א"ר אחא כל מי שמשמרה ועושה זוכה שהשרה עליו רוה"ק שנא' (תהלים פט) משכיל לאיתן האזרחי וגו'. וכה"א ליהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וגו' (יהושע א) לפיכך תשמרון לעשות:

(ז) כל המצוה אשר אנכי מצוך היום. כל המצוה אשר אתה עושה אמור כאלו היום שמעת בסיני ממשה. שכן כתיב אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון אתם ובניכם למען תחיון לאחרים למדין תחיון לעוה"ב ורביהם בבנים ורביהם בבהמה ורביהם בכסף וזהב ורביהם בנכסים. ד"א מדבר רישיש שיבא בעגלא ורביהם בקומה. ר' יהודה אומר עתיד כל א' וא' מישראל להיות גבוה ק' אמה שנא' (תהלים קמד) בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל ונאמר (יחזקאל מד) והיכל מאה אמה. ר' שמעון בן יוחאי אומר מאתים אמה שנא' (ויקרא כו) ואולך אתכם

עין יוסף

קומתיות

חכות על בניהם בעוונותיהם בידיהם ולא ל"ו אלא ה' ד"ל דיקודק לפי כיון דלפי הענין אינו אלא ה' ולא ל"ו ועוד לפי שהוא סדר עולם ולפי כבי שונתין (מכרים"ת): [אמר ר"י כל הלומד תורה ואינו משמר מותה ו"ו לו שיכשכה לו בלייתו על פניו]. ור"ל ילמד לאויר העולם וכדאיתא דר' יוחנן ביי"ב פ' ל"ה וכשהוא לפי שכל זמן שיהא בלייתו בבטן אמו עדיין נשמתו מסתכלת כמו שהיה עתיד מסכיל והוא מה שכיוון הז"ל בתמרה כאמר: נדה פרק במפלת כי כד דלוק על הלבן ולופה ומצ ט מכ"ע ועד סופו וזכו על כ"מ כמסכל: כי עדיין תורה דלוק כי היא מסכלת בפ"ע ולזה אמרו לך דלוק כך הוא עד שעת לימדו לתורה העולם כי אז כח המלאך הוא כח התורה שבתוכו מאבד הוא מ"ע לך מסכ"ע מכאן אמר מלאך זה כטהו על פניו ומאבדו התורה כלה כדאיתא בפסחים לפסח הטמא רובן בן תמת מאיין בעברת המסכלות שמתו בעגל בחלטי. שעיין בפרק בכתו ר' בעו מסכל"ו זה היא

קומטיות . ועתיד כל א' וא' מישראל להיות יוצא מעיר ואו"ה רואין אותן . א"ר חייא בר יעקב יש מקומות שקדין לפת ליפתותא פיסרתא שנא' (תהלים סג) יהי פסת בר בארץ וגו' . ר' חנינא בר פפא ור' שמואל בר מנייא אחד היה אומר הלפת לא פת היתה . והאחד אומר לא היתה פת אלא עתידה לעשות פת שנא' יהי פסת בר בארץ . איכתי אלו ימות המשיח . וכמה ימות המשיח ר"ע אומר מ' שנה כשם שעשו ישראל במדבר מ' שנה והוא גוררן ומוציאן למדבר ומאכילן מלוח ורותם שנ' (מיכה ז) הקושפי' מלוח עלי שיח ושורש רתמי' לחמם ר"א אומר ק' שנה. ר' ברכיה ב"ר דוסא אומר שש מאות שנה. ואף ימות המשיח שש מאות שנה.ר' אומר ד"ק שנה.ר"א אומר אלף שנה שנ' (תהלים מצרי' אראנו נפלאו' מה מצרי' ד"ק שנה אף ימות המשיח ד"ק שנה.ר"א אומר אלף שנה שנ' (תהלים 5) שמחנו כימות עניתנו. ר' אבהו אומר ז' אלפים שנה שנ' (ישעיה סג) כי יבעל בחור בתולה יבעולך בניך מה ימי המשתה ז' ימים אף ימי המשיח ז' אלפים שנה . רבותינו אמרו שני אלפים שנה שנ' (ישעיה כג) כי יום נקם בלבו ושנת גאולי באה ואחר ימות המשיח בא העוה"ב והקב"ה מ פיע בכבודו ומראה זרועו שנא' (שם נב) חשף ה' את זרוע קדשו לעיני כל הגוים וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו . באותה שעה רואין ישראל את הקב"ה בכבודו שנא' (שם) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון:

(ח) **בעת** ההיא אמר ה' אלי פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים . ושה"כ (ירמיה ג) כי מעולם שברתי עולך נתקתי מוסרותיך ותאמרו לא אעבוד איזהו עול עולו של מלאך המות

שנאמר

עין יוסף

כראשונים :[ועתיד כל אחד מישראל להיות יוצא מן העיר] . כל' ומרפ' ע"ו : [ומאכילין מלוח ורותם] . מלוח הוא ירק ורותם הוא מין קומטים ירקסר מעל המומר לעכו"ם בשומדים מתוך לעיר כי העיר מיוז ועי' בתמדכר רבה פי"ג : [ר' דוסא אומר] . שמות כתיב] . קדם לה יבואו כה עכו"ם ירחו אותם את גוגכם קומתם מעל הת מ העיר ומאכו לו הקדש ויילילו מעיר העשב כאכן כלומר מעל ה את העיר ופ"כ מאכו לו הקדש על ראש כפם ק יכי פסת בר בארץ גו' : [אפת ליפתותא] . פי' לפת מגופת עם תבלין וכשר יין לכטעים הפה לפת כסות קורין פיסטה וזה פסת בר . לכך יהיה פסת כל מר פת מל פת ושמעם כטוב טעם : [ל"ח כר כפת] . זהו דרכם ל ר על פסוק יכי פסת בר : [לפת לה פת כיתה] . פירוש בעקרה לפ כ לשקות שמלפתין כו את כפת לומר לה פת כיתה שבימי חזקיה יהיה כלחם מן החטה גדול כלפת [וכחד תימר לה כיתה פת כו'] . רבי אומר שלכך נקרא לפת שפי שעתיד הלחם להיות גדול כלפת (י"מ בירושלמי דכרכות פ"ו) ועי"ש במיתון בפרש"י שעל כן"ל

(ח) **ותאמרי** לא אעבוד . כ"ה בתהיב : [מירות ממ . "ו כו'] . ג זקיקס גדרים כן כי מכלאו יתאמר תרות בלשות כי על כלמות הוא מוריד עולם ומי נתן מריתה בלשון לכן דרשו תרות ומ"מ

הָרִאשׁוֹן וְאוּרִים אָדָם הָרִאשׁוֹן אִיז גִיוֶוען הֵיךְ הוּנְדֶערְט אַיילִין . אוּנ דִיא יוּדִין וָעֶלֶין זִיךְ טָאפִּיל הוּדְ אִיז צְוַוייא הוּנְדֶערְט צַיילִין . אוּנ דִיא אוֹמוֹת וָואם וָעֶלֶין שְׁטַיין חוּץ דֶעם טוֹער וָאם רֵינְגֶילְט אֲרוּם יְרוּשָׁלַיִם וָעֶלֶין זַיא זֶעהֶן דִי יוּדִין וָאוּרִים זַיא וָעֶלֶין זַיין הֶעכֶער וִוי דֶר טוֹער וָעֶלֶין זַיא אֲרוּם זֶעהֶן דִיא יוּדִין . וָאוּרִים יְרוּשָׁלַיִם וֶועט זִין אַזוֹי הַיילִיג אַז סָעֶן וָעט נִיט אֲרַיין פוּן דִיא אוֹמוֹת אִין שְׁטָאט . וָעֶלֶין זִיי שְׁטַיין אוֹפְּעוַוייניג פוּן טוֹער אוּנ וָעֶלֶין זֶעהֶן דִי הוּדְ פוּן דִי יוּדִין אִיבֶּערִין טוֹער . וִוי לַאנְג וָעט זַיין דִי טָעג וָאם וָעט קִינְגִין . קְרִינְגִין דְרִינְגִין תַּנָּאִים רַבִּי עֲקִיבָא וָאגְט פְּעֶרְצִיג יָאר נָאךְ פְּעֶרְצִיג יָאר וָעט נָאט אַלַיין פִּירִין דִיא יוּדִין אַזוֹ וִויא עם אִיז גְוַוען בְּשָׁעת דִי יוּדִין זֶעהֶן אֲרוּם פוּן מִצְרַיִם זֶעהֶן גִיוֶוען זִיא גִיוֶוען פְּעֶרְצִיג יָאר אִין דֶער כִּדְבָּר אַזוֹ וָעט עִיא נָאט אַלַיין אֲרַיין פִּירִין דִי יוּדִין אִין דֶר סִדְבָּר אוּנ דֶערְמִט וָעֶלֶין זִיי עֶסִין גוּטֶע פִּירוֹת כּוּן דִיא בַּייסֶער . נָאךְ דֶעם וָעט זִיא נָאט אַלַיין אֲרַיין פִּירִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . רַבִּי אֶלְיֶעזֶר וָאגְט הוּנְדֶערְט יָאר רַבִּי בְּרַכְיָה פוּן רַבִּי דוֹסָא וָעֶלֶין וָאגְט זֶעקְס הוּנְדֶערְט יָאר רַבִּי וָאגְט פִּיר הוּנְדֶערְט יָאהֶר עָם שְׁטַיין כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ כִּימֵי מִצְרַיִם אַרְאֶנוּ נִפְלָאוֹת אַזוֹ וִוי דִי טָעג פוּן מִצְרַיִם זֶעהֶן אַזוֹ וָעֶלֶין אִיךְ אַיילִיג וַויִיזִין וואנְדֶר אִין מִשְׁיחַ צַייט אוּנ אַזוֹ וִוי אִין מִצְרַיִם זֶעהֶן יוּדִין גָוַוען פִּיר הוּנְדֶערְט יָאר אַזוֹ וָעט יְמֵי הַמָּשִׁיחַ זַיין פִּיר הוּנְדֶערְט יָאר . רַבִּי אֶלְיֶעזֶר וָאגְט כּוֹזִינְט יָאר עָם שְׁטַיין כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וָאגְט וָאגְט דֶר טָאג פוּן דֶר נְקָמָה אִין דִי אוֹמוֹת אִין דִי טָעג פוּן מָשִׁיחַ שִׁיז בֵּיי מִיר אִין הָאַרְצִין . שְׁטַיין אַטָאג דָאם הַיִיסְט כּוֹזִינְט יָאר וָאוּרִים וָאגְט אִיז כּוֹזִינְט יָאר . רַבִּי אַבּוּהוּ וָאגְט זִיבְּצִין כּוֹזִינְט יָאר עָם שְׁטַיין כִּי יִבְעַל בְּחוּר בְּתוּלָה יִבְעֻלוּךְ בָּנֶיךְ אַזוֹ וִוי דִי פְּרַיידְ פוּן אַבְּרוּהָה מִיט אַבְּרוּהָה בֵּיי דֶר חֲתוּנָה אַזוֹ וָעֶלֶין זִיךְ דִיא יוּדִין נָאט קִינְדֶר פְּרַיידְ אוּנ וִוי דִי פְּרַיידְ פוּן אַתָּתָן אִיז זִיבְּצִין טָאג שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה אַזוֹ דִיא פְּרַיידְ פוּן מְשִׁיחַ וָעט זַיין זִיבְּצִין כּוֹזִינְט יָאר . דִיא רַבָּנָן וָאגְט צְוַוויי כּוֹזִינְט יָאר עָם שְׁטַיין שִׁבְחֵנוּ כִּימוֹת עַנִּיתָנוּ וָאגְט דֶר פְּרַיידְ אוּנ דֶר טָעג פוּן פִּין אַזוֹ וִוי דִי טָעג פוּן נָאט וָעט שַׁיינֶען מִיט זַיין כָּבוֹד עָם שְׁטַיין כִּי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ נָאט וָעט אַנְטְפֶּלְעקְן זַיין הֵילִיגֶע הָאנְד אוּנ דִי אוֹגֶן פוּן אַלַי עֶלְקֶר אוּנ אַלַי עֶקְן פוּן דֶר וְהָעֶלֶט וָעֶלֶין וָעֶהֶן דִי הֵילְף פוּן נָאט . אִין דֶר צַייט וָעֶלֶין יוּדִין וָעֶהֶן נָאט כְּבוֹד עָם שְׁטַיין כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יְיָ צִיּוֹן מִיט דֶעם אוּנ וָעֶלֶין זִיי וָעֶהֶן דָם וויידֶר קֶערִינְג פוּן נָאט צוּ דֶר שְׁטָאט צִיּוֹן בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וְתִבְנֶה אַמֵּר יְיָ אַלַי אִין דֶר צַייט כִּיר נָאט גְוָואט הַאק דִיר אוֹם צְוַוויי לְוּחוֹת שֶׁיִשְׂרָאֵל וַוִי דִי עֲשֶׂרֶת וָעֶנִין גְוָוען . דָם וָאגְט דֶר פְּסוּק כִּי

מעולם

שנא' (שמות לב) והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות. חירות ממלאך המות ור"ב אומר חירות מן הגליות ורב אמר חירות מן היסורין שהיו במלאכי השרת שנ' (מלכים פב) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם. ובשעה שעשו אותו מעשה נאמר אכן כאדם תמותון. ותאמרי לא אעבוד אפי' משתעבדת עושין מה שאנו מבקשין. אמר הקב"ה למשה אתה הוא קשה שלהם השתעבד תחלה שנא' פסל לך שני לוחות אבנים:

(ט) **בעת** ההיא וגו'. זשה"כ לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים (קהלת ג) זמן היה לעולם להבראות. זמן היה לדור המבול שיאבדו במים. זמן היה לנח להכנס לתיבה. וזמן היה לו לצאת ממנה. וזמן היה שיברא אברהם וכן לכל האבות. וזמן היה שירדו אבותינו למצ"ים. וזמן היה שיצאו משם. וזמן היה שישתעבדו וזמן היה שישתברו הלוחות. וזמן היה שיעשו אחרים אותו מעשה. הוי פסל לך שני לוחות אבנים. אמר שלמה עת להשליך אבנים ועת כנום אבנים (קס). עת להשליך אבנים אלו הלוחות הראשונות ועת כנום אבנים עת היה לפסול לוחות אבנים אחרים שנא' פסל לך שני לוחות אבנים. א"ר יהושע שהוא מבער פסילי אלהיהם. ד"א פסל לך שתהא הפסולת שלך. ר' לוי ור' יוחנן אומר מהיכן פסלן אחד אומר מהר סיני ואחד אומר מתוך אהלו ברא לו מחצב ומשם חצב שני לוחות אבנים ונטל את הפסולת ומשם העשיר שהיו של סנפרינון. הוא ששלמה אפר ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש מעולפת ספירים (שיר ה) ידיו גלילי זהב אלו לוחות וכמה היו בכל לוח ה' דברות על לוח אחת והיו עשויין כמין גללים בין זה לזה שנא' ידיו גלילי זהב. מעולפת ספירים שהיו של סנפרינון. ד"א פסל לך בזכות

עץ יוסף והוא

ממכ"מ מן סיסורין שכתוב על הלוחות כלומר ע"ד הלוחות שכתוב: דרש ידיו ר' כדכתיב במכפר' תלבשות כ' כידיה וגילי זהב כיונו תורת כלה וה"ק סיו כלי מכסול כעגל כיה חירות כו' (ל' שיך): הלוחות שכיון שעוון כמין גלגלים כין זה לזה ומשמע ליה מחלק כ' כידיה כב' גלויים כין זה לזה] וכמדכתיב רבקה ס' י"ג ובהזית גלסי ידיו גלילי גלגלים כין זה לזה]. זכה מס כגלוי הללו כין גל גדול לגל גדול קטנים כך כין כל

(ט) **וזמן** [שכתוב מבעי ליה כו']. ע"ד שמלכ"ב כי קשתי ידו עליהם ועל דגון מלכיהם (ש"ב ה): [ידיו גלילי זהב מלו כלומר].

דבור

בְּשִׁלְמָא שִׁבְרָתִי שֶׁבַּר פּוּן אַיְיבִּיג אָן הָאבּ אִיךְ גְּוואלְט צוּ בְּרֶעכִין דַּיִין יָאךְ דָּאס מַייכְט מֶען דָּעם יָאךְ פּוּן מַלְאָךְ הַמָּוֶת עִם שְׁטַייט מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת. של לוחות דָּאס אִיז גְּוולען אַנְשְׁרַיפְט פּוּן נָאט נְקְרִיצְט אוֹף דִּיא לוחות וּחירות אִיז פְּרַייא. פּוּן מַלְאָךְ הַמָּוֶת וָוען יוּדִין וָואלְטִין דִּי תּוֹרָה גְּהַיישֶׁן וָואלְטִין זַיי נְוולען פְּרַיי פּוּן מַלְאָךְ הַמָּוֶת. רַבִּי נְחֶמְן זָאגְט פְּרַיי פּוּן נָלוּת. רַב זָאגְט פְּרַיי פּוּן יְסוּרִין זַיי וָואלְטִין גְּוולען אַזוֹי מַלְאָכִים פּוּן הַיכָל עִם שְׁטַייט אֲנִי אַשְׁבַּרְתִּי אֱלֹהִים אֶתֶם אִיךְ הָאבּ גָּזאגְט אִיר וָועט זַיין וִוי מַלְאָכִים נָאר מִיט דָּעם עֶנְגֶל אִיז אֶלֶם אַנְדֶּרֶש גְּווארֶן פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לוחות כְּרִאשׁוֹנִים אִין דֶּר צַייט דָּאס נָאט מִיר גְּנָאגְט הַאק דִּיר אוֹם צְוַוויי לוחות אַז וִוי דִי עֶרְשְׁטֶע. דָּם זָאגְט דָּר פְּסוּק לְכָל זְמַן וְעֵת לְכָל חֵפֶץ צוּא אִיטְלִיכֶם זָאךְ אִיז דָּא אַצַייט וָוען דִי זָאךְ זָאל אַרוֹם קוּמֶן אוֹף דֶּר וֶועלְט. אַצַייט אִיז גְּוולען דִי וֶועלְט זָאל בְּשָׁאפֶן וְוערֶן. אַצַייט אִיז גְּוולען צוּם דּוֹר הַמַּבּוּל זַיי זָאלֶן פַּר לִירֶן לַיין פּוּן דָּער וֶועלְט. אַצַייט אִיז גְּוולען נֹחַ הַצַּדִּיק זָאל אַרַיין גַיין אִין דָּער תֵּיבָה. אוּן אַצַייט אִיז גְּוולען עֶר זָאל אַרוֹס פּוּן דָּער תֵּיבָה. אַצַייט אִיז גְּוולען אַבְרָהָם זָאל בְּשָׁאפֶן וְוערֶן אוּן אוֹז אַלֶּע אָבוֹת. אַצַייט אִיז גְּוולען אוּנְזֶרֶי עֶלְטֶרֶן זָאלֶן גַיין קִין מִצְרַיִם. אַצַייט אִיז גְּוולען זַיי זָאלֶן אַרוֹס. אַצַייט אִיז גְּוולען דִי לוחות זָאלֶן צוּא בְּרָאכֶן וְוערֶן. אוּן אַצַייט אִיז גְּוולען דִי אַנְדֶּרֶי זָאלֶן נְסָאכְט וְוערֶן. דָּם זָאגְט דָּער פְּסוּק פְּסֹל לְךָ שְׁנֵי לוחות אֲבָנִים הַאק דִּיר אוֹם צְוַוויי לוחות פּוּן שְׁטַייגֶר אַנְדֶּרֶי אוֹף דֶּעם אוֹרְט פּוּן דִּיא עֶרְשְׁטֶי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָאט גָּזאגְט שֵׁת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים עֵת כְּנוֹס אֲבָנִים עֶם אִיז אַצַייט צוּ ווארְפֶן שְׁטַייגֶר דָּאס מַייכְט מֶען דִי עֶרְשְׁטֶי לוחות וָואס מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט זַיי אוֹנְטֶעֶר גְּווארְפֶן אוּנְטֶן בְּאֶרֶג סִינַי. אוּן עֶם אִיז אַצַייט צוּ קְלוּבֶן שְׁטַייגֶער דָּם מַייכְט מֶען דִי אַנְדֶּרֶי לוחות אִיז נְקוּמֶן דִי צַייט אוֹם הָאקֶן לוחות אַנְדֶּרֶי. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט פְּסֹל אִיז מַייכְט הָאקֶן זַיי הָאקֶן אָפּ אֶלֶי בִּילְדֶר פּוּן דֶּר וֶועלְט. מִיר גְּפִינֶן דָּר אָרוֹן מִיט דִי לוחות וָואס דִי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶן גְּנוּמֶן אִין דֶּר מִלְחָמָה הָאבֶן זַיי אִים גְּשָׁטָעלְט לְעִבֶּן זַיְיעֶר בִּילְד וָואס הַיִּסְט דָּגוֹן הָאבֶן זַיי אַיְיא גְּזֶהֶן אַז דֶּר דָּגוֹן לַיְיגְט אָפּ גְּהָאקְט דֶּעם קָאפּ אוֹף דֶּעם שְׁוועל אוֹף פְּסֹל לְךָ דִי פְּסוֹלֶת וָום עֶם וָועט אַרָאפּ פַאלֶן זָאל קֶערֶן צוּ דִיר קֶרִינֶן דְּרִינֶן רַבִּי לֵוִי מִיט רַבִּי יוֹחָנָן אַייגֶער זָאגְט עֶר הָאט דִי לוחות גְּהָאקְט פּוּן אוּנְטֶערֶן כִּסֵּא הַכָּבוֹד. אוּן אַייגֶר זָאגְט פּוּן זַיין גְּצֶעלְט הָט עֶר גְּהָאקְט צְוַוויי לוחות. אוּן פּוּן דִּיא פְּסוֹלֶת אִיז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ רַייךְ גְּווארֶן וָוארוּם זַיי זָענֶן גְּוולען פּוּן טַייגֶרֶי שְׁטַייגֶר וָום הַיִּסְט מְנַפְּרִיטֶן דָּאס זָאגְט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בְּתַרְשִׁישׁ מְשֻׁעֲלֶפֶת סַפִּירִים גָּאט הָעגְט דָּם מַייכְט מֶען דִּיא לוחות וָאם נָאט הָאם גְּנָאמֶן מִיט זַיינֶי הָעגְט אוֹף אִיז גְּוולען צֶעהֶן גְּבָאט וויפִיל פּוּנְגֶר עֶם אִיז דָּא אִין דִי הָעגְט. אוּן פִּינְף גְּבָאט זָענֶן גְּשְׁטָאנֶן אוֹף אִיין לוּחַ אוּן פִּינְף גְּבָאט זָענֶן גְּשְׁטָאנֶן אוֹף דֶּעם אַנְדֶּרֶן לוּחַ אוּן צְוַוויי זַיינֶן דִּיבּוּר אִיז גְּוולען לַיידִיג צוּא נַייזִין אַז עֶם אִיז נָאךְ דָּא פִּיל פִּירוּשִׁים אוּן דִינְגֶס בִּיי עֶרֶרֶן דִּיבּוּר. אוּן דִי לוחות זָענֶן גְּמַאכְט גְּווארֶן פּוּן דִּימַאנְטֶן. נָאךְ אַפְּשֶׁט

והוא שלך . אמר משה נתת לי ואתה מתנהג בהן בעין טובה נתת אותה להם שנא' אסל לך חיך שאני עושה אותך מלך ואתה פוסל לכל מי שהרצה ומקרב לכל מי שהרצה :

(י) **שני** לוחות אבנים . כנגד חתן וכלה . כנגד שני שושבינין . כנגד שמים וארץ . כנגד שני סופרים . כנגד שתי תורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה . כנגד שני עולמות העוה"ז והעוה"ב שנא' שני לוחות . א"ר חנינא לחת כתיב שלא היו גדולים זה מזה אלא שניהם שוין והיתה פסולת שניהם כאחד . ד"א לוחות אבנים שכל מי שאינו עושה לחייו כאבן הזה אינו זוכה לדברי תורה . ד"א לוחות אבנים שרוב מיתות של תורה בסקילה . ד"א לוחות אבנים בזכותו של יעקב שנא' בו (בראשית לג) משם רועה אבן ישראל . ד"א לוחות אבנים בזכותו של בהמ"ק שנא' (תהלים כח) הנני יסוד בציון אבן . ריש לקיש אמר בזכותו של משה שנקרא אבן שנא' (דניאל ב) עד די התגזרת אבן די לא בידין . כראשונים מה הראשונים נתנו בקולי קולות אף השניים כן . מה הראשונים בששים רבוא אף השניים כן . והרי כתיב ואיש לא יעלה עמך . אלא שהעמיד הקב"ה ממשה רבינו ס' רבוא באותה שעה . שכן כתיב בדברי הימים (ד"ה ו כג) ובני רחביה רבו למעלה ורשו ר בותינו למעלה ששים רבוא . ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ . ומשה לא עשה כן אלא עשה ארון עץ ואח"כ עלה ונטל הלוחות שנאמר ואעש ארון עצי שטים ואעל ההרה ויבתוב על הלוחות :

עין יוסף **אשר**

דכור ודכור פרשתיה ודקדוקיה של תורה כיון כתובים : [מתנ' מסה כלאן] . פי' נסבור הרשתוכלאות ומישוע תעטע במלכל ומסתה נתתי לך ואתה מתנסג כבן ע"ן טובה ומתת לותה לכם] . כל"ל פי' כקב"ה מ"ר למסה מסה נתת"ך כך כו' : [שבת' פסל לך] . זה רמיז שכקב"ה נתנה למשה : [מקרב לכל מי שהרצה] . כל"ל :

(י) **והיתה** פסולת שניהם כאחד . פי' שהלח שניהם כמת אחת וגם נזק"ו וכוח דכום אחר על מנת לחזור : [נהיו

אֵין פְּסֹל לְךָ אֵין דַּיִן זְכוּת גַּיב אִיךְ דִּיר דִּי לוּחוֹת אוּג זַיי זָענען דַּיין . הָט נָאט גָּאנְט צוּא מֹשֶׁה אִיךְ הָאבּ דִּיא תּוֹרָה גִּיגָעבְּן צוּ דִּיר אוּג דִּי מִיט דַּיין גוּיטִין וְוִילִין הָאסְטוּ אֲוֶועק גָּעגָעבְּן צוּ דִּיא יוּדִין אִיךְ שְׁוָוער אַז אִיךְ וֶועל דִּיר מַאכְן פַּאר אַמְלָךְ אוּג בִּיי דִּיר אִין הָאנְד וֶועט זַיין מְקָרֵב זַיין אוּג מְרַחֵק זַיין וְועמען דוּא וְוִילְסְט שְׁנֵי לוּחוֹת אֲבָנִים צְוַוייא לוּחוֹת פּוּן שְׁטֵיינֶער קֶעגְן הָמָן וְכִלָּה . קֶעגְן צְוַוייא אוּנְטֶער פִּירֶעְרְס . קֶעגְן הִיסְל מִיט דָּער עֶרְד . קֶעגְן צְוַוייא תּוֹרוֹת הוֹרָה שֶׁבִּכְתָב אוּג תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה . קֶעגְן צְוַוייא וְועלְטְן עוֹלָם הַזֶּה מִיט עוֹלָם הַבָּא רַבִּי חֲנִינָא זָאגְט שְׁטֵייט לְחֹת אַלְשׁוֹן יָחִיד צוּ וַייזְן אַז דִּיא צְוַוייא לוּחוֹת זָיְנָן גְּוֶועזְן גְּלֵייךְ פִּינְקְט גְּלֵייךְ נִיט אֵיינֶער קְלֵיינֶער נִיט גְּרֶעסֶער פַּר דֶּעם אַנְדֶערְן וָאוּרוּם עֶר הָאט גִּידַאכְט בֵּיידֶע מִיט אַיין מָאל אוּג דִּיא פְּסוֹלֶת אִיז אוֹךְ גְּוֶועזְן פּוּן בֵּיידִי גְּלֵייךְ . נָאךְ אַפְּשַׁט לוּחוֹת אֲבָנִים צוּ וַויזְן דֶּר וָעג כַּאטְש נִיט בַּייא זִיךְ רֶעכְט עֶר זָאל זַיין אַז וִויא אַשְׁטַיין צוּא לַיידְן אָמָאל הוּנְגֶער אוּג וַוייטָיג תַּעֲנוּגִים אוּג הָעֶרְן חֲרָפוֹת פּוּן לָעגְס אוּג שְׁוַוייגְן דֶּר אִיז נִיט זוֹכֶה צוּ דֶּר תּוֹרָה . נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז לוּחוֹת אֲבָנִים לוּחוֹת פּוּן שְׁטֵייגֶער וָאוּרוּם פִּיל עֲבֵירוֹת אִיז דִּיא וָאס עָם קוּמְט אוֹף דַּיא סְקִילָה פַּר שְׁטֵייגְען מִיט שְׁטֵייגֶער דְּרוּם זָענען דִּי לוּחוֹת גְּוֶועזְן פּוּן שְׁטֵייגֶער . נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז לוּחוֹת אֲבָנִים דִּי לוּחוֹת זָענען גְּגֶעבְּן גְּוָואךְן בִּזְכוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ וָוָס בַּיי אִים שְׁטֵייט מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל אַזוֹ וִוי אֹשְׁטַיין אִיז שְׁטַארְק אַזוֹ יַעֲקֹב אָבִינוּ אִיז שְׁטַארְק גְּוֶועזְן מִיט תּוֹרָה אוּג קִינְדֶער אוּג אַלֶיס נִיטְזִין . נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז לוּחוֹת אֲבָנִים דִּיא לוּחוֹת זָענען גְּגֶעבְּן גְּוָואךְן אִין דֶּעם זְכוּת פּוּן מֹשֶׁה וָאס עָר הַייסְט שְׁטַיין עָם שְׁטַייט שׁד דִּי אַתְּגָּרוֹת אֶבֶן עָם הָט אִפְּ גִּשְׁנִיטָן אַשְׁטַיין אַלַיין אָן הֶעֱנְד דָם מַיינְט מָען מֹשֶׁה וֶועט קוּמָן פּוּן רִאשׁוֹנִים אַז וִוי דִּי עֶרְשְׁטֶי לוּחוֹת עֶנְען גְּגֶעבְּן גְּוָואךְן מִיט קוֹלֵי קוֹלוֹת אַזוֹ וִויא בַּייא דִּיא עֶרְשְׁטֶי אִיז גְּוֶועזְן שִׁשִּׁים רִבּוֹא יוּדִין אַגְּרֵי לוּחוֹת אוֹךְ . הָאטְשִׁי עָם אִיז דָּאךְ קֵיינֶער נִיט מִיט גַּנַאנְגְן מִיט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ נָאר עֶר אַלַיין אִיז דָּאךְ אַרוֹף גַּנַאנְגְן נָעמֶען דִּיא אַגְּרֵי לוּחוֹת . נָאר בְּשַׁעַת עֶר הָאט גְּנוּמָן דִּיא לוּחוֹת הָאט נָאט גּוֹזַר גְּוֶועזְן אַז פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אַלַיין זָאל אַרוֹס קוּמָן שִׁשִּׁים רִבּוֹא קִינְדֶער דְּרוּם וֶועֶרְט גֶּרֶעכְנְט וִוי עָם וָואלְט גְּוֶועזְן בִּיי דִּיא אַגְּרֵי לוּחוֹת שִׁשִּׁים רִבּוֹא יוּדִין אַז שְׁטַייט וּכְנֵי רַחֲבְיָה רַבּוּ לַמַּעְלָה דִּי קִינְדֶער פּוּן רְחַבְיָה דָם אִיז דִּי קִינְדֶער פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאבְּן זִיךְ גְּמֶעֶרְט הָעבֶּר וִוי שִׁשִּׁים רִבּוֹא כָּעֶנְטְשֶׁן עֲנָנִים גְּוָואךְן זַייא גְּוֶועזְן וַיַּעַל נֹחַ אֶת הַתֵּבָה וַתַּשֵּׂת לְהָ אֶרֶן . עץ גַּייא אַרוֹס צוּא מִיר אוֹף דֶּעם בָּאךְ אוּג זָאלְסְט מַאכְן אַקאסְטִין פּוּן הָאלְץ אַרַיין לַייגְן דִּיא לוּחוֹת . אוּג מֹשֶׁה הָאט אַזוֹ נִיט נָאךְן נָאר פְּרֶיעֶר גְּמַאכְט דֶּעם אַקאסְטִין פּוּן הָאלְץ נָאךְ דֶּעם אִיז עֶר אַרוֹף גְּגַאנְגְן אוֹף דֶּעם בָּאךְ גְּעָסְן דִּי לוּחוֹת בְּדֵי אַז עֶר וֶועט קוּמָן מִיט דִּי לוּחוֹת זָאל עֶר הָאבְּן בַּאלד גַּייא אַהִין אַרַיין צוּא לַייגְן עָם שְׁטַייט וְאֶעֱשֶׂה אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וָאל הָיְתָה אִיךְ הָאב גְּמַאכְט אַיין אֲרוֹן פּוּן שְׁטִים הָאלְץ אוּג אִיךְ בִּין אַרוֹף

(יא) אשר שברת . ר"ע ור' ישמעאל חד אמר טוב מדי היה משה אשר שברת . ואחר מהם אומר יפה עשה מלה"ד למלך שקדש אשה אמר לה לאחר זמן אני משלח לך כתובתיך ביד שושבין . שלח המלך אחר זמן עד שהוא הולך מצא אותה שקלקלה עם אחר . מה עשה אותו שושבין קרע אותה כתובה אמר מוטב שידון אותה כפנויה ולא כאשת איש . כך הקב"ה קדש את ישראל שנא' (שמות טו) וקדשתם היום ומחר בא משה ליתן להם את התורה ומצאן שעשו אותו המעשה מה עשה שבר את הלוחות שנא' וארא והנה חטאתם לה' אלהיכם ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם . א"ר ברכיה ב"ר חלבו בשום ר' ישמעאל בר נחמיה הלוחות ארכן היה ששה מפחים ורחבן ג' והיה משה מחזיק בשנים והקב"ה בשנים ושני מפחים ריוח באמצע . וגברו ידיו של משה ואחז בלוחות ושברן שנא' (שמות לב) וישלך מידיו לפיכך א"ל הקב"ה אתה שברת . על מה שברן על מה שפרח הכתב מעליהם ולפיכך שברן מלה"ד לדואר שהיה מהלך ופרווזניו"א בידו להכנס במדינה ועבר בתוך הנהר ונפלו הכתבים לתוך המים ונמוחו האותיות מה עשה אותו הדואר קרען שנא' וארא והנה חטאתם לה' אלהיכם מה ראה ראה האותיות

עין יוסף שפר הו

(יא) בידך מידי סילק מסה מאי שברת . כ"ל שמאי לו הקב"ה . אלמה סיס מסה תפוס בשפתיים והקב"ה בשפתיים ושפתים ריוח כמלמלא כו' כדאיתא בילקוט כלך בתכומה וע' בתוס' פרק שני כלחם דף ל"ב ע"ב ובמהוק בשנים מידו ולהריס לכל יהודי טוב סיס לגו לג שברת סיחשוטים : [הקב"ה] . פי' בזמתה : [כלוחות מלכן סיס מסה טפחים ורחבן ג' והקב"ה בשנים ושני טפחים ריוח ביניהם] . פי' כשהיה משה מחזיק בלוחות ולא היה יכול להחזיק בהם כולם נשתברו ולכך נאמר ואשברם לעיניכם כמו שפירש"י ז"ל : [כמה כמדבר ר"ם פ"ד מיתח כלוחות מלכן מסה ורחבן ג' והקב"ה בשנים ושני טפחים ריוח ביניהם] . כלי"ל ובי"ל ויאשר כח שברת כדי שתלמוד כפנויה : [על שפרח הכתב מעליהם] . והוא סיס הכתוב מתמלה כגוף שנשמע בקבלה כך סיתה קדושת רוחניות ביס מהדבקות ובשעה שנתגלגל הכתב נוף סלמה ועלה קבלה מל כמקס שב' נעשה קשון פרחה נשמתן ורוחניותן וכשחזרו בתשובה כדאו בגוף בני נשמה [וע' בזלמך כלר זו תכוכה] : [נלוחות] . פי' לוי טופת לגמרי : [ופרזונ"ו]. פי'

נַגאנגן אוף דָם בַּארג אַשר שִׁבְרת אַז ווי דִי עֶרְשטֶי לוחות ווָאס הוא האָסְט צו בְּרָאכן . רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יְשָׁמָעֵאל חֲרִינְן דְרִינְן אַיינֶר זָאגְט נָאס הָם אִים זָאגְט כִּיט בַּיעם אַז דוּ הָאסְט שׁוֹן נְטָאן דִי מַעֲשֶׂה הָאסְט צו בְּרָאכן דִי עֶרְשטֶי לוחות נָעם בִּיי טַיר אַנדֶרִי לוחות . אָבֶּר עָם וָואלְט בָּעכֶר גוֹוָען זָאלְסְט נִיט צו בְּרָעכֶן . אוּנ אַיינֶר זָאגְט אַרְבָּה נָאס הָם גְזָאגְט הָאסְט גוט נָטָאן וָם דוּ הָאסְט צו בְּרָאכֶן עָם אִיז נָכָשָׁל אַבֶּלֶה הָם מְקַבֵּשׁ גְוָוען אַיִן אִשָּׁה זוּג הָם אִיר גָזָאגְט אִין אַצַייט אַרוּם וָעָל אִיךְ דִיר שִׁיכֶן טִיט דָעם אוּנטֶר כִּיכֶר דַיין כְּתוּבָּה הָאס דָעָר דָאָס זָאגְט גוֹט . עֶר אִיז גקוֹמֶן כִּיט דָר כְּתוּבָּה נְפִיכְט עֶר אִיר אוּנ הָם צו רִיכְטן דִי כְּתוּבָּה . עֶר הָם גְזָאגְט עָם אִיז גְלַייכֶר אַז וִיא אִיז גָאךְ אִפְּטִיה כַּאר דָעָר כְּתוּבָּה הַייסְט זִיא גָאךְ נִיט קִין אִשָּׁת אִישׁ גָאךְ דָעָר כְּתוּבָּה הַייסְט זִיא אַיין אִשָּׁת אִישׁ אִיז דִי זִינְד זַייעֶר גרוֹס . אַז גָאט הָם קְקַדֵּשׁ גְוָוען דִי יוּדֶן כִּיט דָר תּוֹרָה עָם שְׁטַייט וְקִדַּשְׁתָּם הַיוֹם וּמָחָר אִיר זָאלְט זַיין גְרַייט אוּנ הַייליג הַייסְט אוֹנ כָּארְגֶן צו בַּכָּלַת הַתּוֹרָה . אִיז דִי תּוֹרָה גְוָוען אַז וִיא קְדוֹשִׁין פוּן גָאט צו דִי יוּדֶן . אִיז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְקוּמֶן כִּיט דִי לוחות אוּנ הָם גְוָואלְט גָעבֶן דִי יוּדֶן הָם עֶר צו בְּרָאכֶן דָיא לוחות עָם שְׁטַייט אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ אַבְנִים וָאָשִׁלֵּיכֵם כְּלוֹמַר שֶׁתִּי יָדַי (אֲשֶׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם) אִיךְ הָאב גְזֶעהֶן אִיר הָם גְזָונְדִיגְט צוּא גָאט הָאב אִיךְ אָן גְנוֹמֶן בַּיִיא דִיא עֲוֶוייא לוחות אוּנ הָאב זַיי אַרָאפּ גְוָוארְפֶן פוּן טַיינֶי הֶענְד . רַבִּי בְּרֶכְיָה הָאט גָאגְט פוּן רַבִּי חֶלְבּוֹ עוֹעֶנְן דִי לוחות זָענֶן גְוָוען גָאנְג וָעקֶע טָפָחִים אוּנ דִי בְּרֶייט טָפָחִים . הָם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְהַאלְטֶן בַּיִי צְוֶוי טָפָחִים אוּנ גָאט הָם גְהַאלְטֶן בַּיִי צְוֶוי טָפָחִים אוּנ צְוֶוי טָפָחִים זָענֶן גְוָען לַיידִיג אִין מִיטֶן צְוִישֶׁן גָאט צוּ וִישֶׁן מֹשֶׁה . הָם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְבֶּר גְוָוען אוּנ הָם אִים גְזָאגְט הָאסְט פוּן גָאטְס הָעכֶר דִי לוחות אוּנ הָם זַיי צו בְּרָאכֶן . אוּנ גָאט הָם אִים גְזָאגְט יַישַׁר כֹּחֲךָ וְאַל גִּשְׁתַּבַּר כֹּחֲךָ וְעָרֶן זַיין פִּיט הָאסְט גוט גְטָאן וָם דוּ הָאסְט צו בְּרָאכֶן . אוּנ פַּר וָם הָם עֶר זַיי צו בְּרָאכֶן זַיי אוֹתִיות מֹשֶׁה הָאב גְזֶעהֶן דִי אוֹתִיות וָענֶן אַוֶועק גְפְלוֹגֶן גָאט זַיי נָאר גְבְלִיבֶן גָאנְצֶי שְׁטַייגֶר זָענֶן זַיי אִים שְׁוֶועֶר גְוָואכֶן אוֹף דִי הֶענְד . הָט עֶר זַיי אַרָאפּ גְוָוארְפֶן פוּן כֶּלֶךְ גְוָואכֶן . עָם אִיז אַכְצֶל צו אִין בְּרִיף טְרָעגֶר וָם טְרָאגְט בְּרִיף פוּן כֶּלֶךְ אִין דֶר מְרִינָה אַרַיין . אִיז עֶר גַאנְגֶן אַיבֶּר אַטַייךְ וָענֶן אִים דִי בְּרִיף אַרַיין גְפָאלֶן אִין וַאסֶר אוּנ דִי אוֹתִיות זָענֶן פֶּר מֶעקְט גְוָוארֶן הַייט עֶר צו רִיכְטן דִי נָאגְצֶי בְּרִיף וָם טוֹג דִי בְּרִיף אֶן אוֹתִיות . אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שְׁטַייט אִין פְּרוּק אֲשֶׁר הָיָה הִשְׁבִּיר לְיִשְׂרָאֵל אוֹף דִי הָאב גְזֶעהֶן דִיא אוֹתִיות וָענֶן אַוֶועק גְפְלוֹגֶן וָאס כּוֹתֵן דִיא לוחות דָרום הָאב אִיךְ צוּא בְּרָאכֶן . הָם אִים נָאט גְזָאגְט עָם שְׁטַייט וַהֲשִׁיב אֶת נְשׁוּיָתוֹ אֲשֶׁר נָשָׂא נָשִׁים אַיינֶר הָאט גְזֶעהֶן אוּם קֶענֶן דִי גְזֵילָה צוּרִיק . אוֹדֶר בֶּען הָאט אַיינֶעם גְעֶעבֶן גְפִיס צוּא בַּהַאלְטֶן דָאךְ עָר צוּרִיק אֶפְּ נָעבֶן . דָאךְ פְּקִדּוֹן וָם דוּ לוחות הָאסְט גָהַאט צוּרִיק נָעבֶן דָרום זַיי הָאק אוּם צְוֶוייא שְׁטַייגֶר אַז וִיא דִיא עֶרְשטֶי זָענֶן גְוָוען . אוּנ נָאךְ טַיין כָּארְנֶן וָעסְטוּ לָעֶרְנֶן כִּיט וִיא דִיא תּוֹרָה

שפרחו ואף הוא שברן שנא' אשר שברת א"ל הקב"ה אני הבתבתי בתורתי ואמרתי והשיב את הגזלה אשר גזל או את הפקדון אשר הפקד אתו . (ויק' ו) . ואתה הפקדון שהיה אצלך השיב אותו זו שנ' פסל לך כתבי לוחות אבנים כראשונים'.ולא עוד אלא למחר הן עומדין להיות שונים מה שהן למדין ממך נשתברה חבית ושברה הסרסור הוא משלו אתה היית סרכור בינינו לבינו ושברת לפיכך אתה צריך לשלם לכך נאמר פסל לך. אמר הקב"ה בעה"ז על ידי יצ"ה היו למדין ומשתכחין אבל לעה"ב אני עוקר יצה"ר מכם ואינכם משתכחים שנא' (ירמיה לא) והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ולא עור אלא שאינכם צריכים לאדם שילמדם שנא' (ירמיה לא) ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כלם ידעו אותי למקטנם.ועד גדולם . וכן יהי רצון ונאמר אמן :

פרשת ראה

(א) **ראה** אנכי זשה"כ ולעם הזה תאמר כה אמר ה' הנני נותן . לפניכם את דרך החיים ואת דרך המות (ירמיה כא) . וכתיב (תהלים עח) משכיל לאסף האזינה עמי תורתי הטו אזכם לאמרי פי . וכתיב (דברים ד) רק השמר לך ושמור וגו' . וכתיב (שם) יום אשר עמדת וג' . ללמדם שכל מי שמתבטל מן התורה כאלו כופר בהקב"ה . שלא נתן תורה לישראל אלא כדי שיעסקו בה יומם ולילה שנא' (יהושע א) והגית בו יומם ולילה וגו' . וכתיב (תהלים ו) כי אם בתורת ה' חפצו וגו' . וכל העוסק בתורה ומקיימה כאלו קבלה מהר סיני לפיכך כתיב והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו' . כשבא אסף התחיל לומר האזינה עמי תורתי (תהלים עח) . וכן שלמה אמר כי לקח טוב נתתי וגו' (משלי ד) אמרו ישראל לאסף וכי יש תורה אחרת שאתה אומר האזינה עמי תורתי כבר קבלנוה מהר סיני . אמר להם פושעי ישראל אומרים שהנביאים והכתובים אינן תורה ואינם מאמינין בהם שנא' (דניאל ט) ולא שמענו בקול ה' אלהינו . ללכת בתורתיו אשר נתן

עין יוסף

פי' כתב כמלך מדתיו : [קוה משלי ח] . כל"ל : [מרסור בנינו ומפתכתין] . חפסר שהכו"ם ע"ד דתיתן כילקוט שמעוני סדר כי לניכו] . נרכס גרס כיני לניו כני : [בשב"ז ע"י ילה"ר כיו לומדין הפעם אמר רבי תנחומא מאי דכתיב תהות על כל חות ג'ילמ'ג נפ נפתכנו

וְעִסְקוּ עֲרֵנִין מִיט זֵיי דָעם דִין . וְוָען אַיינֶער נִיטְעִקְלָר נָעמְט אַפְּאס וַויין צוּם פַּר קוֹפְּן אוּנְ עֶר צוּא בְּרָעכְט דִי פַּאס וַויין דַארְף עֶר בַּצאלִין פַּר דָעם וַויין . אַזוֹ דוּ בִּיסְט גִוווּען אַפְּטְעקְלָר צָוויישָׁן כִּיר צְוויישָׁן דִי יוּדִין מִיט דִי לוּחוֹת אוּנְ דוּ הָאסְט צוּ בְּרָאכִין דַארְפְּטוּ בְּאצָאלְן אַנְדֶערִי דְרוּם שְׁטַייט פְּסל לְךָ צוּא דִיר קָער אוֹס הָאקְן אַנְדֶערִי שְׁטַייגֶר . אוּנְ וְוָעל שְׁרַייבִּין דָאס וָם אִיז נְשְׁטַאנִין אוֹף דִיא עֶרְשְׁטִי לוּחוֹת . הָם נָאט גְזָאגְט הַיינְט בְּעוֹלָם הַזֶּה צוּ לִיב דֶעם יֵצֶר הָרָע לֶערִינְט אִיר דִיא תּוֹרָה אוּנְ פַּאר גָעסְט אָבֶּר לֶעְתִיד לָבוֹא וְוִעל אִיךְ אוֹס רַייסִין דֶעם יֵצֶר הָרָע פּוּן צַייךְ וְוָעט אִיר שׁוֹן נִיט פַּאר גָעסִין עִם שְׁטַייט וְהִסְרוֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם אִיךְ וְוִעל אָפּ טָאן דָאס שְׁטַייגֶערְגָע הָארְץ פּוּן צַייךְ אוּנְ נָאךְ מַיין אִיר וְוָעט נִיט דַארְפִין אַמְענְטְשׁ זָאל מִיט אַיךְ לֶערְנִין תּוֹרָה עִם שְׁטַייט וְלֹא יְלַמְּדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ זֵיי וָועלִין נִיט לֶערְנִין אַיינֶער כִּיט דֶעם אַנְדֶערִין . אוּנְ אַיין בְּרוּדֶער וָועט שׁוֹן נִיט דַארְפִין זָאגִין צוּם אַנְדֶערְן בְּרוּדֶער נִים פּוּן נָאט . וְוארוּם אַלֵי וָועלִין וִויסִין פּוּן נָאט פּוּן קְלֵיין בִּיז גְרוֹס כִּי אֶסְלַח לַעֲוֹנָם וְחַטָּאתָם לֹא אֶזְכָּר עוֹד :

רְאֵה אָנכִי דָם זָאגְט דֶערְ פְּסוּק הִנְנִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם אֶת דֶּרֶךְ הַחַיִּים וְאֶת דֶּרֶךְ הַמָּוֶת זָאט הָאט גְזָאגְט צוּא יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא זָאלְסְט זָאגִין דָם פָּאלְק יִשְׂרָאֵל נָאט זָאגְט אַיךְ נִיב פַּאר צַייךְ דָעם וָועג פּוּן לֶעבִּין אוּנְ דָעם וָועג פּוּן כּוֹט אוּנְ עִם שְׁטַייט הַאיוֹם עַמִּי תּוֹרָתִי תָּשִׂימוּ אָזְנֵיכֶם לְאִמְרֵי פִי יוֹכַף זָאגְט כּוֹן נָאכְט וָועגִין פַּר נָעם מַיין פָּאלְק מַיין תּוֹרָה נֶייג דַיינִי אוֹעֲרִין צוּ דִי זָאג פּוּן מַיין מוּיל אוּנְ עִם שְׁטַייט רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמוֹר נַפְשְׁךָ זָאלְסְט וָעהֶן צוּא הַיטִין זִיךְ אוּנְ הִיט דַיין נֶפֶשׁ . אוּנְ עִם שְׁטַייט יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ זָאלְסְט גְדֶעגְקִין דָעם טָאג פּוּן מַתַּן תּוֹרָה בִּיסְט גְשְׁטַאנִין פַּר גָאט אוּנְטֶערִין בַּארְג . דִי פְּסוּקִים קוּמֶן אֶפּ צוּ לֶערְנִין אַז דָר וָם אִיז מְבַטֵּל פּוּן תּוֹרָה אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר לֶייקְנְט אִין נָאט . וְוארוּם דִיא תּוֹרָה אִיז גְגֶעבְּן נְוואךְ צוּ יוּדִין אַז זֵיי זָאלִין אִין אִיר עוֹסק זַיין טָאג אוּנְ נַאכְט עִם שְׁטַייט יוֹמָם וָלַיְלָה נָאט הָאט גְזָאגְט צוּ יְהוֹשֻׁעַ זָאלְסְט לֶערְנִין דִי תּוֹרָה טָאג אוּנְ נַאכְט עִם שְׁטַייט וְהָגִית בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה דָר צַדִּיק אִיז זַיין בְּאנָעָר נָאר נָאטָם תּוֹרָה אוּנְ אִין אִיר טוּט עֶר רָעדִין טָאג אוּנְ נַאכְט . אוּנְ דָר וָם אִיז עוֹסק אִין דָר תּוֹרָה אוּנְ אִיז מְקַיֵּים דִי תּוֹרָה אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר הָט זִיא גְקִבֵּל גָוואן אוֹף דָעם בְּארְג סִינַי דְרוּם שְׁטַייט וְלִמַּדְתֶּם אֶתְכֶם לִבְנֵיכֶם וְלִבְנֵי בְנֵיכֶם יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ דָּוִד זָאלְסְט דִי תּוֹרָה מְאבִין וְוִיסִין צוּ דַיינִי קִינְדֶר אוּנְ קִינְדֶר קִינְדֶר וָועט זַיין גְלַייךְ וִוי דָעם טָאג וָם דוּ בִּיסְט גְשְׁטַאנִין פַּר גָאט אוּנְטֶערִין בַּארְג סִינַי . אַז אָסְף הָם גְזָאגְט הַאזִינָה עַמִּי תּוֹרָתִי הַט פַּר נָעם מַיין פָּאלְק מַיין תּוֹרָה הָאבִין דִי יוּדִין גָזָאגְט צוּ אָסְף וָואס זָאלְסְט זָאגְן צוּ עָם אִיז דָען דָא אַיין אַנְדֶערִי תּוֹרָה . מִיר הָאבִין דָאךְ שׁוֹן מְקַבֵּל גָוואן אוּנְדֶער תּוֹרָה אוֹף דָעם בַּארְג סִינַי . הָאט אָסְף זַיי גְזָאגְט עָם אִיז דָא אַזוֹנְע וָואס זָאגִין אַז נְבִיאִים וּכְתוּבִים אִיז גִיט קַיין תּוֹרָה נַאר

נתן לפניו ביד עבדיו הנביאים . הרי שהנביאים וכתובים תורה הם . לכך נאמר האזינה עמי תורתי . ד"א האזינה עמי תורתי זשה"כ לב חכם ישכיל פיהו ועל שפתיו ונו' (משלי טז) . כשישראל חוטאין נמנעין מכל טוב וכשזוכין מן טוב מוסיפין תורה . וכן את מוצא כשעשו אותו מעשה נמנעו מכל אותה טובה שנא' (תהלים לב) ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל וגו' . וכשבקש משה רחמים עליהם א"ל הקב"ה משה לא בראתי את העולם אלא בשביל תורה שנא' (ישעיה נא) ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך וגו' . והם המירו כבודי בתבנית שור ואתה שברת את הלוחות והיאך העולם עומד בלא תורה . א"ל ומה אעשה . א"ל פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים . לכך נאמר לב חכם ישכיל פיהו. לפיכך כשעמד אסף הזכיר למעלה נחית כצאן עמך וגו' מה כתיב אחריו משכיל לאסף האזינה עמי תורתי וגו' :

(ב) **ראה** אנכי וגו' זש"ה ויגל אזנם למוסר וגו' . אם ישמעו ויעבדו יכלו ימיהם בטוב ושניהם בנעימים ואם לא ישמעו בשלח יעבורו (איוב לו) . ויגל אזנם למוסר אין הקב"ה מביא צרה לאדם עד שהוא גולה לאזנו ומתרה בו כדי שיחזור בו . אם חזר בו הרי יפה . אם לאו מביא עליו רעות ויגל אזנם למוסר . ממי את למד מפרעה מלך מצרים כשהיה מבקש להביא עליו מכה היה שולח ומתרה בו ביד משה עבדו שנא' (שמות י) הנני מביא מחר ארבה בגבולך . וכן (שם ז) הנני נוגף את כל גבולך בצפרדעים . מתרה בו למוסר למוסרה של תורה . ויאמר כי ישובון מאון (איוב לו) מעול בני אדם ומלעוול להקב"ה . יבלו ימיהם בטוב והם משליטין שנותיהם :

(ג) **דבר** אחר ראה אנכי וגו' . זש"ה מפי עליון לא תצא הרעות והטוב (איכה ג) א"ר אבין בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני נתן להם הקב"ה את התורה באותה שעה כל מי שחטא הקב"ה פורע ממנו . לשעבר כל מי שחוטא היה דור משלם חטאו לדור המבול אמרו רבותינו

עין יוסף הרבה

(ב) ויאמר כי ישובון מאון . סוף פסוק של ויגל מוסיף למוסר : (ג) לפני כך סיני וגמר לכם הקב"ה את התורה מחותם שעשה כל"ל : [לדור המבול ממרו רב תינו]. פי' על דור המבול

(ג) **בשעשו** חותו משעשה . פי' משעשה לעגל :

חומש איז תורה אונ אין די רייד פון נביאים גלייבין זיי ניט עם שמטייט ולא שמענו בקול יי אלהינו ללכת בתורותיו ביד עבדיו הנביאים די יודין קלאנין טיר האבין ניט נהערט דעם קול פון נאט צוא זיין אין ועגן פון זיין תורה ום ער הט גגעבין דורך די נביאים . ווארום נביאים מיט תובים איז אוך תורה עם איז אלס גגעבין גוואָרן פון נאט דרום הט אסף גזאגט הערט צו מיין תורה ום די נביאים טוען אייך זאגין . נאך אפשט איז האזינה שמי תורתי דאס זאגט ער כמו שכתוב לב חכם ישכיל פיהו דאס הארץ פון אקלוגין טוט קלינין זיין כוול אונ איז עוסק אין ער תורה ווארום אז די יודין זינדינין נעמט טען צו בייז יי אלי גוטי זאכין אונ אז זיי זענין עוסק אין ער תורה האבן זיי אלס גוטין . בששת ריא יודין האבן נמאכט דעם ענל הט טען צו גנומן בייז יי דם בעסטי זאך די תורה ווארום משה הט צוא ברענין ריא לוחות עם שמטייט ניצא את שעגל אז משה הט גזהן הט ענל ום יודין האבין נמאכט הט ער די לוחות צוא ברענין . אונ אז משה רבינו הט גבעטין רחמים פר זיי הט אים נאט גזאגט משה איך האב בשאפין דיך ועלט נאר כדי טען זאל עוסק זיין אין ער תורה עם שמטייט ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך איך האב נטאן כיני רייד אין דיין כוול אונ מיט מיין שאטין האב איך דיר צו גרעקט דם מיינט טען מיט דעם בארג כיני ום נאט הט אוך נהוזן דעם בארג אוך די יודין צוא ליב דעם האב איך בשאפן ריא ועלט אונ זיי האבין פאר בישטין מיין כבוד אין דעם גשטאלט פון אין אקם אונ האבין נמאכט דעם ענל וי אזו ועט שמטיין די ועלט אן תורה . הט משה גזאגט צוא נאט ואם זאל איך טאן איך האב דאך שון צו ברענין ריא לוחות . האט אים נאט גזאגט פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים האק דיר אוים אנדרי אזו וי די ערשטי אונ איך ועל אן שרייבין אוך זיי די עשרת הדברות ראה אנכי דם זאגט ער פסוק יגל אזנם למוסר אם ישמעו ויעבדו יכלו ימיהם בטוב בנעימים נאט טוט ניט ברענגן קיין צרה אוך אמענטשן ביז ניאנן ער איז אים פריער כתרה כדי ער זאל תשובה טאן . טוט ער תשובה איז גוט אב ניט ברענגט ער אוך אים דם שלעכטס . אז נפינן מיר ביי פרעה אז נאט הט גוואלט ברענגן אוך אים אבבה הט ער אים פריער כתרה גוען דורך זיין קנעכט משה עם שמטייט הגני מביא מחר ארבה בגבולך איך ועל מארנין ברענגן אהויי שערין אין דיין גבול אונ אז בייז די צפרדעים שמטייט הגני נוגף את כל גבולך בצפרדעים איך ועל מארדין דיין נאנצין גבול מיט צפרדעים . אז איז נאט איטליכם מענטשן מתרה צו הערין דעם מוסר פון ער תורה ניאמר כי ישובון מאון אונ נאט זאגט זאלין זיך ווידער קערין פון אים ועכטי מעשים קענין מענטשין . אונ קענין נאט יבלו בטוב ימיהם מיט גוטין זאלין זיי קאנצין זייערי יארין . נאך אפשט איז ראה אנכי דאס זאגט ער פסוק מפי עליון לא תצא הרעות והטוב רבי אבין

זאגט

הרבה בשרים היו בהן כגון נח וגמהו עם הדור. בדור הפלגה היו חומאין אפילו התינוקות משתלמין. כשעמדו ישראל בסיני ונתן להם הקב"ה את המצוה אמר לשעבר היו הדורות לוקין על עון של אחד מהן מכאן ואילך אין הדור לוקה על אחד. הוי מפי עליון לא תצא הרעות והטוב. ואמר ר' אבין המקרא הזה מהמיה מפי עליון לא תצא לא רעות לצדיקים ולא טובות לרשעים. אף משה כדר לפניהם שני דרכים הטובה והרעה דרך חיים ודרך מות ברכה וקללה שלא יהיו הרשעים אומרים ברא את העולם כתם ולא פירש לנו איזה דרך שנפרוש ממנה ונבא לטובה. לכך אמר להם משה והברכה אם תשמעו והקללה אם לא תשמעו. כשל זקן שהיה יושב על הדרך והיו לפניו שתי דרכים אחת התלהה קוצים וסופה מישור ואחת תחלתה מישור וסופה קוצים והיה יושב בראש שתיהן ומזהיר העוברים ואומר להם אע"פ שאתם רואים התחלתה של זו קוצים לכו בה שסופה מישור וכל מי שהיה חכם שומע לו והיה מהלך בה ומתינע קטעא הלך בשלום ובא בשלום. אבל אותן שלא היו שומעין לו היו הולכים ונכשלין בסוף כך היה משה פירש לבני ישראל ואמר להם הרי דרך החיים ודרך המות ברכה וקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך:

(ד) **דבר** אחר ראה אנכי אנכי שבחרתי במובה ראה היאך אנכי משונה מכל העולם שלא יאמרו הבריות כשבא משה לברכנו מעט ברכנו וכשבא לקללנו הרבה קללנו. כיצד. הקללות

שבתורת עץ יוסף

תמהו רבותינו ז"ל דזה כמבול: [בגון מה]. כ"ל כמו מת: [ואמר כגזור תמ"ל שכך פירושו מפי עליון לא תצא כרעות לצדיקים ולא ג' מ' תינוקות שנמשלו כתם]. כ"ל מלת תהיין מכויס ומפרש למילת תמ: ואמר שאם פירוש הקרא כפשוטו ל"ל ככתיב מצאתיך ככל אשר לא סיס כוב ולא סיס כוב כדוב מייב סיס טוב גם בדשעים וכן לכויכך תם סיס כוב סדוב מייב סיס רע גם לצדיקים תמכם תהרי נתינת כתורה שנדנק כתיים

זָאגְט בְּשָׁעַת דִי יוּדִין זָענִין גְשָׁטַאנְדִיגְן אוֹף דֶם בְּאַרְג סִינַי אוּן נָאט הָט זַיי גְנֵעבְּן דִי תּוֹרָה. פוּן וָענֶר צַייט אִיז גְוּוארֶן דֶר וָום זִיגְרִיגְט נָעמְט נָאט פוּן אִים גְצָאלְט. וָוארוּם פְּרִיעֶר פֶּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה וָעֶר עָם הָט גְוִינְדִיגְט פְּלֶעגְט דֶר דּוֹר בַּצָאלְט וָוערִן פַּר אִים. בֵּיי דֶעם כַּבּוֹל הָאבֶּן דִי חֲכָמִים גְזָאגְט אַז עָם הָט גְוִינְדִיגְט פְּלֶעגְט דֶר דּוֹר בַּצָאלְט וָוערִן פַּר אִים. בֵּיי דֶעם כַּבּוֹל הָאבֶּן דִי חֲכָמִים גְזָאגְט אַז עָם אִיז גְוּוען פִּיל עֲרְלִיבֶי טְעִנְטְשֶׁן נָוו וִוי נַח. פוּן דֶעסְט וָועגְן זַיי אַלֶּי דֶר טְרִינְקְן גְוּוארֶן אִין כִּיבּוֹל עָם אִיז מִין נִיט גְבְּלִיבֶּן נַח מִט דִי קִינְדֶר וָום עֶר הָט גְפִּינְן חֵן אִין נָאטְס אוֹגְן. אוּן אַז בַּיי דֶעם דּוֹר הַפְּלָגָה אֲפִילּוּ קְלֵיינֶע קִינְדֶר וָענִין גְצָאלְט גְוּוארֶן. אֲבֶּר אַז דִי יוּדִין וָענִין גְטָאנֶן אוֹף דֶעם בָּאַרְג סִינַי אוּן הָאבֶּן גְנוּמֶן דִיא תּוֹרָה אִיז אַנְדֶרְש גְוּוארֶן. דֶער וָואס יְגְדִיגְט פוּן דֶעם נֶעמְט נָאט גְצָאלְט. דָם זָאגְט דֶר פְּסוּק כִּפִּי עֲלִין לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב פוּן נָאטְס מוּיל נִיט אַרוֹס קֵין שְׁלֶעכְטְץ אוּן קֵין גוּטְץ. אִיז דָאךְ דִי קְשָׁיָא עָם אִיז דָאךְ נִיט אַז נָאר גוּטְץ אוּן שְׁלֶעכְטְץ נִייט דָאךְ אַלֶּם פוּן נָאט. דֶר תֵּירוּץ אִיז דֶר פְּסוּק מִיגְט נִיט וִוי פְּרִיעֶר פֶּאר סַתָּן תּוֹרָה אַז אַלֶּם אִיז נָוּוען נָאךְ דֶעם דּוֹר נָאךְ. אִיז גְוּוען אַרוֹב זִיגְדִיגִי מֶעְנְטְשֶׁן וָענִין צַדִּיקִים אוֹךְ גְשָׁטַארְבְּט גְוּוארֶן אוּן אוֹב עָם אִיז נִיט גְוּוען קֵין רוֹב זִיגְדִיגִי מֶעְנְטְשֶׁן וָענִין רְשָׁעִים אוֹךְ נִיט גְשְׁטַארְבְּט גְוּוארֶן. אֲבֶּר נָאךְ סַתָּן תּוֹרָה גִייט נִיט אַרוֹס פוּן נָאטְס מוּיל קֵין שְׁלֶעכְטְץ צוּ דִי צַדִּיקִים הָאטְשִׁי עָם אִיז אַרוֹב שְׁלֶעכְטִי מֶעְנְטְשֶׁן. אוּן נִיט קֵין גוּטְץ צוּ דִי רְשָׁעִים הָאטְשִׁי עָם אִיז דָא אַרוֹב צַדִּיקִים וָועֶרְט דֶר רָשָׁע פַּר זִיךְ נְשְׁטַארְבְּט. דְרוּם הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מְסַדֵּר גְוּוען פַּר דִי יוּדִין צְוַויי וָענִין דֶעם גוּטְן וָועג מִיט דֶעם שְׁלֶעכְטִין וָועג. דֶעם וָועג פוּן לֶעבִּיג דֶעם וָועג פוּן טוֹט. דֶעם גְבֶּענְטְשִׁין וָועג מִיט דֶעם גְשָׁאלְטֶענֶם וָועג. כְּדֵי דִי רְשָׁעִים זָאלְן נִיט זָאגְן נָאט הָאט בְּשָׁאפִּן דִי וֶעלְט אוּן הָאט אוֹגְן נִיט גְזָאגְט וָאסְ וָועג אִיז גוּט אוּן פוּן וָואסְ וָועג מִיר זָאלְן זִיךְ אָפּ שֵׁידִין. דְרוּם זָאגְט מֹשֶׁה הַבְּרָכָה אִם תִּשְׁמְעוּ אוֹב אִיר וָועט הָערְן דִי רַייד פוּן נָאט וָועט אִיר הָאבֶּן בְּרָכוֹת וְהַקְּלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אוֹב אִיר וָועט נִיט הָערְן וָועט אִיר הָאבֶּן קְלָלוֹת. עָם אִיז אַמְשָׁל אֶזֶּן אִיז גֶזעסְן אוֹף דֶעם וָועג אוּן לֶעבְּן אִים אִיז גְנָוען צְוַויי וָענִין אֵיינֶם פוּן אֶנְדֶייב דֶערְנֶר אוּן צוּם סוֹף אַנְלַייבֶּר וָועג. אוּן אֵיינֶם דֶר אֶן הֵייב גְלַייךְ דֶר וָועג אוּן צוּם סוֹף דֶערְנֶר דֶר זֶען וָום אִיז גְזעסְן בְּלֶעגְט עֶר אִיטְלִיכֶן זָאגְן הָאטְשִׁי אִיר זָעהְט דֶעם וָועג פוּן אֶן הֵייב אִיז גְלַייךְ פוּן דֶעסְט וָועגְן זָאלְט אִיר גִיט גִין וָוארוּם צוּם סוֹף אִיז דֶערְנֶר וָעט אִיר נִיט קָאגְן דוֹרְךְ גִין. נָאר אִין דֶעם וָועג זָאלְט אִיר גִין הָאטְשִׁי פוּן אֶן הֵייב אִיז דֶערְנֶר אִיר וָעט גִין אַשְׁמִיקְל וָועג וָעט אִיר זָעהְן עָם גִייט גְלַייךְ דֶר וָועג. דֶר וָום עָם אִיז גוּוען קְלֵיג הָט אִים גְפָאלְגְט אוּן אִיז גְנָאגְגִין דָא אוּן הָאט זִיךְ אַבִּיסְל גְמִידִיט גִיט אִיר אִיז עֶר גְקוּמֶן צוּם גְלַייבִּין וָועג בְּשָׁלוֹם אוּן אִיז גְקוּמֶן בְּשָׁלוֹם וְוִיא אַהִין עָר הָט בְּרִארְפְט אֲבֶּר דִי וָום הָאבֶּן אִים נִיט גַהְערְט. פְּלֶעגְן דֶר נָאךְ גְשְׁטַארְבִּיט וָוערִן פוּן דִיא פִּיל דֶערְנֶר. אַז הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ כְּפוּרְשׁ גְוּוען צוּ דִי יוּדִין אוּן הָט וִיי גָאגְט אִיר הָאט אוֹיגְ פוּן לֶעבְּן אוּן אוֹיגְ פוּן טוֹט בְּרָכָה מִיט קְלָלָה אִיךְ זָאג דִיר זָאלְט דֶעם וָועג פוּן לֶעבְּן כְּדֵי דִיא זָאלְט לֶעבְּן מִיט דַיינֶע קִינְדֶער. נָאךְ אַבְּשֵׁם אִיז רַאה אנכי נָעה אִיךְ הָאב דִיר זוֹם גְקְלִיבִּין אֲנוּמֶן וָועג כְּדֵי מֶעְנְטְשֶׁן וָאלְן נִיט זָאגְן אַז מֹשֶׁה אִיז גְקוּמֶן אוּנְז בָּענְטְשֶׁן הָט עָר אַבִּיסְל גְבָּענְטְשְׁט. אוּן

שבתורת כהנים שלשים פסוקים חסר אחד והברכות י"א . א"ר שמואל מי שמביט בהן מוצא הברכות יתרות על הקללות כיצד ברכות פתח באל"ף אם בחקתי תלכו וכיים בתי"ו ואולך אתכם קוממיות שהברכות באות עליהם מאל"ף ועד תי"ו . והקללות פתח בוא"ו ואם לא תשמעו וסיים בה"א ביד משה בין וא"ו וה"א אין כלום א"ר לוי משל למלך שהיה לו בן הכנים אותו לפלטרין שלו והראה לו תמחוי מלא כל טוב והראה לו פלטרין חריבות אמר הבן לאביו התמחוי הזה לכמי אמר לאותו שמקלסני והחרבות למי לאותו שמורד בי . כך הקב"ה מראה להם ברכות וקללות והן רואין הברכות מועטות והקללות מרובות . ד"א אמר להם הקב"ה אם העשו רצוני אע"פ שכתבתי לכם ברכות מועטות אני מרבה אותן לכם ולא אביא עליכם הקללות . משל למלך שלקח עבד באוני וכתב בתוך האוני אם תהיה עושה רצוני ומשרת אותי כראוי אני מאכילך ומשקך ומלבישך כשאר עבדי ואם אינך עושה רצוני איני מאכילך ואיני משקך אלא אני כובלך ונותנך בבית האסורין . נכנס העבד ועשה רצונו יותר ממה שהתנה עמו מה עשה העבד חזר מעשות רצון רבו א"ל רבו התניתי עמך שאני כובלך והורגך חייך אני עושה לך פשרה . כך ישראל כתב להם הקב"ה אם בחקותי תלכו אני מביא עליכם הברכות הללו ואם לאו אני מביא עליכם הקללות שנא' (יהושע כג) לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב . ובשחטאו ישראל בימי ירמיהו אמר הקב"ה התניתי עמהם להביא עליהם קללות אני יודע שאין בהם כח לעמוד בהם אלא פשרה אני עושה עמהם . א"ר אבא א"ר ירמיה עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו (מיכה ג) . בצע עשה עמהם פשרה לכך כתיב ראה אנכי וגו' . אמר להם הקב"ה בעולם הזה סדרתי לפניכם ברכות וקללות

ענף יוסף

תד אלא פשרה אני עושה עמהם . יש לדקדק מה טעם לפשרה זו שהוא עושה עמהם בשלמא במשל שהביא מעבד כו'א"ש לפי שאותו העבד ג"כ עשה מתחילה יותר מאשר התנה עמו אדונו על כן גם בעבדו על רצונו נכנס עם העבד לפנים משורת הדין ומותר לו גם כן תנאו . אבל בנמשל אצל הקב"ה וישראל לא פירש למה עשה עמהם פשרה . וע"כ צריך לומר בכה"ג וכמשל הנ"ל והוא ע"פ מ"ש רז"ל על פסוק חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך הרבה דברים גזרתי על עצמי יותר ממה שגזרת אתה עלי ע"ש . הרי שגם ישראל עשו רצונו יותר ממצות שהתנה עמהם וע"כ גם העונות אינו נפרע מהם במלואן ועושה עמהם פשרה (זב"ש) :

עין יוסף

הטובות

כתיב עם כעוב וכמות עם רע (ל) יחזקאל עוסק לעשה לעשה וכו' : (ד) באוני פירוש בסטר : [כוונך] . פי' מעסקר לוהך בכלאלחות : [למי עוסק לך פסקה] . מלשון מיס פוערין : [ל' נע עסה עיסק פסקה] . פי' שכפסקה נקרא בעוע כמו שדבקנו הז"ל פ"ק דקכהדרין על פסוק כועע כרך וכמדרש הזה מכוון למאי דאיתא בזהר לבתי על פסוק זה ר' כו' אמר מסכה אתמר בקב"ה ומסם עד אלה לא תעמעו לי וכלכתי עמכם בקרי אמת כך עסה חם ושלום מגע עסה כ' וכו' פעולי מפעל ע"כ וע' בענף :

אֵז עֵר אִיז גְקוּמֶן אוּנְז שֶׁעלְטִין הָט עֶר פִּיל נְשָׁאלְטִין . וְוארוּם אִין פִּרְשָׁה בְּחוּקוֹתַי שְׁמַיִים נִיין אוּנ צְוָוואנְציג פְּסוּקִים פּוּן קְלָלוֹת אוּנ עֶלְיף פְּסוּקִים פּוּן בְּרָכוֹת רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי זָאנְט פּוּן דֶעסְט וָועגִין דֶר וָום קוּקְט גוּט נְפִּיקְט עֶר בְּרָכוֹת כַּיין פּוּן קְלָלוֹת וָוארוּם דִיא בְּרָכוֹת הַייבְט זִיךְ אָן מִיט דֶעם אוֹת אל"ף בְּחוּקוֹתַי תֵּלֵכוּ אוּנ עֶם לֶאזְט זִיךְ אוֹס מִיט דֶעם אוֹת תי"ו וָאוּ"ף אֶתְכֶם קוֹמְמִיוּת זָאגְט דִיא בְּרָכוֹת פּוּן אל"ף בִּיז תי"ו פּוּן אָן הַייבְט בִּיז צוּם סוֹף וָועט קוּמֶן דִי בְּרָכוֹת . אָבֶּר דִיא קְלָלוֹת הַייבְט זִיךְ אָן מִיט דֶעם אוֹת וא"ו וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אוּנ עֶם לֶאזְט זִיךְ אוֹס מִיט דֶעם אוֹת ה"א בִּיז מִשֶּׁה פּוּן וא"ו בִּיז ה"א אִיז נָאר נִיט . רַבִּי לֵוִי זָאגְט אֲמָשָׁל אֲמָלֶךְ הָאט גֶהַאט אַזוֹן הָאט עֶר אִים גֶרַיין גְנוּמֶן אִין פַּאלַיץ אוּנ הָט אִים גְוויזִין אוֹצְרוֹת פּוּן פִּיל גוּטְץ . נָאךְ דֶעם הָאט עֶר אִים גְפִּירְט וַויזִין פִּיל פּוּסְטֶע פַּאלַעצִין זָאגְט דֶר זוֹן צוּם פָּאטֶר פַּאר וָועמֶן אִיז דִי אוֹצְרוֹת מִיט גוּטְץ . הָט עֶר אִים גְזָאגְט דָאס אִיז פַּאר דִיא מֶענְטְשֶׁן וָום לוֹיבְן מִיר אוּנ הַאלְטִין מַיינֶע רַיידְ . אוּנ דִי פּוּסְטֶע פַּאלַעצִין אִיז פַּר דִיא וָאס זֶענִין אִין מִיר כּוֹרֵד . אַזוֹי גָאט בָּרוּךְ הוּא וַויזְט דִיא יוּדִין בְּרָכוֹת מִיט קְלָלוֹת אוּנ זַייא זָאגֶן בְּרָכוֹת וַויזִינְג . אוּנ קְלָלוֹת זַייעֶר פִּיל הָאט גְאט גְזָאגְט אוּב אִיר וָועט טָאן טַיין וַויזִין הָאטְשִׁי אִיךְ הָאב גִישְׁרִיבֶּן בְּרָכוֹת וַויזִינְג וָועל אִיךְ זַייךְ טָעֶרן נָאךְ בְּרָכוֹת . אוּנ אִיךְ וָועל נִיט בְּרֶעֶנְגֶן אוֹף זַייךְ דִיא קְלָלוֹת . נָאךְ אַמָשָׁל אֲמָלֶךְ הָאט גִיקוֹפְט אֲקֶנֶעכְט אוּנ הָט גִישְׁרִיבֶּן אִין קָאנְטְרַאקְט אוּב דוּא וָועסְט טָאן כַּיין וַויזִין אוּנ וָועסְט מִיר בְּאדִינֶען אַזוֹ וִויא טָאן הָארְף וָועל אִיךְ דִיר נִיט גֶעבֶּן עֶסְן אוּנ טְרִינְקֶן נָאר אִיךְ וָועל דִיר שְׁלוּסִין אִין קַייטֶן אוּנ גֶעבֶּן אִין תְּפִיסָה . אִיז דֶער קֶנֶעכְט גֶנָאנְגֶן אוּנ בְּאדִינְט דֶעם מָלֶךְ נָאךְ מֶין וִויא טָאן הָארְף נָאךְ דֶעם הָאט דֶער קְנֶעכְט חֲרָטָה גִיהַאט אוּנ הָט אִין גֶהוּבֶן זִינְדִיגִין קֶעגִין מָלֶךְ הָאט דֶער מָלֶךְ גִיזָאגְט צוּ אִים . אִיךְ הָאב מִיט דִיר אוֹס גְנוּמֶן אִיךְ זָאל דִיר שְׁלִיסִין אִין קַייטִין אוּנ זָעצִין אִין תְּפִיסָה אִיךְ שְׁוָוער אִיךְ זָאל אוֹף דִיר רַחֲמָנוּת הָאבִין אוּנ גְרִינְגֶער מַאכִין דַיין מִשְׁפָּט . אַזוֹ נָאט בָּרוּךְ הוּא הָאט גִישְׁרִיבֶּן אִין דֶער תּוֹרָה אִם בְּחוּקוֹתַי תֵּלֵכוּ אוּב אִיר וָועט נִיין אִין מִיין וָועג וָועל אִיךְ זַייךְ בֶּעבִין בְּרָכוֹת אוּנ אוּב נִיט וָועל אִיךְ בְּרֶעֶנְגֶן אוֹף זַייךְ קְלָלוֹת עֶם שְׁטַייט לא נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכֹּל דְּבָרוֹ הַטּוֹב יְהוֹשׁוּעַ זָאגְט צוּ דִי יוּדֶן עֶם אִיז נִיט גְפָאלֶן מֵיין נָאךְ פּוּן אַלֶע גוּטֶע רַייד וָום הָאט גָאט גְזָאגְט צוּ גֶעבֶּן זַייךְ . אוּנ אַז זַייא הָאבִין גִיזִינְדִיגְט אִין דִי טָעג פּוּן יִרְמְיָהוּ הָט גָאט גִיזָאגְט אִיךְ הָאב אַתְנַאי גִימַאכְט מִיט דִיא יוּדֶן צוּ בְּרֶעֶנְגֶן אוֹף זַיי קְלָלוֹת . נָאר אִיךְ וַויס זַיי הָאבֶּן

הטובות והרעות לעוה"ב אני מעביר מכם הקללות והרעות ואברך אתכם וכל מי שרואה אתכם יאמר שאתם עם ברוכים שנא' (ישעיה סה) וזרע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' :

(ה) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך . זש"ה (משלי יח) מתן אדם ירחיב לו מתנה בשביל שאדם נותן משלו מרחיב לו הקב"ה . מעשה באבון רמאה שהיה דר בבצרה הלכו רבותיו לשם מבקשים פרנסה היה יושב ולא פסק תחלה עד שפסקו כל בני העיר שהיה רוצה לידע כמה הם פוסקין כדי לפסוק כנגד כולן לכך נקרא אבון רמאה שהיה מרמה על כל המצות משידע כמה פסקו כל בני העיר פכק כנגד כולן מה עשו רבותינו נטלוהו והושיבוהו על שפתה אצלם לקיים מה שנא' מתן אדם ירחיב לו . ד"א מתן אדם ירחיב לו זה אברהם כשרדף אחר חמשה המלכים יצא מלך סדום לקראתו א"ל תן לי הנפש והרכוש קח לך . אמר אברהם הרימותי ידי אל ה' אל עליון אם מהוט ועד שרוך נעל וגו' (בראשית יד) . א"ל הקב"ה אתה אמרת מחוט חייך אני מקיים בו בלשון את בניך . מה יפו פעמיך בנעלים (שיר ז) . הוי מתן אדם ירחיב לו . ד"א מתן אדם ירחיב לו אלו ישראל כשאמר להם הקב"ה להביא נדבה מה כתיב שם והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר

עין יוסף בבקר

(ה) כדי לפסוק כנגד כולן . וכל דלא פסיק פוסק מתחלה כנגד מה מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים יעתו כיוצו מה כיוצב עם גדולים: שיפסוק בקבל מפוס דכל זמן דלא ידע כך פסיקתא [כבדף תחר ד' מלכים] . כ"ל [תמרת מחוט חייך כו בשלון תני מקלם את כיון שנאמר כתוב כאני שפתותיך]. תיה ל: רת עד קרוך ין זה נדר דלא סמכא דעתיה וכוי לפסמכתא בעלמא ורמחוחו כיס מירעו כקבל נפסקם בידעם אכוח יפקוק כעבדן (שבת כיס דכל תמיד לפו שמפיים המדרש לכך נקרא כו' שהיה מרמה על כל כמצוה) ועוד שהיה מרגיש לכבד מירכבה זה על ידן : [ובשיעורו על שפתיה] . כ"ל ברשם הקרושים על שפת כספכל לקיים מה שנא' מתן לאדם ויחיב לו ולפני גדולים יעתו כיוצו מה כיוצב עם גדולים: כ"ל [שנאמר פי יכתיב כ' פי' לכאני בקרים שבידיהו כל מלאכת שמשכן : [שנאמר פי יכתיב כ' מלכיך את גבולך] . ומפיים שם בראשי גבולך גבול שלך כל אחד ואחד. ול"ש.

נִיט קֵיין כַּח צוּא בְּאַשְׁטַיין קֶעגְּן דִּיא קְלָלוֹת דְּרוֹם וָועל אִיךְ אַפְשָׂרָה מַאכִּן וויל אַז זַייא זָענְן גוּט טוּעֶן זַייא נָאךְ מֵיין זַייא מֵיין וַוילֶן אִיז . אַזוֹינָם וָום עַל פִּי דִין מָעג זָענְן זַייא נָאךְ מֵיין מִחַמִּיר . דְּרוֹם הַייסְט אַז זַייא הָאבְּן גִּינְדִּיגְט וָועל אִיךְ זַי פָּאר גְּרִינְגֶערְן עָם שְׁטַייט עָשָׂה יְיָ אֲשֶׁר זֹאת בְּצֵל אִמְרָתוֹ נָאט הָאט נָטָאן דָּאם וָום עֶר הָאט גִּיטְרָאכְט . פּוּן דָּעסְט וָועגְן הָאט עֶר צוּ שְׁפָּאלְטֶן זַיין זָאג וָאם עֶר הָט גִּיוָאגְט בְּרֵעגְן אוֹיךְ זַייא דִי קְלָלוֹת הָאט עֶר נָאר גִּיבְּראכְט אַבִּיסִיל גִּיט אִין נַאנְצִין . הָט נָאט גְּוָאגְט צוּ דִּיא יוּדֶן הַייסְט בְּעוֹלָם הַזֶּה הָאבּ אִיךְ פַּר אַייךְ מְסַדֵּר גִּיוָועֶן דִּי בְּרָכוֹת סִיט קְלָלוֹת גוּטֶם סִיט שְׁלֶעכְטֶם . אֲבֶּער לֶעְתִּיד לָבוֹא וָועל אִיךְ פּוּן אַייךְ צוּא נֶעמֶן דִּיא קְלָלוֹת סִיט דֶעם שְׁלֶעכְטֶם אוּן וָועל אַייךְ נָאר בֶּענְטשֶׁן . אוּן דָּאר וָום וָועט אוֹךְ זָעהֶן וָועט זָאגֶן דָּם אִיז אַנגֶענְטשְׁט פָּאלְק עָם שְׁטַייט וְנוֹדַע בגוים כִּי הֵם זֶרַע בְּרוּכֵי יְיָ צְוויֶשֶׁן דִּיא פֶּעלְקֶר וָועט מֶען וויסֶן אַז זַייא זָענְן קִינְדֶר גֶּבֶּענְטְשְׁטֶע פּוּן נָאט כִּי יַרְחִיב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ אַז נָאט וָועט דִּיר דָּר בְּרֵייטֶערִין דַּיין גְּבוּל דָּם זָאגְט דָּר פָּסוּק בַּיפּוּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ דִּי נָאבּ פּוּן מֶענְטְשֶׁן וָואם עֶר גוּט צְדָקָה וָועט אִים עֶר בְּרֵייטֶערִין עֶר וָועֶרְט רֵייךְ . מֵעֲשֶׂה אַגְּרִיקֶר צַדִּיק הָט דִּי וֶועלְט פּוּן אִים גִּיט גְּוויסְט הָט מֶען אִים גְּרוּפְּן אַבֶּן רַמַאי . פּאר וָום הָאט מֶען אִים גְּרוּפְּן רַמַאי . רַמַאי אִיז טַייטְש קְלוֹג . אוּן עֶר אִיז טַאקִי נָוועֶן קְלוֹג אִין מְצָוֹת . אַיין כָּאל זָענְן נְקוּבִין דִּי חֲכָמִים פּוּן זַיין שְׁטָאט צוּ אִים עֶר זָאל זַי גֶּעבְּן אַנְדֶּרְה הָט עֶר גִּיט גְּוָואלְט גֶּעבְּן . אַז דִּי חֲכָמִים זָענְן שׁוֹן אֲרוּם גַּנַאנְגְן דִּי גַאנְצִי שְׁטָאט הָט עֶר זַיי גִּפְרֶעגְט וויפִּיל גֶּעלְד זַיי הָאבְּן גְּמַאכְט הָט עֶר אַלַיין אַז פִּיל גֶּעבְּן וויפִּיל זַיי הָאבְּן גְּמַאכְט פּוּן גַאנְצִין שְׁטָאט דְּרוֹם הָאט עֶר פְּרִיעֶר גִּיט גְּוָואלְט גֶּעבְּן כְּדֵי עֶר זָאל וויסְן וויפִּיל זַייא וָועלְן מַאכִּן אִין גַאנְצִין שְׁטָאט וָועט עֶר אַלַיין אַז פִּיל גֶּעבְּן . הָאבְּן דִּי חֲכָמִים אִים אֶן גְּטָאן בְּרוּם בָּבוֹד דֶּר פַּר . אַז וויִ עָם שְׁטַייט דִּי נָאבּ פּוּן מֶענְטְשֶׁן דָּם מִיינְט מֶען זַיין צְדָקָה וָואם עֶר גוּט טוּט אִים דֶּר בְּרֵייטֶערִין עֶר קְרִיקְט גְּרוֹס כָּבוֹד אוּן שֵׁם טוֹב . נָאךְ אַפְשָׁט אִיז דָּאם מֵיינְט מֶען אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּשַׁעַת עֶר הָאט נָאךְ גִּיוָאגְט דִּיא פִּיר כְּלָכִים אִיז אִים אֶקֶענְגִין גְּקוּמֶן דֶּער מֶלֶךְ פּוּן סְדוֹם אוּן זָאגְט אִים תֶּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרְכוּשׁ קַח לָךְ גִּיב מִיר דִּיא מֶענְטְשֶׁן פּוּן דֶּר מִלְחָמָה אוּן דָּאם גוּטֶץ נֶעם דִּיר . הָאט אַבְרָהָם גְּוָאגְט הֲרִימוֹתִי יָדַי אִם מֵחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל אִיךְ הֵייב אוֹף דִּי הֶעגְד צוּ גָאט אוֹב אִיךְ וָועל נֶעמֶן אַפְּאדִים בִּיז אַשְׁנִירִיל פּוּן אַשׁוּךְ הָאט גָּאט גְּוָאגְט מִחוּט פּוּן אַפָּאדִים אִיךְ שְׁוֶוער אַז מִיט דֶעם לֶעשֶׁן וָועל אִיךְ לוֹבְּן דַיינִי קִינְדֶר בֵּה יְפֵי פְּעֵמֶיךְ בַּנְּעָלִים וָוי שֵׁיין זָענְן דַיינִי טְרִיט מִיט דִי שׁוּךְ בְּשַׁעַת דִּי יוּדִין פֶּלֶענְגִין גַיין עוֹלֶה רֶגֶל זַיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . דָּם זָאגְט דֶער פָּסוּק בַּיפּוּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ דִי נָאבּ וָום אַבְרָהָם הָט נִיט גָּוואלְט הָאבְּן פּוּן מֶלֶךְ הָאט עֶר זוֹכֶה גְּוָועֶן נָאט זָאל אִים בְּרֵייט מַאכִּן . נָאךְ אַפְשָׁט אִיז דֶּר פָּסוּק גֵייט אוֹף דִי יוּדִין בְּשַׁעַת נָאט הָט זַי גְּזָאגְט דֶער פָּסוּק גִּעבְּן אַנְדֶּרְה הָט נִיט גָּוואלְט הָאבְּן גְּבְּרָאכְט אִין צְוויֶי פֶּעלְקֶר וָועט מֶען וויסֶן אַז זַייא

בבקר (שמות לו). שני בקרים מה זכו הרחיב את גבולם שנא' כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך בזכות מה הוא מרחיבו כאשר דבר לך בזכות עשרת הדברות שקבלתם. ד"א כאשר דבר בזכות אבותיך:

(ו) **ואמרת** אכלה בשר. א"ר אליעזר בר' יהושע מבא: אתה למד שלא יהא אדם לוקח ליטרא בשר עד שיהא נמלך בביתו. ראה מה בין ישראל לאו"ה אם אין שוחטין אין אוכלין אבל או"ה נוחרין ואוכלין אמר להם הקב"ה לישראל חייכם לעוה"ב אתם אוכלים מאותן שאין נשחטין מבהמות ולויתן שכתוב בהן אחד באחד יגשו ורוח לא יבא ביניהם (יחזקאל לז):

(ז) **כי** יכרית ה'. אמר להם הקב"ה לישראל חייכם אני עושה מלחמותיכם ומכתיב עליכם שאתם הרגתם אותם. בוא וראה אין מעשים של הקב"ה כמעשה מלך ב"ו מלך ב"ו יוצא למלחמה לגיונותיו יוצאים לפניו אם נוצחים הם באים ועושים עטרה ומכללין אותו. אבל הקב"ה אינו עושה כן אלא עושה המלחמה ונותן עטרה לישראל שנא' (מלכים ב כו) למכה מלכים גדולים לסיחון מלך האמורי ולעוג מלך הבשן. ונתן עטרה לישראל שנא' (יהושע יב) משה עבד ה' ובני ישראל הכום. וכן ביהושע מה כתיב (שם י) וה' השליך עליהם אבנים גדולים מן השמים. שנא' (שם יב) ואלה מלכי הארץ אשר הכה יהושע ובנ"י בשביל שנירש את ארצם הכריתם מן העולם כדי שנכנס ונירש בתים מלאים כל טוב שכל הימים שהיו ישראל קיימים הוו מטולטלין ומחזירין במדבר מ' שנה שהיו ראוים לעלות מיד שנא' (שמות ג) אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה. ולא נכנסו מיד שכיוון שיצאו ממצרים שמעו ז' אומות שהן באין לירש מה עשו קצצו את

עין יוסף

הא ילנות

וכ"ל שמחר שקבל כל מ"ש מדת מחלתו כיום מתרחב מחליו. ודייק ז"ה מדכתיב ג בוקר ל' יחיד שכל"ל ג בקולכם:

(ז) **לגיונותיו** פי' חיילותיו: [ומכללים אותו]. פי' ומעטרין אותו: [ולמחר והלכו מלכי כתרן]. כ"ל. עכ"ה

(ו) **עד** שיהא נמלך בביתו. כדכתיב ואמרת אכלה בשר: [שחין נשחטין מבהמות ולויתן שכתב כן]. ע' לקמן ס"פ

דִּי נַאנְצִי נְדָבָה. הָאבִין זַיי רֶר פַּר זוֹכֶה נָוועִן אַז נָאט הָט זַיי דָעָר בְּרַייטָעְרט זַיעֶר גְבוּל עָם שְׁטַייט כִּי יַרְחִיב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ נָאט וָועט דִיר רֶר בְּרַייטָעְרן דִין גְבוּל בְּשַׁעַת אִיטְלָיכֶר הָט גְּקְרִיגְן זַיין חֵלֶק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז רֶר נָאךְ זַיין חֵלֶק בְּרַייטֶר גְוואֶרן דְרוּם שְׁטַייט גְּבוּלְךָ שְׁטַייט זַיט גְּבוּלְכֶם אַייעֶר גְבוּל צוּא וַיינִין אַז אִיטְלָיכֶם גְבוּל בַּאזוּנְדֶר נָאךְ דָעם צוּ. טַיילִין אִיז בְּרַייטֶר גְוואֶרן. אוּנ דָאם לַאנְד אִיז בְּרַייטֶר גְוואֶרן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ אִין דָעם זְכוּת וָום נָאט הָט גְּרֶעט דִיר דִיא עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת אוּנ דִיא יוּדִין הָאבִין זַיי כְּקַבֵּל גְוואֶרן. נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אַזוֹ וִוי עֶר הָט גְּרֶעט צוּ דִיא עֲלָטֶרִין אִין דָעם זְכוּת פּוּן דִי אָבוֹת אִיז בְּרַייטֶר גְוואֶרן דָם לַאנְד וְאַמְרְתָּ אוֹכְלָה בָּשָׂר אַז דוּ וָועסְט קוֹכֶן קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ דוּ וָועסְט זָאגְן אִיךְ וִויל עָכְין פְּלַייש. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט פּוּן דָאנֶן אִיז אַף גְּלֶעְרִינְט אַמֶּעְנְטְשׁ זָאל נִיט קוֹפִין פְּלַייש בְּיז וַואנִין עֶר זָאל פְּרֶעגְן אִין דֶר הַיים. אוּב מָען דַארְף נִיט זָאל עֶר נִיט קוֹפִין מָאטֶר וִויל זַיי עֶסְן וָאלְווֶעל וַאכְן. פְּלַייש אִיז אַמֶּייעֶרי זָאךְ דְרוּם שְׁטַייט וְאָמַרְתָּ זָאלְסְט זָאגְן אִין דֶר הַיים. זֶעה דָעם חִילּוּק צְווישְׁן יוּדִין צְווישְׁן עוּ"ג. אִיוּד מוּז שָׁעכְטְן אַזוֹ וִוי נָאט הָאט גְּבָאטְן אוּנ דִי עוּ"ג שְׁטָעכְן מִיט אַשְׁפִּיז אוּנ עָסְן דָם פְּלַייש. הָאט נָאט גְּזָאגְט צוּא דִיא יוּדִין: אִיךְ שְׁוֶוער אַייךְ אִין דָעם זְכוּת פּוּן שָׁעכְטְן וָועט אִיר עֶכְין לָעוֹלָם הַבָּא פּוּן שׁוֹר הַבָּר אוּנ פּוּן לַוְיָתָן וָום זַייא וָועלְן נִיט שְׁאכְטְן וָועֶרְן כִּי נְקֵיָּה יְיָ נָאט הָאט גְּזָאגְט אִיךְ שְׁוֶוער אַייךְ אַז אִיךְ וָועל טָאן אַייעֶרי מְלָחֲמוֹת אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ אִיךְ וָועל שְׁרַייבְּן אַז אִיר הָאט מִלְחָמָה גְּהַאלְטְן אוּנ אִיר הָאט גְּהַרְגְּיטְ דִי כְּנַעֲנִים. רֶר פָּסוּק רֶר צַייגְט מִיר דָעם חִילּוּק פּוּן דִי מַעֲשִׂים פּוּן נָאט צוּ דִי מַעֲשִׂים פּוּן אַמָּלְךְ בָּשָׂר וָדָם. רֶר שְׁטַייעֶר אִיז אַכְּלֶךְ בְּשַׂר וָדָם נִיט אִין רֶר מִלְחָמָה גַייעֶן דָם חַיָּל פְּרִיעֶר אוּב זַיי זָענִין מְנַצֵּחַ קוּמֶן זַיי אוּנ קְרַייגְן דָעם מֶלֶךְ אוּנ לוֹבְּן אִים. אָבֶר נָאט בָּרוּךְ הוּא טוּט נִיט אַזוֹ נָאר עֶר טוּט דִיא מִלְחָמָה אוּנ גוּט אַקְרוֹן צוּ דִיא יוּדִין עָם שְׁטַייט לְמִפְּה הֲלָכִים גְּדוֹלִים לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן לוּבְּט צוּ נָאט וָום עֶר שְׁלָאגְט גְרוֹסִי מְלָכִים צוּ כִיהוֹן דָעם מֶלֶךְ פּוּן אֱמוֹרִי אוּנ צוּ עוֹג דָעם מֶלֶךְ פּוּן בָּשָׁן. שְׁטַייט אִין דָעם פְּסוּק אַז נָאט הָט זַיי גְשְׁלָאגְן. אוּנ דִי קְרוֹן הָט עֶר גְּנֶעבְּן צוּ דִי יוּדִין אַז זַיי הָאבִין נָשְׁלָאגְן עָם שְׁטַייט מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִכּוּם מֹשֶׁה דָעֶר קְנֶעכְט פּוּן נָאט מִיט דִיא יוּדִין זַייא הָאבִין נָשְׁלָאגְן. אוּנ אַז בְּשַׁעַת יְהוֹשֻׁעַ הָט נָהַאלְטְן מִלְחָמָה שְׁטַייט עַד הֱיוֹתָם עֹלִים הַשְּׁלִיךְ יְיָ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת נָאט הָט נָוואךְ גִין אוֹף זַייא גְרוֹסִי שְׁטַייעֶר הָאט נָאט גְמָאן דִיא מִלְחָמָה אוּנ עָם שְׁטַייט וְאַתָּה בָּלַבְּי אֶרֶץ אֲשֶׁר חִכָּה יְהוֹשֻׁעַ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָם מַלְכִים פּוּן אֱ"ץ יִשְׂרָאֵל וָאם יְהוֹשֻׁעַ מִיט דִיא יוּדִין הָאבִין זַיי גְשְׁלָאגְן. כְּדֵי דִי יוּדִין נָאלְן אֲרַיין גִין אוּנ יְרָשְׁינְן זַייעֶר לַאנְד. הַייעֶר פִּיל מִיט גוּטֶם וָוארום דִי נַאנְצִי צַייט זִינְט דִיא יוּדִין זָענִין אֲרוֹם פּוּן מִצְרַיִם אִיז שׁוֹן גְוועֶן צַייט אֲרַיין צוּ גִין קֵיין אֶ"י עָם שְׁטַייט אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֳנִי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה אִיךְ וָועל אַייךְ אוֹף בְּרֶענְגִין פּוּן פִּיין פּוּן מִצְרַיִם אִין אַגוּט אִין אַבְּרַייט לַאנְד. נָאר וִוי דִי כְּנַעֲנִים הָאבִין גְּהֶערְט אַז יוּדִין קוּמֶן נָעמִין זַייעֶר לַאנְד הָאבִין זַיי אוֹס גְּהַאקְט אַלֵּי בַּייטֶר

האילנות וסתמו את המעינות ונתצו הבתים שאם נכנסין שם לא ימצאו כלום אמר הקב"ה אם אכניסם שם מיד הן מוצאין אותה שממה ואני הבטחתים שימצאו אותה מלאה כל טוב . מה עשה עכבם במדבר מ' שנה ונתיאשו הכנענים מישראל לומר שאינם באים עמדו ונטעו את האילנות ותקנו חבורות והעיירות כדי שיבאו ישראל על בנינה לקיים מה שנא' (דברים ו) ובתים מלאים כל טוב הה"ד ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים (שמות יג) . כיון שהתקינו הכל אמר הקב"ה למשה מה אתה עומד לך עלה מזה אתה והעם (שם לג) . עשה עמהם מלחמה והכריתם . אמרו ישראל למשה עד מתי אנו נכנסין לארץ כשיברית ה' אלהיך מתוכה העכו"ם אתם נכנסין :

(ח) כי יכרית ה' וגו' . וש"ה קוה אל ה' ושמור דרכו (תהלים לז) . שהיו סבורין ליכנס לארץ מיד. אמר להם אתם סבורים לירש את ארצם שמרו דרכו של הקב"ה שנא' קוה אל ה' ושמור דרכו וירוממך לרשת ארץ בהכרת רשעים תראה . הוא שמשה אמר כי יכרית ה' אלהיך מהו כי יכרית על תנאי ה א שאם ישמרו את התורה יכנסו לארץ . ובכל מקום שאתה מוצא כי על תנאי הוא . כי יקרא קן צפור לפניך בדרך שלח תשלח (דברים כב) . כי תשא את ראש בני ישראל ונתנו איש כפר (שמות ל) . כי תבנה בית חדש ועשית מעקה (דברים כב) . אף כאן התנה הקב"ה עמהן שאינו מכרית את הגוים אלא על מנת שישמרו את התורה . חביבה א"י שבחר בה הקב"ה . אתה מוצא כשברא העולם חלק הארצות לשרי האומות ובחר בא"י . מניין שכן משה אמר בהנחל עליון גוים וגו' (דברים לב) . ובחר לחלקו ישראל שנא' כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו (שם) אמר הקב"ה יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי לכך כתיב כי יכרית .

עץ יוסף ירמיה

[עכבם במדבר מ' שנה] . ע' ריש סדר בשלח : [לומר שתים כת"ס] . חמר הקב"ה כו' לך עלה מז : כו' הם מקרא זה נאמר למעשה תחל קרוב הוא ויבואו מיד וכן מולקין לותם שממה : [מה תחת ע מד לך עלה מזה כו'] . קשה הא נעשל חמר במדרש עכבם במדבר מ' ש ס ונראתה כו' עמדו ונטעו כו' וכאן חמר במדרש כיון שהתקינו הכל . עיין מילקוט רמז כי ס' עקב דף ר"ח

(ח) חלק כתרגום נאמרי כו' . עיין מילקוט רמז כי ס' עקב דף ר"ח

אוּנ דָאבִין פַּר שְׁטָאפְּט אַלֶי קְוואלֶין אוּנ צוּ שְׁטוֹסְן אַלֶי הַיְיוֶר כְּבִי אַז דִי יוּדִין וָועלֶין קוּמְן זָאלֶין זַיי נָאר נִיט גִּפִּינְן הָט נָאט גְּזָאגְט אוּב אִיךְ וָועל זַיי אַרַיין בְּרֶענְגְן בְּאלְד וָועלֶן זַיי נִפְּנְן דָם לַאנְד וויסְט. אוּנ אִיךְ הָאב זַיי צוּ גְזָאגְט זַיי וָועלֶין דָארְט גִפִּינְן אַלֶם גוּטֶם. דְרוּם הָאט זַיי נָאט פַּאר הָאלְטְן אִין דֶר כְּדָבָּר פֶּערְצִיג יָאר אוּב זִיךְ דִי כְּנַעֲנִים דִיא זִיצֶּרְם פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִיאֶשׁ נָווֶען . אוּנ הָאבְּן גְּטְרָאכְט דִי יוּדִין וָועלֶין שׁוֹן נִיט קוּמֶן אַהֶער הָאבְּן זַיי אֶן גְהוֹבֶן צוּ פְּלַאנְצִין בֵּייכֶר אוּנ פַּר רִיכְטֶן דִי בְּרִיעֶמְעָהר מִיט דִי שְׁטֶעט מִיט דִי הַיְיזֶר כְּדֵי דִיא יוּדִין וָאלֶן גִּפִּינְן אַלֶם אוֹף דֶעם אֶרְט מְקַיֵּים צוּ זַיין נָאטֶם רִייד וָום עֶר הָט גְּזָאגְט בְּתִים מְלֵאִים כָּל טוּב הַיְיזֶער פִּיל מִיט אַלֶעם גוּטֶין . דֶם וָאגְט דֶער פָּכוּךְ וְלֹא נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים נָאט הָאט דִי יוּדִין גִיט גִפִּירְט דֶרֶךְ דֶעם וָועג פּוּן פְּלִשְׁתִּים וָואנְט עֶס אִיז נָאהִינְט קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָואלְטִין זַיי דָאךְ בַּאלְד אַרַיין וָואלְטִין זַיי נָאר גִיט גִפִּינְן . דְרוּם הָט זַיי גָאט גִפִּירְט אִין דֶר מִדְבָּר פֶּערְצִיג יָאר . וויא דִי כְּנַעֲנִים הָאבְּן שׁוֹן אַלֶם צוּזַיךְ גְמַאכְט הָאט נָאט גְּזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וָום שְׁטַיְיקְט גַיִיא מִיט דִיא יוּדִין אִין דֶעם לַאנְד וָואם אִיךְ הָאב נְשׁוֹאבְּרִין צוּא זַיי עֲלֶטֶרְן . הָט עֶר גְּהַאלְטִין מִלְחָמָה מִיט סִיחוֹן וְעוֹג הָט זַיי גִבְּרַגִּיט הָאבְּן דִי יוּדִין גְזָאגְט צוּא מֹשֶׁה וָוען וָועלֶן מִיר אַרַיין גַיין בֵּיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . הָאט עֶר זַיי גְזָאגְט וָען וָעט פַּאר שְׁנַיידִין דִיא אַלֶי זִיצֶּרְם פּוּן דָארְטִין כִּי יְכָרֵית ה' דֶם וָאגְט דֶר פָּכוּךְ קוּה אֶל ה' וּשְׁמוֹר דַּרְכּוֹ הָאף צוּ נָאט אוּנ הִיט זַיין וָועג וָוארוּם דִי יוּדִין הָאבְּן גְמֵיינְט בַּאלְד אַרַיין גַיין בֵּיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . הָט מֹשֶׁה צוּ זַיי גְזָאגְט אִיר מֵיינְט צוּ הָאבְּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פְּרִיעֶר הִיט נָאטֶם וָועג דֶם שְׁטַיְיט קוּה אֶל ה' וּשְׁמוֹר דַּרְכּוֹ הָאף צוּא נָאט אוּנ הִיט זַיין וָועג וִירוֹמֵמְךָ לָרֶשֶׁת אֶרֶץ דֶעְנְסְטְמָאל וָועט דִיר נָאט אוֹף הַיְיבְּן אוּנ דוּא וָועסְט זֶעהֶן דֶם פַּר שְׁנַיידוּנְג פּוּן דִי דְשָׁעִים וָום זִיצִין דָארְטִין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דֶם זָאגְט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ כִּי יְכָרֵית ה' אֱלֹהֶיךָ וָוען נָאט וָועט פַּר שְׁנַיידִין דִי פֶּעלְקֶר פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דֶם מֵיינְט מֶען וָועסְט הִיטִין דִי תּוֹרָה וָועט נָאט זַיי פַּר שְׁנַיידִין אוּנ דוּ וָועסְט אַרַיין גַיין בֵּיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוּנ אוּב דוּ וָועסְט נִיט הִיטִין דִי תּוֹרָה וָועט נָאט נִיט פַּר שְׁנַיידִין דִי פֶּעלְקֶר פּוּן דָארְטִין . וָוארוּם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז גְּגֶעבְּן גְוָוארְן צוּ דִי יוּדִין אוֹף אַתְנַאי אוּב זַיי וָועלֶן הִיטִין דִיא תּוֹרָה דְרוּם שְׁטַיְיט כִּי אִיז טַיְיטְש אַתְנַאי . גְלוֹבְּט אִיז אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נָאט הָט דֶם אוֹס גְקְלִיבְּן פּוּן אַלֶי לָענְדֶר . מִיר גִפִּינְן בְּשַׁעַת נָאט הָט בַּשָׁאפְּן דִיא וָועלְט הָאט עֶר דִי וָועלְט צוּ מֵיילְט צוּ דִי הָארֶן פּוּן דִי אוּמוֹת . אִיטְלִיכֶם אוּמָה הָט אֲשֶׁר אִין הִיטְל הָט אִיטְלִיכֶם שַׂר נָווּטֶן אַהֶלֶק פּוּן דֶר וָועלְט . אוּנ זִיךְ הָט נָאט אוֹס דֶר וַיִּוֵּילְט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֶם שְׁטַיְיט בְּתַחַל עֲלִיוֹן גוֹיִם נָאט הָט גְמַאכְט אַרְבִּין דִי פֶּעלְקֶר אַטַיְיל פּוּן דֶר וָועלְט אוּנ נָאט הָט אוֹס דֶר וַיִּוֵּילְט דִי יוּדִין צוּא זַיין חֵלֶק עֶם שְׁטַיְיט כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ דֶעֶר חֵלֶק פּוּן נָאט אִיז זַיין פָּאלְק יַעֲקֹב אִיז דֶער גוֹרָל פּוּן זַיין אֶרֶב . הָט נָאט גְּזָאגְט לָאזִין קוּמְן דִי יוּדִין וָום זַיי וָענִין מִיין חֵלֶק אוּנ וָאלִין אַרְבִּין דֶם לַאנְד וָום זַיא

ירמיה הנביא צווח וזמר ואנכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה (ירמיה ג) ארץ שחמדוה אבות העולם. אברהם נתאוה לה שבה"א (בראשית יד) ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה. יצחק נתאוה לה שנאמר ו (שם כו) גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל. יעקב נתאוה לה שנא' (שם כח) אם יהיה אלהים עמדי וגו' ושבתי בשלום אל בית אבי. א"ר יהודה אף משה נתאוה לה שנא' (דברים ג) ואתחנן אל ה' וגו' אעברה נא ואראה וגו'. ואף דוד נתאוה לה שנאמר (תהלים פד) בחרתי הסתופף בבית ה'. מהו הסתופף. רבי הנחום ברבי חנילאי ורב. חד אמר אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אפילו יש לי פרקלטין וטרקליו בחוצה לארץ ואין לי אלא הסף בא"י בחרתי הסתופף וחד אמר אפילו לא יהא לי לאכול בא"י אלא סיפוף של חרובין בחרתי הסתופף. הוי ואתן לך ארץ חמדה ארץ שחמדו לה האבות. נחלת צבי מה צבי קל בריצתו אף א"י מריצה פירותיה שמבכרת התחלה. דבר אחר מה צבי אין עורו מחזיק את בשרו כך בשישראל זוכים אין א"י מחזקת פירותיה. צבאות גוים שצביונות עכו"ם בה. כתיב מלך יריחו אחד מלך העי אשר מצד בית אל אחד (יהושע יב) אין בין זה לזה אלא שלשה והוא אומר מלך יריחו אחד מלך העי וגו' אחד. א"ר פרנך בשם רבי יוחנן כל מלך שהיה בחוץ לארץ אם לא היה קונה עיר אחת בארץ ישראל לא היה נקרא מלך. ראה מה כתיב גבי עכן (יהושע ז) וארא בשלל אדרת שנער אחת טובה פורפירא בבלאה ומנין היה

ביריחו עין יוסף

כ' מנעמר ור' יהודה קיימי כו': [פרקלטין וטרקלין]. פירוש חרובין]. מין מתוק: [מין כזה לזה תמר ג' מיני]. כלי[ם]: בניניס נאים מהודרים עם פרהיסיה ופיוסניס פיוסניס בנוס כפרים: [פורפירא בבלית]. דמנער קיימו בכל כדבתיב וימלאו נקעה בלחמו [מלא בכף]. פירוש הקפוסה שלפני פתח בבית: [כיפה של מנער וגו' ע"ש קרא שמה בבבלי: [ומנין היה בירושלמי בבלאה.]

תימה

אין מצין הלך. דרום שמציין בי בכרית נאה ועוד פר שניידין די פעלקר ום זיצין אין זיין לאנד. ירמיה הגביא הט גשריגין זיך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה איך נאה גזאגט וו אזו ועל איך דיא יודין נעבין צוויישן אלי פעלקר דרום האב איך זי גגעבין אגלוסטיג לאנד בזוגדר. אלאנד ואם אונירי אבות האבין אוך גגלוסט צו איר. אברהם אבינו הט גגלוסט צו איר עם שמציט וו אלהים בבה אדג בי אירשנה אברהם הט גזאגט צו נאה מיט ום וויים איך אז איך ועל זיא ירשינן ה ט אים נאה גגעבין אצייכין אז דם לאנד קער צו אים. יצחק אבינו הט גגלוסט צו איר עם שמציט נאה הט אים גזאגט גר בארץ הזאת בי ולתרך אפן זאלסט ואאנין אין דר לאנד ארץ ישראל וואדום צו דיר מיט דיניי קינדר ועל איך געבין דם לאנד. יעקב אבינו הט אוך גגלוסט צו איר עם שמציט יעקב אבינו הט גזאגט אם יהיה אלהים עמדי ושבתי בדרך הזה אוב נאט ועט זיין מיט מיר אוב ועט מיר היטין אין דעם ועג ום איך נייא אוג ועט מיר צוריק אום קערין אום מין פאטרם הוז מין ארץ ישראל. רבי יהודה זאגט משה רבינו הט אוך גגלוסט צו איר עם שמציט אעברה נא ואראה זאגט איך האב גבעטין צו נאט איך ועל איבר פארין דעם ירדן אוג זעהן דם לאנד. דוד המלך הט אוך גגלוסט צו איר עם שמציט בחרתי הסתופף בבית אלהי איך האב אום דר ווילט צו באשוצין זיך אין נאסם הוז קרינין אין דעם פנאים איינער זאגט דוד המלך הט גזאגט פאר נאט רבונו של עולם אפילו איך זאל האבין היינער מיט פאלעצין אין חוץ לארץ אז בייא מיר ליבר די שוועל פון שטוב אין ארץ ישראל וויא אלי פאלעצין פון חוץ לארץ. אוג איין פנא זאגט הט דוד גזאגט אפילו איך זאל כיין ניט האבין ום צוא עסן אין ארץ ישראל נאר אביסל באקסערין אז ביי כיר ליב צו זיצין אין ארץ ישראל. דם זאגט דר פטוק נאפן לך ארץ חמדה איך האב דיר גגעבין אגלוסטיג לאנד ום אלי אבות האבין צו איר גגלוסט נחלת צבי דם לאנד ארץ ישראל איז גגליכין צו אהערש אזו וי אהערש איז גרינג צום לופין אזו ארץ ישראל איז גרינג צום ונאקסין פירות עם ועדט דאדט פרייר פארטיג אלי זאכן וויא אין חוץ לארץ. נאך אפשט איז אזו וי אהערש ען דאן די פעל ניט האלטין דם פליש. אז טען שנייד אפ די פעל אוג טען ועוין ארוף טאן אוך דעם פלייש ועדט די פעל איין גשרינפין אוג עם טראגט ניט אום צו צוא דעקין דם פליש. אזו ארץ ישראל ועדט אמאל איין נשרינפין. אז יודין ענגין ועדט צוא שפרייט זיך דם לאנד איז גינוג פר אלי מענטשין ואם דארט ויצין. אוג אוב יודין ענגין ניט זוכה ועדט זיא איין נשרינפן אוג דם לאנד גיט ניט אירי פירות ארוס עם ואאקסט ווייניג צבאות גוים דאם גלוסטונג פון אלי פעלקר. איסלויכר טלך הט נזואלט האבן אחלק אין א"י. שמציט טלך ירחו אתר פלך תני אזר דר קינג פון דר שטאט ירחו אוג דר קינג פון דר שטאט עי אוג פון ירחו ביז עי איז מיין ניט נעין נאר דריי תרום שבת אוג דם הט גהייסן קינג אבי אחלק צו האבן אין דעם לאנד ר' פרנך זאגט פון רבי יוחנן ועגין איסלויכ קינג ואם איז גווען אין חוץ לארץ אז ער האט ניט גקופט אשטאט אין ארץ ישראל הט ער קיין קינג ניט גהייסן. אזו וי מיר גפינן בייא עכן ער הט עובר הרם נעין. יהושע בן נון הט גמאכט אחלם מען ואל קיין הנאה ניט האבין פון דם ועם רוב האט ניט עכן גזאגט נארא בשלל אדרת שנער

בירחו פורפירא בבלאה אלא שהיה מלך בבל לשם וקנה עיר בארץ ישראל . הוי ארץ שצביונות של עכו"ם בה . והורישה לישראל לכך כתיב כי יכרית ה' אלהיך וגו' :

(ט) כִּי יכרית ה' אלהיך . א"ר לוי מלה"ד למלך שנטע כרם בתוך שדהו והיו בתוכו ארזים גדולים וקוצים הלך המלך וקיץ את הארזי' והניח את הקוצים אמרו לו עבדיו ובני ביתו אדונינו המלך הקוצי' שאוחזים בבגדינו וקורעין אותן הנחת וקצצת את הארזי' אמר להם אלו קצצתי את הקוצים והנחרו את הארזים במה הייתי נודר את כרמי אלא יפה עשית' ועמוד הכרם על עמדו ואני מצית בהן את האור וכך ישראל הם כרמו של הקב"ה שנאמר (ישעיה ה) כי כרם ה' צבאות בית ישראל והכנים לישראל לארץ וקציץ את הארזים שבה שדם הגוים העומדים בא"י שנאמר (עמוס ג) ואנכי השמדתי את האמרי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו וגו' . והניח את בניהם ואת בני בניהם שם כדי שישמרו בני ישראל את התורה שנאמר (מיכה ג) ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את י שראל השומרים הם את דרך ה' . וכשיעמוד הכרם על עמדו במ־מרת על התורה שנאמר (ישעיה לג) והיו עמים משרפות שיד קוצים כסוחים באש יצתו . וכתיב (שם מ) כל הגוים כאין נגדו וגו' . וכן את מוצא כשיצאו ישרא־ל ממצרים ראה מה עשה פרעה לקח שש מאות רכב בחור וגו' ושלשים איש יצאו על כל אחד ואחד מישראל ראה כמה אוכל־סין יצאו עם פרעה כשראו ישראל כך נבהלו מפניהם מה כתיב ויסע מלאך האלהים וגו' (שמות יד) וישראל אומרין מי יוכל לעמוד כנגד אלו אמר להם הקב"ה חייכם כל אלו חשובים לפני כאיש א' וכרכב א' שנ' (שם טו) כי בא סוס

עין יוסף

פרעה

תמיסה מלי קומיץ וכי לא ימצאו הכל־סים וכתות ע־ר מהת במדינה מהרת וכדו־ק ר"ל דהיק מה לוכך בכתוב להזכיר כאן שהיתה כאלדת עמים וכילנקוט וכפ' בשלח כיתרון כהשתקפם למדים זה ניתנ כללי תיכת אלמשמר : [אלגיש חים ילאו על כל אחד מיאלאן] דלא מכבל אלא כל ו' למעלת ש"י ופ' בכ"ר פ"ם :

ואלגם על כלו ואלגיש על כלו ר"ל על כל אחד מיאלאן : נכבל

(ט) הַשּׁוֹמְרִים פס את דרך ס' הוא פסוק בשופטים כ'. וכמדרש

אַפֿת טובה אִיךְ הָאב גֶּזעהן אין רוב אַקאמש פון בָּבֶל זייער אַגרעסע אוג הָאב זיא גנוטן דָם איז גרויסן דָם הָט גרובט די שטאט ירושלים . פון וואנען קומט אהין צאקאמש פון בָּבֶל . דָר תירוץ איז דָר מֶלֶךְ בָּבֶל איז נקומן אהין קוין אשטאט אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וואורום אן דָעם הָט עֶר קיין מֶלֶךְ ניט נהייסין . דָם זאגט דָר פסוק דָם איז אַלאנד וָם אלֵי פֶּעלקר הָאבין צו איר גרעסטע אוג גָאט הָט דָם לאנד אויעק גענעבן צו די יודין כי ברית־ני אלהיך רבי לוי זאגט אמשל זי־מלֶךְ הָט גפלאנצט איין ווין גארטין אין זיין פֶּעלד איז דָאס ארט גוטי טענין בייטר אוג דערנָר . דָם עֶר נהייסין אום האקן די טענין בייטר אוג די דערנָר דָם עֶר איבר גלאזט . פרענין אים דיא קינדר מיט דיא קנעכט אדונינו המלֶךְ די דערנָר וום עֶר פר צעפיט זיך אין אונזרי קלייד בשעת בין גייט לעבן זיי האסטו איבער גלאזט . אוג טענין בייטר האסטו אום גהאקט . האסט עֶר זייא גענטקרט ווען איך ואלט אום גהאקט די דערנָר אוג איבר גלאזט די טענין בייטר מיט ואס ואלט איך פר צומט מיין ווין ארשין דרום האב איך גוט נטאן דָר ווין ארטין זאל שטיין אזו ווי עֶר שטייט אוג דיא דערנָר ווען איך פר בְּרִיעִים אין פייער . אזו דיא יודין ענין ארטין ווין ארטין עם שטייט כי כרם יְיָ צבאות בית ישראל דָער ווין ארטין פון נאט ענין די יודין אוג הָט זיי גבְּרענגט קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . אוג הָט אום גהאקט דיא טענין בייטר פון דָם לאנד הָט מיינט מען דיא גרוסי אוג שטארקי מלָכִים ום ענין גוען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עם שטייט ואנכי השמדתי את האמורי איך האב פר טילגט דעם אמורי פר די יודין ום אזו ווי די הוך פון טענין בייטר אזו הוך זענין זיי גוען . אוג האט איבר גלאזט זיי־ערי קינדר אוג קינדם קינדר כדי די יודין ואלין היטין די הורה עם שטייט הגוים אשר הניח יְיָ לנסות בם את ישראל דָם ענין די פֶּעלקר ום נאט הָט זיי איבר גלאזט אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פרובין מיט זיי די יודין . אוב זייא ווילין ניין אין נאטם וועג ווילין זיי גוועלטיגין אוף די פֶּעלקר . אוג אוב ניט ווילין די פֶּעלקר גוועלטיגין אוף זיי . אוג אזו דָר ווין ארטין דָם מיינט מען די יודין ווילין שטיין אוף זייער באשטאנד אוף דָער תורה ווילין דיא פֶּעלקר פר בְּרִיעִים ווערין אזו ווי די דערנָר עם שטייט ותהי־נה־עים קוצים כסוחים באש יצתו די פֶּעלקר ווילין זיין אבגענג פון ואפענע אזו ווי דערנָר אפ גהאקט ווילין זיי פר בְּרִיעִים ווערין אוג עם שטייט כל הגוים כאין נגדו כלי פֶּעלקר אזו ווי נאר ניט ענין זיי קענין נאט . אוג אזו נפקין מיר בשעת דיא יודין ענין ארום גגאנגין פון מצרים האט פרעה גנומן ענקם הונדרד רייט ווענין אום דָער ווייטע אוג גוועלטיקערם אוף זיי . קענין איטליכם יודין האט עֶר גנומן דרייסיג מענטשין פון מצרים הייבט קאן מען פאר שטיין פיל חיל פרעה האט כיט גנומן . דיא יודין ענין גוען ששים רבוא האט פרעה גנומן דרייסיג מאל ששים רבוא . ווי די יודין האבין דם גזעהן האבין זיי זיך דר שראקן פאר אים . ואט איז דָר סוף גוען שטייט ויסע כלאך האלהים דר כלָאך פון גאט ואס איז גגאנגין פאר דיא יודין איז עֶר גגאנגין הינטן צוא לאזין דיא מצרים צוא דיא יודין האבין גזאגט עֶר קאן באשטיין קענין זאו פיל

מענטשן

פרעה וגו' . וכולן מתו בנשימה אחת שנאמר (שם) נשפת ברוחך כסמו ים . וכן עתידין גוג ומגוג לבא על ישראל ונם הם ישרפו כלם בשריפה אחת שנא' (יחזקאל לו) ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף וגו' . ובאותה שעה והתגדלתי וההקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וגו' :

(י) **עשר** תעשר את כל תבואת זרעך . זש"ה נבהל להון איש רע עין וגו' (משלי כח) . רבי חנינא פתר קרא בעפרון דא"ר חנינא כל שקלים שבתורה סלעים ושבנביאים לטרין ושבכתובין קנטרין בר משקלי עפרון דאינון קנטרין הדא דכתיב בכסף מלא יתננה לי בתוככם לאחוזת קבר (בראשית כג) וע"י שהכנים עין צרה בממונו של אברהם חסרו הכתוב ו' ה"ד ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני וביניך מה היא אמר מה הוה לי אי בעית למיתן לי ד' מאתן קנטרין דכסף מן סחור דביתך את יכול יהיב לי ועל ידי שהכנים עין צרה בממונו חסרו הכתוב ו' ה"ד וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרן עפרן תנינא חסר כתיב ר' אמר פתח קרא בשואל פרה והיתה עינו צרה לשכור שתי פרות והוא שואל אחת ושוכר אחת ולא ידע כי חסר יבואנו דכתיב (שמות כב) בעליו אין עמו שלם ישלם . ר' יצחק פתר קרא בזה שהוא מלוה ישראל בריבית והיתה עינו צרה להלוותו שלא ברבית ולא ידע כי חסר יבואנו דכתיב (משלי כד) מרבה הונו בנשך ובתרבית לחונן דלים יקבצנו

עין יוסף

(י) נבהל להון איש רע עין וגו' . ולא ידע כי חסר יבואנו : [ומנחומים ליטטרין] . פרש"י ליטטרין חיתין דהוו כ"ש עינו רעה בנכסי חבירו כמקנא לו כמו שמפיסים במדרש כה"ד מרע כו' ביני וביניך מה היא כלומר בין עשיריה כמונו וזכו שמפיסים במדרש שאמר לו חי נפשי למיתן כו' ר"ל שאמר לו שלפי עשרו אין זה חשוב כלום שמחזיק הקונה בחבירו לבד ויכול לתת הכל ואין לו לחבירו ע"כ לכאורה . ס"ל כל מקום שיש קוהלים מקניט אותו בעושר מקניט ומחזיק הוכיח דיהודו קיטטרי' ע"ש בפרש"י אלא קרא זה בכסף מלא וגו' דכתיב במדרש כלפי הוא שמדבר מדברי חבירו שאמר לבני חת בממעוי ופגעו לי בעפרון וגו' בכסף מלא יתננה לי וגו' ופרש"י בתומם בכסף מלא שלם כל שוויה וכן דוד אמר לארוונה בכסף מלא ע"כ . אבל במדרש נראה דמפרש בכסף מלא הוא בכסף הגדול וכיוצא קיטטרין וכתב תמ"ז ויש מבחבירו כלפי הוא מדברי עפרון ושקול אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת וגו' כדי שיתן לו קונטרין כמו שאמר לבני חת ופגעו לי בעפרון וגו' בכסף מלא יתננה לי : [וע"י שהכנים עין נראה כו'] . כ"ל שהניח

כְּעֵנְטְשִׁין הָא נָאט נְוָאגְט אִיךְ שְׁוֶוער אַיִיךְ אַז זַיי אַלַי זְעֶנֶן בַּיי מִיר אַז וויא אֵין מֶענְטְש אוֹג אַז וויא אַיין בַּייט וָואגַן עָם שְׁטַייט כִּי בָּא כוס פְּרַאזה עָם אִיז גְּקוּמֶן דָּר פָּעֶרד פּוּן פָּרעה מִיט זַיין בַּייט וָואגַן אִין יַם אִיז גָּרעכִינְט נָאר אַז וויי אַיין פָּעֶרד מִיט אַיין בַּייט וָואגַן. אוג אַלַי זָעֶנֶן נְשְׁטָארְבֶּן מִיט אַיין בְּלָאזעם שְׁטַייט נְשָׁפְּתָּ בְּרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם דוּ הָאסְט גֶּנֶעבֶּן אַבְּרָאה הָט זַיי דָּר יַם צוּ גְּדעקְט . אוג אַז לֶעֶתִיד לָבוֹא וָועט קוּמֶן גוג וּמָגוג מִלְחָמָה הָאלְטֶן מִיט דִי יוּדֶן וָועלֶן זַיי אַלַי פּר בְּרֶענְט וָועֶן מִיט אַיין פַּייעֶר עָם שְׁטַייט וְנִשְׁפַּטְתִּי אוֹתוֹ בְּדֶבֶר וּבְדָם וְגֶשֶׁם שׁוֹטֵף נָאט זָאגְט אִיךְ וָועל מִיר מִיט גוג וּמָגוג אֶפּ רֶעכִינֶן מִיט מָארְדִינֶג אוג מִיט בְּלוּט אוג מִיט פַּאר פְּלַייצוּנְג פּוּן רֶענֶן . אִין דֶּר צַייט וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי אִיךְ וָועל גְּבְרַייסְט וָועֶן אוג גְהַיילִיגְט וָועֶן אוג וָועל גְּוַוייסְט וָועֶן אִין דִי אוגֶן פּוּן פִּיל פָּעֶלְקֶר . עֲשֹׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ זָאלְסְט נָעבֶּן מַעֲשֵׂר פּוּן אַלַי דַייגֶי תְּבוּאָה וָס עָם וָועט וואקסֶן בַּיי דִיר אִין פָּעֶלְד . דָּם זָאגְט דָּר פָּסוּק נְבַהֵל לְהוֹן אִישׁ רַע עַיִן דָּר וָס הָאט אַשְׁלָעכְט אוג וָועֶרְט דָּר שְׁרָאקֶן צוּא נָעלְד . רַבִּי חֲנִינָא הָט בַּאשַׁייד דָּר פָּסוּק גַייט אוֹף עֶפְרוֹן וָס הָט פַּאר קוֹפְט אַיין אוֹרְט צוּא בַּאגְרָאבֶּן שָׂרָה רַבִּי חֲנִינָא הָט גְּזָאגְט אַלָּא שְׁקָלִים וָס שְׁטַייט אִין דָּר תּוֹרָה עֶנֶן זַייא קְלַייגִי שְׁקָלִים פִּיר גִילְדֶן אַשְׁקָל אוג דִי שְׁקָלִים וָס שְׁטַייט אִין נְבִיאִים עֶנֶן זַיי גְּרָעסֶרֶי שְׁקָלִים פִּינְף אוג צְוַוואנְצִיג גִילְדֶן אַשְׁקָל . אוג דִי שְׁקָלִים וָס שְׁטַייט אִין כְּתוּבִים עֶנֶן זַיי נָאךְ גְּרָעסֶר פּוּן הוּנְדֶרְט גִילְדֶן אַשְׁקָל . נָאר דִי שְׁקָלִים פּוּן עֶפְרוֹן זֶענֶן גְּרוֹסֵי שְׁקָלִים פּוּן הוּנְדֶרְט גִילְדֶן אַשְׁקָל עָם שְׁטַייט בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לַאֲחֻזַּת קָבֶר מִיט פִּיל גָּעלְד נָאךְ מָעֶן מִיר גָּעבֶּן צְוויישֶן אַיין אוֹרְט פַּאר אַבְּגֶבֶר . דָּאס הַייסְט מִיט גְּרוֹסֵי טָאלֶרם וּוֶיל אִיךְ בַּאצָאלֶן פַּר דָּעם קֶבֶר . אוג וַייל עֶפְרוֹן הָט גְּלַייגְט זַיין שְׁלֶעכְט אוג אוֹף דָּעם גָּעלְד פּוּן אַבְּרָהָם אָבְּינוּ אוג הָט אִים גְּזָאגְט אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף נָאךְ בַּיין רַייכְקַייט נָאךְ אִיז פִּיר הוּנְדֶרְט שְׁקָלִים נָאר זַיין חֶשְׁבּוֹנוֹת נִיט דֶּארְפְּסְט נִיט דִינְגֶן זִיךְ מִיט מִיר נָאר בַּאצָאלֶן מִיר עֶרְלִיךְ . דַּיין קְלֶענְסְטֶר נְשָׁעפְט קָאן נָאךְ בַּאצָאלֶן דָּאס גָּעלְד . הָאט עֶר דָּאךְ גְּלַייגְט זַיין שְׁלֶעכְט אוג אוֹף אַבְּרָהָם אָבְּינוּ דְּרוֹם הָט אִים דִּר פָּסוּק גְּשְׁרִיבֶּן זַיין נָאמֶן אִין דֶּעֶר תּוֹרָה חֶסֶר גְּמִילוּת עֶפְרוֹן נִיט עֶפְרוֹן דְּרוֹם שְׁמַייט וְיִשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אַבְרָהָם הָט צוּ גְּהֶעֶרְט דִּיא רַייד פּוּן עֶפְרוֹן אוג הָט אִים אֶפּ גְּוואגְן פִּיר הוּנְדֶרְט טָאלֶר שְׁטַייט עֶפְרוֹן נְמִינֶעֶרְט דָּר אוֹת וא"ו פּוּן עֶפְרוֹן וַייל דֶּעֶר כָּבוֹד פּוּן עֶפְרוֹן אִיז נְמִינֶעֶרְט נְוָואָרֶן אִין דִי אוֹגֶן פּוּן נָאט בָּרוּךְ הוּא . דָּם זָאגְט דֶּעֶר פָּסוּק נְבַהֵל לְהוֹן אִישׁ רַע עַיִן וְלֹא יֵדַע כִּי חֶסֶר יְבוֹאֶנּוּ דָּר וָס אַשְׁלֶעכְטֶר אוג אִיז גְּהַייסְט צוּם מְדַעֲרִיג . רַבִּי אַמִּי הָט בַּאשַׁייד דֶּעם פָּסוּק אוֹף דֶּעם וָואס גַּייט נָוויסְט אַז דָּם הָט אִים גְּבְּרֶענְגְט צוּם מְדַעֲרִיג . רַבִּי אַמִּי הָט בַּאשַׁייד דֶּעם פָּסוּק אוֹף דֶּעם וָואס

יקבצנו . ואיהו הוא חנן דלים זה עשו הרשע . חונן דלים והלא עושק דלים הוא . כגון אלו אפטרופס דנפקין לקירתא ובזזין לאריסיא ועלין למדינתא ואמרין כנשין מסכיניא דבעינן למיעבד עמהון מצוה . ומתלין אמר בחוזרין ומפלגיה בחולין (פ"ק מתנ' אמר גיסית בחוזרין ומפלגת בניסיס) ר' לוי פתר קרא בזה שאינו מוציא מעשרותיו כראוי דא"ר לוי מעשה באחד שהיה מוציא מעשרותיו כראוי והיה לו שדה אחת והיתה עושה אלף מדות והיה מוציא מעשרותיו ממנה מאה מדות למעשר ומן המותר היה מתפרנס הוא ובניו ובני ביתו כל ימיו . בשעת מיתתו קרא לבנו אמר בני תן דעתך על שדה כך וכך מדות היא עושה וכך אני מוציא ממנה מעשר וממנה הייתי מתפרנס אני וביתי כל ימי.שנה ראשונה זרעה הבן אותה ועשתה אלף מדות הוציא ממנה ק' מדות כעשר . שנייה נכנס בו עין רעה ופחת הוא י' ופחתה היא ק' שלישית פחת הוא י' פחתה היא מאה . וכן רביעית וחמישית עד שעמדה על מעשרותיה . כשראו הקרובים כן עמדו לבשו בגדים לבנים ונתעטפו לבנים ונכנסו אצלו . אמר להם למה באתם לשמוח על אותו האיש שנידוהו . אמרו ליה ח"ו לא באנו אלא לשמוח עמך לשעבר היית בעל הבית והקב"ה כהן ועכשיו נעשית כהן והקב"ה בעל הבית . א"ר לוי מי פתח שנה מן שיה עלי עידנא לפיכך משה מזהיר את ישראל

עין יוסף

עשר

בכתרו : [כגון חלו תפטרופוס] . בתמות רבה פ' ל"ח גרס כגתמוים לפיתמות לה תנא מן תנא תנא מניו עידנא] . כ"ה ביילקוט ובקומר לפי שבפתח סיה כולך על כל תנא עד ט' תנא מ"מ לא נתן לה לדעת לך אחאב שמיהה בזמן כחלו כוח בקטנ ובזמן כוח עת רע . וגירסת דקמן כך ל"ל מיפתת תנא מן תנא מניו עידנא . וכלה לומר כמו כל"ל אלף שמפתת בכל תנא ותנא מ"מ עליו סיה מרק בקטנ כוח בזמן כוח עת רע: [לפיכך משה מז יר לת יתרהל עשר תעשר] . כ"ל שמעתי ולומר עשר פן תא תעשר מ:תלה לת הכותת זרעך יסיה כל כיוצא בשדה זה תנא תנא כלומר מיסי כולך ונתמעט ס:ה תנא עד כמ לגדר זה כמעשה סיה כשעשיר כל"ל (תלמיד):

מסכים

אִיז קָאנְג אוּנ דאַרְף צוּ הָאבְּן צְוַוי בְּהֵמוֹת צוּ דֶר אַרְבֵּיט גַיטְעֶר צוּם חֲבֶר אוּנ דִינְגְט בֵּיי אִים אַיין בְּהֵמָה אוּנ אַיין בְּהֵמָה לַייעֲהְט עֶר בֵּיי אִים עֶר טְיִינְט עֶר פִּאר דִינְט דֶר טִיט עֶר לַייעֲהְט בֵּיא אִים . אָבֶּר עֶר וַייטְט נִיט אַז עָם טְרֶעפְט זִיךְ עֶפִּיס אַשְׁאדִין אִין דֶר בְּהֵמָה בְּשָׁעַת דֶר אַרְבֵּיט . אִיז פַּר דֶר גִידִינְגְנֶע דאַרְף עֶר נִיט בְּאַצָאלֶן אוּנ פַּאר דֶר גְלַיכִינְגְע דאַרְף עֶר בְּצָאלֶן . רַבִּי יִצְחָק הָאט בְּאַשַׁיידְ דֶער פְּרוּק טַיינְט דֶר וָום לַייעֲהְט אַגוּדְרִין אוֹף פְּרִיצְעִנְט אוּנ וַויל אִים נִיט לַייעֲנְן אִין פְּרִיצְעִנְט אוּנ עֶר וַייטְט נִיט אַז דָם בְּרֶעְנְגְט אִים צוּם כִינְעֲרוּנְג עָם שְׁטַיִיט בִּירְה הוּנו בְּנָשָׁךְ וְתַרְבִּית לְחוֹנֵן דַלִּים נַקְבְּצֵנוּ דֶר וָום טָעֲרְט זַיין פַּר טָעְנִין פוּן פְּרִיצְעִנְט גוּט עֶר נָאךְ דֶעם אַוֶועק דָם נָעלְד צוּ דֶעם וואס לַייטְזָעלִיגְט אָרְיָם לַייט דָאס טַיינְט טָעְן עַשָׂו הָרָשָׁע . אִיז דָאךְ דִיא_קְשָׁיָא אִיז דֶעְן_עַשָׂו הָרָשָׁע אַלַייטְזָעלִיגְער אָרְיָם לַייט . עֶר אִיז דָאךְ גָאר אַרוֹבֶּער פוּן אָרְיָם לַייט . נָאר דֶר פְּשַׁט אִיז דִי שְׁלָעכְטִי טָעְנְטְשִׁין פוּן עַשָׂו הָרָשָׁע וָום פַּאִרִין אִיבֶּר דִי שְׁטָעט אוּנ רוּבִין פִּיל טָעְנְטְשִׁין אוּנ נָעְמְן צוּ פִיל נָעלְד . אוּנ קוּמְן אַהֵיים אוּנ מַאכִין זִיךְ פְרוּם הַיסְן קוּמְן אָרְיָם לַייט טַיילִין זִיי נָעלְד וַוילִין זִיי מְצוֹת טָאן טִיט פְּרָעכְט נָעלְד . דִי וועלְט נָאנְט אַמְשָׁל דִי זוֹנוֹת וָום נָעמְן פוּן זַייעֲרִי לִיבּ הָאבֶּערְם עֶפִּיל נָאנְן זִיי וויא גְעמְט טָעְן אָרְיָם לַייט שְׁלָאפְט צוּ נָעבְּן זִיי אַשְׁטִיקִיל עֶפִּיל צוּ דֶר קְוִיקְן זִיי אִיז דִי רוֹבֶּערְם נָעמְן צוּ דֶעם פְּרִיצְעִנְט זַיי בְּאַרוּבְּן אִים . רַבִּי לַיי הָט בְּאַשַׁיידְ דֶער פְּסוּק טַיינְט דִי וָום נִיבְּן נִיט_קֵיין מַעֲשֵׂר וַויפִיל טָעְן דאַרְף צוּ נָעבְּן . דָם בְּרֶעְנְגְט אִים צוּיא מִינְעִרוּנְג עֶר וָועְרְט אַיין אָרְיָמָאן . מַעֲשֵׂה אֲצַדִיק הָאט נְהָאט אַפְּעלְד הָט זַיא אִים נְנָעבְּן טוּזִינְט קוֹרִין וַויין אַיאר פְּלָעגְט עֶר דָר פוּן נָעבְּן אַצָעְנְטִיל דֶעם כֹּהֵן אוּנ הָט דִי פְּעלְד בֵּיי דֶעם זוּן אוֹךְ נְנָעבְּן טוּזִינְד קוֹרְן וַויין אוּנ עֶר הָט נְנָעבְּן אַצָעְנְטִיל דֶעם כֹּהֵן אוּנ הָט נְלַעבְּט אוֹךְ שַׁיין אוּנ זָאנְט אִים מַיין קִינְד גִיב נוּט אַכְטוּנְג אוֹף דָעם פְּעלְד אוּן פִיל קוֹרְן וַויין נוּט זַיא אוֹם אַיאר . אוּנ אַז פִיל מַעֲשֵׂר גִיב אִיךְ אַוועק פוּן אִיר אַלַי יאר אוּנ פוּן דֶר דָעשְׁט לָעב אִיךְ מִיר זַייעֲר רַייךְ אַז הָאב אִיךְ שְׁטָעְנְדִיג וָאלְטְסְטוּ זִיךְ אוֹךְ אַז פִירִין . דָם עֶרְשְׁטָע יאר הָט דִי פְּעלְד בֵּיי דֶעם זוּן אוֹךְ נְנָעבְּן טוּזִינְד קוֹרְן וַויין אוּנ עֶר הָט נְנָעבְּן אַצָעְנְטִיל דֶעם כֹּהֵן אוּנ הָט נְלַעבְּט אוֹךְ שַׁיין אוּנ זַייךְ . דָאס אַנדֶרי יאר אִיז אִים נְוועְן אַשָׁאד צוּא נָעבְּן דֶעם כֹּהֵן הוּנְדֶרְט קוֹרְן וַויין זַיין שְׁלָעכְט אוּנ הָט אִים נִיט דֶר דָאךְ זָאל נָעבְּן דֶעם כֹּהֵן אַז פִיל . הָאט שוּן דָאס פְּעלְד אוֹם נְנָעבְּן אַצָעְנְטִיל וַויינִיגְער וַויין . דָאס דְרִיטְע יאר הָאט עֶר וַוייטֶער אַצָעְנְטִיל וַויינִיקְער וַוי שְׁטָעְנְדִיג . אוּנ אַז דָאס וַויינִיגְער דָעם כֹּהֵן הָאט דִי פְּעלְד אוֹם נְנָעבְּן וַוייטֶער אַצָעְנְטִיל וַויינִיקְער וַוי שְׁטָעְנְדִיג . אוּנ אַז דָאס פְּעלְד אוֹם דָם פִּיפְּטְע יאר בֵּיי וְאנְן דָם פְּעלְד הָט נָאר אוֹם נְנָעבְּן אַז פִיל וויא דֶר מַעֲשֵׂר טְרֶעפְט אִין . זַייגִי פְרַייךְ הָאבְּן דָאס נְהָעְרְט הָאבְּן זַיי זִיךְ נָטָאן טִיט וַוייסִי קְלַיידֶר טִיט וַוייסִי פַּאצַייעֲם אוּנ זָענְן נְקוֹמְן צוּ אִים . זָאנְט עֶר זַייא וָאס זָענְט גְקוֹמְן פְרַייעֲן זִיךְ טִיט דֶעם פְרַייד וָום בֵּיי דִיר אִיז . וָאנְרוּם בֵּיז אַהֲעֶר

בִּיסְטוּ

עשר תעשר :

(יא) **כתיב** (תהלים לז)בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה . ר' חגי בשם ר' יצחק הוה מסרס קרא יאמר הכי עשה טוב בטח בה' משל לבעל השוק שיצא לשער את המדות . ראה אחד התחיל מטמין מלפניו א"ל מה לך מטמין לפני שער מדותיך ואל תתירא . הה"ד בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה אמונה שכן השכינה בארץ . ד"א עשה שכונה של ארץ הוי זורע הוי נוטע . ד"א שכון ארץ שכן שבטו בארץ . ורעה אמונה רעה אמונתן של אבות דכתיב (תהלים קי) עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי . ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר בזכות שני דברים ישראל מתחטאין לפני המקום בזכות שבת ובזכות מעשרות . בזכות שבת דכתיב (ישעיה נח) אם תשיב משבת רגליך מה כתיב בתריה אז תתענג על ה' . בזכות מעשרות דכתיב (דברים יב) ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך . ואין טוב אלא תורה שנא' (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם וגו' . לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר :

(יב) **דכתיב** (שם ג) כבד את ה' מהונך . שאם היית נאה אל תהי פרוץ בעריות שלא יהו בריות אומרין איש פלוני נאה ואינו גדור מן העריה על כן כבד את ה' מהונך .

ד"א

עין יוסף

(יא) **מסרס** קרא והמר רבי יעקב טוב ובטח בה' . ופי' בטח ועשה טוב ובטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה [ומשמע בכל הטוב תאמר נתן לך] . כל"ל (ח"ה) פשוטו פ' בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה [ומדותיך] . כלה לומר עשה ע"ז תתיך ביזבר ותל תתירא : [ומדותיך] . ביקוקו גרס כל"ל שכון ארץ פירושו שכן השכינה בארץ וה"ה שיהיה השומר שכן בשכינה כלומר ועשה טוב ובטח בה' ורעה אמונה שכן השכינה בארץ . ביקוקו גרס מ"ש שכון ארץ פירושו שכן השכינה בארץ וה"ה שיהיה השומר שכן בשכינה כלומר ועשה טוב ובטח בה' ורעה אמונה שכן השכינה בארץ . ביקוקו גרס [דכתיב עיני בנאמני ארץ] . וכ"ה ביקוקו שכן בשכינה כלומר ועשה טוב ובטח בה' ורעה אמונה שכן השכינה בארץ . ביקוקו גרס [שכן בשכינה כי ארץ] . כ"ה שכתב מוהר"ר בקבי"ס :

ד"א עביד בהונך עד דלא תעביד בלא הונך . ד"א אם היה קוכך ערב הוי פורס על שמע ועובר לפני התיבה ע"ש כבד את ה' מהונך ממה שחיננך . כבד את ה' מהונך מעשה באחד שהיה כונס יין ושמן ולא היה מוציא מעשרותיו כראוי . ומה עשה לו הקב"ה הכנים בו רוח הזוית ונטל המקל והתחיל משבר בחביות . נער בו בן ביתו . מה עשה לו נטל את המקל ופצעו על ראשו . א"ל הרוח מסייע יתי ואת נער בי . א"ל תן לי את המקל ואני משבר אף אני נתן לו את המקל הוה מתבר איהו חדא חדא הוי מתבר האי תרתי תרתי . מי גרם לו על ידי שלא הוציא מעשרותיו כראוי דאמר רבי לוי מעשה באדם אחד שהיה מוציא מעשרותיו כראוי והיה לו שדה א' ונתן לו הקב"ה בלבו שיעש' ועשה חצי' זרע וחציה בית מקוה מים באת שנת בצורת והוה מזבן סאה חטין בסלע וסאה מים בתלת סלעים והוה מכריז ואמר אתון זבנין סאה דמיא דהיא עבדא תלת סאין דחטין . מי גרם לו זאת ע"י שהוציא מעשרותיו כראוי . לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר:

(יג) עשר תעשר . וש"ה לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים (משלי לא). חזקיה אמר משפט רשעים בגיהנם י"ב חדשים ששה חדשים בחמה וששה חדשים בצינה בתחילה הקב"ה מכנסן בחמה והן אומרים זו היא גיהנם של הקב"ה . ואחרי כן מוציאן לשלג והן אומרים זו היא צנתו של הקב"ה . בתחלה הן אומרים הה ולבסוף הן אומרים וו' . הוא שדוד אומר (תהלים ט) ויעלני מבור שאון ממטיט היון ממקום שאומרים וו' וו' . והיכן הן משלימין עצמן ר יהודה עין יוסף

דנדרים פ"ק ע"ם (יפ"ת ויפ"מ) : [ד"ל עביד כהונך כו'] . נראסס זקוקה נ"ל ד"ה אם היה קונך ערב כו' עד ממה שחיננך ומחר כך נ"ל ד"ל עביד כהונך עד דלא תעביד בלא קונך מעבב בזאת שסיים כונס יין ושמן כו' וכ"ה בילק"ט . יפ' עד דלא תעביד בלא קונך כי ע"י שהיה רע עשה כהונו כהלוו לא היה קונו ופיוסו אלו . וכן בילקוט סדר זו ממש ג"כ דקל' כתך תיבות עביד בהונך כו' על ממעשה של רוח הזוית . פי' רו"ב : [על לחצו ל"ל שברות דמסייע יתי ואת נער בי . ל"ל תן לי את המקל ואנא מיתבר . לפ' כוח נתן לו את המקל וכוח כוחו כוח מתבר הדא וכוח מתבר תרתי מי נתן לו . כ"ל (ל"ת) וכ"ה בילקוט : [מיעשה שהיה בזה]. כלומר : [לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר] . כלומר כי כמו כאדם הממשיט ימשטו לו מן הממים כדאיתא לעיל פי' י'. כך כשהוא מוסיפין לו . ולפ יתן מעשרותיו בעין יפה יכיו מוכלין ומוסיפין לו מן הממים עד שיכיו מיעור מעשר תבואתו ככך כל תבואת כשהוא מעשר דרכך לעשות . וזהו עשר ועש"ך תעשר תעשיר תבואת מעשר את כל תבואת זרעך רלי לומר את כל מיעור תבואת זרעך כיוצא בשהוא . וזהו שהוא מסיים כי בכל מעשיך יכיה הוא יתך' הולך ומוסיף

אוֹף דָעם פָּנִים וָאלְטָס וִיךְ נִיט אָפּ נָעבְּן מִיט זוּנוֹת כְּדֵי מָעְנטָשְׁן וָאלְן נִיט וָאנְן נָעָר אִיז זַיי שַׁיין אוֹף דָעם פָּנִים נָאר עָר אִיז אָבָּער נִיט פַּאר נִיט פּוּן זְנוּת . דְרוּם וָאלְטָס אַלְס נָאר טָאן פּוּן נָאמָס וָוענְן . נָאךְ אַפְּשָׁש אִיז אוֹב דַיין קוֹל אִיז זִיס צוּם זִינְגָען וָאלְטָס דַאווֶענען פַּר דָעם עָמוּד וָאנְן קְרִיאַת שְׁמַע אוּן שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה פַּר דָעם עוֹלָם פּוּן וָואס נָאט הָאט דִיר גַּלַיטָעלָיגט וָאלְטָס דָעָר מִיט אִים עָרְלִיךְ הָאלְטָן . אַרַיבָּער מָענטָש פָּלָעגְט אַלַי וָאר אוֹף קְלוֹבָּן פִּיל וַויין אוּן בּוֹטִיל פּוּן זַיינִי בַּייטָעָר אוּן פָּלָעגְט נִיט נֶעבְּן קֵיין מַעֲשֵׂר וִוי דָר רַעבְּט אִיז . הָט אִים נָאט בַּאצָאלְט אִיז אַרַיין אִין אִים אַרוּמ רָעה אוּן אִיז מְשׁוּנָע גְוָוארָן הָט עָר גְנוּמָן אַשְׁטָעקָן אוּן הַיובְּט אָן בְּרָעכָן דִי פְּעָכָר וַויין פְּרָעגְט אִים זַיין דִינָער וָואס טוּסְטוּ . נָעמְט עָר דָעם שְׁטָעקָן אוּן שְׁלָאגְט אִים אוֹף אִיבָּערָן קָאפ אוּן נָאגְט מַיין שְׁנָעזִין הָעלְפְּט מִיר אוּן דוּ שְׁרַייסְט אוֹף מִיר . נָאגְט עָר אִים נִיב מִיר דָעם שְׁטָעקָן וָועל אִיךְ דִיר אוֹךְ הָעלְפָּן בְּרָעכָן הָט עָר אִים גְנָעבְּן דָעם שְׁטָעקָן הָט דָר מְשִׁיגְנָער צוּ בְּרָאכָן אַיין פָּאס אוּן דָר דִינָר צְוַוי פָּאס בִּיז וָאנְן זַיי הָאבְּן צוּ בְּרָאכָן אַלַי פָּעָכָר . וָוער הָט דָס אַלְס גְנְבְּרָאכְט דָר פָּאר וָואס עָר הָט נִיט גְנָעבְּן מְעַשֵׂר וִוי דָר רַעבְּט אִיז . נָאךְ אַפְּשָׁה אַיינָר אַצַרִיק הָאט גְהָאט אַפְּעָךְ אוּן פְּלָעגְט נָעבְּן מְעַשֵׂר וִויא דָער רַעבְּט אִיז הָאט אִים נָאט גְנָעבְּן אִין זִינְגָען עָר וָאלְ פּוּן אַהַאלְבּ פָּעלְךְ מָאכְן אַמְקוֹה וָואסָר . הָט עָר אַז נָמָאן הָאלְבּ הָט עָר גְוַייעְט אוּן הָאלְבּ הָט עָר גְנְרָאבְּן אַמְקוֹה . דָר נָאךְ אִז גְוָועָן אַהוּנְגְנָר וָאר הָט עָר גְנוּמָן פַּר אַקוֹרְץ וַויין אִין טָאלְר אוּן פַּר אַקוֹרְץ דְרַיי טָאלְער אוּן אִז גְוָוארָן זַיער רַייךְ . אוּן אַז נָאט הָט דִיר גְנָעבְּן הְבוּאָה וָאלְטָס זִי גְנָעבְּן בַּעשֵׂר כִּיט דָעם נוּטָן אוּן נִיט מִיט קֵיין שְׁלָעכְט אוּן נִיט פַּר גִינְעָן דָעם אָרַיסָאן אַז נָאט הָאט דִיר גְלַיטָעלִיגט מִיט תְּבוּאָה וָאלְטָס זָעהָן אַז וָאלְ זַיין דַיינָם וָוארוּם אַז דוּ וָועלְטְ נִיט גְנָעבְּן קֵיין מַעֲשֵׂר וָועלְטָס נִיט הָאבְּן דָר נָאךְ קֵיין תְּבוּאָה וָאלְטָס זָעהָן אַז וָאלְ זַיין דַיינָם וָוארוּם אַז דוּ וָועלְטְ נִיט גְנָעבְּן קֵיין מַעֲשֵׂר וָועלְטָס נִיט הָאבְּן דָר נָאךְ קֵיין תְּבוּאָה פּוּן זָוס צוּ גְנָעבְּן מַעֲשֵׂר עַשֵׂר תְּעַשֵּׂר דָאס זָאלְטְ דָעָר פְּסוּק לֹא תִיצָא לְבִיתָהּ מְשֻׁגָּג דַיינָ פָּרוּסְטָ אִשָּׁה הָט נִיט קֵיין פָּארְכְט פַּר קֵיין שְׁנֵייא אוּם וָוָ נָמָר . דָאס אִיז אַמְשָׁל דָעָר צַדִּיק הָאט נִיט קֵיין פָּארְכְט פַּר דָעם נַהִינָם פּוּן שְׁנֵייא . הָזְהָרָה זָאלְטְ דָר מְשָׁפָּט פּוּן דִי רְשָׁעִים אוּן נַהִינָם אִיז זָעָקָס חֲדָשִׁים אִין הִיץ אוּן זָעָקָס חֲדָשִׁים אִין קָעלְטְ . פְּרִיעָר בְּרָעגְטְ מָען זַיי אַרַיין אִין הִיץ אוּן זַיי אַז זָאנְן

יהודה ב"ר אומר בשלג הה"ד בפרש שדי מלבים בה תשלג בצלמון (תה' סח) • השלג הוא צלמות שלהן • יכול אף לישראל . ת"ל כי כל ביתה לבוש שנים (משלי לא) . שנים שנים מילה פריעה • ציצית תפילין • הענק תעניק • נתן תתן . פתח תפתח . עשר תעשר . לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר :

(יד) ד"א עשר תעשר.וש"ה והארץ חנפה תחת יושביה כי עברו תורות חלפו חוק וגו' (ישעי' כד) . א"ר יצחק את כבר מחנף לה והיא מחנפה לך . מראה לך קמה ואינה מראה לך גדיש . מראה לך גדיש ואינה מראה לך קמה • מראה לך קמה ואינה מראה לך גורן . מראה לך גורן ואינה מראה לך עריסה • למה כי עברו תורות שעברו על שתי תורות תורה שבכתב ותורה שבע"פ חלפו חוק מעשרות • הפרו ברית עולם ברית אבות • לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר • נצור בני מצות אביך וגו' (משלי ו) א"ר הונא אבות הראשונים הפרישו תרומות ומעשרות אברהם הפריש תרומה גדולה שנא' (בראשית יד) הרמתי ידי אל ה' . ואין הרמה אלא תרומה כד"א (במדבר יח) והרמותם ממנו תרומת ה' יצחק הפריש מעשר שני שנא' (בראשית כו) ויזרע יצחק וגו' . א"ר איבא בר כהנא והלא אין הברכה מצויה לא על המדוד ולא על השקול ולא על המנוי ולמה מודדין בשביל לעשרו הה"ד ויברכהו ה' (שם) . יעקב הפריש מעשר ראשון שנא' (שם כח) וכל אשר תתן לי וגו' . כותי אחד בא ושאל את ר' כאיר א"ל לית אתון אמרין לי דהדין יעקב אבוכון קשוט הוא . א"ל אין דכתיב (מיכה ז) תתן אמת ל־יעקב חסד לאברהם . א"ל הפריש שבטו של לוי אחד מעשרה שבטים לא היה להפריש לו עוד שנים א"ל רבי מאיר את אמרת דאינון תרי עשר ואנא

עץ יוסף אמר

(יח"מ) : שנים שנים . ר"ל דכתי שְׁנַיִם לַחֹדֶשׁ שְׁנַיִם : [ח"ל ניח תתן חמרין כו'] . כלומ"ס כו"מ כדכתיב ויכרכהו ה' : [ח"ל ניח תתן חמרין כו'] . כלומ"ס כו"מ

(יד) מראה ל. גדיש ואינה מראה לך גורן כמיכר מכאכות דהדל: כמיכר מכאכות דהדל: כמיכר מכאכות דהדל:

אמר דאינון י"ד דכתיב (בראשית מח) אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי . א"ל והא את מסייע לי הוספת קמח הוסיף מים . א"ל אין את מודה לי דאינון ד' אמהות שהיו להם ד' בכורות ואין הבכור מתעשר לכה שהוא קדש ואין קדש מוציא קדש . א"ל טיבי אומתך דאת בנוה . לכך כתיב (משלי ה) ואל תטוש תורת אמך אומתך . הוא שדוד אומר (תהלים מ) לעשות רצונך אלהי חפצתי וגו' . א"ר אחא בר עולא וכי יש תורה בתוך המעים לא כך כתיב (ירמיה לא) ועל לבם אכתבנה אלא אמר דוד יבא עלי אם ירד דבר לתוך מעי אלא כשהוא מעושר הה"ד ועל אוצרות המלך עומות בן עדיאל ועל האוצרות בשדה בערים ובכפרים ובמגדלות יהונתן בן עוזיהו (ד"ה כז כה) לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר :

(טו) עשר תעשר . וש"ה אם עלי אדמתי תזעק ויחד תלמיה יבכיון (איוב לא) . אמר הקב"ה לאיוב כלום יש לך עליה אלא ד' אמות בשעת מיתתך ואת אמר אם עלי אדמתי תזעק יהא עבידא דידך . רבי חייא רבה ורבי שמעון בר חלפתא . רבי חייא רבה אמר משל לאחד המוכר טלית באטלים עבר אחד ראה אותו א"ל שלי הוא . א"ל התעטף בה אם מחזקת היא לך הרי הוא שלך ואם לאו אינה שלך . כך אמר הקב"ה לאיוב הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ואת אומר אם עלי אדמתי תזעק היא עבידא דידך . ור"ש בר חלפתא אמר משל לאחד שהיה מוכר שפחה באטלים עבר אחר ראה אותה א"ל שלי הוא . א"ל נזוף בה אם נשמעת היא לך הרי היא שלך . ואם לאו אינה שלך . כך אמר הקב"ה אני הוא שכתוב בי המביט לארץ ותרעד וגו' (תהלים קד)

עץ יוסף

ואת

סניס] . כ"ל לא היה לו לכתוב ד' מבשרים לפנים משנים מחלים. וכ"ה בכתיבת כ"ל ע : [בסוסת קמח כו] . כלומר מחמת שכנגדלת בקומתה רחוי יותר לנקב תם כב : [ואין קדם מוציא קדם] . ול"ת וכרי מבשרם נמי בכור ולא פסו לכו ת.ת ט'. י"ל דאמ"ל רבות ד עבד

יעקב מבפרים כאלו היו לו עשרה (יפ"ת) :

(טו) ואת תמרת חם עלי תזעק כיך עב דת דידך . כ"ל כ"ה בילקוט ע: [עבר למה כתוב]. כ"ל: [מוף] .

זאלין דיינע אין בית המקדש אוז עסין תרומה מעשר . ער הם דאך אבער נהאט צועלויף זין הם ער בראכפט פון די צוויי זין אוך צו גלעבין אצעלטיל צו נאט . זאגט אים רבי מאיר דו זאגסט ער האט נהאט צועלויף זין איך זאג ער האט נהאט פרנצין זין עם שמייט יעקב אבינו האט גיאגט אפרים ומנשה יענען בייד כיר אזו וויא ראובן ושמעון . זאגט אים דער גוי איז דאך נאך מיין קשיא האט ער בראכפט פון כיר זין גלעבין כעשר . ענטפרט אים רבי מאיר אוך ווען דיר זאגין עם איז אלם רעכט יעקב אבינו הם נהאט כיר וויבר איטליכם וייב הם נהאט אבכור . אבכור איז היילינ צו נאט ראכפ טען פון דיא כיר בכורים גיט אם שיידין קיין מעשר נאר פון צענהן קינדער האט ער איין זין גלעבין מעשר . אזו הם הר גוי גזאגט ואל איז דאם פאלק ום דו ביקט אין איר אזו קלינ וויא דוא ביקט באשטינסטו דם פאלק עם איז אים גפעלין דר תירוש . דאם האט דוד המלך גזאגט לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי וזילן פון נאט טוא אוך ועלין אין דיזן תורה איז בזי מיר אין דיא גדערים . הם רב אחא בר עולא נפרעגט אקשיא וויי קומט תורה אין די גדערים עם שמייט דאך על לפם אכתבנה אוף די הערצר ועל אוך די תורה אוף שרייבין אבר ניט אין די גדערים . דר תירוש איז דר המלך הם גזאגט איך דאב ניט אכין גבראכט אין די גדערים אזונס ום עם איז ניט נמעשרת דאם שמייט ועל האוצרות בשדה בערים ובכפרים ובמגדלות יהונתן בן עוזיהו אוך די אוצרות פון פעלד פון מלך דוד אכטונג צוא גבין אוב מען גוט מעשר אוג תרומה אין אלי שמעט אוג אין דיא דערפער איז גוען יהונתן בן עוזיהו . דרום הם משה פר זאגט דיא יודין איר זאלט נעבין מעשר פון אייער תבואה עשר תעשר דם זאגט דר פקוק אם עלי אדמתי תזעק איוב הם גזאגט צו נאט ואל מען זענקן אוב מין ערד טוט אוף מיר שרייען אוג די זאנעגעם טוען אוף מיר ווינין איך האב אלם גטאן ויא דר רעכט איז . האט נאט גזאגט צוא איוב ואם זאגסטו פון דיין ערד ואסר ערד ראכטו . האכט דאך ניט מיין ויא פיר אייליז צום שמארבין ווייטר איז אלם ניט דיינם . רבי חייא רבה מיט רבי שמעון בן חלפתא זאגן אשת אין דעם פקוק . רבי חייא זאגט אמשל אייגר איז גשמאגן אין נאם הם גזואלט פר קופן אקליידר ניים אייגר דורך אוג זאגט דם קליידר איז מיינם זאגט אים דר פר קופר נעם מעסט אן אוב זיא איז גוט אוף דיר איז אסיטן או עם איז דיין קליידר אוג אוב ניט איז דם ניט דיינם . אזו הם נאט גזאגט צו איוב איך האב בשאפן די היטל מיט דר ערד עם איז אלם מיינם זאגסטו אוב מיין ערד טוט אוף מיר שרייגן . צוא איז דיין טואכץ גוגען צוא בשאפין דיא ערד . אוג רבי שמעון בן חלפתא זאגט אמשל אייגר איז גשמאגן אין בארק אוג ווילן פאר קופן אדינקט קומט אייגר אוג זאגט דיא דינקט איז מיינ זאגט דר פר קופר טוא אגשרייא אוף איר אוב זיא ווען דיר הערין ועל איך ויסין או דוא זאגסט אוב אכט אוג אוב זיא ווען דיר ניט הערין איז אכיסן זאגסט לינין . אזו הט נאט גזאגט צו איוב איך בין ום ביי מיר שמייט המבים לארץ ותרד ער דר ערד ועזרט זיא דער ציערט אוג דוא זאגסט אוב אוף מיר טוט מיין פעלד שרייגן ווי האסטו בשאפן אפעלד . הט איוב גזאגט צוא נאט

קד'. ואת אמרתי אם עלי אדמתי הזעק הא עבידא דידך. באותה שעה אמר איוב רבון העולמים לא כך אמרתי לפניך אלא אמרתי אם לא הוצאתי מעשרותיה בראוי יחד תלמיה יבכיון ואם זרעתי אותה כלאים. אם כחה אכלתי בלי כסף זה מעשר שני שנא' (דברים יד) ונתת בכסף וצרת הכסף בידך. ונפש בעליה הפחתי זה מעשר עני. אם לא עשיתי כן תחת חטה יצא חוח והחת שעורה באשה (ליוב נא) תני רבי הושעיה לטדך הורה ד"א שדה שהיא מעלה חוחים יפה לזורעה חטים שדה שהיא מעלה באשים יפה לזורעה שעורים מאי דכתיב תחת חטה יצא חוח וגו'. תמו דברי איוב. עד עכשיו חוזר איוב ומתנבא כמה נבואות ואת אומר תמו דברי איוב. אלא אמר איוב אם לא עשיתי כן יתמו דברי ואל יהיה לי פתחון פה לומר לפניך בערתי הקדש מן הבית. לפיכך אמר

משה לישראל עשר תעשר:

(מז) **עשר** תעשר. וש"ה לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים כיום הזה לאיש יהודה וגו' (דניאל ט). א"ר יהודה בר' אליעזר ע"ג עברה עם ישראל בים שנא' (זכריה י) ועבר בים צרה והכה בים גלים ואין צרה אלא ע"ג שנא' (יחזקאל כח) כי קצר המצע מהשתרע וגו'. והים נקרע לפניהם הוי לך ה' הצדקה. א"ר יודן כתיב (הושע ט) ויעלו בית יוכף גם הם בית אל וה' עמם. הולכים לעבוד ע"ג ואת אמר וה' עמם יש צדקה גדולה מזו הוי לך ה' הצדקה. ר' יהודה בר סימון אמר יש צדקה גדולה מזו הרי הוא אומר (שם יח) חמה לקחו את אי"ר עשה מיכה ואת הכהן אשר היה לו ויבאו על ליש על עם שוקט ובוטח והמה לקחו את אשר עשה מיכה צ"מניא ואת הכהן

עץ יוסף

פי' גער נכר: [גלגל המלחמה שם גם כוונתי מעשרותיהם כרלוי]. כ"ל זה שתמרתי שם עלי תדמתי תזעק כוונתי כי' שם גם כוונתי מעשרות כרלוי וכדתיב ב' שמתי מוקן מעשרותיהם כרלוי נקרא כוח בעכ"ב וקרקע תדמתו ו"ל: [קרקע נקבץ. בעכ"ב: [יהד תלמיד יכויון שם זרעתי תחה כלאים ס"ת כתב תחלת כלי ככף זה מעשר שני]. כ"ל: [יפה כן דרשה בעורים ס"ט דכתיב]. כ"ל: (מז) **עשר** עשרך. בפרק הלך נרכיון ופ' כיצד עברה עם ישראל בים. כ"ל: נראה ס"ת יוהנן זה פסנו של מיכה ופ' כ"ל מיכה

רבונו שֶׁל עוֹלָם נִיט אַזוֹ הָאבּ אִיךְ גִּזָאגְט אִיךְ מֵיין לָאו מֵיין עֶלְטֶר טוּט אוֹף מִיר שְׁרַיִיבְן וָוִם אִיךְ הָאבּ נִיט גֶּעבֶּין קֵיין כַּעֲשֵׂר פּוּן דֶר תְּבוּאָה. אוּן לָאו מִיר זָעהֶן אוֹיב דִי זַאגְעניִם טוֹיגֶן אוֹף מִיר וַיינִין וָוִם אִיךְ הָאבּ גנַיישְׁט אִין דִי זַאגְעניִם כְּלָמַיִם אִם כֹּחָהּ אָכָלְתִּי בְּלֹא כֶּסֶף אוֹב אִיךְ הָאבּ אִיר כּחַ נגעסן אֶן גֶעלְט דָם מַיינְט עֶר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אִיז דָר דִין מֶען זָאל אוֹס לַיִיזִין מִיט גֶעלְט אוּן דָם גֶעלְט פִּינֶן קֵיין יְרוּשָׁלַיִם. אוּן לָאו מֶען זָעהֶן וְנֶפֶשׁ בְּעָלָיו הִפְחִתִּי אוֹב אִיךְ הָאבּ גִשְׁוָואלְן גִבאכְט דִי הֶעֶרצֶר פּוּן דִי אֲרַיסְע נִיט גֶעבֶּין וַיי קֵיין מַעֲשֵׂר עָנִי אוֹב אִיךְ הָאבּ דָם אֶלֶם נִיט גֶּבֶּין פַּחַת חִטָּה יָצָא חוֹחַ וְתַחַת שְׂעוֹרָה בְּאִשָּׁה זָאל אוֹף דֶעם אֶרְט וָואם דֶארְף וָואקְסִין וַויִיז זָאל וָואקְסִין דֶערְעֶר. אוּן אִיף דֶעם אוֹרְט וָואם דֶארְף וָואקְסֶן גֶערְשְׁטֶן זָאל וָואקְסֶן שְׂעֹרָה נִרְאֶה. רַב הוֹשַׁעְיָה הָאט גֶעזָעגְט פּוּן דֶעם פָּסוּק אִיז אֶפְּ גֶעֶרְעגְט דֶרֶךְ אֶרֶץ וִוי אַזוֹ אַמֶעגְשׁ זָאל זִיךְ פִּירִין מִיט דִי פֶּעלְדֶר. דִיא פֶּעלְד וָום וָואקְסְט אוֹף אִיר דֶערְנֶר זָאל עֶר אַקֶערִין אוּן זַייֶען וַויִיז. דִי פֶּעלְד וָום וָואקְסְט אוֹף אִיר שְׂלֶכְטֵי גְרָאזִין זָאל עֶר אַקֶערִין אוּן זַייֶען גֶערְשְׁטֶן. שְׁמַיוֹת וַוייטֶר תַּמִּי דִכְתִיב אִיוֹב עִם הֵם זִיךְ גְנָאגְטְשְׁט דִיא רַייד פּוּן אִיוֹב. אִין דֶאךְ דִי קְטָיָא עִם שְׁמַיוֹת דֶאךְ וַוייטֶר נָאךְ רַייד פּוּן אִיוֹב וָואם דֶען זָאגְט עֶר עִם הָאט זִיךְ אוֹס גְלָאזְט דִיא רַייד פּוּן אִיוֹב. נָאר אִיוֹב מֵיינְט אַזוֹ אוֹיךְ אִיךְ הָאבּ אוֹ נִיט גְטָא אוֹב אִיךְ הָאבּ נִיט גֶעבֶּין קֵיין כַּעֲשֵׂר דָר תְּרוּמָה אוּן מַעֲשֵׂר אַזוֹ וויא דֶען זִיךְ אוֹס לָאזִין מִינִי רַייד אִיךְ זָאל נִיט קָאנִין עֶפֶּעֶס מֵיין כּוֹיל אוּן זָאגִין פֶּר נָאט דֶעם פָּסוּק בִּיעוֹרְתִי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגֹו' אִין דֶר תּוֹרָה שְׁמַיוֹת אִיז דָער מַעֲנְטְשׁ גוּט אַוֶועק דִיא תְּרוּמָה כִּיט דֶעם בַּעֲשֵׂר זָאל עֶר זָאגִין צוּא נָאט אִיךְ הָאבּ שׁוֹן אוֹיס גְרוֹמְט פּוּן שְׁטוּבּ אַלֵי הֵילִיגִי זָאכִין תְּרוּמָה אוּן מַעֲשֵׂר אִיךְ הָאבּ אִיךְ שׁוֹן אַלֶם אַוֶועק גֶעבֶּין דְרוֹם זָאגְט מֹשֶׁה צוּ דִי יוּדִין אִיר זָאלְט נָעבִּין בַּמַּעֲשֵׂר מַעֲשֵׂר דָם זָאגְט דֶר פָּסוּק לְךָ יְיָ הַצְּדָקָה וְלָנוּ בּוּשֶׁת הַפָּנִים צוּא דִיר נָאט אִיז דִי צְדָקָה טוּטְט כִּיט אוּנְז פִּיל צְדָקָה אוּן צוּ אוּנְז אִיז אַשָׁאנְד אִין פָּנִים רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר זָאגְט דֶר פָּסוּק כִּיינְט בְּשַׁעַת דִי יוּדִין זָענִין אַרַיבֶּר דֶעם יַם אִיז דֶר פָּסֶל כִּיכָה אוֹךְ אַרַיבֶּר מִיט זַיי. דֶר מִיכָה הָאט גְמַאכְט אַבֶּילְד אוּן אִיז מִיט אִים אַרַיבֶּר דֶעם יַם גְלַייךְ כִּיט אַלֵי יוּדִין עִם שְׁמַיוֹת וְעֹבֵר כְּיִם צְרָה דִי צָרָה אִיז אִיבֶּר גְפָארִין אִין יַם אוּן נָאט הָט פּוּן דֶעסְט וָועגִין גְשָׁלָאגִין דִיא אִינְדִין פּוּן יַם דִי יוּדִין זָאלִין אַרַיבֶּר גִיין דֶעם יַם. דִי בִּילְדֶר הַיִיטִן צְרָה דָם אִיז טַיִיטְש עֶנְג עִם שְׁמַיוֹת בִּי קְצַר הַמַּצָּע בִּהְשְׁתָּרֵעַ עִם מַאכְט עֶנְג דִי שְׁכֵנָה זָאל אַרוֹף גִין הֵיכֶל. דָם זָאגְט דֶר פָּסוּק הָאמְשִׁי מִיר הָאבִּין אַשָׁאנְד אִין פָּנִים וָום מִיכָה הָאט דֶעם בִּילְד גְמַאכְט. פּוּן דֶעסְט וָועגִין הָאסְטוּ מִיט אוּנְז נִטָּאן צְדָקָה אוּן גְשְׁפָאלְטִין דֶעם יַם. רַבִּי יוּדִין זָאגְט עִם שְׁמַיוֹת וְיַצְלוּ בֵית יוֹסֵף גַּם הֵם בֵּית אֵל וַיי יוֹסֵף גַּם הֵם בֵּית אֵל וַיי יוֹסֵף דִי מַעֲנְטְשִׁין פּוּן יוֹסֵף עָנִין אוֹף גְגָאנְגִין קֵיין בֵּית אֵל צוּם בִּילְד וָום מִיכָה הָט גְמַאכְט אוּן נָאט הָאט וַיי גְהָאלְפִין אִין

הכהן אשר היה לו כומרא ויבאו על ליש פמיאם על עם שוקט ובוטח עובדי ע"ג היו והיא מצלחא בידיהן דאת אמר אל עם שוקט ובוטח וכי יש צדקה גדולה מזו הוי לך ה' הצדקה. א"ר שמואל בר נחמני את מוצא שבו ביום שעשו ישראל את העגל בו ביום ירד להם המן ולא עוד אלא שנטלו ממנו והקריבו לע"ג שלהם שנא' (יח קלג פז) ולחמי אשר נתתי לך סלת ושמן ודבש האכלתיך ונתתיהו לפניהם לריח ניחוח ויהי נאם ה' אלהים מהו ויהי א"ר יודן כד"א ויהי למחר ואעפ"כ ומנך לא מנעת מפיהם הוי לך ה' הצדקה. א"ר אליעזר א"ר חנניה מישאל ועזריה אמרו פסוק זה אתה מוצא בשעה שעלו חנניה מישאל ועזריה מן הכבשן נתכנסו כל מלכי האומות עליהם הה"ד (דמ"ל ג) ומתכנשין אחשדרפניא כגניא ופחותא והדברי מלכא והיו כל המלכים האלו מרקקין בפניהם ואומרים להם היתם יודעים שאלהיכם כזה ואתם משתחוים לצלם וגרמתם לו להחריב את ביתו ולשרוף את היכלו ולהגלות אתכם עד עכשיו עד שעשאו יוהן גוש של רוק והיו חנניה מישאל ועזריה טוביהן פניהם כלפי מעלה ואומרין לך ה' הצדקה צידוק הדין הוא ולנו בשת הפנים שאנו מכעיסין לפניך ואתה סובלנו. תניא בשם ר' חייא בנוהג שבעולם אדם שיש לו שדה נותנו לארים למחצה לשליש ולרביע. אבל הקב"ה אינו כן משיב רוחות ומעלה עננים ומוריד גשמים ומפרית מלים ומגדל צמחים ומדשן פירות ולא אמר להפרישׁ לפניו אלא א' מעשרה. לפיכך משה מזהיר ליש[ר]אל עשר תעשר:

(יז) עשר תעשר. מה כתיב למעלה מן הענין לא תאכלו כל נבלה וגו'. ר' עזריה ור' יונתן בר

עין יוסף חגי

לעבוד שם פכלו ומ"מ וכ' ממש: [כד"ל וכיה כזה יוסי מהר]. כל"ל [ומ"ש לכפרים נפניו חגי ח' מעשרה כוי לך ה' כמקש (פ"ק) וכ"ה בסדר תבא כי כל"ל פ"ש: [ויהושיע שמ"ב:יכה עושה לכם נסים כזה]. כל"ל וכ"ה שם בסי כל"ל וגו' דכתן ג"כ ים ניישב כן: [גוש שב רוקן]. פי' קוקן כל רוק: [וכיו הנגיש מ"ו מגביסין].

דר כלחמה. האשתי זיי זענין אועק נגאנגין דינן צום ביילד פון העקט ווענין איז גאט גוועלן כיט זייא אין דר מלחמה. איז נאך דא אנרעכרי צדקה ווי דאם איז דם זאגט דר פכוק לך ה' הצדקה צוא דיר גאט איז די צדקה. רבי יהודה ברבי כימון זאגט מ־ר ועהן נאך אנרעכרי צדקה פון גאט עם שמטיים המה לקחו את אשר עשה כיכה ואת הכהן גנוטן דעם בילד ואם כיכה האט גמאכט כיט דעם באדינר ואם בארינט דעם בילד אוג זענין גקומן אוף דר שטאט ליש אוף באלק ום זענין גזעסן רואנג. האשתי זיי האבן גהאט דעם ביילד פון באדינר זיי זענין זענין זיי נקומן אוג האבן אום גהרגיוט אשטאט ום איז גזעכין רואונג האבן זיי אזו גגלויבט אין דר מלחמה. רבי שמואל בר נחמני זאגט מיר גפינן דעם טאג ום די יודין האבן גמאכט דעם עגל איז גנאנגן זיי דר מן פון היכל אוג נאך מיין זייא האבן גנומן פון כן אוג האבן מקריב צום עגל עם שמיים ולחמי אשר נתתי לך סלתי ושמן ודבש האכלתיך וגו' ואהבתיך גאט זאגט מיין ברוש וואם איך האב דיר גגעבן זענין מיר בולין כיט האניק צום עסן אוג ה' רם גגעבן צום עגל דם כיינט מיין דעם מן ום הט גהאט אלי מעטים פון מהל כיט האניק האבן זייא דעם מן גגעבן דעם עגל ניהי נאום ני אוג גאט זאגט עם איז אזו גוועלן ואם כיינט ער עם איז אזו גוועלן האט רבי יודן גזאגט עם איז אוך כארגין ווייטר גנאנגין דר מן האשתי היינט האבן זיי אים גגעבן צום עגל פון דעסט ועענין אוך מארגין איז ווייטער גנאנגין מן רבי אלעזר זאגט פון רבי תנינא ועענין דעם פסוק האבן גזאגט תגניה מישאל ועזריה בשעת זיי זענין ארום פון קאלך אובן האבן זיך דענקאלט איין גזאמלט אלע כלבים פון די אומות עם שמיים ובתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחתא עם הט זיך איין גזאמלט אלי הארין גרוסי אוג קלייע אוג אלי מלכים אוג האבן עשפינן די יודין אין די פעניכר אוג האבן זיי גזאגט איר וויסט אז איער גאט קאן העלפין פון קאלך אובן אוג הט זיך גבוקט צום צלם ום גבוברנצר האט גמאכט אוג איר האט גורם גווען אז גאט זאל חרוב מאכן זיין הוז אוג פאר ברענין זיין היכל אוג פאר טרייבין אייך אין גלות בייז היינט. האבן זיי אזו פיל גשפינן בין עם איז גוואירין אכטיך פון שפייאכץ. האבן חגניה מישאל ועזריה אוף גהובן וייערי אוגין צו גאט אוג האבן גזאגט לך ה' הצדקה צוא דיר גאט איז דם גרעכטיגקייט ולנו בושת הפנים אוג אונז איז אשונדר אין פנים אוג אונז איז אשונדר אין פנים מיר דער צערנין דיר אוג דוא שוקט אלם ליידין. מיר האבן גלערינט פון רבי חייא ועענין דר כנהג איז בי דר ועלט אייער הט אפעלד גוט ער זיא אועק אייענם אוף שוחפות צו נעמן אהלפט אודר אדריטיל. אבר גאט ברוך הוא איז ניט אזו ער מוכט בלאזין ווינטין אוג ברענגט ואולקנם אוג גוט רענין אוג גוט טויא אוג מאכט ואקסין אלי שקראצונג אוג כאכט פעט די פירות אוג ויל ניט מיין נאר אצענטיל דר פון מעשר צום כתן ולוי. דם זאגט דר פכוק לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים דר ואם גוט ניט דעם כנעשר איז זייער אשאנד אן פנים דרום דאט משה אן גזאגט איר זאלט נעבין מעשר פון אייער תבואה עשר תעשר אובן אין דר פרשה איז נשטאנין לא תאכל כל נבלה איר זאלט ניט עסין קיין נבילה נאך דעם שמיים

חני ורבי יצחק ברבי מריון [ב"ר יוסי בר חנניה אומר האובל פירותיו מבלים כאלו אובל גבלות וטרפות מה טעם לא תאכלו כל נבלה וכתיב בתריה עשר תעשר. ור' אבין בר רב הונא ב"ר אבא אמר האובל פירותיו מבלים ומעשר עני חייב מיתה. א"ר יצחק בשלשה מקומות כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו אחד לענינו ואחד לענין תורה ואחד לענין מעשרות. לענינו דכתיב (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך. מה כתיב אחריו הנה אנכי שולח מלאך לפניך. לענין תורה דכתיב (שם לד) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך. מה כתיב אחריו ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה. לענין מעשר דכתיב למעלה לא תאכלו כל נבלה וגו' וכתיב בתריה עשר תעשר. אמר הקב"ה אל תגרמו לי לבשל גדיים בחלב אמותיהן עד שהן במעי אמותיהן שאם אין אתם מוציאין מעשרותיכם בראוי רוח אחת של קדים אני מוציא ומשדפתן כד"א ושדפה לפני קמה (מלכים ב יט):

(יח) עשר תעשר. בשביל שתתעשר. עשר כדי שלא תתחסר. רמז למפרשי ימים להפריש א'

עין יוסף מן

(יז) אחד לענינו. פי' לגופו: [לענינו דכתיב לחשוק בכורי אדמתך וגו']. לא תבשל גדי בחלב אמו וזהו לגופו. זה דכתיב במדרש משם כתיב תחכי תחכי תחכי שולח מלאך לפניך ללמד דכוותא במדרש לשום דרכם לנגח מחמתו שכבני כתוביה כם לשון אחד הא למה נ"מ זה שכתיב תחכי תחכי תחכי שולח מ. ללך זהו לענינו: כתב לך את הדברים כתלמ"ד בקב"ה למשה עד דכתיב כי על פי הדברים כתלמ. לענין מעשר כו'. כ"ל (מ"ב) וכ"ה בילקוט וכוזה פלגי לך הדברים לקוחים מפסיקתא רבתי פ' עשר תעשר לפניה עם כתב בקב"ה ליתן תורה כו' תמר תיקון כגמול תיבה"ל מקויימה יותר מכם עם כיה לו לאכול בשר בחלב מ"ש לו נהכול הלב עד שירחץ ידיו מן בשר ותה כשבשה להתם נאכרים בניה: כם בשר בחלב ואכלתם כו' וכיון שסילקם הקב"ה בתשובה זו אמר למשה עד שתעשר פניהם כתב לך את הדברים כתלמ כו'. וכה הו דברים כי על פי הדברי' כתלמ כדתי בניה ר"ל הדברים שאמרתי לה תבשל שבזה נסתלק כמלאכים סוכל לכתוב את תורה וכדתי בניה עמך וזה עם מלאכי' וזה כעניו רומז כמדרש כלון כמ"ם עד דכתיב בכנ"ך שמשל זה כיה שגור בפיכם. [וכן פי' מפל. זה בב"ר פ' נ"ל גבי מלכרכם ויולפ מופו כחולפ]. וכ"ל בעוד שכתיב בהגלין הדבור הקולים לומר שעשה עת לעשות שנסתלק הקטיגוריא (כי. תפריס): [נבשל גדיי' מן

(יח) עשר תעשר. בשביל שתתעשר. [למען מהכלל דכיה די שיאמר עשר כל תבואת זרעך הלא לומר בשביל שתתעשר. וכ"ב זה טוב עשר תעשר וגו' למה נאמר בשביל גדי בחלב אמו: [שם מין חחם מוליחין]. כ"ל:

בחלב אמותיהן כו']. כלומר שילקה שתכואתם בזמן שעדיין גדיים כלומר רכים ויונקים מן הקיקיון הלא הגמר בשולם. וכן כוונת סב"ה וב עשר תעשר וגו' למה נאמר בשביל גדי בחלב אמו: [שם מין

די פֿרשה פון כַּעשֶׂר גֶעבּן רַבּי עֲזַריָה בּר חַגי אוּן רַבּי יִצְחָק בּר יָרון זָאגן פון רַבּי יוֹסי וועגן דָאם נוייזם מיר דָער וָואס עָסָט זייני פֵּירות. אוּן גוּט ניט קיין מַעשֶׂר איז גלייך וויא ער עָסָט נְבֵילות אוּן טְרֵיפות. דרום שְׁטַייט די פַּרשָׁה פון כַּעשֶׂר לָעבּן דָר פַּרשָׁה פון נְבילות. רַבּי אָבִין בּר רַב הוּנָא זָאגט פון רַבּי אַבָּא וועגן דָר וָוס עָסָט פֵּירות אוּן גוּט קיין מַעשֶׂר עָנִי איז עֶר חַייָב מִיתָה. רַבּי יִצְחָק זָאגט דריי מָאל שְׁטַייט אין דָר תּוֹרָה לא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ אַלְסָט ניט קָאכּן קיין ציגן פְלייש אין דָר מִילָה פון דָר מוטָר. דָם מייגט מען ניט עָסן קיין פְלייש מיט מִילָה. וָואס דָארף מיר שְׁטַייגן דריי מָאל. דָר תירוץ איז אין מָאל שְׁטַייט צוּ דָר זָאך אַלְיין אז מען זָאל ניט עָסן קיין פְלייש מיט מִילָה. דָאס אַנדרי מָאל שְׁטַייט כתוב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית נָאט הָאט נָזָאגט צוּ מֹשֶׁה שְׁרַייב דִיר אוֹף די תּוֹרָה וָוארום דורך די רַייד בִּין אִיךְ מִיט דִיר כּוֹרֵת בְּרִית. וָוארום בְּשָׁעַת משֶׁה איז גקוּמֶן נָעכטן די מַלְאָכִים גָזָאגט צוּ זַיי קָער די תּוֹרָה. הָאט זַייא נָאט גָזָאגט דָאס קיינד פון אַיזוד וַייסְט אוֹךְ דָעם דין גיט עָסן קיין פְלייש מיט מִילְכִיקְס. אוּן אז עָר עָסָט מִילָה וָואשְׁט עָר דִיא הֶענד נָאךְ דָעם עָסָט עָר פְלייש. אוּן איר עָנְט גוֹעָן בַּייא אַבְרָהָם אָבִינוּ איין מָאל הָט עָר אַייךְ גֶגעבּן פְלייש מיט מִילָה הָט איר גֶגעסן. אָזוֹ הָאבּן די מַלְאָכִים אוֹף גֶהערְט מְקַטְרֵג זַיין הָאט נָאט גָזָאגט צוּא משֶׁה אַצונד אַז דִיא מַלְאָכִים הָאבּן אָפּ גטְרֶעטֶן קָאנְטְשׁ שְׁרַייבּן די תּוֹרָה אוּן אִיךְ וועל מִיט דִיר כּוֹרֵת בְּרִית זַיין ניט מִיט די מַלְאָכִים. עָס איז אַמְשָׁל בַּייא דָר וועלְט אַייגֶר זָאגט צוּם אַנדרין כָּל זְמַן דו גַייסְט אין די שִׁיךְ צוּ טְרֶעט דִיא דָערְנָר פון דָר עָרד. אָזוֹ הָאט נָאט גָזָאגט כָּל זְמַן דִיא מַלְאָכִים הָאבּן אָפּ גטְרֶעטֶן שְׁרַייב אוֹף דִיא תּוֹרָה. דרום שְׁטַייט דָאךְטָן לָעבּן קַבָּלַת הַתּוֹרָה לוֹ הבשל גדי בחלב אמו ניט עָסן קיין פְלייש מיט מילכיקס צוּ וויזן אז דָר מיט הָט נָאט אָפּ גזָאגט די מַלְאָכִים פון קַבָּלַת הַתּוֹרָה. דָאס דריטע מָאל שְׁטַייט דָא לָעבּן מַעשֶׂר נָאט זָאגט זָאלְסָט ניט גוֹרֵם זַיין אָפּ צוּ קָאכּן די צִיגֶעלַאךְ בְּשָׁעַת עָס איז נָאךְ אין די גֶדֵרים פון דָר מוטָר אוּן עָס זַייגט נָאךְ פון דָער עָרד עָס איז פַארטיג זָאל דָעמְאלְסְט ניט אוֹם גְשָׁלָאגן ווָערן. וָוארום אז איר וועט ניט עָסן קיין מַעשֶׂר וועל איךְ בְּרֶענגן דָעם כְּזֵרַח וויינט אוֹן עָס אוֹם קָלַאפְּן דיא תְּבוּאָה אַייגֶער עָם וועט

זאלסט

מן עשרה לעמלי תורה . את כל תבואת זרעך אם זכיתם טוף שהם יוצאין לזרוע השדה ואם לאו טוף שהיוצא השדה מהגרה בכם זה עשו דכתיב בו וילך עשו השדה לצוד ציד (בראשית כה) . ד"א את כל תבואת זרעך אם זכיתם סופך למיפק לחקלך וחמי על מה צריך מטר והתפלל ותענה ואם לאו סוף ששונאי ישראל יוצאין לקבור את בניהן בשדה. שנה שנה אין מעשרין משנה לחברתה ד"ר עקיבא . ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך . אם תעשר דגנך . ואם לאו דגני שנא' (הושע ג) לכן אשוב ולקחתי דגני בעתו . אם זכיתם תירושך ואם לא תירושי במועדו אמר רשב"ל אמר הקב"ה אני אמרתי לך שתהא מוציא מעשרותיך מן המובחר הא כיצד בא בן לוי אצלך אם נתת לו מעשר מן המובחר אני נותן לך מן המובחר שנא' (דברים כה) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב . ואם נתת לו מן החפוריות מן הקטניות יש לי ליתן לך כמותו שנא' (דברים כה) יתן ה' את מטר ארצך אבק ועפר . ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך וגו' ר' יהודה בר סימון אומר אמר הקב"ה אם יש לך ד' בני בתים יש לך בשמחת בחגך

עין יוסף — אתה

תבואת זרעך כיולא בכולם תין לי מלא תבואת זרעך שתייבת במעשר כדכתיב יפרקיטיון וכל שאר מיותים מכון ת"ל את כל דכולי מלי למימר את תבואת מלי כל לרבות רבית ופרקמטיא וכל דבר שמדיות בו עכ"ל ובגלאה שכ"ל כתן שלא תתחסר . את כל תבואת זרעך רמז למפרשי ימים להפרישן ר' מן עשרה לעמלי תורה . כיולא בכולם שנה שנה אין מעשרין משנה לחברתה כיולא בכולם מהגרה בכם]. ר"ל שתבואת זרעך יהיה נאותה כיולא בכולם : [למיפק לחקלך ותמי עלמא לריך מיטרא ומתפלל ונענה] . כ"ל (ת"ל) וכ"כ כיולקוט ופי' הקלך שדך . תכי' כרכינו בחיי ס' זו הגירסא כמו כאן ונראה לכן לקיים הגירסא שלפנינו על

אתה

מנה לריך מעכר משום דמיתת בתענית ט' דלפעמים מעכר בשבת וכשבת עם : ז' [שמין מעשרין משנה לחברתה] . פיל' מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה ולא מפ רוש שנה שעברה על פירות שנה זו משום דכתיב כיולא בשדך . שנה שנה . וע' תרומות פ"ו ס"ב ס"ג בכורות ל"ג וכספרי ס' זו : [ול"ל תירוסי שנה' ותירוסי למועדו (שם) תמר רשב"ל] . כ"ל שכתב תיכות ותירוסי במועדותם פ"ש על כן תשוב ולקחתי וגו' : [החפוריות] . כוס מין נרגוע שבתכוכ: תמר הקדוש כ"ב ים לך תרגמה כני בית שנתמר (דברים טז) כ"ל :

לערכאות

פֿאַרטשיג וֹוערין עֶם שְׁטַיִיט וְשַׁדָּפָה לְפָנֶי קְדֵה עֶם וָעט אוֹם קֶאפֿין אַיידָער עֶם וָעט וָוערין שְׁטַיִיאָנדיגע הִבוֹאָה . עֶשֶׂר תְּעַשֵּׂר זָאלְסְט גֶעבִּן כַּעֲשֵׂר כִּרְבִי דוֹ זָאלְסְט רַיִיךְ וָוערין אוֹג דוֹ זָאלְסְט גֶעבִּן כַּעֲשֵׂר כִּרְבִי זָאלְסְט נִיט נְכוּגֶערְט וָוערין פּוֹן דַיין פֵּר טָעגִן . אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ זָאלְסְט גֶעבִּן כַּעֲשֵׂר פּוֹן דָר תְּבוּאָה וָום דוֹ הָאסְט פַּאר זַייעט זוֹג עֶם אִיז אוֹף גְוואקסִן . אוֹג פּוֹן בַּאנֵן אִיז אֶפּ גְלֶעזִיבְט אַז טָעג דָארְף גֶעבִּן כַּעֲשֵׂר פּוֹן דַיְנסְט פּוֹן הַאנְדִיל עֶם שְׁטַיִיט אֵת כָּל תְּבוּאוֹת וָואס דָארְף מִיר שְׁטַיִין דָאס וָואדְט אַלִי קוּמְט צוּ וַיִיזֶן אַלִי זַאכֶן וָום אִיז גְלַיִיךְ צוּ תְּבוּאָה דְהַיְינוּ הַאנְדְלֶין אוֹדֶר אַנְדֶרֶי פַּר דִינְסְטִן דָארְף טָעג פּוֹן אַלִיטָעג גֶעבִּן כַּעֲשֵׂר . דִ"א וָום פָּארִין אִין וַויטִין וָועג אוֹף יָמִים זוּכִין הַאנְדְלֶיג זָאלֶן זַיי גֶעבִּן כַּעֲשֵׂר פּוֹן זַייעֶר פַּר דִינְסְט צוּ דִי הַלְמִידֵי חֲכָמִים וָום מִידִיגִן זִיךְ אוֹף דָר תּוֹרָה הַיּוֹצֵא הַשְּׁדֵה שָׁנָה שָׁנָה דָר פָּסוּק זָאגְט מִיר וָועְטְסוּ גֶעבִּן כַּעֲשֵׂר אֵיין יָאר וָועְטְסוּ זוּכֶה זַיין צוּא גֶעבִּן כַּעֲשֵׂר דָעם אַנְדֶרֶן יָאר . אוֹג אוֹב נִיט וָועְלְסְט אִיךְ שִׁיקֶן דָעם וָום גַייט אַרוֹם אוֹף דָעם פֶּעלְד אוֹג וָועְסְט זִיךְ רַייצִין מִיט אַיִיךְ . דָם מִיינְט מָען עֶשֶׂר תְּעַשֵּׂר וָום עֶם שְׁטַיִיט בַּיִיא אִים עֶשֶׂר אִישׁ שָׂדֶה עֲשֹׂה אִיז גְוואקסִן אַמָענְטְשׁ פּוֹן פֶּעלְד נִיט גְלֶעכְן אִין שְׁטוּב אַז וִוי יַעֲקֹב אָבִינוּ אִיז גְוואקסִן אִין שְׁטוּב אוֹג גְלֶעריְנְט הוֹרָה וָועְט עֲשׂוֹ צוּ גְעמְכִן דִי תְּבוּאָה בַּייא אַיִיךְ . נָאךְ אַפְּשִׁט אִיז אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ אוֹב דוּא וָועְסְט גֶעבִּן מַעֲשֵׂר וָועְסְטוּ זוֹכֶה זַיין צוּ גִיין אִין פֶּעלְד אוֹג זָעהֶן אוֹב דָם פֶּעלְד דָארְף הָעבְּן וָועְסְטוּ בָּעמֶין צוּ גָאט וָועְט דִיר גָאט גֶעבִּן הֶעגִן אוֹג אוֹב נִיט וָועְסְטוּ אַרוֹם גִיין קְבָרִים גְרָאבֶּן אִין פֶּעלְד פַּאר דִיא שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל שָׁנָה שָׁנָה יָאר בֵּיי יָאר דָער פְּכוּק וַויְט כִּיר מֶען טָאר נִיט גֶעבִּן מַעֲשֵׂר פּוֹן דָער תְּבוּאָה פּוֹן אַיִין יָאר אוֹף דָעם אַנְדֶרֶן יָאר . אַז זָאגְט רַבִּי עֲקִיבָא וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם דְגַבֵּי אוֹג דוּ זָאלְסְט עֲסִן דָעם מַעֲשֵׂר אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פַּר גָאט דָארְט וִוי עֶר וָועְט אוֹם דָער וַויילִן צוּא מַאכִן רוּגֶען זַיין נָאמְן דָארְט וָאלְסְטוּ עֲסִן דָעם כַּעֲשֵׂר פּוֹן דַיין קָארְן . וָועְסְטוּ גֶעבִּן כַּעֲשֵׂר הַייסְט דָם דַיין קָארְן אוֹג אוֹב נִיט הַייסְט דָם מַיין קָארְן עֶם שְׁטַיִיט לְבֵן אַשִׁיב לְבַלְקְחָתִי דְגַבֵּי בְּעִזְתּוֹ גָאט וָאגְט דְרוֹם אַז אִיר הַיט נִיט מִינִי מִצְוֹת וָועל אִיךְ צוּ גֶעמְן פּוֹן צַייךְ מַיין קָארְן . וָוארוּם אַיידָר מֶען גִיט אֶפּ דָעם מַעֲשֵׂר אִיז דִי תְּבוּאָה נָאסְט נָאךְ דָעם אִיז דָעם מֶענְטְשֶׁנְס מְאג מֶען עֲסִן וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֲדוֹ אוֹג אִיךְ וָועל צוּ גֶעמְן מַיין וַויין אִין דָר צַייט וָום עֶם וָועְרְט פַּארְטִיג . וָועְסְטוּ גֶעבִּן כַּעֲשֵׂר וָועְט דָם זַיין דַיין וַויין אוֹג אוֹב נִיט אִיז דָאס מַיין וַויין . רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ זָאגְט נָאט זָאגְט אִיךְ הָאב דִיר גְהַייסִן גֶעבִּן מַעֲשֵׂר פּוֹן דִי בְּעִסְטְוּ וָום דוּ הָאסְט . אַז דָר לֵוִי קוּמְט צוּ דִיר נָאךְ דָעם מַעֲשֵׂר וָאלְסְטוּ זָעהֶן פּוֹן בְּעִסְטִין אִים צוּא גֶעבִּן וָעל אִיךְ דִיר אוֹךְ גֶעבִּן פּוֹן בְּעִסְטְוּ אוֹצָר פּוֹן הִימֶל עֶם שְׁטַיִיט יִפְתַּח יְיָ לְךָ אֵת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב נָאט וָועט דִיר עֶפְּנִין זַיין גוּטִין אוֹצָר פּוֹן הִימֶל . אוֹג אוֹב דוּא הָאסְט אִים גֶגעבִּן פּוֹן דִי עֶרְגְסְטֶע תְּבוּאָה זָאגְט נָאט הָאב אִיךְ דִיר אוֹךְ צוּ גֶעבִּן כְּנֶגֶד דָם עֶרְגְסְטֶע עָכ שְׁטַיִיט יִתֵּן יְיָ אֵת כְּסֵי אַרְצְךָ אִבָּק וְנִקְבָּר נָאט וָועט גֶעבִּן דָעם רֶעגְן פּוֹן דַיין לַאנְד אַזוֹ וִויא שְׁטוּב אִין עֶרֶד עֶם וָועט נִיט וָואכְסִן דַיין תְּבוּאָה וּבְאוֹ הַלֵּוִי כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמְּךָ דָר לֵוִי וָועט קוּמְן צוּ דִיר בָּעמֶין דָעם מַעֲשֵׂר וָוארוּם עֶר הָט נִיט קֵין חֵלֶק אוֹג קֵין אֶרֶב טִיט דִיר אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי כִּיכוֹן וָאגְט נָאט וָאגְט אִים דוּ הָאסְט פִּיר

בני

אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ואני יש לי ד' בני בית הלוי והגר והיתום והאלמנה שלי וכלן בפסוק אחד . אם אתה משמח את שלי ואת שלך בבית ביתים טובים שנתתי לך אף אני משמח את שלי ואת שלך בבית הבחירה שנא' (ישעיה ט) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי אמן וכן יהי רצון :

פרשת שופטים

(א) **שופטים ושוטרים** . זש"ה מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל (תהלים קמז) דבריו אלו דברי תורה חקיו אלו המדרשות . ומשפטיו אלו הדינין . לא נתן הקב"ה את התורה ואת המשפטים אלא לישראל בלבד . ומנין אתה למד שישראל ועכו"ם שיש להם עסק זה עם זה שאסור לישראל לומר לעכו"ם לך עמי לערכאות שלכם ושהוא עובר בלאו שנא' לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום הללויה . והלא או"ה נצטוו על הדינין כהיא אחת מז' מצות שנצטוו בני נח . ומהו משפטים בל ידעום אלו דקדוקי הדין . שכך שנינו מעשה ובדק בן זכאי בעיקצי תאנים . ובני נח הורגים בעד אחד ובדין אחד ושלא בהתראה . משא"כ בישראל. לפי שדיני ממונות בג' ודיני נפשות בכ"ג . וכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש וגו' . וצריכין דרישה וחקירה . כיצד בודקין את העדים מכניסין אותן ומאיימין עליהם . ועוד היו בודקין בז' חקירות באיזה יום באיזה שבוע באיזה חדש בכמה לחדש באיזה שעה באיזה מקום מכירין אתם אותו התריתם בו כראמרינן במסכת כתובות . וכן את מוצא בפרנסי ישראל שלא נשתבחו אלא

על עין יוסף

(א) **לערכאות** פי' בתי דיינין : [ממשמ וכדק כן בכתי כו']. ומע"פ שתמרו בכך וכך בהדם לחפ"כ שיתלין להם בחיוב יוסף כשכת כיוב . ועיין בכ"י רש"ס דסנהדרין כטעם : [בחיוב שעכ]. ל"ל ממשמ שכיו עדים כשידיעם על תוכ"ד שקבלו עדותן בחיוב שעכ]. שת כנפש שהת כתחנה ובדק ביכ"ז את כעדים שם שוקלי כתחנה כיו דקיק שו נפשם תולי יכולו לידי שכחשמ ויבטל את עדותן: [ועוד לכזשמ דכלל"ם נפ מיקומי (רש"י) : [מכירין אתם לותו] . הסכרוב ממ כוב כבו"ם וזו תיכף מן כתקירות שמכירות לידי כזשמ שיוב כיו נודקים] . ל"ל תמר שתיישו עליכן כיו ג דקי' לותן בשבע מקירו: [בחיוב יוס] על שבת : [בחיוב שבוע] . על יוכל: [בחיוב שנה כחיוב הדם]. כל"ל ול"ל בחיוב שנה על שבוע: [בכשמ להדם] .

ס'

בְּנֵי בַּיִת וְאַלְמָנוֹ זַי מַאכְן פְּרַיִיגֶן . דַיִין זוֹן . דַיִין טָאכְטֶר . דַיִין קְנֶעכְט . דַיִין דִינְסְט . אוּנ אִיךְ הָאבּ פִּיר בְּנֵי בַּיִת . דֶר לַיְי . דָעָר גֵּר . דר יָתוֹם . דִי אַלְמָנָה . דָאס זָענִין כַּיינִי בְּנֵי בַּיִת וְועסְטוּ דֶר פְּרַיִיגֶן כַּיינִי פִּיר כִּים דַיינִי פִּיר אוּנ דִיא יָמִים טוֹבִים וְאם אִיךְ הָאבּ דִיר גֶנֶעבְּטן . וְועל אִיךְ דָעָר פְּרַיִיגֶן כַּיינִי כִּים דַיינִי אִין וְרוּשָׁלַיִם לֶעתִיד לָבוֹא עִם עֶכְיוּט הַבְּנִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי אִיךְ וְועל בְּרָעגְנִין זַייא אִין הַיילִיגֶן בְּאֶרֶג אוּנ אִיךְ וְועל זַייא דָעָר פְּרַיִיגֶן אִין כִּין שְׁטוּב פּוּן תְּפִלָּה דָאס אִיז דָעָר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמֵן :

שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים דָם זָאגְט דָר פָּסוּק נִיט דִּבְרֵי לַיַּעֲקֹב נָאר זָאגְט זַיינִי רַיידְ דָאס כַּיינְט טָעַן דִיא תּוֹרָה צוּ יַעֲקֹב חוּקָיו זַיינִי גֶעזַעץ דָאס כַּיינְט כֶּען דְרַשּׁוֹת וְואס זִיא חֲכָמִים דַרְשֶׁינֶן יִמְשְׁפָּטָיו אוּנ זַיינִי מִשְׁפָּטִים דָם כַּיינְט טָעַן דִינִים . הֶט אַלֶם נָאט גֶעבְּעִן נָאר צוּ יַעֲקֹב כִּיט דִי קִינְדֶר אוּנ נִיט צוּא דִיא עוֹלָם . אוּנ פּוּן וַאנְעֶן וַיים אִיךְ אַז אִיוּד כִּיט אֵיין עוֹלָם הָאבְּן צַיין עֶסֶק מָאר דֶר יוּד נִיט זָאגְן צוּם עוֹלָם לָאמִיר נַיין צוּא דִיינִי שׁוֹפְטִים פְּרָעגְן דָעם דִין אוּנ עָר אִיז עוֹבֵר אוֹף אַלֶּאוֹ אוֹב עָר זָאגְט אַז וְויא עָם שְׁטַייט לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם נָאט הֶט אַז נִיט גָּמאן צוּ קֵיין נִיט פָּאלְק אוּנ מִשְׁפָּטִים הָט עָר זַיי נִיט גֶמאכְט וְויסְן . נָאר דִי יוּדִין וַייסְן פּוּן מִשְׁפָּטִים . אוּנ חָאטְשׁ דִיא אוּמוֹת הָעוֹלָם זָענִין דָאךְ אוֹךְ מְצוּוֶה גְּוואָרְן אוֹף דָר מְצָוָה פּוּן דִינִים דָם אִיז דָאךְ פּוּן דִי זִיבְּן מִצְוֹת וְואס דִי בְּנֵי נֹחַ זָענִין מְצוּוֶה גְּוואָרְן . נָאר פּוּן דֶעסְט וָועגִין דִי רַעכְטִי דִינִים וִי אַז מְדַקְדֵק זַיין דִיא עֵדוּת הָאט עָר נָאר כְּדַיָּנָא גְּוואָרְן צוּ דִי יוּדִין . אַז הָאבְּן מִיר גְּלֶעזִינְט עָם אִיז גְּוואָן אַמַעשֶׂה זָענִין גְּקוּמֶן צְוויי עֵדוּת צוּא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אוּנ הָאבְּן גְּזָאגְט מִיר הָאבְּן גְּזֵעהֶן וִיא אֵיינֶער הָאט גְּהַרְגֶעט אַמַענְטשֶׁן אוּנְטֶר אַמַיימְל בּוּם . הָט עָר זַיי גְּפְרָעגְט וָאסֶרֶע שְׁטֶעקְעלַאךְ אִיז גְּוואָן אִין דִיא טַיימְלִין גָּרָאבֶּע צוּא דִיעֶר מָאכְר וָעם עֶפֶּיס זַיין צְוויֶשֶׁן זַיי הַכָּהָשָׁה . אֲבֶר דִי בְּנֵי נַח זַיי הַרְגֶענֶן אַמַענְטשֶׁן כִּיט אַיין עֵדוּת זַייא דְאךְ פִּין זַיין צְוויי עֵדוּת אוּנ אַיין דַיין מִשְׁפָּט נִיט כִּין דְרַיי דַיינִים אוּנ אֶן הַתְרָאָה . וְוארוּם בַּייא יְוִדִין בְּרוּכְט טָעַן הַתְרָאָה אוּנ צְוויי עֵדוּת אוּנ דְרַיי בַּיִת דִין . דִי דְרַיי בַּיִת דִין אִיז נָאר צוּ עֶלְד זָאכֶן אֲבֶר צוּ דִינִי נְפָשׁוֹת דַארְף כֶּען הָאבְּן דְרַיי אוּנ צְוואַנְצִיג דַיינִים עֶם שְׁטַייט לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בַּאיין עֵדוּת זָאל נִיט הָעלְפִין זַיין עֵדוּת זָאגְן צוּ כִּין שׁוּם זָאךְ . אוּנ טָעַן דַארְף דִי עֵדוּת נוּט פָּארְשְׁטַיין אוּנ בּוּדְקְ זַיין . אוּנ אַז הָט דָם בֵּית דִין גְּטָאן כִּיט דִי עֵדוּת . טָעַן פְּלֶעגְט זַייא אַרַיין גֶעמֶן אוּנ מַאכְן אוֹף זַייא אַפָּארְכְט . אוּנ זִיבְּן שְׁאֵלוֹת הָט טָעַן זַיי גְּפְרָעגְט . וָואסֶר טָאג . וָואסֶר וָאךְ . וָואסֶר חוֹדֶשׁ . וויפִיל טָאג אִין חוֹדֶשׁ . וָואסֶר שָׁעָה . וָואסֶר אוֹרְט . צוּ קָאגְט אִיר אִים נוּט . הָאט אִיר אִים נוּט כִּתָרָה גְּוואָן .

עַל יְדֵי הַדִּין בִּשְׁמוּאֵל כְּתִיב (שמואל ו ז) וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית אֵל וְגוֹ׳. וְאַף דָּוִד לֹא נִשְׁתַּבַּח אֶלָּא עַל יְדֵי הַדִּין כְּמָה דִכְתִיב (ד״ב ח יח) וַיִּמְלֹךְ דָּוִד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיְהִי עֹשֶׂה מִשְׁפָּט צְדָקָה לְכָל עַמּוֹ. וְאַף יְהוֹשָׁפָט כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַזֵּק בְּמַלְכוּת לֹא נִתְעַסֵּק בְּעִסְקֵי מַלְכוּת וְלֹא בְּעוֹשֶׁר וְלֹא בִּכְבוֹד וְלֹא בְּד״א אֶלָּא בְּדִין שֶׁנֶּאֱמַר (ד״ב כ י) וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשָׁפָט וְגוֹ׳ וַיִּתְחַזֵּק עַל יִשְׂרָאֵל מַהוּ וַיִּתְחַזֵּק שֶׁנִּתְחַזֵּק וּמִינָה אֶת הַדַּיָּנִין וְאוֹמֵר (שם) וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בִּדַּרְכֵי ה׳ וְעוֹד הֵסִיר אֶת הַבָּמוֹת וְאֶת הָאֲשֵׁרִים מִיהוּדָה. נִסּוֹת רוּחַ הָיְתָה בּוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ. אֶלָּא שֶׁמִּינָה דַּיָּנִין עֲלֵיהֶן הַיּוֹדְעִין לִלְכֹּת בִּדַּרְכֵי ה׳ שֶׁנֶּאֱ׳ (ירמיה יח) וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה׳ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט וְאוֹמֵר לַדַּיָּנִין רְאוּ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא. וּמַה מֹשֶׁה שֶׁלֹּא נִצְטַוָּה עַל הַדַּיָּנִין אֶלָּא מַמָּה שֶׁא״ל יִתְרוֹ שֶׁנֶּאֱ׳ (שמות יח) וְאַתָּה תֶּחֱזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חַיִל וְגוֹ׳ הוֹשִׁיב כַּנְהֶדְרִין. אֲנוּ שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּתוֹרָה לְמִנּוֹת סַנְהֶדְרִין שֶׁנֶּאֱמַר שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן לְךָ עֵאכ״ו. וּמִנַּיִן שֶׁהוֹשִׁיב מֹשֶׁה כַּנְהֶדְרִין עַל יִשְׂרָאֵל דִּכְתִיב וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי חַיִל וְגוֹ׳. וְאַף יְרוּשָׁלַיִם לֹא נִשְׁתַּבְּחָה אֶלָּא עַל יְדֵי הַדִּין שֶׁנֶּאֱ׳ (ישעיה א) וְיִצָּא לָךְ שֵׁם בַּגּוֹיִם בְּיָפְיֵךְ וְגוֹ׳ וְאֵיזוֹ הִיא הוֹד שֶׁהָיְתָה לָהּ הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הַדִּין שֶׁנֶּאֱ׳ (שמות כג) וְדַל לֹא תֶהְדַּר בְּרִיבוֹ. וְלֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא עַל קַלְקוּל הַדִּין שֶׁנֶּאֱ׳ (יחזקאל כג) מְטַמְּאוֹת הַשֵּׁם רִבַּת הַמְּהוּמוֹת שֶׁם שֶׁהָיְתָה מְלֵאתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ. וְכְתִיב (ישעיה א) מְלֵאתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים ע״י שֶׁהָיְתָה מְלֵאתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ. לְכָךְ אָמַר לָהֶם יִרְמְיָה לֹא הַאֲמִינוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְכֹל יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל וְגוֹ׳ (מיכה ד) כְּתִיב (שם) מְחַטֵּאת

עין יוסף

נביאים

סי׳ ל׳ נכ״ת ס״ק כ׳: [ומ״ש לדיינים כלו כי כמשפט (תהלים פ״ב ב׳) כתורה (דברים ט״ז): [ויש לך שם נגוים כוח] . כנה כל׳ כזה לא כתיב ביכופטט רק כתיב כו (ד״ב כ׳ יט) ביפיך וגו׳]. כי כלול כוח בכללו מאד שמתי עליך:[עוזות בכניה כלמו מה תחם עושים כי לא נמדד הנפקו כי לכ׳ וכני שטות כי ותנ׳]. כשופפים נקרבה דם נדיקים:

אוּג אָזוֹ גְּפִינָן מִיר דִי אַלְי שׁוּפְטִים פּוּן דִי יְהוּדִין זָעְנִין נָלוֹבְט נְוָואָרְן מִיט דָעם וָואם זַיי הָאבְּין גְּטִשְׁפְּט דִי יְהוּדִין. בֵּיי שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא שְׁטַייט הָלַךְ מִיבִי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסבב בֵּית אֵל עָר פְּלֶעגְט נַיין יָאר בַּיי יָאר אַרוּם רַיְינְגֶן אַלְי שְׁטֶעט פּוּן דִי יְהוּדִין צוּא מְשְׁפְּטִין זַיְיא. אוּג דָּוִד הַמֶּלֶךְ אִיז גְּלוֹבְט נְוָואָרְן נָאר כִּיט דָעם וָוָם עָר הָט גְּמִשְׁפְּט יְהוּדִין עָם שְׁטַייט הָיְתָה עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל עַמּוֹ דָּוִד הָט נִטְאָן מִשְׁפָּט אוּג צְדָקָה צוּא אַלְי יְהוּדִין. אוּג אָזוֹ יְהוֹשָׁפָט הַמֶּלֶךְ אַז עָר אִיז נְוָואָרְן שְׁטַארְק אִין זַיין מְלוּכָה הָט עָר נִיט עוֹסֵק נְוָואָרְן אִין דֶּר מְלוּכָה אוּג קַיין עֲשִׂירוּת אוּג כָּבוֹד נָאר פּוּן מִשְׁפְּטִין דִיא יְהוּדִין עָם שְׁטַייט הָיְתָה יְהוֹשָׁפָט נִתְחַזֵּק עַל יִשְׂרָאֵל יְהוֹשָׁפָט הָט זִיךְ גְּשְׁטַארְקְט מִיט זַיין מְלוּכָה אוֹף דִי יְהוּדִין דָּם מֵיינְט מָעַן עָר הָט זִיךְ גְּשְׁטַארְקְט אוּג הָט אוֹף גְּנוּמֶן דַיְינִים אִין אִימְלִיכֶם שְׁטָאט וָאלְן מִשְׁפְּטִין דִי יְהוּדִין אוּג עָם שְׁטַייט הָיְתָה נִיבֵּר לִבּוֹ בִּדַּרְכֵי ה׳ וְעוֹד הֵסִיר אֶת הַבָּמוֹת זַיין הָאָרְץ אִיז הוֹךְ גְּוָואָרְן אִין דִי וָועלְט פּוּן נָאט אוּג הָט אוֹס גְּרוֹמְט דִיא אַלְי בָּמוֹת אוּג דִי לַיְנְדִין בַּיימֶר פּוּן יְהוּדָה. אִיז דָאךְ דִי קְשָׁיָא זַיין הָאָרְץ אִיז הוֹךְ גְּוָואָרְן מֶען טָאר דָאךְ גִּיט זַיין גְּרוֹס בַּיי זִיךְ. נָאר דָּר פְּשַׁט אִיז עָר הָט אוֹף גְּנוּמֶן דַיְינִים אוֹף דִי יְהוּדִין וָום וַוייטֶן צוּ גַיין אִין נָאטָם וְוֶעג עָם שְׁטַייט וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה׳ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט וְאַלְיֶן הַיְנְטִין דָעם וְוֶעג פּוּן נָאט צוּא טָאן צְדָקָה מִיט מִשְׁפָּט. אוּג הָט נְזָאגְט צוּ דִי דַיָּנִים אִיר זָאלְט וַוייטֶן אַז דָּער מִשְׁפָּט וָואם אִיר מִשְׁפָּט אִיז גְּלַייךְ וַוי אִיר מִשְׁפָּט פַּר נָאט אוּג כְּאדַאךְ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָואם עָר אִיז פְּרִיעָר גִּיט גְּבָאטֶן גְּוָואָרְן אוֹף מִשְׁפָּט נָאר וָום יִתְרוֹ הָט אִים אֵין עֵצָה גֶּגעבֶּן עָר זָאל אוֹף נָעמֶן דַיָּנִים. פּוּן דֶּעסְט וֶועגֶן הָט עָר גְּוָועְנְט סַנְהֶדְרִין אִין אִימְלִיכֶם שַׁבָּט. הַיְינְט אוּנְז אַז טִיר וָענְן שׁוֹן גְּבָאטֶן גְּוָואָרְן אִין דָּעָר תּוֹרָה אוֹף צוּא נָעמֶן סַנְהֶדְרִין עָם שְׁטַייט שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ רִיכְטֶערְם אוּג גְּוָועלְטְקֶערְם זָאלְסְטוּ נָעמֶן אִין אִימְלִיכֶם שִׁבְטֶם פּוּן דִי יְהוּדִין דַאדְפָּן טִיר בְּוַודַאי זָעהֶן צוּ הַיסְטִין דַיָּנִים זָאלִין מִשְׁפְּטִין. אַז וַוי עָם שְׁטַייט בֵּיי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי חַיִל מֹשֶׁה הָט אוֹס דָּר וַוייל עֶרְלִיכֶי דַיָּנִים. יְרוּשָׁלַיִם בְּשַׁעַת יְהוּדִין זָענְן גְּוָועְן דָאךְטִין אִיז זַיא גִּיט גְּלוֹבְט נְוָואָרְן נָאר כִּיט דָעם וָואם זִין אִיר אִיז גְּוָועְן מִשְׁפָּט אוּג דִין עָם שְׁטַייט וְהָיָה לִי שֵׁם בְּגוֹיִם יְרוּשָׁלַיִם הָאט גַּהַאט אַיין שֵׁם בֵּייא אַלְי פָּעלְקֶר וָואוּם אַז יְהוּדִין הַיסְטִין מִשְׁפָּט וָועֶרְן זַיי דָּער כִּיט בַּאשַׁייטְ אוּג הָאבְּן אַגְטִין שֵׁם בֵּייא אַלְי פָּעלְקֶר. עָם שְׁטַייט וְדַל לֹא תֶהְדַּר בְּרִיבוֹ דָעם אֶרְיסְמוּ זָאלְסְטוּ נִיט בַּאשַׁייעְן אוּג זַיין קְרִיג זָאלְסְט נִיט זָאגְן וַויל עָר אִיז אַיין אָרוֹסְמוּ זָאלְסְטוּ אִים צוּא פַּאכְקֶינֶן אִיז פּוּן דַאנֶן גְּלֶעְרִינְט אַז מִשְׁפָּט פּוּן דַיָּנִין בַּאשַׁייגְד דָעם מֶעְנְטְשֶׁן. אוּג יְרוּשָׁלַיִם אִיז תָּרוּב גְּוָואָרְן נָאר אִיבֶּער דָעם וָואם זַיא הָאבְּן גִּיט גְּהַאלְטְן קַיין דִין אִין מִשְׁפָּט עָם שְׁטַייט הַשְׁמֵיטָה תַּשְׁמִיט אֶת כָּל מִשְׁפַּט יְדֵיהֶם הָאט גְּהַאלְטְן קַיין שְׁמִיטָה אוּג יוֹבֵל אוּג דָּעם הָאט גְּהַאלְטְן פּוּן הַאלְטְן דֶּעם שֵׁם פַּר לוֹרִין וָוארוּם דוּ הָאסְט נִיט גְּהַאלְטְן קַיין מִשְׁפָּט אוּג עָם שְׁטַייט מִלֵּאתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק עָלֶיהָ הִנֵּה דוּ יְרוּשָׁלַיִם בִּיסְט גְּוָועְן פִּיל כִּיט מִשְׁפָּט גְּרֶעכְטִיגְקַיִט הָט אִין זַי גְּהַאלְטְן קַיין דִין אִין מִשְׁפָּט עָם שְׁטַייט מְטַמְּאוֹת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְּהוּמָה הָאסְט מְטַמֵּא גְּוָועְן דַיין שֵׁם וָום דוּא הָאסְט גְּהַאט פּוּן הַאלְטְן דֶּעם שֵׁם פַּר לוֹרִין וָוארוּם דוּ הָאסְט נִיט גְּהַאלְטְן קַיין מִשְׁפָּט אוּג עָם שְׁטַייט מִלֵּאתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק עָלֶיהָ הִנֵּה דוּ יְרוּשָׁלַיִם בִּיסְט גְּוָועְן פִּיל כִּיט מִשְׁפָּט גְּרֶעכְטִיגְקַיִט הָט אִין זַי גְּהַאלְטְן קַיין דִין אִין מִשְׁפָּט עָם שְׁטַייט הַשְׁמֵיטָה תַּשְׁמִיט אֶת כָּל מִשְׁפַּט יְדֵיהֶם הָאט גְּהַאלְטְן קַיין שְׁמִיטָה אוּג יוֹבֵל אוּג דָּעם הָאט גְּהַאלְטְן

נביאיה עונות כהניה וגו' . באותה שעה נשבע הקב"ה שהוא נפרע לעצמו מן הדיינין שנא' (ישעיה ו) לכן נאם האדון ה' צבאות אביר ישראל וגו' . ואין לכן אלא לשון שבועה שנא' (עמוס ו ג) לכן נשבעתי לבית עלי . אין אביר אלא אב ב"ד שנא' (שם כח) אביר הרועים . ללמדך שהקב"ה נעשה אב ב"ד להפרע מהן מניין שבדיינין הכתוב מדבר ראה מה כתיב אחריו ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחילה (ישעיה ו) לפיכך אמר דוד מגיד דבריו ליעקב וגו' (תהלים קמז) :

(ב) **שופטים** ושוטרים . שופטים אלו הדיינים שוטרים אלו הפרנסים שמנהיגין את העדה . ר' אלעזר אומר אם אין שוטר אין שופט כיצד כיון שנתחייב אדם בב"ד לחבירו אם אין שוטר שיוציא ממנו כיון שפורש מן הדיין אין כפיקה ביד הדיין לעשות לו כלום אלא אם כן מוסרו ביד השוטר והשוטר מוציא ממנו . א"ר אלעזר בן פדת אלמלא סיטנו של יואב לא היה דוד יכול לעשות את הדין וכה"א (ד"ה ו יח) ויואב בן צרויה שר הצבא . וכי דוד ויואב שופטים כאחד . אלא כל מי שאינו שומע לדין מוסרין אותו ביד יואב ומוציא ממנו בעל כרחו וכן איוב אומר אם אנכי לאביונים וריב לא ידעתי אחקרהו ואשברה מתלעות וגו' (איוב כט) :

(ג) **שופטים** ושוטרים . צריך שיהיו השופטים בעלי זרוע במעשים טובים שכך עשה משה ויבחר משה אנשי חיל (שמות יח) בתורה ובמעשים טובים ובגבורה . וצריך שיהיו נקיים מכל משפט שלא יהא לאדם פ"פ עליהם . כמשה שאמר לישראל לא חמור אחד מהם נשאתי (במדבר טז) ושמואל שאמר הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי

עץ יוסף

(ב) **אלמלא** סיטנו פי' חימת גבורתו . וכלכם וכפכיתא גרסו סיטנו וכן כעתיק מדרש ס"ז ג"ל שעל כספרי ומדקרי כמדרש לשוטרים פרנסים ס"מ כמפרש שוטרים מלשון ומגזרת מסטרו כתרגומו . שכתב מאיר כידם הכת והממשלה נקוטה נמשך כשופטים . וע' בלח"מ מ"ש בשם כרמב"ם כוי

קֵיְיגֶר קֶעגְן זֵי גִיט יְאָגְן בַּאשְׁטֵיין אוּן עֶם שְׁטֵייט בִּיהַטאת נְבוּאָה וָעוֹן כְּהֲנֵיהָ פּוּן דִי זִינְד פּוּן דִי פַאלְשֶׁע נְבִיאִים אוּן פּוּן דִי כֹּהֲנִים וָוָם מִשְׁפָּטִין דָם פָּאלְק זֵי וָעֶנְען כָּמָה דִין אוּן פַּר גִיטְן בְּלוּט פּוּן דִי צַדִּיקִים אוּמְזוּסְט אַיז דְרוּם חָרִיב גְוָואָרְן יְרוּשָׁלַיִם . אִין דֶעָר צַייט הָאט נָאט גְשְׁוואָרְן עֶר וָאל אַלַיין גְצָאלְט נָעמֶען פּוּן דַיְינִים עֶם שְׁטֵייט לִבֵּן נָאוּם הָאדוֹן יְ צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל מִיט אַשְׁבָּעָה הָט גֶרֶעט דָעֶר הַאר נָאט דָר שְׁטַארְקֶר פּוּן דִי יוֹדִין אַז עֶר וָועט זִיךְ נוֹקֶם זַיין פּוּן דִי שְׁלֶעכְטֶע דַיְינִים דְרוּם שְׁטֵייט אַזַי דָאם אַיז טַייטְש דֶר פְּאָטֶר נָאט אַיז דֶעָר פָּאטֶר פּוּן אַלֶי עֶלְטֶע פּוּן בֵּית דִין וָועט עֶר גְצָאלְט נָעמֶען פּוּן זֵי . נָאךְ דֶעם שְׁטֵייט וְאָשִׁיבָה שׁוֹפְטַיִךְ כְּבָרִאשׁוֹנָה אִיךְ וְועל וִידֶער קֶערֶין דַיינֶי שׁוֹפְטִים אַז וויא פְרִיעֶר נָאר צַדִּיקִים אוּן דִי אַלֶי שְׁלֶעכְטֵי דַיְינִים וָעֶלֶען פַּר לֶעְנְט וָעֶרֶן . דְרוּם הָאט דָוִד הַמֶּלֶךְ גְזָאגְט כַּגִּיד דְּבָרָיו לַיַּעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל גָאט הָאט גְזָאגְט זַיינֶי רַייד צוּ יַעֲקֹב אוּן זַיין גֶזעץ מִיט זַיינֶי מִשְׁפָּטִים הָט עֶר נָאר גְזָאגְט צוּ דִי יוֹדִין שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים שׁוֹפְטִים אִיז טַייטְש דַיְינִים שׁוֹטְרִים אִיז טַייטְש פִּיר"ם וָום פִּירִין דָם פָּאלְק וָום דֶר דַיָּן זָאגְט יָעֶהָן זַיי אַז וָאל זַיין רִיכְטִיג רַבִּי אֲלֶעֶר זָאגְט אַז קִין פִּירֶעֶרֶם אִיז נִיט דָא צְווִישֶׁן יוֹדִין אִיז קִין דַיָּן אוֹךְ נָאר נִיט . וָוארוּם דֶר דַיָּן בְּשַׁעַת עֶר זָאגְט אֶפּ דָעם פְּסַק אַז דֶר גְוֶועלְטִיגֶר דֶר פִּירֶעֶר וָואלְט נִיט גִזְעהָן אַז דֶר וָאל מְקַיֵּים זַיין דָעם פְּסַק וָואם וָואלְט דֶעֶר דַיָּן נָאךְ טָאן . נָאר דֶר דַיָּן גִיט דָם אִיבֶּר צוּם שׁוֹטֵר וְעהְט עֶר שׁוֹן עֶר וָאל מְקַיֵּים זַיין דָעם פְּסַק כְּ עַלֶעֶר בֶּן פְּדַת זָאגְט וָעֶן נִיט וָואל דֶר שׁ' צְבָא פּוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ וָואם פַּר אִים הָאבֶּן זִיךְ דִיא יוֹדִין גְפָּארְכְטֶן וָואלְט דָיר הַמֶּלֶךְ גִיט קָאנֶן אוֹם פִּירִין זַיינֶי דַיְינִים מִיט דִיא מִשְׁפָּזִים אוּן אַז שְׁטֵייט נִיהִי עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה וְיוֹאָב בֶּן צְרוּיָה עַל הַצָּבָא דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט גְטָאן מִשְׁפָּט אוּן צְדָקָה אוּן יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה הָאט גְהָאט צוּ זָאגֶן אוֹךְ דָעם הָט עֶר גְעָהָן אַז אִיטְלִיכֶר זָאל הָאלְטֶן דֶעם פְּסַק פּוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ . אוּן דֶר וָום הָאט גִיט גְוָואלְט הָאלְטֶן קִין דִין תּוֹרָה הָט מֶען אִים אִיבֶּר גֶעבֶּן צוּ יוֹאָב הָט עֶר אִים גְנוֹמֶן מִיט גְוָואלְט עֶר זָאל הָאלְטֶן דֶעם דִין תּוֹרָה אוּן אַז הָאט יוֹאָב גְזָאגְט צוּ אַבְנֵי לְאֶבְיוֹנִים אִיךְ בִּין גְוָוען אַפְּאטֶר צוּא אָרְמֶע לַיְיט אוּן אַלֶי קְרִיג פּוּן מֶענְטְשֶׁן הָאב אִיךְ גְפָּארְטְ וָועֶר עֶם אִיז גֶרֶעכְט וָועֶר עֶם אִיז שׁוֹפְטִים דָאךְ דִיא שׁוֹפְטִים דָאךְ פִּירִין זַיין שְׁטַארְק אִין גוּטֶע מַעֲשִׂים זַיין אִין נָאמְט וָועֶן אַזוֹ וִוי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְטָאן עֶם שְׁטֵייט וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי חַיִל מֹשֶׁה הָט אוֹם גְקְלִיבֶּן פּוּן דִי יוֹדִין אַזוֹ וִוי מֹשֶׁה מְעֻנְטְשֶׁן וָום זָעֶן גוּטֶן שְׁטַארְק אִין גוּטֶע מַעֲשִׂים אוּן אִין תּוֹרָה אוּן גְלַאט שְׁטַארְק אוֹךְ גֵייטְן מִיט כַּח צוּא הָאלְטֶן זַייעֶר פְּסַק . אוּן דֶר עִיקָר דִי דַיְינִים אַלֶיין זָאלֶין זִיין רֵיין פּוּן שְׁלֶעכְטֵי זָאכֶן כְּדֵי דִי מֶענְטְשֶׁן וָום וִוילֶן גִיט הָאלְטֶן קִין דִין תּוֹרָה זָאלֶין גִיט זָאגֶן צוּם דַיָּן הָאלְט דִי פְּרִיעֶר דֶעם דִין תּוֹרָה . אַזוֹ וִוי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גְזָאגְט צוּ דִי יוֹדִין לֹא תַכִּירוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כְּקָטֹן כַּגָּדוֹל לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ קִין זַייזֶל צוּ רֵייטֶן זַייעֶר גְשֶׁעפְט הָאב אִיךְ גְנוֹמֶן מַיין אַייגֶל . אוּן אַז הָט שְׁמוּאֵל גְזָאגְט צוּא דִי יוֹדִין אֶת שׁוֹר מִי לָקָחְתִּי וְחֲמוֹר

וחמור

לקחתי וגו' (ממוסף ו יג) הוי אומר שופטים ושוטרים שלא יהא בהם דבר של פכזלת. מעשה ברבי חנינא בן אלעזר שהיה לו אילן נטוע בתוך שדהו ונופיו נוטות לשדה אחר. בא אדם אחד וקבל לפניו ואמר אילנו של איש פלוני נוטה לתוך שדי. א"ל לך ובוא למחר א"ל כל הדינין הבאים לפניך מיד אתה פוסק ודיני אתה מאחר. מה עשה רבי חנינא מיד שלח פועליו וקצץ את האילן שהיה בתוך שדהו ונוטה לשדה אחר. למחר בא אותו האיש לפניו לדין. א"ל לבעל דינו צריך אתה לקוץ אותו. א"ל ולמה אילן שלך ענפיו נוטין לשדה אחר. א"ל צא וראה בשם שאתה רואה את שלי כך עשה את שלך. מיד הלך ועשה כך. לפיכך כתיב שופטים ושוטרים שלא יהא בשופט דבר של פכזלת:

(ד) **תתן** לך אתה המנה שופטים בכל שערים שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי ואם עמדה הלכה לפניהם היו שואלין לב"ד שבלשכת הגזית. ושפטו את העם משפט צדק שיהיו מטין את העם לכף צדק. א"ר יהודה ברבי שלום שיהיו מטין ומלמדין עליהם זכות לפני הקב"ה. ממי אתה למד מגדעון בן יואש שבימיו היו ישראל בצרה והיה הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות ולא היה מוצא שהיה הדור דל במצות ובמעשים. כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות מיד נגלה עליו המלאך שנא' (שופטים ו) ויבא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה בכח זכות שלמדת על בני. הוי ושפטו את העם משפט צדק שיהיו מלמדין זכות על הדור:

עין יוסף | **תתן**

(ג) **דרוי** אומר שופטים ושוטרים כו'. דייק מדכתיב שופטים ושוטרים תתן עליך כמו דכתיב שום תשים עליך מלך וכמו שדמז"ל כל מינויות בתורה לשון תזכה לדייתכא מלא שופט ושופטים ושוטרים תתן לך בעגמ"ך ות"ל תכיס שופט בכל שעריך ע"ד קשוט עגמך ותמ"ל קשוט תכרים (סנ"ס):

(ד) **תתן** לך אתה תמנה כו'. דייק זה דמדל"ל סתם בכל שעריך ע"כ אתה למימר לך סייעו לל בע"ד יכיס כשהדינין בכל שעריך. תמיס דיוניס עמעמ כי יסיס ריב ביניהס בין דין לדין שער אחד מיוחד בלשכת הגזית ויעשו על פיהס: [שכיס סדול דל גמלות וכמעשים]. דייק זה מדכתיב שם וידל ישראל מאד שמיותר דהל בכר כתוב ולא ישתירו מהיב ביישראל וס"ד ושור ותמור. תע"ב שפי' שכיון דליס במעות וכמע"ט: [בגדעון שלמד עליכס זכות]. כדאיתא במדרש קוהל ברבי שם שפשה כיס ותמר המס בקרבי תכא בנלת ישראל ממליכיס אס זדיקיס כיו תכותיהו עשה לנו זכותה. ואס רשעיס כיו בכשה שעשה לכס שפלחות הכה כן יעשה לנו הכה: [שנאמר ויבא אליו מלאך ה' ויאמר אליו לך בכחך זה]. הכה במקרא קל ליתא ויבא מלאך ד' ויאמר אליו מלאך ה' וגו' וירא אליו ה' וגו' ויפן אליו ה' ויאמר לו בכחך זה וכוספעה אס ישראל מכף מדין:

ג:

בַּחֲכִיר מִי לְקַחְתִּי וְאַתֶּם כִּיר עֲחוֹת קָעְנִין נָאט אוּן קָעְנִין זַיין גְּוַאלְבְּטִין וָועטִים אָקָם אוּן וָועטִים אַייזִיל הָאבּ אִיךְ גְּנוּמֶן דְּרוּם וָאנְט דָּר פְּסוּק שופְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן לְךָ דוּא דַּיָּין אוּן דוּא שׁוֹטֵר וָאלְטְ וָעהָן זִיךְ פְּרִיעֶר צוּ מִשְׁפְּטִין וָאלְטְ זַיין ריין פּוּן זִינְד. נָאךְ דֶּם וָועטְסטוּ קָאנְין יָענִים מִשְׁפְּטִין וָוארוּם אַז בַּיי דִּיר וָועט זַיין אוֹמְרַיינְע וָאכְן וָועט יָענְר נִיט הֶערִין דִּין מִשְׁפָּט. מַעֲשֶׂה אַייְנְער אִיז נְקוּבִּין צוּם תַּנָּא רַבִּי חֲנִינָא אַדִּין תּוֹרָה הָאבִּין בַּייא דֶּעם שָׁכֵן שְׁטַיִיט אַבּוֹם אִין פְּעלְד אוּג דִּיא-צְוַוייגִין פּוּן בּוֹם גַייְן אַרִיבּר אִין זַיין פְּעלְד מַאכִין אִים דִּיא צְוַוייגִין קַאלִי דָאם פְּעלְד. דֶּם רַבִּי חֲנִינָא גָּאנְגט וָאלְטְ קוּמֶן מְעַנְטְשִׁין אַרוֹסְר וואוּנְדֶר אַלִי דִינִים פַּסְקִיתְ עֶר בַּאלְד אוּג מַיין דִּין הַיוּטְ עֶר קוּמֶן מְאַרְגִין. נָאר דִי מַעֲשֶׂה אִיז נְוועֶן דָּר פַּנָּא רַבִּי חֲנִינָא דֶּם זִיךְ דָּר מַאנְט אַז אִין זַיין אַייגְנְע פְּעלְד שְׁטַיִיט אַבּוֹם אוּג דִי צְוַוייגִין גַייְען אַרַיין צוּ יָענִים אִין פְּעלְד אַזוֹ שִׁיקְט רַבִּי חֲנִינָא דָעם מְשָׁרֵת עֶר זָאל אָפּ הָאקִין דִי צְוַוייגִין וָום גַייְט אוֹף יָענְכִם פְּעלְד. מָארְגִין קוּמְט יָענֶר מְעַנְטְשׁ דִיא דִּין תּוֹרָה הָאבִּין שִׁיקְט מָען רוּפִין דָעם מְעַנְטְשִׁין פּוּן בּוֹם אוּג רַבִּי חֲנִינָא פַּסְקִיתְ עֶר מוּז אָפּ הָאקִין דִי צְוַוייגִין וָום גַייְגְן צוּ יָענִים אִין פְּעלְד. פְּרָעגְט עֶר אִים רַבִּי פַּר וָום פּוּן אַייעֶר בּוֹם גַייְען דִי צְוַוייגִין אַרַיין צוּ יָענִים אִין פְּעלְד. וָאנְט אִים רַבִּי חֲנִינָא גַיי זָעה אַזוֹ וויא עֶס אִיז בַּיי כִּיר אַזוֹ מַאךְ בַּיי דִיר. אִיז עֶר גְּנַאנְגִין אוּג הָט גְּעָהָן אַז עֶס אִיז אָפּ גְּהַאקְט הָט עֶר אַזוֹ גְּטָאן. דְּרוּם שְׁטַיִיט שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן לְךָ אִיז טַייטְש וָאלְטְ פְּרִיעֶר זִיךְ מִשְׁפְּטִין דוּ וָאלְטְ זַיין ריין דָּר נָאךְ וָאלְטְ יָענִים מִשְׁפְּטִין וָועט עֶר דִּיר פָּאלְגִין אָבּר אַז דוּ וָועט אַלֵיין נִיט הֶערִין זַיין וָועט יָענֶר דִּיר נִיט פָּאלְגִין. שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן לְךָ אִיר דַיָּינִים אַלֵיין וָאלְטְ זִיךְ מַאכִין אַגְרוֹם בֵּית דִּין וָאלִין זִיצִין אִין לִשְׁכַּת הַגָּזִית אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּב בַּיי אִיךְ אַלֵיין וָועט זַיין עָפִּים אַפָּפִּק אִין דִּין וָאלְטְ אִיר גִּין אַהִין צוּם נְעָקְסטִין בֵּית דִּין פְּרָעגִין. וָואם זִי וָעלִין אִיךְ זָאגִין וָאלְטְ אִיר הֶערִין. אוּג צְוַוייא מָאל אִין דָּר וָאךְ מַאנְטִיג אוּג דָּאנָעךְשְׁטִיג וָאלִין אַבִּית דִּין זִיצִין אִין אַלִי שִׁטָּעט אוּג מִשְׁפְּטִין וַעֲשִׂיתֶם אֶת הָעִם מִשְׁפָּט צֶדֶק אוּג זִי וָאלִין מִשְׁפְּטִין דֶּם פָּאלְק אַנְגָרֶעכְטִין מִשְׁפָּט וָאלִין אִימְלִיכֶן יוּד דֶּן זַיין לְכָף זְכוּת פַּר גָּאט. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שָׁלוֹם וָאגְט זַייא וָאלִין זָעהָן מְלַמֵּד זְכוּת זַיין פַּר גָּאט אוֹף דִי יוּדִין אַזוֹ וויא כִּיר גְּפוּנֶן בֶּן יוֹאָש עֶר אִיז גְּוועֶן אַשׁטָּט פּוּן דִי יוּדִין שְׁטַיִיט אַז אִין זַיינִי טָעג הָאבֶּן יוּדִין גְּהַאט פֵּיל צָרוֹת הָאט גָּאט גְּזוּכְט אַמְעַנְטְשׁ אִין יָענִים דוֹר עֶר וָאלְ מְלַמֵּד זְכוּת זַיין אוֹף דִיא יוּדִין זַיז גִּיט גְּוועֶן אַמְעַנְטְשׁ וָוארוּם יָעדָער דוֹר אִיז גְּוועֶן אָרוֹם פּוּן הוֹרָה אוּג מִצְוֹת. בִּיז וָאנִין גְּדְעוֹן הָאט אוֹף זַיי מְלַמֵּד זְכוּת גְּוועֶן אַז הָאט זִיךְ אוֹף אִים אַנְטְפָּלְעקְט דָּר מַלְאָךְ פּוּן גָּאט עָם שְׁטַיִיט גִּיבּוּא מַלְאָךְ יְיָ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ בְּכֹחֲךָ הַזֶּה עָם אַז נְקוּמֶן צוּ

(ה) **תתן** לך ולא לעכו"ם ד"א התן לך מלמד שנקראו הדיינין על שם משה . זה אחד משלשה דברים שמסר משה נפשו עליהן ונקראו על שמו . נתן נפשו על התורה שנא' (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה.ונקראת על שמו שנא' (מלאכי ג) זכרו תורת משה עבדי . נתן נ־שו על ישראל שנא' (שמות לב) ועתה אם תשא חטאתם וגו' . ונקראו על שמו שנא' (שם) לך רד כי שחת עמך . נתן נפשו על הדיינין שנא' (שם ג) ויך את המצרי ויצא ביום השני וגו' ויאמר מי שכך לאיש שר ושופט וגו' . לפיכך נקראו על שמו שנא' (דברים ג) וירא ראשית לו וגו' צדקה ה' עשה ומשפטיו עם ישראל :

(ו) **שופטים** ושוטרים תתן לך בכל שעריך . בכל עיר ועיר . לשבטיך אפילו עיר שכולה משפחה אחת מנה לה דיינין . ושפטו את העם משפט צדק ללמדך שצדקה עושין עם שניהם עם הוכאי שנוטל את שלו ועם החייב שמוציאין גזל מתחת ידו . ד"א משפט צדק בזמן שעוסקין ודנין בצדק הן עושין צדקה עם הבריות ומצילין אותן מן הפורעניות שנא' (משלי פס) אמת מארץ תצמח וגו' . בזמן שדין אמת מארץ הצמח או צדק משמים נשקף הקב"ה עושה צדקה עם הבריות ומציל אותן מפורעניות ומיסורין וטובה באה לעולם :

(ז) **לא** תטה משפט לא תכיר פנים . אזהרה לנשיא שלא יושיב הראוי למעלה ואת הראוי

עין יוסף

(ה) ולא] לחומות כעכו"ם . ר"ל אתין מלוין למות שופטים בכל פלך ופלך . ע. סנהדרין נ"ו ותפסל שיטרא"ל אתין מלוין למות (לחומות כדריש בת"י (ז"ל) : [ונקראו על שמו שנאמר לך רד כי שחת עמך] . ע' ס' כשלח פ' ו' מ"ם :

(ו) **אפילו** עיר שכולה משפחה אחת כו' . תמוה . ובספרי כתי' ומין שממנין ב"ד לכל שבט ושבט תלמוד לומר שופטים לשבטיך . וכת' בז"ל שמע"ם שממויידים לחומות כ"ל בכל עיר ועיר כתי דתי דיוסים רבים לכל שבט ושבט . תוכי לומר שאפילו כיתה עיר אחת לשני שבטים כיריבלים הוא כך . יהודה ובניימין שכשיבא שם שני כתי דיינין עכ"ל : [ועכ"ה כתוב שמ' לילין גזל מת"י] . ומלת לדקה כשלמרת כלן לילו לדקה ממש . ולכן שעשה עמו לדקה ומוכח וכשיבו מעון - גזילה (מכילתא) :

(ז) **שלא** יושיב כרחוי למעלה למטה כו' . משמע שאם מושיב כגדול למעלה והקטן למטה שפיר דמי וכמ דאיתא בק"ע

אִם אַכְלָאָה פּוּן נָאט אוּן הָט אִים גְּזָאגְט גַיי מִיט דֶעם כֹּחַ וָוָס דוּ הָאסְט מְלַמֵּד זְכוּת גָּוָעֶן אוֹף דֵיא יוּדִין אוּן הֶעלְפְט זַיי פּוּן זַייעֲרִי צָרוֹת דָס זָאגְט דֶר פְּסוּק וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק דֵיא דַיָינִים זָאלֶן קֶ֫מֶד זְכוּת זַיין אוֹף דֶעם דוֹר כְּדֵי נָאט זָאל הֶעלְפֶן דֶעם דּוֹר הִתְּנֵּה לְךָ זָאלְסְט גָּעבֶּן דַיָינִים צוּ דִיר אֲבָר צוּא דִי אוּמּוֹת הָעוֹלָם בֵּיכְטוּ גִיט מְחוּיָב צוּ וְעֶצִין דַיָינִים אִין זַייעֲרִי שְׁטֶעט . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז תִּתֵּן לְךָ זָאלְסְט גָּעבֶּן צוּ דִיר דֶר פְּסוּק וַיוִיזְט מִיר אַז דִי מִצְוָה פּוּן דַיָינִים וָוערְט גרוּפֶּן אוֹף דֶעם נָאמֶן פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוּן דָס אִיז אַיינֶם פּוּן דִי דְרַיי זַאכֶן וָוָס עֶם וָוערְט גרוּפֶּן אוֹף זַיין נָאמֶן וַויי? עֶר הָט זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ גָּוֶעזֶן פּוּן דִי דְרַיי זַאכֶן . עֶר הָט זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ גָּוֶעזֶן פּוּן דֶר תּוֹרָה וָוָס עֶם שְׁטֶייט וַיְהִי שָׁם עִם יְיָ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה עֶר אִיז גָּוֶעזֶן דָארְטִין מִיט נָאט אוּן פֶּערְצִיג טָאג אוּן פֶּערְצִיג נֶעכְט דְרוּס וָוערְט דִי תּוֹרָה גרוּפֶּן אוֹף זַיין נָאמֶן עֶם שְׁטֶייט זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי נֶדֶעֶנְקְט דִי תּוֹרָה פּוּן מֹשֶׁה מַיין קְנֶעכְט . דִיא אַנְדֶרֶע זַאךְ עֶר הָאט זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ גָּוֶעזֶן פּוּן יוּדִין וָוָס עֶם שְׁטֶייט וַיְהִי מָעֹנָן עִם שְׁטֶייט וַיְהִי מָחֳרַת הַיּוֹם נָא אוֹב דוּ וָועְסְט פַּר נֶעבֶּן וַייֶעֶר זִינְד אִיז גוּט אוּן אוֹב נִיט מֶעֶק מִיר אוֹס פּוּן דַיין סֵפֶר . דְרוּם וָועֶרֶן דִי יוּדִין גרוּפֶּן אוֹף זַיין נָאמֶן עֶם שְׁטֶייט לְךָ רֵד כִּי שָׁחֲתָ עַמֶּךָ וַיֵּרֶא אֲרָאפּ פּוּן בָּארְג וָוארוּם דַיין פָּאלְק הָאבֶּן פַּר דָארְבֶּן אוּן הָאבֶּן גְּמַאכְט דֶעם עֵגֶל הָט נָאט גְּזָאגְט דַיין פָּאלְק . דִי דְרִיטֶע זַאךְ אִיז דִינֶם עֶר הָט זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ גָּוֶעזֶן פּוּן דִין וָועֶן עֶם שְׁטֶייט בְּךָ בָּחַר יְיָ אֱלֹקֶיךָ מִכָּל שִׁבְטֶיךָ לָאיש שֹׁר וְשׁוֹפֵט עָלֵינוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּזָעהֶן וִי אַמְצְרִי שְׁלָאגְט אַיוּד הָטְעֶר אִים גְּהַרְגִּיט דָעם אַנְדֶרֶן מָאג הָאט עֶר גְּזָעהֶן צְוַיייא יוּדִין קְרִיגֶן זִיךְ הָט עֶר גְּזָאגְט רָשָׁע פַּר וָום שְׁלָאגְסְטוּ דַיין חָבֵר הָט עֶר אִים גְּזָאגְט וָועֶר הָט דִיר גְּמַאכְט פַּר אַשׁוֹפֵט אִיבֶּר אוּנְז דוּ וִוילְסְט מִיר אוֹךְ הֶארְגֶנֶן וִוי דֶעם מִצְרִי אִיז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֲנְטְלָאפֶן נָוָאךְ קַיין מִדְיָן צוּ יִתְרוֹ . וֶעהֶן מִיר דָאךְ אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ גֶּוֶעזֶן אוּן גְּמִשְׁפַּט דִי יוּדִין דְרוּם וָועֶרְט גרוּפֶּן אוֹף זַיין נָאמֶן עֶם שְׁטֶייט צַדֶּקֶת יֵצֵא עִשֶׂה וּמִשְׁפָּטִים עִם יִשְׂרָאֵל דָס גֶּרֶעכְטִיקְייט פּוּן נָאט הָט עֶר גְּטָאן אוּן זַיין מִשְׁפָּט אִיז גֶּוֶעזֶן מִיט דִיא יוּדִין שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ שׁוֹפְטִים אוּן שׁוֹטְרִים זָאלְסְטוּ אוֹךְ גֶּעבֶּן צוּא דִיר אִין אַלֵי שִׁבְטֶיךָ אִיטְלִיכֶם שֶׁבֶט אֲפִילּוּ אַשְׁטָאט פּוּן אִין מִשְׁפָּחָה זָאלְסְטוּ אוֹךְ עֶמֶן דָאךְ גֶּעבֶּן דַיָינִים וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק זַיי זָאלֶן מִשְׁפְּטֶן דָס פָּאלְק אַנְרֶכְטִיגֶן מִשְׁפָּט לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר פָּנִים זָאלְסְט נִיט אֶפּ גִיינֶן דֶעם מִשְׁפָּט שֶׁלָּעכְט פְּקִקִינֶן אוּנ קוּמְט אוֹף דֶר וָועֶלְט לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר פָּנִים זָאלְסְט נִיט אֶפּ גִיינֶן דֶעם מִשְׁפָּט שֶׁלָּעכְט פְּקִקִינֶן אוּנ קוּמְט אוֹף דֶר וָועֶלְט לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר פָּנִים זָאלְסְט נִיט אֶפּ גִיינֶן דֶעם מִשְׁפָּט שֶׁלָּעכְט פְּקִקִינֶן אוּנ

זאלסט

הראוי למטה למעלה . דבר אחר לא תטה משפט בממון . ולא תביר פנים בכבוד שלא יהא עני עומד ועשיר יושב . ד"א לא תטה משפט אזהרה לחכם שלא יושיב אצלו מי שאינו ראוי לדין ואם הושיב כאילו נטע אשרה דסמיך ליה לא תטע לך אשירה . לא תטה משפט צריך שיהיו הדיינין רואין כאלו שכינה ביניהם שנא' (תה פב) בקרב אלהים ישפוט . מכאן לבעלי דינין שינהגו אימה לעצמן . מעשה באחד שהיה לו דין עם מלך ממלכי בית חשמונאי ועמד לפני ר' שמעון בן שטח א"ל דין יש לי אצל המלך . אר"ש בן שטח להם לאותן דיינין שדנין עמו אם משגר אני בשביל המלך אהם מוכיחים אותו . אמרו לו הן . שגר בשבילו בא ונתנו את כסאו וישב בצד שמעון . א"ל שמעון בן שטח עמוד על רגליך ותן את הדין . א"ל וכי דנין את המלך . פנה לימינו כבשו הדיינין את פניהם בקרקע לשמאלו כבשו פניהם בקרקע בא המלאך וחבטן בקרקע עד שיצאה נשמתן . מיד נודעזע המלך . מיד א"ל שמעון בן שטח עמוד על רגליך ותן את הדין שלא לבני אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם שנא' (דכריס יט) ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' . מיד עמד על רגליו ונתן את הדין לכך צריך שיהו בעל דינין נוהגין אימה בעצמן והדיינין יהו נוהגין אימה בעצמן כביכול להקב"ה הן דנין שכך אמר יהושפט לדיינין כי לא לאדם תשפוטו כי לה' (ד"ב ב יט) א"ר חמא בר חנינא בא וראה אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו ב"ו דן לבוראו אלא אמר הקב"ה לדיינין היו נוהגים אימה בעצמכם כאילו אותי אתם דנין . כיצד אדם עושה

עין יוסף ענף יוסף מצוה

כת"מ סימן י"ו סלע יוסיב לחד למעלם ולחד למטם מיהי כעון (ז"כ): [ד"ח לח תעשה משפט בממון] . פי' בסנהדרין כלכוד עשר (ז"כ): [לחם מיכיהים לחוהו ח"ל כן] . כ"ל : [פנה לימין] פי' סנה רבי שמעון לימינו לידע לחם יחמלו כמוהו : [כבשו הדיינין כו'] . שהיו ירלים ממנו :

(ז) וכי דנין את המלך . לפי הנראה מעשה זה הוא המעשה דאיתא בסנהדרין פרק ב' . הגם שהנוסחא דכאן משונה משם (ועיין בפהרש"א בחד"א שם שכתוב שזה העבד ה' רצה היה הורדום והמלך היה חפץ להצילו. ובפ"א הב"ב איתא הורדום עבדא דבית חשמונאי הוה) . ואם כן קשה דהא התם איתא דמשום מעשה זאת תקנו רבנן דמלך לא דן ולא דנין אותו אבל מקמי זאת היו דנין למלך גם כן . ואי תימא דמעשה זאת אחרת היא והיתה אחר מעשה דשם אם כן באמת קשה למה דן רשב"ש לו . ואפשר לתרץ דהמלך היה סבר דדינא הוא שהכל־ מפני כבודו לא דן ולא דנין אותו כשאר מילי דילפינן משם תשים עליך מלך שתהא איימתו עליך (ובאמת שכן הוא דעת הירושלמי בפ־ק ב' דסנהדרין וכמו שכתוב היפ"מ שם) . אבל ר' שמעון בן שטח וחבריו סבירא להו דכלך דן ודנין אותו . ובגמרא דידן לכן אמ־ ליה עמוד על רגליך ותן את הדין רק אח"ו תקילקול תיקנו דוילך לא דן ולא דנין אותו :

זָאלְטָט קיינעס ניט נושֵׂא פָּנִים זיין . דָּער דַּיָּן זָאל ניט זָעצן דֶּעם וואס דאַרף זיצן הינטן ווַיטן אים אובן . אוג דֶּעם וָום דאַרף זיצן אובן זָעצן אים הינטן . אוֹדֶר דָּר פְּשַׁט איז עֶר זָאל ניט הַיסֶן דֶּעם בייכן זיצן אוג דָּעם אר מין שטיין נאר בייד גלייך זָאלן זיין . נאָך אפֶּשט איז לא תטה משפט דאָס נוייזט דָּר חָכָם אוג דָּר ראש בֵּית דִּין זָאל ניט צוא זָעצן צוא זיך אזוֹגעם וָום איז ניט ראוי צוא זיין אַדַּיָּן . אוג אוב עֶר האָט אים גזָעצט לְעבּין זיך איז פּוּנקט גלייך וויא עֶר האָט גפּלאַנצט אלַיינדין בּוּם לָעבּין מזָבּח דרוּם שְׁטַיִיט דָּא לָעבּין שופטים ושוטרים דָּער פָּסוּק לא תטע לך אשרה זָאלְטָט ניט פְּלַאנְצין קיין לַיְנדין בּוּם לא תטע כשפט די דַיָּנים דאַרפן זיך פּר שְׁטעלין אזוֹ וויַי די שְׁכִינה איז צווישן זיי עם שְׁטַיִיט בקרב אלהים יקשפ ם נָאט טוט מִשְׁפָּטין צווישן דיא דַיָּנים . פון דאנען איז אָפּ גלערנט אז דיא בַּעלי דינים וָום קוּמן האבּין אדַין תורה דארפן פָאַרקט האבּין פון כבוד פון דָּר שְׁכִינה וום דָּארמַיט גפּינט זיך . מַעשה אייגער איז גקומען צום הגא רבּי שמעון בן עזאי זאגט אוג זאגט אים איך האב אדַין תורה מיט דֶּעם מָלֶךְ פון כלכות השכונאי זאגט רבּי שמעון צוא דיַינים איך ועל שיקן נאך דֶּעם מָלֶךְ וועט איר אים משפטן . דָּר מָלֶךְ איז נקומן גיט מען אים אשטיל לָעבּין רבּי שמעון עֶר הָט זיך גזעצט . זאגט אים רבּי שמעון שטעל זיך אוג מַעֲנה דייני מַעֲנות וזארוס פּר בֵּית דין כוז מען טייגן שמייגדיג.זאגט דָּר מָלֶךְ צו רבּי שמעון אמלך משפט מען דען וום דו ווילסט טיר משפטן . אז קוקט רבּי שמעון אין דָּר עֶרְטֶר זייט צום דַיָּן זָהט עֶר דר דַיָּן בהאלט דֶּעם פָּנים עֶר שֶׁעמט זיך פּר דֶּעם מָלֶךְ ווייל עֶר נאר גיט זאגן . קוקט רבּי שמעון אין דָּר לינקר זייט צום דַיָּן עֶר הָט אוך בהאלטן דֶּעם פָּנים . איז גקומן אמלאך פון היכיל אוג הָט די דַיָּנים אויץ גגעבּין אין דר עֶרד וענין זיי גהרגיט נוואָרן דָּר פּאר וָאם זייא האבּין נחנפת דֶּעם מָלֶךְ . בּיי דין תורה טאר מען ניט חנפּין קיינעם . אוג דָּר מָלֶךְ איז זייער דָּר ציטערט נוואָרן זָאגט רבּי שמעון צוא אים שטעל זיך אוף אוג מַעֲנה דייני טַעֲנות ניט פּר כיר שְׁטַיִיטט אצונד נאר פּר נָאט וזארוס נָאט שְׁטַיִיט לָעבּין בֵּית דין עם שְׁטַיִיט וְנִקְרְבוּ שני האנשים אשר להם הריב לפני יי די צַעַייא מַעֲנטְשׁן וָאם האבּין קריק זָאלין זיך שְׁטעלין שַׁאנין פּר נָאט . אז הָט זיך דער מָלֶךְ גשטעלט טאנין זייני טַעֲנות דרום זָאנין דיא חכמים אז דיא מְעַנְטְשׁן וָום קוּמן האבּין אדַין תורה זָאלין זייא קומן מיט פְּאַרְכָט אוג דיא דַיָּנים זָאלין זיצין מיט פְּאַרְכָט וזארוס נָאט שְׁטַיִיט דָאַרטַין לָעבּין זיי . זָאלין די דַיָּנים רָעכטין גלייך אז וויא זייא מְשַׁפְּטין נָאט עַלְיוֹן . עם שְׁטַיִיט לֹא לְאָדָם תִּשְׁפּוֹטוּ כִּי לַיי ניט צו מַעֲנטְשׁן טוט איר בּית דין מְשַׁפְּטין נָאר צו נָאט איז אייער מִשְׁפָּט . דָּר פָּסוּק מיינט אזוֹ וזארוס אז גאט ניט אייגעם אַפאר מָענין וויל דָאך נָאט

מצוה אחת לפני נזרתי עליו ליתן לו ק' שדות אם אתה מעביר עליו את הדין באחת טה שנזרתי עליו אני נותן לו משלי ומעלני עליך כאילו ממני נטלת :

(ח) **לא** תקח שוחד וגו' . כיון שנותן הדיין את לבו על השוחד נעשה עור בדין ואינו יכול לדון אותו באמת . א"ר אליעזר הרי הוא אומר (יחזקאל כג) הנה נשיאי ישראל איש לזרועו היו בך למען שפך דם . שהיו פושטין זרועותיהן תחת כנפי בגדיהם ונוטלין את השחד . א"ר אבהו כל הנוטל שחד שוה פרוטה מחברו נקרא רשע שנא' (משלי יז) שוחד מחיק רשע יקח. א"ר ישמעאל בר יוסי בוא וראה כמה קשה השחד פעם אחת בא אדם אחד לפני והביא ראשית הגז והיה לו דין לפני הדיין ואני הייתי עומד לצד אחד ואמרתי לו אם יטעון עליו הדיין כך וכך יזכה בדין והייתי מצפה לזכותו אע"פ שלא נתן לי אלא משלי ולא שחד היה ונתקרב לבבי עמו כ"ש שראיתיו ואע"פ שהלך לב"ד הייתי שואל עליו אם זכה אם לאו . להודיעך כמה קשה השחד שמעור את עינים . והרי דברים ק"ו ומה אם אני שהביא לי משלי ולא נטלתי שחד ממנו הייתי מצפה לזכותו הנוטל שחד עאכ"ו.והיה ריב"ז דורש וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי שכר שביר אלמנה ויתום ומטי גר וגו' (מלאכי ג) אוי לנו מיום הוכחה שהקיש הכתוב מטי גר לעבירות חמורים . לפיכך הזהיר הקב"ה לא תטה משפט . א"ר חמא בר

עין יוסף

(ח) **ראשית** כגז. ככל מנה שנותן את חלקו ליתן לכהן לחד משפיס

אַז דֶר מֶעגְטְשׁ זָאל הָאבֶּן דָם פַּר טָעגְן . אוּן אַז אַיינֶר נֶעמְט צוּ עֶפּיס בַּיי אִים אִין נֶשֶׁעפְט אוּן זַייא נייעֶן צוּם בֵּית דִּין אוֹב זַיי מְשָׁפְּטִין נִיט גוּט אוּן עֶנֶר נֶעמְט צוּא בַּייא אִים נִיט כְּיט דָעם דִּין כּוּז אִים נָאט נֶעבֶּן אַנֶדֶרם אִיז דָאךְ גְלַייךְ אַז וִוי בֵּית דִּין מְשָׁפְּט נָאט אַלַיין אוֹב זַיי נֶעמְטְן בַּייא יֶענֶם צוּא אוּמְזִיסְט אִיז גְלַייךְ אַז וִוי זַיי נֶעמְטְן בַּיי נָאט . אוּן דַיא דַיינִים זָאלְן זִיךְ אוֹךְ פַּארְכְטְן פַּאר דֶער שְׁכִינָה אוּן כְּבִיכּוֹל אַז וִוי זַיי כְּשָׁפְּטְן נָאט נִיט קֵיין מֶעגְטְשְׁן . אוּן אַז הָט נְזָאגְט יְהוֹשָׁפָט הַמֶּלֶךְ צוּם בֵּית דִּין כִּי לֹא לְאָדָם תִּשְׁפּוֹטוּ כִּי לַיי אִיר זָאלְט וויסְן אַז נִיט צוּם מֶעגְטְשְׁן אִיר נָאר צוּ נָאט רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא הָט נְזָאגְט וֶעֶן דָר פְּסוּק וָאלְט דָם נִיט גְשְׁרִיבְּן וָאלְט דָם נִיט גְשְׁרִיבְּן וָאלְטְן מִיר אַלַיין דָאם נִיט קֵאנֶן זָאגְן דִי דַיינִים . אַז זָאלְן רֶעכְטְן אַז וִוייא מְשָׁפְּטְן נָאט אַלַיין וִוייא אַז מְשָׁפְּט אֲמֶעגְטְשְׁן נָאט . נָאר דֶער פְּשָׁט אִיז נָאט זָאגְט וֶעֶן אִיךְ הָאב נְגֶעבֶּן אֵיינֶעם שְׁכַר פַּר אַמְצָוָה הִנֵּהִ פְּעֶלֶךְ אוּן דָר נָאךְ אִיז נְקוּמֶן אַיינֶר צוּ נֶעמֶן אַפֶּעלֶךְ אוּן דוּ וֶועסְט נִיט זָאגְן בַּיי אִים צוּרִיק אָפּ נֶעמֶן דָאם פְּעלֶךְ . וֶועל אִיךְ דָאךְ מוּזֶן אִים גֶעבֶּן אִיין אַנֶדֶער פְּעלֶךְ דְרוֹם אִיז גְלַייךְ וִוי דוּ וָאלְסְט פּוּן מִיר צוּא גְנוּמֶען אַפֶּעלֶךְ דְרוֹם דַארְפְסְטוּ עֶרְגֶן צוּא כְּשָׁפְּטְן עֶרְלַיךְ לֹא תִקַּח שׁוֹחַד זָאלְסְט נִיט נֶעמְן קֵיין שׁוֹחַד וָאוּרוּם וִוי דֶר דַיָּן גִיט זַיין אוּג צוּם שׁוֹחַד אַז פַּר בְּלֶענְט אִים דִי אוֹגְן קָאן נִיט מְשָׁפְּטְן בֶּאֱמֶת דָעם דִּין הוֹרָה . רַבִּי אֶלְעָזָר זָאגְט עֶם שְׁמַייט הִנֵּה נָשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְזְרוֹעַ הָיוּ בְךָ לְמַעַן שְׁפךְ דָם דִּיא נְשִׂיאִים פּוּן דִי יוּדֶן הָאט אִיטְלִיכֶר גְשְׁטֶרֶעקְט זַיין הַאנְד פּוּן אוּנְטֶרְן קְלַייד צוּא נֶעמְן שׁוֹחַד צוּא פַּאר גִיסְן אוּמְזוּסְטֶע בְּלוּט . רַבִּי אַבּוּהוּ זָאגְט דָר וָואס נֶעמְט שׁוֹחַד פּוּן שׁוּם קֵיינֶר זָאל נִיט זָעהֶן . רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי שְׁמַייט שׁוֹחַד מֵחִיק רָשָׁע יִקַּח דֶער רָשָׁע נֶעמְט שׁוֹחַד פּוּן שׁוּם קֵיינֶר זָאל נִיט זָעהֶן . רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי זָאגְט אִיךְ וִוייל דִיר דָר צֵייגֶן וִוי וַוייט שׁוֹחַד שָׁאט צוּם דַיָּן . אַיין מָאל אִיז נְקוּמֶן צוּ מִיר מַעֲנְטְש הָט מִיר נְבְּרַאכְט רֵאשִׁית הַגֵּז הָט הַיְסְט דָם עֶרְשְׁטֶע אָפּ שֶׁערוּנְג פּוּן שָׁעפְּסְן דָם קֶער צוּ אַכְּזֶן אוּג דָר אַייגְנֶר מֶעגְטְש הָט נְדַאכְט אַדֶּין תּוֹרָה פַּאר אַדַיָּין אוּג אִיךְ בִּין גְשְׁטַאנֶן אָן אַזַייט הָאב אִיךְ גְזָאגְט צ אִים וֶועֶן דָר דַיָּן וָאלְט אַז אוֹג אַז גְקֶעֶרְט וֶועט עֶר גְוִוינֶן דֶעם דִּין תּוֹרָה . אוּג אִיךְ הָאב גְהָאפְט אַז דֶר מֶעגְטְש זָאל זוֹכֶה בְּדִין זַיין הָאטְשׁ דֶער מֶעגְטְש הָאט דָאךְ נָאר מִיר גְגֶעבֶּן מַייֶנֶם וָואס מִיר קוּמְט דִי תּוֹרָה הָט גְהַייסְן מִיר גֶעבֶּן בְּאשִׁית הַגֵּז אִיז דָאךְ דָאם נִיט קֵיין שׁוּם . פּוּן דֶעסְט וֶועגֶן אִיז נָאהֶינְט גְוָוארֶן מֵיין הָאֶרֶץ צוּא אִים אַז אִיךְ הָאב גְוָואלְט עֶר זָאל גְוִוינֶן דֶעם דִּין תּוֹרָה אוּג אִיךְ הָאב מִיר נָאךְ גְפָּרֶעגְט צוּא הָאט עֶר גְוִוינֶן דֶעם דִּין תּוֹרָה אוּג וֶועֶן אִיךְ הָאב אִים גְזָעהֶן אִיז מִיר נָאהֶינְט גְוָוען דָם הָאֶרֶץ צוּ אִים . הַיְינְט דִי וָום נֶעמֶן בֶּאֱמֶת שׁוֹחַד וְ בְּלֶינְד אִיז שׁוֹן זַייעֶרֶי אוֹגֶן אוּג זַייעֶר הָאֶרֶץ וֶועֶרְט נָאהֶינְט צוּא יֶענֶם . רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי פְּלֶענְט הַרְשִׁינֶן עֶם שְׁמַייט וְקִבַּלְתִּי אֲלֵיכֶם לְמִשְׁפָּט וַהֲיִתִי עֵד מְמַהֵר אַלְבָּנָה וְיִתוֹם וּמַטֵּי גֵר נָאט וָאגְט אִיךְ וֶועל גְגֶענֶן זַייא צוּם כְּשָׁפְּט אוּג וֶועל אַלַיין זַיין אַיין עֵדוּת וָום צוּם נֶעכְטֶן אוֹף דִי מְכַשְּׁפִים אוּג מְנָאֲפִים אוּג אוֹף דִי וָום שְׁוֶוערִין פַּאלְטְש אוּג רוֹבֶּן דָם גְזָאלְט פּוּן דָעם וָום עֶר דִינְגְט אִים צוּ דֶר אַרְבִּיט אוּג בְּצָאלְט אִים נִיט . אוּג דִי וָום נַייגֶן דָעם מִשְׁפָּט פּוּן דִי בַּעֲלֵי דְבָרִים וָואס קוּמְן אַדִּין תּוֹרָה הָאבֶּן . שְׁמַייט דָאךְ גְלַייכְן דִי אֶפּ נוּיג פּוּן דִּין תּוֹרָה צוּא דִי גְרֶעסְטֶי עֲבֵירוֹת . דְרוֹם זָאגְט אוּנְז דָר פְּסוּק לֹא תַטֶּה כִּשְׁפָּט זָאלְסְט נִיט נַייגֶן דֶעם מִשְׁפָּט . רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָה זָאגְט אֲמֶעגְטְשְׁן טוּט וִוייל דִי אוֹגֶן גִיט עֶר אַסָאךְ גֶעלְד דָעם רוֹפֶּא אוּג עֶר וַוייסְט נִיט

בר אושעיא אדם חושש בעניו נותן ממון הרבה לרופא כפק מהרפא וכפק אין מתרפא והנוטל שוחד מעור עיניו ומקלקל את הדין וגורם שיגלו ישראל מארצם ומביא רעב לעולם שנא' צדק צדק תרדוף וגו' רדפת צדק תחיה ותירש את הארץ ואם לאו לא תירש. צדק צדק תרדוף שתי פעמים מכאן שיהא אדם רודף אחר ב"ד היפה. ד"א צדק צדק תרדוף שני פעמים אזהרה לדיינין הדנין דיני נפשות שלא יהיו חוהכין את הדין ביומו אלא יהו מלינין את הדין כדרך שמלינין את הדין בירושלים שנא' (ישעיה ו) מלאתי משפט צדק ילין בה. למען החיה. כל הדן דין אמת לאמתו זוכה לחיי העה"ב שנא' (תה' ק) כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה וגו':

(ט) **והיה** כל הארץ נאם ה' פי שנים בה יכרתו יגועו והשלישית יותר בה (זכריה יג) זו היא שנ' ברה"ק ע"י דוד (תהלים ז) יבושו כל עובדי פסל המתהללים באלילים וגו' כנגד מי אמרו לא אמרו אלא כנגד הקב"ה. א"ר חנינא עתיד הקב"ה להראות כבודו לכל באי עולם ולהוריד כסא באמצע הרקיע וחוזר ומניחו במקום שחמה זורחת בתקופת תמוז וחוזר ומניחו במקום שחמה זורחת בתקופת טבת. א"ל ר' חנינא הזקן אפשר להראות כבודו מי שכתוב בו כי לא יראני האדם וחי (שמות לג) ואת אומר שמראה כבודו לכל באי עולם. א"ל הרי כתיב (תהלים פד) כי שמש ומגן ה' אלהים חן וכבוד יתן ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. מה המגן מגין על בעליו בשעת מלחמה אף הקב"ה מגין על בניו באותה שעה א"ר הנינא בשעה שהקב"ה ירין את העולם הופשן לדין הן ואלהיהם ומעמיד להם פרטומין ומביא שתי הלוחות שבהן עשרת הדברות ואומר להם כלום השגיחו עליכם ואומרים לפניו מיום שבראת אותנו לא השגיחו עלינו אלא עמך ישראל בלבד.

עין יוסף המהתללים

[נדק יגין כב]. פי' רגילין היו מתהלל לבניו את הדין כדי לנדקו (ע) **פרטומין**. סוף מין מגן ולינס (ערוך): ועתה כשמן עוסק כן כרי סם כמרקחים (ר"י):

אוב ער ועט אום גיהיילט ווערין. אוג דא ער דיין נעמט שוחד מאכט ער בלינד זיני אוגין אוג מאכט קאלע דעם משפט אוג איז גורם אז יודין זאלין פר מריבין ווערין פון זייער לאנד אוג ברענגט אהונגער אוף דער ועלט עם שטייט עם צדק צדק תרדוף אוב דוא ועמט נאך נאנין דעם נרעכטיגין משפט ועמטו לעבין אוג זיצין אין דיין לאנד. אוג אוב ניט ועמטו ניט יצין אין דיין לאנד צדק צדק תרדוף גרעכטיקייט אוג גרעכטיקייט זאלמטו נאך נאנין ואם שטייט צוויי מאל גרעכטיקייט צוא וייזין אז דר מענטש זאל נאך זוכן נאך אגוטין בית דין אוב אין איין אנדרי שטאט איז דא נרעמרי לומדים בית דין דארף ער פארין צו זיא. נאך אפשט איז דרום שטייט מיר טאפיל דאם איז אפאר זאג דיא דיינים אז עם קומט פאר זיא אמשפט פון דיני נפשות הרגינען אמענטשין זאלין זיי טאפיל קלערין דעם דין אוג ניט פאקקינן דעם איינינעם טאג ואם דיא שאלה איז גווען נאר אוף צוא מארגינס אף ליינין דעם דין כדי נאך צוא קלערין גוט ווען ער קען ווען הרגינן אמענטשין אוג אז האט מען נטאן אין ירושלים עם שטייט צדק צדק תרדוף בדבתה ירושלים פלענט איבר נעכטיגן זייער דין גוט קלערין אוג נאך דעם איז גוועז שלעכטי דיגים פלענין זיא ניט לאנין איבער נעכטיגן נאר באלד הרגינען ווערין זי גרופין רוצחים למען תחיה זאלמט גוט פקקינן כדי דו זאלמט לעבין בעולם הבא. דער ואם משפט אדין אמר. אז ער זוכה לדיי עולם הבא עם שטייט שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא היט דעם משפט אוג טוט צדקה ואחרום כיין היולף איז נאהינט צו קומן עם שטייט והיה כל הנאסף (ישעיה נו) פי שנים בה יכרתו יגועו גאט ועט צוויי חלקים פון דער ועלט פאר שינטין ווערין אוג אדריטי ועט בליבין. דם זאגט דר רוח הקודש דורך דוד יבושו כל עובדי פסל די אלי דינרם צו די בילדר ועלין פר שעמט ווערין די וט באריכן זיך טיט זייערי אפ גענמר. קענין ווינטין הט דם דוד המלך גזאגט קענין גאט ברוך הוא. רבי חנינא זאגט לעתיד לבוא ועט גאט וייזין זין כבוד צו דר גאנצר ועלט אוג זיין כבוד ועט ער שטעלין אין כיטין היכל. האט רבי חנינא הזקן צו אים גזאגט ווי קאן דם זיין עם שטייט כי לא יראני האדם וחי אמענטש קאן מיר ניט זעהן כל זכן ער לעבט הייבט ווי אזו זאגט אז גאט ועט וייזין זין כבוד צו דר גאנצר ועלט. האט ער צוא אים גזאגט עם שטייט דאך כי שש ובגן יג אלהים אזו ווי אפאנצר איז צו פר שמעלין דעם מענטש בשעת ער איז אין אכלהמה אזו גאט ועט בנין זין אוף זיני קינדר זאלן קאנן זעהן זיין כבוד. רבי חנינא זאגט בשעת גאט ועט משפטין די ועלט. ועט ער נעמין צום משפט דיא אומות טיט זייערי אפ גענמר. אוג ועט נעמין די לוחות טיט די עשרת הדברות אוג ועט זייא פרענגן הט עפים אעמיצר גקוקט אוף דיר גהאלטין די דינים ום שטייט אוף דיר. ועלין דיא לוחות ענטפרין זינט דוא האסט אונז בשאפין הם קייגר אוף אונז ניט גקוקט נאר דייני יודין. ועט גאט זאגן צוא די עו"ג ויא אזו זענט איר אזו פר נארישט גוועז. עם איז דא פון אייך ום האבין גדינט צוא טובין עם איז דאך דא אין נאם פיל טובין גשאכטנע. אנדרי פון אייך האבין גדינט צוא ציגיל פיל ציגיל ליגט אין נאם צו

המתהללים באלילים ראוי למקרא לומר הבוטחים מהו המתהללים שלא עבדו ע"ג עד שנהנו כבוד זה בזה. אמר להם הקב"ה בכך יום אתם מתריישין לפני יש בכם שהן עובדים ליונים הרבה יונים נשחטים. יש בכם שעובדים ללבנים הרבה לבנים נשברות בשוק. יש בכם עובדים לדגים הרבה דגים נמכרים בשוק. מיד הקב"ה מביישן שנא' (מיכה ז) יראו גוים ויבושו מכל גבורתם ישימו יד על פה אזניהם תחרשנה. א"ר חמא בר חנינא אמר רב מאי דכתיב (ישעיה מג) כל הגוים נתקבצו יחדיו ויאספו לאומים מי בהם יגיד זאת וראשונות ישמיעונו יתנו עדיהם וגו'. לע"ל מביא הקב"ה ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר כל מי שעוסק בה יבא ויטול שכרו מיד מתקבצין כל העכו"ם ובאין בערבוביא שנא' כל הגוים נקבצו יחדיו. אמר להם הקב"ה אל תכנסו בערבוביא אלא כל אומה ואומה וסופריה שנא' ויאספו לאומים. נכנסה אדום אומר להם במה עסקתם. אמרו לו הרבה שווקים תקננו הרבה מרחצאות עשינו כסף וזהב הרבינו והכל לא עשינו אלא כדי שיעסקו ישראל בתורה. אמר להם הקב"ה כל מה שעשיתם להנאות עצמיכם עשיתם. שווקים להושיב בהן זונות. מרחצאות לערן בהם עצמכם. כסף וזהב שלי הוא שנא' (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות. נכנסה מלכות פרס אומר להם במה עסקתם אומרים לו הרבה כרכים בשבשו הרבה נשרים תקננו הרבה מלחמות עשינו וכל זה בשביל ישראל שיעסקו בתורה. אומר להם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם. כרכים לעשות בהם אנגריא. נשרים ליטול מהם מכס מלחמות אני עשיתים שנא' (תהלים סו) ה' איש מלחמה. כלים יש בהם מגיד זאת (ישעיה מג) שנא' מי בהם יגיד זאת ואין זאת אלא תורה שנא' ואת התורה אשר שם משה (דברים ד). אומרים

עין יוסף

לפניו

[אל תכנסו בערבוביא]. כדי שלא יכנסו ומסתתמי טענותיכן (גמרא ריש מסכת ע"ז): [ואספריה]. כיתות וחכמיה רש"י: [שנא' ר' ויאספו לאמיהם]. ואין לאום אלא מלכות שנא' ונאום מלאום יחמד (גמ': ה' שם ועיין כרש"י שם): [ואכל לא עשינו]. פירוש שופל לכל כמה זכו כגל דור ודור (תוס'): [שמכניסות בעשיר כשהעסקם ביישוב כשולם כדי שיוכלו ישראל לעסוק בתורה ואלו שהעסקו בהמת לכונה זו היו נענש (רשב"ם)]: [כלום יש בכם מגיד זאת]. שכולם מן שבכולם

בָּרְאַקְנָע. אַבְּרֶי פּוּן אַיִיךְ הָאבְּן נְדִינְט צוּ פִּישׁ פִּיל פִּישׁ וְעָרְט פַּר קוּפְּט אִין מְאַרְק. אִיר הָאט אוֹף אַלְיִיטָען נִיט גְּקוּקְט אוּנ פַּר נַארִישְׁקִיט נְעָזָן. אָזוֹ וְעָלָן זַיי פַּר שָׁעְמְט וְעָרִין עָם שְׁמַייְט יְרֵאוּ גוֹיִם וְיֵבוֹשׁוּ מִכֹּל גְּבוּרָתָם יָשִׂימוּ יָד עַל פֶּה דִי גוֹיִם וְעָלָן אַלֶּם זָעהָן וְעָלָן זַיי פַּר שָׁעְמְט וְעָרִין אוּנ וְעָלָן צוּא מְאכִין מִיט דִי הֶעְנְד דָעם מוֹל אוּנ זַייעֲרִי אוֹיגְרִין וְעָלָן טוּב וְעָרִין. רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא זָאגְט פּוּן רַב וְעָגִין עָם שְׁמַייְט כָּל הַגּוֹיִם נִתְקַבְּצוּ יַחְדָּיו מִי בָהֶם יַגִּיד זֹאת וְרִאשׁוֹנוֹת אַכְּפֶּר הוֹרָה אוּנ וְעָט אִיר לַיְינִין אִין שׁוֹם אוּנ וְעָט אוֹם שְׁבַייְעֵן ה' וְאם הָאט עוֹסֶק גְּוֶעזָן אִין דֶּר תּוֹרָה זָאל קוּמֶן גָעמֶין זַיין גְּצָאלְט. אָזוֹ וְעָלָן זַיךְ אוֹף קְלוּבִּין צוּ זָאמֶן וְעָט גָאט זַייא זָאגְן זָאלְן נִיט זַיין צוּא מִישְׁט נָאר אִיטְלִיכֶם אוֹבָה זָאל קוּמֶן בְּזוּנֶדֶר עָם שְׁמַייְט וַיַּאַסְפוּ לְאֻמִּים זָאלְן זַיךְ אוֹף קְלוּבִּין קִינִיגְרַייכִין אִיטְלִיכֶם קִינִיגְרַייךְ בְּזוּנְדֶר. וְעָט צוּם עֶרְשְׁטִין אֲרַיין גִּין צוּ אֱדוֹם וְעָט נָאט זַיי פְּרֶעְגְן וָם הָט אִיר עוֹסֶק גְּוֶעזָן אִין דֶּר וְעָלְט. וְעָלָן זַייא עֶנְטְפֶּרִין פִּיל מֶעֶרְק הָאבְּן מִיר גְּמַאכְט צוּם הֵיאנְדִיל פִּיל מֶרְחֲצָאוֹת הָאבְּן מִיר גְּמַאכְט נָאלְד אוּנ זִילְבֶּער הָאבְּן מִיר גְּמֶעֶרְט כְּדֵי דִיא יוּדִין זָאלְן קָאנְן זִיצִין אוּנ עוֹסֶק זַיין אִין דֶּעֶר תּוֹרָה. וְעָט זַיי נָאט זָאגְן אַלֶּם וָם אִיר הָט נָטָאן פּוּן אִיר נָאר גְּטָאן פּוּן אַייעֶר הֶנָאדָה וָעגִין. מֶעֶרְק הָט אִיר גְּמַאכְט דָארְטִין זוֹנוֹת צוּ וָעצִין. מֶרְחֲצָאוֹת הָט אִיר גְּמַאכְט פַּר אַייךְ צוּא וָואשִׁין אוּנ מָאן זַיךְ תַּעֲנוּגִים. נָאלְד אוּנ זִילְבֶּער אִיז מַיינְם נִיט אַייעֶרְם עָם שְׁמַייְט לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאוּם יְיָ נָאט זָאגְט צוּ מִיר אִיז דִי זִילְבֶּר אוּנ צוּא מִיר אִיז דִיא נָאלְד פּוּן דֶּעֶר וָעלְט. וָעט אֲרַיין גִּין מַלְכוּת פָּרָס וְעָט נָאט זַיי פְּרֶעְגְן וָם הָט אִיר עוֹסֶק גְּוֶעזָן אִין דֶּר וָעלְט וְעָלָן זַייא זָאגְן פִּיל שָׁעְמְט הָאבְּן מִיר אַיין גְּנוּמֶן מִיט מִלְחָמָה. פִּיל בְּרִיקֶן הָאבְּן מִיר גְּמַאכְט צוּ גַיין. פִּיל מִלְחָמוֹת הָאבְּן מִיר גְּמַאכְט אוֹף דֶּר וָעלְט. אוּנ דָם הָאבְּן מִיר אַלֶּם גְּטָאן כְּדֵי יוּדִין זָאלְן קָאנְן מְנוּחָה אוּנ קָאנְן עוֹסֶק זַיין אִין דֶּעֶר תּוֹרָה. וְעָט גָאט זַיי זָאגְן אַלֶּם וָם אִיר הָט נִמְאן פּוּן אַייעֶרְם וָעגִין. אִיר הָאט אַיין גְּנוּמֶן שָׁעְמְט כְּדֵי אִיר זָאלְט מִיט דִי כֶּעְנְטְשִׁין קָאנְן מַאכִין מִלְחָמוֹת. אִיר הָט גְּמַאכְט בְּרִיקֶן כְּדֵי צוּ גֶעמֶן צִינְסְש. אוּנ מִלְחָמוֹת הָאב אִיךְ אַלֶּיין גְּמַאכְט נִיט אַייעֶר כַּח עָם שְׁמַייְט יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה נָאט אִיז אַבְּעֶר מִלְחָמָה. וְעָט גָאט צוּ זַייא זָאגְן אִיז דָא פּוּן אַייךְ זָאל עֶר זָאגְן דִיא תּוֹרָה עָם שְׁמַייְט מִי זֶה בָכֶם יָרֵא וְאת אִיז עֶפֶּס דָא פּוּן אַייךְ זָאל זָאגְן דִי תּוֹרָה וָם זַיא הֵיסְט זָאת עָם שְׁמַייְט וְאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה דָם אִיז דִי תּוֹרָה וָם מֹשֶׁה הָט נָטָאן פַּאר דִיא יוּדִין. וְעָלָן זַיי זָאגְן הָאסְטוּ אוּנְז דָעם גְּגֶעבִּין אוּנ מִיר הָאבְּן נִיט גְּוּואלְט מְקַבֵּל זַיין. וָעט גָאט זַייא עֶנְטְפֶּרִין אִיךְ בִּין גְּוֶעזָן בֵּייא אַיִּין מִיט דֶּר תּוֹרָה אוּנ אִיר הָט נִיט גְּוּואלְט מְקַבֵּל זַיין. וְיֹאמֶר יְיָ מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ מֹשֶׁה זָאגְט נָאט אִיז גְּקוּמֶן אוֹף דָעם בֶּארְג סִינַי גֶעבִּין דִי תּוֹרָה הָט עֶר פְּרִיעֶר גְּטָאן שַׁיינְעֶן מִיט דֶּעֶר תּוֹרָה בֵּיי אֱדוֹם אִין שֵׂעִיר

לפניו כלום נחת לנו ולא קבלנוה • ועליהן הוא אומר (דברים ג) ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו וגו'מלמד שהחזירה הקב"ה על כל האומות ולא רצו לקבלה • אמרו לפניו כלום כפית ההר עלינו כגיגית כשם שעשית לישראל שנא' (שמות יט) ויתיצבו בתחתית ההר ואמרת להם אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם שאלולי כן לא קבלוה אומר להן הקב"ה והלא אמרו מתחילה נעשה ונשמע. אמרו לפניו רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה • אומר להם מצוה קלה אני נותן לכם אם אתם משמרין אותה אתן לכם שכר כישראל? אמר להם לכו עשו סוכה. הולכין ועושין סוכה כל או"א מהם. והקב"ה מוציא חמה מנרתקה וכל או"א מבעט בסוכתו ויוצא שנ'(תהלים ג) ננתקה את מוסרותימו והקב"ה יושב ומשחק עליהם שנ' (שם) יושב בשמים ישחק וישתחוו לו כל אלהים בשעה שירדין את האומות דן לאלהיהם עמהם שנא' (ישעיה סו) כי באש ה' נשפט וגו' • כיון שאין יכולים לעמוד באש פורחין והקב"ה יושב ומשלח עליהם מלאכים בקולרין ובשלשלאות ומשליכן לתוך האור שנא' (מלאכי ג) ולהט אותם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף • ד"א וישתחוו לו כל אלהים אומרים כל עובדי ע"ג לאלהיהם בואו והשתחוו לפני הקב"ה שאתם התעיתם אותנו מיד והאלילים בליל יחלוף (ישעיה ב) ועובדי ע"ג מורידן לגיהנם לכך נאמר יבושו כל עובדי פסל. והיה ביום ההוא נאם ה' פי שנים בה יכרתו יגועו (זכריה יג) אלו האומרין שתי

רשויות

עץ יוסף

כעברתיים (רש"י): [ועכ"ל ויתמר ס' מסיני בח]. רומה לומר קושיא היא ולא נתן לכם את עליכם לומר ס' מסיני בח ומתי בעי בשעיר ומתי בעי בפארן ללמד שהחזירה הקב"ה כו'. ע"ז תירץ שהכי אמרו לפניו כלום כפית הכי עליהו וכן כולו בח"ד: בגמרא כנ"ל: [וכלה ממרו בתוכה נעשה ונשמע]. לכאורה עדיין אתלתם במקומה עומדת. נמה לה כפה הכר עליכם כמו שעשה ליכתלן. ולכלה מסוס דתיתה לשיל כך' נח סימן ג' וז"ל. ואם תאמר על תורם שכתב כפה עליכם את הכר וכלה מעשה אתאמר לכם מקבלים אתם את התורה. ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין ג' יגיעה ועבר ללה ככה עליכם הכר על תורם שבעל פה עיין שם. וזכו שאמר לכם הכר ובלה אמרו מהגלה ע"ג וקבלו על כל פנים ממעשה שבתב תורם ואתם לה זכ לה קבלתם. [פרקין]. ע"ל בורחים משם וכ"ג לימה בקבלת רבם פסוק כל

כדכתיב

שָׁעִיר. פּוּן דָאנֶן אִיז אָפּ גֶלֶעגֶנְט אַז נָאט הָאט זִיךְ גֶעקֶרְעְט טִיט דִער תּוֹרָה בֵּיי אַלֶע אוּמוֹת אוּן זַיֶיא הָאבֶּן נִיט גְוָואלְט מְקַבֵּל זַיין. וְועלֶן זַייא עֶנְטְפֶּרין הָאסְטוּ רֶעֶן אוֹף אוּנְז אוֹף גְהוֹבֶּן דָעם בְּאֶרְג סִינַי אַזוֹ וִוי דוּ הָאסְט אוֹף דִי יוּדִין אוֹף גְהוֹבֶּן דָעם בְּאֶרְג סִינַי עֶם שְׁטֶייט וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר דִי יוּדִין זָענֶן גֶשְׁטַאנֶן אוּנְטֶרֶן בְּאֶרְג כְּיְנֵי פּוּן דָאנֶן אִיז אָפּ גֶלֶעגֶנְט אַז נָאט הָט אוֹף גְהוֹבֶּן דָעם בְּאֶרְג סִינַי אוֹף דִי קֶעפּ פּוּן דִי יוּדִין אוּן הָאט זַיי גְזָאגְט וְועט אִיר מְקַבֵּל זַיין דִיא תּוֹרָה אִיז גוּט. אוּב נִיט לָאז אִיךְ אֲרָאפּ דָעם בְּאֶרְג אוֹף אַייֶערֶי קֶעפּ וְועט אַייֶער קְבוּרָה זַיין אוּנְטֶרֶן בְּאֶרְג הָאבֶּן זַיי דָאךְ גְטוּזְט מְקַבֵּל זַיין דִי תּוֹרָה. אֲבֶּר אוּנְז הָאסְטוּ דָאךְ אַז גִיט גְטָאן. וְועט נָאט זָאגֶן צוּ זַיי דִי יוּדִין הָאבֶּן דָאךְ נָאךְ פְּרִיעֶר גְזָאגְט נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע מִיר וְועלֶן הָעֶרֶן דִי בַייד פּוּן נָאט. וְועלֶן זַייא זָאגֶן צוּ נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם גִיב אוּנְז אֲצוּנְד דִיא תּוֹרָה גִיר אִיבֶּר אַייֶעם וְועלֶן מִיר טָאן וָאס אִין דֶעֶר תּוֹרָה שְׁטֶייט. וְועט נָאט זָאגֶן צוּ זַיי אִיךְ וְועל אַייךְ גֶעבֶּן אַגְרִינְגֶע מִצְוָה וְועט אִיר הִיטֶן דִיא מִצְוָה וְועל אִיךְ אַייךְ גֶעבֶּן שְׂכַר גְלַייךְ טִיט דִי יוּדִין. דָאס נָאט זַייא נָאךְ גְזָאגְט גִיט מַאכְט אַסּוּכָּה. זָענֶן זַייא גַאנְגֶן אוּנ אִימְלִיכֶר פּוּן זַיי הָט גְמַאכְט אַסּוּכָּה וְועט נָאט אַרוֹם נָעמֶן דִיא זוֹן פּוּן שַׁייד וְועט זַייֶער הַיים זַיין וְועלֶן זַיי אַוועק וַיארְפֶן אוּנ אַרוֹם פּוּן סוּכָּה עֶם שְׁטֶייט וְנִפְזְרוּ אֶת מוֹסְרוֹתֵימוֹ זַיי וְועלֶן אָפּ רַייסֶן דִי שְׂטְרִיקְלַאךְ וָום נָאט הָט זַיי צוּ גְבִּינְדֶן זָאלֶן זַיצֶן אִין סוּכָּה. וְועט נָאט זִיצֶן אוּנ לַאכֶּן פּוּן זַיי עֶם שְׁטֶייט יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׂחָק נָאט וָום זִיצְט אִין הִימֶל וְועט לַאכֶן פּוּן זַיי וַיִּשְׂתַּחֲווּ לוֹ כָּל אֱלֹהִים בְּשָׁעָת נָאט וְועט מִשְׁפְּטֶן דִי אוּמוֹת וְועט עֶר מִשְׁפְּטֶן זַייֶערֶי אָפּ גֶעמֶר אוֹף טִיט זַיי עֶם שְׁטֶייט כִּי בָּאֵשׁ יְיָ נִשְׁפָּט רַיים פַּייֶער וְועט נָאט מִשְׁפְּטֶן דִי אוּמוֹת טִיט זַייֶערֶי גֶעמֶר. וַוי עֶם וְועט זַיי הַיים וָועֶרֶן זַייא וְועלֶן נִיט קָאנֶן דֶעֶר שְׁטֶיין אִין פַּייֶער וְועלֶן זַייא וְועלֶן אַרוֹם לוֹפֶן פּוּן פַּייֶער וְועט נָאט שַׁיקֶן אוֹף זַיי מַלְאֲכֵי הַבָּלָה טִיט קַייטֶן טִיט שְׁלֶעכְּט אוּנ זַיי וְועלֶן זַיי צוּרִיק אַרַייֶן וַארְפֶן אִין פַּייֶער עֶם שְׁטֶייט וְלַהַט אוֹתָם הַיּוֹם הַבָּא אָמַר יְיָ צְבָאוֹת עֶם וְועט זַייא בְּרֶעֶנֶן דֶר פַּייֶער נָאט אַז עֶם וְועט גִיט בְּלַייבֶּן פּוּן זַיי קֶיין צְוַוייג. נָאךְ אֲפִ"שׁ אִיז וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל אֱלֹהִים אֲבֶּר דִינֶר פּוּן דִיא עו"ג וְועלֶן זָאגֶן צוּ זַייֶערֶי אָפּ גֶעמֶר קוּמְט וְועלֶן טִיר זִיךְ בּוּקֶן צוּ נָאט וָוארוּם אִיר הָאט אוּנְז פַּאר פִּירְט בִּיז אַהֲער אַזוֹ בְּאלְד וְועלֶן אֲבֶּר אָפּ גֶעמֶר פַּר לֶעְנֶד וְועֶרֶן וְועלְט עֶם שְׁטֶייט וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יַחֲלוֹף דִיא אָפּ גֶעמֶר וְועלֶן אִין גַאנְצִין פַּר לֶעְנֶד וְועֶרֶן. אוּנ דִי דִינֶערֶם וָואס הָאבֶּן צוּא זַייא נְדִינְט וְועלֶן גַיין אִין גֵיהִנֹּם אַרַייֶן דְרוּם שְׁטֶייט יְבוֹשׁוּ כָּל עוֹבְדֵי פֶּסֶל דִיא אֲבֶּר דִינֶערֶם צוּא בִּילְדֶר וְועלֶן גַאר שְׁעָמְט וְועֶרֶן. שְׁטֶייט וַייֶטֶר וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נְאוּם יְיָ פִּי שְׁנַיִם בָּהּ יִכָּרְתוּ יִגְוָעוּ אַיִן דָעם טָאג זָאגְט נָאט דִינוֹ מְעַנְטְשֶׁן וָואס

גליבן

רשויות בשמים . והשלישית יותר בה (סס) . אלו ישראל שהן משלישיתו של עולם בני ג' אבות ד"א והשלישית יותר בה שאין מתישבין בארצם אלא בגאולה שלישית . גאולה ראשונה זו גאולת מצרים . גאולה שניה זו גאולת עזרא . השלישית אין לה הפסק . אמר רבי שמלאי תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני בא דוד והעמידן על י"א שנא' (תהלים טו) ה' מי יגור באהליך וכל המזמור . בא ישעיה והעמידן על שש שנא' (ישעי' ס"ג) הולך צדקות ודובר מישרים מאס בבצע מעשקות נער כפיו מתמך בשחד אוטם אזנו משמוע דמים וגו' וכתיב בתריה הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים . בא מיכה והעמידן על שלש שנא' (מיכה ו) הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך . בא עמוס והעמידן על שנים שנא' (עמוס ה) כי כה אמר ה' לבית ישראל דרשוני וחיו . בא חבקוק והעמידן על אחת שנא' (חבקוק ב) וצדיק באמונתו יחיה :

(י) כי הגוים האלה אשר אתה וגו' . וש"ה ונתנך ה' לראש ולא לזנב והיית רק למעלה ולא תהיה למטה (דברים כח) . שלא יהיו בכם שופטים כחשים ותהיו כולכם ראשים לתורה כשם שאתה אומר ונביא מורה שקר הוא הזנב (ישעיה ט) והיית רק למעלה מעט תהיה רק בעוה"ז לא כל הימים . ד"א והיית רק למעלה כשאתה מבקש לשאול דבר שלא תהא שואל מה למעלן יולא תהא שואל מה למטן כשם שאו"ה שואלין שנא' (שם כט) והיה כאוב מארץ קולך . כי הגוים האלה אשר

עץ יוסף אתה

כדברים יגעים פרח ותיגון פרחים בתהיס . ופי' כמ"ש כן וכרה וכס בלו לחכיון : [שכס מסלימיתו של עולם] . כ"ל שכס כני יעקב שכוח עליהן לאכות שכיו כל העולם.לו שיעקב נקרא עליהם כעולם ע"ם שנאמר עם מלאך עם שכוח עליהם העולם ונאמ' לו . וכדאיתא בב"ר ס' נ"ז דאמר יעקב ליוסף ידע דשתת תליתת דשלמת את מבקש לדמותם : [דרשוני וחיו] . עיין בפרק חלון כיון דתיתת שלי"ן במקום בא עמוס ג"ר ישעיה וכעמידן על שתים שנאמר כה אמר ה' שמרו מעשיו ועשו צדקה : [ודלית כתמותו יחיה] . שם ס"ס ה' כיותר כולו לכל בר ישראל בכל עת היה כתמוה שהיה חכמי מעיין ולא יכיה לך מלחון שמעמעום מפי הגבורה שכל חכמות שבעולם נכללים בתורה שנתנה מפי הגבורה (מכתשים פ' כל"ן) :

(י) שלא תהא שואל מה למעלן . ל"ל דהא מיעוט ופי' והיית מעט למעלה דהא אם מצין מדעתו מותר לגמרי משמש מרכבה אך שלא תהא שואל מחכמיה מה למעלן . אבל למטן אסור מכל וכל כיון דאתחול בתוב וידעוני : [שנאמר ושיח בתוב מחרץ קולך] . זה מניח לרחיה שואל בתוב ומה ל"ל כה דכתיב ולא תדיה למעה פי' שלא יהיה שואל בתוב כמו שהגויים שואלים בתוב כמ"ש כי הגויים שהלם אבר אתה יודע אותם אלי משוניים ואל קוסמי' ישמעו ואתה לית כן נתן לך ה' שלהיך אתה שואל בו בתוב:

גְּלַיְיבֶּן אִין צְוַוייִ נָאטְן וָועלְן פַּר שְׁנִיטְן וָועֲרִין אוּנ וָועלְן פַּר גַיין וְהַשְׁלִישִׁית יֶעֱתֶר בָּהּ אוּנ דִי יוּדִין וָואם קוּמְן אַרוֹס פּוּן דִי דְרַיי אָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק־יַעֲקֹב דִי וָועלְן בְּלַיְיבֶּן . נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז וְהַשְׁלִישִׁית יֶעֱתֶר בָּהּ צִיט דְרִיטְן דְרַיי יוּדִין וָועלְן אוּם גְּלַיְיבְּן וִיצִין אִין זַיְיעֶר אַנְד אוֹף אַייבִּיג . דִי עֶרְשְׁטֶע נָאוֹלָה אִיז גָּוָוען פּוּן מִצְרַיִם . דִיא אַנְדֶרֶי גְאוֹלָה אִיז גָּוָוען אִין דִיא טָעג פּוּן עֶזְרָא אִיז אַלְס אִיבֶּר גַהאלְטֶן גָּוָוארֶן . אָבֶּר דִי דְרִיטֶע גְאוֹלָה וָם וָועט זַיין וָועט שוֹן נִיט אִיבֶּר גַהאלְטֶן וָוערִין אוֹף אַייבִּיג וָועלְן זַיי אוּם גְּלַיְיזֶט וָוערִין . רַבִּי שְׁמְלַאי זָאגְט דָּוִד הַמֶּלֶךְ אוּנ הָט אוּנְז פַּר זָאגְט נָאךְ אַמָאל אוֹף עָלְיוֹ מִצְוֹת תֶּען זָאל זָעהֶן זַייעֶר צוּא הִיטְן זַייא עֶם שְׁטַייט כִּי יִגּוּר בְּאֹהֳלֶךָ וָועֲר טוּט רוּגֶען אִין זַיין גְּצֶעלְט שְׁטַייט דָארְטְן גֶּרֶעבְּינְט עָלְיוֹ מִצְוֹת וָואם זָעהֶן גוּואנְט שְׁטֶעגְדִיג דָארְף [ען זָעהֶן זַייעֶר ניט עוֹבֵר זַיין . אִיז גְּקוּמֶן יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא הָט וַוייטֶר פַּ־ זָאגְט אוֹף מִצְוֹת וָום [אִיז עוֹבֵר אוֹף זַייא עֶם שְׁטַייט הוֹלֵךְ צְדָקוֹת וְדוֹבֵר מֵישָׁרִים מֵאֵס בְּבֶצַע מַעֲשְׁקוֹת נוֹעֵר כַּפָּיו מִתְמֹךְ בְּשֹׁחַד אוֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים דָּעֶר וָואם גַייט אוּנ טוּט צְדָקָה . רֶעד רֶעכְט כַּארְטֶקְע רַייד . הָט פַּיינְט גְּזַיילָה אוּנ רוּבּוּנְג . שְׁאקְלְט אֶפּ זַיינְע הֶענְד פּוּן גֶעמֶען שוֹחַד . פַּאר שְׁטֶאפְּט זַיינִי אוֹעֲרִין פּוּן הָעֲרִינְען מֶעֲנְטְשֶׁן . שְׁטַייט וַוייטֶר הוּא מְרוֹמִים יִשְׁכּוֹן כְּצוּדוֹת סְלָעִים מִשְׂגַּבּוֹ דָּר מֶענְטְשׁ וָועט רֵעֶן אִין דָּר הַיּוֹךְ אַפֶּעְסְטוּנְג פּוּן שְׁטַייעֶר וָועט זַיין זַיין שְׁמַארְקַייט זַיין בְּרוֹט וָועט גֶּעבְּן וָוערִין זַיין וָאסֶער אִיז בֶּגְלַייבְּט . דָּאם אִיז אַלֶּע עֶר וָועט זַיין שְׁטֶעגְדִיג שְׁמַארְקַייט אוּנ גְּזוּנְד עֶם וָועט אִים ניט פֶּעלְן קֵיין עֶסֶן קֵיין טְרִינְקָן . אִיז גְּקוּמֶן דָּר נָבִיא מִיכָה אוּנ הָט וַוייטֶר פַּאר זָאגְט אוֹף דְּרָיי מִצְוֹת עֶם שְׁטַייט עָם אֲשֶׁר יְאֻמַּת אוֹף דְּרַיי נָאר זָאלְט טָאן מִשְׁפָּט . אוּנ לִיב הָאבְּן צוּא טָאן גְּמִילוּת חֲסָדִים . אוּנ פְּרוּם זַיין אִין דֵיין גַיין מִיט גָאט . אִיז גְּקוּמֶן דָּר נָבִיא יְשַׁעְיָה אוּנ הָט פַּאר זָאגְט וַוייטֶר אוֹף צְוַוייא זָאכֶן עֶם שְׁטַייט שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה הַיְנְט דָעם מִשְׁפָּט אוּנ טוּט צְדָקָה . אִיז גְּקוּמֶן דָּעֶר נָבִיא חֲבַקּוּק אוּנ הָט וַוייטֶר פַּר זָאגְט אוֹף אַיין זָאךְ עֶם שְׁטַייט וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה דָּר וָואם אִיז אַצַדִּיק אוּנ גְּלַייבְּט אִין גָאט וָועט עֶר לֶעבְּן כִּי הַגּוֹיִם הָאלֶה דָּם זָאגְט דָּר פָּרוּךְ וּנְתָנְךָ יְיָ לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב נָיט וָועט דִּיר נֶעבְּן זָאלְט זַיין צוּ אַקְאפּ נִיט צוּ אַיין עֶק אוּנ דוּ וָועסְט נָאר זַיין אוֹף גְּהוּבְּן נִיט פּוּן הִינְטֶן . דָּם מֵיינְט טָען זָאל בִּיי אַיין נִיט זַיין שׁוּפְטִים פַּאלְטְשִׁי וָום קָאנֶען נִיט דִי תּוֹרָה נָאר זָאל זַיין בַּייא אַיין שׁוּפְטִים קֶעף צוּ דָּר תּוֹרָה . אָזוֹ וִוי עֶם שְׁטַייט וְנָבִיא מוֹרֶה שֶׁקֶר הוּא הַזָּנָב דָּעָר פַּאלְטְשֶׁר נֶבִיא דָּעָר אִיז אַוַוייזְיל אוּנ אַעֶק אוּנ דוּא זָאלְט זַיין נָאר פּוּן אוּבֶּן וָועסְט עֶפּ־ס דַארְפִּין פְּרֶענֶען זָאלְטוּ פְּרֶענֶען בִּיי

אתה יורש אותם וגו' שתהא שואל בו • וש"ה (סס ח) וכי יאמרו אליכם דרשו אל האובות ואל הידעונים המצפצפים והמהגים . אמרו להם הלא עם אל אלהיו ידרוש בעד החיים אל המתים • צרכי המתים עושין בחיים . שמא עושין צרכי החיים במתים . המהגים שאין עושין להם צרכי ראשיהם • כי הגוים האלה וגו' ואתה לא כן . מעשה בגר אחד שהיה מבצרה אמר כשהייתי עכו"ם הייתי שואל בע"ג עכשיו נעשיתי ישראל ואסור לי . מה עשה חבש את חכוורו והלך במדינה ולא שואל בע"ג נכנס במדינה והיה הפינסור שלה עומד בפתח המדינה עם שהוא נכנס ראה אותם מיד נתירא ירד מן החמור וברח החמור . ירדו אותן שהיו עומדין שם והוא מתירא מהם וזקפו אותו ומסמכין אותו היו אומרים הזקן הזה נפל . מיד הוליכו אותו אצל חמורו ונכנס בשלום ויצא בשלום . מי גרם לו על שתפס את התורה • הוי כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך.מעשה הי' ברבי ינאי ור"י שהיו יושבין על פיילי של טבריה והיה שם שני אסטרולוגין ראו שם שני יהודים יוצאין למלאכתן אמרו אותן שני אסטרולוגין אותן שני האנשים יוצאין ואינן נכנסין אלא הנחש שורפן • שמעו ר' ינאי ור' יוחנן כ"ה עשו ישבו על פתח המדינה לידע אם נכנסין הן אותן שני האנשים למלאכתן ונכנסו . וראו אותן ר' ינאי ור' יוחנן אמרו לאיסטרולוגין לא אמרהם ששני האנשים הללו יוצאין ואינן נכנסין שהנחש שורפן . אמרו להן הן . אמרו להן הרי יצאו בשלום ונכנסו בשלום היו האיסטרולוגין מביטין בהם אמרו לנו מה עשיתם ביום הזה . אמרו להם לא עשינו דבר אלא כשם שהיינו למודין לעשות קרינו את השמע והתפללנו . אמרו להם יהודים אתם אין דברי האיכטרולוגין מתקיימים בכם שאתם יהודים . הוי ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך :

(יא) ד"א כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם וגו' ואתה לא כן מדבר באברהם שהיה רואה באוסטרולוגין שהיה המזל אומר לו שאין אברם ולא שרי מולידין . מה עשה להם הקב"ה

א"ר יהודה בר' סימון בשם ר' חנין כתיב (במדבר יד) ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה

עין יוסף

העלה

[כפנקס] • פי' ככן פ"ש : [ירדו מוהן שהיו עימדין שם וכוי] דסיימו רבר נפל מן שמעתא לויה מקרא ולא מהמת שאפתר מתירא מ"ס] . פי' ירדו מוהן שהיו עומדין עם ככהן שם שהיה מפניס : [פיילי] • פי' כפעד : [מסטרלוגין] . פי' תוזק כוכבים : כג ירא מסס וזקפו מוהו וכמכוכו שהיו מומרים כדעתן שכזקן למעלה

דִּי נְבִיאִים זָם וַיסִין נְבִיאוּת פּוּן אוֹבִין פּוּן דִּי הֵיכֵל . זָאלְסְט נִיט פְּרָעגִן בַּיי דִּיא בִּישׁוּפּ־מַאכֶּרס וָאס זַיי וַיסִין פּוּן הֵינְטִין פּוּן דִּי טוֹטֶע מֶענְטְשִׁין אוּנ זָאכֶן וָאס נָאט הָט דָס אַלְס פֵּיינְט . דְרוּם שְׁמַיים כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲ כְּשׁוֹנְנִים וְאֶל קוֹסְמִים יִשְׁמָעוּ דִּי פֶּעלְקֶר וָום נָאט פַּר מֶרִיבְּט זַיי פַּר דִּיר־זַיי הֶעְרִין צוּ דִּי כִּישׁוּף מַאכֶּרס אוּנ שְׁטֶעְרִין זָעֶרְס . אָבֶּר דוּא בִּיסְט נִיט פּוּן זַיי . מְשֻׁשֶׁה רָ תַּנָּא רַבִּי יַנַּאי אִיז נָזָעכֶן אִין טְרֶעד פּוּן דֶר שְׁטָאט מְבֶּרְיָה אִיז דָארְטִין נָשְׁטַאנְען צְוַויי שְׁטֶעְרִין זָעֶרְס זָעֶנְען נָזָאנְגִין צְוַויי יוּדִין דָארְטִין . זָאנְען דִי שְׁטֶעְרִין זָעֶרְס דִיא צְוַויִיא יוּדִין וָועט זַיי הֵיינְט אַשְׁלָאנְג אַבִּים טָאן אוּנ זַיי וָעלְען נִיט דָעֶר זָעֶבְּן אַהֲיִים צוּ קוּמֶן זָעֶרְס זַיי זָאלְען גְקוּמֶן אַהֲיִים אִין נָאכְצִין בִּשָׁלוֹם . אַזוֹ גִיבְּן זַיי אַקוּק אוֹף דִי צְוַויי יוּדִין אוּנ פְּרָעגְען זַיי וָום הָט אִיר הֵיינְט נְטָאן . זָאנְען זַיי כִּיר הָאבְּן נָאר נִיט נְטָאן אַזוֹ וָוִי סִיד מוֹזֶען שְׁטֶענְדִיג מִיר הָאבְּן נָלַיְיעְנְט קְרִיצוֹת שְׁמַע אוּנ נָאווִינְט . אַזוֹ רוּפְּן זַיי אָן דִי שְׁטֶעְרִין זָעֶרְס אִיר זָעְנְט יוּדִין הָאבְּן אוּנְזֶרִי רַייד אוֹף אַיִיךְ קֵיין שְׁלֶיכְטֶה נִיט אוּנ קֵיין שׁוּם כִּישׁוּף קָאן אוֹף אַיִיךְ קֵיין שְׁלֶיכְטֶה נִיט הָאבְּן מִיר זָעֶנְען נִיט קֵיין שְׁטֶעְרִין זָעֶרְס אוֹף אַיִיךְ . מַעֲשֶׂה אַפָּאטֶר הָאט נָהַיסְין דָעם זוֹן עֶר זָאל גַיין כָּקַיִם זַיין דִיא מְצוָה פּוּן קֵן צְפּוֹר וָואוּרום אִין דֶר תּוֹרָה שְׁטֵייט אַז מָען גַיים אִין וָועג אוּנ כָּען זָעהְט אַפּוֹגֶל זִיצְט אַיבֶּר קְלַיינִי קִינְדֶלַאךְ זָאל כָּען דִיא מוּטֶר אַוועק שִׁיקְן אוּנ דִי קְלַיינִי קִינְדֶלַאךְ זָאל כָּען נָעמְן זִיךְ . שְׁטֵייט אִין פְּסוּק לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים אִיז טַייטְש אַז דוּא וָועסְט מָאן דִי מְצוָה פּוּן אוַועק שִׁיקְן דִי מוּטֶר וָועט דִיר זַיין גוּט אוּנ דוּא וָועסְט לַאנְג לֶעבְּן אִיז דֶר זִין נָאנְגִין אוֹף אַיִין לַייטֶר נָעמְן דִיא מוּטֶר אִיז עֶר אַראָפּ נָפָאלְן . מִיר נְפִינְן אַבְרָהָם אָבִינוּ עֶר אִיז נָזָען אַרוֹסֶר שְׁטֶעְרִין זָעֶרְס הָאט עֶר נָזָעהְן זַיין כָּזָה עֶר קָאן קֵיין קִינְדֶר נִיט הָאבְּן אוּנ זַיין וַויב שָׂרָה קָאן נִיט נְוַויְנְן . הָם אִים נָאט נְזָאנְט עֶר זָאל נִיט קוּקְן אוֹף דָעם . רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן הָט נְזָאנְט פּוּן רַבִּי חָנִין זָעֶנְען עָם שְׁטֵייט וַיוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֶּט נָא הַשָּׁמַיְמָה וְסַפֹּר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אוֹתָם וְאוֹמֵר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ וַיַּאֲמֵן בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה אַבְרָהָם אָבִינוּ אַרְזָם נְצוּנְן פּוּן שְׁטוּב אוֹף דֶר נַאט אוּנ הָט אִים נְזָאנְט קוּק אוֹף דָעם הִימֶל דָם מִיינְט מָען נָאט הָאט אִים אוֹף נְהוּבְּן הָעכֶר אִיבֶּעְרִין הִימֶל . דָם וָום שְׁטֵייט אוֹף דֶר נַאט מִיינְט מָען דָעם הִימֶל עֶר שְׁטֵייט אַז אֶת הַכּוֹכָבִים אִיז דָאס נַאט הָם נְמַאכְט דִי עֶרד מִים דִי נַאסִין פּוּן הִימֶל אִיז שׁוּן דִי תּוֹרָה נְזָען

אִיז

העלה אותו למעלה מכפת הרקיע • ואין חוצה אלא הרקיע שנא' (משלי ח) עד לא עשה ארץ וחוצות. וכה"א (יחזקאל ג) הן ארצאים צעקו חוצה . א"ל הקב"ה מה שאמרת הנה בן ביתי יורש אותי (בראשית יד) . לא כן הדבר כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך . א"ל אתה אומר לי שאני מוליד . א"ל הקב"ה צא מן המדה אברם אינו מוליד אברהם מוליד שרי אינה מולדת שרה מולדת . ויוצא אותו החוצה א"ל הרי אתה למעלה מן המזל מי גדול ממני לא אתה שאתה למעלה ממנו . הבט נא השמימה שא נא עיניך השמימה אין כתיב כאן אלא הבט כאדם שהוא מביט מלמעלה למטה. וכה"א (תהלים יג) הביטה ענני ה' אלהי . ויאמר לו כה יהיה זרעך מיד והאמין בה' • אמר להם משה מה אברהם הניח את המזל ולא היה עוסק בו אף אתה לא כן נתן לך ה' אלהיך :

(יב) ד"א כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו אמר ירמיה הנביא כדנא תימרון להון וגו' (ירמיה י) א"ר אליעזר כדנא תימרון אם יאמרו לכם או"ה לעבוד ע"ג אמרו להם אם יכול' היא להעביר השמים והארץ נעבדנה ואם לאו יאבדו מארעא' רבי יהושע אמר אמרו להם אם יכולין לעשות שמים וארץ נעבדנה ואם לאו יאבדו מארעא . ר"ע אומר אמרו להם אם יכולים להעביר את השמים ואת הארץ ולעשות אחרים מצבע אחר נעבדנה ואם לאו יאבדו מארעא . ג' פילוסופין היו לאדריאנוס ולא היה עושה דבר עד שהיה נמלך עמהם אמר להם מבקש אני לעשות עצמי אלוה • אמרו לו שלשתן אחד מדברי ר' אליעזר ואחד מדברי ר' יהושע ואחד מדברי ר' עקיבא . הלך לביתו והיה מיצר . נכנסה אשתו אצלו אמרה לו על מה אתה מיצר • אמר לה שבקשתי לעשות עצמי אלוה והם לא הניחו אותי. אמרה לו הם לא אמרו לך כראוי אני אומר לך דבר אחר פקדון אחד יש לו אצלך תן לו פקדונו ועשה עצמך אלוה • אמר לה ומה פקדונו אמרה לו הנפש • אמר לה ואם תצא נפשי מה אעשה • אמרה לו הנפש שבך אין אתה יודע בה שכן כתיב (קהלת ח) אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח • והיאך תוכל לעשות עצמך אלוה • ד' ב"א עשו עצמן אלוהות ונבעלו כנשים . פרעה ויואש וחירם ונבוכדנצר (בדפוס ליעיל סדר ומרם כיתן ט') :

עין יוסף כי

ו) למעלה מכפת הרקיע . לכורות לו מיתתו עליון ויפלוט כו') . ליתו ר"ל שכל הבטה היא מלמעלה למטה מכלי מלוי וכיוצא עכ"ל כפ"ז ומכ"ש מלמעלה למטה כמו שכתב מהרי מפה אל תבט אלא תחרוך ואל תבט כ"פ ולפ"ז אין הבט בהשמימה כאן אלא תלמעלה לג עכ (מז"מ) :

דהקו (יפ"ת) : [ואהב לומר כי אמרי מוליד • ר"ל וכל מי רוצה בהלמעלה גין שמיני מוליד • ר"ל הקב"ה אין מן המדה ר"ל מן המדה פי' חכמי עכ"ל ומעשה זה מי' ג"כ בסדר שמפה שומד כך כשמת דסיינו כלמעלה לגין : [ואל תבט כלמעלה

(יג) פילוסופין ברלתמים כי' ג' :

מלמד

אֵין דָּאךְ גָּדְרִינָן אַז נָאט הַיסְט דָּעך הִימל אוּנ אַז שְׁמַיִם הֵן אֲרָאלִים צְעַקוּ חוּצָה בְּיוֹא דָעם הוֹרְבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָאבֵּן דִי מַלְאָכִים גְּשְׁרִיגִן אִין דִי נָאסְן פּוּן הִימל . הָט נָאט גָּזָאגְט צוּ אַבְרָהָם אָבִינוּ דָם וָס דוּ הָאסְט גָּזָאגְט הָאסְט נִיט וָעֶר זָאל דִיר יַרְשֶׁנָּן נָאר דַיין דִינָר פּוּן שָׁמוּם וָעט דִיר יַרְשֶׁנָּן אֵין נִיט אַז אוֹ כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ הוּא יִרָשֶׁךָ נָאר דָּר וָס וָעט צָרוֹס גַיין פּוּן דַיינִי גְּדָעִרִים דָּר וָעט דִיר יַרְשֶׁנָּן. הָט אַבְרָהָם גָּזָאגְט צוּ נָאט סַיין מָזָל זָאגְט כִּיר אַז אִיךְ וָעל קִיין קִינְדָר נִיט הָאבֵּן . הָאט אִים נָאט גָּזָאגְט נַיי אָרוֹס פּוּן דַיין מִזָּל אַבְרָם קָען קִיין קִינְדָר נִיט הָאבֵּן אָבֶר אַבְרָהָם וָעט הָאבֵּן קִינְדָר . שְׂרַי קָאן נִיט גָּווִינָן אָבֶר שָׂרָה וָעט גָּווִינָן וַיוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה הָט אִים נָאט אוֹף גָּהוֹבֶן הָעבֶר וַוי זַיין מַזָּל אִיז אוּנ זָאגְט אִים זָעה וָעֶר אִיז הָעבֶר דוּ צוּ דַיין מַזָּל דוּ בִּיסְט דָאךְ הָעבֶר וַוי דַיין מִזָּל הַבֵּט נָא הַשָּׁמַיְמָה קוּק נָאר אַן הִימל הָט דָאךְ בִּדַארְפְט שְׁטַיין הַיבּ אוֹף דַיינִי אוֹגָן אוּנ קוּק אַן הִימל . פּוּן דַאנָן אִיז אָפּ גְּלֵעְרִינְט אַז נָאט הָט אִים אוֹף גָּהוֹבֶן הָעבֶר אִיבֶּערִין הִימל . דְּרוּם הָט עֶר אִים גָּזָאגְט קוּק אַרָאפּ צוּם הִימל . אַז שְׁמַיִם דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָט גָּזָאגְט צוּ נָאט הַבִּישָׁה עַנְנִי יְיָ אֱלֹהַי נָאט קוּק אַרָאפּ פּוּן הִימל אוּנ עֲנְטְפֶּר כִּיר . אִיז דָּאךְ גְּדְרוּנְגָן אַז קוּקִן אִיז טַיִיטְש פּוּן אוֹבֶן אַרָאפּ וַיאַמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ הָט אִים נָאט גָּזָאגְט וַיפֵּל שְׁטֶערִין אִין הִימל אַז פִּיל וָעט זַיין דַיינִי קִינְדֶר . וַוי אַבְרָהָם הָאט דָאס גַּהֶערְט וְהֶאֱמִן בַּיְיְ הָט עֶר גְּגְלַייבְּט אִין גָּאט הָט גָּזָאגְט צוּ דִי יוּדִין אַז וַויא אַבְרָהָם אָבִינוּ הָט אוֹתָן גְּלָאזְט דָּעם מַזָּל אוּנ הָאט נִיט עוֹסֵק גְּווֹעֶן אִין דִי זָאכֶן אַז זָאל אִיר אוֹךְ נִיט עוֹסֵק זַיין דָּרִינְן נָאר גְּלַייבִּין אִין גָּאט . נָאךְ אַפִּשְׁט אִיז כִּי הֵנִּים הָאלָה אֲשֶׁר אַפִּם יוֹרְשִׁים דָּר גָּבִיא יִרְמְיָהוּ הָאט גָּזָאגְט צוּ דִי יוּדִין כִּידְנָא תֵימְרוּן לְהוֹן דִי אוּמוֹת וָם רָעדִין אַיךְ אִין אִיר זָאלְט דִינָן צוּא דִיא עוֹבְ זָאלְט אִיר זַיִיא זָאגְן אִיד וָעט זַיי נִיט פָּאלְגְן . רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז הָט יִרְמְיָה גְּהַיסְן זַי זָאגְן אוֹב אַיעֲרִי גָּעטֶר קָאנְן בְּשַׁאפְן הִימל מִט דָּר עֶרד וָעלְן מִיר זַיי דִינָען אוּנ אוֹב נִיט זָאלְן זַי פַּר לוּרִן גַיין פּוּן דָּר וָעלְט . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז הָט יִרְמְיָה גְּהַיסְן זַי זָאגְן אוֹב אַיעֲרִי גָּעטֶר בְּשַׁאפְן הִימל מִט דָּר עֶרד וָעלְן מִיר זַיי דִינָען אוּנ אוֹב נִיט זָאלְן זַי פַּר לוּרִן גַיין פּוּן דָּר וָעלְט . רַבִּי עֲקִיבָא זָאגְט אַז הָט יִרְמְיָה גְּהַיסְן זַי זָאגְן אַיעֲרִי גָּעטֶר מַעֲבִיר מַעֲבִיר זַיין דָּעם הִימל כִּיט דָּר עֶרד וָעלְן מִיר זַיי דִינָען אוּנ אוֹב נִיט זָאלְן זַי פַּר לוּרִן גַיין פּוּן דָּר וָעלְט . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז הָט יִרְמְיָה גְּהַיסְן זַי זָאגְן אַיעֲרִי גָּעטֶר בְּשַׁאפְן הִימל מִט דָּר עֶרד וָעלְן מִיר זַיי דִינָען אוּנ אוֹב נִיט זָאלְן זַי פַּר לוּרִן גַיין פּוּן דָּר וָעלְט . רַבִּי עֲקִיבָא זָאגְט אַז הָט יִרְמְיָה גְּהַיסְן זַי זָאגְן אַיעֲרִי גָּעטֶר מַעֲבִיר מַעֲבִיר זַיין דָּעם הִימל

(יג) **כי** תצא למלחמה וראית סוס ורכב עם רב ממך . זש"ה סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה (משלי כ"א) • מהו סוס מוכן בשעה שיצאו ישראל ממצרים מה כתיב שם (שמות י"ד) ויוגד למלך מצרים כי ברח העם . מיד ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עמו ויקח שש מאות רכב בחור עמד פרעה והלביש כל הסוסים ואפי' כל ההדיוטות אבנים טובות ומרגליות . וירדפו מצרים אחריהם וגו' כל סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו מלמד שלא חלה אחד מהם מת אחד מהם ולא נתיגע אחד מהם לכך נאמר כל סוס רכב פרעה • ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם (שם) • באותה שעה ההחילו בני ישראל צועקים להקב"ה שנא' (שם) ויצעקו בני ישראל אל ה' • אמר הקב"ה יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה (שיר ב') . למה היו ישראל דומין באותה שעה ליונה שברחה מלפני הנץ ובאה להכנס לפנים מן הבלע והיה הנחש בתובו בקשה לצאת הרי הנץ על הפתח . כך היו ישראל הים הולך וסוער עליהם והשונא רודף אחריהם והחיות מן המדבר והיו מוקפין מארבע רוחות • ומנין שהיו החיות מן המדבר שנא' (שמות י"ד) סגר עליהם המדבר ואין סגר אלא חיות רעות שנא' (דניאל ג') אלהי שלח מלאביה וסגר פום אריותא . מה עשו נשאו עיניהם לאביהן שבשמים וצעקו שנא' ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם וגו' ויצעקו בני ישראל אל ה' לכך כתיב יונתי בחגוי הסלע :

(יד) **יונתי** בחגוי הסלע . וש"ה ה' סלעי ומצודתי (תהלים י"ח) א"ר אליעזר בן פדת אמרו ישראל לפניו מה עשית לנו עבשיו באין ועושין לנו בתי שעשועים להם שהרגנו בכוריהם ונטלנו ממונם לא אתה אמרת לנו ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה . אמר להם אין לכם אלא שתהיו עומדין ושותקין והקב"ה עושה מלחמותיכם שנא' (שמות י"ד) ה' ילחם לכם ואתם תהרישון הוי

עין יוסף ויצעקו

(יג) **כלמד** שלא תלכ תחד מהם כו' כדי שלא ילמוד סוס כשהוא לובש ממנו מלבוש ע' רכ"ו כי-עיב ס' פסוק ולא

פֿאַרב וועלן מיר זיי דינען אוג אוב ניט וואלין זיי כּר לורן וועלן פון דר וועלט כי תצא למלחמה הראיך סוס וּרכב וועז דו וועלסט גיין אין אמלחמה אוג וועסט זעה פֿערד מיט רייטר גיגן אוג פיל פאלק מיין פון דיר וואלסט פר זיי קיין פֿארכט ניט האבן . דם זאגט דר פסוק סוס מוכן ליום תחנה ועני התשועה אפֿערד איז אן גגריית צו דעם טאג פון אמלחמה בשעת יודין ווענן ארום פון מצרים שטייט ויאסר לרכבו בזרים עם אז גזאגט גר ארן צום כּיך כּ יודין ווענן אמלפֿאקן גוואכן שטייט דארטן ויאסר את רכבו האט נשפּאנט זייני רייט וועגן אוג זיין פאלק אט ער נוכּן כיט זיך פרעה האט אן גקלייד אפֿילו דיא פֿאסן י פֿערד כיט טייערי שטיינר מיט פערל . שמיים ויעשר נידש כּצים אבנים דיא מצרים האבן נאזאגט גאזאגט דו יודין מיט אלי רייט וועגן סוס רייטערם . פון דאגין איז אפ גלערנט אז איינר פון זיי איז ניט עלאף גוארן אוף דעם וועג אוג קיינר איז ניט גשטארבן אוף דעם ווג אוג ניט איינר איז מיד גוואכן . דרום שטייט אלי האבן נאזאגט גזונד אוג שלאפֿרק ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם פרעה הט גנעגט צו די יודין האבן די יודין גזעהן אז די מצרים צוגען נאזאגט וועלין זיי מאפן . אין דר צייט האבן די יודין נשריגן צוא נאט האט נאזאגט יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה כיין טויב דם מיינט עמן דיא יודין ענגן אצונד אין די שפאלטן פון שמיינר בהאלטן פר די מצרים אונטרי לעצטן שטאפיל . דיא יודין ענגן אין דער ציים גגלויבן נוענן צוא אטויב וס זיא איז אנטלאפן פר דר גרין ום טען האט פאר שפרייט צוא מאפן איר איז זיא גלאפן אונטער אשטיין בהאלטן זיך זעהט זיא דארט אשלאנג אונטרין שמיין אז האט זיא ניט נהאט קיין אורט וו אהין צו לויפן . דא דער גרין דא דר שלאנג אז די יודין דא דר ים שמורטט לעבן זייא • אוג דא דר שונא ואנט זיי . אוג די חיות פון דר כדבר עם שטייט פרעה הט גזאגט סנ־אליהם המדבר דר מדבר הט פר שלאגן אוף זיי דאס כיינט ער די חיות דעות האט זיי פאר שלאגן ואלין ניט קאנען גיין אין דער כדבר אזו ויא עם שטייט אלהי שלח מלאכיה וסגר פים אריותא נאט האט נשיקט זיינו מלאכים הט פר שלאגן דם כול פון די ליבין ואלין ניט ביסין דעניאל בשעת מען הט אים צריין נוארפן אין גרוב פון ליבין איז אפ גלערנט אז פאר שלינען דיסט פון חיות רעות . אזו דא האט פרעה גזאגט די חיות ועלין ניט לאזן גיין דיא יודין אין דער כדבר . ונצעקו בני ישראל אל יי האבן דיא יודין גשריגן צו נאט דרום שטייט ויצעקו בני ישראל אל יי האבן די שפאלטן פון די שטיינר פאר בארגין דאס זאגט דער פסוק יי סלעי וכצורתי נאט איז קיין שטארקער פעלזין אוג טיף פעסטונג . רבי אלעזר בן פדת זאגט די יודין האבן גזאגט צו משה רבינו וום האסטו אונז גטאן היינט ועלין קומן די מצרים אוג ועלין אונז טאן אז מיר הויבן זייא נעמן כיר האבין גהרגיט זייערי בכורים אוג צו גנומן זייער עלר דוא האסט אונז גזאגט אליין ואשאלה אשה משכנתה אויסלייגע אשה זאל ליין פון איר שכענתע וילבערנע כלים אוג קלייד . הייגט זאגין זיי אונז נאך דר פר . דם משה רבינו זייא גזאגט איר זאלט גאר ניט טאן נאר איר זאלט שטין אוג שוו ישן אוג זאט ועט טאן זייערי מלחמות

ויצעקו בני ישראל אל ה' . אריב"ל מלה"ד לבת מלך שהיתה עוברה ברך והיה הלסטיס משתעבדין בה התחילה צועקת אל המלך . אמר המלך לכך הייתי מהאוה . כך ישראל היו משועבדים במצרים תלו עיניהם לשמים שנא' (שם ב) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו הזיאם הקב"ה והיה מתאוה לשמוע תפלתם ולא היו מתפללים מה עשה גירה להם פרעה וחילו ורדף אחריהם שנא' ופרעה הקריב שהקריב את בני ישראל להפלה . מיד ויצעקו בני ישראל אל ה' . לכך כתיב יונתי בחגוי הסלע בכתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך אותו הקול ששמעתי במצרים . מיד אמר הקב"ה למשה ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה . ועשה הקב"ה מלחמה עם פרעה ואבדו והשקיעו בים והציל את ישראל הוא שכתוב (תפלים קמ' אלהים ה' עוז ישועתי סכות לראשי ביום נשק.ביום מלחמת הים שנ' (שם עח) בני אפרים נושקי רומי קשת.כ"ם שהי' פרעה עושה הי' הקב"ה עושה.יצא פרעה כנבור והקב"ה כנבור שנ' (ישעיה מב) ה' כנבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה שלא הודיע גבורתו בחלה אלא בפרעה.בשעת מלחמ' נקרא איש שנ' (שמות טו) ה' איש מלחמה ה' שמו.יצא פרעה רבוש בכלי זיין קסטיא והקב"ה כך שנ' (חבקוק ג) לאור חציך יהלכו לנוג' ברק חניתך יצא פרע' באבני בליסטרי' והקב"ה באבני אלגביש ובאבני ברד.פרעה רכב על סוס והקב"ה על כרוב שנ' (תפלים יח) וירכב על כרוב ויעף . על מה רכב פרעה על סוסיא נקבה שנא' (שיר ו) לכוסתי ברכבי פרעה דמיתיך

עץ יוסף

רעיתי

ולא ניתק:

(יד) **התחזילה** לוטעקת מה כמלך בכקסם ממך כלילני מיד כלוסטיס שמע כמלך ובלילם להתר ימים בקם ליסע לוחם נאסם כיה מתחום שתדבר ולא כיתק רוחם מה עשה כמלך גירה בה כלסטיס כדי שהצעקו ימציא כמלך . כין שהלו פליס הלבנים כתחילה לוטעקת הל כמלך אמר כמלך לכך כייתי מתחום כל"ל וכוכ כוח דומה נגמשל וכ"ה בם"ר פ' כ"ח: [שהקריב ית ישראל לתפלה]. דייק מדלא כתיב קרב משה הקריב מבנין כפעיל שהקריב מהרים כייתו שהקריב את ישראל לתפלה: [את קולך לוחו הקול] ות"ל: הכה שם קול לוחו ת"ל את קולך לוחו הקול שהכה ממעמי כמלרים: [ביום מלחמת סיס] . ומביא לראיה שנאמר

פי' מלחמת שנאמר בני אפרים וגו': [קשתות] . פי' רוח מין מתכו . [בתבני כליסקרא ת]. פירוש יריית לבנים בקשת: [פרעה רכב על סוס וה'קב"ה על כל כ כו']. כלומר שהוא מבוזים מדלג מדרש אחר ט"ו קפיטל י"ח תמר פרעה תני ר' ס"ם זכר שתרכב עליו שם ח קל . מה עשה הקב"ה כיה מדמה: כעגדו כ"ם שהכניס פרעה זכר כך כביה הקב"ה כוס זכר וכבוד עניו שנא' ר' כי תרכב על סוסיך מרכבותיך מושיע . הזך פרעה ואמר תני לי ס"ם נקבה שהיו יכולה לעמוד כמלחמה . תמר הקב"ה ב"ה קה לני כן מדמה לך שנתתי לסוסתי ברכבי פרעה דמיתיך לעיתי כו' ת"ל רשע כבגדי כיים מעיה כ"ל היה לך כרוב . כתת ל'הקב"ה רוכב על כרוב שנא' וירכב שם כ' כו' ע"ש: [לולנסן] . פי' תיעוה:

עָכ שְׁמַיִים יְיָ יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן נְיוּז וְעָט מְלְחָמָה הַאלְטִין פּוּ אַיְיךְ אוּנ אִיד זָאלְט שְׁוַוייגִין . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט דִי זָאךְ אִיז גְלֵיכִין צוּ אַטָאכְטֶר פּוּן אֲמָלֵךְ אִיז גַּנָאנְגִין אִין וָועג הָאבְּן גְוַלָּגִים אִיר גַּחַאפְט אוּנ הָאבְּן מִיט אִיר גְדִינְט חָט זִיא גְשְׁרִיגִין צוּם מֶלֶךְ הָט דֶר כֶּלֶךְ גְזָאגְט דָם הָאב אִיךְ גְוואלְט אִיךְ זָאל הֶערִין דַיין קוֹל אוּנ הָאט אִיר בֵּיצִיל גָעוֹן פּוּן זַיעֲרִי הֶעְנְד . אָז דִיא יוּדִין הָאבְּן גְדִינְט אִין מִצְרַיִם הָאבְּן זַיי אוֹף גְהוּבְּן זַיעֲרִי אוֹנְן צוּם הַיְמִיל עָם שְׁמַיִים וַאֲנְהוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּן הֲבִיזָה וַיִּזְעֲקוּ דִי יוּדִין הָאבְּן גְזוּפְצְט פּוּן דֶר אַרְבִּיט אוּנ זַיי הָאבְּן נְשְׁרִיגִין צוּ נָאט אוּנ עֶר הָט זַיי אוֹם נְצוֹגְן פּוּן מִצְרַיִם הָט נָאט גְגְלוֹזְט צוּ הֶערִין זַיעֲרִי תְּפִלּוֹת אוּנ זַיי הָאבְּן נִים מִתְּפַלֵּל גְוֶוזִין . וְוָם הָט נָאט גְטָאן עֶר אוֹף זַייא אָן גְרַייצְט פַּרְעֹה זָאל זַייא נָאךְ יָאגְן עָם שְׁמַיִים יִפְרֹשׁ הַקְּרִיב פַּרְעֹה הָאט גְּנָעהְגְט דָם אִיז מַיְיטְשְׁט פַּרְעֹה הָט גְּנָעהְגְט דִי יוּדִין צוּ תְּפִלָּה אָז שְׁמַיִים וַיִּצְעַק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' דִיא יוּדִין הָאבְּן גְשְׁרִיגְן צוּ נָאט דְרוּם שְׁמַיִים הַרְאִינִי אֶת כְּרִצְיָךְ הַשְׁמִיעֵנִי אֶת ק"ל דָם נָאט זָאגְט וַיהִי כַּיִּין שְׁטָאלְט שְׁטָעל זִיךְ קֶעגְן מִיר מִיט תְּפִלָּה מַאךְ מִיר הֶערִין דַיין קוֹל דָעם קוֹל וָום אִיר הָט גְשְׁרִיגִין צוּ מִיר אִין מִצְרַיִם . אָז בַּאלְד הָט נָאט גְזָאגְט צוּא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְאַתָּה הָרֵם אֶת מַטֶּךָ הַיִּבְּט אוֹף דַיין שְׁטָעקִין אוֹף דָעם יָם אוּנ שְׁפַאלְט אִים אוּנ דִיא יוּדִין זָאלְן קוֹמְן אִין יָם דֶער יָם זָאל טְרִיקְן וָערִין . אוּנ גָאט הָאט מִלְחָמָה נַהַאלְטְן מִיט פַּרְעֹה מִיט זַיין חַיל זַיי זָענְן פַּר לָאךְ גְוואךְן אוּנ זָענְן אַיין גְזוּנְקְן גְוואךְן אִין יָם . אוּנ דִי יוּדִין הָט עֶר מִצְיל גְוֶוזִין עָם שְׁמַיִים סְפוּתָה לְרֹאשִׁי בְיוֹם נָקָם דִי הָאבְּט צוּ גְדָעקְט מַיִין קָאפ אִין דָעם טָאט פּוּן דֶר מִלְחָמָה פּוּן פַּרְעֹה . אוּנ וָום פַּרְעֹה הָט נָאט הָאט נָאט אוֹף אָז גָטָאן . פַּרְעֹה אִיז אָרוֹם גְנָאנְגְן אָז וִוי אַבְּגְבּוֹר צוּ מִלְחָמָה הָט נָאט אִיךְ אָז גָטָאן עָם שְׁמַיִים יְיָ כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָעִיר קִנְאָה נָאט אִיז אָרוֹם גְנָאנְגְן אָז וִויא אַבְּגְבּוֹר פּוּן מִלְחָמוֹת הָאט נָאט גְטָאן דֶער וָועקְן זַיין צָאךְן . בְּשָׁעַת מִלְחָמָה וָועךְט נָאט אָן גְרוּפְן אִישׁ עָם שְׁמַיִים יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה נָאט אִיז אַמָאן פּוּן מִלְחָמָה . פַּרְעֹה אִיז גְוָועְן גְקְלֵייד מִיט אוּנְזֶרֵי כְּלֵי זַיין אוּנ נָאט אוֹךְ אָז עָם שְׁמַיִים זְאוּר חִצֶּיךָ יֵהָלֵכוּ לְנוּגַהּ בְּרֶק חֲנִיתֶךָ יֵצֵא דִי לִיכְטִיקְיוּט פּוּן דַיינִי פִיילִין אוּנ פּוּן שְׁאִרְף פּוּן דַיין שְׁפִּיז זָענְן זַיי גְנָאנְגְן . פַּרְעֹה אִיז אָרוֹם גְנָאנְגְן מִיט שְׁמַיְינֶר צוּ וַואךְן מִיט דִיא בּוּיְנִיק אוּנ נָאט אִיז אָרוֹם גְנָאנְגְן מִיט שְׁמַיְינֶר נְוָואךְפִין אוֹף זַייא פּוּן הַיְמִיל אוּנ מִיט שְׁמַיְינֶר פּוּן הָאגִיל . פַּרְעֹה הָט גְרִיטִין אוֹף אַפְּעֶרְד אוּנ נָאט הָט אוֹךְ גְרִיטִין אוֹף אַפְּעֶרְד עָם שְׁמַיִים כִּי תִרְכַּב עַל סוּסֶיךָ בִּרְכּוּבוֹתֶיךָ יְשׁוּעָה דוּא הָאסְט נָאט גְרִיטִין אוֹף זַייְנִי פָּעֶרְד אוּנ זַייְנִי זַייט וָועגְן בְּשָׁעַת דוּ בִּיסְט גְקוּמְן הָעלְפִין דִי יוּדִין אִין מִצְרַיִם . וָוארוּם פְּרִיעֶר הָט פַּרְעֹה גְרִיטִין אוֹף אַפְּעֶרְד אֲזָכֶר וַיַּיל עֶר אִיז גְרִייג צוּם לוֹפִין הָט נָאט אוֹךְ אָז נָטָאן . נָאךְ דָעם הָט פַּרְעֹה גְזָאגְט נִים

רעיתי ד א לסוכתי ברכבי פרעה מהו לסוסתי אלא ראה הקב"ה שלא היה פרעה רוצה ליכנס בים מה עשה הקב"ה רכב על עב קל והפכו לסוסיא ועמד לפני סוסי החיילות והיו הסוסים רצים אחרי הסוסיא והקב"ה ירד לים והסוסים אחריו הוי לסוסתי לשון נקבה ד"א לסוסתי ברכבי פרעה לחיילותיו מה קל מכל בהמה לרכוב עליה ואצא וארדוף אחרי ב"י. אמרו ליה סוסיא שאין כיוצא בהבעולם לפיכך היו הזכרים רודפים אחריה. ורכב פרעה באיילים ואף הקב"ה עשה כן. אמר הקב"ה למה"ש מה בכל הבריות שמשמשין לפני קל. אמרו לו והלא גלוי לפניך שאין בכל הבריות המשמשין לפניך קל ככרוב שהוא יוצא מתחת כנפי הכרובים. רכב הקב"ה על כרוב ונצח סוסו של פרעה וכל חילותיו שנא' (ממות טו) כי בא סוס פרעה ברכבו וגו'. ואומר (תהלים קלו) ונער פרעה וחילו בים סוף. אמר להם משה לא כך אמרתי לכם ואתם תחרישון (ממות יד) אין לכם לעשות אלא עומדין ושותקין והקב"ה עושה מלחמותיכם לפיכך אמר להם כשתבנסו לארץ ותראו אוכלוסין הרבה וסוסים ורכב אל תיראו מהם שנא' כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס וגו' לא תירא מהם כי ה' אלהיך עמך. הוי סוס מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה: (טו) כי תצא למלחמה וגו' מה כתיב למעלה מן הענין ודרשו השופטים היטב משיעשו השופטים דין צאו למלחמה ואתם נוצחין. וכן אמר דוד עשיתי משפט וצדק בל תניחני לעושקי (תהלים קיט) וכתיב (שם) ערוב עבדך לטוב אל יעשקוני זדים. ואף הקב"ה אינו מתרומם בעולם אלא בדין שנא' (ישעיה ה) ויגבה ה' צבאות במשפט. ר"ש בן גמליאל אומר על ג' דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום שנא' (זכריה ח) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. אמר ריב"ל וכלם תלוין בדין כי בדין נעשה שלום ונעשה אמת לפיכך כשישראל עושין את הדין הקב"ה מפיל שונאיהן לפניהם שנא' (תהלים פז) לי עמי שומע לי וגו' כמעט אויביהם אכניע וגו'. ומה הן

טִיר אַפְּעֶרד אַנְקִיבָה וַיי זִיא קָאן בְּאשְׁטַיין אִין אַכְלָחָמָה הָס נָאט אוֹךְ אַזוֹ נָטָאן עָם שְׁטַיִיט לְסוּסָתִי בְּרִכְבֵי פַּרְעֹה צוּ דִי פָּעֶרד נְקֵיבוֹת פּוּן דִיא רַיִיט וָועגִין פּוּן פַּרְעֹה הָאב אִיךְ אַזוֹ גְטָאן. נָאךְ דֶעם הָאט נָאט נָאזָאגט צוּ אִים רָשָׁע קֶעגִין כִיר וויִלְסטוּ זִיךְ שְׁטֶעלִין מִלְחָמָה הָאלְטִין אִיךְ דַארְף נִיט קֵיין פָּעֶרד נָאר אוֹךְ אַכְרוֹב פּוּן הִימִיל וָועל אִיךְ רַייטִין קֶעגִין דִיר עָם שְׁטַיִיט נִירְכֵּב עַל כְּרִיב וַיְטוֹף נָאט הָאט נְטָאן רַייטִין אוֹךְ אַכְרוֹב פּוּן הִימִיל אוּן הָס גְטָאן פְלַיְגֶן אִין דֶער מִלְחָמָה קֶעגִין פַּרְעֹה. נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז לְסוּסָתִי בִּרְכְבֵי פַּרְעֹה נָאט הָס גְזָעהָן אַז פַּרְעֹה וויל נִיט גַיין אִין יַם הָאט נָאט אַזוֹ גְטָאן הָאט עָר גְרַייטִין אוֹךְ אַיין גְרֵינְגִין וָואלְקִין דֶר וָואלְקִין אִיז פַּר קֶעֶרט גְוָואךְ צוּ אַפְּעֶרד אַנְקִבָה אוּן נָאט הָאט טִיט אִים גְרַייטִין אִין יַם אַבְּיֵין הָאבִין דִי פָּעֶרד פּוּן פַּרְעֹה נָאךְ גְיָאגְט דֶעם פָּעֶרד אַזוֹ וִוי דֶר שְׁטַיִיגֶר אִיז פָּעֶרד זְכָרִים לוֹפִין נָאךְ אַפְּעֶרד אַנְקִיבָה אַזוֹ וָועגִין זַיי דֶר טְרִינְקָן גְוָואךְ אִין יַם. אוּן נָאט הָס גְזָאגְט צוּא דִי מַלְאָכִים וָום אִיז דָם גְרִינְגְסְטָע זָאךְ צוּם לוֹפִין פּוּן צַלְי צַאבִין. הָאבִין זַיי גְזָאגְט עָם אִיז דָאךְ גְלוּי וָרְנִע פַּר דִיר אַז פּוּן צַלְי בַּשָׁפְנִישָׁן וָום דוּ הָאסְט בַּשָׁאפְן זָאלְן דִיר בְּאדִינְגְן אִיז נִיט דָא קֵיין גְרֵינְגְסְטָע זָאךְ צוּם לוֹפָן וִוי אַבְּרוֹב אַזוֹ הָס נָאט גְרִיטָן אוֹךְ אַבְּרוֹב אוּן הָס מְצַצָה גְוָועֹן אִלְי אֶפְּעֶרד פּוּן פַּרְעֹה טִיט דִי מַלְאָכִים וָום אִיז דָם גְרִינְגְסְטָע זָאךְ צוּם לוֹפָן וִוי אַבְּרוֹב אַזוֹ הָס נָאט גְרִיטָן אוֹךְ אַבְּרוֹב אוּן הָס מְצַצָה גְוָועֹן אִלְי אֶפְּעֶרד פּוּן פַּרְעֹה טִיט דִי רַייטֶרס אִין יַם. הָס מֹשֶׁה צוּ זִיי גְזָאגְט הָאב אִיךְ זָאלְט נָאר שְׁוַוייגִין אוּן נָאט וָועט אַייךְ טָאן צִייעֶר מִלְחָמָה. דְרוּם הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין וָאס סוּס וְרֶכֶב עִם דִּכְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ וָעֵן דוּא וָועסְט גִין מִלְחָמָה הָאלְטִין טִיט דַיינִי פַּיִינְד אוּן דוּא וָועסְט זָעהָן פָּעֶרד אוּן רַייט וָועגִין אוּן פִּיל פָּאלְק מִין פּוּן דִיר זָאלְסְטוּ זִיךְ נִיט פָּארְכְטִין וָוארוּם נָאט אִיז טִיט דִיר. דָם זָאגְט דָר פְּסוּק עִם מִלְחָמָה וּלְהַלֵּן תִּהְיֶה דָר פָּעֶרד אִיז נְגָרֵייט צוּם מָאג פּוּן דֶר מִלְחָמָה אָבֶר צוּ נָאט אִיז דִיא הִילְף בִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה אִין וָועגְער פַּרְשָׁה אִיז נִשְׁטַאנְן דִינְגִס פּוּן שׁוֹפְטִים דִיא שׁוֹפְטִים זָאלְן גוּט פָּארְשְׁטִין דֶעם דִין אֱמֶת פְּסָקְנָן. נָאךְ דֶעם שְׁטַיִיט דִיא פָּרָשָׁה פּוּן מִלְחָמָה וָוארוּם זָא אִיר וָועט גוּט מְשְׁפְּטִין וָועט אִיר מְנַצַח זַיין דִיא מִלְחָמָה אוּן אַז הָאט גְזָאגְט דָוִד הַמֶּלֶךְ עֹשִׂיתִי מִשְׁפָּט וָצֶדֶק בַּל תַּנִּיחֵנִי לְעוֹשְׁקָי אִיךְ הָאב גְטָאן מִשְׁפָּט אוּן גֶרֶעכְטִיקַיִיט דְרוּם זָאלְסְטוּ טִיר נִיט לָאזִין רוֹבִין. אִיךְ זָאל זַיי מְנַצַח זַיין. אוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְבָּעטִין עֲרוֹב עַבְדְּךָ לְטוֹב אַל יַעֲשְׁקוּנִי זֵדִים בְּאשֶׁרֶם דִיין קְנֶעכְט צוּם גוּטִין דִיא מִיטְוווִילִיגְעֶרם זָאלְן טִיר נִיט רוֹבִין. אוּן נָאט וָועֶרט דֶר הוֹבִין אִין דֶר וָועלְט טִיט דֶעם מִשְׁפָּט וָואס עֶר טוּט עָם שְׁטַיִיט וַיִּגְבַּהּ יְיָ צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט נָאט וָועֶרט דֶער הוֹבִין טִיט דֶעם מִשְׁפָּט. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל זָאגְט אוֹךְ דְרֵי זַאכְן שְׁטַיִיט דִי וָועלְט אוֹךְ דִין אוֹךְ אֱמֶת אוֹךְ שָׁלוֹם עָם שְׁטַיִיט אֱמֶת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שְׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם אֱמֶת טִיט מִשְׁפָּט פּוּן שָׁלוֹם זָאלְט אִיר מִשְׁפְּטִין אִין אַיִיעֶר טוֹעֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט דִי אַלְי דְרֵי זַאכְן הָעָנְגְט אִין דִין אַז מָען מִשְׁפָּט אֱמֶת וָועֶרט שָׁלוֹם טִיט אֱמֶת צוּ זַאמֶן. דָּדִים וָועֶן יוּדִין טוּגֶן מִשְׁפָּטִין בֶּאֱמֶת כַּאטְ נָאט פַאלְגֶן וַיַּעֲרֵי שׁוֹנְאֵיהֶם פַּר זַיי עָם שְׁטַיִיט יִשְׂרָאֵל בְּרִכְבֵי וַתַּלְכוּ בְּמַעְגְּלֵיהֶם אַכְּבִי וָעֶן כַּיין פָּאלְק וָאלְטִין טִיר צוּא גֶהֶעֶרט אוּן זַיין אִין כַּיין וָועג וָאלְט אִיךְ זַייעֶרי

הן דרכיו של הקב"ה צדק ומשפט שנא' (בראשית יח) ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט . לפיכך כתיב בפרשה דיינין ושפטו את העם משפט צדק ואח"כ כי תצא למלחמה על אויביך . מהו על אויביך אמר הקב"ה צאו עליהם כאויבים כשם שאינם מרחמים עליכם כך אתם לא תרחמו עליהם ראה מה הם אומרים לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד (תהלים פג) . אותו השם שאומר ברוך ה' אלהי ישראל (שם קו) . לפיכך צאו עליהם כאויבים . אמרו ישראל רבש"ע עד מתי יהיו עומדין עלינו שנא' (שם פו)אלהים זדים קמו עלי ועדת עריצים בקשו נפשי . אמר להם ולא עליכם בלבד קמו אלא אף עלי שנא' (שם ג) יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו . אלא ראו היאך שונאים . לכך כתיב כי תצא למלחמה על אויבך : (מז) וראית סוס ורכב . ונאמר כי בא סוס פרעה (שמות טו) ולמה לא אמר סוסים ורוכבים . אלא לפי שאין נחשבים לפני הקב"ה אלא כסום אחד . עם רב ממך אמר הקב"ה לפניכם הם רבים אבל לפני אין נחשבים אלא כאיש אחד . ומניין שכן הקב"ה אומר לגדעון והכית את מדין כאיש אחד (שופטים ו) ומניין שהם רבים שנאמר (ישעיה יז) הוי המון עמים רבים כהמות ימים יהמיון והם לכל אחד מכם מאה וחמשה אלא שאתם נוצחין שנא' (ויקרא כו) ורדפו מכם חמשה מאה . לכך כתיב עם רב ממך . לא תירא מהם אבותיכם לא נתיראו מהם ונצחו . אברהם אבינו מה כתיב בו (בראשית יד) ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם . ולא נתירא מהם שאמרתי לו אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד (שם טו) ועשיתי לו מגן שנא' אנכי מגן לך וכשם שעשיתי לו אעשה לכם שנא' (ישעיה יד) אם לא כאשר דמיתי כן היתה וכאשר יעצתי היא תקום .

עץ יוסף

מהו

(מז) והם לכל אחד מכם מאה (במדבר כו) [ולפי תירוץ מכם שאמרתי לו אל תירא מכם (שם טו) ועשיתי לו מגן שנא'].כ"ז: שנאמר

זייערי פייגט פאר טיליגין . אין נאטם ווערט היימט צוא טאן משפט כיט צדקה עם שכיט ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט זייא זאלין היטין נאטם ווערט צוא טאן צדקה כיט משפט . דרום שמייט אין יענער פרשה ושפטו את העם משפט צדק זאלין משפטין דם פאלק אנרעכטיגן משפט . נאך דעם שמייט כי תצא למלחמה על אויבך ווען דוא ווערסט גיין מלחמה האלטין אוף דייני פיינד ווענסטו שוין זיי קנצאר זיין ווען מיינט דר פסוק אוף דייני פיינט . ווארום נאט זאגט זאלסט ארום גיין אוף זיי אזו ווייא דיא פיינד אן שום רחמנות אזו ווי זייא האבין גיט קין רחמנות אוף אייך אזו זאלסט איר גיט קיין רחמנות האבין אוף זיי . זעה ווס עם שמייט בייו זיי זיי אוג ווען זיי זאגן אוף אייך לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד לאזין מיר גיין אוג פר טיליגין די יודין פון אפאלק אוג דר נאטן פון די ישראל זאל שוין ניט גדענקט ווערין . דאם ווען זיי זאגן ברוך ה' אלהי ישראל גלובט אין נאט דר נאט פון דיא יודין דאם זאל שוין ניט גדענקט ווערין דרום ווען איר גייט אוף זיי זאלט איר גיין אזו ווי פיינט אן רחמנות . זאגן די יודין צוא נאט רבונו של עולם ביו ווייא לאנג ועלין זייא נאך אלס אוף שמאין אוף אונז עם שמייט אלהים זדים קמו עלי יודין זאגן צוא נאט מיטוויליגערם זענין אוף גשמאנן אוף מיר אוג דאם איין זאמלונג פון שטארקע רשעים זוכין מיין נפש . דט נאט נזאגט ניט אוף אייך אלין שמייען זיי אוף איר אוף מיר שמייען זיי אוך אוף עם שמייט ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו זיי דיא הארין ועלין זיך אוף קלובן אוף נאט אוג אוף יין נזאלבטן דרום זאלט איר זענה ואומרע שונאים זיי ענין אייך . אוג אז דו ווענסט גיין צו דר מלחמה זאלסטו גיין ווי אשונא מיט ויראת מיט ויבב ווען דו ווענסט זענה מפערד מיט ארייט ואגן פר ווס שמייט אפערד . אין אמלחמה איו דאך דא פיל פערד האט בראפט צוא שמיין מיט אוג אזו שמייט כי בא סוס פרעה עם איו גקומן ער פערד פון פרעה אין ים איו דא אוך דיא קשיא עם האט בראפט שמיין מיט עם איו דאך גוועזן פיל פערד . דער תירוץ איו ויול פאר נאט יועלן זייא מיין גרעכטיגט נאר ווי יין פערד עם רב ממך וועסט זענה פיל פאלק זאגט נאט פר דיר הייסט דם פיל פאלק אבר ביי מיר ועלין זי גרעכטיגט ווי אין מענטש אזו ווי מיר נפגגן נאט הט גזאגט צו גדעון והפית את מדין כאיש אחד דוא זאלסט שלאגן מדין אזו ווייא אין מענטש . אוג עם שמייט המון עמים רבים כהמות ימים והמיו די יין זאמלונג פון דיא פיל פעלקר ווייא דאם ברומנג פון ים טוען זייא ברומן . קענן איטליכם פינף מענטשין פון איך זענין זיי הונדרט . פון דעסט ווענן ווענסטו זיי מנצח זיין עם שמייט ורדפו מכם חמשה מאה עם ווענט נאך זאגן אייערי פינף מענטשין זייערי הונדרט מענטשין . דרום שמייט עם רב ממך לא תירא מהם ווענט זענה פיל פאלק זאלסטו ניט האבין קין פארכט . דייני עלטרן האבן זיך אוף ניט גפארכטין פר פיל פאלק אוג האבין זייא מנצח גוועזן . פון דעסט ווענן זיי מנצח זיין עם שמייט ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם אברהם אבינו מיט זייני קנעכט האבין זייא די נאכט גשלאגן ווארום איך האב אים גזאגט אנכי מגן לך איך בין דיין באשיצר אוג אזו ווי איך האב גטאן צו אברהם אזו ווען איך צו אייך עם שמייט כאשר דמיתי כן תהיה וכאשר יעצתי הוא תקום נאט זאגט אזו ווייא איך האב גטראכט

אזו

מהו כאשר דמיתי כאשר עשיתי לאברהם אעשה לכם :

(יז) **והיה** כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם . וכה"א ונגשו הכהנים בני לוי וכל המשמש למלך גוזר עליו והוא עושה גזרתו והלוים משמשין להקב"ה ועושין גזרותיו .

חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם (דכריס לג) ולמה כי ה' אלהיך הוא ההלך עמך לא ירפך ולא יעזבך (סס) : אינו מניחך והוא יוצא לפניך ועושה מלחמה . וכן דבורה אומרת לברק קום כי זה היום אשר נתן ה' את סיסרא בידך הלא ה' יצא לפניך (שופטים ד) . וברק אמר לה אם תלכי עמי והלכתי (סס) . אמרה לו ולי אתה צריך הלא ה' יצא לפניך . מלך ב"ו עבדיו וחיילותיו יוצאין למלחמה והוא אחריהם והקב"ה אינו כן אלא הוא קודמן . וכן בדוד כתיב (ממואל ב ה) לא תעלה וגו' . ובאת להם ממול בכאים ויהי בשמעך את קול צעדה בראשי הבכאים אז תחרץ . שהם מלאים קוצים . ולמה נגלה עליהם הקב"ה מראשי הבכאים שהיו ישראל כצרה . א"ר ברכיה זהו שנא' (תהלים לג) עמו אנכי בצרה . כי אז יצא ה' לפניך להכות במחנה פלשתים (ממואל ב ה) הוי כי ה' אלהיך הוא ההולך עמך .ולעוה"ב ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב (זכריס יד)

כך דרש ר' תנחומא בר אבא :

(יח) **כי** תקרב אל עיר להלחם עליה וגו' . ראה כמה גדול כח השלום שאפילו לשונאים אמר הקב"ה לפתוח להם לשלום . כך שנו רבותינו שואלים בשלום הגוים מפני דרכי שלום .

א"ר אליעזר הקפר ברבי גדול כח השלום שבשעה שישראל עושין חבורה אחת אפילו עבודת כו"ם ביניהם אין מדת הדין נוגעת בהם שנא' (סופט ד) חבור עצבים אפרים הנח לו . ובשעה שהן

עין יוסף חלוקין

(יח) **שנאמר** מכוד עצבים תפריס . ר' ל מסכות תכוד בתמדות מקסרן על מרשר ל"ר סוף תמדות עשים מתד ויחזיקן למעוד ויקללי גם מסכות בעלמים ובע"ג כנה לו כי בתמדות וידביקם

אזו איז גנוען אין מיין עצה וועט בלייבין שטיין . דם מיינט מען אזו ויא איך האב ייאשיצט אברהם אזו ועל איך איך באשיצען פון אלי פיינד וגגש הכהן ודבר אל העם אז איר ועט זיין נאהינט צוא דער מלחמה זאל דער כהן גנעהנן אוג זאגין דאם פאלק חוקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו שמארקט זיך אוג פעסט זיך הט ניט קיין פארכט אוג ווערט ניט צו ברעכין פר זיי . אוג אזו שטייט וגגשו הכהנים בני לוי זאלין גנעהנן די כהנים די קינדר פון לוי . ווארום דר ווס איז משמש אמלך מוז ער טאן דם ווס ער הייסט אים . די לוים וענין משמשים צוא נאט מוזין זיי טאן ווס נאט איז גוזר אוף זיי אז זיי זאלן זאגן דאם פאלק זאלין קיין פארכט ניט האבין בשעת מלחמה כי יי אלהיך הוא ההולך עמך לא ירפך ולא יעזבך . וואורום דיין נאט גייט מיט דיר אין דער מלחמה ער ועט דיר ניט שלאפ מאכין אוג ועט דיר ניט פר לאזין ער ועט ניין פר דיר אוג ועט טאן דיין מלחמה . אוג אזו הט דבורה גזאגט צוא ברק זה היום אשר נתן יי את סיסרא בידך הלא יי יצא לפניך דם איז דר טאג ואם נאט האט גגעבין סיסרא אין דיין האנד נאט גייט ארום פר דיר פריער צוא דר מלחמה . הט איר ברק נזאגט אם תלכי עמי והלכתי אוב דו ועסט ניין מיט מיר ועל איך ניין הט אים דבורה גזאגט מיר דארפסטו רעך האבין איך זאל ניין מיט דיר הלא יי יצא לפניך נאט גייט דאך ארום פר דיר . דר מנהג איז אמלך בשר ודם גייט מיט דעם חיל אין דר מלחמה גייט ער פון הינטין אבר נאט גייט פריער פר די יודין . אוג אזו בייא דוד המלך אין דר מלחמה פון די פלשתים שטייט ויהי בשמעך את קול צעדה בראשי הבכאים אז תתברץ זאלסט קומין צוא דיא פלשתים קענין די דערנר ום ונאקסט דארט אוג בשעת דו ועסט הערין דעם קול פון טרעטין אוף די שפיץ דערנר זאלסטו שאלין אוג דענצמאלט ועסטו מנצח זיין די פלשתים . דם איז גנוען דעם קול פון דר שכינה ואם זיא איז נקומן אין ער מלחמה העלפין דוד המלך . אוג דרום האט זיך דיא שכינה באוויזין אוף דערנר צו נייזין אז דם ום די פלשתים שטערין יודין אז וי דערנר דם הט דיא שכינה אוך מרגיש גנוען דעם צשר פון יודין עם שטייט עמו אנכי בצרה נאט זאגט איך בין מיט יודין גליך אין דר צרה אוג אז יודין ועערין נהאלפין ועערט גרופין דם נאטם הילף בביכול איז אוך נהאלפן דר פון . דם זאגט דר פסוק כי יי אלהיך עמך דיין נאט איז מיט דיר אין דר מלחמה . אוג לעתיד לבוא שטייט ונלחם בגוים ההם ביום הלחמו ביום קרב נאט ועט ארום גיין מלחמה האלטין מיט די פעלקר פון גוג ומגוג אזו וי דעם מאג ום נאט הט מלחמה נהאלטין פר די יודין מיט די מצרים אוג הט ניא דר מלינקן אין ים . ונקראת אליך לשלום אז דו ועסט גיין צו אשטאט מלחמה האלטין אוף איר זאלסט פריער ריפין מיט שלום . אוב זייא ועלין ניט ועלין קיין שלום זאלסטו דענצמאלט מלחמה האלטין . דר פון קאסטן זיהן וי ארום שלום פון יודין האבין שלום צוויישן זיך אפילו עם זאל פריעגין דעם שלום פון גוים גליך וויא מען פריעגט דעם שלום פון יודין כדי עם זאל זיין שלום צוויישן אלי מענטשין . רבי אליעזר

חלוקין מדת הדין נוגעת בהן שנא' (פס י) חלק לכם עתה יאשמו . א"ר יהושע דסכנין בש"ר לוי ראה כמה גדול כח השלום שאמר הכתוב שנים ושלשה תיבות בשביל השלום ואלו הן כשנסתלק יעקב אבינו נתיראו השבטים שנ' (בראשית כ) ויראו אחי יוסף כי מת אביהו ויאמרו לו ישטמנו יוסף וגו' ויצוו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר כה תאמרו ליוסף אנא שא נא וגו' . ולא מצינו שיעקב אבינו צוה הדברים האלה אלא הם אמרו מעצמן . אז"ל כמה קולמסים משתברין וכמה דיו משתפכין לכתוב הדברים האלה שלא היו ומפני מה מפני השלום . שאפילו שרה אמנו בשביל השלום הכתיב עליה הקב"ה דבר שלא היה מעולם שנא' (פס יח) ותצחק שרה בקרבה לאמר . היתה מבטת בקרביה ואמרה מעים הללו מוענים ולד שדים הללו שצמקו מושכין חלב ואפילו אני נעשית כך אברהם לא זקן הוא שנא' (פס) ואדוני זקן • וכשבא הקב"ה להוכיחה אמר לאברהם למה זה צחקה שרה וגו' ולמה כך בשביל שלא ישנאנה ויהא שנאה בין אברהם לשרה :

(יט) **וקראת** אליה לשלום . א"ר לו ג' דברים עשה משה והסכים הקב"ה על ידו ואלו הן כתיב (במדבר לד) פוקד עון אבות על בנים ומשה אמר לא יומתו אבות על בנים (דברים כד) ומניין שהסכים הקב"ה על ידו שנא' (מלכים ג יד) ואת בני המכים לא המית ככתוב בספר תורת משה לא יומתו אבות על בנים וגו' • והשניה כששבר הלוחות . ואחת בימי סיחון ועוג א"ל הקב"ה

עין יוסף

וידביקם בכנפי הסכינה (תהלים) : [בראשית ומלא תיבות של כתפי דבתמית נח לוט יעקב זכ משוס שנא נתפרד יוסף בעיניו : בסכיל הסנוסף] . כנ"ל : [ועל מניעו מיעקב מיעיו לוט] . ומש (יט) **והשניה** כשסבר מת של והות . כמ"ש הגי' תפר שכחת יפר

וָום דִינָען עו"ג קָאן דָך כְּדַת הַדִּין נִיט שוֹלְט זַיין אוֹף זַיי עָם שְׁתַיִים חֲבוּר־עֲצֵבִים אֶפְרַיִם הַנַּח לוֹ אַז אֶפְרַיִם אִיז בֶּהָעפְּט צוּא וַאמָן אוּג הָאבִּין שָׁלוֹם קָאמְשִׁי עָם גְּפוּנְט זִיךְ צָווִישָׁן זַיי דִינָען פּוּן בִּילְדֶר פּוּן דָעמְט וָועגָן רוּעָט עָר בְּשָׁלוֹם . אוּג בְּשָׁעַת יוּדִין הָאבִּין נִיט קֵיין שָׁלוֹם צָווִישָׁן זִיךְ אִיז בְּאלְד קוּמְט דָך כְּדַת הַדִּין אוּג רִירְט אֵין זַיי עָם שְׁתַיִים חֵלֶק לִבָּם עַתָּה יֶאְשָׁמוּ וַוי דִי הֶעֱרֶצֶר זַיִיעֲרִי וָועגָן צוּ טַיילְט אַיינֶר פּוּן אַנְדֶרֶן אַז וָועגָן זַיי בְּאלְד פַּר שׁוֹלְדִיגְט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין וָאגְט פּוּן רַבִּי לֵוִי וָועגָן שָׁלוֹם אִיז זַיִיעֶר גְּרוֹם אַז דֶר פְּסוּק הָט נִשְׁרִיבִּין עֶטְלִיכִי וָועְרטֶר וָאס אִיז נִיט גְּווֹען צוּא לַיִיב שָׁלוֹם מִיר נִפּוֹנֶן בְּשָׁעַת יַעֲקֹב אָבִינוּ אִיז נִשְׁטַארְבִּין הָאבִּין דִי בְּרִידֶר פָּארְטְ נָהאס פַּר יוֹסֵף עֶר זָאל זַיי אַצוּזָאגְט בְּאצָאלְן פַּר וָום זַיי הָאבִּין אִים פַּר קוּפְט עָם שְׁתַיִים יֵרְאוּ אֲחֵי יוֹסֵף כִּי מֵת אֲבִיהֶם דִיא בְּרִידֶר פּוּן יוֹסֵף הָאבִּין נָעֲהָן אַז דֶר פָּאטֶר אִיז נִשְׁטַארְבִּין הָאבִּין זַיי נָטְרַאכְט טָאטֶר וָועט זַייא יוֹסֵף פִּיוְט הָאבִּין . הָאבִּין זַיי גְּוָאגְט צוּ יוֹסֵף דַיין פָּאטֶר הָאט פַּר דָעם טוֹט גֶהַייסִין זָאגִין דִיר עֶר בֶּעט דִיר אַז דוּא זָאלְסְט פַּר עֶבְּין דִיא זִיבְּן פּוּן דַיינִי בְּרִידֶר אוּג מִיר גְּכוּוֶעגָן נָאר נִיט אַז יַעֲקֹב אָבִינוּ זָאל אַז זָאגִין . נָאר זַייא הָאבִּין פּוּן דֶרְכִּי שָׁלוֹם וָועגִין אַלַיין אַז גְּזָאגְט אוֹף דֶעם פָּאטֶער . אוּנְדֶרֵי הֲכָכִים זָאגִין פִּיל פֶּעגִים וָועְרְט צוּ בְּרָאכִין אוּג פִּיל טֵינְט וָועְרְט פַּאר נָאסִין אַיידֶר טָעג עֶיבְּט אַיידֶר זָאל זַיין נָאר אֱמֶת וּוּג דָּא הָט דִי תּוֹרָה נִשְׁרִיבִּין עֶטְלִיכִי וְעִרְטֶר וָום אִיז נִיט גְּווֹען פּוּן שָׁלוֹם וָועגִין . טִיר זָעהָן בִּיי אַבְרָהָם כִּיט שָׂרָה הָט דִי תּוֹרָה נִשְׁרִיבִּין אַזוֹנָס וָום אִיז נִיט נְווֹען . בְּשָׁעַת דֶר מַלְאָךְ הָט אִיר גְּזָאגְט וָיא וָועט הָאבִּין אַזוֹן שְׁתַיִים וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר שָׂרָה הָט גְּלַאכְט אוֹף זִיךְ אוּג הָאט גְּזָאגְט קָאן דָאס זַיין אַז כַּיינִי גְּדֶערִים זָאלִין נָאךְ מָרָאגִין אַקִינְד אוּג כַּיינִי בְּרִיסְט וָום זָעגִין שׁוֹן פַּר דֵארְט זָאלִין זַיי גֶעבִּין מִילְךְ . אוּג אֲפִילּוּ אַז דָם קָאן שׁוֹן זַיין בַּיי מִיר וָאס וָעט זַיין כִּיט מַאן אַבְרָהָם עֶר אִיז שׁוֹן אַלְט עָם שְׁתַיִים וַאדוֹנִי זָקֵן מַיין הֵאר אִיז שׁוֹן אַלְט . אוּג אַז נָאט אִיז נְקוּמָן צוּ אַבְרָהָם שְׁטַראפִין פַּאר וָאס שָׂרָה הָאט גְּלַאכְט אוּג הָט גְּזָאגְט שְׁתַיִים נָאט הָט גְּזָאגְט לָמָּה זֶּה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר וַאֲנִי זָקַנְתִּי פַּר וָום הָט שָׂרָה גְּלַאכְט אוּג הָט גְּזָאגְט אַז אִיךְ בִּין שׁוֹן אַלְט וִוי קָאן אִיךְ הָאבִּין אַקִינְד . הָט נָאט נִיט דָך צַייְלְט אַז זִיא הָאט גְּזָאגְט אוֹף אִים עֶר אִיז שׁוֹן אַלְט דָאס אִיז אַלְט פּוּן דֶרְכִּי שָׁלוֹם וָועגִין כְּדֵי זָאל נִיט וָועגִין קֵיין שָׂנְאָה צָווִישָׁן אַבְרָהָם כִּיט שָׂרָה וְקָרָאתָ אֵלָיו לְשָׁלוֹם דוּ זָאלְסְט רוּפִין אוֹף דֶר שְׁטָאט צוּ שָׁלוֹם רַבִּי לֵוִי זָאגְט הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גְּטָאן אוּג נָאט הָט כְּסָכִים גְּווֹען אוֹף דֶעם . אַיינְס אִיז נָאט הָאט גְּזָאגְט שׁוֹלֵחַ אָבוֹת עַל בָּנִים נָאט בָּאפֶעלְט דִי זִיבְּן פּוּן דִי פָּאטֶרְס אוֹף דִי קִינְדֶר אוּג מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּזָאגְט לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים זָאל נִיט גְּמַייט וָועְרִין קֵיין פָּאטֶרְס זוֹלְן דִיא קִינְדֶר . אוּג דִיא קִינְדֶער זָאלִין נִיט גְּמַייט וָועְרִין אוֹף דִי זִיבְּן פּוּן דִי פָּאטֶרְס . אוּג נָאט הָט כְּכְבִים גְּווֹען אוֹף דָעם עָם שְׁתַיִים וְאֶת בְּנֵי הַבַּיִם לֹא נִמְצֵית בַּכְּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת דִיא קִינְדֶער פּוּן דִיא רוֹצְחִים הָאט עֶר נִיט גְּמַייט אַז וויא עָם שְׁתַיִים אִין תּוֹרָה מֹשֶׁה אַז קֵיין פָּאטֶרְס וָועְרִין נִיט גְּמַייט זוֹלְן דִי זִיבְּן פּוּן דִי קִינְדֶר אוּג קֵיין קִינְדֶר וָועְרִין נִיט גְּמַייט אוֹף דֶעם פּוּן דִי פָּאטֶרְס . דִיא אַנְדֶרֵי זָאךְ אִיז דָם וָום עֶר הָט צוּ בְּרָאכִין . דִי רְחִישָׁע זָאךְ אִיז בִּשְׁעַת נָאט הָט אִים גְּזָאגְט עֶר זָאל גַיין מִלְחָמָה הָאלְטִין מִיט סִיחוֹן

לך הלחם עמו סכור אמה המים שלו ומשה לא עשה כן שנא' (דברים ג) ואשלח מלאכים • א"ל הקב"ה חייך עשית כראוי שאני מסכים על ידך לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום . וקראת אליה לשלום בשלום אכ"כ שיהיו יוצאין לשלום ונכנסין בשלום . שאבנר ואבשלום שכתוב בהם בשלום לא חזרו • ומשה שאמר ליה יתרו לך לשלום (שמות ג) הלך וחזר . ד"א וקראת אליה לשלום מדבר במלך המשיח שפותח להם לשלום (זכריה ט) ודבר שלום לגוים ומשלו מים עד ים . והיה אם שלום תענך שהם כופתים את עצמן שנא' (ישעיה כ) וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה . והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך שיהיו מביאין לו דורון שנא' (תהלים סח) יאתיו חשמנים מני מצרים שהם חשים ובאים במנחתם • כוש תריץ ידיו לאלהים שהן רצים ובאים במנחתם ואם לא תשלים עמך רוח חזיות נכנסת בהם והם מורדין במלך המשיח מיד הוא נותם שנא' (ישעיה נג) והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע ואין משייר אלא ישראל שנא' (דברים לג) ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר :

פרשת כי תצא

כי תצא למלחמה . שנו רבותינו מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה . וראית בשביה וגו' וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה כדי שלא תמצא חן בעיניך מה כתיב בתריה כי תהיין לאיש שתי נשים וגו' שתים בבית מריבה בבית ואחת אהובה ואחת שנואה או שתיהן

עין יוסף

שנואות

ייסר כתך שסכרת : [סכור אמת המים] . פי' סתום ומעוכב כתיב כאן] . ע"ל סדר שמות סימן כ"ג : [ילה מנוזת] . פי' סלסס מלמון ויכלכו מעוכו תכוס רכב : [בעלוס מין לום רשב:

ולמפיכיעת

וְעוֹג אוּנ עֶר זָאל זַיי פֿר שְׁטָאפֿן דִי קְנוֹאלְן . הָאט מֹשֶׁה אוּ נִיט גְטָאן נָאר עֶר הָאט פְֿרִיעֶר נְשִׁיקְט שְׁלוּחִים מָאטָעֶר וַוילְן זַייא שָׁלוֹם עָם שְׁטַייט וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים אִיהְ הָאבּ נְשִׁיקְט שְׁלוּחִים . הָאט נָאט אִים נְזָאגְט אִיהְ שְׁוֶועֶר הָאבְט נוּט גְטָאן אִיהְ בִּין כַּכְּבִים דָר צוּ דְרוּם הָט מֹשֶׁה פַֿאר זָאגְט דִי יוּדִין כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם וְוען דוּ וְועסְט נְנָעהֶנֶן צוּא אַשְׁטָאט כְּלָחָה הָאלְטֶן וְאלְסְטוּ פְֿרִיעֶר רוּפִין לְשָׁלוֹם . אוּמְעֶרִים וְוי עָם שְׁמַייט לְשָׁלוֹם צוּ שָׁלוֹם וַוייזְט מִיר צוּ הַצָּלָחָה בְּשַׁעַת גִּין אַהִין . אוּנ הַצָּלָחָה צוּם קוּמְן אַהִיים . אוּ וַוי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אִים נְזָאגְט דָר שְׁוֶועֶר יִתְּרוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם גַיי צוּם שָׁלוֹם אִין עֶר גְנַאנְגְן אוּנ צוּרִיק גְקוּמְן בְּשָׁלוֹם . אוּנ וַוייא עָם שְׁמַייט בְּשָׁלוֹם כִּיט שָׁלוֹם זָענְן זַייא מִיט דָעם שָׁלוֹם גְנַאנְגְן אוּנ נִיט צוּרִיק גְקוּמְן . אוּ וַוי מִיר גְפוּנְן בַּיי אַבְנֶר מִיט אִבְשָׁלוֹם שְׁמַייט בַּיי זַייא בְּשָׁלוֹם זָענְן זַיי נִיט צוּרִיק גְקוּמְן כִּיט שָׁלוֹם . נָאהְ אַפְּשָׁט אִין וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם זָאלְסְט רוּפִין צוּ שָׁלוֹם דָם גַייט אוֹהְ דָעם כָּלָהְ הַמְּשִׁיחַ בַּיי אִים שְׁמַייט וְדִבֶּר שָׁלוֹם לְגוֹיִם עֶר וְועט רֶעדִין שָׁלוֹם צוּ אַלַי פָּעלֶקֶר אוּנ וְועט גְוועלְקֶרִינְן פּוּן אַיין יָם בִּיז צוּם יַמְנֶרִין יָם דָם הַיִּסְט דִי נַאנְצִי וְועלְט וְהָיָה אִם שָׁלוֹם תַּעֲנְךָ אוֹב דִי פָּעלֶקֶר וְועלְן צוּ בַּייגִן זָאגְ וַוי עָם שְׁמַייט וְקִבְּצוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים וְזַייא וְועלְן צוּא שְׁמוֹסְן זַייעֶרִי שְׁווֶערִרִין אוּנ מַאכְן פּוּן זַיי כְּעֶרְם אוּנ פּוּן זַייעֶרִי שְׁפִּיזְן וְועלְן זַיי מַאכְן סֶערְפְּעם אַיין פָּאלְק צוּם אַנְדֶרְן וְועט נִיט אוֹף הַייבְן קֵיין שְׁווֶערְד אוּנ זַיי וְועלְן זִיךְ שׁוֹן נִיט לֶערְנְן וְויא מִלְחָמָה צוּא הָאלְטֶן דָעְנְצָאלְט וְועט מְשִׁיחַ זַיי נִיט פַּר לִירְן . אוּ וַוי עָם שְׁמַייט וְהָיָה כָּל הָעָם הַנִּמְצָא בָּהּ וְהָיָה לְךָ לָעַם וַעֲבָדוּךָ דָאם פָּאלְק וָואם דָארְטֶן נְפוּנְן זִיךְ וְועלְן דִיר גֶעבְּן צִינְס אוּנ וְועלְן דִיר דִינְען אוּנ וְועלְן בְּרֶענְגְן צוּם מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ גְשַׁאנְקְן עָם שְׁמַייט וַאֲתִיוּ חַשְׁמַנִּים מִנִּי מִצְרַיִם פּוּן מִצְרַיִם וְועלְן זַייא זִיךְ הַיילְן אוּנ בְּרֶענְגְן גְשַׁאנְקְן צוּם מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ כּוּשׁ תָּרִיץ יָדָיו לֵאלֹהִים כּוּשׁ וְועלְן לוֹפְן מִיט גְשַׁאנְקְן אִין דִי הֶעְנְד צוּא נָאשְׁ וְאִם לֹא תַשְׁלִים עִמָּךְ דָם פָּאלְק וָואם וְועט נִיט שָׁלוֹם מַאכְן מִיט דִיר וְועט אַרִין אִין זַייא אַרוּחַ רָעָה אוּנ וְועלְן כּוֹרְד זַיין אִין כֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ וְועט עֶר זַי הַרְגְנְן עָם שְׁמַייט וְהִכָּה אֶרֶץ בְּשֵׁבֶט פִּיו וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רָשָׁע עֶר וְועט הַרְגְנְן לֶענְדֶר מִיט זַיין מוֹל אוּנ כִּיט זַייגְ לֶעפְּצִין וְועט עֶר טַייטְן דָעם רָשָׁע אוּנ עִם וְועט מִין נִיט בְּלַייבְן נָאר דִי יוּדִין עָם שְׁמַייט יְיָ בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר נָאט וְועט דִיא יוּדִין אַלֵּין פִּירְן . קֵיין פְֿרֶעמְדֶר נָאט וְועט טִיט אִים נִיט זַיין :

כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה וְעַן דוּא וְועסְט אַרוֹם גַיין כְּלָחָה הַזֹּאת אוּנְזֶרֶי חֲכָמִים הָאבְּן גְלֶעְרִינְט כִּיצַד גּוֹרֶרֶת עֲבֵירָה וְעַבֵּירָה גוֹרֶרֶת עֲבֵירָה אַיין מְצְוָה גוֹרֶרֶת אַנְדֶרֶי מְצְוָה . דְרוּם שְׁמַייט וְרָאִיתָ בִּשְׁבִיָּה אֵשֶׁת יְפַת תֹּאַר דוּא וְועסְט וְעהֶן אִין דֶעם גְפַענְגְנִיס אַשַׁיְיעֶ אֵשָׁה וְועסְטוּ גְלוּסְטְן נָעמְן אִיר פַֿאר אַוַוייב וְלָקַחְתָּה אֶת רֹאשָׁהּ וְעַשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ זָאל זַיא אָפּ נָאלְן דֶעם קָאפּ אוּנ לָאזְן וָואקְסְן אִירִי נָעגְל כְּדֵי זַיא זָאל מִיאוּס זַיין אִין דַיינִי אוֹגְן שְׁמַייט וַיְיסֵר כִּי תֵהָנֶן לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים וְועט עִם וְועט זַיין צוּא אַמְעִנְטְשְׁן צְוַוייא וַוייבֶּער אַייגְע וְועט זַיין גְלוּבְט אוּנ אַייגְע וְועט עֶר פְֿרִינְט הָאבְּן וָוארוּם זַיי וָועלְן זַיין בְּיידִי אִין שְׁטוּב דִי וַוייב פּוּן פְֿרִיעֶר אוּנ דִי עַייב פּוּן יְרֵי מִלְחָמָה

שנואות מה כתיב אחריו כי יהיה לאיש בן סורר ומורה כל מאן דנסיב יפת תאר נפק מניהו בן סורר ומורה שכן כתב בדוד על שחמד מעכה בת תלמי מלך גשור בצאתו למלחמה יצא מטנו אבשלום שבקש להרגו . ושכב עם עשר פלגשיו לעיני כל ישראל ולעיני השמש . ועל ידו נהרגו מישראל כמה רבבות ועשה מחלוקת בישראל ונהרג שמעי בן גרא ושבע בן בכרי ואחיתופל ולמפיבשת ולאיש בשת הרג והשליט ציבא על כל בית שאול . והניא ר' יוסי אומר זכי מפני שאכל בן סורר ומורה חצי ליטרא בשר ושתה חצי לוג יין חי אמרה תורה יצא לבית דין ויסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסופו לגמר נכסי אביו עם הסריקין שאכל ושתה עמהן ומבקש למודו ואינו מוצא ויצא לפרשת דרכים והורג ומלסטם את הבריות ואמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם בן סורר ומורה כתיב אחריו כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת אם ניצל מ"ה . למדנו שעבירה גוררת עבירה ומצוה גוררת מצוה מנין דכתיב כי יקרא קן צפור לפניך שלח תשלח וגו' למען ייטב לך והארכת ימים אחריו מה כתיב כי תבנה בית חדש תזכה לבנות בית חדש ולעשות מעקה . מה כתיב אחריו לא תזרע כרמך כלאים תזכה לכרם ולזרוע שרה . מה כתיב אחריו לא תחרוש בשור ובחמור ' תזכה לשורים וחמורים . מה כתיב אחריו לא תלבש שעטנז . תזכה לבגדים נאים מן צמר ולבגדים נאים מפשתים . מה כתיב אחריו גדלים תעשה לך ' תזכה למצות ציצית מה כתיב אחריו כי יקח איש אשה

עין יוסף

(ג) ולמפיבושת לפשר שמו מפיכוסת בן יהוכתן שע"י כוסת לג נכרג מהמת אכסלוס : [עם סכריקין] . פירוש מנכסיו סכסליט לציכת עליו ועל נכסיו מלסון אילן סרק שאינו עושה פירות . מו ל"ג כמת . מכל מה שחשב כאן לג סים כוסת לריכין למחוק . דכת סים סכריקון כיסודם :

וכל

וְעַלַיִן זַיי זִיךְ קְרִיגִן בֵּייֵדַע . שְׁמַייט וַוייטֶר כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה וְעַיִן אֲמֶעְנְטְשׁ וָועט הָאבֵּין אַזוֹי אַבֵּז סוֹרֵר וּמוֹרֶה דָם וַוייזְט מִיר דָר וָוָ נָעמְט אַנַוייב פּוּן דֶער מַלְחָמָה וָועט פּוּן זַיי אַרוֹס קוּמֶן אַבֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה . אָזוֹ וִוי כִּיר גְּפוּנֶן בַּיי דָוִד הַמֶּלֶךְ עֶר הָט גְנוּמֶן אַוַוייב אִין דֶר מִלְחָמָה זִיא הָט נְהַייסֶן מַעֲכָה דִי טָאכְטֶר פּוּן תַּלְמִי מֶלֶךְ גְּשׁוּר אִיז פּוּן זַיי אַרוֹס נְקוּמֶן אַבְּשָׁלוֹם וָום הָט גְנוּאלְט דָעם פָּאטֶר הַרְגִינֶן אוּנ אִיז גֶלֶעגִן מִיט דִי עֶצְטֶן־קִיפּם נַייבֶּר פּוּן פָּאטֶר אִיטְלִיכִין אִין דִי אוֹגִן . אוּנ דוֹרְךְ אִים אִיז גַהַרְגִינְט גְוָואכְן פִּיל עֶצְטֶן טוֹזֶינְטֶר יוּדִין אוּנ הָט גְמַאכְט פִּיל קְרוּג צְוַוישֶׁן דִיא יוּדִין אוּנ שִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא מִיט שֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי מִיט אֲחִיתוֹפֶל מִיט כִּיבּוּשׁת עֲנִין גַהַרְגִיט גְוָואכְן . אוּנ דֶער פּוּן אִיז נְקוּמֶן וָום עֶר הָט גְמַאכְט גְוָועלְטִיגִין צִיבָא דָעם קְנֶעכְט פּוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ אוֹף דֶעם גַאנְץ הוֹז גְוִינְט פּוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ . רַבִּי יוֹסִי זָאגְט צוּ דֶר פַּר וָום דֶר בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה הָט נְגֶעבִּן אַהַאלְב פִּינְט פְלַייש אוּנ הָט נְטְרוּנְקֶן אַהַאלְבֶּע קְוָואכְט נוֹיז נִיט קֵיין גְשְׁמֶעלְטֶן מִיט וַואסֶר הָאט דִי תּוֹרָה גְזָאגְט מֶען זָאל אִים בְּרֶענֶגִן צוּ בֵּית דִין אוּנ טָעֶן זָאל אִים פַּר שְׁטֵייֶנֶן פַּר וָום קוּמְט דָס אִים . דֶער תִּירוּץ אִיז דִי תּוֹרָה הָט פַּר שְׁטַאנְן דָעם כּוֹף פּוּן דָעם בֶּן כּוֹרֵר וּמוֹרֶה עֶר וָועט גַנְבִּינֶן גֶעלְד בַּיי זַיין פָּאטֶר אוּנ קוֹפֶן פְלַייש מִיט וַיין אוּנ עֶסֶן מִיט אַלֶּי שֶׁלֶעכְטֶי מָעֶנְטְשֶׁן . נָאךְ דֶעם עִם וָועט אוֹט נַיין דֶעם פָּאטֶר גֶעלְד אוּנ עֶר אִיז שׁוֹן גְוואכְט צוּא עֶסֶן אוּנ טְרוּנְקֶן וָועט עֶר אַרוֹס גַיין אוֹף דֶעם וָועג וִויא כָּעֶנְטְשֶׁן גֵייֶן אוּנ וָועט זַיי הַרְגִינֶן זַיי עֶר גֶעלְד . דְרוּם הָט דִיא תּוֹרָה גְזָאגְט בֶּעסֶר עֶר זָאל גְטַייט וָועֶרִין פְּרֵיעֶר בְּשַׁנַת עֶר הָאט נָאךְ אַז פִּיל נִיט גְטָאן אַייְדֶער עֶר זָאל שְׁמַארְבִין שְׁפֶּעטֶר מִיט פִּיל שׁוּלְדִיקְייט וָוארוּם דֶר טוֹט צוּ דִי רְשָׁעִים אִיז שַׁיין פַּר זַיי . זַיי הֶערֶן אוֹף צוּא זַינְדִיגִן . אוּנ עֶר אִיז שַׁיין פַּאר דֶר וָועלְט דִיא וָועלְט וָועֶרְט פָּטוּר כּ . אַרְשָׁע . אוּנ כ . וַואנִן אִיז אָפּ גֶלֶעֶרְנְט אַז אֵיין מְצָוָה שְׁלֶעפְט צוּ דִי אַנְדֶרֶי מְצָוָה עִם שְׁמַייט כִּי יִקָּרֵא קֵן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ וְעַיִן עִם וָועט דִיר טְרֶעפִן אוֹף דֶעם וָועג אַלְטְמוּ נָעמְט מִיט פִּיגֶלֶאךְ דִי מוּטֶר זִיצְט אִיבֶּר זַייא זָאלְטְמוּ דִי מוּטֶר אַוֶועק שִׁיקֶן אוּנ דִיא קִינְדֶער זָאלְטְמוּ נָעמְט דִיר כְּבֵי עֶם זָאל דִיר גוּט זַיין אִין לַאנְד אוּנ וָועמְט הָאבֶּן דִיר פַּר אֲרִיכוּת יָמִים . נָאךְ דֶעם שְׁמַייט כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעַיִן דוּ וָועמְט בּוֹעֶן אַנַייעֶ שְׁטוּב זָאלְטְמוּ מַאכְן אַגַאנְץ צוּם דַאךְ דָר וָום וָועט גַיין אוֹף דֶעם דַאךְ זָאל נִיט אַרַאפּ פַאלֶן . דָם וַוייזְט כִּיר אַז דוּ הָאסְט מְקַיֵּם גְוֶועֶן דִיא מִצְוָה פּוּן שָׁלַיחַ הַקֵּן וּוועמְט זוֹכֶה זַיין צוּא הָאבֶּן אַנוַיין אַרְטֶן אוּנ צוּא בּוֹעֶן אַשְׁטוּב אוּנ צוּא מַאכְן אַמַעֲקָה צוּם דַאךְ . שְׁמַייט וַוייטֶר לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם זָאלְטְמוּ נִיט זַייעֶן דַיין וַוינִן אַרְטֶן מִיט אֵיין צוּא מוּשׁוּנְג קֵיין אַנְדֶרֶי זַאכְן זָאלְטְמוּ נִיט זַייעֶן אִין וַוינִן אַרְטֶן . דֶר פְּסוּק וַוייזְט כִּיר אוֹב דוּ הָאסְט מְקַיֵּם גְוֶועֶן דִי מִצְוֹת מַעֲקָה צוּם דַאךְ וָועמְט זוֹכֶה זַיין צוּא הָאבֶּן אַנוַיין אַרְטֶן אוּנ מְקַיֵּם זַיין דִי מִצְוָה פּוּן כִּלְאַיִם שְׁמַייט וַוייטֶר לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר זָאלְטְמוּ נִיט אַקֶּערְן דַיין פֶּעלְד מִיט אֵיין אוֹקס אוּנ מִיט אֵיין אִיזְל צוּ זַאמֶן דָם וַוייזְט כִּיר דוּ וָועמְט זוֹכֶה זַיין צוּא הָאבֶּן פֶּעלְד אוּנ הָאבֶּן אוֹקסֶן מִיט אֵיזְלֶן . שְׁמַייט וַוייטֶר לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים זָאלְטְמוּ נִיט גֶקְלֵייד מִיט וָואל צוּ זַאמֶן דָם וַוייזְט כִּיר דוּ וָועמְט זוֹכֶה זַיין צוּא הָאבֶּן קְלֵייד עֵייגֶע פּוּן פָּאדֶם אוּנ שֵׁיגֶע קְלֵייד פּוּן וָואל . שְׁמַייט

וַוייטֶר

אשה תזכה לאשה ולבנים הרי למדנו שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה · לפיכך נסמכו
פרשיות אלו זו לזו :

(ב) כי יקרא קן צפור לפניך שלח תשלח את האם . וש"ה מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות
חיים (משלי ד) . א"ר אדא רמ"ח מ"ע יש בתורה כמנין איברין שבאדם ובכל יום ויום צועקים
על האדם עשה אותנו שתחיה בזכותנו ותאריך ימים . ושס"ה מצות לא העשה כמנין ימות החמה
ובכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת צווחת ואומרת לאדם גוזרני עליך במי שהגיע ימיך
ליום הזה אל תעבור בי את העבירה הזאת ואל תכריע אותך ואת העולם כלו לכף חובה · הרי
תרי"ג מצות וכל מצוה ומצוה נזכר מתן שכרה כנון כבוד אב ואם ושלוח הקן שכתוב בהן אריכות
ימים . ויש מצות שמתן שכרה בנים כמו שרה שאירחה את האורחים . ושונמית על שקבלה את
אלישע . ויש עבירה מעונ · סקילה שריפה הרג וחנק . ואין לך מצוה קלה בכל המצות יותר
משלוח הקן ומה שכרה למען ייטב לך והארכת ימים . מלה"ד למלך שהכנים פועלים לשדהו
לנטוע ולא גילה להם שכר נטיעתן · לערב כל מי שנטע אילן אחד נתן לו זהב אחד . התחילו
הכל תמהין ואומרין ומה זה שלא נטע אלא אילן אחד קל ופחות נתן לו זהב אחד אנו שנטענו
הרבה עאכ"ו . ומה שכר שילוח הקן שכרה אריכת ימים . שכר מצות שיש בהן חסרון · ומורת
והחיית נפשו עאכ"ו לפיכך לא פירש הקב"ה שכר עושי מצוה בתורה שיהיו ישראל עושין אותן
מעצמן להרבות שכר שכך שנינו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא

עין יוסף הוו

(ב) וכי מצוה ומצוה נזכר מתן שכרה . יש לכוונם שנזכר מפורש שכתמורתם כתיב תכ ומס . מזה תלמ יודעים שכר של כל מצוה
מתן שכרה של כל מצות . דכל בתמת תיבו מפורש רק ומצוה לך לא כפרטות : [מהל למס כדכ' דומה למלך] . ע' בלבוש
תלג כיבוד ושלוח קן וכמו דתמר כמדרש נקמן . תלג דכתי ס' זו תים שם מיבו : [עיין לקבל פרס] . פי' שכר שבודה וכשפה
פירושו מדפורש שכר סקלה שנקלות סיבו שלוח קן וכתמירה שתם תלדק מה מתן לו . תלג שעל תורת בחסד נתן לנו תורה ומצות
לזכות

נוייטר גדילים תעשה לך ואלקסט מאבין ציצית אוף די פיר עקין פון קלייד דם נייזט מיר דו וועקסט זוכה
זיין מקיים זיין דיא מצוה פון ציצית . שמייט ונייטער בי בקר יהוש אשה הוא ועקסט זוכה זיין צוא נעמין
אונייב אוג האבין קינדר . איז פון דאנין אף גלערינט אז יאין מצוה שלעפט צו די אנדרי מצוה . אוג
איין עבירה שלעפט צו די אנדרי עבירה דרום שמייען דיא אלי פרישות איינם לעבין אנדרין בי יקרא
קן צפור דם ואנט דך פכוך מכל משמר נצור לבך פון אלי היסוגג וום די תורה הט נהייכין היטין זיך ניט
טאן ואל דיין הארץ היטין . רבי אחא ואנט צוויי הונדרט כיט אכט אוג פערציג מצות עשה איז דא
אין דר תורה קענין דעם צאל פון די אברים ום גפונט זיך אין טענטשין . אוג טאג טענליך שריין
די אברים צום טענטשין זי מקיים די מצות בדי מיר זאלין לעבין אין זייער זכות אוג זאלסט האבן
ארוכות ימים . אוג דריי הונדרט כיט פינף אוג עכציג מצות לא תעשה ום טען טאר ניט טאן איז
דא אין דר תורה . קענין די טעג פון יאר אוג אלי טאג פון צייט די זון שיינט בין די זון פר גייט שרייט
דר טאג אוג ואנט צום טענטשין איך בין נוזר אוף דיר כיט נאט ום הט דיר גלאזט לעבין ביז הייגט
אז דוא זאלסט ניט טאן דיא עבירה אוג זאלסט ניט איבער וענין דיר כיט דער נאנצר וועלט צום
שולדיקייט איז אין נאנצן דא ענט הונדרט כיט דרייצין מצות . אוג בי יעדער מצוה שטייט דר
שכר פון דר מצוה . דם כיינט טען מיר ניפונן בי דר מצוה פון כיבוד אב ום זיא איז די ארבסטי
מצוה שטייט בי איר דר שכר ארוכות ימים . אין בי דר גרינגסטי מצוה דם איז שילוח הקן שמייט
אוך דר שכר ארוכות ימים צו וייזין אז די גרינגע מצוה כיט הער שוועדי מצוה איז גליך . עם איז
דא אמצוה ום איר שכר איז דר מענטש איז זוכה קינדר האבין דם איז די מצוה פון הבנסת אורחים
אונר כוטר שרה האט מקיים נוען הבנסת אורחים האט זיא זוכה נעוון צו קינדר אוג דיא שונמית
הט מקיים נוען הבנסת אורחים ארין גנומן אלישע הנביא צו זיך אין שטוב הם זיא זוכה נוען צו
קינדר . אוג עם איז דא אעבירה ום עם קומט אוף איר קילה שריפה הרג וחנק אוג די גרינגסטע מצוה
פון אלי מצות איז שלוח הקן אוג ום איז ה' שכר פון איר למשן יטב לך והארכת ימים כדי זאל דיר גוט ויין
אוג ואלסט האבין אריכות ימים . עם איז אמשל צו אמלך ום הט גבראכט פועלים אין זיין פעלד
ואלין אים פלאנצין בייטר אוג הט זיי ניט מגלה גוען דעם שכר ום זיא ווען באקומן פאר דעם
פלאנצין . נאווינט הט ער זי נרופן אוג ווער עם הט גפלאנצט איין פלאנצונג האט ער אים גגעבין
ארענדיל פון נאלד . האבין זיך די ארבעטארעם פר ווינדרט מאנאך דר ום האט נאר גפלאנצט
איין פלאנצונג האט גקריגין ארענדיל מיר ואס כיר האבין גפלאנצט פיל פלאנצונג ויפיל נצאלט
ווערין מיר שון קריגין . אזו דא אוך מאנאך די מצוה פון שלוח הקן ום עם איז אנריינע מצוה איז
דר שכר ארוכות ימים . ווי קאן שון זיין נרוס דר שכר פון די מצוה ואס קאסט אמיינטשין נעלד אוג
הם טרחה בי איר . דרום האט נאט ניט נישטיגלט אין דר תורה העם שכר פון דיא מצות קבי יודין

הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס • לכך כתיב מכל משמר נצור לבך • מעשה באחד שעלה לראש האילן לקיים מצות שלוח הקן ונפל ומת לפי שנא' כי יקרא קן צפור לפניך בדרך לא שתראה אותן בראש האילנות ותעלה אחריה. אה"כ אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך הלמדנו (תהלים צד). אראב"י צריך אדם להחזיק טובה להקב"ה בזמן שהיסורין באין עליו למה שהיסורין מושכין את האדם להקב"ה שנא' (משלי ג) כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה.ארשב"י אם כה לאדם בן לא יהא קורא תגר שהבן מרצה אותו להקב"ה.מלה"ד למלך שבעס על בן בתו ובא אחר ורצה את מלך לבן בתו אומ' אותו בן בתו א"צ להחזיק לו טובה לאותו שריצהו כך אם מת בן אדם יחזיק טובה להקב"ה שריצה הבן את אביו לבוראו. למה כי את אשר יאהב ה' יוכיח וגו'.לכך אמר דוד אשרי הגבר אשר תיסרנו יה. אם באו יסורים על האדם יעמוד בהן ויקבלן למה שאין סוף למתן שכרו.ומנין אתה למד׳משן ועין שעבד עברי יוצא בהן לחירו׳ יסורין שמטרקין כל גופו של אדם אינו דין שהוא לו כפרה • א"ר חייא בר אבא מה מי שמקיים מצות שלוח הקן נאמר למען ייטב לך אדם שמה בנו עאכו"כ שיבפר לו. ואת הבנים הקח לך אם אין לך בנים בשבר מצוה זו אני נותן לך בנים. ד"א שלח תשלח אם שלחתן כעל גמולות ה' • כעל גמולות כעל ישלם (ישעיה נט) • מה כתיב עשוקים בני ישראל ובני יהודה יחדיו וכל שוביהם החזיקו בם מאנו שלחם גואלם חזק ה' צבאות שמו ריב יריב את ריבם (ירמיה נ). והיה כעוף נודד קן משולה ההיינה

עין יוסף בנות

לזכות בכסף וכמ"ש בתב"ע כאן בקב"ה לזכות את ישראל לפיכך את כל מצוה שלוח ע"מ לקבל פרס והייב כעבדים המשמשים כלומרים כדרכם לכם תורה ומצות. ולפי שמצוה אחת לקבל גמול כתב׳ גמול כתיב׳

גנוה מואב מעברות לארנון (יפעיה מז) • זשה"כ קורא דגר ולא ילד עושה עושר ולא במשפט וגו' (ירמיה יז) מה כתיב אחריו כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו • מה ענין זה לזה מי שהוא אומר קורא דגר שהוא אומר כסא כבוד ללמדך שהקורא הזה מביא ביצים אחרים משאר עופות ויושב עליהם עד שיוצאין מקליפיהן ויצאו אפרוחים והן עולין אחריו ומורטין את כנפיו ואוכלין אותו כשהוא רוצה לפרוח אינו יכול שנמרטו כנפיו מצא אותו חיה או שרץ אוכלו מי גרם לו של שגזל ביצים שאינו שלו • כך יהיו עכו"ם ומואבים ועמונים שפשטו ידיהם בכסא כבודו דהה, יבו מקדשו ושרפו היכלו והגלו את ישראל הקב"ה יאבד את זכרם כענין שנ' (יפעיה ג) לכן חי אני נאם ה' צבאות אלהי ישראל כי מואב כסדום תהיה וגו':

(ג) כי תצא מחנה על אויבך ונשמרת מכל דבר רע. שלא יהא בכם שום ליצנות שלא הבא לידי חיוב. ממי אתה למד מיפתח מה כתיב בו והוא בן אשה זונה (שופטים יא) ורשבג"א שהכניסה צרתה לביתה. ורבותינו אומרים זונה ודאי. ובשביל שהיה בו שום של ליצנות נפלו בו כל האוכלוסין. לכך כתיב ונשמרת מכל דבר רע. וכן כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור וגו'. אלו ישראל שנטמאו בע"ג שנאמר (יפעיה ל) תזרם כמו דוה צא תאמר לו. ויצא מחוץ למחנה שגולים לבבל. והיה לפנות ערב של מלכיות. והקב"ה מטהרן שנא' ירחץ במים • וכתיב (שם ד) אם רחץ ה' את צואת בנות ציון. וכבא השמש כשיבא מלך המשיח שכתוב בו וכסאו כשמש נגדי (תהלים פט). יבא אל תוך המחנה אלו ישראל שנכנסים לבהמ"ק. ויד תהיה לך זה זכות של אברהם,

עץ יוסף א"ר

ע"מ לקבל פרס: [מסן ו"ב; שעבד כעצני יועץ]. כ"ל: [שפשטו כהת מכיס וזסב"כ ויפתח כג'עדי כיס גיבור מיל וטוע כן ידיסס ככסף כבודו כו'] כ'לקוט פכוך זה גרס שפשטו ידיכם ככסף מחמ. כי לחמו על יפתח כיתב את יוכבת מחלט ופפתח לשבע עבוד מרוס מרחשון מקום מקדשנו וכתריכותו ומכרו את לחתר. כי לין ככוונכ זוכה ממש וח"ו וכת"י עכ"ל. ממש לח כיתב כיכלו כו':

(ג) שהכניסה צרתה לביתה. כמדרש כזה תמוה. ויפשר כרחשונה לביתה: [ופלו כן כל כחוכלכין]. כ'לקוט לומר מכאן לפרס ע"ד דלית הכהני בכהני סדר מסעי וז"ל ונלע"ד פסוק מחלט וכטעם זה היה כמנכג ביסרחל נכת יוכבת כשחעבור יפתח: [זה זכות של חכרכם] וכלכבכם כתיב ויולח לחתו זוכה וכית'. מכבדת ע"ז והרכה לכשפ שפחר שפיו קורין לותה זוכה וכית'. דייק דכאן כתיב יד ובמבר.ם כתיב

הָעֲרִינְשַׁאפְּטִין עֲר וָועט קְרִיגִן דַּיְיִר תִּרִיק תְּהֵיה בְּרוּף קִן נוּדִר קִן קְשׁוּחָה אוּנ דִּיא עֲזוֹ וויא אַפֶּאר וָואגְעלְטֶע עוֹף וום הָט קיין נֶעְמְט נִיט דָם וָאגְט דֶר פָּסוּק קִיבָא דִּגר וְלא יָלַד עוֹשֶׂה עוֹשֶׁר וְלא בְּמִשְׁפָּט אַזוֹ וִי דִי פוֹגִיל וָום הַיִיסְט קוּבָא זַאמִילְט אַיין פְּרֶעמְדִי אַיינֶער אוּנ זִיצְט אוֹף זַייא בִּיז וואנִין עִם יַיְנֶען אַרוּם פוּן דִי אַיינֶער יונְגֶע הִינְדְלִיךְ נָאךְ דֶעם נַייַען זַיי ארוֹף אוֹף אִים אוּנ רַייסִין אִים אוֹס דִיא פְלִיגִיל אוּנ עְסִין אִים אַלַיין. אַז עֲר זִיל צוּוֹעק פְלִיגֶען קָאן עֲר שוֹן נִיט וַויִיל עֲר הָאט נִיט קִין פְלִיגִיל עִם נְפוּנְט אִים אַבֶּיה אוֹדֶר אַשֶּׂרֶץ עִסְט עֲר אִים אוֹף. וָועֶר הָט דָם אַלֶם אִים גוֹרֶם נְוועֶן דָאס וָואס עֲר הָט גְנְזוֹלְתְּ אַייֶער פוּן פְּרֶעמְדִי עוֹפוֹת. אַז דִי פְּעלְקֶר עַכּוֹ"ם וכוֹ"אב וָום הָאבִּין הָרוּב גְמַאכְט דֶעם בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ אוּנ פַּר בְּרֶעְנְט נָאטֶם הֵיכָל אוּנ הָאבִּין פַּר טְרִיבִּין דִי יוּדִין אִין גָּלוּת וָועלִין פַּאר זוֹרִין וָועֶרִין פוּן דֶר וועלְט זַייֶערִי גֶדֶענְקוּק וָועט פַּר זוֹרִין וָועֶרִין. דָם זָאגְט דֶר פָּסוּק שִׂשָּׂה עוֹשֶׂר וְלא בְּמִשְׁפָּט אַזוֹ וִי דִי וָום הָאבִּין אַיין גְזַאמִיקְט פְּרֶעמְדִי עֲשִׂירוּת וָועט נִיט בְּלַיבִּין בַּיי זַיי. נָאךְ דֶעם שְׁמַיְיט כַּמָּא כְּבוֹד פִּרוֹם מֵרֹאשׁוֹן אוּנְזֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָועט וָועֶרִין דֶער הוֹבִּין אוּנ דֶער כַּמָּא כְּכוֹד פוּן נָאט וָועט דָאֶרְט זַיין נִשְׁפַּרְתְּ כִּיכֹל דָּבָר רָע וָועֶן דוּא וָועְסְט אַרוֹם גַיין כִּלְחָמָה הַאלְכִין מִט דַייגִי כַּיינְד זָאלְסְטוּ זַיין גְהִיטִין פוּן אַשׁוּם שֶׁלֶעכְטִי זַאךְ. זָאל נִיט זַיין בַּיי דִיר קֵין לִיצָנוּת זָאל דִיר דָם נִיט בְּרֶענְגִין צוּוֹ פַאלִין אִין דֶער מִלְחָמָה אַז וויא כִּיר נְפוּנְן בַּייא יִפְתָּח הַגִּלְעָדִי שְׁמַיְיט וְהוּא בֶּן אִשָּׁה זוֹנָה עֲר אִיז גָעֶן אַזוֹן פוּן אַזוֹ אִיבֶּר דֶעם אִיז גְפַאלִין פִּיל מֶענְטְשִׁין אִין דֶער מִלְחָמָה דְרוּם זָאלְסְטוּ זַיין גְהִיטִין פוּן אַשׁוּם שֶׁלֶעכְטִי זַאךְ כִּי יִהְיֶה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר דֶר פָּסוּק זָאגְט אוֹף שְׁפָּעטֶר וָועֶן דִי יוּדִין וָועלִין טָמֵא זַיין פוּן ע"ג אַזוֹ וִי עִם שְׁמַיְיט אַז ע"ג הַיִיסְט טָמֵא עִם שְׁמַיְיט תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוֶה צֵא תֹּאמַר לוֹ זָאלְסְט דִי ע"ג צוּוֹ שְׁפְּרַיְיטִין זָאלִין נִיט זַיין בַּיי דִיר. זָאל זַיין בַּיי דִיר אוּם וָועֲרְדִיג אַזוֹ וִי אַשָּׁה נִדָּה זָאלְסְט הַיְיטִין אַרוֹם טְרָאגִין פוּן שְׁמוּב. אוּנ וָועֶן יוּדִין וָועלִין טָמֵא זַיין זַיי וָועלִין דִינֶן צוּוֹ ע"ג כִּיתִּין צוּוֹ לְמַחֲנֶה וָועלִין זַיי אַרוֹם גַיין חוּץ לָאָרְץ יִשְׂרָאֵל זַיי וָועלִין פַּר טְרִיבִּין וָועֶרִין קֵין בֶּבֶל וְתֵיהּ לְעֵת עֶרֶב נָאךְ דֶעם אַז עִם וָועט קוּמֶן דִי צַיְיט פוּן נָאוּוִינְט צוּוֹ דִי קִינִיגְרַייכִין עִם וָועט קוּמֶן זַייעֶר כִּפָּה פַּר וָום זַיי הָאבִּין גְנַייט דִיא יוּדִין זָאלִין דִיגֶן ע"ג יִרְחַץ בְּמַיִם וָועט נָאט דִיא יוּדִין רַייגִינְגִין אַזוֹ וִי עִם שְׁמַיְיט אִם רָחַץ יְיָ אֶת צוֹאַת בְּנוֹת זִיוֹן נָאט וָועט אָפּ וָאשִׁין דָאס אוּמְרַייגְקַייט פוּן צִיוֹן וּכְבוֹא הַמִּשְׁפָּט אוּנ אַז דִיא זוּן וָועט קוּמֶן דָאס מַיְינְט מֵעֶן דֶער מָלֵךְ הַמְּשִׁיחַ וָועט קוּמֶן וָאס עֲר אִיז גְנַיְיגִין צוּוֹא דֶער זוּן עִם שְׁמַיְיט וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי זַיין שְׁטוּל פוּן מָלֵךְ הַמְּשִׁיחַ וָועט שַׁיְינֶען קֶעגֶען מִיר אַזוֹ וויא דִי זוּן יָבוֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה זָאל עֲר אַרַיין קוּמֶן אִין דֶער כַּחֲנֶה דִּם מַיְינְט דִי יוּדִין וָועלִין אַרַיין גַיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְיָד תִּהְיֶה לְךָ אוּנ אַהַאנְד וָועֶסְטוּ הָאבִּין דָאס מַיְינְט דֶר זְכוּת פוּן אַבְרָהָם אָבִינוּ וָועט דִיר בַּיי שְׁמַיְיט וָום עֲר הָט נָאגְט הַרְחִיבוּ יְדֵי אֶל יְיָ אוֹף דַּיְיט

א״ר פנחס ויצאת שמה חוץ לבבל . ויתד תהיה לך על אזנך נבוכדנצר תובע בהם שיעבדו לצלם והם אומרים לאלהך לא איתנא פלחין (דניאל ג) . ושבת וכסית את צאנך מכסה של ע״ז שהיה בירושלים . כי ה׳ אלהיך מתהלך בקרב מחניך הקב״ה נגלה עליהם מיד והצילם מן האש . והיה מחניך קדוש אחר כן מקדש אותם שנא׳ (יחזקאל כב) וקראו להם עם הקדש גאולי ה׳ :

(ד) **זכור** את אשר לך עמלק . זש״ה יזכור עון אבותיו אל ה׳ וחטאת אמו אל תמח (תהלים קט) . וכי אבותיו של עשו רשעים היו והלא צדיקים היו אברהם וקנו ויצחק אביו דאת אומר יזכר עון אבותיו אל ה׳ וגו׳ (שם) . אלא מה חטא שחטא עשו אל אבותיו כיצד את מוצא יצחק בא מכח אבותיו וחיה ק״פ שנה ואברהם לא חיה אלא קע״ה שנה . ולמה כן שלא יראה חרפתו של עשו . אברהם הוליד בן ק׳ שנה ויצחק בן ס׳ שנה בלדת אותם ויגדלו הנערים (בראשית כה) . שניהם הלכו לבית הספר ושניהם באין לא היה אדם מפריש בין זה לזה כל ט״ו שנה א״ר לוי למה היו דומין להדם ולעצמוני כל ימים שהם קטנים לא היה אדם מפריש בין זה לזה הגדילו זה הפך את קוציו וזה הריח את ריחו הטוב כך כל הימים שהיו עשו ויעקב קטנים לא היה אדם מפריש בין זה לזה הגדילו ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים (שם) . והיה עשו יוצא וגוזל וחומס והיו בני אדם מארחין אותו ובתוך ה׳ שנים אלו שנמנעו מחיי אברהם עבר עשו שתי עבירות קשות בא על נערה מאורשה והרג את הנפש הה״ד ויבא עשו מן השדה והוא עיף (שם) . ואין שדה אלא נערה מאורשה שנא׳ (דברים כב) ואם בשדה ימצא האיש וגו׳ . ואין עיף אלא הורג

ענף יוסף עץ יוסף נפש

(ג) **עבר** עשו שתי עבירות . ולעיל סדר שמות אי׳ שעבר על חמש עבירות וי״ל דלא קאמר הכא אלא אותן שעבר קודם אכילת הנזיד שבעבורן כת אברהם שלא יראה בהן . אבל מה שכפר בעיקר ובת״ה ושפ את הבכורה היה אחרי הנזיד נעשה

(ד) **ואפרהם** נ״ל היה מלא קע״ח שנה . כ״ל: [כל ט״ו שנה] עיין רש״י כאן ת״לדות ובמ״ח : [ולעלמוני].

פי׳ מלון סרק של קופים . כרשם ד״ל ולעלמוניות וכתב בערוך ערך עלמון קופים : [וכתוב חמש מיני קופים] . כופס לומר מתחלת חמש

אוף מיני הענד צו נאט . רבי פנחס נאט דר פסוק מיינט ויצאת שמה דוא ועסט ארום גיין פון ארץ ישראל קיין בבל ויתד תהיה לך על אזניך אפלעקט האבין אוף דיני אועלין דאם מיינט טען זאלסט ארייז טאן דיין פינגער אין אועד זאלקט ניט הערין ואם נבוכדנצר ועט דיר הייסין דיינן זין צלם אונ דוא זאלסט אים נאנין לאלהך לא איתנא פלחין צוא דיין נאט ועלין מיר ניט דינען ושבת וכסית את צאנך נאך דעם זאלסטו צוא הערן דיין צואה פון ירושלים אלי אפ געטר פון ירושלים זאלסטו אוס רומין כי ה׳ אלהיך מתהלך בקרב מחניך ואורום דיין נאט גייט צווישן דיין מחנה נאט ועט אייך מציל זיין פון פייער ואם טען האט ארויס גוואלפין חנניה מישאל ועזריה אין קאלך אובן והיה מחניך קדוש דיין מחנה ועט זיין הייליג נאט ועט אייך הייליגן עם שמייט ונקראו להם עם הק׳ש גאולי ה׳ טען ועט די יודן רופין הייליג פאלק אוס גלייזטע פון נאט זכור את אשר עשה לך עמלק זאלסט גדענקן ואם עמלק האט דיר נטאן דם נאנט דר פסוק יזכר עון אבותיו אל ה׳ וחטאת אמו אל תמח אוף עשו זאל גדענקט ווערין די זינד פון זיני עלטרן אונ די זינד פון זיין מוטר זאל ניט ווערין אפ נמעקט . איז דאך די קשיא דיא עלטרן פון עשו ענין דאך גוטן צדיקים זיין זידי יצחק זיין פאטר הייסט וי אזו נאנט דער פסוק זאל גדענקט ווערין די זינד פון זיני עלטרן . נאר דר פסוק מיינט זאל גדענקט ווערין די זינד פון עשו הרשע . נאר דר פסוק מיינט זאל גדענקט ווערין די זינד פון זיני עלטרן . מיר נפוגן יצחק ה״ נגלעבט הונדרט מיט אכציג יאר . אונ אברהם אבינו האט נאר גלעבט הונדערט מיט פיזף אונ זיבציג יאר . פאר ואם איז ער גשטארבין קריער מיט פיזעף יאהר כדי ער זאל ניט זעקן ויא זיין איניקל עשו גייט ארום צום שלעכטין ועג . צו אברהם איז נבארין נוארין אזון צוא הונדערט יאהר . אונ יצחק בשעת ער איז נוען עכציג יאר הט גהאט דיא צוויי זון עשו מיט יעקב זיא זענין ערום נוואכן זענין זיא ביידי נגאנגן אין בית המדרש ערנין קיין שום מענטש הט ניט פר שטאנין דעם חילוק פון עשו ביז יעקב ביז זיי זענין אלט נוען פופציג יאר . רבי לוי זאגט עס איז אמשל צו אהדם מיט אדארין בשעת זיא הייבין אן צו נאקטין הר קאנט קיינר ניט ווען הלכם עס איז אהדם ווען הלכם עס איז אדארין . זיי נאקטין אוס זעהט איטליכר הר איז פיל מיט הערנר אונ פון דעם שמעקט ארגיס . אזו יעקב מיט עשו בשעת זיי זענין נוען קליין הט קיין מענטש ניט גזעהן . קין אפ שייד פון דעם ביז דעם . זיי זענין ערום נוואכן שטייט ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים . אונ יעקב איז נוען אנאנצר מענטש מיט נאט נזעסן שטענדיג אין בית המדרש גלערנט תורה . עשו פלעגט ארום גיין אין פעלד נזלינן אונ רובין . אונ מענטשין פלענין אים שעלטין אין די ערשטע צייט פון די פינף יאר ווס אברהם איז גשטארבין הט עשו עובר נוען צוויי נוען ערוות עבירות איז גלעגן בזי אויגנ פרוי ווס ניא איז פר קנאסט נוען צו איינם אונ האט נהרגיט אמענטש עם שטייט ויבא

נפשי שנא' (ירמיה ד) אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים . ר' זכאי רבה אמר אף גנב שנא' (פרוכדיס ו) אם גנבים באו לך וגו' . אמר הקב"ה אני כבר הבטחתי את אברהם אוהבי ואמרתי לו ואתה תבוא אל אבותיך בשלום וגו' (בראשית טו) . ועכשיו יוצא לחוץ וראוה את בן בנו וראוהו יוצא להרבו' רעה ושומע בני אדם מה הן אומרים על בן בנו וראוהו יוצא לתרבות רעה מגלה עריות ושופך דמים היא מהרהר ואומר אלו הן התנאים שהתנה עמי הקב"ה וקורא תגר ואין זו שיבה טובה אני עושה לו אוספו מן העולם טב ליה לצדיקיא דאיתכנש בשלום שנא' (ישעיה נז) כי טוב חסדך מחיים הרי חטא על זקנו . חטא על אביו שגרם לו שכהו עיניו בחייו למה אמר הקב"ה שלא יהא יוצא לחוץ הבריות אומרים זה צמה רשע לפיכך כהו עיניו בחייו . מכאן אמרו כל המעמיד בן רשע או תלמיד רשע גורם לו שיכהו עיניו מראות בחייו . מנין אתה למד בן רשע מיצחק שנא' (בראשית כז) ויהי כי זקן יצחק וגו' . תלמיד רשע מאחיה (מלכים ו יד) ואחיהו לא יכול לראות כי קטו עיניו משיבו . מפני מה מפני שהעמיד לירבעם הרשע הרי חטא על אביו . ומה חטא עשו הרשע על אמו ד' יהודה ור' נחמיה ורבנן . ר"י אומר כשיצא ממעי אמו חתך מיתרין שלה שלא תלד הת"ד על דרפו בחרב אחיו ושחת רחמיו (עמוס ו) רחמו כתיב . ור' ברכיה אמר לא תאמר אחר שיצא ממעי אמו אלא עד כשהוא יוצא ממעי אמו זריזיה מתוחה לקבליה מה טעם זורו רשעים מרחם (תהלים נח) . ור' נחמיה אמר גרם לה שלא העמיד י"ב שבטים דאמר רב הונא ראויה היתה רבקה שתעמיד י"ב שבטים שנא' (בראשית כה) ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך הא תרי . ושני לאומים הא ארבעה .

עין יוסף וענף יוסף ולאום

תמם סניף : [שם נגזים נלמ לך] וכ"ל וכלון כתיב ויצא עשו וכ' כיב"ח שכל תלה בסמכתות כעל מת ניכר וכמעין כיב מקובל בידם : [כי זוב מסדך מחיים] . כי פעמים עושה כ' הסד עם כתדם כמ"כ יותר מכתיים כשמוב לו שימת (יפ"ת) : [וכל שמעמיד בן רשע כו' גורם לו שיכהו עיניו] וזה לטובתו שלא יוכל לראות כי קטו עיניו משיבו . ברפתו כרשע כנו לו תלמידו וע"ל דוה דרך עוכם (יפ"ת) : [כי שמו עיני מכיכו] . לפ ידעתי לך דיק שמפני ירבעם כהו עיניו לזרבה מדכתיב כי קמו עיניו מפ"כו משמע שמטבע כזקנה כהו עיניו (יפ"ת) : [שהעמיד לירבעם] . כדלתיתי בחלק ק"ב מ' : [תהר עיניהן] . פי' לפ וכיון דתם שלה . לו פ' שהחסה יש לה תכליה כדלתי' כרבה סדל תזריע לשמתי הד תכל לשתתי תרין : [רחמו כתיב] . ביאב במעמת כי עתיקו כן בכפרים שלנו : [חלש עד כשהוח יוסף וכו'] . וכב"י פ"ג גרם חלש עד שהוח כמעי לתו זריזיה מתוחה לקבליה . פירוש תגרופו פרושה לעגדו : [לחויה כיתה רבקה] . ל"ל בדקתה : [שני גויש בבטנך הא תרי כו'] . כגר

פרשתי

שנעשה על פ ת אברהם . ועיין בב"ר פ' פ"ג (יפ"ת) :

שלא יהא יוצא לחוץ כו' . תימה א"ב מ"ש כי זקן יצחק הוא משהיו לעשו ט"ו שנה נתפרסם רשעו דהא אמר לעיל דמהאי טעמא נאסף אברהם בלא עתו . ואם כן מאו היה ראוי שיכהו עיני יצחק לבל יראה ברעתו . וי"ל שאף על פי שנתפרסם רשעתו של עשו כאו לא היה מרגיש בו יצחק שהיה מחזיקו לצדיק כי ציד בפיו אבל אברהם אלו היה חי היה מרגיש בו . אבל ל"ת זקנת יצחק גבר רשעו מאד עד שיהו רואי יצחק אומרי' זה צמח רשע ובהכרח ירגיש ברשעתו :

בְּשׁוּ כֵּן הַשָּׁרָה וְהוּא עֵיף עָשָׂו אִיז גָּקוּמֶען פּוּן פֶּעלְד אוּן עֶר אִיז גְּוֶעזֶן מִיד דָּם מִיינְט מַעַן כִּיד גְּוֶועזֶן פּוּן אָסְעגְטְשִׁין הַרְנִינְן עָם שְׁמַיִים כִּי עֵיפָה נַפְשִׁי לַהוֹרְגִים מֵיין גֶּפֶשׁ אִיז מִיד פּוּן הֶרְנִינְן . אוּן אִיז גְּלֶעגֶן בֵּייא אַבְּעָרָה הַמְּאוֹרָה אִיז אָפּ גְּלֶעריְנְט פּוּן דֶּעם וָוָם שְׁמַיִים עֶר אִיז גְּקוּמֶן פּוּן פֶּעלְד אוּן עָם שְׁמַיִים בֵּיי דֶּעם רִין פּוּן בָּעֲרָה הַמְּאוֹרָה וְאִם בַּשְּׂדֶה יִמְצָאֵהוּ אוֹב עֶר הָט אִיר נַפּוּנֶן אִין פֶּעלְד אוּן אִיז גְּלֶעגֶן בֵּיי אִיר . אַז דָּא דָם וָוָם עֶר אִיז גְּקוּמֶן פּוּן פֶּעלְד מִיינְט טָעַן עֶר אִיז גְּלֶעגֶן בֵּיי אַבְּעָרָה הַמְּאוֹרָה . רַבִּי זַכַּאי רַבָּה זָאגְט עֶר הָט אִין גְּנַגְבֵיתָ עָם שְׁמַיִים אִם גַּנָּבִים בָּאוּ לָךְ אוֹב גַּנָּבִים זָענֶן צוּא ד' ד' גְּקוּמֶן אוּן דָּא שְׁמַיִים גְּטוּמֶן פּוּן פֶּעלְד וווייְט מִיר עֶר הָט גְּגַנְבֵיתָ . הָט גָּאט גְּזָאגְט מִיין לִיבֶּר אַבְרָהָם וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם דוּא וְועְלְט קוּמֶן צוּא דַיינִי עֶלְטֶרְן בְּשָׁלוֹם . הַיינְט וְועְט עֶר צוּרוּק גַיין אִין גָּאט אוּן וְועט זָעהֶן וויא אַזוֹ עֶשָׂו זַיין אַיינִיקִיל אִיז אַרוֹם אִין שְׁלֶעכְטִין וְועְט אוּן הֶעְרִין פּוּן כְּעַנְעַן אוֹף זַיין אַיינִיקִיל עֶר אִיז מְזַנֶּה אוּן הַרְגִיתָ כְּעַנְעַן וְועְט עֶר טְרַאכְטִין אוּן זָאגִין דָּם אִיז דִּי תְּנָאִים וָואס נָאט הָט מִיט מִיר אוֹם גְּנוּמֶן מִיד זָאל זַיין שָׁלוֹם . וְועְט עֶר קוּמֶא תַּגֵּר זַיין אוֹף מִיר דָּם אִיז נִיט קַיין גוּט עֶלְטֶר . וְועל אִיךְ אִים בֶּעטֶר צוּ גָעמִין פּוּן דֶּר וְועלְט פַּר דֶּר צַייט עָם אִיז גוּט בַּר דִּי צַדִּיקִים אַז זַייא שְׁמַארְבִּין מִיט שָׁלוֹם עָם שְׁמַיִים כִּי טוֹב חַסְדְּךָ מֵחַיִּים עָם אִיז אַמַאל בֶּעטֶר דֶּעט הֶסֶד פּוּן שְׁמַארְבִּין פַּיין וויא פּוּן לֶעבִּין . דָּם נְפוּנֶן מִיר אַז עָשָׂו הָאט גְּזִינְדִיגְט קֶעגִין זַיידִין . אוּן אַקְעגִין פְּאָטֶר הָאט עֶר גְּזִינְדִיגְט נְפוּנֶן מִיר אַז יִצְחָק אָבִינוּ אִיז אִים טוּנְקִיל גְּוָואָרֶן דִי אוֹגִין אוֹף דֶּר עֶלְטֶר . וָואורוּם נָאט הָט גְּזָאגְט אִיךְ וְעל אִים בְּלִינְד מַאכִין כְּדֵי עֶר זָאל נִיט קֶאגִין גַיין אִין גָּאט עֶר זָאל נִיט הֶערִין וויי מֶענְטְשֶׁן זָאגִין עָשָׂו וָואקְסְט אַרָשָׁע . פּוּן דֶּאגִין הָאבִּין דִי חֲכָמִים גְּזָאגְט דֶּר עָם הָט אַזוֹי אַרָשָׁע אוֹדֶר אַתְּ לְמַד אַרָשָׁע זָענִין זַיי אִים טוֹרם בְּלִינְד צוּ וְוערִין אַזוֹ וויא יִצְחָק אִיז בְּלִינְד גְּוָואָרֶן אוֹף דֶּעט עֶלְטֶר . אוּן מִיר גְּפוּנֶן בֵּיי אַחֲרִיתוֹ הַשִּׁילוֹנִי דֶּר רַבִּי פּוּן יְרֻבְעָם בֶּן נְבָט וויל יְרֻבְעָם אִיז גְּוֶועזֶן אַרָשָׁע דְּרוּם שְׁמַיִים נִתְּנָהּ לִמְרוּדָה בֵּיי קְרוֹאוֹת בְּרָאוֹת אֲחֲרִיתוֹ הָט נִיט נְקָאגְט וְעֶרְגִיט וָואס זַיינִי אוֹגִין זָענֶן אִים טוּנְקִיל גְּוָואָרֶן . אוּן וָום הָט עָשָׂו הָרָשָׁע גְּזִינְדִיגְט קֶעגִין דֶּר מוֹטֶר קְרִינְן דִּרְנִינְן תַּנָּאִים . רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט בְּשֵׁעת עָשָׂו אִיז אַרוֹם פּוּן דֶּר מוֹטֶרם בּוּךְ הָט עֶר אָפּ גְּשְׁנִיטִין דֶּעם עֶרְטֶראגְט פּוּן בּוּךְ זִיא זָאל שׁוֹן מִיין נִיט קָאגֶן הָאבִּין גַיין קִינֶדֶר עָם שְׁמַיִים עַל רַחְמֵי אִמּוֹ וְשִׁחֵת רַחֲמָיו עָשָׂו הָאט נָאךְ גָּאגְט מִיט דֶּר שְׁוֶועֶרְד זַיין בְּרוּדֶר אוּן הָאט פַּר דָּאגִין דֶּעם עֶרְטֶראגְט פּוּן דֶּר מוֹטֶרם בּוּךְ . רַבִּי בְּרֶכְיָה זָאגְט בְּשֵׁעת עֶר אִיז

ולאום מלאום יאמץ הא שיתא · ורב יעבוד צעיר הא המניא · ויטלאו ימיה והנה האומים בבטנ
הא עשרה . ויצא הראשון זה י"א . ואחרי כן יצא אחיו הרי י"ב . ואית דס יהי לה מהכא והאכו
א"כ למה זה אנכי זה בגימטריא י"ב ורבנן אמרי גרם לה שלא תצא מטהה ברבים את מוצא
כשמתה רבקה אמרין מאן יפוק קמה אברהם מת יצחק יושב בבית עיניו כהות יעקב הלך לו לפדן
ארם . יפוק עשו רשיעא קמה ומרון לייתון בריאתא בזייתא כדין ינקון מה עשו הוציאו מטהה
בלילה שלא יהא עשו יוצא לפניה ויהיו הכל אומרים ארורים שדים שהניקו רשע זה"א ר' יוסי ב"ר
חנינא לפי שהוציאו מטהה בלילה לפיכך לא פירשו הכתובים מיתתה אלא מן הצד עד א' (סם
סח) ותמת דבורה מינקת רבקה וגו' ויקרא שמו אלון בכות שבכו שתי בכיות עד שיעקב יושב
ומשמר אצל מניקתה באה לו בשורת אמו שנא' (סם) וירא אלהים אל יעקב בפדן ארם ויברך
אותו . מה ברכה ברכו ברכת אבלים לכך כתיב (תהלים קז) וחמאת אמו אל תטח . אמר הקב"ה
אבותי שלים ליה ביש אימיה שלימיה ליה ביש אחותי שלים ביש כביא שלים ליה ביש אתון
שלימין ליה בישא ואנא אשלים ליה ביש שהחריבו בניו את ביתי אני ואתם נקום עליו שנא'
(פושדיה ס) קומו ונקומה עליה למלחמה אמרו ישראל רבש"ע אין אנו יכולין בו אומר להם הקב"ה

עין יוסף תהיו

פרשתי כמדר ויהי סימן פ"ו ומפס מדרשנו : [ויאמרו בנמ"ק ליעקב כזייתא כדין ינקון] . כלי"ל . פירוש שיאמרו בכריות מחזיק
כח יש מבניקו נזה : [מחזיק שדים כו'] . יש מקשים למה יקנה ס' תק להחר מיתה יותר מ' תיים . ותירן מהרש"ל דמס"ל עליסו
מיתתה כדי שיהיו בכריות שבוד חיה ולפי נפשון נקנה מזוה נה' תקל הרש ושם דוקא ממיים : [עד שיעקב יושב ומשמר
בכל מניקתו] . כלי"ל ועיין בכ"ר פ' פ"ח : [בכרת אבלים לכרו] . דדרשינן במועיס (יפ"ת) : [אבותי בליש ליה ביש ליה] . בהמיש וכי
פנינו עשה לו פוש רע תחליב עד שהוא נהזיר לו רע וכן מיתתי שלימיה כו' בהמיש : [בכיות] . פי' שבני זקנו :

כיז

נָאךְ נוֹנְען אין בוך דָער מוּטֶר איז ער שוין גשטאנען מיט דָעד פוסט קע איר אונ האָט שוין אָפּ
גשניטין דָעם ערטראבט וָאל שוין כיין קינדֶר ניט קענען האבין . רבי נחמיה זאגט ער האָט דָער
מוטֶר טרם גוועז וָאל ניט האבין קיין צוועלף שבטים רב הונא הָט גזאגט רבקה הָט בדארפט האבן
צוועלף שבטים עם שמייט שני גוים בבטנך ושני לאומים מלאים מבטנך וכב יעבוד צעיר ויהלאו ימיה לילדת תמה
תאומים בבטנה ויצא הראשון ואחר כן יצא אחיו נאָט הָט גזאגט צוא רבקה צוויי פֶעלקֶר איז אין דיין בוך . אונ
צוויא קיניריכין האבין כיר שוין כיר . איין קוניגרייך פאר דָעם אנדרין ועט זיך שמארקין . האבין
כיר שון זעקס . דָר עלטרער ועט דינן צום יונגין . האבין כיר שון אכט אצוויליגן איז דא בייא
איר אין בוך . האבין כיר שון צעהן . איז ארום פון בוך דָר ערשטר האבין כיר שון עליף . נאך דָעם
איז ארום זיין ברודר . האבין כיר שון צוועליף . אונ אונזרי חבכים ערגין דם אפ פון דָעם פסוק עם
שמייט לקח נא את בנך הָט גזָאגט איר מרָאגין איז זייער שוער האָט זיא גזאגט ואם האב איך
בדארפט ועלין קינדר . דם ווארט זיך בטרעפט צוועליף אונ די רבקן זאגן דם איז גוען זיין זיגד קענין
דָר כוטר ער הָט איר גורם גוען בשעת זיא איז גשטאַרבין הָט מען איר מטה ניט מרָאגין מיט קיין
פרסום מיט פיל מענטשין . בשעת רבקה איז גשטארבין הָט מען גזאגט ווער ועט ניין צוא דָער
לוויה . אברהם איז שון גשטארבין . יצחק איז אים טינקיל די אונין זיצט אין שטוב . יעקב איז בייא
לבן האַרמי . זאל ארום ניין מיט איר עשו הרשע ועלין מענטשין עלטין ועלין זאגין פר פליכט איז
די ברידט ום האבין אז מקוינד עזונין . הָט מען ארום נטרָאגין בייא נאכט כדי עשו הרשע זאל ניט
ניין פר איר מטה אונ מענטשין זאלין איר ניט שעלטין . רבי יוסי ברבי חנינא זאגט נויל מען הָט
איר מטה ארום נמרָאגין בייא נאכט דרום הָט דָר פסוק ניט נשריבין איר טוט כיזורש . נאר דָר פסוק
איז כרכו איר טוט עם שמייט ותמת דבורה מינקת רבקה ויקרא שמו אלון בכות ולמה דבורה ום הָט נוייגט רבקן
איז נשטארבין הָט מען איר בנראבין הָט מען דם אורט נרופן אלון בכות איז מייטש צוויא נוויינין פון
דבורה אונ פון רבקה . בשעת יעקב איז גזעסן אונ הָט נוויינט אוף דבורה איז אים נקומן די בשורה
פון דָר מוטר זיא איז נשטארבין עם שמייט ברא אלהים אל יעקב בפדן ויברך אותו נאָט הָט זיך בווייזין
צו יעקב אין סדן ארם אונ הָט אים נבענטשט ואמר ברכה הָט ער אים נבענטשט די ברכה פון אבלים
דָר דין איז אז מען קומט צו אבל מען אים אברכה דרום שמייט די זיגד ום עשו האט נטאן
קענין דָר כוטר זאלמט ניט אוס מעקן . הָט נאט גזאגט צו דָר זיידי אברהם הָט אים עפים שלעכטס
גטאן ום ער הָט אים בצאלט שלעכטס צו דָר פאטר יצחק הָט אים עפים שלעכטס נטאן . די מוטר
רבקה האט אים עפים שלעכטס נטאן . איר האט אים עפים שלעכטס נטאן . איך הייב אים עפים
שלעכטס נטאן . פר ום האט ער פר טרייבן מיוי קינדר אין גלות אונ האט חרוב נמאכט מיין בית
המקדש . איך מיט אייך ועלין מיר זיך אין אים נוקם זיין עם שמייט קומי וקומה עליה למלחמה זאלין
מיר אוף שמייין אוף אים מלחמה צו האלטין . האבין די יודין גזאגט צוא נאט רבונו של עולם מיר
קאנין ניט בייי שמייין קענין אים הָט נאט זייא גענטפרט איר זאלט דָר טאן זיין ן' מן היכאן אונ איך

זהיו אתם מזכירין שמו מלמטה ואני מוחק שמו מלמעלה שנא' (תהלים קט) יהיו נגד ה' תמיד
כל מה שעשה לנגדי ויכרת מארץ זכרם. הוי זכור את אשר עשה וגו':

(ה) **זכור** את אשר עשה לך וגו'. ר' הנחומא בר חנילא פתח זכרוניכם משלי אפר לנבי חומר
גביכם (איוב יג) אמר הקב"ה לישראל אותן ב' זכירות שכתבתי לכם בתורה הוו זהירין בהן
זמח' את זכר עמלק זכור את אשר עשה לך עמלק משלי אפר משולי אפר אם זכית' אתם בניו של
אברהם שהמשיל עצמו כאפר שנא' (בראשית יח) ואנכי עפר ואפר ואם לאו לנבי חומר גביכם
תתקנו עצמכ' לשעבוד' של מצרים שנ' (שמות ו) ויתררו את חייהם בעבודה קשה וגו' (ס"ו לשעבוד
גליות שנאמר (תהלים קכט) על גבי חרשו חורשים) ד"א זכרוניכם משלי אפר איוב אמר פסוק זה כנגד חביו'
בשעה שידעו אותן היסורין היו אומרים כנגדו דברים קשים אמר להם איוב זכרוניכם משלי אפר
מה אתם מתעים את הבריות שרואין אתכם וסוברים בכם שאתם צדיקים כאברהם שנא' בו ואנכי
עפר ואפר ואתם לגבי חומר גביכם כדור הפלגה שכתוב בהן והחמר היה להם לחומר (בראשית יא):

(ו) **זכור** את אשר עשה לך וגו. כך פתח ר' הנחומ' ב"ר יודן ב"ר איבו ואמר אל תהיו כסום כפרד
אין הבין וגו' (תהלים לב). ששה דברים נאמרו בסוס אוכל הרבה ומוציא קימעא. ואוהב זנות.
ואוהב מלחמה. ומואס שינה. ורוחו גסה. וי"א אף מבקש להרוג בעליו במלחמה. אל תהיו כסום
כפרד אמר הקב"ה לישראל אל תהיו כסום כפרד שאין בהן בינה ומה עסקו של סום אם אדם
הולך ליתן לו מאכל ליתן עליו תכשיטין בולם ועוקם צוארו וטבעטו וכן הפרד. אבל אתם אל תהיו
כן אלא הוו זהירין למזגיה לטבא טיבותיה ולמזגיה לבישא בישתיה. לטבא טיבותיה לא התעב
אדומי כי אחיך הוא. לבישא בישתיה זכור את אשר עשה לך וגו':

עין יוסף	ענף יוסף	זכור
(כ) היו לומרים כנגדו דכרים קשים. כליל:		
(ו) **בולם** ועוקם. פי' קורע ומעבר את כתכשיטין מעליו ומעקם את לומדן: [מזניק לטבע כו'] פי' עין מזיגה ולי' מהגמול לעוב טובם ולרע רעם:	התקינו עצמכם לשעבודה של מצרים. קשה הרי שיעבוד מצרים בכר חלף כב' הלך לו ומאי דהוו הוו. אך אפש' דמצרים לאו דוקא אלא ר"ל שים גלות כד' גליות וכראי' במדרש כל הכלכיות נקראים בשם אשור כו' כל הכלכיות נקראים בשם	

וָעַל אִם שׁוֹן אוֹבִין אוֹס מָעקִין זַיין נָאכְן יְהִיה נֶגֶד יְיָ תְּמִיד עֲמָלֵק וְאַל זַיין קָעֶגֶן נָאט שְׁטֶענְדִיג בִּיז וַאנֶן
עֶר וָועט אִים אוֹס מְעקִין. זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק רַבִּי הַנְחוּמָא דָר זוּן פּוּן רַבִּי חֲנִילַאי הָט אָן נְהוּבֶּן
דִי פֵּרְשָׁה צוּ דַרְשֶׁענֶן טִיט דֶעם פָּסוּק זִכְרוֹנֵיכֶם מְשָׁלֵי אֵפֶר נָאט זָאגְט צוּ דִי יוּדֶן דִי צְוַויי גְרָעסְטֶע וָום
אֵיךְ הָאבּ אַייךְ גְשְׁרִיבִּין אִין דֶער תּוֹרָה צְוַויי מָאל אוֹס צוּא מָעקִין עֲמָלֵק וָאלְט אִיר נוּט גְדָעסְקִין עָם
שְׁטַייט תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק וָאלְט אוֹס מָעקִין דָם גְדָעסְקִיךְ פּוּן עֲמָלֵק אוּן עָם שְׁטַייט זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ
עֲמָלֵק וָאלְט גְדָעסְקִין וָום עֲמָלֵק הָט דִיר גְטָאן כְּשׁוּלֵי אֵפֶר אוֹב אִיר וָועט טָאן נוּט מַעֲשִׂים זָאגְט אִיר
דָאךְ קִינְדֶר פּוּן אַבְרָהָם אָבֶּינוּ וָום עֶר הָט זִיךְ גְלִיכְּט צוּ אֵשׁ אוּן עָם שְׁטַייט וְאנכי עָפָר וָאפֶר אַבְרָהָם הָאט
גְזָאגְט צוּ נָאט אִיךְ בִּין אָזוֹ וִוי עֶרְד אוּן אֵשׁ. אוּן אוֹב אִיר וָועט נִיט טָאן קיין נוּטָע מַעֲשִׂים וָאלְט
אִיר זִיךְ צוּ גְרַייטֶן גַיין אִין גָלוּת אוּן צַייגֶן אַיין בַּייגֶן צוּ מְרָאנֶן דֶעם שֶׁעֲבּוּד פּוּן גָלוּת.
נָאךְ אַפְשֶׁט אִיז זְכִירוֹנֵיכֶם כְּשׁוּלֵי אֵפֶר דֶעם פָּסוּק הָט אִיוֹב גָזָאגְט קָעגֶן זַיינֶי חֲבֵרִים בְּשַׁעַת עָם אִיז נְקוּמָה
דִי יְהוּדִים אוֹף אִים הָאבֶּן זַיי אִים גָזָאגְט שְׁלָעכְטֵי רַייד. הָט זַי אִיוֹב גָזָאגְט וָום נָאר אִיר דִי וָעלְט
אִיר כְּאכְט זִיךְ פֶּר צַדִּיקִים אוּן אִיר זָאגְט טֶעֶן דַארְף דִיא יְסוּרִים צוּ נֶעמֶן בְּאַהֲבָה. אִיר כְּאכְט זִיךְ
צַדִּיקִים אָזוֹ וִוי אַבְרָהָם אָבֶּינוּ וָום בִּיי אִים שְׁטַייט וְאנכי עָפָר וָאפֶר אִיךְ בִּין אָזוֹ וִוי עֶרְד אוּן אֵשׁ. אָבֶּר
אִיר זָעגְט נִיט אָזוֹנִי צַדִּיקִים אִיר זָעגְט גְלִיכְּיגְן צוּם דּוֹר הַפְּלָגָה וָואס הָאבֶּן גְטָאן כָּיִים טִיט צִיגֶל אוּן
הָאבֶּן גְבּוֹעֶט דֶעם גְרוֹסֶן טוּרֶעם זַיי הָאבֶּן גְזִינְדִיגְט קָעגֶן נָאט זָאגְט אַשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק רַבִּי הַנְחוּמָא
פּוּן רַבִּי אַיבּוּ וָעגֶן הָט אָן גְהוּבֶּן צוּ דַרְשֶׁענֶן דִיא פָּרָשָׁה טִיט דֶעם פָּסוּק אַל תְּהִי בְּפֶסַח אִיר זָאלְט
נִיט זַיין אָזוֹ וִוי דֶר פָּערְד אוֹדֶר דֶר כּוֹל אַייזִיל פֶּר שְׁטַייט גָאר נִיט וָום טִיט אִים טוּט זִיךְ. וָעקְס וָאכְּין
זָאגְט מָען אוֹף אַפְּעָרְד. עָקְט פִּיל אוּן נִיט אַרוֹם וַוייגִינְג. הָט לִיב זְנוּת. הָאט לִיב כְּלִימָה. הָאט
פִּיוּט צוּ שְׁלָאכְּטֶן. אוּן אִיז גְרוֹס בִּיז זִיךְ. אוּן אַטַייל זָאגְן זָאךְ אַזָאךְ עֶר וַויל נָאר הַרְגִינְן אַלֶּלוּ זַיין
בְּעַל הַבַּיִת וָום נִיט טִיט אִים אִין דֶר בְּלִיכְּה. זָאגְט דֶר פָּסוּק אִיר זָאלְט נִיט זַיין אָזוֹ וִוי דֶער פָּערְד
אוּן אָזוֹ וִוי דֶר כּוֹל אַייזִיל וָום זַיי הָאבֶּן קִיין פֶּר שְׁטַאנְד נִיט. דֶר שְׁטַייגֶר פּוּן אַפְּעָרְד אָז דֶער בְּעַל
הַבַּיִת קִיכְט צוּ אִים אָן צִירְן אִים אוֹדֶר עֶקְעֶן אִים פֶּר דֶרַייטֶן עֶר זַיין הָאלְדְּן אוּן שְׁלָאגְט כִּיט
דִי פִּים גְלַייךְ וִויא מָען וִויל אִים עְלָעכְּטֶן טָאן אוּן אָזוֹ דֶר כּוֹל אַייזִיל. אָבֶּר אִיר זָאלְט נִיט זַיין אָזוֹ
נָאר אִיר זָאלְט פֶּר שְׁטַייגֶן דֶר וָום הָט כִּיט אַייךְ נָעמָן נוּטָם זָאלְט אִיר זָאךְ טָאן נוּטָם אוּן דֶר וָום הָט
אַייךְ גְטָאן עְלָעכְּטֶם זָאלְט אִיר אִים אָךְ טָאן נוּטָם אֱדוֹם הָאט כִּיט אַייךְ גְטָאן נוּטָם גְטָאן עָם שְׁטַייט
לֹא תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא זָאלְט נִיט אוּם וְועֶרְדִינְגִין קיין אֱדוֹמִי עֶר אִיז בְּרוּדֶר. אוּן צוּם
שְׁלָעכְּטֶן זָאלְט אִיר כֵּין שְׁלָעכְּטֶם כִּיט גָעָן עֲמָלֵק זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ בַּדֶּרֶךְ בֵּיא עֲמָלֵק שְׁטַייט זְכוֹר

(ז) **זכור** את אשר עשה לך וגו' . כאן כתיב זכור ובשבת כתיב זכור שניהם שוין אמר שלמה אמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל גם אני יקרני ולמה חכמתי אני אז יותר ואמרתי כי אין זכרון לחכם עם הכסיל לעולם (קהלת ב) • אע"פ שכתוב בשבת זכור ובעמלק זכור אינן שוין . אמר שלמה כמקרה הכסיל גם אני יקרני מלה"ד למלך שעשה סעודה וזימן את האורחים נכנס הקערה לפניו מלא כל טוב אמר זכור פלוני אוהבי . משקנח את הקערה אמר זכור פלוני שונאי . א"ל אוהביו זה הזכרת וזה הזכרת . א"ל לזה הזכרתי על קערה מלא כל טוב ולזה הזכרתי על קערה ריקם . כך השבת כתיב בה (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו ולכבדו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובעמלק כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק על מה אתה זוכרו על שולחן ריקה שנא' המחה את זכר עמלק מתחת השמים :

(ח) **זכור** את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים . ר' בנאה פתח מאזני מרמה תועבת ה' (משלי יא) אם ראית דור שמדותיו שקר דע שהמלכות מתגרה באותו הדור מה טעם מאזני מרמה תועבת ה' וכתיב אחריו בא זדון ויבא קלון ואת צנועים חכמה • ר' ברכיה בש"ר אבא בר כהנא אמר האזבה במאזני רשע ובכיס אבני מרמה (מיכה ו) . אפשר דור שמדותיו שקר שהוא זכאי ובכיס אבני מרמה א"ר לוי אף משה רמזה להם בתורה שנא' לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן לא יהיה לך בביתך מה טעם כי תועבת ה' מה כתיב אחריו זכור את אשר עשה לך עמלק :

(ט) **זכור** את אשר עשה לך וגו' . ר' לוי פתח נערת גוים אבדת רשע (תהלים ט) . נערת גוים זה עמלק דכתיב (במדבר כד) ראשית גוים עמלק . אבדת רשע זה עשו דכתיב (מלאכי ג)

ענף יוסף

נקראים בשם נינוה כל הבלבוית נק־אים בשם מצרים כו'. ולפי זה ר"ל נבי אם לאו התקינו עצמיכם לנליות וכנוסחת פ"א נוב"ש סדר כי תבא וע"ש מה שפשרש מדרש הלז בארוכה]:

עין יוסף

(ח) **אפשר** כן דור שמדותיו של שקר שהוא זוכה לגלגל מאזני מרמה . כלי"ל (ל"ל) וכ"ה בכתוב מגלגל בכיס כו' וכו' כשיש לו מאזני רמאות אז שפיטת גלגל יוכ"ה שהוא מפורש : נכון וכן קיימר כמ־רש דור שמדותיו של שקר שהוא ג"כ מפורש בכתוב לפשר לגלגל ומין כבליות יודעין לכן אמר שקבל"ה מזי לפשרש ממנו (ז"כ) :

וקראו

(ח) **אפשר** כן דור שמדותיו של שקר שהוא זוכה לגלגל מאזני מרמה . כלי"ל (ל"ל) וכ"ה בכתוב מגלגל בכיס כו' וכו' כשיש לו מאזני רמאות אז שפיטת גלגל יוכ"ה שהוא מפורש : נכון וכן קיימר כמ־רש דור שמדותיו של שקר שהוא ג"כ מפורש בכתוב לפשר לגלגל ומין כבליות יודעין לכן אמר שקבל"ה מזי לפשרש ממנו (ז"כ) :

יעקב

אוּן בִּיי שַׁבָּת שְׁמַיִּיט אוֹךְ זָכוֹר זָאלְסְט נִדָּעֲנְקֶן צוּ הַיילִינְן דָּעם שַׁבָּת . דָּם זָאגְט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ אֲמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי כְּמִקְרֶה הַכְּסִיל גַּם אֲנִי יִקְרֵנִי אַיךְ הָאבּ נִזָּאגְט אִין הַאֲרְצִין אַזוֹ וִוי דָם טְרֶעפְּנִג פּוּן נאר הָט טִיר אוֹךְ נִטְרָאפְּן וָם קוּמְט טִיר צוּרוֹם וָם אִיךְ בִּין קְלוּגֶר פַּאר אִים . נָאךְ דֶּעם הָאבּ אִיךְ נִזָּאגְט עָם אִיז פָּאךְ נִיט גְּלַיִיךְ דֶּר נאר צוּם קְלוּגִין דָּעם נאר נִדָּעֲנְקְט מֶען צוּם שֶׂכֶל אוּן דָּעם קְלוּגִין נִדָּעֲנְקְט פָּארְט נִיט גְּלַיִיךְ דֶּר נאר צוּם קְלוּגִין דָּעם נאר נִדָּעֲנְקְט מֶען צוּם שֶׂכֶל אוּן דָּעם קְלוּגִין נִדָּעֲנְקְט פָּארְט נִיט גְּלַיִיךְ . עָם אִיז אַמָּשָׁל אַמָּלֶךְ הָט נִמַאכְט אַסְעוּדָה אוּן הָט פַּר בֶּעטֶן פִּיל אוֹרְחִים צוּם טִישׁ . בְּשָׁעַת כֶּען הָאט אוֹךְ נִגֶעבֶּן דִּיא שִׁיסִיל טִיט נוּטַע עָסָן זָאגְט עֶר נִדָּעֲנְקְט זָאל וָועֲרִין יָענֶר טַיִין נוּטֶר פַּרַייִנְד . נָאךְ דֶּעם עָסָן דִּיא שִׁיסִיל אִיז לַיידִיג נוֹאךְן זָאגְט עֶר נִדָּעֲנְקְט זָאל וָועֲרִין יָענֶר טַיִין שׁוֹנֵא . פְּרָעגְן אִים זַייִנִי גוּטַע פְּרַייִנְד דַיין לִיבּ הָאבּ הָאסְטוּ נִדָּעֲנְקְט בִּיי דֶּעם עָסָן אוּן דָּעם שׁוֹנֵא הָאסְטוּ נִדָּעֲנְקְט בִּיי דֶּעם עָסָן וָם אִיז דָּר אַף שַׁייר פּוּן זַיי . עָנְטְפֶּערְט עֶר זַייא מִין לִיבּ הָאבּ אִיךְ דָּר מַאנְט בִּיי דֶּעם פּוּלִין שׁוּסִיל טִיט גוּטַע עָסָנְס . אוּן דֶּעם שׁוֹנֵא הָאבּ אִיךְ דֶּר כַּאנְט אוֹךְ אַלַייִדִיגַע שִׁיסִיל אָזוֹ בִּיי שַׁבָּת שְׁמַיִּיט זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ זָאלְסְט נִדָּעֲנְקְט הֶעם מָאג פּוּן עֶרְבִּית צוּ הַיילִינְן אִים טִיט גוּטַע עָסָנְס טִיט גוּטַע טְרוּנְקְן טִיט שַׁייגִי קְלַיידֶר . אוּן בִּייא עָמָלֵק שְׁמַיִּיט זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק זָאלְסְט נִדָּעֲנְקְט וָם עָמָלֵק הָט דִּיר גְּטָאן אוֹךְ אַלַייִדִיגַע שִׁיסִיל זָאלְסְט נִדָּעֲנְקְן אִים אוֹם צוּ מָעְקְן פּוּן דֶּר . וֶועלְט כַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם רַבִּי בֶּנָאָה הָט אָן גֶהוֹבֶּן דִּי פָּרָשָׁה טִיט דָּעם פָּסוּק מֹאזְנֵי מִרְמָה תּוֹעֲבַת יְיָ פַּאלְטְשִׁי וָאגְנִן אִיז בִּיי נָאט אוּם וועֲרִדִיג אוּב דוּ וֶועלְט זָעהֶן אַדוֹר וָאס זַייא הָאבּן פַּאלְטְשִׁי מַאכְט אוּן פַּאלְטְשִׁי וָאגְנִן זָאלְסְט נִדָּעֲנְקְן וֶועלְט זָאגְט אוֹךְ דִּי וִוי קִינִיגרַייכְן וֶועלְן זִיךְ רַייצִין טִיט דָּעם דּוֹר דְּרוּם שְׁמַיִּיט בָּא זָדוֹן יָבוֹא קָלוֹן עִם וָועלְט קוּמְט דָּר מוּטְוִוילִיגֶר אוּן וָועלְט זַייא רוֹבִּין אוּן בְּרֶעֲנְגְן אַשְׁאנְד אוֹף זַיי . רַבִּי בְּרֶכְיָה זָאגְט פּוּן רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא וֶועלְן עָם שְׁמַיִּיט הַיְזְכָּה בְּמֹאזְנֵי רָשָׁע וּבְכִיס אַבְנֵי מִרְמָה אַדוֹר וָם זַיי הָאבּן פַּאלְטְשִׁי וָאגְנִן אוֹיפְאךְ זְכוּת קָאגְן זַיי הָאבּן פַּר גָּאט רַבִּי לֵוִי זָאגְט מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָאט אוֹךְ דִּי יוּדִין טִרְמָז גְּוֶועֶן אִין דֶּעם תּוֹרָה וָם עָם וָועט זַיין פּוּן פַּאלְטְשִׁי וָאגְנִן אוּן לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וָאבֶן כִּי תוֹעֲבַת יְיָ זֶאל זִיךְ נִיט נִפּוֹגֶן בִּיי דִּיר אִין שְׁמוּב צָוויִישֶׁעלֶיי וָאגְנִן קְלַיינִי וָאגְ צוּם פַּאר קוּפִּין . נְרוֹסִי וָאגְ צוּם קוּפִּין . וָאורוּם דָּאם אִיז אוּם וָועֲרִדִיג פַּר נָאט שְׁמַיִּיט וַיוִיטֶר זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק נִדָּעֲנְקְן וָם עָמָלֵק הָט דִּיר גְּטָאן דָּם קוּמְט צוּ נַיייִן וָועֶן דּוּ וָועֶט הָאבּן פַּאלְטְשִׁי מָאכְן אוֹדֶר פַּאלְטְשִׁי וָאגְנִן וָועלְן קוּמְן פָּעלְקֶר אוּן וָועלְן זִיךְ רַייצִין טִיט דִּיר אַז וִוי עָמָלֵק אִיז גְּקוּמֶן רַייצִין זִיךְ טִיט דִּיר . רַבִּי לֵוִי הָט אָן גֶהוֹבֶּן דִּיא פָּרָשָׁה טִיט דָּעם פָּסוּק נַעֲרַת גּוֹיִם דּוּ נָאט הָאסְט אָן נְהוֹבְּן צִיעְפְּן זִיךְ טִיט דִּיר . רַבִּי לֵוִי הָט אָן גֶהוֹבֶּן דִּיא פָּרָשָׁה טִיט דָּעם פָּסוּק נַעֲרַת גּוֹיִם דּוּ נָאט הָאסְט אָן נִשְׁרִיגְן אוֹף פָּעלְקֶער דָּאס מֵינְט מֶען עָמָלֵק עֶר אִיז נְוֶועֶן דֶּער עֶרְשְׁטֶר פּוּן דִּיא פָּעלְקֶר וָם הָאט אָן נְהוֹבְּן צִיעְפְּן זִיךְ טִיט דִּי יוּדִין עָם שְׁמַיִּיט רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק עֶר

וקראו להם גבול רשעה אם יאמר לך אדם יעקב הוא בכלל · אמור לו אברת רשעים אב"כ אלא רשע . שמם מחית לעולם ועד שנא' תמחה את זכר וגו' והשב לשבנינו שבעתים אל חיקם וגו' (פכליכע ס) . א"ר יודן בר גדיא וריב"ל ורבנן ר' יודן בר גדיא אמר זכור מה עשה לנו במילה שהיא נתונה בחיקו של אדם . ואתיא כי הא דא"ר חמא בר שקלא וריב"ל ור' יוחנן מה היו בית עמלק עושין היו מחתכין מילותיהם של ישראל וזורקין כלפי מעלה ואומרים בזה בחרת טול לך מה שבחרת זהו מה שכתוב (שם) חרפתם אשר חרפוך ה' וריב"ל אמר יזכר להם מה שעשו בתורה דכתיב בה מזוקק שבעתים (שם יב) . ורבנן אמרי יזכר להם מה שעשו בבהמ"ק שהוא נתון בחיקו של עולם דכתיב (יחזקאל מג) ומחיק הארץ עד העזרה התחתונה שתים אמות . בא שמואל הנביא ופרע להם שנא' (שמואל ז טו) וישסף שמואל את אגג .מה עשה לו ר"א בר כהנא אמר היה מחתך מבשרו כזית ומאכילו לנעמיות ה"ד (ליקוי יח) יאכל בדי עורו יאכל בדיו בכור מות שברר לו מיתה מרה · ורבנן אמרי העמיד ד' קנסטין ומתחו עליהן והוא אומר אכן סר מר המות (שמואל ז טו) כך ממיתין את השרים מיתות חמורות . רבי שמואל בר אבדימי אמר בדיני עכו"ם הנו לא בעדים ולא בהתראה · רבי אומר סרסו דכתיב ויאמר שמואל כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך . א"ר לוי אף משה רמזה לישראל מן התורה שנא' כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו וקרבה אשת האחד וגו' וקצותה את כפה וגו' מה כתוב אחריו זכור את אשר עשה לך עמלק.אמרו ישראל

לפני

עין יוסף

(ט) יעקב סיון בכללו ר"ל רבעי ישראל [פנ"ח רשע] . דקי"ל קנסכין] . וכתי"ב גרם קונדסין ור"ל עמודים : [וכך ממיתין אח כל ישראל לכם תוך וכו' : [והשב לשבנינו] . כתמיה ודרש סר כמו סר (מ"כ): [סכרו דכתיב וילמל סכין דרש מקרא זה לכאן ממש שכתיב כאן זכור כו' ויזכר כך ודרשו נך כאן מכש זכר שכיח תוקף מילותיהן כו' : [דכתיב כם ישראל כדלעיל ועי"ב כיון נשותיכן שכולות אלא סיה לכם בניס . מזוקק שבעתים] . ור"ל וכך כתיב לכם שבעתים אל תיקם (ש"מ): [כם שמואל ופרע לכם]. כ"י: [מחתך מבשרו כזיתים]. כ"ל תחילת חמיסת כיתים ומתאילו לנעמיות זו בת סיעגה : [בעמיד ד' שכולה (ופ"מ) : [אל תיקח מאתו]. כ"ל: [אמת סאמד וגו']. כ"ל

עֲרָשָׁמָר פּוּן דִיא פָּעֲלָקָר אִי עָמָלֵק אִבְּרִךְ רָשָׁע דּוּא הָאסְט פָּאר לִירְט דֶעם רָשָׁע דָאם מִיינְט סָען עֲשָׂו הָרָשָׁע עָם שְׁמַיִים וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה עֲשָׂו וְעָט נְרוּפִין אַנְטְאִרְקְ פּוּן שָׁלָעכְטָם . טָאטָר וָעט אַיינְעְר זָאגְן אַז דִי פּוֹשְׁעִים פּוּן דִי יוּדִין הַיסְן אוֹךְ רְשָׁעִים עָנְגְן זַיי אוֹךְ אִין כְּלַל פּוּן דָעם פָּסוּק זַיִיא וָעלְן פַּר לִירְן וָעְרִין וָאלְסְטוּ אִים עָנְטְפָּרִין דָם קָאן נִיט זַיין וָאוְרוּם עָם שְׁמַיִים דָאךְ אִבְּרִךְ רָשָׁע דּוּא הָאסְט פַּר לִירְט דֶעם רָשָׁע אִיז דָאךְ אַיינְר דָם מִיינְט סָען עֲשָׂו הָרָשָׁע שְׁכָם מְחִיתָ לְעוֹלָם וָעד זַיְיעָר נָאמָן הָאסְטוּ אוֹם נֶמְעָקְט אוֹךְ אַייבִּיג עָם שְׁמַיִים תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק וָאלְסְט אוֹם מְעָקְן דָם נְדָעְנְקוּנְג פּוּן עָמָלֵק וְהָשֵׁב לִשְׁכֵנֵינוּ שִׁבְעָתַיִם אֶל חֵיקָם וָאלְסְט אוֹם קֶערִין אוּנְזֶרִי שְׁכֵנִים זִיבִּין מָאל אַזוֹ פִּיל זַיי אִין שׁוֹם וָם זַיי הָאבְּן אוּנְז שָׁלָעכְטָם נֶמָאן . רַבִּי יוּדָן בֶּן נַדָּיָא זָאגְט דֶר פָּסוּק מֵיינְט וָאלְסְטוּ זַיי נְדָעְנְקְן וָם זַיי הָאבְּן אוּנְז נֶמָאן מִיט דֶר מִצְוֹת מִילָה וָאם זַיא אִיז אִין שׁוֹם פּוּן מֶענְטְשְׁן וָאוְרוּם רַבִּי חִיָּא בַּר שְׁקָלָא מִיט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִיט רַבִּי יוֹחָנָן הָאבְּן גְּזָאגְט אַז עָמָלֵק מִיט זַיינִי מֶענְטְשְׁן פְּלֶענְן אָפּ שְׁנַיידְן דִיא מִילוֹת פּוּן יוּדִין אוּנְז פְּלֶענְן וָארְפְּן צוּם הִימְל אוּנְז זָאגְן נָעם דִיר וָם דִי הָאסְט אוֹם דָר וַיילְט . דּוּא הָאסְט גֶהַיסְן אִיטְלִיכֶם קִינְד מַל זַיין נָא דִיר זַיינֶרִי מִילוֹת עָם שְׁמַיִים תִּרְפָּתָם אֲשֶׁר חֵרַפְתֶּם יְי דָאם הָאסְט לֶעמְטָרוּנְג וָם זַיי הָאבְּן דִיר גְּלֶעמְטָרְט גָאט וָאלְסְטוּ נְדָעְנְקְן . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט דֶער פָּסוּק מֵיינְט וָאלְסְט זַיי נְדָעְנְקְן וָם זַיי הָאבְּן נֶמָאן אִין דֵיין תּוֹרָה וָם עָם שְׁמַיִים בַּיי אִיר מְזוּקָק שִׁבְעָתַיִם דִיא תּוֹרָה אִיז גְּלַיימְטָרְט זִיבִּין מָאל דְרוּם וָאלְסְטוּ זַיי אוֹךְ בַּצָּאלְן זִיבִּין מָאל אַזוֹ פִּיל . דִי רַבָּנָן זָאגְן דֶער פָּסוּק מֵיינְט וָאלְסְט זַיי נְדָעְנְקְן וָם זַיי הָאבְּן נֶמָאן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָם עֶר שְׁמַיִים אִין שׁוֹם פּוּן דָר וָעלְט דָם מֵיינְט סָען אִין דֶער מִיט וָעלְט . אַזוֹ וִויא דֶר שׁוֹם אִיז אִין דֶער מִיט גוּף פּוּן מֶענְטְשְׁן . אִיז גְּקוּמֶן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא אוּנְ הָט עָמָלֵק בַּאצָאלְט עָם שְׁמַיִים וַיַּשְׁסֵף שְׁמוּאֵל אֶת אֲגַג שְׁמוּאֵל הָט צוּ שְׁפָאלְטֶן אָגַג דֶער מֶלֶךְ פּוּן עָמָלֵק . וָם הָט שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא אִים נֶמָאן נָאךְ דֶעם צוּ שְׁפָאלְטֶן . רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא זָאגְט עֶר הָט פּוּן אִים נִשְׁנִיטֶן שְׁטֵיקֶר פְּלַיישׁ אַזוֹ גְּרוֹס וִוי אֲכָזוֹת אוּנְ הָט דָם נֶגְעבִּן עָסְן צוּ דָעם פּוּנְל וָם הַיסְט בֵּת הַשְּׁנָה עָם שְׁמַיִים יֹאכַל בְּדֵי עוֹרוֹ יֹאכַל בְּדֵיו בְּכוֹר מָוֶת זָאלְן דִי פּוּנְלְן עָסְן זַיין הוֹט מִיט דָעם פְּלַיישׁ זָאל עֶר הָאבְּן אֲבִיסְעֶרִין מוֹט . אוּנְ דִי רַבָּנָן זָאגְן עֶר הָט נִשְׁטָעלְט פִּיר דְרֶענְגְלִיךְ אִין דֶר עֶרֶד אוּנְ הָט אִים אוֹף זַיי אוֹם נְצוּגִין בַּיי דִי הָעֶנְד אוּנְ דִיא פִּיס בִּיז נָאגִין עֶר אִיז צוּא שְׁפָאלְטֶן נָאוְאִרִין . הָט אָנֵג נֶמָאנְט אַזוֹ מֵיינְט סָען אַפָּאלְק פּוּן וָם קוּמְט מִיר אַזוֹ אַשְׁעוְעָרִין מוֹט . הָט אִים שְׁמוּאֵל נֶמָאנְט דּוּ הָאסְט אוֹךְ אַזוֹ נֶמָאן צוּ דִיא יוּדִין . עֶר פְּלֶענְט הָאפְּן וַייבֶּר פּוּן דִיא יוּדִין אוּנְ פְּלֶענְט זַיי אַזוֹ מֵיינְן דְרוּם קוּמְט אִים מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה אוֹךְ אַזוֹ אַשְׁוּט רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַבְרִיכִי זָאגְט עֶר הָט אִים נִמְשְׁפָּט מִיט דָעם דִין פּוּן עֵרֶךְ אָן עֲדוּת אָן הַתְרָאָה וָאוְרוּם בַּיי דָעם דִין פּוּן יוּדִין הָרֶגְיִת פָּען נִיט קֵין מֶענְטְש בַּיז וָאנְן עֲדוּת זָאגִין עֶר הָט אַזוֹ נֶמָאן אוּנְ דִיא פְּרִיעֶר אִיז פָּען אִים מְתֻרֶה עֶר זָאל

לפני הקב"ה רבש"ע אתה אומר לנו זכור . אתה זכור . שאנו שכחה מצויה בנו . ואתה אין לפניך שכחה לכן זכור את אשר עשה לך עמלק לנו עשה וכך לא עשה הה"ד זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים וגו' (תהלים קלז) רבי אבא בר כהנא אמר ערו ערו פגרו פגרו כמו דאמרת חומות בכל הרחבה ערער ההערער (ירמיה מח) ר' לוי אומר פנון פנון כמו דאמרת ותמהר ותער כדה אל השקת (בראשית כד) על דעתיה דמאן דאמר פגרו פגרו על יסודיה מכוון שנא' עד היסוד בה . על דעתיה דמאן דאמר פנון פנון יסודיה • מהו עמלק עם לק פרח כזוהל . עמלק עם שבא ללוק דמן של ישראל ככלב . ר' לוי בשר"ש בר חלפתא אמר משל למה היה עמלק דומה לזבוב שהיה לוחם אחר המכה כך היה לוחם עמלק אחר ישראל ככלב • עד שיצאו ישראל ממצרים שמע שנאלו ובא עליהם על הים והכיר עליו שם המפורש ומיד נבהל שנא' (שמות טו) אז נבהלו אלופי אדום . בדרך בצאתכם ממצרים תני בשם ר' נתן ד' מאות פרסה פסע עמלק ובא לעשות מלחמה עם ישראל ברפידים שנא' (במדבר יג) עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבוסי והאמורי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן . והוא יושב לפנים מכולם . בדרך בצאתכם ממצרים א"ר לוי

עץ יוסף

ד"ה ונו' וכהיקף כמבוסין: שאתי שכחה מצויה כנו]. כלומר שאתכם מצויה לעשות כמוכם: תחת מיל תיכון של יסראל וזורקן כלפי מעלה ואומר כזה מחזיק קונך לך מה שכחתם . לפי כן תיפסי לסיניתו את כל מה שעשה ליסראל כדי מלוים ת' . ואתה נ"בקר כלפי מעלה בתחתה כיצד מכריע את כל מבר עשה נגד יסראל וגם כשעת הורכן פקך נגד כבודו יתברך . וכתב ב את מקדשו ואמר ער עדו . וזה שאמרו יסראל שאת זכור שאנו שכחה מלויש כנו . ר"ל שבעבך מה שעשה לך עשה לנו דבר קטן ויכולין לשכוח זאת : [ע"ד שאומרי' ר"ה למשל כשכח ת כאשר יי"פו תלו ילפתו וחי . וכתכופים עליו פתרף ונלך תשכח] . אבל אתה אין לפניך שכחה כזה שאתה ונדף לפניך ת"ש שתשכח לכן מה שאתה אומר לנו זכור את אשר עשה לך עמלק . וכי לנו עשה ולא לא עשה כה לדורכם אך עשה יותר ככ"ד זכור כ' לבני אדום וגו' דהיינו הורבן בית שני שהיה ע"י אדום ועמלק מזרע עשו לכי אדום : [וירו ער פגרו פגרו] . ר"ל שתפרש ערו ערו לשון כפגרו פגרו . וכן ת' שהיה כמו דאמרת הומתו בכל כרהבה ערער תתמרר (ירמיה נ) : פנון פנון . מלשון פונה ומריק את ככלי כמו והער כדה ור"ל פיסוקו לגמרי מתחלת היסוד ולדמפרש ואזיל : [על דעתיה דמ"ד פגרו יסודיה מכיון] . לפי שאתה אומר מלת הכתובות כיד עד היסוד בה ולפ"ז עד ככלו : [על דעתיה דמ"ד בה יסודיה] . ר"ל שתרכזו גם היסוד שעד היסוד בה עד ככלו . ומ' כתי"ך פסוק זכור כ' שם היה לנו : [שם עמלק עם לק פרח כזוהל] . כלומר וכ"ש כילקוט . ולק מרגוס כזוהלתי פירוש מן תרכזו : [עמלק עם לק שבא ללוק דמן של יסראל] . כלומר וכמו שמזכיר כאן זכר לכל ס"ם כלומר [כפלאות הדפוסות] : [והוא יושב לפנים מכולם] . פי' שיסראל כשנלחמו ממלרים היו במערב ת"ש ים"ס כמה פעמים . ועמלק יושב נכון דרומית מזרחית . וכל הלחומות יושבים לנד מערב. נמלא שכיס ת' פרכזו שעמלק עד מקום שבא נגד יסראל במ"ש

ענף יוסף עץ

(ה) שאנו שכחה מצויה בנו . עיין בעץ . עוד י"ל שהיינה שהאדם מאחד מפה מפה עשר יריד ת נתעצם בי כה ההגל עד שישתכחו מבנו ס' ביתי ומחפריו היקרים שהיו לו מימי קדם . כי יתרגל מרעה אל רעה עד כי ישים מי לבי"ת. כלומר שישכח בד גתו הגדולה שהיא טובה באמת יראה רק על המכוכה לאחרונה אף שכבר לא מיבר הרבה בעצם אבל ם בה היא מצד המדרגה אשר הוא בה . אבנים אחרים אשר לא ראו את ירידתו מיפם מעם כ"מדרגה למדרגה בראותם את מפלתו בהפלגה גדולה תחת היות' על גפ' מיומי ההצלחה הם יתפלאו מאד הפלא ופלא יש מו וישרקו על מפלתו . וזהו מחמת שלא שלם עליהם נ"ח ההרגל . וזה שכתב הכד ש שישראל אומ"ם אנו יש לנו שכחה . דהיינו מחמת הרגל השולם עלינו בהיותנו בשר ודם והתרגל בכבול עלינו גדול הצער והבושה . אבל אתה עאין לפניך שכחה וכ לתנו ערוכה לפניך מהפך אל הפך לי' זכור אתה ונקל בוכים :

דָּם נִיט מָאן . אָבֶּר בִּיי דָּעם דִּין פּוּן עוֹיִ דַאֲרְף טָעֶן דָּם אַלֶּם נִיט הָאבִּין . הָאבִּין דִּי יוּדִין גְּוָאנְט צוּ גָאם דוּ זָאנְט אוּנְז מִיר זָאלִין נַדָּעֲנְקִין מִיר פַּר נָעֲמִין . פַּאר דִיר אִיז נִיט דָא קֵיין פַּאר גָעסוּנְג דְּרוּם זָאלְסְט גַדָּעֲנְקִין וָוָם עָר דָם דִּיר גְּטָאן עָר הָט דָעֲן נָאר אוּנְז גְּטָאן עָר הָאט דְאָךְ דִּיר כִּיין גְּטָאן וויא אוּנְז הָט דָּרוּב נְמָאכְט דִּיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עִם שְׁטֵיוּם זְבוֹר יְיָ לִבְנֵי אֱדוֹם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַיִם גַדָּעֲנְק גָּאט צוּא דִּי בְּנֵי אָדוֹם דָעם מָאג וָואם זְיִיא הָאבִּין הָרוּב נְמאכְט יְרוּשָׁלַיִם בִּיז צוּם גְּרִינְד עָם שְׁטֵיוּט עָרוּ עָרוּ עַד תֵּיסוֹד פּוּ רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא זָאגְט עָרוּ עָרוּ אִיז טַייטְש צוּ בְּרָאכִין זַיי הָאבִּין צוּ בְּרָאכִין דִּי מוֹעֲרִין פּוּן יְרוּשָׁלַיִם אַזוֹ וויי עָם שְׁטֵיוּט תּוֹסֶפֶת בְּבָל תַּרְחִבָה עָרֹעַר תַּזְעִזְרִי דִּי מוֹעֲרִין פּוּן בָּבֶל וָועט צוּ בְּרָאכִין וָועֲרִין אַזוֹ דָא טַייטְש דָּר פְּסוּק זַיי הָאבִּין צוּ בְּרָאכִין דִּי מוֹעֲרִין פּוּן יְרוּשָׁלַיִם רַבִּי לֵוִי זָאגְט עָרוּ עָרוּ אִיז טַייטְש זַיי הָאבִּין אוֹם גָּלָעְרְט פּוּן יְסוֹד פּוּן מוֹעֲר בִּיז אַרוֹף הָאבִּין זַיי אוֹם גְּלָעְרְט . אוּג דָּר עֲרְשְׁטֶר פַּנָא וָום זָאגְט עָרוּ עָרוּ אִיז טַייטְש צוּ בְּרָאכִין הָאבִּין זַיי נָאר צוּא בְּרָאכִין דִּיא מוֹעֲר בִּיז צוּם יְסוֹד פּוּן מוֹעֲר . אוּג דָּר עֲרְשְׁטֶר פַּנָא וָום זָאגְט עָרוּ עָרוּ אִיז טַייטְש צוּ גְּלָעְרְט זָאגְט עָר אַז זַיי הָאבִּין דֶּעם יְסוֹד אוֹף חָרוּב נְמַאכְט . פַּר וָום הַייסְט עָר עַמְלֵק דָּם אִיז צְוַוויי וְועֲרְטֶר עִם נָאךְ אַפָּאלְק אַזוֹ וויא דִּיא הַייסְט עֲרִינְגִין זַיי פְּלֶעְגָן גִיךְ אוּיְ עָסִין אָף דִּי תְּבוּאָה אִיז עַמְלֵק אוֹךְ גְּוָוען גְּנָעְמִין דִּיא יוּדִין . נָאךְ אַפָּאלְק עַמְלֵק מַאכְט עִם נָאךְ דָּאם אִיז טַייטְש עַמְלֵק אִיז נְקוּמָן זַיינִין דָּאם בְּלוּט פּוּן יוּדִין . רַבִּי לֵוִי זָאגְט פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלַּפְתָּא וְועֲנִין עַמְלֵק אִיז נְגָלִיכִין צוּ אַפָּלִיג דָּר שְׁטֵיוֶער אִיז אַפָּלִיג וויל זִיךְ נָאר שְׁטֶעלִין אוֹף אַמַכָּה פּוּן אַמָּעְנְטְשִׁין דָּר עֲנְטְשַׁ טַרַייבְט אִיר וויא קוּכְט צוּרִיק . אוּז עַמְלֵק הָט נָאר גְּוָואלְט כְּייצִין זִיךְ טוּט יוּדִין . אוּג אִיז נְגָלִיכִין צוּ אַהֲנְט וָום וויל נָאר בַּייסִין אוּז בְּשַׁעַת דִּי יוּדִין זָענִין אַרוֹם פּוּן כִּיצְרִים אִיז עָר נְקוּמָן צוּם יַם כִּלְהָמָה הָאלְטִין הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוֹף אִים דָּר מַאנְט דָּעם שֵׁם הַמְפוֹרָשׁ אַזוֹ אִיז עָר דָּר שָׁרָאקִין גְּוָואלְן עָם שְׁטֵיוּם אִז נִבְהֲלוּ אֲלוּפֵי אֱדוֹם דָּעֲנְבָּאלְט זָענִין דָּר שָׁרָאקִין גְּוָואלְן פּוּן אֱדוֹם . נָאךְ דָּעם פְּסוּק בִּיצְאתְכֶם מִמִּצְרַיִם דִּיא יוּדִין זָענִין גְּוָוען אוֹף דָּעם וָועג אִיז עָר נְקוּמָן מִלְחָמָה הָאלְטִין . מִיר הָאבִּין יְיִרְגִינְט פּוּן רַבִּי נָתָן וָועֲנִין פִּיר הוּנְדֶּרְט מִיל אִיז עַמְלֵק אַיין גְּלָאפִין אוּג אִיז נְקוּמָן כִּלְהָמָה הָאלְטִין טוּם דִּיא יוּדִין זַיִן דָּעם אֶרֶץ רְפִידִים עִם שְׁטֵיוּם בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב עַמְלֵק אִיז נָעֲסִין אַיִן

על הדרך בא עליהם כליסטין . מלה"ד למלך שהיה לו כרם והקיפו גדר והושיב בו המלך כלב נשבן אמר המלך כל מי שיבא ויפרוץ את הגדר ישבנו הכלב . לימים בא בנו של מלך פרץ את הגדר נשכו הכלב . כ"ו שהיה המלך מבקש להזכיר חטא של בנו שפרץ הגדר אומר לו זכור אתה היאך נשכך הכלב . כך כ"ו שהקב"ה מבקש להזכיר חטאן של ישראל שחטאו ברפידים שנא' (פסוק יג) היש ה' בקרבנו . אמר להם זכור את אשר עשה לך עמלק . אשר קרך וגו' ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן . ר"י אומר קרך טמאך כמו דאמרת אשר לא יהיה טהור מקרה לילה . ר"נ אומר קראך מבש מה עשה עמלק עמד וירד לארכיון של מצרים ונטל טומוסיהון של שבטים שהיה שמם חקוק עליהם במתבונת הלבנים . ועמד לו חוץ לענן והיה קורא להם ראובן שמעון ולוי פוקו דאנא אחיכון ובעינן למעבד עמכון פרקמטיא . כיון שהיו יוצאין היו הורגין אותן . ורבנן אמרי קרך היקרך לפני אחרים . א"ר חוניא מלה"ד לאמבטי רותחת שלא היתה בריה יכולה לירד בתוכה בא בן בליעל אחד וקפץ לתוכה אע"פ שנכוה הקירה לפני אחרים . אף כאן כיון שיצאו ישראל ממצרים הקב"ה קרע הים לפניה' ונשתקעו המצרי' לתוכה נפל פחדן על כל האומות שנ' (שמות טו) אז נבהלו אלופי אדום וגו' . כיון שבא עמלק ונזדווג להם אע"פ שנטל את שלו מתחת ידן הקירו לפני או"ה :

(י) **ויזנב** בך הכה אותן מכת זנב ואתיא כי הא דא"ר חיננא בר שילא מה היו בית עמלק עושין

חזותכין

עין יוסף

גמ"י כוף ת' פרסם על ת' פרסם : [כל כמ שלמלן] . כשסיק גמ' נמקם למסיר לבני נרס בא כמו על תוכחו כי כ"ו שסיר במוך מנקם למסיר לבני על תוכחו כל"ל שם ונרסת דגירסת דכתן כוף ע"ד אחכ"ל כגיר מחם לכ' מלכיכם ודסם כוף ע"ד אחכ"ל צא מנרסם תוכחו : [קרך טמאך] . ר"ל כמשכב זכור (ז"ר) דאל"כ קשה לומרו מאחר קרך כו' שיוכה כי מקרם כיה. והכא בכוונה מכוונת בא . לכן דרשו קרך טמאך : [נתרכיון] . כי' מקום וועד מרי סמדינס ומס

(י) **ויזנב** כך הכה אותן מכת זנב . כי לפי פשוטו קשה . שמוסיף וגם קשה ממכן כך שכיוון מלה יתירה . לכן דרשו מכת זנב שהוא הגדול שבשוטות ויש"ח כזה מלת כך שפי' כך וכגוסף

דָּרוֹם זַיִט . אוּנ דָּר חִיתִּי מִט דָּעם אָמוֹרִי מִט דָּעם וְבוּסִי זִיצִן אוֹף דָּעם בַּאךְ ג . אוּנ דָּר בְּנֶעֲנִי זִיצְט
לָעבִּין־ים אוּנ לָעבִּין יַרדֵן אִיז עֲמָלֵק אַלֵי אִיבֶּר נָפֿארִין אוּנ גִקוּמֶן טְלָחָמָה הָאלְטֶן בִּדְרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם
אוֹף דָּעם וָועג פּוּן אַיעֶר אַרוֹם נאנְג פּוּן מִצְרַיִם רַבִּי לֵוִי זָאגְט אוֹף דָּעם וָועג אִיז עֶר גִקוּמֶן אוֹף דִּיא
יוּדִין אַזוֹ וִוי נַיקָעם בְּאפֿאלֶן אוֹף דָּעם וָועג . עָם אִיז אַמָּשָׁל צוּ אַמָּלֵךְ וָום הָט גִּרַאט אַיין וַיין נָארֶטֶן
הָט עֶר אִים אַרוֹם גִצוּמְט אוּנ הָאט אִין וַיין נָארֶטֶן גִּזָעצְט אַשָּׁלָעכְטֶן הִינְד דָּעֶר וָוט וָועט קוּמֶן צוּא
בְּרָעכֶן דָּעם צוֹם זָאלְ אִים דָּר הִינְד בַּייכֶן אַיין מָאל אִיז דָּר זוֹן פּוּן קֶרֶךְ נְקוּמֶן אוּנ הָט גְוָואלְט צוּ
בְּרָעכֶן דָּעם צוֹם הָט אִים דָּר הִינְד אַבִּים גָּמַאן . אִיז וָועֶן דֶּר מֶלֶךְ הָט גְוָואלְט דֶּר מַאנְן דָּעם זוֹן דָּעם
בְּחִטָּא וָום עֶר הָט גִּבְּראכֶן דָּעם צוֹם הָט עֶר אִים גְּזָאגְט גִּדָּעכְט דָּעם הִינְד וָיס עֶר הָט דִּיר אַבִּים גְּטָאן .
אַזוֹ אַלֵי מָאל וָועֶן נָאט וויל דֶּר מַאנְן דִּיא יוּדִין וָואם וַייא הָאבְּן גְּזוּנְדִיגְט אִין דָּעם אָרְט רְפִידִים עָם
שְׁטַייט תֵּשׁ יְ בְּקִרְבֵּנוּ דִּי יוּדִין הָאבְּן גְוָואלְט וויסֶן צוּ נָאט אִיז טִיט וַייא דָּם אִיז גְּוָועֶן אַזוֹיְנְד וַייא הָאבְּן
דָּאךְ גְּנָעהָן נָאט אִיז טִיט וַיי אוּנ וַיי אַזוֹ פִּיל נִיסִים . אִיז וָועֶן עֶר וויל דֶּר מַאנְן דִּי זִינְד וָאגְט עֶר וַיי
גְּדָעגְקְט וָום עֲמָלֵק הָט אִיךְ גִּטָּאן . וָוארוּם פַּר דָּעם זִינְד הָט נָאט גְּשִׁיקְט אוֹף וַייא עֲמָלֵק וָאלְן וִוִיסֶן
אַז נָאט אִיז טִיט וַיי אוּנ הָט וַיי גֶּהָאלְפֶן פּוּן וַיין הַאנְד אֲשֶׁר קֶרְךָ בַּדֶּרֶךְ עֶר הָט דִּיר גְּטָראפֶן אִין וָועג רַבִּי
יְהוּדָה וָאגְט קֶרְךָ אִיז טַייטְש אוּם וָועֶרְדִיג עֶר הָאט דִּיר מְשַׁמֵּא גְּוָועֶן אוֹף דָּעם וָועג . רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר
רַבִּי נְחֶמְיָה וָאגְט קֶרְךָ אִיז טַייטְש גְּרוּפִּין עֲמָלֵק אִיז גְּגָאנְגֶן קֵיין מִצְרַיִם אִין דִּיא כָּאנְדִים וָואם
אִיז פַּאר שָׁרִיבֶּן דִּיא נָעמֶן פּוּן אַלֵי טָעמְטִשֶׁן . הָט עֶר גְּנָעהָן דִּי נָעמֶן פּוּן דִּי שְׁבָטִים וָואם זַיי עָנְען
דָּארְטֶן גְּוָועֶן פַּר שְׁרִיבֶּן אִין מִצְרַיִם . אַזוֹ אִיז עֶר גְּקוּמֶן הָט זִיךְ גְּשִׁטָּאלְט אִין דְּרוֹסִין פּוּן עָנָן וָוארוּם
דֶּר עָנָן הָט פַּר דָּעקְט דִּי יוּדִין אִיז עֶר גְּשְׁטַאנְן חוּץ דָּעם עָנָן אוּנ הָט גְּרוּפִּין דִּי יוּדִין מִט דָּעם נָאמֶן
רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי יְהוּדָה קוּמְט אֲהֵיר צוּא טִיר וָועֶלֶן מַאבְּן עֶפֶּעס אַהַאנְדֶל? צוּא זַאכְּן לָאזְן מִיר זַיין
בְּרִידֶר . אוּנ וִוי דִּי יוּדִין פְּלֶעגְען גִּיין פְּלֶעגְען דִּי עֲמָלֵקִים זַיי הַרְגֶּנֶן דִּי רַבָּנָן זָאגְן קֶרְךָ אִיז טַייטְש
קַאלְט רַבִּי חוּנְיָא וָאגְט דָּם אִיז גְּגְלַיכֶן צוּ אַוואנָא הַיִּיסְט וַואסֶר קֵיין מֶעֶנְטְשׁ הָאט נִיט גְּקָאכְט אַרֵיין
גִּיין אִין אִיר דִּיא נָואסֶר אִיז גְּוָועֶן זִידִיג . אִיז גְּקוּמֶן אַיינֶער אַוואלְד יוּנְג אוּנ אִיז אַרַיין גְּשְׁפְּרִינְגֶן אִין
נָואנָא הָאטְשׁ עֶר הָט זִיךְ אָפּ גְּבְּרִיט פּוּן דָּעקְט וָועגְן הָט עֶר גְּוִוייזְן אַז מֶען קָאן אַרַיין גִּיין אִין נָואנָא
אַזוֹ בְּשָׁעת דִּי יוּדִין וָענְען צַרוֹס פּוּן מִצְרַיִם הָט נָאט צוּ שְׁפָאלְטֶן דֶּם יַם פַּר זַיי אוּנ דִּי מִצְרַיִם וָענְען
דָּך טְרוּנְקֶן גְּוָארֶן . הָאבְּן אַלֵי פָּעלְקֶר שׁוֹן כּוֹרֵא גְּהָאט צוּ צָעכְּן זִיךְ טִיט דִּיא יוּדִין עָם שְׁטַייט אִז
נְתַלּוּ אֵלּוּ אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יאֲחֻזֵמוֹ רַעַד דָּעְנְטְמָאלְט וָענְען דֶּר עֶר שָׁרָאקְן גְּוָארֶן דִּי הָארֶן פּוּן אֱדוֹם . דִּיא
גְּרוֹסִי זַייט פּוּן כּוֹאָב הָט זַיי אָן גְּנוּמֶן אַצִּיטְעְרְנִיש . וויא עֲמָלֵק אִיז גְּקוּמֶן כְּלָחָמָה הָאלְטֶן כִּיש דִּיא
יוּדִין הָאטְשׁ עֶר הָט גְּנוּמֶן זַיין בַּצָאלוּנְג פַּר זַיי פּוּן דָּעְטְם וָועגְן הָט עֶר שׁוֹן אָפּ גְּקוּלְט דִּיא כּוֹרֵא
פַּר דִּי יוּדִין אוּנ אַלֵי פָּעלְקֶר צָעפֶּן שׁוֹן דִּי יוּדִין . וְנִגַּשׁ הוּא עֶר הָט דִּיר גְּשָׁלְאפֶן אַלֵי שָׁלָאפֶן רַבִּי חֲנִינָא

בֵּר

חותכין מילותיהן של ישראל והן קין כלפי מעלה ואומרין בזה בחרת הוי לך מה שבחרת · לפי שלא היו ישראל יודעין מה טיבה של זמורה עד שבא עמלק ולמדה להם שנא' (יחזקאל ח) והנם שולחים את הזמורה אל אפם · ומי למדה מעשו זקנו שנא' (בראשית כו) ויאמר הכי קרא שמו יעקב חיכך בגרונו והוציא את הזמורה . כל הנחשלים אחריך ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן . ר"י אומר אמרו אם זכור הוא על מעשינו נעבדנו ואם לאו נמרוד בו ור"נ אומר אם מספיק לנו מזונותינו כמלך שהוא שרוי במדינה ואין המדינה חסר כלום נעבדנו ואם לאו נמרוד בו . ורבנן אמרי מסיחין אנו בלבבנו אם הוא יודע מה אנו מסיחין בלבבנו נעבדנו ואם לאו נמרוד בו . ר' ברכיה ב"ר לוי אמר בלבם היו מסיחין והקב"ה נותן להם שאלתם . מה טעם וינסו אל בלבבם לשאל אוכל לנפשם (תהלים עח) ומה כתיב שם ויאכלו וישבעו מאד וגו' · ד"א כל הנחשלים אחריך ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן . ר"י אומר כל מי שהיה נכוה היה נישול ור"נ אומר כל מי שהיה הענן פלטו היה נישול ורבנן אמרי שבט דן שפלטו הענן היו כולם עובדי ע"ג שנא' ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים. עיף בצמא ויגע בדרך . ולא ירא אלהים . ר' פנחס ב"ר שמואל בר נחמן אומר מסורת אגדה היא ביד בניה של רחל עשו נופל שנא' (ירמיה מט) אם לא יסחבום צעירי הצאן ולמה קורא אותם צעירי הצאן לפי שהן קטניהם של שבטים ולכך אמר משה ליהושע בחר לנו אנשים (שמות יז) מפני שהוא משבט יוסף שנא' בו את האלהים אני ירא (בראשית מב) ובעשו כתיב ולא ירא אלהים זה כתיב בו נער וזה כתוב בו קטן . זה כתוב בו נער שנא' (שם לז) והוא נער את בני בלהה וזה כתוב בו קטן שנא' (עובדיה ו) הנה קטן נתתיך בגוים . זה גדל בין שני צדיקים

עין יוסף ולא

וכף לגלות על תיבת ויצב שפי' מכת זכ : [מס טיבה על זמורה] . זכור הוא על נעשינו כו'] . ע' ויק פרשת יתרו מס"ם : [מסיס נכוה פי' רוק על כימו ונישו וסוף מל' זמר שממציע קול מגרונו : [מס טיבה ניסול] . ביקוט גדם מסיס נימוח סיס ניסול . פי' כל מי שהיה

בַּר שִׁקְלָא הָט נָאנְגט דִי מֶעְנְטְשֶׁן פִּין עָמָלֵק פְֿלֶעגְן הַאפִּין יוּדִין אוּג אָפּ שְׁנַיידִין זיי דִיא כֵּילוֹת אוּג פְֿלֶעגְט וַארְפִּין צוּם הִימֶל אוּג זָאגְן דָם הָאסְמוֹ אוֹם דָר וַוייסְט נָעם דָאס דִיר . אוּג שְׁלָעכְטֵי זָאכֶן הָאבִּין זִיךְ דִי יוּדִין פּוּן אִים כִּיט זַיין זַיידִין אָפּ גֶלֶערְנְט דִיא יוּדִין הָאבִּין נִיט גְווּוסְט וָואס שְׁפַּייעֶן אוּג חֲאבִּין אִיר אוֹף אַנוּסְט זָאךְ פּוּן דָר תּוֹרָה . אִיז דָּער עָרְשְׁטֶר גְווֹען עֶשָׂו הָרָשָׁע דָער זַיידִי פּוּן עָמָלֵק שְׁטַייט נִיאטֶר הֵבִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב עֶשָׂו הָט גֶשְׁפִּיגְן אוּג גִחְתַּאכְט מִיט דֶם הַאלְדְז אוֹף יַעֲקֹב פַּר וָוָס עָר הָט בַּיי אִים דִי בְּרָכוֹת צוּ גְנוּמֶן כָּל הַנִּחְשָׁלִים אַחֲרֶיךָ הָט גֶהַרְגִיט דִי שְׁלָאפֶּע יוּדִין וָוָס זָענֶן שְׁלָאפֶּע גְווֹען אִין דָר אֱמוּנָה פּוּן נָאט . אוֹף דִי נְרוֹסִי צַדִּיקִים הָט עָר קֵין שְׁלִיטָה נִיט גֶהַאט . רַבִּי יְהוּדָה נָאנְט דִי יוּדִין הָאבִּין דֶעְנְסְמָאלְט נְזָאנְט כִּיר וַוילֶן וַוִיסֶן אוֹב נָאט גָרֶעְנְקְט אוּנְזֶרִי מַעֲשִׂים וְועלֶן כִּיר אִים דִינֶען אוּג אוֹב נִיט וָועלֶן כִּיר אִים נִיט דִינֶען . פַּר דִי רַייד אִיז נְקוּמֶן עָמָלֵק אוֹף זַיי . רַבִּי נְחֶמְיָה נָאנְט אַז הָאבִּין דִי יוּדִין נָזָאנְט אוֹב עָר וָועט אוּנְז נְגוּגְן טָאן מִיט עֶסֶן אוּג מִיט אַלֶי זָאכֶן אַזו וַוי אַמָּלֵךְ טוּט גְנוּגְן זַיין מְדִינָה דִי מְדִינָה פְֿעלְט גָאר נִיט וָועלֶן כִּיר אִים דִינֶן אוּג אוֹב נִיט וָועלֶן כִּיר אֵין אִים מוֹרֵד זַיין . אוּג דִיא רַבָּנָן זָאגְן אַז הָאבִּין דִיא יוּדִין נָזָאנְט כִּיר וָועלֶן טָאכְטֶן אִין הָארְצִין אוֹב עָר וַוייסְט וָום כִּיר טָאכְטֶן אִין הָארְצִין עָיעלֶן כִּיר אִים דִינֶן אוּג אוֹב עָר וַוייסְט נִיט וָועלֶן כִּיר מוֹרֵד זַיין אִין אִים רַבִּי בְּרֶכְיָה זָאגְט פּוּן רַבִּי לֵוִי וְועֶנְן דִי יוּדִין פְֿלֶעגְן נָאר טָראכְטֶן פְֿלֶעגְט זַייא נָאט שׁוֹן גָעבֶּן וָום זַיי הָאבִּין גְטָראכְט עָם שְׁמַייעט נִיגְמֹר אֶל לְבָבָם יִשְׁאַל אוֹכֶל לְנַפְשָׁם זַיי הָאבִּין גְפְֿרוּבְט נָאט מִיט דָעם הָארְצִין צוּ בֶּעטֶן עֶסֶן צוּ זַיידֶר נֶפֶשׁ פְֿלֶעגְן זַיי בֶּעטֶן אִין הָארְצִין אוּג נָאט הָאט זַיי גִיגְעבֶּן זַיידֶר טָראכְטוּנְג עָם שְׁמַייעט נִיאכְלוּ וַיִּשְׂבְּעוּ מְאוֹד זַיי הָאבֶּן גְגֶעסֶן אוּג זָענֶן זַיידֶר נָאט גוּוָארֶן כָּל הַנִּחְשָׁלִים אַחֲרֶיךָ רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט דָר וָום אִיז שַׁלַּאף אוּג צוּ רִיבִּין גָווֹען אִין דָר אֱמוּנָה פּוּן נָאט דָעם הָט דָר עָנָן אַרוֹס גְוָוארְפִּין פּוּן זִיךְ פְֿלֶעגְן דִי עָמָלֵקִים זַיי הַרְגִינֶן . רַבִּי נְחֶמְיָה זָאגְט דָער וָום דָער עָנָן הָאט אִים אַרוֹס גְוָוארְפִּין אִיז שׁוֹן גָווֹען אַסָּיְמָן אַז עָר אִיז שְׁלַאף אִין דָר אֱמוּנָה פּוּן נָאט . דִיא רַבָּנָן זָאגְן דָער נָאנְצֶר שַׁבָּט דָן הָט אִים דֶר עָנָן אַרוֹס גְוָוארְפִּין וַוייל זַיי זָענֶן גָווֹען דִינֶגֶרִים פּוּן עו"ג אִין דֶם שַׁבָּט הָט עָמָלֵק גְהַרְגִיט עָם שְׁמַייעט וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים דוּא בִּיסְט גָווֹען כִּיד פּוּן דָארְשָׁט אָפּ גְמַאטְרֶט פּוּן וָועג אוּג קֵין פָֿארְכְט נִיט גְהַאט פַּר נָאט . רַבִּי פִּנְחָס זָאגְט פּוּן רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי וָועגֶן כִּיר הָאבִּין אַקְבָּלָה פּוּן אוּנְזֶרִי עֶלְטֶרִין אַז עֶשָׂו וָועט אַריין פַֿאלֶן אִין דִי הֶענְד פּוּן דִי קִינְדֶר פּוּן רָחֵל עָם שְׁמַייעט אִם לֹא יִסְחָבוּם צְעִירֵי הַצֹּאן אִיךְ שְׁוֶוער אַז דִיא יוּנְגְסְטֶע שְׁעְפְּקְלִיךְ וָועלֶן דָעם עֶשָׂו שְׁלֶעפֶּן צוּם הַרְגֶענֶן . דָם כִּיינְט כֶּען דִי קִינְדֶר פּוּן רָחֵל וַוייל זַיי זָענֶן דִי יוּנְגְסְטֶע שְׁבָּטִים פּוּן דִי קִינְדֶר פּוּן יַעֲקֹב אָבֶּינוּ . דְרוּם שְׁמַייעט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט נָזָאנְט צוּ יְהוֹשֻׁעַ עָר זָאל אוֹם קְלוּבֶּן מֶעְנְטְשֶׁן אוּג גֶיין מִלְחָמָה הָאלְטֶן כִּיט יַעֲקֹב דֶרוּם וַוייל עָר הָט גְזָאנְט אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרֵא פַֿאר נָאט טוּא אִיךְ כִּיר פָֿארְכְטֶן אוּג בַּיי עֶשָׂו שְׁמַייעט וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים עָר הָט זִיךְ נִיט גְפָֿארְכְטֶן . בַּיי יוֹסֵף שְׁמַייעט גַּם הוּא יָרֵא אֱלֹהִים עָשָׂו שְׁמַייעט אִיךְ הֶען אַקְלֵייגְעי בְּעֶנְטְשׁ עָם שְׁמַייעט הִנֵּה קָטֹן נְתַתִּיךָ בגוים קְלֵיין הָאב אִיךְ דִיר גְמַאכְט

ולא למד ממעשיהם וזה גדל בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם זה קבל בכורה ממעשיו הטובים וזה אבד בכורתו ממעשיו הרעים זה כלכל את אחיו וזה בקש להרוג את אחיו . זה נדר עצמו מן הערוה ומשפיכות דמים וזה מנף עצמו בערוה ובשפיכות דמים . זה הודה בתחיית המתים שנא' (בראשית ג) ואלהים פקוד יפקוד אתכם וזה כפר בתחי"ה שנא' (שם כה) הנה אנכי הולך למות . זה נתן נפשו על כבוד אמו שנא' (שם לג) ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו . וזה בקש להרוג את אמו שנא' (שמות ג) ושחת רחמיו לכך יפול זה ביד זה . וא"ר יוחנן עומדים כל שרי השבטים להודות עם שרו של עשו ואינו נופל בידם לפי שכל אחד ואחד מסלקו בתשובה . לראובן אומר אתה נחשדת על פילגש בגבעה . ולשמעון וללוי אף אתם הרגתם את שכם . לשאר השבטים אתה מכרתם את אחיכם ובקשתם להורגו . ליהודה אף אתה נחשדת על תמר כלתך . ולבנימין אמר אתה נחשדת על פילגש בגבעה . כיון ששרו של עשו בא ומזדווג לו מיד נופל לפניו שאין לו תשובה להשיבו

ה"ד והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש (עובדיה ח) :

(יא) **והיה** בהניח ה' אלהיך לך . ר' עזריה ור"י בר סימון בשם ר"י בר אלעאי אומר על שלשה

עין יוסף

סמיס נימוס כדכתי כמקום שנה סיס נדיק כרתוי סיס ניסוד מוק לענן (ז"ר) : [בין מני רשעים] . כיונו בין פרעה לפוטיפרע כ"ס כפסקתא : [זה נדל עצמו מן הערוה ומפ"ד] . כדלימת בילקוט פ' ויצא כן תחזיק מתירה מני מתחזיק : [ח"ל כורגתו מני] . ח"ל נח די אתמר בתיסטרטין של יוחנן אתמר בתיסטרטין של יוחנן כתיסטרטין של רוסיס : [ואחר נגש יוסף ורחל] כ"ל שכללן כתיב ותגש כספתות כתיב ו־לדיהן ותשתחוין . ותגש גם לאה וילדיה וגו' ויוסף כתיב ות־ר נגש יוסף ורחל ויתשתחו . חלה תמר יוסף . כרתא עינו כמה שלא יתלה עיניו ויביט את תמי וכגביה את קמתו וכסה לותה [ב"ר פ' ע"ח] : [ושחת רחמיו] . כדלעיל פי' ט"ס : [כיון שאמרו של יוסף בת ומזדווג] כ"ל וכ"ה בפסיקתא :

(יא) **בנן** של דואג האדומי היה . ובפסיקתא גרס דואג האדומי היה . ולפ"ז אתי שפיר ט"ש לו הרגת נוב עיר הכהנים . ורש"י ריש שמואל הביא פסיקתא זאת וכתב שאינו מיושב לו על לבי . וכוונתו משום דמפורש בהרבה מקומות כי שאול ודוד היו מכירים את דואג כי היה אביר הרועים לשאול כמפורש (שמואל א כא) ובסימן כ"ב כתיב ויען דואג האדומי לשאול ראיתי בן ישי בא וגו' ויאמר שאול לדואג סגו בכהנים וגו' ואם כן איך שאל אותו בי אתה (שם ב א) גם כתיב שם ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי . ועוד איך קרא לו דוד נער הא היה אביר הרועים לשאול פרש"י אב בית דין וכי יֵלה על הדעת שנער יהיה אב"ד . וע' בילקוט שמואל ובילקוט סוף ס' בשלח . וע' ס' הדורות :

דברים

ענף יוסף

(יא) **בנן** של דואג האדומי היה . ובפסיקתא גרס דואג האדומי היה . ולפ"ז אתי שפיר ט"ש לו הרגת נוב עיר הכהנים . ורש"י ריש שמואל הביא פסיקתא זאת וכתב שאינו מיושב לו על לבי . וכוונתו משום דמפורש בהרבה מקומות כי שאול ודוד היו מכירים את דואג כי היה אביר הרועים לשאול כמפורש (שמואל א כא) ובסימן כ"ב כתיב ויען דואג האדומי לשאול ראיתי בן ישי בא וגו' ויאמר שאול לדואג סגו בכהנים וגו' ואם כן איך שאל אותו בי אתה (שם ב א) גם כתיב שם ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי . ועוד איך קרא לו דוד נער הא היה אביר הרועים לשאול פרש"י אב בית דין וכי יֵלה על הדעת שנער יהיה אב"ד . וע' בילקוט שמואל ובילקוט סוף ס' בשלח . וע' ס' הדורות :

(יא) **עֵץ** נשמה כדכתי כמקום שנה סיס נדיק כרתוי סיס ניסוד מוק לענן (ז"ר) : [בין מני רשעים] . כיונו בין פרעה לפוטיפרע כ"ס כפסקתא : [זה נדל עצמו מן הערוה ומפ"ד] . כדלימת בילקוט פ' ויצא כן תחזיק מתירה מני מתחזיק : [ח"ל כורגתו מני] . ח"ל נח די אתמר בתיסטרטין של יוחנן אתמר בתיסטרטין של רוסיס : [ואחר נגש יוסף ורחל] כ"ל שכללן כתיב ותגש כספתות כתיב ו־לדיהן ותשתחוין . ותגש גם לאה וילדיה וגו' ויוסף כתיב ות־ר נגש יוסף ורחל ויתשתחו . חלה תמר יוסף . כרתא עינו כמה שלא יתלה עיניו ויביט את תמי וכגביה את קמתו וכסה לותה [ב"ר פ' ע"ח] : [ושחת רחמיו] . כדלעיל פי' ט"ס : [כיון שאמרו של יוסף בת ומזדווג] כ"ל וכ"ה בפסיקתא :

(יא) **עֵץ** שלמה דכריס נעטוו ישראל כו' . בס:סדרין פ"ב ליתא בסדר נכעמיד לפס מלך ולכרית זרעו של עמלק ולכנו' לפס ביתהכחריב ופירש"י לכסי נקט שלש שמות תלויות זו כזו

לעמוסן

צְוויִשְׁיִן אַלְי פְּעֶלְקָר . עֶשָׂו הָט זִיךְ נְהָאדָעוּוִיט צְוויִשְׁיִן צְוויִיא צַדִּיקִים יִצְחָק טִיט יַעֲקֹב אוּן פּוּן דָעְסְט וָוּעְגִן דָם עֶר זִיךְ נִיט אָפְּ גְלֶעְרִינְט פּוּן זַיְינֶע גוּטֶע מַעֲשִׂים . אוּן יוֹסֵף הָאט זִיךְ גְהָאדָעוּוִיט צְוויִשְׁיִן דְיא צְוויִיא רְשָׁעִים פַּרְעֹה טִיט פּוֹטִיפַּרְע אוּן הָט זִיךְ נִיט אָפְּ גְלֶעְרִינְט פּוּן זַיְינֶע שְׁלֶעְכְטֶע מַעֲשִׂים . יוֹסֵף הָט צוּ גְנוּמֶן דִי בְּכוֹרָה פּוּן דִי בְּרוּדֶר אִיבֶּר זַיְינֶי גוּטֶע מַעֲשִׂים . אוּן עֶשָׂו הָט פַּר לוֹרִין דִי בְּכוֹרָה אִיבֶּר זַיְינֶי שְׁלֶעְכְטֶי מַעֲשִׂים . יוֹסֵף הָט נִשְׁפֵּיזְט דִי בְּרוּדֶר אִין מִצְרַיִם . אוּן עֶשָׂו הָט גְוּואלְט הָרְגְנֶן דָעם בְּרוּדֶר . יוֹסֵף הָט זִיךְ גְהִיטִין פּוּן זְנוּת טִיט דֶר פּוֹטִיפַּרְס אוּן הָט זִיךְ גְהִיטִין פּוּן בְּלוּט פַּר נִיסָן . אוּן עֶשָׂו הָט זִיךְ מְטַמֵּא גְוֶוען טִיט זְנוּת אוּן טִיט בְּלוּט פַּר נִיסָן . אַזוֹ וִויא מִיר גְפוּנֶן עֶשָׂו אִיז זְקוּקָן פּוּן פָּעְלְד מִיד פּוּן רְצִיחָה אוּן פּוּן נִיאוּף . אוּן בַּיי יוֹסֵף שְׁטֶייט בְּשַׁעַת זִיא הָאט אִים גְנָאגְט לִיג טִיט מִיר הָט עֶר אִיר גְנָאגְט אִיךְ פָּארְכְט מִיר פַּאר מִין הַאר דַיין מַאן . הָאט זִיא אִים גְנָאגְט אִיךְ וָועל אִים הַרְגְנֶן . הָט עֶר אִיר גְנָאגְט נִיט גִינוּג וָום אִיךְ וָועל זַיין צְוויִשְׁיִן דֶר קָאנְפֶּנְיָע פּוּן נוֹאפִים זָאל אִיךְ נָאךְ זַיין פּוּן דֶר קָאנְפֶּנְיָע פּוּן רוֹצְחִים . יוֹסֵף הָט מוֹרָה גְוֶוען אִין תְּחִיַּת הַמֵּתִים עָם שְׁטֶייט וְאלְהִים פְּקוֹד יִפְקֹד אֶתְכֶם נָאט וָועט אַייךְ גְדֶעְנְקֶן אוּן וָועט אַייךְ מְחַיֶּה כִּתְּים זַיין . אוּן עֶשָׂו הָאט גְלַייקְגִינְט אִין תְּחִיַּת הַמֵּתִים עָם שְׁטֶייט הִנֵּה אָנכִי הוֹלֵךְ לָמוּת עֶשָׂו הָאט גָנָאגְט אִיךְ וָועל נִיט אוֹף שְׁטֶיין זַיין תְּחִיַּת הַמֵּתִים . יוֹסֵף הָט זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ גְוֶוען פּוּן כָּבוֹד פּוּן דֶר מוּטֶר עָם שְׁטֶייט וְאַחַר נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל בִּשְׁשַׁת יַעֲקֹב אָבִינוּ אִיז גְנַאנְגֶן קְעֶגְן עֶשָׂו הָט יוֹסֵף מוֹרָא גְהָאט טָאטֶר וָועט עֶשָׂו הָרָשָׁע גְעֶבֶּן זַיינֶי אוֹגֶן אוֹף זַיין מוּטֶר רָחֵל זִיא אִיז גְוֶוען אַשְׁייְנֶע . אִיז יוֹסֵף גְנַאנְגֶן פְּרֶיעֶר פַּר דֶר מוּטֶר הָאט אִיר פַּר שְׁטֶעלְט עֶשָׂו זָאל נִיט קָאנֶן אִיר זָעהֶן . אוּן עֶשָׂו הָאט גְוּואלְט הָרְגְנֶן דִיא מוּטֶר עָם שְׁטֶייט וְשִׁפְחֹתָיו רִאשׁוֹנָה הָט פַּר דָארְבֶּן דָעם עֶרְטְרַאכְט פּוּן דֶר מוּטֶר . דְרוּם זָאל קוֹמֶן דָעֶר עֶשָׂו אוּן אֲחֲרֵיהֶן פַּאלֶן אִין דִיא הֶעְנְד פּוּן דָעם יוֹסֵף הַצַּדִּיק רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט דִיא שָׁרִים פּוּן אַלֵּי שְׁבָטִים פּוּן דִיא יְהוּדִין וָועלֶן זִיךְ שְׁטֶעלֶן קֶעגְן דָעם שַׂר פּוּן עֶשָׂו וָועלֶן זַייא אִים נִיט קֶאנֶן בֶּייא קוּמֶן . וְאַחֲרוֹם עֶר וָועט אִיטְלִיכֶן עֶנְטְפָּרֶן אַתְּשׁוּבָה אוֹף זַייני רֶייד . צוּ רְאוּבֵן וָועט עֶר זָאגֶן דוּ בִּיסְט גְוֶוען חָשׁוּד אוֹף דֶר פִּילֶגֶשׁ פּוּן דַיין פָּאטֶר . צוּא שִׁמְעוֹן טִיט לֵוִי וָועט עֶר זָאגֶן אִיךְ הָאב אוֹךְ גְהַרְגִּיט שְׁכֶם טִיט אַלֵּי מְינְטְשֶׁן . צוּ דִי אִיבְּעְרִיגִי שְׁבָטִים וָועט עֶר זָאגֶן אִיר הָאט פַּאר קוֹפְט אַייעֶר בְּרוּדֶר אוּן הָאט אִים גְוּואלְט הָרְגְנֶן . צוּ שֵׁבֶט יְהוּדָה וָועט עֶר זָאגֶן דוּ בִּיסְט גְוֶוען חָשׁוּד אוֹף תָּמָר דַיין שְׁנוּר . צוּ שֵׁבֶט בִּנְיָמִין וָועט עֶר זָאגֶן אִיר הָט נִיט שַׁיין גְמַאכְט בַּיי דֶר פִּילֶגֶשׁ בְּגִבְעָה שְׁטֶייט עָם אִיז גְהַרְגִּיט גְוּוארֶן פִּיל מֶעֶנְטְשֶׁן פּוּן שֵׁבֶט בִּנְיָמִין . אָבֶר צוּם שַׂר פּוּן שֵׁבֶט יוֹסֵף הָט עֶר נִיט וָום צוּ זָאגֶן אוּם עֶשָׂו וָועט עֶר פָּאלֶן אִין זַייני הֶעְנְד עָם שְׁטֶייט וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ דָאם הוֹז גַיְינְד פּוּן

דברים נצטוו ישראל בכניסתן לארץ • למנות עליהם מלך • ולבנות להם בית הבחירה. ולהכרית זרעו של עמלק • למנות עליהם מלך דכתיב (דברים יז) שום תשים עליך מלך . לבנות להם בית הבחירה דכתיב (שמות כה) ועשו לי מקדש . להכרית זרע עמלק דכתיב והיה בהניח ה' אלהיך וגו' תמחה את זכר עמלק . ר' יהושע בן לוי בשם ר' אלכסנדרי אמר כתוב אחד אומר תמחה את זכר עמלק וכתוב אחר אומר כי מחה אמחה (שם יז) • ביצד יתקיימו שני כתובים אלו . עד שלא פשט ידו בכסא תמחה כשפשט ידו בכסא מחה אמחה • אפשר ב"ו יכול לפשוט ידו בכסא של הקב"ה ואלא ע"י שהחריב ירושלים שב' בה בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה' (ירמיה ג) לפיכך מחה אמחה . ונאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' (שמות יז) . תני בשם ר' אליעזר שבועה נשבע הקב"ה ואמר ימיני וימיני כסאי כסאי אם יבאו גרים מכל אומ"ה אני מקבלן.והרעו של עמלק איני מקבלן לעולם . אף דוד עשה כן שנא' ויאמר דוד אל הנער המגיד אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי (שמואל ב ג 6) א"ר יצחק בנו של דואג האדומי היה ויאמר אליו דוד דמיך על ראשך כי פיך וגו' (שם) . דמיך כתיב הרבה דמים שפכת הרגת נוב עיר הכהנים • מדור דור אמר הקב"ה מדור דור אנא בתריה לדרי דרין . ר"א ור' יהושע ור' יוסי . ר' אליעזר אומר מדורו של משה עד דורו של שמואל . ור' יהושע אומר מדורו של שמואל עד דורו של מרדכי ואסתר ור' יוסי אמר מדורו של מרדכי ואסתר עד מלך המשיח שהוא שלשה דורות • ומנין לדור של משיח שהוא ג' דורות שנא' (תהלים עב) יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים דור חד דורים שנים הרי תלת . ר'

ברכיה

יַעֲקֹב וְעַד יַיִן פִּיעֶר אוּנ דָם הוֹז גַזִנְד פּוּן יוֹסֵף וְעַד זַיִן אַפַּלַאם . אוּנ דָם הוֹז גַזִנְד פּוּן עֶשָׂו וְעַד זַיִן אַז וויא שְׁטְרוֹיא אוּנ וְעלְזִין פַּאר בְּרֶענְט וְעַרִין וְהָיָה בְּהָנִיחַ לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ רַבִּי עֲזַרְיָה פּוּן רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֶלְעַאי וְעֶנְגִין זָאגְט דְרַיִיא זַאכְן זָענִין יוּדִין גְּבָאטִין גְוָאכְן בְּשָׁעַת וַיִיא זָענִין אַרַיין קִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . זָאלִין אוֹף נָעמִין אַמָלֵק . אוּנ זָאלֶן בּוֹעֶן אַבִּית הַמִקְדָּשׁ אוּנ זָאלֶן פַּאר שְׁנַיידִין דִיא קִינְדֶר פּוּן עֲמָלֵק עֵם שְׁטַיִיט שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ זָאלְטְט מַאכֶן אוֹף דִיר אַמָלֵק אוּנ עֵם שְׁטַיִיט וְנָשׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ אִיר זָאלְט מַאכֶן צוּ מִיר אַבִּית הַמִקְדָּשׁ אוּנ עֵם שְׁטַיִיט פְּהָנִיתָ לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק זָעֶן גָאט וְעַד דִיר מַאכֶן רוּעֶן אִין דַיִין לַאנד זָאלְטְט אוֹם טָעקִין דָאם גְרֶענְקוּנְג פּוּן עֲמָלֵק . רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט פּוּן רַבִּי אַלכְסַנְדְרִי וְעֶנְגִין עֵם שְׁטַיִיט תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק דוּא זָאלְטְט אוֹם מָעקִין דָם גְרֶענְקוּנְג פּוּן עֲמָלֵק אוּנ עֵם שְׁטַיִיט כִּי מָחֹה אֶמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק נָאט זָאגְט אִיךְ וָעל אוֹם מָעקִין דָאם גְרֶענְקוּנְג פּוּן עֲמָלֵק אִיז דָאךְ אַקְשִׁיָא אִין דָעם פָּסוּק שְׁטַיִיט דִיא יוּדִין זָאלִין אוֹים מָעקִין . אוּנ אִין אַנְדֶרִין פָּסוּק שְׁטַיִיט נָאט וָעט אוֹים מָעקִין . דֶר תֵּירוּץ אִיז אוֹדֶר עֲמָלֵק חָאט חָרוּב גִימַאכְט דָעם בֵּית הַמִקְדָּשׁ מִיט יְרוּשָׁלַיִם הָאט נָאט גִזָאגְט דִיא יוּדִין זָאלֶן אִים אוֹים מָעקִין . נָאךְ דָעם אַז עֶר הָאט חָרוּב גִמַאכְט דָעם בֵּית הַמִקְדָּשׁ מִיט יְרוּשָׁלַיִם וּם דָם אִיז נָאכְמַאל שְׁטַיִיל עֵם שְׁטַיִיט בְּשָׁעַת הַהִיא יִקָּרֵא לִירוּשָׁלַיִם כִּסֵא יְיָ אִין דֶר צַייט וָם יוּדִין וָעלְזִין אוֹים גִיזַייזִט וָעַרִין וָעט מֶען צוּרִיק רוּפִין יְרוּשָׁלַיִם דֶר שְׁטוּל פּוּן נָאט . אִיז נָאךְ דָעם אַז עֶר הָט אֶן גֵירִירְט דָעם שְׁטוּל פּוּן נָאט הָאט נָאט גִיזָאגְט אִיךְ וָעל שׁוֹן אַלַיין אוֹם מָעקִין דָם גִירֶענְקוּנְג פּוּן עֲמָלֵק דְרוּם שְׁטַיִיט כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַיְ בְּעֲמָלֵק וַיִיא דִיא הַאנְד פּוּן עֲמָלֵק אִיז גֶעוֶען אוֹיךְ נָאטְס שְׁטוּל אַז הָאט שׁוֹין נָאט אַלַיין מִלְחָמָה גֵיהַאלְטִין מִיט עֲמָלֵק . מִיר הָאבִין גֵילֶעֶרִינְט פּוּן רַבִּי אֶלְעָזָר וָעַנְגִין נָאט הָט גִישְׁוואוֹרִין אוּנ הָט גִיזָאגְט מַיִין רֶעכְטֶע הַאנְד מַיִין רֶעכְטֶע הַאנְד . מַיִין שְׁטוּל מַיִין שְׁטוּל . דָם הַייסְט אִיךְ שְׁוֶוער בִּיי דֶער רֶעכְטֶע הַאנְד אוּנ בִּיי דֶעם שְׁטוּל אַז עָם וָעלְזִין קוּמֶן גְרִים פּוּן אַלֶע פֶּעלְקֶער וָעל אִיךְ זַייא מְקַבֵּל זַיִין חוּץ פּוּן עֲמָלֵק וָעל אִיךְ גִיט מְקַבֵּל זַיִין אוּנ דָוִד אַמָלֶךְ הָאט אוֹיךְ אַזוֹ גִימַאן עֵם שְׁטַיִיט וַיאמֶר בֶּן אִישׁ גֵר אֲמָלֵקִי אָנֹכִי דָוִד הָאט גִיזָאגְט צוּם מָענְטְשֶׁן וָאם הָאט אִים אֶן גִיזָאגְט פּוּן טוֹיט פּוּן שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ . פּוּן וָואנֶן בִּיכְטוּ הָט עֶר אִים גִזָאגְט אִיךְ בִּין אַזוֹן פּוּן אֵגֶר פּוּן עֲמָלֵק רַבִּי יִצְחָק זָאגְט עֶר אִיז גִיוָוען דֶר זוֹן פּוּן דוֹאג הָאֲדוֹמִי וַיאמֶר אֵלָיו דָּמְךָ דָמְךָ עַל רֹאשֶׁךָ כִּי פִיךָ עָנָה בְךָ הָאט דָוִד צוּא אִים גָזָאגְט דַיִין בְּלוּט זָאל זַיִין אוֹף דַיִין קָאפּ דִיר קוּמְט הַרְגִינְן אוּנ פַּאר גִיסִין דִיר דַיִין בְּלוּט וָארוּם דַיִין מוֹל זָאגְט אוֹף דִיר עֲדוּת אַז דוּא הָאסְט נְהַרְגִיתְ שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ דָארְט אִיז גְוָוען צַשְׁטָאט מִיט כְּהָנִים הָאט זַייא דוֹאג אוֹם גֶהַרְגִיתְ דְרוּם קוּמְט דִיר אוֹךְ הַרְגִינְן מִדּוֹר דּוֹר דִי מִלְחָמָה פּוּן עֲמָלֵק אִיז פּוּן אַיין דּוֹר צוּם אַנְדֶרִין דּוֹר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר זָאגְט דָער פָּסוּק כֵּיוָנְט פּוּן דֶעם דּוֹר פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בִּיז דֶעם דּוֹר פּוּן שְׁמוּאֵל הַנָבִיא דִי בֵּיידִי הָאבֶן כִּלְחָמָה גֶהאלְטֶן מִיט עֲמָלֵק אוּנ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט פּוּן דֶעם דּוֹר פּוּן שְׁמוּאֵל הַנָבִיא בִּיז דֶעם דּוֹר פּוּן מָרְדְכַי וְאֶסְתֵּר . זַיי הָאבֶן אוֹךְ גֶהַרְגִינְט פִיל עֲמָלֵקִים . אוּנ רַבִּי יוֹסִי זָאגְט פּוּן דֶעם דּוֹר פּוּן מָרְדְכַי וְאֶסְתֵּר בִּיז דֶעם דּוֹר פּוּן מָלֶךְ הַמָשִׁיחַ רַבִּי בְּרַכְיָה זָאגְט פּוּן רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא וָעַנְגִין כָּל זְמַן דִיא קִינְדֶר פּוּן עֲמָלֵק זֶענִי דָא אִין דֶר וָועלְט פַּר שְׁטַעלֶן זַיי דָם הַייליקִיט פּוּן הֵיכְל זָאל אַרַאפּ גִיין אִין דֶר וָועלְט אוּנ אַז עָם וָועט נִיט זַיין קֵיין עֲמָלֵקִים אוֹף דֶר וָועלְט שְׁטַיִיט וְלֹא יַבְנִיף עוֹד מוֹרִיד עָם וָועט שׁוֹן נִיט זַיין פַּאר שְׁטַעלְט דִיין

פֵּיוּטְנֶר

ברכיה בש"ר אבא בר כהנא אמר כ"ז שזרעו של עמלק קיים כאלו כנף מכסה את הפנים. אבד זרעו מן העולם לא יכנף עוד מוריך (ישעיה ל) ר' לוי ב"ר אחא בר חיננא אומר כל זמן שזרעו של עמלק בעולם לא השם שלם ולא הכסא שלם. אבד זרעו של עמלק השם שלם והכסא שלם מה טעם האיוב תמו חרבות לנצח וגו' (תהלים ט) מה כתיב אחריו (שם) וה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו הרי השם שלם והכסא שלם. אמן וכן יהי רצון:

פרשת והיה כי תבא

(א) **היום** הזה ה' אלהיך מצוך לעשות. וש"ה בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו (תהלים צה) והלא כריעה בכלל השתחויה והשתחויה בכלל כריעה ומה ת"ל נשתחוה נכרעה נברכה. אלא צפה משה ברוה"ק וראה שביהמ"ק עתיד ליחרב והבכורים עתידין ליפסק. עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין ג' פעמים בכל יום. לפי שחביב תפלה לפני הקב"ה מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות שכך כתיב (שם קמא) תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב. ומשה רבינו אע"פ שעשה כל מע"ט כיון שנגזר עליו ליכנס לארץ התפלל ואמר אעברה נא ואראה (דברים ד). וא"ל הקב"ה אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה עלה ראש הפסגה (שם). לכך נאמר היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות מה כתיב למעלה מן הענין השקיפה ממעון קדשך א"ר אבהו ב"ר יוסי בר חנינא בא וראה כמה מתחטאין וכמה יש להן פתחון פה לעושי מצות אדם יש לו עסק אצל מלכות פעמים שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך כיון שהגיע אצל המלך ספק עושה שאלתו ספק לא עושה. אבל הקב"ה אינו כן אלא יורד איש

(א) **היום** הזה ה' אלהיך מצוך לעשות ושה"ב ביאור כו'. וראה דקשיא לה לבעל המאור בפסוק זה מה שאמר היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות והלא אין בכחים הלים אלא לאהב כיבוש וחילוק ע"ק ב"ש כאן בכל לבבך ובכל נפשך כתיב מה צריך לב ונפש למצוה זו יותר מכל המצות. ולכך פירש איתא בעל המאור על ענייני התפלה שצריכה כוונת הלב כמו שכתבו חכמינו ז"ל על פסוק ולעבדו בכל לבבך. וכוונת הפסוק כאן לומר דאף ע"ל פי שלא שייכים נכשיעו דין בכורי הנזכרים ברש המאור בכל מקום הקבוי לכם היום הזה מיד לעשות וגו' ועשית' אותם בכל לבבך ובכל נפשך. ויוצה לומר ג' התפלות שבלב שצריך לעשות אותם בכל לבבך ובכל נפשך ולא תסיק אדעתך

כיון

הַיּוֹם הַזֶּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת הַיְינְטַיְיגְן צוּא טָאן טוּט דִיר נָאט נִבְּיטִיגְן צוּא טָאן דָאס זָאגְט דֶר פְּסוּק בּוֹאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נִבְרֶכָה לִפְנֵי יְיָ קוּמְט לְאזִין כִּיר זִיךְ בּוּקְן אִין קְנִיעֶן פֶּר נָאט וָום טוּט מִיר דִי טָאפְּלָע וְוערְטֶר עָם אִיז דָאךְ אַלֶּעם אַיינֶם בּוּקְן צוּ קְנִיעֶן צוּ בַּיינֶן. נָאר דָר פְּשַׁט אִיז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גָּעזָאגְט כִּיט רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ אַז דָר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָועט חָרוּב וְוערֶן אוּנ דִיא מִצְוָה פוּן בִּכּוּרִים וָועט בָּטֵל וָועֶרֶן וָארוּם דִי וְוֹרְטֶר שְׁרַייבְּט אַמֶעְנְטְש זָאל בְּרֶענְגֶן פוּן דִי עֶרְשְׁטֶע פֵּירוֹת וָואם וואקְסְט אִין נָארְטְעֶן בֵּיין יְרוּשָׁלַיִם. אוּנ אַז יְרוּשָׁלַיִם אִיז חָרוּב גְּווארֶן הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מְתַקֵּן גְּוועזְן אוֹף דֶעם אֶרְט פּוּן בִּיכּוּרִים זָאלֶן יוּדִין מִתְפַּלֵּל זַיין צוּא נָאט דְרַיי מָאל אִין טָאג. וָוארוּם תְּפִלָּה אִיז גְלַיבְּטֶר בַּיי נָאט מֵיין פּוּן אַלֵי כַּשִּׁים טוֹבִים אוּנ מֵיין פּוּן קָרְבָּנוֹת אַז שְׁטַיִיט תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ זָאל זַיין אָנְגְנֶעבְּיט מֵיין תְּפִלָּה פֶּר דִיר אַז דִי קְטוֹרֶת וָום עֶרֶן הָט מְקַטֵּיר נָועזְן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאטְשֶׁ עֶר הָט גֶּטָאן פִּיל מַעֲשִׂים טוֹבִים וויא עָם אִיז אוֹף אִים גֶּגַנְגֶן גְּווארֶן עֶר זָאל גִיט צַרְיין גַיין קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאטְעֶר זִיךְ גְּנוּמְעֶן צוּ תְּפִלָּה אוּנ הָט מִתְפַּלֵּל גְּוועזְן צוּא נָאט אֲבָרָה אוֹךְ וְאֶרְאֶה אוֹךְ זָאל אִיבֶּר פָּאךְ דָעם יַרְדֵּן אוּנ זֶעהֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הָט אִים נָאט נִזָּאגְט אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה זָאלְסְט שוֹן מֵיין נִיט רֶעדֶן דָער פּוּן גַיי אוֹף אוֹף דֶעם בֶּארְג וְועֶהֶן זֶעהֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ אֲבָרֶיין גַיין וְועֶסְטֶה גִיט. דְרוּם שְׁטַיִיט דָא בִּיי דֶר מִצְוָה פּוּן בִּכּוּרִים הַיּוֹם הַזֶּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת הַיְינְטַיְיגְן צוּא טָאן נָאט וָועט וָועט גֶּרֶעכְּיגְט זַיין צוּ נָאט וָועט זַיין אַז וויא דוּא הָאסְט נִבְּרֶענְגְט נָאט צוּא טָאן וָאלְקֶא אַלֵי טָאג כִּרְתַּפֵּלְ זַיין צוּ נָאט וָועט גֶּרֶעכְּיגְט זַיין אַז וויא דוּא הָאסְט נִבְּרֶענְגְט

בכורים

לתוך שדהו ראה אשבול שביכר תאנה שביכר רמון שביכר מניחו בסל והולך לירושלים ובא ועומד באמצע העזרה ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל א"י שנא' השקיפה ממעון קדשך וגו' . ולא עוד אלא שהיה אומר איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה שכתוב אחריו היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות . ארשב"ל יצתה בת קול ואמרה לו הזכה לשנה הבאה והביא כהיום הזה כאדם שהוא נותן פרי חדש לחברו ואומר לו יהי רצון שתשנה ותתן לי לשנה האחרת א"ר חייא בר אבא כמה מתחטאין עושי מצות לפני הקב"ה שהקב"ה גוזר גזירה וצדיקים מבטלין אותה שנא' (קהלת ח) באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה העשה . מי הוא שומר מצוה לא ידע דבר רע ממחה על ידו של הקב"ה . וכן ברוד הוא אומר (תהלים ל כג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים מהו היום הזה ה' אלהיך וכי עד עכשיו לא צוה הקב"ה את ישראל והלא אותה שנה שנת מ' היתה שנא' (דברים ו) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש . ומה ת"ל היום הזה . אלא כך אמר משה לישראל בכל יום יהא התורה חביבה עליכם כאלו היום הזה קבלתם אותה מהר סיני . וכה"א במקום אחר (שם ד) והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' . את החקים אלו המדרשות . ואת המשפטים אלו הדינין . ד"א את החקים ואת המשפטים לרבות קלים וחמורים גזירות שוות ודקדוקי כופרים . ושמרת ועשית

ענף יוסף

כיון שהתפלות לא באו אלא תמורת הבכורים שיבטלו על ידי החורבן אם כן לא חיילי התפלות אלא לאחר חורבן . לז : אמר שאינו כן אל : היום הזה ה' מצוך וגו' שהתפלות מתחיל מ"ם היום כיד שהי"ם הזה ה' מצוך לעשות את הדברים האלה על ידי כל לבבך וגו' ההיינו על ידי התפלות וכנ"ל (נב"ש) :

עץ יוסף

בית אלהיך ס"ת ד' תיבות אלה תבית וגם תניח כ' ; הכי"ת בית ס' אלהיך רמז למ"ם תשפה כאשר כתוב כדרך כמוהן לזקק כהכפ"ם ממלית לו משרת לעשות לזקק (נחול בימין) : [המקום הנו כמדלהות] . כתב נעל קרבן אהכון כת דמפרש כתקו"ס תהו כמדבהמו' לפי ס"ם דברים נכתבים וכוונות נעלמים : [נאמר ונעשית ועשית

אותם

בכורים . אובן אין דר פרשה שטויט הנקדפה מבעון קדשך דו ום בערענט בכורים זאגט צו נאט קוק פון דיין היילגין וואנונג אוג בענטש דיין ליאנד . רבי אבוהו זאגט פון רבי יוסי ברבי חנינא ועגן דא קאן טען זעקן די ואס טוען מצות ני ברייט זיי שטייען אוג עפינן זייערי כיילער פר נאט . וואורום אמענטש אז ער הט אין־עק צום טלך טרעפט זיך אמאל עם קאמט אים פיל גלעלר אודר עם קומט אן צום טלך אוג אז ער קומט שון צום טלך איז ער מסופק אוב ער ועט טאן זיין נפש . אובר ביי נאט איז ניט אזו נאר ד מענטש גייט אין זיין פעלד זעהט ער אצוויי פון וויינטרובן אייזדר פון שיטלען עם איז שון פארטיג לייגט ער אריין אין אקארב אוג גייט קיין ירושלים אוג שטעלט זיך אנידר אין מיטן דר עזרה אוג בעט רחמים פר זיך אין פר אלי יודן אוג פר ארץ ישראל עם שטייט יבדך את ציון ואת נחלתך בענטש דיין פאלק אין דיין לאנד ארץ ישראל . נאך כיין דר מענטש זאגט איך ועל ניט אף טרעטין פון דאנן ביז ניאנן דו ועסט טאן מיין נברוך היינטיגין טאג עם שטייט היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות דעם טאג גבים דיר נאט צו טאן דיא כיצוה . דעם טאג ועסטו נהאלפין ועגן. רבי שמעון בן לקיש זאגט עם גייט ארום אבת קול אוג זאגט צוא דעם מענטשן זאלט זוכה זיין איבר אויאר אוך צו ברענגן בכורים אזו ווי דו האסט גברענגט היינט . אזו ווי אמענטש ום ברענגט צום חבר אנייע פירי זאגט ער אים זאלט זוכה זיין איבר אויאר אוך צו ברענגן מיר נייע פירות . רבי חייא בר אבא זאגט ווי גרוס ענין די ום טוען נאטס מצוה אז זיי האבן כח טבטל צו זיין די גזרות פון נאט . נאט איז גוזר אוג זיי ענגין כבטל עם שטייט באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה אז דיא רייד פון גועלטיגן טלך קומט . ועד קאן אים זאגן ום טוקסו ום ער ויל טוט ער . פון דעסט ועגן שטייט ועיטר שובי כיצוה לא ידע דבר רע דער ואס היום די מצות דר ווייסט ניט פון קיין שום שלעכטן . ואורום ער איז כבטל די גזירה פון נאט אוג אז שטייט בייא דויד המלך צדיק מושל ביראת אלהים דער גועלטיגר פון אלי מענטשן איז דר צדיק ער גועלטיגט אוף דר פארכט פון נאט ועגן נאט איז גוזר אגזירה צו פארכטן די ועלט קומט דער צדיק אוג איז כבטל די גזירה היום הזה יי אלהיך מצוך לעשות . איז דאך די קשיא שה רבינו זאגט צו די יודין היינטיגין טאג גבים דיר דיין נאט צו טאן די מצות . איז דאך די קשיא צו נאר דעם טאג הט נאט ניבאמטן טאן מצות דר טאג איז דאך שון גועגן פון פערצינטין אר ום יודין ועגין נועגן אין דר מדבר עם שטייט ויהי באברעים שנה בשתי־עשר חודש דם איז גועגן אין פערצינטין יאר אין עלפטין חודש ום דען שטייט היינטיגין טאג גבים דיר נאט . דר תירוץ איז דר פסוק זאגט כיר אלי טאג זאלי זיין די תורה צום טענטשין גליבט אזו ויא ער ואלט זיא היינט כקבל גועגן אוף דעם בארג סיני אוג אזו שטייט והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני יי אלהיך זאלט כאכן ויסין דיני קינדר אוג דיני קינדס קינדר דעם טאג ום דו ביקט גשטאנן פר נאט אונטרין בארג סיני מקבל זיין די תורה את החוקים פון נאט דם די מדרשות ום טען דרשונת פון פסוקים ואת המשפטים אוג די משפטים דאס איז די דינים צו משפטן בשר חודש דם איז גועגן אין פערצינטין יאר ום דען איז אפשט איז אה החוקים ואת המשפטים טיינט טען די זאכן ועאס טען ערינט אף פון אגזירה שוה . אוג זאכן ועאס דיא חכמים

האבו

אותם א"ר יוחנן כל העושה מצוה לאמתו מעלה עליו הכתוב כאלו היא נתונה מהר סיני שנא' ושמרת ועשית ' ומה ת"ל ועשיתם אותם אלא כל המקיים את התורה ועשה אותה לאמתו כאלו הוא תקנה ונתנה מהר סיני ועוד א"ר יוחנן כל העושה תורה לאמתה מעלה עליו הכתוב כאלו הוא עשה את עצמו שנ' (דברים ד) ואותי צוה ה' ביום ההוא ללמד וגו' לעשות אותם לא נאמר אלא לעשותכם אותם מכאן שמעלין עליו כאלו הוא עשה וברא את עצמו . בכל לבבך הרי הכתוב מזהיר את ישראל ואומר להם בשעה שאתם מתפללים לפני הקב"ה לא יהיה לכם שתי לבבות אחד לפני הקב"ה ואחד לדבר אחר :

(ב) וידבר משה והכהנים הלוים אל כל ישראל לאמר הסכת ושמע . מהו הסכת ושמע הם ואחרי כן כתת ' אמר להן משה לישראל עשו עצמכם כתות כתות והטו לבבכם לשמוע ד"ת . ד"א אמר להם כתות לבבכם ונפשכם לשמוע דברי תורה . בכל לבבכם אמר ר"א בן יעקב בא הכתוב להזהיר את הכהנים בשעה שעובדין עבודה שלא יהיה להם שתי לבבות אחר לפני הקב"ה ואחד לדבר אחר . ובכל נפשכם אפילו נוטל את נפשך . פעם אחד גזרה מלכות יון שמד על ישראל שלא יעסקו בתורה . הלך ר"ע וחברו ועסקו בתורה . בא פפוס בן יהודה ומצאו וא"ל הרי אתה מסתבן בעצמך שאתה עובר על גזירת המלך ' א"ל ר"ע אמשול לך משל למה"ד לשועל שהיה מהלך על שפת הנהר ראה שם דגים רצים ומתחבאים ' אמר להם בואו ולכו אצלי ואטמין אתכם בנקיקי הסלעים ואל תתיראו . אמרו לו ואתה הוא שאומרים עליך שהוא פקח

עין יוסף

שבחיות

מס ת"ל ועשיתם אותם] . כלומר דל"ת ומס ת"ל ועשית אותם . ר"ל דתיבת אותם מיותר כי בהתקיים והמשפטים מיירי קודם מ"ש כיום דיצוך ה' אלהיך מצוך וגו' את כל התקים ואת המשפטים ושמרת ועשית ואין ל"ל . נראה למאמרן דלמ"ד ועשית על התקים ועל המשפטים אלמ"ה היה מספיק לומר מדלקתיך אתם תשמרו ולמ"ד ועשית אותם ילפינן שעשה ובראן לשמו ולמ"ד ועשיתם אותם מיותר ה"ל

שבחיה אין אתה אלא מפיש כל חיינו אינו אלא במים ואתה אומר לנו עלו ליבשה ומה במקום חיותינו אנו מתיראין במקום מיתתנו עאכ"ו • ואף אנו כל חיינו אינו אלא בתורה דכתיב (משלי ד) כי היא חייך ואורך ימיך • ואתה אומר מכתבן אתה בעצמך . לימים מועטים נתגסו שניהם . א"ל פפוס לר' עקיבא אשריך שנתפסת על דברי תורה אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים . וכשהוציאו את ר"ע להריגה זמן ק"ש היה והיו מסרקין את בשרו במסרקות של ברזל והוא קרא ק"ש ועליו אמר דוד ממתים ידך ה' ממתים מחלד חלקם וגו' (תהלים יז) . אמר ר' חנינא בר פפא אל תהי קורא ממתים אלא קורא ממיתים על תורה שנתנה על ידך בני אדם שרואים אותן אמר הלודה מלאין חטאיניש בידן לפיכך הן נהרגין וכן הן מתי' מחלד והן אינן יודעין שחלקן בחיי עולם זבל טובה צפונה להם שנאמר (שם שם) וצפונך תמלא בטנם . ולא עוד אלא שזוכין לזרעם אחריהם ומתוך שישראל מוכרין עצמן על ד"ת ועל קדושת שמו לפיכך עשה להם הקב"ה חטיבה ברכה בעולם שנאמר את ה' האמרת היום וגו' . וכשם שישראל עושין חטיבה לפני הקב"ה כך הקב"ה עושה להם הטיבה שנאמר וה' האמירך היום. אמר ריב"ל כשם שהעליה כובשת כן עתידין ישראל לכבוש ארבע מלכיות תחת רגליהם שנאמר ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה להתהלה לשם ולתפארת :

(ג) **והיה** אם שמוע תשמע . זש"ה לריח שמניך טובים שמן תורק שמך (שיר א) • אמר ר' ינאי ברבי שמעון הראשונים ריח מצות נתת להם . לבני נח שבע . עמד אברהם נתת לו מילה . ליעקב אבר בן החי . כשעמדנו לפני הר סיני נתת לנו מצות כאדם שטעמה טפי חבית . שמן תורק שמך מהו תורק א"ר לוי בשם ר' שילא מודיין על מי שהוא עושה רצונו ואין לשון תירק אלא לשון זיין שנא' (בראשית יד) וירק את חניכיו .ד"א שמן תורק שמך נמשלה התורה לשמן ונמשלה למים . למים דכתיב (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים מה המים אין העולם יכול לעמוד בלא הם

עץ יוסף ואדם

וחת"כ תכיר שוחל ומשיב בדבר עד שיתייאב כיוצא מכ שמעת וע' כיף ברכות : [ל תכיר רלוד מלכים] . כן ל"ל ומפרש המדקדק מכו מהנודע . ל"ל הטעין מלאים הכוונה שנתקללו מלאים הטעין כללו שנתקללה ונתקה הנודע עליה קל ריין לחסרן כל"ל : [וכשם שמעת ע' כיף ברכות] . כל"ל : [כשם שמעליה]. וכילקוט גרסי ג"כ כשם שמעליה כוכשת עיין קוף כסדרה לקמן : [על כל הגוים חבר עשה] . לפי נומר סו"ת לחלן נמטרין בכל מדי יון מדוס . גם מכ דחיתה לקמן חמר רבי לוי מתוך עליון כתיון כזה שכוח נמעלה מן מרכע מלכיות כו' כן כן כדברים כתמוכים כלן (נפלאות מדשות) :

ניסקב

וְעוֹלָן נִיט לָעֶרְנָן אִיז דָאךְ בְּוֹרְאִי אַכְּטָנָה פַּר אֲנַדֶרִי בִּלְבּוּלִים וָם זַיי וָעלָן מַאכָן. אִין אַצַייט אַרוּם הָט מָען נִחַאפְּט דָעם תַּנָּא רַבִּי עֲקִיבָא כִּיט דָעם תַּנָּא פָּפּוּס . דָעם תַּנָּא רַבִּי עֲקִיבָא פַּר דָעם לָעֶרְנִין אוּנ דָעם תַּנָּא פָּפּוּס פַּר אַבְּלְבּוּל . זָאגְט דָר הַנָּא פָּפּוּס וָואל צוּ דִיר רַבִּי עֲקִיבָא דִיר הָט מָען נַעֲעצְט פַּר דָעם לָעֶרְנָן מִיר הָט כָּען נְעֶצְט פַּר לַיידִיג גַיין . אוּנ אוֹף אִים הָט דָךְ הַמֶּלֶךְ נֶעֱעצְט מִיכְתִּים יָדְךְ יֵי כִּיתִּים מִיַּן הַלָּק וָאל זַיין פּוּן דִי וָם וָעֶרְן נִטַייט אִיבֶּר דָר תּוֹרָה וָם זִיא אִיז נֶעֱעבֶּן נָוואָרֶן פּוּן דָר הַאנְד פּוּן נָאט . אוּנ טְעֶנְטְשֶׁיִן וָם זָעהֶן אַז זַיי וָעֶרְן גֶהַרְגִיט זָאגָן זַיי כֵּן הַכְּתָם זָענִין זַיי פִּיל כִּיט זִינְד . אוּנ אַז שְׁטַארְבֶּן זַיי אוֹם פּוּן דָער וָעלְט . אֲבֶּר זַיי וַוייסֶן נִיט אַז זַייא הָאבֶּן אַגוּטֶן חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא עִם אִיז בַּהַאלְטִין פִּיל גוּטֶם אוֹף יֶענֶר וָעלְט עֶם שְׁטַייט וְיִצְפּוֹנְךָ תִּבָּלֵא בְּתוֹכָם דַיינִי בַּהַאלְטֶענֶע גוּטֶם וָועט זַיי דָר פּוּן זַיי עֶר בּוֹךְ . אוּנ נָאךְ מִיַּן זַיי זָענִין זוֹכֶה דִי קִינְדֶר נָאךְ זַיי נָאלָן אוֹךְ הָאבֶּן עוֹלָם הַבָּא . אוּנ וַוייל דִי יוּדִין זָענִין זוֹךְ מוֹכֵר נֶפֶשׁ אוֹף דֶר תּוֹרָה אוּנ אוֹף זַיין הַיילִיגִין נָאמָן דְרוּם מַאכְט זַיי נָאט אַנרוֹסִין נָאמָן אוּנ אַבְּענְטְשׁוּנְג אוֹף דֶר וָועלְט דִי נַאנְצֶע יוֹעלְט בְּעִנְטְשׁ זוֹךְ כִּיט זַיי עֶם שְׁטַייט אֶת יְיָ הֶאֱמַרְתָּ הַיוֹם נָאט הָאמְט גְטָאן לוֹבִין הַיינְטִינִין טָאג אוּנ גְרֵייכְט זַיין נָאמָן דְרוּם זַיי הָאפִּירְךָ הַיוֹם הָט נָאט דַיין נָאמָן אוֹךְ נִגְרֵייכְט אוֹף דֶר וָועלְט . רַבִּי יְהוֹשׁוּעַ בֶּן לֵוִי נָאגְט אַז וַוי דָער בּוֹדִים פַּר נֶעמְט אוּנְטֶר זוֹךְ אַלֵּי חֲדָרִים פּוּן שְׁטוּב עֶר אִיז אִיבֶּר אַלֵּי . אַז וָעלָן יוּדִין שְׁפֶּעטֶר זַיין נֶעמֶן אוּנְטֶר זוֹךְ אַלֵּי קִינְדֶרַייכֶן פּוּן דָער וָועלְט עֶם שְׁטַייט וְהִגְבִּיהֲךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם נָאט וָועט דִיר גֶעבֶּן זַיין פּוּן אוֹבִין אִיבֶּר אַלֵּי פֶּעלְקֶר צוּם לוּבּוּנְג אוּנ צוּם שֵׁיינֶם נָאמָן וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע וָעלָן דוּ וָועלְט הָעֶרִין צוּ דִי רַייד פּוּן נָאט דָאס נָאט הָעֶר פָּכּוּךְ לְהֵיטֵ שְׁמֶן הוּרַק שִׁמְךָ רַבִּי יַנַּאי נָאט דִיא עֶרְשְׁטֶע מֶענְטְשֶׁן הָאמְט נָאר גֶעבֶּן אֲרֵיהֵ פּוּן כְּצוֹת . צוּ דִיא קִינְדֶר פּוּן נַהַ הָאמְט גֶעבֶּן זִיבֶּן כְּצוֹת אִיז אוֹף נִשְׁטַאנֶן אַבְּרָהָם אָבִינוּ הָאמְט אִים נָאךְ גֶעבֶּן דִי מִצְוָה פּוּן מִילָה . צוּ יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאמְט נָאךְ גֶעבֶּן דִיא מִצְוָה פּוּן גִיד הַנָּשֶׁה . אֲבֶּר אוּנְז בְּשֶׁעַת מִיר זָענִין גְשְׁטַאנֶן אוּנְטֶרִין בְּהַר סִינַי הָאמְט אוּנְז גֶעבֶּן אַלֵּי מִצְוֹת אַז וַוי אַיינֶר לַיידִיגְט אוֹם אַבֶּלֵי אִין נָאנְצִין . וָאם מִיינְט דָער פָּסּוּק כִּיט דָעם וָואךְ תּוֹךְ נָאט טוּט נָאמָט רַבִּי לֵוִי פּוּן רַבִּי שִׁילָא וָועגִין דֶם אִיז שַׁיינְט גְוואפִינְט דֶר וָום טוּט נָאמָט וַוילִין דָער אִיז גְוואפִינְט אַז וַוי אַיינֶר אִיז גְוואפִינְט כִּיט כְּלֵי זַיין הָט עֶר דָאךְ פַּר קִיינֶם נִיט קִיין מוֹרָא . אַז דֶר וָאם טוּט נָאמָט וַוילִין אִיז עֶר גְוואפִינְט עֶם שְׁטַייט גְוואפִינְט נָאךְ אַבְּרָהָם אָבִינוּ הָאט גְוואפִינְט זַיינִי מֶענְטְשֶׁן . אִיז אָם גְלֵעֲרִינְט אַז הִינְק אִיז שַׁיינְט גְוואפִינְט נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז שָׁם הִינְק שְׁפֶּעטֶר אִיז הָעֶר דִי תּוֹרָה אִיז

ואדם מטהר עצמו בהם כך אין העולם יכול לעמוד בלא תורה והתורה מלמדת את האדם היאך יטהר · ומה המים אין אדם נוטע אילן ולא בונה בית אם אין לו מים כך אין העולם יכול לעמוד בלא תורה . ומה המים חיים לעולם כך התורה חיים לעולם . מה המים כל מי שאינו יודע לשוט בהם אובד עצמו מן העולם כך כל מי שאינו יודע למצוא דברי תורה אובד מן העולם . מה המים נמשכין לכל מקום שירצה כך התורה משוכה בכל העולם · ומה המים אין מתקיימים לא בגרגיות של בסף ולא בגרגיות של זהב אלא בשל חרס . כך אין התורה מתקיימת בגסי הרוח אלא במי שדעתו נמוכה עליו . וא"ר אחא והחכמה מאין תמצא (איוב כח) מהו מאין מאותן שעושין עצמן כאין ומה המים הללו אין אדם משגיח עליה' כך היא התורה. את מוצא שנמשלה בדבש דכתיב (משלי יו) ומתוקים מדבש ונופת צופים . מה הדבש אינו מזוהם כך התורה אינה מזוהמה שנא' (משלי ה) בצדק כל אמרי פי אין בהם נפתל ועקש · ונמשלה התורה לשמן מה השמן מביא אורה לכל העולם כך התורה אורה לעולם · ומה השמן הזה נבחש וכל מה שנכחש הוא משובח כך התורה כל מי שהוא נוגע בה הוא משובח לבעליה . את מוצא כל המשקין אתה יכול לויפן וליתן להוכן משקין אחרים אבל השמן הזה אתה נותנו בכל משקה שירצה והוא עולה למעלה כך ישראל אפילו כשהן נתונים בתחתונה הרי הם כשמן הזה שהיא נתונה למעלה שנא' ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ:

(ד) **והיה** אם שמוע תשמע · אם שמעת קמעא סופך לשמוע הרבה · ד"א אם שמוע תשמע תשמיע תלמודך לפני הקב"ה · אימתי הוא משמיע תלמודו ר' יהודה אומר בשעה שהוא בא ליפטר מן העולם שנא' (קהלת יב) סוף דבר הכל נשמע . ור' מאיר אומר עד שהוא משלים נשמתו

עין יוסף

(ג) **ליעקב** חסר מכ"ח . ג"ל נח תמכ"ה ליעקב גיד כנסה : [כנורגיות] . פי' כלים : [ומה כמים כלו כו' תתב כו'] . כ"ל פי' בר"ל וכ"ת כיון שנמשלת למים ח"כ מה מים מן חדש מסגיות עליכם כן היו התורה . זה לא תתמה שתהא מושלת לדבש דכתיב ומתוקים מדבש ונופת צופים מה דבש כלל מסגיותיס

(ד) **אם** שמעת קי"ע . פי' אם שמעת מעט : [שנתמר סוף דבר הכל]

נַגְלִיכֶן צוּ בּוֹמֶל אוּן גְּנְגִ֫ין בִּין צוּ וַואסֶר עֶם שְׁטַיִיט הוּי כָּל צָבָא לְכוּ לַצִּים דֶּר וָם אִיז דָּאר שְׁטִיג וָאל גַיין צוּם וַואסֶר . דָם מִיזְט מֶען זָאלְין גַיין לֶעֶרְנִין תּוֹרָה . אַז וִי אָן אַנַאסֶר קָאן דִי וֶועלְט נִיט זַיין אוּן דָּר גּוּם רַייגֶר מֶענְטְש רַיינִיגְט זִיךְ אִין וַואסֶר . אַז קָאן דִי וֶועלְט נִיט שְׁטַיין אָן תּוֹרָה אוּן דִי תּוֹרָה לֶעֶרְנְט דֶם מֶענְטְשֶׁן וִוי רַיין צוּ זַיין . אַז וִויא אָן וַואסֶר קָאן קֵין מֶענְטְש נִיט בּוֹאוּ קֵין שְׁטוּב אוּן נִיט פַּלַאנְצִין קֵין בּוּם אַז קָאן דִי וֶועלְט נִיט שְׁטַיין אָן דֶר תּוֹרָה. אַז וִי וַואסֶר אִיז אַלֶעבֶּן צוּ דֶר וֶועלְט אַז דִי תּוֹרָה אִיז אַלֶעבֶּן צוּ דֶר וֶועלְט . אַז וִי דֶר וָאם קָאן נִיט שְׁוַוימֶען אִין וַואסֶר וָועְרְט עֶר דֶער טְרוּנְקֶן אוּן פַּר לוֹרֶן פּוּן דֶר וֶועלְט . אַז דִי תּוֹרָה דֶר וָם וַויסְט נִיט צוּ נְפוּנְן דִי תּוֹרָה וָעְרְט עֶר פַּר לוֹרֶן פּוּן דֶער וֶועלְט אַז וִי וַואסֶר צֶיגְן זִיךְ וִי אַהִין אֶמֶענְטְש וִיל אַז דִיא תּוֹרָה צִיט זִיךְ אִין דֶער נַאנְצֶר וֶועלְט אַז וִי וַואסֶר טוֹג נִיט צוּ הַאלְטֶן אִין קֵין זִילְבֶּערְנִים אוּן גַאנְלְדֶערְנִים קְרוּגְל נָאר אִין אַקְרוּגְל פּוּן עֶרְד . אַז דִי תּוֹרָה הָאט נִיט קֵין קִיוּם בִּיי דִי מֶענְטְשֶׁן וָם זָענְן גְרוֹס בִּיי זִיךְ נָאר בִּיי דִי וָם זָענְן שָׁפָּל אוּן קְלֵיין בִּיי זִיךְ . רַבִּי אַחָא נָאנְט עֶם שְׁטַייט וְהִתְחַכְּמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא דִי חָכְמָה פּוּן דֶער תּוֹרָה גְּפוּנְט זִיךְ פּוּן נִיט . דָּאם מִיזְט מֶען בִּיי דִי מֶענְטְשֶׁן וָם הַאלְטֶן אוּן אַנְטְ זָענְן קְלֵיין בִּיי זִיךְ . אוּן מָאכֶר וֶועְטְ וַואסֶר וִי וַואסֶר קוּקְט קֵיינֶר נִיט אוֹף זִיי זָענְן נִיט חָשׁוּב . אַז דִיא תּוֹרָה זָאל מֶען אוֹךְ נִיט קוּקֶן אוֹף אִיר זִיא אִיז נִיט חָשׁוּב דְרוּם שְׁטַייט וִיכְּתוּקִים כִּדְבַשׁ וְנוֹפֶת צוּפִים דִי תּוֹרָה אִיז זוֹכֶער פּוּן דִי זִיסְטֶע הָאנִיק . אַז וִי הָאנִיק קוּקְט מֶען אוֹף דֶם עֶם אִיז זִייעֶר חָשׁוּב אַז אִיז דִי תּוֹרָה . אוּן אַז וִי הָאנִיק אִיז נִיט מִיאוּס נָאר רַיין אוּן קְלָאר אַז אִיז דִיא תּוֹרָה עֶם שְׁטַייט נְצֹרֵךְ כָּל אִמְרֵי פִי אֵין בָּהֶם נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ דִי תּוֹרָה וָאנְט מִיט גְרָעכְטִיגְקַיִיט אִיז דִיא וָאג פּוּן מַיִין מוֹל עֶם אִיז נִיט דָא אַין דִיא רַייד פּוּן דֶער תּוֹרָה קֵיין שׁוּם פַּר קְרוּמְטֶע זַאךְ . אוּן דִי תּוֹרָה אִיז גְּגְלִיכֶן צוּ בּוֹמֶל אַז וִי בּוֹמֶל שְׁטוֹכְט מֶען דִי לְיכְטִיגְקַיִיט אוֹף דֶר וֶועלְט אַז דִי תּוֹרָה אִיז אַלֶיכְטִיגְקַיִיט צוּ דֶר וֶועלְט . אַז וִי בּוֹמֶל שְׁטוֹכְט מֶען דִי אַיילְבִּירְטֶין גַייט אַרוּם דֶר בּוֹמֶל . אַז דִי תּוֹרָה דֶר וָם צוּ שְׁטוֹכְט זִיךְ אוּן מַאכְט עֶרְט זִיךְ אוֹף אִיר אִיז אִים גִּזְט אוֹף בַּיידִי וֶועלְטֶן מִיר נְפוּנְן אַלִי מַשְׁקֶה קָאן מֶען מַאכֶן פַּאלְטְשֶׁן דֶער צוּא צוּא טִישֶׁן אַנְדֶרִי מַשְׁקֶה . נָאר בּוֹמֶל קָאן מֶען נִיט מַאכֶן קֵיין שׁוּם פַּאלְטְשׁ דְרוּנְן אַז מֶען נִיכְט אַרַיין אִין בּוֹמֶל אַנְדֶרִי מַשְׁקֶה קוּמְט דֶר בּוֹמֶל אַרוֹף פּוּן אוֹבֶן . אוּן דִי יוּדֶן אֶפִילוּ זִיי לֶיגֶן נָאר פּוּן הִינֶטֶן זָענְן זִיי אַזוֹ וִויא דֶר בּוֹמֶל שְׁווֹיטְמֶען זִיי אַרוֹף פּוּן אוֹבֶן . עֶם שְׁטַייט וּנְתַתִּיךָ וְיָ אֱלֹהֶיךָ עֲלֵיוֹן עַל כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ דַיין נָאט וָועט דִיר גָּעבֶּן זָאלְט זַיין פּוּן אוֹבֶן אִיבֶּר אַלֶי כֶּעלְקֶר וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע אוּב דוּ הָאסְט גֶהֶערְט אַבִּיסְל וָועט דֶר סוֹף זַיין וָועלְט הָעֶרְין פִּיל . וָוארוּם אַיין מִצְוָה בְּרֶענְגְט צוּ דֶר אַנְדֶרֶר מִצְוָה . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע אוּב דוּ הָאסְט גֶהֶערְט דִי תּוֹרָה אוֹף דֶר וָועלְט וָועלְט שְׁפָּעטֶר מַאכֶן הָעֶרְין דַיין לֶערְנִינְג פַּר

נשמתו שנ' (מיכה י) צלמו' ולא סדרי' שהוא סודר תלמוד.ד"א אם שמוע תשמע תשכע תפלתך כגון חוני המעגל בשעה שנצטרכו ישראל לגשמים נתכנסו אצלו ואמרו לו התפלל עלינו שאנו צריכין למטר מיד עג עוגה ועמד בתוכה לקיים מה שנא' (חבקוק ב) על משמרתי אעמודה • התחילו גשמים מנטפין.אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ינדבה יהתחילו הגשמים יורדים כהקנן. מי גרם לו להיות מתפלל והקב"ה שומע תפלתו ע"י שהיה שומע לדברי תורה.ד"א אם שמעת בעוה"ז תשמע לעוה"ב מפי הקב"ה . א"ר יונה אביו של ר' מנא ב"ר לוי שאמר ב"ר אבא לא היתה התירה צריכה לינתן לישראל בעוה"ז למה שהכל עתידין להיות לסדרין הורה מפי הקב"ה לעוה"ב למה נתנה בעוה"ז שכשיבא הקב"ה ללמדם בעוה"ב יהיו הכל יודעין באיזה פרשה הוא עסוק . לפיכך אם שמוע בעוה"ז תשמע לעוה"ב מפי הקב"ה . ד"א אם זכית לשמוע דברי תורה שנתנה בקולי קולות תזכה לשמוע אותו הקול שכתוב בו קול ששון וקול שמחה (ירמיה ג) ד"א אם שמוע תשמע אם שמעת לקול רבך סופך שאחרים שומעים לך . לשמור ולעשות לא תהא למד אלא ע"מ לעשות . א"ר יוחנן כל מי שהוא לומד ואינו עושה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו . ואם זכית לשמור ולעשות ונתנך ה' אלהיך עליון א"ר לוי מהו עליון כאליון הזה . אם זכית הרי אתה למעלה יארבע אצבעות ואם לאו למטה מארבע אצבעות • ונתנך ה' אלהיך עליון על תנאי ואם לאו

הגר

[כל נשמע] . עיין כדר נח כו' ג' מס"ס : [עג עוגה סי' הפר חפירה עגול.: [נקריס מה שכתוב על משמרתי לעמודה]. ר"ל שעשה כדרך שנ"ס מבקוק הנביא שנאמר על משמרתי לעמודה: [כתיהלו הנשמים מנטפים אמר לו כך שאלתי אלא גשמי בוכות סימיתן ומפורות ירדו בזוף אמר לו כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ובדב: . כל"ל ועיין בתענית פ"ג : [שליחו ע"פ] . פירוש שכולך מוכה כו כמעי אמו : [כתליון] . פי' כבכן יד . כי כגודל למעלה מד'

עץ יוסף

נָאט אוֹף יָענֶר וָועלְט . וָיען מאכְט דֶר מֶענְטֶש הֶערין זַיין לֶערנֶן פַּר נָאט רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט בְּשַׁעַת עֶם קוּמְט דִי צַייט דֶר כֶּענְטֶש זָאל אַוועק נַיין פּוּן דָעֶר וָועלְט עֶם שְׁטַייט סוֹף דִּבְר הַכֹּל נִשְׁמַע דָעֶר כּוֹף פּוּן מֶענְטֶשֶׁן בְּשַׁעַת עֶר הַארְף שְׁטַארְבֶּן דָענְסָאלְט וָערְט אַלֶם גֶהֶערְט דֶר מֶענְטֶש מאכְט הֶערין זַיין לֶערְנוּנג וָום עֶר הָט גלֶערְנט פַּר נָאט זָאגְט נָאר בִּיי דֶעם כּוֹף אַז עֶר אִיז מְשַׁלֵּם זַיין נְשָׁמָה צוּ נָאט דָענְסָאלְט אִיז עֶר כְּסדר דָם לֶערְנֶן פַּר נָאט עֶם שְׁטַייט צְלְמוֹ [אֶלְמוֹת] וְלֹא סִדְרֵי בַּיי דֶר רָגַע פּוּן טוֹט אִיז עֶר מְסַדֵּר זַיין לֶערְנֶן פַּאר נָאט . נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע אוֹב דוּ וָועסְט הֶערֶן דִיא תּוֹרָה יועסְט נָאט הֶערֶן דיין הִפְלָה אוּ וִוי מִיר נִפּוּנְן בַּיי דֶעם חוֹנִי הַמַּעֲגֵל דִיא וָועלְט הָט בּדַארְפְט רֶענֶן הָאבֶן זִיךְ דִי יִידִין צוּ אִים אוֹף גְקְלִיבֶּן אוּנ דָאבֶּן אִים גָזָאגְט זִיי מִתְפַּלֵּל אוֹף אוּנְז מִיר דַארְפִין רֶענֶן . אָז הָט עֶר גְנָרָאבֶן אַנְרִיב אַרוּם זִיךְ אוּנ אִיז גְשְׁטַאנֶן אִין צֶעֶרְקִיל פּוּן גְרָאבֶּן אוּנ מִתְפַּלֵּל גָוועֶן צוּ נָאט . אוֹף רֶענֶן מְקַיֵּם זַיין דֶעם פְּסוּק וְאִם חֲבַקּוּק הַנָּבִיא דָאט גְזָאגְט עַל מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמוֹדָה אוֹף מַיין הִיטְנוּג טוּא אִיךְ שְׁטַיין אוּנ וִויל נִיט אַוועק גֶיין בִּיז וָאנֶן דִי וָאלְט מִיר עֶמְטְפֶרֶן הָט אְנְגְהוּבֶּן צוּ גֶיין רֶענֶן טְרָאפְּנִם פּוּן הִימֶל . הָט הִינִי הַמַּעֲגֵל גְזָאגְט נִיט אַז הָאב אִיךְ גְבֶעטֶן נָאר בּוּוִילְגְטֶן רֶענֶן מִיט בֶּענְטְשׁוּנג מִיט גְשָׁאנְג זָאל זֶעטִן דִי עֶרד . הָט עֶרְשְׁט אְנְגְהוּבֶּן צוּ גֶיין רֶענֶן אַז וִוי כְּעֶן דַארְף . וָוער הָט אִים גוֹרם גוועֶן עֶר זָאל כִּתְפַּלֵּל זַיין אוּנ נָאט זָאל אִים צוּ הֶערֶן זַיין תְּפִלָּה דּוֹרְךְ דֶעם וָואס עֶר הָט צוּ גֶהֶערְט דִי רַייד פּוּן דֶר תּוֹרָה . נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע אוֹב דוּא דָאסְט גֶהֶערְט דִיא תּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וועסְטוּ זִיא הֶערִין בְּעוֹלָם הַבָּא פִּין נָאסְם מוֹל . רַבִּי יוֹנָה דֶר אָבֶר פּוּן רַבִּי מַנָּא זָאגְט פּוּן רַבִּי אַבָּא וָועֶנֶן דִי תּוֹרָה הָט נִיט בַּדַארְפְט גְנֶעבֶן וָועֶרֶן צוּ דִיא יוּדִין בְּעוֹלָם הַזֶּה . וָוארוּם זַיי וָועלֶן דָאךְ לֶערְנֶן שְׁפֶּעטֶר דִי תּוֹרָה בָּעוֹלָם הַבָּא פּוּן נָאסְם מוֹל . נָאר פַּר וָוָם הֶעֶן הָט זַיי נָאט גְגֶעבֶן דִי תּוֹרָה אוֹף דֶר וועלְט כְּדֵי אַז נָאט וָועט שְׁפֶּעטֶר לֶערְנֶן מִיט זַיי דִי תּוֹרָה בָּעוֹלָם הַבָּא וָאלֶן אֲלֵי וִוסֶן אִין וָואסֶר פַּרְשָׁה נָאט לֶערְנְט אַז זַיי הָאבֶּן שׁוֹן גְלֶערְנְט אוֹף דֶר וועלְט דִי תּוֹרָה וָועֶן זַיי שׁוֹן וִוסֶן וִוי נָאט הָאלְט אִין וָואסֶר פַּרְשָׁה עֶר אִיז עוֹסֵק . דְּרוּם זָאגְט דֶער פְּסוּק אוֹב דוּא דָאסְט גֶהֶערְט דִי תּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וועסְטוּ הֶערֶן דִי תּוֹרָה בְּעוֹלָם הַבָּא פּוּן נָאסְם מוֹל . נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע אוֹב דוּ הָאסְט גֶהֶערְט דִי תּוֹרָה וִוס זִיא אִיז גְגֶעבֶן גְוואֹרֶן מִיט קוֹלֵי קוֹלוֹת אוֹף דֶעם בארג סִינַי . וָועסְטוּ זוֹכֶה זַיין צוּ הֶערֶן דִי קוֹלוֹת וִוס שְׁפֶּעטֶר וועסְט זַיין עֶם שְׁטַייט קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז אוֹב דוּ הָאסְט גֶהֶערְט צוּם קוֹל פּוּן דַיין רֵעבֶן וָום לֶערְנְט מִיט דִיר תּוֹרָה . וועלֶן נָאךְ דֶעם מֶענְטֶשֶׁן הֶערֶן דַיין תּוֹרָה וָום דוּ וועסְט לֶערְנֶן מִיט וִוי דוּ וועסְט זוֹכֶה זַיין צוּ הָאבֶּן תַּלְמִידִים לְשַׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת צוּ הִיטְן אוּנ צוּ טָאן זָאלְסְט לֶערְנֶן דִי תּוֹרָה נָאר אוֹף דֶעם אוֹפֶּן זָאלְסְט הִיטְן וָואס שְׁטַייט אִין דֶער תּוֹרָה שְׁמַיִם . רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט דֶר וָום לֶערְנְט תּוֹרָה אוּנ אִיז נִיט מְקַיֵּם וָום אִין אֲ ר שְׁטַייט וָאלְט גְלַייכְר גְוועֶן אַז דֶער עֶרְטְרַאבְט פּוּן זַיין מוֹטֶר זָאל אִיבֶּר נְקֵעֶרְט וועֶן אוּנ עֶר זָאל נָאר נִיט גְבֶאהֶרן וועֶרן . אוּנ אוֹב דוּ וועסְט לֶערְנֶן תּוֹרָה אוּנ הִיטְן וָואס עֶם שְׁטַייט אִין אִיר וועסְטוּ זוֹכֶה זַיין יִתֵּנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ עֶלְיוֹן דַיין נָאט וָועט דִיר גֶעבֶן זָאלְסְט זַיין פּוּן אוֹבֶן וָום מֵיינְט מֶען פּוּן אוֹבֶן הָט רַבִּי לֵוִי נָאגְט אָז וִוי דֶר גְרָאבֶּר פִּינְגֶר פּוּן הָאנְד . דִי פִּיר פִּינְגֶר פּוּן הָאנְד זָענֶן צוּ זָאגֶן דֶעם וָואס עֶר הָט קִינְגְרַייכְן פּוּן

הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה . ברוך אתה בבואך על תנאי בבואך לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ' וברוך אתה בצאתך מבתי כנסיות ומבתי מדרשות ' ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה היה צריך לומר ברוך אתה בשדה וברוך אתה בעיר שממה שהוא מכנים מן השדה הוא מחברך בעיר . אלא מה ת"ל ב"וך אתה בעיר וברוך אתה בשדה אם באת לידך מצוה בעיר ולא תאמר לא נצטויתי אלא בשדה להוציא תרומות ומעשרות בחוץ . אמר הקב"ה אף בעיר פתח ידך . דבר אחר ברוך אתה בעיר במצות שאתה עושה בתוך ביתך בעיר כגון סוכה ומזוזה ומעקה . ברוך אתה בשדה כגון לקט שכחה ופיאה . ד"א לא יאמר אדם אלו נתן לי הקב"ה שדה הייתי מוציא מעשרות מתוכה עכשיו שאין לי שדה איני נותן כלום . אמר הקב"ה ראה מה כתבתי בתורתי ברוך אתה בעיר לאותן שיושבין בעיר ' וברוך אתה בשדה לאלו שיש להן שדות ' ברוך טנאך אלו הבכורים שאתם מעלין לירושלים שנא' ולקח הכהן הטנא מידך ' משארתך זו חלה ' שגר אלפיך א"ר יהודה בר שלום שיהו שגורין ויוצאין כמו פי הקופה . ועשתרות צאנך שיהו קשין כעשתרות . ד"א ברוך אתה בעיר זו ירושלים שנקראת עיר שנא' (מיכה 6) הזאת העיר שיאמרו כלילת יופי ' וברוך אתה בשדה זו ציון שנא' (ירמיה כו) ציון שדה תחרש ' ואימתי מראה הקב"ה לישראל הברכה הזאת כשיבנה ירושלים ויחזיר הגליות לתוכה שנא' (תהלים קלג) כטל חרמון שיורד על הררי ציון כי

שם

עין יוסף

מד' תלכעות סיד כך כס יפרחל נפרדים מד' מלכיות : [מלוס סלק בלעד : [סיכיו קמין כעפתרות] . רלס לומר סיכיו כניסין כמיר] פירוש ניתן לדקה כמיר: [כמו מפי הקופה] . פירוש סנולדי' ותזקין כעפתרות הללו פ"ב סלעים תזקיק : ס"ם

דָּר וָעלָם . אוּג דָּד נְרָאבָּר פִּינָר אִיז בַּאוּנְדָר קֶעגֶן דִי יוּדִין . זָענִין זִיי וֶועֶרט זָענֶן זַיי פּוּן אוֹבֶן אַז וִי דָּד נְרָאבָּר פִּינָר אִיז פּוּן אוֹבֶן . אוּג אוֹב זַיי זָענֶן נִט וֶועֶרט אִיז גְלַיךְ אַז וִי אֵיינֶר קֶערט אִיבֶּר דִי הָאנְד קוּמט דָּר נְרָאבָּר פִּינָר פּוּן אוּנְטֶן זָאז זָענֶן דִי יוּדִין אוּנְטֶר אֲלֵי פֶּעלֶכָר . דְרוּם שְׂטַייט וּתְנֵהוּ עֲלֵיהֶם נָאט וֶועט דִיר גֶעבֶּן פּוּן אוֹבֶ ן אוֹב דוּ וֶועסְט גֶיין זַיין וֶועג . אוּג אוֹב נִט שְׂטַייט וַוייטֶר מִגֶּבֶר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעְלָה מַעְלָה כִּי אַתָּה יוֹרֵד דָּר גַר וָם בַּיי דִיר אִיז עֶר וֶועט אוֹף גֶיין אוֹן דִיר הֶעכְער אוּג הֶעכֶר אוּג דוּא וֶועסְט גֶיין אַלֵי כָּאל יִיסְרַיינֶר נִידֶעריֶר בְּרִיךְ אַתָּה בְּבוֹאֶיךָ וְעוֹן וָועסְט זַיין נְבֶּעגְנְטְשָׁט מִט דַיין קוּמֶן אִין שִׁיל אוּג אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ דֶעגְסְמָאלְט וְעָסְטוּ זַיין גְבֶּעגְנְטְשָׁט וּבְרִיךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ אוּג דוּ וָועסְט זַיין גְבֶּעגְנְטְשָׁט מִט דַיין אַרוֹס גַיין פּוּן שוּל אוּג פּוּן בֵּית הַמִּדְרָשׁ בְּרִיךְ אַתָּה בָּעִיר וּבְרִיךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה גְבֶּעגְנְטְשָׁט וָועסְטוּ זַיין אִין שְׂטָאט אוּג גְבֶּעגְנְטְשָׁט זַיין אִין פֶּעלְד . אִיז דָאךְ דִי קַשְׁיָא עִם הָט בַּדַארְפְט שְׂטַיין פַּר קֶערְט וָועסְט זַיין נְבֶּעגְנְטְשָׁט אִין פֶּעלְד אוּג גְבֶּעגְנְטְשָׁט אִין שְׁאט . וְאַרוּם אַז דָּר מֶענְטְש הָט אַבְּרָכָה אִין פֶּעלְד בֶּרֶענְגְט עֶר אֵלֶם אִין שְׂטָאט אִיז הָט עֶר דִיא בְּרָכָה אִין שְׂטָאט וְוָאס דֶּעם שְׂטַייט פַּאר קֶערְט . דָּר תֵּירוּץ אִיז דָּר פְּס ק מֵיינְט אוֹב עִם וָועט דִיר צוּ דַאנְקֶן ק כֵּן דִי מִצְוָה פּוּן צְדָקָה אִין שְׂטָאט . וָאלְסְטוּ נִט זָאגֶן אִין שְׂטָאט גֵיב אִיךְ נִט קֵיין צְדָקָה נָאר אִין פֶּעלְד דָּאךְ גֵיב אִיךְ הְרוּמָה אוּג מַעֲשֵׂר . דְרוּם זָאגְט נָאט זָאלְסְט גֶעבֶּן צְדָקָה אִין שְׂטָאט אוֹף וָועסְטוּ זַיין גְבֶּעגְנְטְשָׁט דָאךְ שׁוֹן גֶעבֶּן צְדָקָה אִין פֶּעלְד וָואלְט וַוייטֶר גֶעבֶּן אִין שְׂטָאט . נָאךְ אִפְּשָׁט אִיז בְּרִיךְ אַתָּה בָּעִיר גְבֶּעגְנְטְשָׁט וָועסְטוּ זַיין מִיט דִי כְצוֹת וָום דוּ מוּסְט אִין שְׂטָאט מִט דָּר מַצָּה סוּכָה מְזוּזָה בְּעֵקֶה אוּג גְבֶּעגְנְטְשָׁט וּוֶלסְטוּ זַיין מִיט דִי מִצוֹת פּוּן פֶּעלְד לָקֶם שִׁכְחָה פֵּאָה נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז דָּר מֶענְטְש זָאל נִט זָאגֶן וָועֶן נָאט וָואלְט מִיר גֶגֶעבֶּן אַפֶּעלְד וָואלְט אִיךְ נְטָאן מִצוֹת תְּרוּמָה אוּג מַעֲשֵׂר . הַיינְט אַז אִיךְ הָאבּ נִט קֵיין פֶּעלְד דַאךְ אִיךְ נָאר נִט גֶעבֶּן קֵיין צְדָקָה דְרוּם זָאגְט נָאט וָואס אִיךְ הָאבּ נָשָׁרִיבָּן אִין דָּר תּוֹרָה בְּרִיךְ אַתָּה בָּעִיר גְבֶּעגְנְטְשָׁט בֵּיסְטוּ אִין שְׂטָאט מִט דָּר צְדָקָה וָם דוּ גוּסְט אִין שְׂטָאט וּבְרִיךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה אוּג גְבֶּעגְנְטְשָׁט בִּיסְטוּ אִין פֶּעלְד דִי וָם הָאבּן פְּעלְדָר אוּג נִיבִּין צְדָקָה אִין פֶּעלְד זָענִין זִיא גְבֶּעגְנְטְשָׁט דָּר מִט בְּרִיךְ פַּנַאךְ גְבֶּעגְנְטְשָׁט אִיז דַיין קָארְב דָּם מֵיינְט מֵען בְּפוֹרִים וָואס מֵען בְּרֶענְגְט אִין קָארְב אַז וִוי עָם שְׂטַייט וְלָקַח הַכֹּהֵן הַסַּנְא יָדֶיךָ דָּר כֹּהֵן זָאל צוּ נָעמֶן דָעם קָארְב מִט דִיא פֵּירוֹת פּוּן דַיין דַאנְד . וְאַרוּם בְּפוֹרִים הָאט מֵען גְבְּרַאכְט קֵיין יְרוּשָׁלַיִם צוּם כֹּהֵן וּבְשַׁאֲרָךְ גְבֶּעגְנְטְשָׁט וָועט זַיין דַיין טָאג מִט דָּר מִצְוָה פּוּן חַלָּה וָום מֶען גוּט פּוּן טֵייג שְׁגֵר אֲלָפֶיךָ וָועסְט זַיין גְבֶּעגְנְטְשָׁט מִט דֶעם אַרוֹס וַוארְפּוּנְג פּוּן דַיינִי רִינְדָר דָּם מֵיינְט כֶּען דִיא קִינְדָר וָום דַיינִי רִינְדָר וָועֶן הָאבֶּן וָועֶן זַיי גְרוּנְג הָאבֶּן נִט כְּפִיל זַיין וְעִשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ דַיינִי שָׁעפְסִין וָועֶן זַיין שְׁטַארְק . זָאז וִויא דִי שְׂטַייגֶר . נָאךְ אַפְּשָׁט אִיז בְּרִיךְ אַתָּה בָּעִיר וָועסְט זַיין גְבֶּעגְנְטְשָׁט אִין דַיין שְׂטָאט אִין יְרוּשָׁלַיִם וּבְרִיךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה גְבֶּעגְנְטְשָׁט וָועסְטוּ זַיין אִין פֶּעלְד דָּם מֵיינְט כֶּען דִי שְׂטָאט צִיוֹן וָום הַיימְט פֶּעלְד עִם שְׂמַייט צִיוֹן שֶׁרֶה תִּחְרֹשׁ צִיוֹן וָועט צוּ אֶקֶערְט וָועֶרן זָאז וִוי אַפֶּעלְד פַּר דִי שְׁלֶעכְטֶם פּוּן דִי יוּדִין . אוּג וָועֶן וָועט נָאט דִי בְּרָכָה אִין נַאנְצִין וַויין צוּ דִי יוּדִין אִז יְרוּשָׁלַיִם וָועט צוּרִיק גְבּוּיט וָועֶרן אוּג עֶר וָועט אַלֵי יוּדִין אוֹף קְלוּבֶּן קֵיין יְרוּשָׁלַיִם עִם שְׂמֵי מ כס: תָּרְטֵן שָׁמַיִם עַל הָרֵי צִיוֹן כִּי שָׁם צִוָּה יְיָ אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם אַז וִוי דָּר טוֹא וָום גֵיט אוֹף דִי

בער ג

שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם . במהרה בימינו אמן :

פרשת אתם נצבים

(א) **אתם** נצבים היום • וש"ה הפוך רשעים ואינם ובית צדיקים יעמוד וגו' (משלי יב) • כל זמן שהקב"ה מסתכל במעשיהם של רשעים ומהפך בהם אין להם תקומה הפך במעשיהם של דור המבול לא היתה להם תקומה שנא' (בראשית ז) ויטח את כל היקום הפך במעשיהם של אנשי כדום ולא היתה בהן תקומה שנא' (שם יט) ויהפך את הערים האל . הפך במעשיהם של מצרי' ולא היתה להן תקומה שנא' (שמות יד) ולא נשאר בהם עד אחד . הפך במעשה של בבל ולא היתה לה תקומה שנא' (ישעיה יד) והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד • ועל כולם אמר דוד שם נפלו פועלי און וגו' (תהלים לו) . אבל ישראל נופלין ועומדין וכה"א (מיכה ז) אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי וגו' . כי אני ה' לא שניתי וגו' . א"ר חנינא בר פפא אמר הקב"ה מעולם לא הכיתי אומה ושניתי לה אבל אתם בני יעקב לא כליתם שנא' (דברים ג) חצי אכלה בם • חצי כלין והן אינן כלים • וכך אמרה כנסת ישראל דרך קשתו ויציבני וגו' (איכה ג) כשל למה"ד לגבור שהעמיד את הקורה והיה זורק בו את החצים חציו כלין והקורה במקומה עומדת . אף ישראל כ"ו שהיסורים באין עליהם היסורין כלין והם במקומן עומדין ואינן כלין לכך נאמר הפוך רשעים ואינם (משלי יב) . אמר חזקיה בנו של ר' חייא למה נסמכה פרשה זו לפרשת קללות לפי ששמעו ישראל ק' קללות חסר אחת או שתים שנא' בפרשה זו חוץ מארבעים ותשע שנאמרו בת"כ מיד הזריקו פניהם

עץ יוסף ואמרו

(ה) **אתם** נצבים היום . וסמ"ך הפוך רשעים ואינם כו' . כ"ז ועי' במסכתא ר"פ ד' י"ז ע"ש בתוס' ד"ה מעכיר כאמור כו' ותמצא בקדוש בנוף מסתכל במעשיהם של רשעים ומהפך בהם ה"ל כלומר חוץ מעשרה שנזכרו שם שנהפכו לרעה מ

ואמרו מי יוכל לעמוד באלו מיד קרא אותן משה והיה מפייסן מה כתיב למעלה מן הענין ויקרא משה אל כל זקני ישראל וגו' . התסות הגדולות וגו' . ותבואו אל המקום הזה וגו' . ואתם לא שמעתם בקולי ואמרתם לפני דברים שאתם חייבין עליהם כלייה ולא עשיתי אתכם כלייה שנא' (הסיום קו) אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך וגו' . ולא עוד אלא שאמרתם לענל אלה אלהיך ישראל (שמות לב) . וא"ת מפני מה העכו"ם נתחייבו כלייה ואנו קיימין . לפי שבשעה שבאו עליהן יסורין מבעטים בהן ואינם מזכירין שמו של הקב"ה שנא' (תהלים עג) שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך וגו' . אבל ישראל כשהיסורין באין עליהן הן נבנעין ומתפללין שנא' (שם קז) כום ישועות אשא וגו' צרה ויגון אמצא וגו' . לפיכך אמר להם הקב"ה אע"פ שקלקלות הללו באות עליכם הן מעמידות אתכם . ובה"א (דברים ח) למען ענותך ולמען נסותך וגו' . וכך אמר להם משה לישראל אע"פ שהיסורין הללו באין עליכם יש לכם עמידה לכך נאמר אתם נצבים היום כולכם . ד"א מפני מה עשאן משה מצבה מפני שמשתמשין מדעת לדעת מדעת משה לדעת יהושע מדעת יהושע לדעת הזקנים . ואף יהושע עשאן מצבה שנא' (יהושע כד) ויאסוף יהושע את כל זקני ישראל שכמה' ואף שמואל שמשתמשין מדעתו לדעת מלכים עשאן מצבה שנא' (שמואל ב יח) ועתה התיצבו ואשפטה אתכם . ד"א אתם נצבים היום מה היום מאיר פעמים ומאפיל פעמים אף אתם כשאפלה

עין יוסף לכם

סדר מנין ועלין הג' פי' ואם כם נסתרים כם' ודלו לימו מכני מיכך לח סוס מכרינ קך זכות ולקך שמעתים לחוסס כעכ"ן מכ מדשוס מרוסס עוסות אחס היס מכני שרוגס עוס ת ח"ל סיו לעכסך מעוסי עוסו תיוכס כדי שיכלו גכ לעכ"ב ג"ע כס ע"מדיס תיכך לחס"ז (ג"ז) גס שון הרחמן נכסך והיס כרחמן מוגס על סחמן וס"ל כסיפך כרכות פ"ט) . וזכו כוונת בגמ"ל שבת קך פ"ט חס יכו תעלימכ כעכדי . וז"ס במדרס כ"ז קכ"ס מכתכל במעשיכס של רשעים ומסכך כחס כ"ל במסכך במעשיכס שיהן כרחמן כניהו כקך שמיני מחמן ות"ס מכללי דכוכן עוסות לין לכס תקומס מכת"ל כשמיני

ד"ת

חוץ די ניין אוג פֿערצִיג קלָלות וום עם איז גשׂאגן אין דר פּרשה בחוקותי אזו איז זיי גרין גוואָרן די פֿענִיכֶר אוג האבין גהאט וועג קאן באשׂטיין פֿר די קלָלות . האט משה רביט גרופֿן אלי יודין אוג חט זיי איבר נביעטין עם שׂמייט ויקרא משה אל כל ובני ישׂראל משה חט גרופֿן צו די אלמי פון דיא יודין אוג חט זיי גזאגט אלץ גדענקין די גרוסי וינדר וום נאט חט מיט זיי נמאן . ביז ונאנין איר זעכט גקומן אהער חט איר אלם גזונדיגט אוג איר חט גזאגט פֿר מיר אזוני רייד ואם איר זענט חייב גווען פֿר לענד צו ווערין פון דר ועלט . פון דעסט ועגין האב איך איך ניט פֿר לענד עם שׂמייט אבי תיוכ במצרים לא השׂכלו נפלאותיך אוגזרי עלטרין אין מצרים האבן זיך ניט גטאן קלינין אין דיני ויכדר . אוג האבן ויכר גשׂפּענִיגט קענין נאט פֿיל מאל אוג נאך מיין איר האט נזאגט צום עגל אלה אלהיך ישׂראל דם איז דיין נאט פון די יודן ום האט דיר אום נצונן פון מצרים . פון דעסט ועגין זענט איר ניט פֿר לענד נווארן . אוג אוב דו ועסט פֿרענן פֿר וס די אנדרי פֿעלקר זענין פֿר לענד גווארן אוג איר זענט נבליבן שׂמיין . וויל די פֿעלקר בשׂעת עם קומט אוף זיי יסורים מוגן זיי רענן קענן נאט אוג זענין ניט מקבל בראהבה דיא יסורים אוג דר מאגן ניט דעם נאמן פון נאט עם שׂמייט שׂיפֿך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך וגם אום דיין גריכצארין אוף די פֿעלקר ואם ווייסן דיר ניט אוג צו די קינגריכין וום טוגן דיין נאמן ניט רופֿן . אובר די יודין בשׂעת עם קומט אוף זיי יסורים זענין זיי אונטר טענינ אוג זענין טרגלי צוא נאט עם שׂמייט כום ישועות אשא ובשם יי אקרא צרה ויגון ואמצא ובשם יי אקרא אבום מיט ויין ועל איך נעמן אוף רער הילף פון נאט אוג דעם נאמן פון נאט ועל איך רופֿן . אוג צו עם קומט אוף מיר אצרה כיט אברועדיקייט טוא איך רופֿן צו נאט . דרום זאגט נאט צו די יודן האשׂי די קלָלות קומן אוף אייך . פון דעסט ועגן שׂעלן זייא אייך אוף די פיס אוג אז שׂמייט לכבן בנותיך ולבנן לבניתיך בפרידיך נאט טוט דיר פיינגן אוג פרובין כדי דיר זאל זיין נוט צום סוף . אוג אז האט משה רבינו גזאגט צו דיא יודין האט כי דיא יכורים קומן אוף אייך פון דעסט ועגן האט איר אבשׂטאנד דרום שׂמייט אתם נצבים היום איר שׂמייט אלי הייגט פר נאט . נאך אפשׂט איז דרום האט זיי משה נמאכט אבשׂטאנד ווייל די יודין ועגין ארום גגאנגן פון איין פֿירער צום אנדרין פֿירער . פון דר דיעה פון משה צו דר דיעה פון יהושע . אוג פון דר דיעה פון יהושע צו דר דיעה פון די זקנים ום ועגין גווען נאך יהושע . דרום נפון כיר יהושע פֿאר דעם טוט ער חט זיי בדארפט איבר נעמן צו דיא זקנים שׂמייט ער האט זייא נמאכט אבשׂטאנד ואיל די יודין ועגין ארום גגאנגן פון איין פֿירער צום אנדרין פֿירער . פון דר דיעה פון משה צו דר דיעה פון יהושע . אוג פון דר דיעה פון יהושע צו דר דיעה פון די זקנים ום ועגין גווען נאך יהושע . דרום נפון כיר יהושע פֿאר דעם טוט ער חט זיי בדארפט איבר נעמן צו דיא זקנים שׂמייט ער האט זייא נמאכט אבשׂטאנד ואיל יי יהושע את כל זקני ישׂראל שכמה ויהושע האט אויננגיאמילט אלי זקנים פון דיא יודין קיין שׂכם . אוג אוז שׂמואל הנביא די יודין ועגין ארום פון זיין דיעה צוא דר דיעה פון מלכים חט ער אוך גמאכט די יודן אבשׂטאנד עם שׂמייט ושפה הגיעכי ואשׂפּטה אתכם אין שׂמואל חט ער נאך אין אמאל לעכטיג אז די זון שׂיינט . אוג אמאל איז פינצטר אז דיא זון איז ניט דא . אזו דיא יודין אז עם ועט אייך עפּים זיין פינצטר ועט אייך נאך דעם זיין ליכטיג

לכם עתיד להאיר לכם אור עולם שנא' (ישעיה ס) והיה לך ה' לאור עולם אימתי בזמן שתהיו כלכם אגודה אחת שנא' (דברים ד) חיים כלכם היום . בנוהג שבעולם אם נוטל אדם אגודה של קנים שמא יכול לשברם בבת אחת ואלו נוטל אחת אחת אפי' תינוק משברן וכן את מוצא שאין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת שנא' (ירמיה ג) ביומים ההמה ובעת ההיא נאם ה' יבואו בני ישראל ובני יהודה יחדיו וגו' . כשהן אגודים מקבלין פני שכינה :

(ב) **ראשיכם** שבטיכם . אע"פ שמניתי לכם ראשים זקנים ושוטרים כולכם שוין לפני שנא' וכל איש ישראל . ד"א כלכם ערבים זה בזה אפי' צדיק א' ביניכם כלכם עומדים בזכותו ולא אתם בלבד אלא אפי' צדיק אחד ביניכם כל העולם כולו בזכותו עומד שנא' (משלי י) וצדיק יסוד עולם . וכשאחד מכם חוטא כל הדור לוקה . וכן אתה מוצא בעכן (יהושע ז) הלא אכן בן זרח מעל בחרם וגו' . מדת פורעניות מועטת והדור נתפס בה מדה טובה מרובה עאכ"ו . לכך נאמר כל איש ישראל . ולא נדולים שבכם בלבד אלא אפי' טפכם נשיכם וגרך לכך נאמר כל איש ישראל לפי שב"ו מרחם על הזכרים יותר מהנקבות והקב"ה אינו כן כי רחמיו על כל מעשיו על הזכרים ועל הנקבות ועל הצדיקים ועל הרשעים שנא' מחוטב עציך עד שואב מימיך . מחוטב עציך א"ר יצחק בן טבלי מלמד שבאו הגבעונים אצל יהושע בן נון וקבלן שנא' (יהושע ט) ויעשו גם המה בערמה וגו' מהו גם המה ללמדך שבאו אצל משה ולא קבלן :

לעברך

(ג) **ד"א** כלכם ערבים . כ"ל אם יכלה כתפכם נעון לישא ל' וכדמסיק כמאד לכך נאמר כל איש ישראל כלומר כל ישראל נתפכים נעון איש אחד : [מלמד שבאו בגבעונים מלמד שבאו כגבעים להתגייר כימי משה כדכתי' כאלו גבעונים כימי יהושע ועי' ביבמות ע"ד ממשמע כמותה סילקון :

עלם

אַאַיי בְּיִנְר לִיכְטִיקְיִט עָם שְׁמַיִין וְהִיה לְךָ יְיָ לְאוֹר עוֹלָם נָאט וְועט זַיין צוּא דִיר אַאַיי בְּיִנְר לִיכְטִיקְיִט . וְעַן וְועט דָם זַיין אַז אִיר וְועט שְׁמַיִין אַלֶי צוּ זַאמָן אִין פַּר בִּינְדִינְג . בִּינְט צוּ נוּף דִינָע שְׁמָעקְלִיךְ צוּ זַאמָן קַאן מָעַן זַיי שׁוֹן נִיט צוּ בְּרָעכִין . אָבֶּר אַז זַיי זָענִין נִיט צוּ נִיבִּינְדָן נָאר אַיינְצֶנֶוואם קַאן מָעַן אִימְלִיכִים שְׁמָעקְלִי צוּ בְּרָעכִין דְּרוּם שְׁמַיִיט חַיִים כּוּלְכֶם הַיוֹם זָעַן לָעבְּט אִיר אַז אִיר זָענְט אַלֶי צוּ זַאמָן . אַ גְּפוּנֶן מִיר יוּדֶן וְועלֶן נִיט וְועלֶן אוֹס גְּלַייְכְט בִּיז וַואנֶן זַיי וְועלֶן זַיין אִיין פַּר בִּינְדוּנְג אַלֶי צוּ זַאמָן עָם שְׁמַיִיט פִּבְעִת הַהִיא נְאוּם יְיָ יִהְיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה יַחְדָּיו אִין דָּר צַייט זָאגְט נָאט וְועלֶן קוּמֶן דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִיט דִיא בְּנֵי יְהוּדָה צוּ זַאמָן אוּג וְועלֶן מאכֶן אִיין בִּינְדוּנְג צוּ נָאט וְועלֶן זַיי מְקַבֵּל זַיין דָעם פֶּנִים פּוּן דֶר שְׁכִינָה רַאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם רָאשְׁטֶשִׁי אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוֹף גְּנוּמֶעֶן פַּאר עֶלְצֶטָע אוּג זַייעֲרִי זְקֵנִים מִיט אַייעֲרִי שׁוֹטְרִים וְענִין אַלֶי יוּדִין בַּיי מִיר גְּלַייךְ עָם שְׁמַיִיט וְכֹל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אוּג אַלֶי טָעמְטְשִׁין פּוּן דִי יוּדִין וָענֶן גְּלַייךְ בִּיי מִיר . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז אִיר אַלֶי וָענְט עֶרֶב אַייעֶר פַּר הָעם אַנדֶרֶם וָעַן אַייעֶר אִיז זוּנְדִיג וְועֶרֶן אַלֶי גְּשְׁמָרַאפְּט פַּאר אִים אוּג אַז עָם אִיז דָא אַיין צַדִּיק צְווִישֶׁן אַייךְ שְׁמַיִיט דִיא נַאצִי וְועלְט אִין זַיין זְכוּת . אוּג נִיט נָאר אִיר אַלַיין נָאר אַז עָם אִיז דָא צְווִישֶׁן אַייךְ אַיין צַדִּיק שְׁמַיִיט דִיא נַאצִי וְועלְט אִין זַיין זְכוּת . אוּג אַז אַייעֶר פּוּן אַייךְ זוּנְדִיגְט וְועֶרְט דֶער גַּאנְצֶר דּוֹר גְּשְׁלָאגֶן אַז וַוי מִיר גְּפוּנֶן בְּשַׁעַת עֶכֶן חֶטְא גְּפַאלְטְשְׁט אִין חֲרֶם חֶטְא נָאט פִּיל גְּשְׁלָאגֶן.אִיז דָאךְ אָפּ גְּלָעזִינְט דִי מִדָּה פּוּן שְׁלָעכְטֶם אִיז קְלִיין. פּוּן דֶעסְט וָעגֶן אִיז צוּ לִיב אַייעֶם וְועֶרְט גְּפַאנְגֶן דֶר גַּאנְצֶר דּוֹר . הַיינְט דִי מִדָּה פּוּן גוּטֶם אִיז דָאךְ זַייעֶר גְּרוֹס אִיז דָאךְ בְּנוֹדַאי אַז פּוּן אַיין צַדִּיק הָאט דֶר גַּאנְצֶר דּוֹר אַבְּשְׁטַאנְד . דְּרוּם שְׁמַיִיט כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אַלֶי יוּדִין הָאבֶּן אַבְּשְׁטַאנְד אִיבֶּר הָעם צַדִּיק . אוּג נִיט נָאר דִי גְּרוֹסֶע טָעבִּשִׁין אַפִּילוּ דִי קְרֶעֶר אוּג דִי וַייבֶּר אוּג דִי גְּרִים אַלֶי גְּנִיסִין דָעם זְכוּת פּוּן צִיוֹן . דָעֶר שְׁמַיִיעֶר אִיז אִיבֶּרְגְּנְטִשׁ אִיז זִיךְ כְּרַחֶם אוֹף זֶבֶרִים מִין וַוי אוֹף נְקֵבוֹת אֲבֶּר גְּאט אִיז נִיט אַזוֹ זַיין רַחֲמָנוּת אִיז גְּלַייךְ אוֹף זְכָרִים אוּג נְקֵבוֹת אוֹף צַדִּיקִים אוֹף רְשָׁעִים עָם שְׁמַיִיט בְּחוֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שׁוֹאֵב מֵימֶיךָ פּוּן דַיין הֵיאלְץ הַאקֶר בִּיז דַיין וַואסֶר שָׁעֶפֶר בְּחוֹטֵב עֵצֶיךָ רַבִּי יִצְחָק בֶּן טַבְלַי זָאגְט אִיז אָפּ גְּלָעזִינְט פּוּן דַאנֶן אַז דִי טָעבִּשִׁין פּוּן דֶר שְׁטָאט גִּבְעוֹן ן הָאבֶּן גְּנַארְט יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אוּג עֶר הָאט מִיט זַיי נִיט גַּהֲרָגִית זָענֶן זַיי צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוֹךְ נְקוּמֶן נַאךְ אִים נָא־ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאבֶּן זַיי נִיט גְּקוּמֶן נָאךְ הָאט עֶר זַיי בְּאלְד נְמָאכְט פַּאר הָאלְץ הָעַקֶרֶם אוּג וָאכֶר שְׁעַפֶּרֶם לְעֵדָה וּלְבִזְבֵּחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָאט אִיז מִיט דִיר הַיינְט כּוֹרֶת בְּרִית זָאלְסְט הַיסְטִין זַיין תּוֹרָה דְּבָרִי הָאלְ הָאט נָאט כּוֹרֶת בְּרִית גְּוָוען מִיט דִי יוּדִין . אַיינְמָאל בְּשַׁעַת וַוי זָענִין אַרוֹם פּוּן מִצְרַיִם . אוּג אַיינְמָאל בַּיי הָעם בַּארְג סִינַי בְּשַׁעַת קַבָּלַת הַתּוֹרָה . אוּג אַיינְמָאל אַצוּזוּנְד פַּר הָעם טוּט פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ . אוּג פַּר וָוָם הָאט נָאט אַצוּנְד נָאךְ אַמָאל כּוֹרֶת בְּרִית גְּוָוען אִיר הָאךְ הָאךְ שׁוֹן כּוֹרֶת בְּרִית גְּוָוען בַּיי הָעם בַּארְג סִינַי . נָאר יָענֶם בְּרִית הָאבֶּן יוּדִין מְבַטֵּל גְּוָוען אוּג אַיינְמָאל הָאבֶּן גְּמָאכְט הָעם עֶגֶל אוּג הָאבֶּן גְּזָאגְט אֵלֶה אֱלֹהֶיךָ צוּם עֶגֶל דָם אִיז דֶר נָאט וָום הָאט אַרוֹם גְּנוֹמֶן דִיא יוּדִין פּוּן מִצְרַיִם . דְּרוּם הָאט נָאט נָאךְ אַמָאל כּוֹרֶת בְּרִית גְּוָוען אוּג הָאט זַיי גְּזָאגְט נָאךְ קְלָלוֹת וְאלֶן

האלטז

(ג) לעברך בברית ה' אלהיך וגו' · ג' כריתות כרת הקב"ה כשיצאו ממצרים · אחת כשעמדו לפני הר סיני · ואחת בחורב . ואחת כאן · ולמה כרת הקב"ה עמהן כאן מפני שאותה הברית שכרת עמהן בסיני בטלוה ואמרו אלה אלהיך לפיכך חזר וכרת עמהן בחורב וקבע עליה קללה למי שחוזר ברבריו . ואין לשון לעברך אלא כאדם שאומר לחבירו העבר בך קללה אם אתה חוזר בי בדבר הזה . וכן אתה מוצא כשהבעיסו ישראל והלכו בגלות מה דניאל אומר וכל ישראל עברו את תורתך ותתך עלינו האלה והשבועה (דניאל ט) . ואין אלה אלא לשון קללה שנא' (במדבר ה) והיתה האשה לאלה · ללמדך כשם שמשביעים את הסוטה כך הקב"ה השביע את ישראל . ושמא תאמר כל הטורח הזה למה . לא מפני שאני צריך לכם אלא מה אעשה לכם שבבר נשבעתי לאבותיכם שלא אשנה בכם ובניכם עד עולם לכך נאמר למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהיו לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבותיך . ואמר (כי ז) מלך אשור ברהטים . ואין אשור אלא שבועה שנא' (במדבר ל) ואסרה אסר על נפשה . לפיכך אינו יכול לעבור על שבועתו . ובן אתה מוצא בשבקשו לפרוק עול שבועתו בימי יחזקאל מה כתיב שם (יחזקאל כ) באו אנשים מזקני ישראל לדרוש את ה' . א"ל בן כהן הקינה את העבד מהו שאוכל בתרומה . א"ל אוכל . א"ל אם חזר כהן ומכרו לישראל לא יצא מרשותו . א"ל הן . א"ל אף אנו כבר יצאנו מרשותו · נהיה בכל האומות . א"ל יחזקאל לישראל והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' ואומר חי אני נאם אדני ה' אם לא ביד חזקה וגו' (שם) · א"ל כ"ז שלא מכרו ברשותו הוא ואתם לא נמכרתם בדמים

עין יוסף

(ג) שלש כריתות כרת כו' . כיוצא בזה מדרש תנחומא פרשת עקב ס"ס עם ישראל ג' כשיצאו ממצרים ואחד בחורב ואחד בארץ מואב כרת עמהן ברית בחורב ואחת בסיני ואחת בחורב [מזר וכרת עמהן ובקבע עליה קללה] . כל"ל (ת"ח) : [מלך לאסור בהיתרים ואין לאסור כו'] . וז"ל זכות מה זכות מנחם שנא' כו ואין כנקר כן לסגן אנשים היינו מצד שהמקום ההוא חורב ישפכה אן זרע ואם נשרב נמית בריעב כפי שהיה להם מענה על כף ית החר . לכך חזר וכרת עמהם כאן בערבות מואב שהוא מקום יישוב ושיש אין להם ס"ג ת מיד וא והצביר עליהם עכשיו קל"ה כיון שאין להם מידא וה"ק המדרש ול"ה כרת עמהן כאן ר"ל בערבות מ אב כליפר בשלמא מה שחזר וכרת עמהם באהל מיזד היינו בחורב מיום שבטלוה הברית שהיה בסיני בזה שעשו העגל. אבל כאן למה. ויתרץ מיום דאיתו שבסיני בטלוה ממש מדרא הי' דבריהו של"י הר ביני שכפה עליהו נאנסנו ובזה הדרך היה גם כן מענה להם על אית הברית ש"ה באהל מועד שהיו אנשים מדמת שהיה המקום חורב שמבה כהנ"ל יפיכך חזר וכרת עמהם בערבות מואב שהוא מקום יישוב וקבע עליהם קללת כיון שאין להם מענת מדרא . מ"א"כ בשני פעמים הראשונים שאע"פ שהיה כורת עמהם לא הצביר עליהם קללת כן שהית להם מענות מדרא (זב"ש) :

ענף יוסף

(ג) שלש כריתות כרת כו' . עיין בעץ גי' הילקוט . אבל גירסא דכאן קשה מה אשר אתי בסיני ואחת בחורב הלא היינו סיני היינו חורב כדאי' ל יל הדר בסדר . ואפשר שבעל המאמר קרא לזה הכריתת ברית של פ"ם שניה שהיתה בערבי משם חורב ע"ש שהיתה חורב ושמיה ימדבר והיו יכולין לסגן אנשים היינו מצד שהמקום ההוא חורב ישפכה אן זרע ואם נשרב נמית בריעב כפי שהיה להם מענה על כף ית החר . לכך חזר וכרת עמהם כאן בערבות מואב שהוא מקום יישוב ושיש אין להם ס"ג ת מיד וא והצביר עליהם עכשיו קל"ה כיון שאין להם מידא וה"ק המדרש ול"ה כרת עמהן כאן ר"ל בערבות מ אב כליפר בשלמא מה שחזר וכרת עמהם באהל מיזד היינו בחורב מיום שבטלוה הברית שהיה בסיני בזה שעשו העגל. אבל כאן למה. ויתרץ מיום דאיתו שבסיני בטלוה ממש מדרא הי' דבריהו של"י הר ביני שכפה עליהו נאנסנו ובזה הדרך היה גם כן מענה להם על אית הברית ש"ה באהל מועד שהיו אנשים מדמת שהיה המקום חורב שמבה כהנ"ל יפיכך חזר וכרת עמהם בערבות מואב שהוא מקום יישוב וקבע עליהם קללת כיון שאין להם מענת מדרא . מ"א"כ בשני פעמים הראשונים שאע"פ שהיה כורת עמהם לא הצביר עליהם קללת כן שהית להם מענות מדרא (זב"ש) :

דַּאלְטֶן דִי תּוֹרָה זְאגְן שׁוֹן מִיין נִיט חוֹזֵר זַיין דְרוּם שְׁטַייט לְיִבְרְךָ אַזוֹ יוי אַייגֶר זָאגְט צוּם חֲבֵר זָאל אוֹף דִיר אִיבֶּר פָּארִין דִי קְלָלָה אוֹב דוּ וֶועסְט חוֹזֵר זַיין אִין יֶענֶר זַאךְ וָאם דוּ הָאסְט מִיר צוּ גָזָאגְט . אוּנ אַוּ גִפוּנֶן מִיר בְּשַׁעַת דִי יוּדִין הָאבֶּן דֶר צֶערִינְט נָאט אוּנ זֶענֶן פַּר טְרִיבֶּן גִוָואלְן קִין כָּבֶל הָט הֶנֶיאל גָזָאגְט וְכָל יִשְׂרָאֵל עָבְרוּ אֶת תּוֹרָתֶךָ וַתִּפֹּל עָלֵינוּ הָאלָה וְהַשְּׁבוּעָה אַלַי יוּדֶן הָאבֶּן עוֹבֵר גִוועֶן דַיין תּוֹרָה דְרוּם הָאט אוֹף אוּנְז גִנָרִיבְט דִיא קְלָלוֹת דָם וָארְט אִלָה אִיז מַייטְש שְׁעִלְטוּנְג . אַזוֹ וִוי עָם שְׁטַייט בִּיי דֶר אִשָּׁה סוֹטָה וְם זִיא הָט מִינֶה גְוועֶן אוּנְטֶרֶן מאן וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה דִי אִשָּׁה זָאל זַיין פַּר שְׁאלְטִין פּוּן דָאנֶן אִיז אֲפ גְלֶערִינְט אַזוֹ וִוי דֶר כֹּהֵן הָט בָּאשְׁוואֹרֶן דֶר אִשָּׁה סוֹטָה אַזוֹ הָט נָאט בַּשְׁוואֹרֶן דִי יוּדִין . וֶועסְטוּ וֶועלֶן פָּרֶענֶן צוּ וָם הָט זִיךְ נָאט אַזוֹ פִּיל מַטְרִיחַ נְוועֶן צוּ בַּשְׁוועֶרִין דִי יוּדִין נִיט וִויל עֶר בְּהַארְף זַיי הָאבֶּן . נָאר נָאט הָט גְזָאגְט וָם זָאל אִיךְ זַיי טָאן אִיךְ הָאב נָשׂ וָארֶן צוּ זַיי עֶרִי עָלְטֶרִין אִיךְ זָאל נִיט פַּר בַּיטֶן אַייךְ מִיט אַיי עֶרִי קִינְדֶר בִּיז אַיבִּיג . דְרוּם זָאגְט דֶר פָּכוּךְ לְכֵנֵן הָקִים אוֹתְךָ הַיּוֹם לוֹ לְעָם וְהוּא יִהְיֶה לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֶיךָ כְּדֵי אוֹף שְׁטֶעלֶן דִיר הַיינְט צוּ נָאט פַּר אַפָּאלְק . אוּנ עֶר וָועט זַיין צוּ דִיר פַּר אַנָאט אַזוֹ וִוי עֶר הָט גֶרֶעט צוּ דִיר,אוּנ אַזוֹ וִוי עֶר הָט נְשׁוּואוֹרֶן צוּ דַייגִי עָלְטֶרֶן אוּנ שָׁלְטָה הַגֶּלֶךְ זָאגְט לֶךְ אִסּוּר בְּהֶחָתִים נָאט אִיז צוּ גִבּוּנְדֶן צוּ דִי יוּדִין מִיט דֶר שְׁבוּעָה וָם עֶר הָט נְשׁוּואוֹרֶן צוּ זַייעֲרִי עָלְטֶרֶן דְרוּם קָאן עֶר נִיט עוֹבֵר זַיין אוֹף זַיין שְׁבוּעָה . אוּנ אַזוֹ גִפוּנֶן מִיר אִין דִיא צַייטִין פּוּן יָחֶזְקֵאל הַנָּבִיא שְׁטַייט דִי יוּדִין זֶענֶן גְקוֹמֶן צוּ אִים זַיי וְעֶלֶן אֲרָאפּ וַארְפֶן פּוּן זִיךְ דָעם יָאךְ פּוּן נָאט דִי שְׁבוּעָה וָם זַיי הָאבֶּן נְשׁוּואוֹרֶן צוּ הַיטֶן דִי תּוֹרָה שְׁטַייט בְּוֹאִ אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל לִדְרוֹשׁ אֶת יְיָ זֶענֶן גְקוֹמֶן אַלְטָע לַייט פּוּן דִי יוּדִין פָּארְשְׁטִין צוּ נָאט הָאבֶּן זַיי נְפָרֶעגְט וְיְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא אַשַׁאלָה וֶועֶן אַבְהֶן קוֹפְט אַקְנֶעכְט צוּ טָאג דֶר קְנֶעכְט עָסִין תְּרוּמָה גְלַייךְ מִיט דָעם הָארְן . הָאט זַיי יְחֶזְקֵאל גְזָאגְט עֶר טָאג דֶר הָאר טָאר נִיט עָסִין קִין תְּרוּמָה צוּ כָאג דֶר קְנֶעכְט עָסִין תְּרוּמָה . הָט עֶר זַיי גְזָאגְט עֶר טָאר נִיט עָסִין קִין תְּרוּמָה וְוארוּם עֶר אִיז שׁוֹן אַרוֹם פּוּן רְשׁוּת פּוּן כֹּהֵן הָאבֶּן זַיי אִים גְזָאגְט מִיר זֶענֶן שׁוֹן אַךְ אַרוֹם פּוּן רְשׁוּת פּוּן נָאט מִיר וֶועֶלֶן שׁוֹן זַיין גְלַייךְ מִיט אַלֶי פְּעלֶקֶר . דָם יְחֶזְקֵאל גְזָאגְט צוּ דִי יוּדִין דָם וָם אִיר טְרַאכְט וֶועט נִיט זַיין הַי אֲנִי נְאוּם אֲדֹנָי יְיָ אִם לֹא בְיָד חֲזָקָה אֲמָלֹךְ אֲלֵיכֶם נָאט זָאגְט אִיךְ שְׁוֶועֶר מִיט

שנא' (ישעיה נב) כי כה אמר ה' חנם נמכרתם וגו' • למען הקים אותך וגו' שלא אהזור בדבר שנשבעתי לאבותיכם • ולא אתכם לבדכם אלא אף הדורות העתידין לבא היו שם באותה שעה שנא' כי את אשר ישנו פה. א"ר אבהו בש"ר שמואל בר נחמני למה כתיב כי את אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו פה לפי שהנשמות היו שם ועדיין גוף לא נברא לכך לא כתיב בהן עמידה שמא תאמר מתי שיש בה ע"ג ת"ל כי אתם ידעתם את אשר עברנו וגו' וכתיב ותראו את שקוציהם וגו' בא וראה מעשה העכו"ם אם היתה של עץ או של אבן היתה מונחת בחוץ או בפנים נוהג בה הפקר שנא' ותראו את שקוציהם וגו' היתה של כסף וזהב מכניסה בחדרי חדרים ויזהר בה וישמרה שלא יגנבוה ב"א שנא' כסף וזהב אשר עמהם. אר' אליעזר תבא מארה על לבן שאמר ליעקב למה גנבת את אלהי (בראשית לא). לעצמה אינה יכולה להציל את הגנבה לאחרים היאך יכולה להציל. אבל ישראל אינן כן שהן עובדין להקב"ה שכתוב בו הוא תהלתך והוא אלהיך וגו' הוא משמר את ישראל כאב המשמר את הבן שנא' (תהלים קכא) הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל:

מכאן עד סוף כפרשה הדע סוף וגם כל כפרשה ועד

(ד) **אתם** נצבים היום כלכם אתם קיומו של עוה"ז ושל עוה"ב כשיבא הקב"ה ליתן שכר טוב לצדיקים הוא מראה להם בהמות רובצות על הררי אלף ואלף הרים מעלין עשבים והם אוכלים ומנין שהם רובצות על אלף הרים שנא' (תהלים נ) בהמות בהררי אלף • וכל מה שהירדן מושך הן שותין שנא' (יואל ד) יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו. אמר רב יוסף כל מה שהירדן מושך בששה חדשים הן עושין גמיעה אחת ומקרא מלא (איוב מ) ברעש ורגז יגמא ארץ • ואף לויתן

עין יוסף רובץ ו

כגמ וכילקוט: [מאחר ישנו פה עמנו עומד היום והאומר ואת מאחר וס"ק ואת מאחר לויתן פה עמנו עומד היום כל"ל]. ופי' למה כתיב מאחר ישנו פה עמנו ע"מ ולא שני כאחר ישנו פה עמנו כדקאמר כאחר לויתן ומאני כפי שהנשמות היו שם ועדיין גוף לא נברא לא קאמר עליהן עומד ועל מאחר ישנו דאיתנהו בגוף קאמר כאן עמידה (יפ"ת)

(ד) **ומקרא** מלא וכו' ברעש ורגז יגמא ארץ. ואף לויתן מגלגל חוץ בבלאם כו' ומייתי כתם בס"ת. וכילקוט וכלכך מיתת כ"מ שכילדן מכניס לפנים מדגיש מוכס

כֵּין שְׁמַאדְקִי הַאנד וֶועל אִיךְ קוּינִינְן אוֹף אַיִיךְ כָּל זְכֶן אִיר זֶענְט נִיט פַּר קוֹפְט גְנוֹאהְן זֶענְט אִיר נָאךְ אִין נָאכְט רְשׁוּת עֶר הָט אַיִיךְ נִיט פַּר קוֹפְט פַּר בֶּעלְד עֶם שְׁטַייט כִּי כה אבר יְנִי תָּם נִבְכַּרְתָּם וְלֹא כִּכְּרָה אַז זָאנְט גָאט אוּמְזִיסְט זֶענְט אִיר פַּאר קוֹפְט גְנוֹאהְן נִיט פַּאר גֶעלְד לַבְּשׁן הַקִּים אוֹתְךָ אִיךְ וֶועל נִיט הָרָשָׁה הָאבְּן פּוּן דֶעם וָם אִיךְ הָאבּ צוּ גְנָאגְט אַייעְרִי עֶלְטֶערִין וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אוּנ נִיט כִּיט אַייךְ אַלַיין בֵּין אִיךְ פּוּרְתָּ בְּרִית נָאר אֲפִילוּ כִּיט דִי וָם וֶועלְן גְבּאהְן וֶועֶרן דִי אַלֵי נְשָׁמוֹת וָאם וֶועט זַיין אוֹף דֶעם וֶועלְט זֶענְן אַלֵי גְוּועֶן בַּייא דֶעם כְּרִיתוֹת בְּרִית עִם שְׁטַייט כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה וְאֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה כִּיט דִיא וָאם שְׁטַייעְן דָא אוּנ כִּיט דִי וָם זֶענְן נִיט דָא. אִיז זַייעְרִי נְשָׁמוֹת גְשְׁטַאנְן בַּיי דֶעם כְּרִיתוֹת בְּרִית. רַבִּי אַבּוּהוּ זָאגְט פּוּן רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי וֶועֶן פַּר וָם שְׁרַייבְט דֶר כָּפוּל כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עוֹמֵד הַיּוֹם כִּיט דִי וָם זֶענְן דָא אוּנ שְׁטַייעְן דָא כִּיט דִי וָם וֶועֶן אִיךְ. אִיז דָאךְ מְאכְּעלְט וֶועֶרטֶר. נָאר דֶר פָּסוּק זָאגְט כִּיט דִי נְשָׁמוֹת וָם שְׁטַייעְן דָא כִּיט דֶעם גוּף. וָוארוּם בַּיי דֶר נְשָׁמָה אֵין גוּף שִׁיקְט זִיךְ נִיט זַיא שְׁטַייט פּוּן דָעְמְט וֶועֶן זֶענְן אַלַי נְשָׁמוֹת דָא בַּיי דֶעם כְּרִיתוֹת בְּרִית כִּי אִתָּם לְבַדְכֶם אֵת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ וגו' וְתִרְאוּ אֵת שִׁקּוּצֵיהֶם אִיר וַוייסְט דָאךְ גוּט אַלֵי עֶרְטֶר פּוּן דִי פֶּעלְקֶר וָאם מִיר זֶענְן דָאךְ אוּנ בִּיר נְפָּאךְ הָט אִיר גְעֶרְן אַלֵי אוּמְוִוּרְדִיגִי אֶפְּ גֶעטֶר וָם דִי פֶּעלְקֶר דִינְן פּוּן הָאלְץ. אוּנ פּוּן נָאלְד אוּנ זִילְבֶּר אוֹב דֶער אֶפְּ נָאט אִיז הָאלְץ הָאלְטְן זַייא אִים אִין דְרוֹסִין אוּנ פּוּן נָאלְד אוּנ זִילְבֶּר בַּהָאלְט עֶר אִים אִין עְטוּבּ עֶר הָאט מוֹרָא מֵעַן זָאל דֶעם נָאט אוֹועֶק נַנְבִינְן עִם שְׁטַייט פֶּסַח וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם וַילְבֶּר כִּיט נָאלְד אִיז כִּיט זַיי אִין שְׁטוּבּ נִיט אִין דְרוֹסִין. דֶר פּוּן קָאנְטוּ וִוייסְן וָאם פַּאר נָאט דָם אִיז זָאלְט זִיךְ נִיט קֶעֶרְן צוּ אַז אַנָּאט. רַבִּי אֶלְעָזָר זָאגְט כּוֹתֶן אַפָּאר פְּלִיכּוּנְג אוֹף לָבָן הָאֲרַמִּי עִם שְׁטַייט עֶר הָט גְהִנְבְּט צוּ יַעֲקֹב אֲבִינוּ לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת אֱלֹהַי פַּר וָם הָאסְטוּ גְנַנְבִּיט מֵיין נָאט. וִוי אַז דִינְט מֵעַן צוּ אַז אַנָּאט וָם עֶר קָאן זִיךְ נִיט פַּר הִיטְן עֶר קָאזְט זִיךְ אַלֵיין נַנְבִינְן הִיינְט וִויא קֶען עֶר עֶנְעם פַּר הִיטְן אֲבָל בֵּיי יִזְרָאֵלְן דִינְן צוּ נָאט וִוייל שְׁטַייט כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ עֶר אִיז דִין לוֹיב אוּנ עֶר אִיז דִין נָאט עֶר הִיט דַי יוּדְן אַז וִוי אַפָּאטֶר הִיט אַקִינְד עִם שְׁטַייט הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל עֶר טוּט נִיט דְרִימְלֶען אוּנ טוּט נִיט שְׁלָאפְן דֶר הִיטֶר פּוּן דִי יוּדְן. אַזָּם נִנְבִּים הַיּוֹם כּוּלְכֶם אִיר זֶענְט דָר בַּאשְׁטַאנְד פּוּן דֶעם וֶועלְט אוּנ יֶעגֶר וַועלְט אַז גָאט וֶועט קוּמְן גֶעבְּן שְׂכַר פַּר דִי מִצְוֹת צוּ דִי צַדִּיקִים. וֶועט עֶר זַיי וַוייזְן בְּהֵמוֹת לְיגְן אוֹף טוֹוינְד בָּעֶרג אוּנ דִי גְרָאז וָאם וָואקְסְט אוֹף דִיא בָּעֶרג עֶמְטְן דִי בְּהֵמוֹת עִם שְׁטַייט בְּהֵמוֹת הָרֵי אֱלֹהַי בְּעֶרג אוּנ דִי טוֹוינְטֶר בָּעֶרג. אוּנ דִי נַאנְצִי וַואסֶר וָאם אִין יַרְדֵּן אִיז דָא שׁוֹעֵן וִוי אַטְרִינְק עִם שְׁטַייט יִבְטַח כִּי יָגִיחַ יַרְדֵּן אֶל פִּיהוּ זַיי פַּאר זַיכֶּרְן זַיךְ אַז דָר יַרְדֵּן צִיט זַיךְ אִין זַיעֶר מַיילֶר. רַב יוֹסֵף וָאגְט וָם אִין יַרְדֵּן צִיט זַיךְ וָואסֶר עֶקס חֲדָשִׁים אִיז דָם בֵּיי זַיי אִין זִיף אִין מוֹל עִם שְׁטַייט בְּרַעַשׁ וְרֹגֶז יִגְמָא

רובץ על התהום. לעוה"ב אומר הקב"ה מלה"ש באו והלחמו בו וכיון שהן יורדין להלחם כנגדו הוא תולה עיניו ומביט בהם והם מתיראים ובורחים שנא' (שם מח) משתו יגורו אלים משברים יתחטאו. כשהוא מבקש לאכול הוא עושה שבר בים והדגים סבורים שהוא דבר אכילה והולכים לשם והוא פותח ובולען אין אחד מהן נמלט אלא כלן נכנסין לתוך פיו והקב"ה אומר מלה"ש ירו חצים והם זורקים בו ואינו משגיח אלא כקש נחשבים לו שנא' (שם מא) לא יבריחנו בן קשת והקב"ה אומר להם מלו אבני בלסטרא והשליכו עליו והן עושין והוא סבור קש הן שנא' בקש נחשבו תותח. וא"ת היכן הוא רבוץ אמר הקב"ה על מיט שהוא יפה מן הזהב שנא' (שם) ירפד חרוץ עלי טיט רפידתו של חרוץ. וא"ת שאם מבקש לצאת יוצא. ת"ל סגור חותם צר סגרתי לפניו והחמתי כנגדו וגם הצרתי לו. והיאך הצדיקים אוכלי' אלא הקב"ה נותן בבהמות וגם בלויתן רוח והן באין ונלחמין זה עם זה שנא' (לעיל פ"ג) אחד באחד יגשו זה הופך בארץ ושוקט הבהמות ואלו בוקעין הלויתן זו מיד הצדיקים מתכנסין עליהם והקב"ה אומר לכל או"א ואוכל לפי שכרו שנא' (שם מ) יכרו עליו חברים הזקיה אמר אלו חברי הורה. ר"א יכרו עליו חברים כל מי שחבר עצמו מלעשות. יחצוהו בין כנענים יש בבני אדם שעושין סחורה זה נותן חמשים והובים וזה נותן עשרה לוקחין מרגלית אחת והיא עושה שבר לפי מה שנתן כל או"א נוטל מן השכר. כך אמר הקב"ה כל מי שעוסק בתורה

עץ יוסף ובמצות

שומר לופה גמיאם ל' מ"ט כן יעשוק נכר ולא יהפוך: [רפידתו] ואין הברים מלא ת"ח שנאמר ביומא כנגיס תברים מקשיבים על הרוך]. ר"ל דדרם ירפד לשון מלא ומשבר כמו רפידתי זכב. ותרוך לשון ז. ב סוב כעין שנאמר מהרין תבואתם. וזהו שקאמר סמדרם רפידתו סייטו מלא: על הרוך: [זה סופך בתרן כו']. עד סוף שבדרש העיין כ"ז ביוקטן לויוב מ"ש כיטב: [ומוך. שכתוב ה]. גרהם דל"ל ויקומם. וכוה לשון כריתה והיהוך כדאי' בלי"ל ומא כל רבר פ' י"ב. יש מזיק שמוט אורח כשוף ויקומם בהן. לו ל"ל ומומן כדאי' ביוקטן לויוב מכה ס. שבכמות שבכפיריו ומוהטו: [ושקר"ם אומר וכלה"ת כן']. הסר כלן תבל מוכן מהליו שהקב"ה אומר שכל מ"ח שעשה יבא ויחכל לפי שכרו וכדאי' ביוקטן שאומר כל מי שעשה מזה שעשה מלות יבא ויטול ויחכל מרחמו וטעמו כו'. כל מי שעשה מזה ביוליות יבא ויחכל מרחמ"ם. וטעמו כשהוא כו' מיד שם בלין כו': [ולמו תבכי הוכה]. וכדאי' בכ"ב פרק במוכר לה כרם גדולה ויחכלו ויחסו. כיוצא שלא שעושה שנאמר ויכרה לשם כרם גדולה ויחכלו ויחסו.

יִנְבָּא אֶרֶץ מִיט שְׁטוֹרְם אוּנ מִיט בַּעַם טוּט עֶר אַזוֹי טָאן אוֹף אַיינְמָאל. אוּנ זִי וָועֶלֶן עֶסִין דָּעם לַוָּיטָן וָם עֶר לִיגְט אִין הְהוֹם פּוּן יַם. אוּנ לְעוֹלָם הַבָּא וָועט נָאט זָאגֶן צוּ דִי מַלָּכִים נִיט הָאלְטֶן מִלְחָמָה מִיט דָעם לַוָּיתָן אוּנ זִי וָועלֶן גַיין מִלְחָמָה הָאלְטִין וָועט עֶר אוֹף הַיבִּין זַיינֶי אוֹגֶן וָועלֶן דִיא מַלָּכִים נִיט קֶענֶן אִים בִּיי קוּמֶן עָם שְׁמַיים כִּשְׁתּוּ יגורו אלים פֵּאר זַיין אוֹף הַיבִּינְג וָועלֶן זִיך מַלָּכִים דָּר שְׁרֶעקֶן. אַז עֶר וִויל עֶסִין מַאכְט עֶר אַבָּראָה אִין יַם אוּנ. די פִּישׁ טַיינֶן אַז עָם אִיז עָפִּיס אֲפֶּרֶט וָאוֹרֶנ גָפוּנְט זִיך אִין יַם אַז גִיעֶן זִי אֲלֵי אַהִין אוּנ עֶר עֶפִּיפְט דָעם מוֹל אוּנ שְׁלִינְגְט זַיא אַיין אוּנ גִיט אַיינֶר וָועֶרְט אֲנְטְרוּנֶן. וָועט נָאט זָאגֶן צוּ דִי מַלָּאכִים שִׁיסְט אַין אִים אַרַיין פַּיילִין וָועלֶן זִי אִים שִׁיכִין אוּנ עֶר וָועט נִיט הָעֶרֶן דִי פַּיילִין אַזוֹי וִוי שְׁטְרוֹא וָועט דָאס זַיין גֶרֶעכְטִיגְט בִּיי אִים עָם שְׁמַיים לא יברייחני בן קשת עֶר וָועט נִיט אַנטְלָאפֶן פַּאר דִי בּוֹגִינִם טִיט פַּיילִין. וָועט נָאט זָאגֶן וָואוֹרְפְט אוֹף אִים קוּילֶן גְרוֹסֶע פּוּן הָארְמָאטֶן וָועלֶן זִי אַזוֹי טָאן אוּנ בַּיי אִים וָועט דָאס זַיין אַזוֹי וִויא שְׁטְרוֹא עָם שְׁמַיים כְּקַש נֶחְשְׁבוּ תותח הָארְמָאטֶן וָועט זַיין בַּיי אִים אַזוֹי וִוי שְׁטְרוֹא. אוּנ דָער לַוָּיטָן לִיגְט אִין יַם אוֹף זַיים וָם אִיז מַייעֶרֶר פּוּן נָאלְד עָם שְׁמַיים יְרֵד חָרוּץ בְּלִי טִיט זַיין פַּאר שְׁפְּרֵייטוּנְג פּוּן לִיגֶן אִיז אִין לִיגֶן וָואס אִיז מַייעֶרֶר פּוּן גִין נָאלְד. אוּנ אַז עֶר וִויל אַרוֹם פּוּן יַם קֶאן עֶר גִיט וָואוֹרום נָאט הָאט אִים כֵּר שְׁלָאסֶן עֶר זָאל נִיט קֶאנֶן צֶרוֹם גַיין עָם שְׁמַיים סְגוֹר חוֹתָם צָר. גָאט הָט פַּר שְׁלָאסֶן פַּאר אִים דָעם עֶנְגִין אֶרְט וָואס עֶר לִיגְט זָאלְ עֶר רָארְם לִיגֶן בִּיז וָואנֶן דִי צַדִּיקִים וָועלֶן אִים עָסֶן. אוּנ וִוי אַזוֹי וָועלֶן דִי צַדִּיקִים אִים בִּיי קִימֶן. נָאר נָאט וָועט אִין אִים אוּנ אִין דִי בְּהֵמוֹת פּוּן דִי טוֹזִינְט בָּערְג אַיילִין אַז זִי זָאלֶן מְלָחָמָה הָאלְטִין עָם שְׁמַיים אֶחָד בְּאֶחָד יגשו אַיינֶר צוּם אַיינֶר וָועט גָנָעגֶן מִלְחָמָה הָאלְטִין בִּיז וָואנֶן זִי וָועלֶן אֲלֵי שַׁמַיים עָם שְׁמַיים דִיא צַדִּיקִים וָועלֶן זִיך אֲלֵי אַיינַאמְלֶן דָארְטִין אוּנ נָאט וָועט זָאגֶן צוּ אוֹיטְלִיכֶן בַּאזוֹנֶדֶר דָר וָום הָאט נָטָאן כִּיבִּי כְּצוֹת וָועט עָסִין נָאךְ זַיין שֵׂכֶר נָאךְ. גִיט אֲלֵי וָועלֶן זַיין גְלַייךְ. נָאר דָר וָום הָט בְּמָאן שְׁמָעֲנִיג כְּצוֹת וָועט עָסִין פּוּן קָאפּ. אוּנ דִי קֶלְעֶנֶערִי צַדִּיקִים וָועלֶן עָסִין פּוּן מִיטִין. נָאךְ קֶלְעֶנֶערִי פּוּן עָק עָם שְׁמַיים אִין פָּסוּק יִכְרוּ עָלָיו חַבְּרִים דִי חַבְּרִים וָום הָאבֶּן תּוֹרָה גְלֶעֶרְנְט וָועלֶן אִים עָסִין. אוּנ דָר וָואס הָאט זִיך בְּאוֹעֶפְט צוּ דִיא צַדִּיקִים וָועלֶן אוֹךְ עָסִין פּוּן אִים. דְרוּם שְׁמַיים חַבְּרִים חָזְקָה זָאגְט דִי וָום הָאבֶּן זִיך בְּאוֹעֶפְט צוּ דָר תּוֹרָה אוּנ צוּ דִי וָום הָאבֶּן נָטָאן מִצוֹת וָועט אוֹךְ עָסִין פּוּן זַיי חֲצוּיוּ בֵּין בְּנֵעֲנִים זַיי וָועלֶן זִיך צוּ טַיילִין מִיט זַיי אַזוֹי וִוי סוֹחֲרִים וָום קוֹפִין עֶפִּיס אַזאךְ נָעמְט דָאךְ אוֹיטְלִיבֶּר נָאךְ דָעם גְלֶעלְד נָאךְ אַיינֶר הָט גְנֶעבֶּן כֵּיין גְלֶעלְד הָאט עֶר אַנֶרֶעכְטִיגְט חֵלֶק. אוּנ

דר

ובמצות יבא ויטול שכרו שנא' (שם מג) **לא אכזר כי יעורנו ומי הוא לפני יתיצב ומי הם שאוכלים לפני אתם נצבים אמר הקב"ה בעוה"ז הייתם עומדים לקבל מצות אף בעוה"ב אני מעמיד אתכם שנא'** (ישעיה סו) **כי באשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם ה' כן יעמוד זרעכם ושמכם כך דרש רבי תנחומא:**

פרשת וילך

(א) וילך משה וידבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל • אין וילך אלא לשון תוכחה שנא' (תהלים מו) לכו חזו מפעלות אלהים • בסוף קהלת כתיב דברי חכמים כדרבונות (קהלת יב) מה דרבן זה מכוון את הפרה לתלמיה אף דברי תורה מכוונות לב לומדיהון לדרך טובה • וכמסמרות נטועים מה מסמר זה קבוע אף דברי תורה קבועים ומה נטיעה פרה ורבה אף דברי תורה פרין ורבין למצוא בהם טעם. נתנו מרועה אחד אע"פ שהללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין כולן אמרן משה מפי הגבורה וכמשמרות נטועים כתוב בשי"ן לומר שיש בהורה כ"ד ספרים כמנין משמרות שהעמיד דוד לכך נכתב בשי"ן וכן בדברי הימים נכתב דויד מלא שהוא בגימטריא כ"ד כנגד כ"ד משמרות שהעמיד דוד:

(ב) **את** כל הדברים האלה ושה"כ הלא כתבתי לך שלישים במעצות ודעת (משלי כב) מעצות עולה ע"ן יוסף

ג מעשיות [ומי שם שחוכלים לפניו]. רלב"ג לומר ומי שם מעומדין לפני נקבי: וכתוב ונתנו [שם מסמר זה קבוע]. תקועים דגבי משכן שקורין נעגיל בל"ז סייך ל' תקועים וגבי נקועה סייך ל' נמ עיש. וז"ל לפי שיש בהו מעלת המסמר לענין קבוע ומעלת הנטיעה לענין פרט ורבוי: מעלות

(ג) **דרבן**. כ"ה גיורון חייזין: [שם מסמר זה קבוע]. רלב"ג להתן כאשר כתיב במסמרות נטועים ול"כ כמסמרות

דָּר וָם הָאט גֶּעבֶּן וַיינִיגֶר גֶעלְד גָעמַט עָר אַקְעֶעגֶרן חַלָּק. אַז דִיא צְדִיקִים וָועלֶן עָכִין נָאךְ וַיעֶרִי מַעֲשִׂים טוֹבִים נָאךְ אוּג נָאט וָועט וָאנֶן וָועֶר עָם הָט עוֹכֶּק גָוועֶן אִין דָּר תּוֹרָה אוּג גְטָאן מִצְוֹת זָאל קוּמֶן אוּג גֶּיטָן זַיין שְׂכַר. דִי וָום הָאבֶּן גֶלֶעֶרִינְט מִקְרָא. אוּג דִי וָום הָאבֶּן גֶלֶעֶרִינְט מִשְׁנָה. אוּג דִי וָום הָאבֶּן גֶלֶעֶרִינְט גְמָרָא. אוּג דִי וָום הָאבֶּן גֶלֶעֶרִינְט כְּדָרֶשׁ. אִימְלִיכֶּן קָאנְפֶּנִי וָועט קוּמֶן זַיעֶר חֶלֶק. אוּג קִין קְרִיג וָועט נִיט זַיין צְווִישֶׁן זַיי. נָאז אִימְלִיכֶּן וויא עָם קוּמְט אִים אַז וָועט עָר נָעמֶן. אַז וִי דִי עֶרְלִיכֶּי סוֹחֲרִים טַיילִין זִיךְ אַיין מִיט סְחוֹרָה וָום זַיי הָאבֶּן גְקוּמְט אַלֶם נָאז דָעם גְעלְד נָאךְ. אוּג וָועֶר זָענֶן דִי מֶענְטְשֶׁן וָאם וָועלֶן שְׂטַיין פַּאר נָאט נָעמֶן שְׂכַר אוּג עֶכִין פוּן דֶעם לְוַיְתָן מִיט דִיא בְּהֵכוֹת דָּר וָום שְׂטַיִיט פַּר מִיר צוּם כְּרִיתוּת בְּרִית הָאלְטִין וָום אִין דָּעֶר תּוֹרָה שְׂטַיִיט הָאט נָאט נָאנְט בְּעוֹלָם הַזֶּה פְּלֶעגְט אִיר שְׂטַיִין פַּר מִיר צוּ טוּעֶן מִצְוֹת אוּג עוֹכֶּק זַיין אִין דָּר תּוֹרָה. דָּר פַּר וָועלְט אִיךְ אוֹךְ בְּעוֹלָם הַבָּא אוֹךְ אוֹף שְׂטֶעלֶן עָם שְׂטַיִיט כִּי כְּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים בֶּן יַעֲמִיד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם אַז וִי דִיא גֶייט הִימְלֶן מִיט דָּר גֶייט וָועלְט וָום אִיךְ וָועֶל מַאכֶּן אִין דָּר צַייט פוּן מְשִׁיחַ וָאם עָם וָועט שְׂטַיִין פַּר מִיר אִיבִּיג. אַז וָועט שְׂטַיִין. אַיינֶר נָעמְן מִיט אַיינֶרְי קִינְדֶר פַּר מִיר אַיבִּיג:

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל מֹשֶׁה אֵינוֹ מַגִּיד אֶלָּא לְשׁוֹן יוֹךְ אַתָּה אֵלָי יוֹרֵד דִּיא אֵלַי רַייד.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם גַּנַאנְגֶן שְׂטֶרַאפֶן עָם שְׂטַיִיט כִּי חוּז בְּפָּגְלוּת וָועֶרְט גְשְׂטֶרַאפְט גַייט וָועֶם דָם וָועֶרְג פוּן נָאט אוּג נַייט אִין זַיין וָועֶרְג. אַז וִי שְׂלָכָה זָאנְט אִין קֹהֶלֶת דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדַּרְבּוֹנוֹת דִי רַייד פוּן דִיא חֲכָמִים זָענֶן גְלִיכֶּן צוּ אֵיין נָוויין אַיינֶן וָם מֶען שְׂטֶעכְט דָעֶר בְּהֵכָה בְּשַׁעַת זִיא אַקְעֶרְט אִין פְּעלְד דָּר גָוויין אַיינֶן כַּאכְט דָּר בְּהֵכָה זִיא זָאל גַיין אִין דִי זַאנַיגָעם אַז דִי רַייד פוּן דִי חֲכָמִים וָם לֶעֶרְנֶן הוֹרָה מַאכֶּן גְלַייךְ דִי הָעֶרְצֶר צוּם גוּטֶן וָועֶג יְכַוְּנוּ בְּמִקְרוֹת נְפוּשִׁים אוּג דִיא תּוֹרָה אִיז גְלִיכֶּן צוּא אַצָוויינִיג וָם שְׂטֶעכְט אִין וַיאנְט אוּג צוּ אַבוּם וָם אִיז גְפַלַאנְצְט אַז וִי דָּר צָוויֵיג זִיצְט פָּעסְט אִין וַיאנְט אַז דִי תּוֹרָה אִיז פָּעסְט גְעזֶעצְט. אוּג אַז וִי דָם פְּלַאנְצִיג פוּן אַבוּם קוּמְט אַלֶי מָאל צוּ נָאךְ צָוויינְן אַז דִי רַייד פוּן דָּר תּוֹרָה וָועֶרְט גְמֶעֶרְט אוּג גְפֶּרְכֶּפֶּרְט נְפוּנֶן אִין אִיר אַלֶי מָאל נַייֶע טַעֲמִים נִתְּנוּ מִרוֹעֶה אֶחָד אוּג דִי אַלֶי טַעֲמִים זָענֶן גְנֶעבֶּן נְוָואךְ פוּן אֵיין פַּאסְטִיךְ. הָאסְטֶשׁ דִי חֲכָמִים זָענֶן דִי זַאךְ מְטַהֲר. אוּג דִי חֲכָמִים זָענֶן דִי זַאךְ מְטַמֵּא. דִי זָאנֶן דִי זַאךְ אִיז אָסוּר. אוּג דִי זָאנֶן דִי זַאךְ אִיז מוּתָּר. פוּן דֶעסְט וָועגֶן הָט דָם אַלֶם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ נְוָואךְ פוּן נָאמְט וָועגֶן. אוּג אַלֶי רַייד פוּן דִי חֲכָמִים זָענֶן אֱמֶת וּכְמַשְׁמֶרוֹת נְטוּעִים אִין דָּר תּוֹרָה אִיז דָּא פִּיר אוּג צְוואנְצִיג קְרָיִים מִיט נְבִיאִים וּכְתוּבִים קֶעגֶן דִי מִשְׁמוֹרוֹת וָאם דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָט גְמַאכְט עָר הָאט אַיין גְטַיילְט דִי כֹּהֲנִים מִיט דִיא לְוִיִם אוֹף פִּיר אוּג צְוואנְצִיג טַיילְ. אִימְלִיכֶּם טַיילְ זָאל הִישְׁתַּוֹן דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ פְּרִיעֶר דִי טַיילְ. נָאךְ דֶעם דִי טַיילְ. בִּיז וָאנֶן אַלֶי פִּיר אוּג צְוואנְצִיג נָאךְ דֶעם צוּרִיק צוּם עֶרְשְׂטֶן. דְּרוּם שְׂטַיִיט דָּוִד מִיט אוֹיוֹ דָם בַּטֶעֶרְעֶם פִּיר אוּג צְוואנְצִיג קֶעגֶן דִי פִּיר אוּג צְוואנְצִיג טַיילְ פוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ וָום עֶר הָט גְשְׂטֶעלְט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דָם וָאנְט דָּר פָּסוּק הֲלֹא כְתוּבִי לְךָ שְׁלִשִׁים בְּמוֹעֵצֹת וְדַעַת אִיךְ הָאבּ דִיר גְשְׂרִיבֶּן דְרֵיי זָאכֶּן. תּוֹרָה.

נביאים

עולה בנימטריא תר"ו וז' מצות שנצטוו לבני נח תרי"ג . וכה"א (ישעיה ס) כרם היה לידידי בקרן בן שמן כרם זו ישראל שנא' (שם כז) כרם חמד ענו לה . ויעזקהו באברהם שהשלכתי הפטולת ממנו כגון ישמעאל. ויסקלהו ביצחק שיצא ממנו עשו . ויטעהו שורק הוא יעקב שכל הנטיעות שיצאו ממנו היו טובות ונחמדות כשורק זה שכולו טוב וזה כלו זרע אמת. שורק עולה בנים' תר"ו וז' מצות של בני נח הרי תרי"ג . כתיב (מלכי ג) ה' בחכמה יסד ארץ ואין חכמה אלא תורה ומה שמה אמון שנא' (שם ח) ואהיה אצלו אמון.ולא נקראת תורה עד שנתנה בסיני ועל מנין המצות נקראת תורה כי המצות של תורה הן תרי"ג תורה עולה בגי' תרי"א והשנים שפחתו מן תרי"ג אלו שנים שנתנו מפי הגבורה ושה"כ אחת דבר אלהי' שותים זו שמענו (מלכים מג) וזהו תורה צוה לנו משה(דברים לג)• כמנין תורה צוה לנו משה והשנים צוה הקב"ה כמו שפרשתי בפרשת וישמע יתרו • והיא מורשה לבני יעקב ולא לעובד ע"ג שנא' (מלכים קמז) מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי • וכתוב בה יום יום שנא' (משלי מ) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום ואין יום פחות מאלף שנים שנא' (תהלים ט) כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול • במה היתה כתובה קודם שניתנה אם על כסף ועל זהב והלא קודם שנברא העולם לא נברא כסף וזהב אלא היתה כתובה על זרועו של הקב"ה • ועל כן יבין וישכיל כל אדם בדעתו ושכלו להגות בתורה יומם ולילה שנא'

עץ יוסף והגית

(ג) מעצות שולט כו' . וכ' כשמוש לח תשב:[כתיב ס' בתכמס שמענו : [כמו שפרשתי כף' וישמע יתרו]. לח מצחתי שם : [מנח יסד ארץ כו'] . ע' ויש מדרש כולן : [אלו שני' סיימה כתובה על זרועו של הקב"ה] . כמ"ש כולן כך חיתה וכמס שניתנו מפי הגבורה] . סיימו מלכי ולא יכיה לך שמפי הגבורה סיימה כתובה בתוה שמורה ע"ג חם לנכס וסיימה קשורה בזרועו של הקב"ה

גְּבִיאִים . וּכְתוּבִים . דָּם וָארְט מִצְוֹת בְּאטְרָעפְּט וָעקֶם הוּנְדֶרְט טִיט וָעקֶם . אוֹף דִי זִיבִּין מִצְוֹת וָם נָאט הָם גֶּגעבֶּן צוּ דִי בְּנֵי נֹחַ הָם נָאט אוֹף דָעם בֵּארְג סִינַי אוֹף צוּ גֶּגעבֶּן וָעקֶם הוּנְדֶרְט טִיט וָעקֶם מִצְוֹת אִיז אִין נָאנְצִין וָעקֶם הוּנְדֶרְט טִיט דְרַייצִין מִצְוֹת . אוּנ אַז שְׁמַיְיט פֶּם הָיְה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן שֶׁמֶן נָאט הָט גְּהַאט צַוַויין נָארְטִין אִין אַפָּעטִין וּוִינְקִיל . דִיא יוֹדִין וָענִין נָאטָם נַויין נָארְטִין עִם שְׁמַיְיט פֶּם חֲמִד־עְנוּ לֹה אַוַויין נָארְטִין פוּן וַויין אִיז גְּנָאנְט גָּוָוארְן אוֹף דִיא יוֹדִין . וְשִׁוְקְהוּ נָאט הָאט גְּטָאן דָעם נַויין נָארְטִין אַרוֹם צוֹטִין אוּנ אַרוֹם גְּוָוארְפִין פוּן אִים דָם אוּמְרִינִיקַייט דָם מַיְינְט טָעַן אַבְרָהָם אָבִינוּ הָט עָר דִי פְּסוֹלֶת פוּן אִים אַוועק גְּוָוארְפִין זַיין זוּן יִשְׁמָעֵאל הָט עָר פַּאר טְרִיבִּין פוּן אִים וְהַקְּלֵהוּ עָר הָט פוּן אִים אַרוֹם גְּוָוארְפִין דִי שְׁמַיְיגָר דָם מַיְינְט טָעַן יִצְחָק אָבִינוּ זַיין זוּן עֵשָׂו פוּן אִים אַוועק גְּטְרִיבֶּן וְשׁוֹרֵק הָט אִים גְּפַּאנְצְט אַגוּטֶע צְוַויג דָם אִיז יַעֲקֹב אָבִינוּ טִיט דִיא קִינְדֶּר אַלֶּי גְּוָוען צַדִּיקִים אוּנ גְּלוּסְטִיגֶע . אוּנ וְיָה דֶּער צְוַויג אִיז גוּט . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז שׁוֹרֵק בְּטְרָעפְּט וָעקֶם הוּנְדֶרְט אוּנ וָעקֶם דָם אִיז דִי מִצְוֹת וָם נָאט הָם גֶּגעבֶּן צוּ דִי קִינְדֶּר פוּן יַעֲקֹב אוֹף דִי זִיבֶּן מִצְוֹת פוּן פְּרִיעֶר וָם דִיא בְּנֵי נֹחַ הָאבֶּן גְּהַאט . עִם שְׁמַיְיט יְיָ בְּחָכְמָה יָסַד אֶרֶץ נָאט הָט טִיט הָכְמָה גְּרוּנְדְּ פֶּעסְטִיגְט דִי וָעלְט . דָם מַיְינְט טָעַן דֶּר תּוֹרָה . אוּנ דֶּר נָאמֶן פוּן דֶּר תּוֹרָה הַיְיסְט אֱמוּן עִם שְׁמַיְיט וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוּן דִיא תּוֹרָה זָאגְט אַךְ בֵּין גְּוָוען בֵּיי נָאט גְּהָאדָעוְוט אוּנ אַז זִיא אִיז גֶּגעבֶּן גְּוָוארְן אוֹף דֶּעם בֵּארְג סִינַי צוּ דִי יוֹדִין זִיא שׁוֹן גְּרוּפִין תּוֹרָה • וָוארוּם תּוֹרָה בְּטְרָעפְּט וָעקֶם הוּנְדֶרְט טִיט עָלִיף קָעגִין דִיא וָעקֶם הוּנְדֶרְט טִיט עָלִיף מִצְוֹת וָם דִי יוֹדִין הָאבֶּן נָהָעְרְט פוּן כּוֹל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָוארוּם צַוַויי מִצְוֹת דִי עָרְשְׁטֶי אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ . לֹא יִהְיֶה לְךָ הָט נָאט אַלֶּיין גְּזָאגְט . נָאר דִיא יוֹדִין הָאבֶּן גְּזָאגְט צַוַויא קָאנֶן נִיט הֶעְרֶן כּוּן נָאט אַלֶּיין זַיי וָעלֶין שְׁמַארְבֶּן . דְרוּם דָּאט נָאט גְּזָאגְט דִי רֶעשְׁט מִצְוֹת זִיא כֹּשֶׁה רַבֵּינוּ אוּנ כֹּשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְּזָאגְט צוּ דִי יוֹדִין . דְרוּם נָאגְט דֶּר פָּסוּק אֹתָהּ דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתַּיִם זוּ שָׁמַעְנוּ אַיינֶם הָט נָאט אַלֶּיין גֶּרֶט צַוַויי מִצְוֹת דִי עָרְשְׁטֶי אָנֹכִי כְּמוֹ לֹא יִהְיֶה דְרוּם שְׁמַיְיט תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה וָעקֶם הוּנְדֶרְט טִיט עָלִיף מִצְוֹת וַויפִיל דֶּר וָארְט תּוֹרָה בְּאטְרָעפְּט הָאט אוּנְז מֹשֶׁה גְּבָאטִין פוּן נָאט מוֹלִי אוּנ צַוַויי הָט אוּנְז נָאט אַלֶּיין גְּבָאטִין מוֹרָשָׁה קְהִלּוֹת יַעֲקֹב דָּאם אִיז אֲרֵב צוּ דָעם אַיין זַאמְלוּנְג פוּן דִיא קִינְדֶּר כּוּן יַעֲקֹב אָבִינוּ אוּנ נִיט צוּ דִי גֶּעצִין דֶּיגֶּרֶם עָם שְׁמַיְיט לֹא עִשָּׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעֻם נָאט הָט אַז נִיט גְּטָאן צוּ אַלֶּי פָּעלְקֶר עָר הָט יָה נִיט גְּמַאכְט וְוִיסִין דִי מִצְוֹת טִיט דִי דִינִים פוּן דֶּר תּוֹרָה. אוּנ בֵּיי דֶּר תּוֹרָה שְׁמַיְיט יוֹם יוֹם צַוַויי טָאג דָּאם הַיְיסְט נָאטָם טָאג וָוארוּם נָאטָם טָאג אִיז טוֹזִינְד יָאר עָם שְׁמַיְיט כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל טוֹזִינְד יָאר אַיי אִין דַיינִי אוֹגֶן אַז וְיא עֶנְטְפֶּנְט נָאט וָאם אִיז אַוועק גְּנָאנְגֶן דְרוּם שְׁמַיְיט וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוּן וָאם אִיז בִּין גְּוָוען בֵּיי נָאט גְּהָאדָעוְוט אִיךְ בִּין גְּוָוען זַיין פְּרַייד צַוַויי טָאג דָם הַיְיסְט צַוַויי טוֹזִינְד יָאר אִיז דִיא תּוֹרָה גְּוָוען אִין הֵיטִיל דָם פְּרַייד פוּן נָאט בֵּיוּ וָאנֶן עָר הָט זִיא גֶּגעבֶּן צוּ דִי יוֹדִין . אוּנ אוֹף וָאם אִיז דִי תּוֹרָה גְּוָוען נְשָׁרִיבֶּן דֶּעמְסָאלְט עִם אִיז דָּאךְ נִיט גְּוָוען קִין נָאלְדֶּר קִין זִילְבֶּר אַיידֶר נָאט הָם בְּאשָׁאפְן דִי וָעלְט. אוֹף וָם דָּעם אִיז דִי תּוֹרָה גְּשְׁרִיבֶּן גְּוָוען אוֹף דָעם הָאנְד פוּן נָאט . אוּנ שְׁמַיְיל חֲכָמִים זָאגָן דִי תּוֹרָה אִיז גְּשְׁרִיבֶּן גְּוָוען טִיט שְׁוַוארְצִין פַּיעֶר אוֹיף־וַויסִין פַּיעֶר אוּנ צוּ גִיבְּנְדִין גְּוָוען צוּ נָאטָם הָאנְד .

דרום

(יהושע 6) והגית בו יומם ולילה . ובמע"ט כי כל העולם כולו נידון בכל יום ועל ידי אדם אחד יזכה העולם או יתחייב ואם יתחייב על ידו עליו הכתוב אומר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה (קהלת ט) וכמו שאמרו חכמים העולם חציו חייב וחציו זכאי • אם יבא אחד ויעבור עבירות שהכריע העבירות על הזכיות ונמצא העולם מתחייב על ידו • ואם שקולין העונות כנגד הזכיות ובא אחד ועשה מצוה אחת הזכיות מכריעין על העונות אשריו שמזכה את העולם . ואם לא למד כל צרכו יעשה מעשיו באמונה • אמר אליהו זכרונו לברכה פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד והיה מלעיג לי ומתלוצץ בי אמרתי לו מה אתה משיב ליום הדין אחר שלא למדת תורה . אמר יש לי להשיב בינה ודעת ולב שלא נתנו לי מן השמים . אמרתי לו מה מלאכתך . אמר לי צייד עופות ודגים אני • אמרתי לו מי נתן לך דעת ולב ליקח פשתן ולטוותו ולארגו ולעשות המצודות ולקחת בהן דגים ועופות ולמוכרם . אמר לי בינה ודעת שנתנו לי מן השמים . אמרתי לו ליקח את הפשתן לארוג ולטווה ולקחת הדגים והעופות נתנו לך בינה ודעת אבל לקנות את התורה לא נתנו לך בינה וכתיב כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו . מיד הרהר בלבו והרים קולו בבכי . אמרתי לו בני אל ירע לך שכל באי העולם כיון שבאין ונמשכין מן התורה מוכיחין עליהם שנא' (יחזקאל ט) יבושו עובדי פשתים שריקו' ואורגים חורי . עליו ועל כיוצא בו ואל הדומין לו ועל העושין כמעשיו ואחרית דבר יראת ה' ועושין באמונה בו מונה ומלאכתו וראוי לחיי העוה"ב :

(נ) הן קרבו ימיך למות. אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בדבר שקלסתיך שאמרתי הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים וגו' (דברים י) אתה מקניטני . א"ל הקב"ה למשה אתה דומה לשכן

עץ יוסף רע

כקב"ה כו': [בני אל ירע לך] . כתי"ו כך תיתי אל ירע לך אלא כמעשיהן כמו שאומר בכתוב עליהם וכאן ועל כיוצא בו כלי שולט כן מפורשין תשובה זו על לותו ענין פשתים שריקות ואורגים חורי ולקמיה ותחנית כדכתיב כולן ע"ש כל מלאכי מעשיהם מוכיחין עליהם . ועליהם ועל כיוצא בהן מכל מעשיהם עכ"ל : ומעשים טובים עכ"ל :

דלמיתא

דְּרוּם וְאַל אִיטְלִיכְם טְעָנְטְשׁ וָעֶהְן צוּ קְלִיגִין זִיךְ אִין דֶעָר תּוֹרָה אוּן לֶעָרְנֶן דִי תּוֹרָה בִּיי טָאג אוּן בַּיי נאכְט עִם שְׁמַייט וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה נָאט הָאט גִיזָאגְט צוּ יְהוֹשׁוּעַ וְאַלְטֶם לֶעָרְנֶן דִי תּוֹרָה בִּיי טָאג אוּן בַּיי נאכְט אוּן אַמְעָנְטְשׁ זָאל זָעהֶן צוּ טָאן מַעֲשִׂים טוֹבִים . וָוארוּם דִי וָועלְט וָועֶרְט גִימְשָׁפְּט אַלְיי טָאג אוּן דוֹרְךְ אַיין מָענְטְשִׁין קָאן דִי נאנְצִי וָועלְט אַקְוִים הָאבֶּן . אוּן פַּר קֶערְט דוֹרְךְ אַיין מָענְטְשִׁין קָאן דִי נאנְצִי וָועלְט פַּר שׁוּלְדִיגְט וָועֶרְן . אוּן אוֹב דִי וָועלְט וָועֶרְט דוֹרְךְ אִים פַּר שׁוּלְדִיגְט שְׁמַייט אוֹף דָעם וְחוֹטֵא אֶחָד יאבד טובה הרבה דוֹרְךְ אַיין זִינְדִיגִין מֶענְטְשִׁין קָאן פַּאר לָאכֶן גַיין פִּיל גוּטֶם פּוּן דֶר וָועלְט . דִי חֲכָמִים זָיגֶן דִי וָועלְט שְׁטַייט אוֹף דֶר הֶעלְפְט.הֶעלְפְט זַכאי . הֶעלְפְט חַייב . טוּט אֶמְעָנְטְשׁ אַמְצָוה עֶנְגְט עֶר אִיבֶּר צוּם אַנֶדֶרִין זַייט . אִיז כַּיין גוּטֶם וויא שְׁלֶעכְט קוּמְט כִּיל גוּטֶם אוֹף דֶער וָועלְט . אוּן אוֹיב עֶר טוּט עַיין עֲבֵירָה וָועגְט עֶר אִיבֶּר דִיא נאנְצִי וָועלְט . קוּמְט שְׁלֶעכְט אוֹף דֶער וָועלְט דוֹרְךְ אִים אַלֶיין . אוּן אוֹב דֶער מֶענְטְשׁ הָאט קַיין תּוֹרָה נִיט גֶלֶערְנְט זָאל עֶר טָאקֶן גוּטֶע מַעֲשִׂים . אוּן הַאנְדֶלְען בֶּאֱמוּנָה הָאט עֶר אוֹךְ עוֹלָם הַבָּא . מַעֲשֶׂה אֱלִיָהוּ הַנָּבִיא אִיז גנאנְגֶן אִין וָועג הָט אִים גִטְרָאפֶן אַמֶענְטְשׁ אוּן הָאט גִילַאכְט פּוּן אִים אוּן גְמַאכְט לִיצָנוּת וויא אַזוֹ אֱלִיָהוּ הַנָּבִיא גַייט . פְּרֶעגְט אִים אֱלִיָהוּ הַנָּבִיא וּוָס וָועכְטוּ עֶנְטְפֶּרְן אוֹף יֶענֶר וָועלְט זוּ טָען וָועט דִיר נָעמֶן צוּם כְּשֶׁפְּט קַיין תּוֹרָה לֶערִינְכְטוּ נִיט . הָט דֶר מֶענְטְשׁ גֶענְטְפֶּרְט אִיךְ וָועל עֶנְטְפֶּערִין אוֹף יֶענֶר וָועלְט אַנוּטֶין תֵּירוּץ נָאט הָט כִּיר נִיט גִיגֶיבִין קַיין שֵׂכֶל אוּן פַּר שְׁטַאנְד אוּן אֲהָאר אוּן וויא אַזוֹ זָאל אִיךְ לֶערְנֶן תּוֹרָה . הָאט אִים אֱלִיָהוּ הַנָּבִיא גִיפְרָעגְט וָאם אִיז דִיין טוּאכֶן אוֹף דֶר וָועלְט וָאסֶר אַרְבִּיט טוּסְטוּ . זָאגְט עֶר אִים אִיךְ פַאנג חַיות עוֹפות פִּיש דָאם אִיז מִיין גִישֶׂעפְט . זָאגְט אִים אֱלִיָהוּ הַנָּבִיא וָועֶר הָט דִיר גִיגֶעבֶּן שֵׂכֶל אוּן פַּר שְׁטַאנְד אוּן אַהָארְץ נָעמֶן פְּלַאקֶס אוּן שְׁפִּינֶן פְּאדֶים אוּן וָועבִּין אוּן מַאכִין לֶענְצִין צוּ פַאנְגֶן חַיות עוֹפות פִּיש אוּן פַּאר קוֹפֶן זַייא . זָאגְט עֶר דֶר צוּ הָאט כִּיר נָאט גִיגֶעבִּין פַּאר שְׁטַאנְד אוּן טַיין וַויים אִיךְ נִיט . זָאגְט אִים אֱלִיָהוּ הַנָּבִיא נָעמֶן פְּלַאקֶס אוּן שְׁפִּינֶן אוּן דְרַייֶען מַאכֶן פְּאדֶים אוּן הָאפֶן חַיות עוֹפות פִּיש הָט נָאט גִיגֶעבֶּן דִיר פַּר שְׁטַאנְד אוּן לֶערְנֶן תּוֹרָה הָאט דִיר נָאט גִיט גִיגֶעבֶּן קַיין פַּאר שְׁטַאנְד . עֶם שְׁטַייט דָאךְ נָאט זָאגְט דִיא תּוֹרָה אִיז נָאהְיוְט צוּ דִיר מֶענְטְשׁ כִּיט דֶעם כּוֹל אוּן כִּיט דֶעם הָארְץ צוּ טָאן אַז הָט דֶר מֶענְטְשׁ גִיטְרַאכְט תְּשׁוּבָה אִין הָארְצִין אוּן הָט גִיוּוייְנְט הָאט אִים אֱלִיָהוּ הַנָּבִיא גִיזָאגְט טַיין קִינְד וַויין נִיט נָעט זִיךְ אַצוּנְד צוּ דֶער תּוֹרָה וָועט דִיר נאנְץ גוּט זַיין מֶענְטְשׁ טָאן דַיין אַרְבִּיט וָועט זַיין וואל צוּ דִיר דוּא לֶעבְּסְט פּוּן דַיין מַעֲשֶׂה יָדַיי נַיי נָאר דָאם הָארְץ צוּ הֶערֶן נָאטֶם גִיבָּאט וָאם עֶר הָט גִישְׁרִיבִּין אִין דֶר תּוֹרָה וָועסְטוּ הָאבִּין בַּייֶדֶע וָועלְטִין זָאל הָאט דֶר מֶענְטְשׁ גִינוּמֶן אוֹף זִיךְ אוּן גִיוּוארְן אַבֶּעל תְּשׁוּבָה אוּן גִילֶערְנְט דִי תּוֹרָה אוּן גִידִיטֶן נָאטֶם גִיבָּאט . הֶן קִרְבוּ יָמֶיךָ לָמוּת נָאט הָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה עֶם אִיז שׁוּין נָאהְיוְט דִיינִי טָעג צוּ שְׁטַארְבִּין . הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גֶזָאגְט צוּ נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כִּיט דֶעם וָואוְרְט הֶן הָאב אִיךְ דִיר גְלוּבְט אִיךְ הָאב גֶזָאגְט הֶן לִי אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם צוּוא נָאט אִיז דִיא הִימֶלְן אוּן כִּיט דֶעם אֵיינֶעם וָואוְרְט הֶן בִּיקְשְׁט

דע שרואה את הנכנסות ואינו רואה את היוצאות כך אמרת על בני הן בני ישראל לא שמעו אלי (ממות ו) והוצאת לעז על בני ׳

פרשת האזינו

(א) **האזינו** השמים ואדברה . אשרי ילוד אשה שאומר למלאכת השמים כמלך שאומר לעבדיו האזינו ושמעו לדברי כך הוא אומר לשמים וארץ שתקו עד שהכלה כל דברי.האזינו השמים וזה"כ אם ימדו שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי ארץ מלמטה גם אני אמאס בכל זרע ישראל (ירמיה לג) לפי שהם קיימים לעולם וישראל קיימים לעולם לכך הזמינם לעדות שיקיימו ישראל התורה והמצות . ואם ח"ו יבטלום יד העדים תהיה בם בראשונה להמיתם . כתיב (דברים יז) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ׳ לכך הזמינם לעדות כשיקיימו ישראל התורה והמצות ואם ח"ו ימאנו יד העדים תהיה בם בראשונה שנא' (שם יג) ואעידה בם את השמים ואת הארץ .ולכך העמידם לעדות דאיתא בפסיקתא אדם נמשל לי"ב מזלות בתחלה כשנולד נדמה כטלה שהוא רך ומתגבר כשור כשגדל ונעשה האומים כלובר שלום וגדל בו יצ"ה . ותחלתו חלש כסרטן ואח"כ כשנתגדל נתגבר כאריה ואם חוטא נעשה כבתול' ואם מוסיף עונות שוקלים אותו במאזנים ואם יעמוד במרדו מרידין אותו לשאול תחתית שאול וגיהנם כעקרב המזטל לארץ ולשיחין ׳ ואם ישוב זורקין אותו לחוץ כמורה החץ בקשת לכך רגילין להזכיר המתים בשבת

שלא

עץ יוסף

(ו) **דאיתא** בפסיקתא . דף למ"ד ע"ם שרגי' בפתנס שם : שהכתולה מע דכת בתיני העמוגים יותר מכלאך הנכנס לשיר האשיל [ותחלתו חלש כסרטן].בוף שכן חלוש (כך בקומה): עדיוני הענ"ן בעדותי בתולה (כך בקומה) : [שם יעמוד במקומו כו'].

[מהגבר כלאר].פי' כיוצ"ל : [ושם חוקע נעשה ככתולה] . ל"ל וכפיר הנ"ל הנוסחה ושם יוקע כוכן הייב יוכידוהו נגיי שם כו' ממשך על כתומר שכמשילו שכתוב בהכרם מקומות לנקבה . וגפי ותחר בקבל דיו יוקיהו משם בקבת בזרק תת הרץ : [כמורה

סמן

אוף מיר גוזר דעם טוט הָט נאט אים גָאנְגט דו בִיסְט גִנְלִיכין צו אַשְׁלָעכְטֶן שָׁבֶּן וָאם עֶר זָהט יָאר דָעם שָׁכִינָה הַכְּנָסָה וָאם עָם קוּמְט אים אַרַיין גָעלָט אוּנ וָאם עָם גַייט אַוועק גָעלָט וָעהט עֶר נִיט . אַזוֹ דו גָדַעְנְקְסְט נָאר דַיינָם פון גוּטָם . אוּנ פון שְׁלָעכְטָם גְהָעְנְקְסְטו נִיט . דו הָאסְט דָאךְ כִּיט דָעם וָואךְט הֶן גַיְזִנְדִיגְט הָאסְט גָאנְגְט הֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי דִי יוּדִין הָאבּין נִיט צו גהָערְט צו מַיינִי רַייד וְיוֹ אַזוֹ וָועט פַּרְעה מִיר צו הָערִין . הָאסְטוּ אוֹס גְצוּגִין אַשֶׁם רָע אוֹף מַייני קִינְדֶר :

הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמָרָי פָּאר נָעמְט דִי הִימְלֶן . אוּנ דִי עֶרְד זָאל הֶערָן כַּייני רַייד וָואם אִיךְ רֶעד צו דִיא יוּדִין וואל אִיז צו דֶעם יְלוּד אִשָּׁה וָם אִיז אַזוֹ גְרוֹיס אוּנ וָאנְגְט צום הִימְל אַזוֹ וויא אַמָּלְךְ זָאנְגְט צו זַיינִי קִנְעכְט פַּר נָעמְט אוּנ הָערְט כַּייני רַייד אַזוֹ הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גִיזָאנְגְט צום הִימְל אוּנ צוּא דֶר עֶרְד שְׁוַוייגְט שְׁטִיל בִּיז וָואנֶן אִיךְ וָועל קָאנְצֶן מַייני רַייד דָם וָאנְגְט דֶר פָּסוּק אִם יִכְּדוּ שָׁמַיִם מִלְמָעְלָה וְיַחְקְרוּ מוֹסְדֵי אֶרֶץ לְמַטָּה גַּם אֲנִי אֶמְאַס בְּכָל זֶרַע יִשְׂרָאֵל אַזוֹ וויא עָם קָאן קֵיינֶער נִיט בֶּעכְטִין דִיא הִימְלֶן פון אוּבִין אוּנ מֶען קָאן נִיט פָּארְשְׁטִין דִיא יְסוֹדוֹת פון דֶער עֶרְד פון הֵיגְטִין . אַזוֹ קָאן נִיט זַיין אַז אִיךְ זָאל פַּאר מִיאוּטִין דִיא יוּדֶן . אוּנ אַזוֹ וויא דִי הִימְל כִּיט דֶר עֶרְד שְׁטִייֶען אוֹף אַייבִיג אַזוֹ דִיא יוּדֶן שְׁטִייֶען אוֹף אַייבִיג . דְרוֹם הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זַייא אֶן גִיגְרַייט פַּר עֵדוּת אַז דִי יוּדֶן זָאלֶן מְקַיֵּים זַיין דִיא תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת . אוּנ אוֹב חֵס וְשָׁלוֹם דִי יוּדֶן וֶועלֶן כְּבַטֵּל זַיין דִיא תּוֹרָה וֶועט דִיא הֶעֶנְד פון דִיא עֵדוּת זַיין צום עָרְשְׁטֶן צו בְּאצֶאגֶן זַיי אַזוֹ וויא עָם שְׁטִייט וְצַוֵּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל וְלֹא יִהְיֶה מִכֹּל וְהָאֲבַדְתָּה לא תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ דִיא הִימְל וָועט פַּאר הַאלְטֶן וָועֶרֶן פון רֶעגֶן אוּנ דִיא עֶרְד וָועט אִיר פְּרוּכְט נִיט אַרוֹיס גָעבֶּן דְרוֹם הָט עֶר זַיי אֶן גִיגְרַייט צו עֵדוּת עָם שְׁטִייט וְאִעִידָה בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אִיךְ הָאב עֵדוּת גִימַאכְט דִי הִימְל כִּיט דֶר עֶרְד . נָאךְ אַפְּשֵׁט אִיז דְרוֹם הָט עֶר אוֹף זַייא עֵדוּת גִימַאכְט דִי הִימְל כִּיט דֶר עֶרְד וָואךְ דֶר מֶענְטְש אִיז גִיגְלֶעכֶן צו דִי צְוָועלִיף מַזָּלוֹת וָם אִיז דָא אִין הַיכְל אִיטְלִיכְם חוֹדֶש הָאט אַמַּזָל בְּשָׁעַת דָאם קִינְד וָועט גִיבּאכֶן אִיז עֶר גִיגְלֶעכֶן צום מַזָּל פְּלֶה אַשָּׁעִיכְל וַויךְ אוּנ וַוּנְג . נָאךְ דֶעם עֶר וָועט גְרָעסֶר שְׁטַארְקְט עֶר זִיךְ אַזוֹ וויא אַיין אוֹקס אוּנ וָועט אַצַוּוילִונְג עֶר הָט דֶעם יֵצֶר טוֹב כִּיט דֶעם יֵצֶר הָרָע . אוּנ אִיז נָאךְ שְׁלָאף אַזוֹ וִי דֶם וָועט אִיר פְּרוּכְט נִיט הַיוּכְט פְּרִי נָאךְ דֶעם וָועט עֶר גְרָעסֶר אוּנ שְׁטַארְקֶער אַזוֹ וויא דֶער לַייב . נָאךְ הָאט עֶר לַיב עוֹלָם הַזֶּה אוּנ וָועט אַזוֹ וויא אַשַּׁיינֶע בְּתוּלָה . נָאךְ דֶעם אַז עֶר כֵּיעְרְט צוּא טַאן זִינְד וָועגְט מֶען אִים זַייני מַעֲשִׂים אוּנ שָׁאלֶן וָועלְכֶם עָם אִיז מֶער צוּא זִינְד צוּא מַעֲשִׂים טוֹבִים . אוּנ נָאךְ דֶעם אַז עֶר שְׁטַייט אוּנ מְאַרְד קֶעגֶן נָאט אוּנ טוּט נִיט קִין תְּשׁוּבָה נִידֶערְט מֶען אִים אִין שְׁאוֹל תַּחְתִּית אִין גְרִיבּ פון גֵּהִינָם אַזוֹ וויא דֶער עָנְדִים וָאם לֵיגְט אִין דִיא לֶעכֶר אִין דִיא גְרִיבּ . אוּנ אוֹב עֶר טוּט תְּשׁוּבָה וואךְפְּט מֶען אִים אֲרוֹס פון גֵּהִינָם צוּרִיק אִין גַן עֵדֶן אֲרַיין . אַזוֹ וִי מֶען וואךְפְּט כִּיט דֶעם בּוֹגִין אַזוֹ וואךְפְּט מֶען אִים . אוּנ דָאם אַלֶעם וַייזְט מִיר דִיא צְוָועלִיף מַזָּלוֹת וָאם זַייא הַיסְן פְּלֶה שור תְּאוֹמִים סַרְטָן אַרְיֵה בְּתוּלָה

מאזנים

שלא ישובו לגיהנם שכן איהא בת"כ כפר לעמך ישראל (דברים כא) אלו החיים אשר פדית אלו המתים מכאן שהחיים פודין את המתים • לכך אנו נוהגין להזכיר את המתים ביוה"כ ולפסוק עליהם צדקה שכן שנינו בת"כ יכול משמתו לא יועיל להם הצדקה ת"ל אשר פדית מכאן כשפוסקין צדקה בשבילם מוציאין ומעלין אותן כחץ מן הקשת מיד נעשה רך ונקי כגדי ומטהרין אותו כשעה שנולד ומזין עליו מים טהורין מדלי וגדל ברוב הנאה כדג הנהנה במים כך הוא טובל בכל שעה בנהרי אפרסמון ובחלב ובשמן ובדבש ואוכל מעץ החיים תמיד הנטוע במחיצת הצדיקים ונופו נוטה על כל שלחן של צדיק וצדיק וחי לעולם :

עד כאן מדש טוף • ומכאן ואילך מן סיפן

(ב) **האזינו** השמים . וש"ה נפש עכל עמ"ה לו כי אכף עליו פיהו (מלאכי ג) מה ראה משה לקרא לשמים ולארץ בשעת פטירתו • אלא ללמדך שקרא אותן לצוותן על עצמן אמר להן הרי גזר הקב"ה עלי שאמות תנו דעתכם היאך תהיו מקבלין אותי בכבוד שתהיו מסתכלין בי כאילו אני חי ומדבר את דברי תורה לעולם • האזינו השמים שכבר אמרתי לכם העדותי בכם היום וגו' תנו דעתכם שלא תהיו מקטרגין על ישראל לאחר מותי אלא היו זכורים כאלו אני חי ועומד עליהם לבקש רחמים . אמר ישעיה שמעו שמים והאזיני ארץ (ישעיה א) • מה ראה ישעיהו לומר שמעו שמים אלא לכמדך שכל דברי הנביאים שוים משה אמר האזינו השמים וישעיהו אמר שמעו שמים והאזיני ארץ . א"ר עקיבא מלמד כיון שאמר משה את התורה בשמים היה והיה מדבר עם השמים כאדם שמדבר עם חבירו שאמר האזינו השמים וראה את הארץ רחוקה ממנו ואמר ותשמע הארץ • אבל ישעיה שהיה בארץ וראה שמים רחוקים ממנו התחיל לומר שמעו שמים ואח"כ והאזיני ארץ שהיתה קרובה אליו • כי ה' דבר אמרו לו ישעיה רבינו וכי דבר הקב"ה ולא רעשה

עץ יוסף

כמן מן הקסת] . כ"ל : [סכן מיתת בת"כ כפר כו'] . לח מלמחי כעת בת"כ רק בכפרי ס' סופטרים יש קונת מזה ובסוף ס"ח יש' בכ"י ס"ח סי' תרכ"ו : [ומטהרין אותו כשעה] . כ"ל : [ומזין עניו מים עסורים כו'] . ל"ל מס' יומ' יזרוק עליו מים עסורים וימחול

הארץ

טוטפות : [נוטה על כל שולחן] . פי' ענפיו נוטה על כו' :

(ג) **כאדם** ממדבר עם חבירו אמר כאזינו דממיס כ"ל ור"ל שמלת כאזינו ג'ממעה מקרוב ומלת ממיעה מרחוק

מאַנַיִם עֲקַרְבָ קֹשֶׁת גְּדִי דָגִים אוּנ דְרוּם אִיז מָעַן מְזַכִּיר נְשָׁמוֹת אוּם שַׁבָּת אוּנ יוֹם טוֹב טִיר בֶּעטֶן אוֹף זַיִיא זָאלֶן יְשׂוֹן טַיִין נִיט גַיין אִין גַהֵינָם אָזוֹ שְׂמַיְיט פַּיר לַיְבּוּךְ דוּא זָאלְסְט פַר גָעבִּין צוּ דִי זִינְד פוּן דִיא יוֹדֶן דָאם מַיִינְט מָעַן פוּן דִיא לֶעבֶּדִינֶע מָעַנטשֶׁן אֲשֶׁר פָּדִיתָ וָם דוּא הָאסְט זַיִיא אוֹיס גַילַיְיזְט פוּן גַהֵינָם דָאם מַיִינְט מָעַן דִיא טוֹיטֶע פוּן דִיא טוֹיטֶע אִיז אֶפּ גֶלֶעדִינְג מָעַנטשֶׁן אַז דִי לֶעבֶּדִינֶע מָעַנטשֶׁן קָאנֶן אוֹס לַיְיזִין דִיא טוֹיטֶע מִיט דֶר צְדָקָה וָאם דִיא לֶעבֶּדִינֶע מָעַנטשֶׁן גִיבִּין פַּאר דִיא טוֹיטֶע וָוֶעלֶן דִי טוֹיטֶע אוֹיס גַילַיְיזְט פוּן גַהֵינָם דְרוֹם אִיז דֶר כְּנָהָג אוֹם יוֹם כִּפּוּר וָאנֶן הַזְכָּרַת נְשָׁמוֹת אוּנ מָעַן מְנַדֶר פוּן זַיֶעֶרֶע וָעגֶן צְדָקָה כְּדֵי דִיא צְדָקָה וָאל זַיִיא אוֹס לַיְיזִין פוּן גַהֵינָם . אָזוֹ הָאבֶּן מִיר גֶלֶעדִינְט אִין תּוֹרַת כֹּהֲנִים אִיךְ וָאלְט גֶבַּיוְט אַז נָאךְ דֶעם טוֹט הָעלְפְּט שׁוֹן נִיט קֵין צְדָקָה שֶׁטַיְיט אֲשֶׁר פָּדִיתָ דָאם וָם דוּ הָאסְט אוֹס גַלַיְיזְט . אִיז פוּן דָאנֶן אֶפּ גֶלֶעדִינְט אַז דִי צְדָקָה וום כֶּען גִיט פַּאר זַיִיא נָאךְ דֶעם טוֹט דֶר פַּר נֶעמְט מָעַן זַיי אַרוֹם פוּן גַהֵינָם . אָזוֹ וִוי מָעַן וָואךְפְט צַיי פוּן בִּינֶן אָזוֹ וָוערֶן זַיי אַרוֹם גְוָואךְפֶן פוּן גַהֵינָם אוּנ זַיי וָוערֶן וַיִיךְ אוּנ וַיי אַצַיִיג אוּנ כֶּען רַייגִיקְט אִים אָזוֹ וַויא בְּשַׁעַת עֶר אִיז גְבָּארֶן גְוָואךְן . אוּנ מָעַן שְׁפָּרֶענְגְט אוֹף אִים מִים מְרוֹרִים פוּן אַגְמֶער אוּנ דָם זַיֶעֶר הַנָּאָה פוּן דֶעם וַואסֶר אָזוֹ וִוי אַפִּיש דָם הַנָּאָה פוּן וַואסֶר . אָזוֹ אִיז עֶר זַיִךְ טוֹבֵל אַלֶי שָׁעָה אִין טַייכֶן פוּן אַפְּרָסְמוֹן אוּנ פוּן כִּיילֶךְ אוּנ פוּן בּוּטֶר אוּנ פוּן הָאנִיק אוּנ עָבְט פוּן עֵץ הַחַיִים תָּמִיד וָואם עֶר אִיז גְפַלַאנְצְט אִין דֶעם כְּחִיצָה פוּן דִיא צַדִיקִים . אוּנ דִיא צַוויגֶן בַּייגְט זִיךְ צֶרוּק אוֹף אַלֶי טִישִׁין פִּין דִיא צַדִיקִים אוּנ זַיי לֶעבֶּן אַייבִּיג הָאזִינוּ הַשָּׁמַיִם דָם זָאגְט דֶר פָּסוּק נֶפֶשׁ עָכְטֶה לוֹ כִּי אָכַף עָלָיו פִּיהוּ פַּר וָאם הָט כֹּשֶׁה רַבֵּינוּ גְרוּפֶן צוּם הֵימֶל אוּנ צוּא דֶר עֶרֶד אַיידֶר עֶר אִיז גְשָׁטָארְבֶּן נָאר דֶעם פָּסוּק וַויזְט מִיר אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט זַיי גְרוּפֶן כְּדֵי גְבִּיטִין זַיי אוֹף דִי יוֹדֶן . אוּנ דָאם זַיי גְבָּאטֶן זָאלֶן זִיךְ פַּאר שְׁטֶעלֶן אַז וִוי עֶר לֶעבְט שְׁטֶענְדִיג אוּנ הָט זַיי גְנָאגְט אַז וִוי נָאט הָט אוֹף מִיר גְוָואךְ גְוָועךְ אִיךְ זָאל שְׁטָארְבֶּן דְרוֹם גִיט גוּט אַייֶעֶר דֵיעָה וִוי אַז אִיר זָאלְט מִיר מְקַבֵּל זַיין בְּכָבוֹד נָזוֹל אִיר זָאלְט קוּקֶן אוֹף מִיר גְלַיִיךְ וִויא אִיךְ לֶעבּ אוּנ רֶעד דִיא תּוֹרָה אַייבִּיג הָאזִינוּ הַשָּׁמַיִם פַּר נֶעמְט אִיר הֵימֶלֶן מַייגִי רַייד אִיךְ הָאבּ שׁוֹין גִיזָאגְט הַעִדוֹתִי בָּכֶם הַיוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אִיךְ בֵּין אַיין מַתָּרָה דִי הֵימֶל רִיט דֶעם עֶרֶד גִיט גוּט אַייֶעֶר דֵיעָה אִיר זָאלְט גִיט מְקַטְרֵג זַיין אוֹף דִי יוֹדֶן נָאךְ מַיין טוֹיט . נָאר אִיר זָאלְט גִידֶענְקֶן גְלַיִיךְ וִויא אִיךְ לֶעבּ אוּנ שְׁטֶייא אוּנ בָּעט אוֹף זַיִיא הָאזִינוּ הַשָּׁמַיִם פַּר נֶעמְט דִיא הֵימֶלֶן מַייגִי הַעִדוֹתִי בָּכֶם הַיוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ צוּ הֵימֶל אוּנ פַּר נֶעמְט דִיא עֶרֶד מַיינִי רַייד . וַויל כֹּשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גִיזָאגְט פַּר נֶעם הֵימֶל אוּנ הָעֶרֶד דְרוֹם אִיז גִיקוּמֶן יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא הָט פַּר קָעמְט

גיזאגט

הארץ והלא כבר נאמר (תהלים פח) ארץ רעשה אף שמים וגו' . מפני אלהים זה סיני . והמים נזדעזעו שנא' (שם נג) מקולות מים רבים וגו' אימתי בזמן וידבר אלהים את כל הדברים האלה וגו' (שמות כ) אלו דבר עמך היית חי . משל לשלטון שנכנס למדינה בא איסטרטיוטון של אותה מדינה אצלו כיון שבא שלטון לדבר עמהם ניטלה מהן דעתן . לימים בא קרתני אחד אמר להם זה השלטון הוא אוהבי ואני רגיל לדבר עמו . אמרו לו אין אנו יכולין לדבר עמו אלא אם הוא אוהבך דבר עמו בעדנו ואחר כך עמנו . אמרו ישראל לישעיה אנו הקב"ה קראנו בניו דכתיב (שם ד) בני בכורי ישראל . וכתיב (ישעיה מו) העמוסים מני בטן וגו' כיון שדבר עמנו בסיני נפשנו יצא בדברו שמא אם ידבר עמנו נמות אלא אתה רבינו קרב אתה ושמע כמו שעשה משה רבינו .ומנין היתה העטרה הואת לישעיה שנא' (שם מט) ויאמר אלי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר . ולכך נאמר שמעו שמים וגו' :

(ג) יערף כמטר לקחי . אריב"ל בשעה שעלה משה למרום עמדו המלאכים להורגו אמר להם בשביל ב' דברים שנתנו לי מב"א אתם מבקשים להרגני . כיון ששמעו כך הניחוהו * משל לסוחר גדול המהלך במקום סכנה תפשוהו לכטבח ובקשו להרגו אמר להם בשביל ה' מנה שיש לי עמי אתם הורגים אותי ולא היו יודעי' שיש בידו אבני' טובות ומרגליות .אמרי זה לזה מה

בצע

עין יוסף

מכתוב ועיין בתנחומא' סל' כיפור סמדרש : [מיסטריוסין] . פרוש (ג) בשביל שני דברים שנתנו לי נגן סמשיח כ"ע : (פ"ת) ומוסלים : [קרחני] . פי' בן שיר : וכ"ה ב' לקוטו וכפוסק על שני למות לו על שני תורות שבכתב

גִּיזָאגְט הָער צוּ הִימִל אוּן פַּר נָעם עֶרד כְּדֵי דִיא הִימִל זָאל הָאבֶּן בֵּייֹדֶע . הָערִן אוּן פַּר גֶעטֶען אוּן דִיא עֶרד זָאל אוֹיךְ הָאבֶּן בֵּייֹדֶע הָערִן אוּן פַּר נָעמֶן . רַבִּי עֲקִיבָא זָאגְט אַיין אַנדֶרִין תֵּירוּץ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּשַׁוֹת עֶר הָט גִּיזָאגְט דִי הוֹרָה אִיז עֶר גִּיוֶוען אוֹף דֶעם הִימִל דְּרוּם הָאט עֶר גָזָאגְט הַאזִינוּ הַשָּׁמַיִם פַּר נָעם הִימֶל מֵיינִי רֵייד אַזוֹ וִוי אַיינֶר זָאגְט צוּם חֲבֵר וָוס שְׁמֵיוּט לֶעבֶּן אִים אוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז גִּוֶוען גָאהִינְט צוּם וָוארוּם דֶר לֶשׁוֹן פַּר נָעם אִיז אַז דֶער חֲבֵר שְׁמֵיוּט לֶעבֶּן אִים אוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז גִּוֶוען גָאהִינְט צוּם הִימֶל . דְּרוּם הָט עֶר גָזָאגְט פַּר נָעם הִימֶל אוּן הָער פּוּן דֶר וַיּוֹטִין דִי עֶרד וְואלְט אוּן וָוארוּם עֶר אִיז גִּוֶוען וַיּוֹט הִימֶל . דְּרוּם הָט עֶר גָזָאגְט פַּר עֶרד . אָבֶּר יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא אִיז גִּוֶוען פַּר קֶערְט וַוייט פּוּן הִימִל אוּן נָאהִינְט צוּ דֶער עֶרד פּוּן דֶר עֶרד . שְׁמֵיוּט וַוייטֶר דְּרוּם הָאט עֶר גִּיזָאגְט הָער פּוּן וַיּוֹטִין דוּא הִימִל אוּן פַּר נָעם פּוּן נָאהִינְט דוּא עֶרד . שְׁמֵיוּט וַוייטֶר יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא הָט גִּיזָאגְט הֶערְט מֵיינִי רֵייד בֵּי יְיָ דִּבֶּר וָוארוּם מֵיינִי רֵייד הָט נָאט גִּיהָערְט שְׁמוּרְטֶען דִי וָועלְט אַז וַוי יוּדִין אִים גִּיזָאגְט רַבִּי צוּא הָאט נָאט מִיט דִיר גִּיהָערְט הָט דָאךְ בְּדֶארְפְט שְׁמוּרְטֶען דִי וָועלְט אַז וַוי עִם שְׁמֵיוּט אֶרֶץ הַעֲשָׂה אַף שָׁמַיִם נִטְפּוּ בִּבְנֵי אֱלֹהִים דִי וָועלְט הָט גִּיטָאן שְׁמוּרְטֶן אוּן דִיא הִימְלִין הָאבֶּן נָמָאן טְרוּפִין וָואלְט פַּאר נָאט אוּן עִם שְׁמֵיוּט מְקוֹלוֹת מַיִם רַבִּים דִיא וָואלְט הָאבֶּן גִּיטָאן צִיטֶערִין פַּאר שְׁרֶעק בְּשַׁוֹעַת נָאט הָאט גִּיהָערְט דִי עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת וְוִיא אַז קָאן זַיין אַז נָאט הָאט מִיט דִיר גִּיהָערְט וָואלְטֶן גִּילֶעבְּט . מִיט דֶם וָואט נָאט רֶעט קָאן עֶר שׁוֹן נִיט לֶעבְּטִין . עֶם אִיז אַמֶשׁל דֶר קִינִיג וָואלְטֶט דָען גִּילֶעבְּט . מִיט דֶם וָואט נָאט רֶעט קָאן עֶר שׁוֹן נִיט לֶעבְּטִין . עֶם אִיז אַמֶשׁל דֶר קִינִיג פּוּן דֶער מְדִינָה אִיז אָמאל גִּיכּוּמֶן אִין אַשְׁטָאט זָענֶן אַלֶע גְרֶעסְטֶע הָערִן פּוּן שְׁטָאט גִּיקוּמֶן צוּ אִים אִיז פַּר שְׁרֶעק זַייֶער וַוִיכְנִשְׁאפְט צוּ גִּינוּמֶן גִּיוָוארֶן . אִין צַצַייט אַרוּם קוּמְט אַייֶנֶר פּוּן שְׁטָאט אוּן זָאגְט דֶר קִינִיג אִיז טַיין לַיב הָאבֶּר אוּן אִיךְ רֶעד מִיט אִים אַלֶי מָאל אַצוּנְד וִוִיל אִיךְ מִיט אַיִךְ עֶפּעס רֶעדֶן פּוּן שְׁטָאט . הָאבֶּן זַייא אִים גִּיזָאגְט כִּיר קָאנֶן מִיט דֶם קִינִיג נִיט רֶעדִין נָאר אַז דוּ זָאגְסְט דוּ רָעסְט תָּמִיד מִיט דֶם קִינִיג רֶעד אַצוּנְד אוֹיךְ מִיט דֶם קִינִיג פּוּן אוּנְז . נָאךְ דֶעם וָועסְטוּ קוּמֶן צוּא אוּנְז וָועלֶן מִיר מִיט דִיר רֶעדִין . אִיז הָאבֶּן דִיא יוּדִין גִּיזָאגְט צוּ יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא אוּנְז יוּדִין הָאט נָאט אוּנְז וָועלֶן מִיר מִיט דִיר רֶעדִין . אִיז הָאבֶּן דִיא יוּדִין גִּיזָאגְט צוּ יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא אוּנְז יוּדִין הָאט נָאט גִּרוּפִין קֵינֶדֶר עֶם שְׁמֵיוּט בְּנֵי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל דִי יוּדִין זָענֶן בֵּיוּ מִיר אַז וִויא הַבְּכוֹר אוּן עֶם שְׁמֵיוּט הָעֶטְסְטִים בְּנֵי בְּמִ דִיא יוּדִין זָענֶן גִּיטָאנֶן אוֹף נָאט הָעֶנְר פּוּן דֶער מוּטֶערְם בּוּיךְ . אִיז אַלֶם דִיא הַשְׁגָּחָה פּוּן נָאט אוֹף זַיא . אוּן אַז עֶר הָט גִּיהָערְט מִיט אוּנְז אוֹף דֶם בַּארְג סִינַי אִיז אוּנְז דִי נְפָשׁוֹת אַרוֹם פּוּן גוּף טָאמֶר הַיינְט וַוייטֶר אַז דוּ זָאגְסְט נָאט וִויל רֶעדֶן מִיט אוּנְז וָועט דָאךְ אוּנְז דִי נְפָשׁוֹת אַרוֹם פּוּן גוּף דְּרוּם נֶעמֶן גִּיזָאגְט דִיא הָער פּוּן דֶיִיד פּוּן נָאט אוּן וָאג אוּנְז וָום נָאט הָאט גִּיהָערְט אַז וִוי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גִּיטָאן עֶר הָאט גִּיהָערְט פּוּן נָאט אוּן הָאט אוּנְז גִּיזָאגְט . אוּן אַז אִיז גִּיוֶוען יְשַׁעְיָה הָט גִּיהָערְט פּוּן נָאט אוּן הָאט גִּיזָאגְט דִיא יוּדִין דִיא רַייד פּוּן נָאט . אוּן פּוּן וַאנֶן הָאט יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא זוֹכֶה גִּיוֶוען דָער צוּ עֶר זָאל הָעֲרִין דִי רַייד פּוּן נָאט אוּן וִוידֶר קֶערִין דִיא קִינְדֶער פּוּן יַעֲקֹב עֶר הָאט מִיר בַּאשַׁאפֶן פּוּן בּוֹךְ אוֹךְ זָאל זַיין אַקְעָבְט צוּ אִים וִוידֶר קֶערִין דִיא קִינְדֶער פּוּן יַעֲקֹב זָאלֶן הְשׁוּבָה טָאן צוּ נָאט . דְּרוּם הָט יְשַׁעְיָה גִּיזָאגְט שְׁמוּ שָׁמַיִם וְהַאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְיָ דִּבֶּר הָערְט צוּ הִימֶלֶן אוּן דוּ עֶרד צוּ נָאט אוּן פַּר נָעם דִי עֶרד מֵיינִי רֵייד וָוארוּם מֵיינִי רֵייד אִיז נִיט מֵיינֶר נָאר נָאט הָט גִּיהָערְט דִיא רַייד

בצע דהוינן אין עמו כלום . הניהוהו . כשנכנס למדינה התחיל למכור אבנים טובות שאין להם דמים • אמרו לו הלכתם אתמול תפשנו אותך ואמרת לנו אין עמי אלא ה' מנה ועכשיו אתה מוציא אבנים טובות ומרגליות שאין להם ערך בעולם אמר להם אתמול כשאמרתי לכם כך בשעת סכנה הייתי עומד . אף כך משה רבינו אמר למלאכים ב' דברים עמי • והמה מתנה גדולה היתה עמו שנא' (תהלים סח) עלית למרום וגו' • לכך אמר דוד טוב לי תורת פיך וגו' (פס קיט) ואומר (פס יט) הנחמדים מזהב ומפז רב • ואומר (פס יג) אמרות ה' אמרות וגו' . אמרו ישראל למשה רבינו אשריך שלקחת מתנות א"ל אלולי שאמרתי למלאכי השרת שהם ב' דברים הייתי נשרף מאישם והתורה הואת היא הצלתני מידם . עליהם אמר יערף כמטר לקחי וגו' ואין יערף אלא הריגה שנא' (דברים כב) וערפו שם את העגלה • וכן ביהודה אומר (כלאים מג) ידך בעורף איביך . ואין לקחי אלא תורה שנא' (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם וגו' • ולמה נמשלה הורה למטר לומר מה מטר משחקת אבנים שנא' (חיוב י) אבנים שחקו מים. אף התורה משחקת לב האבן . וזהו שארז"ל אם אבן הוא נמוח ואם ברזל הוא מתפוצץ . לכך אין טוב לאדם כי אם להשית עצמו על דברי תורה ולעסוק

עץ יוסף

בה

פיכתב וכנ"ל : [ויגעתי ולא מצאתי לא תאמין] . כלומר ע"פ מלי כלאדם שמוצא מציאה ומיד לפי סה"ד הלקו ולכך אינו לא סיו עלמיד"קחומו כמעי אמו לא היה יכול להגיע הלקו בחוזקי לף ע"י ו שותו . דלר' כנדה כשפתיך ק כמעי אמו מצמדין לותו כל כה כלי כיון ומם לא היה יכול להגיע בחוזקי לף ע"י ו שותו . סיוגלת כה כמגלך וסטרו על פיו ומוסק כסל ולכלורכ מס כתועלת לכך מ"מדין לותו כל כה כלי כיון ומם לא היה יכול להגיע בחוזקי לף ע"י ו שותו . בעלמיד כיון ממסכתין לותו . לך יכולאר ע"פ מס שכתב כתלמין על מס שמנו ל מרים וקו הלקו בתוכרתן נפי סכל כנסמות עמדו על כל סיני וקבלו כל ל' הלקו בתוכ וגו"ם בגמרא יגעתי ומלאתי תאמין יבול למנות הבידוהו ומס יחמר לך לאדם יגעתי ולא מלאתי לא

הוֹרָה הָאֵבֶן דִּיא מַלְאָכִים אִים גִוֹואלְט הַרְגִינֶן . הָאט מֹשֶׁה רַבִּינוּ זַייא גִיזָאגְט אִיבֶּער צְוִוי הוֹרוֹת וָם הָאט הָאט סִיר גִינֶעבִּין אָדֶר אִיבֶּר צְוִוִיי הוֹרוֹת הוֹרָה שֶׁבִּכְתָב אוּן הוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה וַיילְט אִיר סִיר הַרְגִינֶן פַאר אַז אַקְלַייִנִי זַאךְ דַאךְפְט אִיר כִּיר נִיט הַרְגִינֶן . אַז הָאבִּין זַיי אִים אָפּ גִילָאזְט אוּן הָאבֶּן אִים נִיט גִיהַרְגִינְט . עֶם אִיז אַמְשָׁל צוּ אַגְרוֹיסִין כוֹתֵר עֶר אִיז גִינַאנְגִין אִין וָועג זִין אַסְתּוֹם כְּקָנָה . הָאבִּן אִים גַזְלָנִים אַיִיהַאפְט הָאבִּין אִים גִיוואלְט הַרְגִינֶן . הָאט עֶר זַייא גִיזָאגְט אִיבֶּר דִיא פִּינְף גִילְדִין הָאט אִיךְ הָאב בִּיי סִיר וויִלְט אִיר כִּיר הַרְגִינֶן אוּן זַייא הָאבִּין נִיט גִוולְט אַז דֶער כּוֹתֵר הָאט בִּיי זִיךְ טַיעֲרִי שְׁטֵייגֶר אוּן פֶּערִיל . זָאגִין דִי גַזְלָנִים אַיינֶער צוּם אַנְדֶערִין עֶם אִיז נִיט כְּדַאי סִיר זָאלִין אִים הַרְגִינֶן אִיבֶּר דִיא פִּינְף גִילְדִין . הָאבִּן זַייא אִים אֶפּ גִילָאזְט דֶר סוֹתֵר אִיז נְקוּמֶן אִין שְׁטָאט הָאט עֶר אֶן גֶהוּבֶן פַּר קוֹפְּן גוּטֶע טַיעֲרִי שְׁטֵייגֶר אוּן בֶּעֲרִיל וָואם הָאט נָאר קֵיין שַׁאץ נִיט גִיהַאט . עֶם הָאט בַּאטָאגְט אֶפֶּן פִּיל גֶעלְט . הָאבֶּן דִיא גַזְלָנִים צוּ אִים גִיזָאגְט נֶעכְטִין אַז דוּא בִּיסְט גִינוּגְעָן בַּיי אוּנְז אִין דִיא הֶעֲנֶר הָאסְטוּ גִיזָאגְט הָאסְט נָאר פִּינְף גִילְדִין הַיינְט וויִזְקוּ אַרוֹם אַזוֹנִי טַיעֲרִי זַאכִין וָואם הָט נָאר קֵיין שַׁאץ נִיט אוֹף דֶר וָועלְט . הָאט עֶר זַייא גִיעֲנְטֶפֶּרְט נֶעכְטִין בִּין אִיךְ גִוּוֶען אִין אַסְתּוֹם סְכָנָה הָאב אִיךְ אִיךְ גִמְוזְט אַז זָאגִין אָבֶּר הַיינְט וויִיז אִיךְ אַרוֹם וָם אִיךְ פַּר טָאג . אַז מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָט גִזָאגְט צוּ דִיא מַלְאָכִים זָאגִין הָאב אִיךְ בִּייא סִיר מִין גִיט כְּדֵי זַיי זָאלִין אִים נִיט הַרְגִינֶן אָבֶּר בֶּאֱמֶת הָאט עֶר גֶהָאט אַרְוסְקֶע מַתָּנָה פּוּן נָאט . דִי נָאנְצִי תּוֹרָה הָט עֶר אַרָאפּ גִנוּמֶן אוֹף דֶר וָועלְט עֶם שְׁטַייט גִילְיט לַתָּרוּם שְׁבִיתָ שֶׁבִי דוּא בִּיסְט אַרוֹף אוֹף דֶעם הֵיכֶל הָאסְטוּ גִיפַאנְגֶן אַנִיפְּ גֶנוּיִנִיש פּוּן דִי מַלְאָכִים וָואם הָאבֶּן אִים גִיוואלְט הַרְגִינֶן בִּיסְטוּ פּוּן זַייעֲרִי הֶעֲנֶר גִיצוּג גְוואךְן אוּן דִי תּוֹרָה אַרָאפּ גִנוּמֶן . אוּן דִיא מַלְאָכִים הָאבֶּן נָאךְ אִים גֶנֶעבֶּן פִּיל מַתָּנוֹת . דְרוּם הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ גָזָאגְט טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךְ מֵאַלְפֵי זָהָב וָכֶסֶף עֶם אִיז סִיר בְּעֶסֶר דִי תּוֹרָה פּוּן גָאט סוֹל וויא פּוּן סוּזִינְטֶר שְׁטֵיקֶר גָאלְד אוּן זִילְבֶּר . הַחֲמֻדִים מִזָּהָב וּכְפַז רָב דִי תּוֹרָה אִיז גְלֵיכְטֶוִיקֶר פּוּן גָאלְד אוּן פּוּן גִין גָאלְד אוּן אִבְרוֹת מֵאִבְרוֹת יֶעֱרָף כַּמָּטָר לִקְחִי זָאט אִיז רַייִנֶר זָאג אַז וויִ גְלֵיטֶעטֶער זִילְבֶּר . הָאבֶּן דִי יוּדֶן גָזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבִּינוּ וואל צוּ דִיר דוּא בִּיסְט בִּיי נִיטֶן אֶלֶי מַלְאָכִים הָאסְט נָאךְ נִקְרִיגִין מַתָּנוֹת פּוּן זַיי . הָט עֶר זַיי גֶעֱנְטֶפֶּרְט וָען נִיט וָאם אִיךְ הָאב דִי מַלְאָכִים גְנָארְט אוּן הָאב נָאר צְוִוִיי זָאכֶן גְנוּמֶן וָאלְט אִיךְ פַּר בְּרֶכְטְ גָזָאגְן פּוּן זַייעֲר פַּיעֶר . נָאו דִי תּוֹרָה הָט אִיךְ מִיר גִוּוֶען פּוּן זַייעֲרִי הֶעֲנֶד . דָם זָאגְט דָר פְּסוּק יִשְׂרָאֵל לְקִחִי דִי תּוֹרָה הָט זִיא אִיז גְלֵיכִין בִּין אִיךְ שִׁיעֶר נִיט גַהַרְגִינְט גָזָאגְן אִיבֶּר אִיר פּוּן דִיא מַלְאָכִים יַעֲרֹף כַּמָּטָר אִמְרָתִי אִיז מִיטְשׁ גַהַרְגִינְן עֶם שְׁטַייט וְשִׁרְפוּ שָׁם אֶת הַשְּׁלָה דִי מַאלְט זָאלְט אִיר דָאךְטִין זִי לָעֶן אוּן לָאזְן אִיז מִיטְשׁ דִי תּוֹרָה עֶם שְׁטַייט נָאט זָאלְט זִיךְ נִיט אַנוּטִי תּוֹרָה הָאב אִיךְ אִיךְ נֶעֱבֶּן . אוּן פַּאר וָאם אִיז דִיא תּוֹרָה גִיגֶלֶעכִין צוּא רָעגִין אַז וויִא צוּ רִיבִּין אַז דִיא תּוֹרָה צוּא וַייבֶּט שְׁטַייגֶט אִין כָּמוֹךְ אַנְדִים שְׁטִיקִי בִּים שְׁטַייגֶער וָאם וַאסְטֶר הָאט זַייא צוּ רִיבִּין אַז דִיא תּוֹרָה צוּא וַייבֶּט דִיא שְׁטַייגֶערֶע הָאר"ץ פּוּן קְעגְטִשִׁין אַזוֹי וויִ א אוּנְזֶרֶע חֲכָמִים זָאגְן אִם אֵבֶן הוּא נָמוּחַ אוֹב דָעי יָצָר דֶרֶע אִיז הָאךְט אַז אִיא אַשְׁטַייגֶן וָועלְט עֶר צוּ רִיבִּין פּוּן דֶר תּוֹרָה וָאם דָּא קֵיין בָּעֲרִי אוּן אוֹב דֶר

בה תמיד יומם ולילה . וזהו שנא' (יהושע ו) והגית בו יומם ולילה . וזהו שאמרו אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין . ולכך נמשלה לכמר מה מטר אין העולם בלא הם לפי שצריכין להצמיח כל טוב כך אין העול... מתקיים בלא תורה שנא' (ירמיה ג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי . ומה המטר יורד מעט כך התורה תחלה קורא אבנ"ד בכנין קמן ולבסוף עולה למנין גדול ק' ר' ש' ה' . כך מתחילין ואח"כ עומד על התורה ודקדוקיה . ד"א יערף כמטר לקחי אמרו לו ישראל למשה רבינו לא באת לדבר עם השמים ועם הארץ אלא עם המטר ומל . אמר להם מלה"ד לעשיר שהלך לכבד את המלך ולקח עמו שרים גדולים ואנשים מכובדים וכנס עמהם אצל המלך והמלך קבלם בסבר פנים יפות . וכך אמר משה מוטב שיאקרא את השמים ואת הארץ ואת המטר והמל ויהיו עמי ואקרא להקב"ה ויענה אותי . לפיכך אמר האזינו השמים וגו' יערף כמטר וגו' ואח"כ כי שם ה' אקרא :

(ד) **הצור** תמים פעלו . ישעיה אמר דרשו ה' בהמצאו (ישעיה נה) ודוד אמר דרשו ה' ועזו וגו' (ד"ה ו כט) . למה אמר בקשו פניו תמיד ללמדך שהקב"ה יתברך שמו פעמים נראה ופעמים אינו נראה פעמים שומע ופעמים אינו רוצה לשטוע . פעמים עונה ופעמים אינו עונה פעמים נדרש ופעמים אינו נדרש פעמים מצוי ופעמים אינו מצוי . פעמים קרוב ופעמים אינו קרוב . כיצד נראה למשה שנא' (שמות ג) ודבר ה' אל משה חזר ונעלם ממנו כשאמר לו הראני נא את כבודך

עין יוסף

פלמין מזה מכתיבים [וזאת מלאתי כמ' מעלות כתורס כ"י מכגלתון לנקב"כ] כנ"ל : [גם נאת לדבר אלוה עם כשמים ועם כארץ וכ"ז בזוה"ק תזריע דף מו ע"ב כנ"ל] [גם לא בריתי יומם ולילה כתמר ומל] . כנ"ל: כו] . ע' סידורו ככדל מח סי' נ' כפנימ:[ויהיו עמי ואקרא

פֵּר רָעַם מַעֲנַמְשֶׁן עָר זָאל נָאר עוֹבֶק זַיין אֵין דָר הוֹרָה יוֹם וַלַיְלָה אוּנ זָאל זִיךְ מַיְשִׁין אִיבֶּר דָר תּוֹרָה . נָאוּ דָם נָזָאגְט צוּ יְהוֹשׁוּעַ הָבַּיִת ט יוֹסֵף וַלַיְלָה זָאלְסְט זָעֲרָגֶן דִי תּוֹרָה בַּיי טָאג אוּנ בַּיי נָאכְט אוּנ דָם הָאבֶּן דִי חֲכָמִים גָּזָאגְט אוּב אֲמֶעַנְטְש וָועט דִיר זָאגֶן גַּצַּחְתִּי וְלֹא כְּצַחְתִּי אִיךְ הָאבּ טִיר נְמִידִיגְט אִיבֶּר דָר תּוֹרָה אוּנ אִיךְ הָאבּ אִיר נִיט גְפוּנֶן דָם הַייסְט אִיךְ קָאן נִיט לָעֲרֶנֶן אַל פְּאִיזִין זָאלְסְטוּ דָעם מֶעַנְטְשֶׁן נִיט גְלַייבֶּן . וָארוּם דָר וִיל מַאטֶעְרְט זִיךְ אוֹף דָר תּוֹרָה נְפוּנְט עֶר זִיכֶר דִי תּוֹרָה . נָאךְ אַמֵּעַם דְרוּם אִיז נְגְלִיכֶּן דִי תּוֹרָה צוּ רָעַנִין זִיהּ וִוי לָעֲנֶן קָאן דִיא וָועלְט אָ דָעם נִיט זַיין וָוארוּם דָר רָעֶנֶן מַאכְט יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אֹתָם נוֹתֵן אוֹ קָאן דִי וָועלְט נִיט זַיין אָן תּוֹרָה עֶם שְׁטַייט נָאט נָאנְט דִם לֹא נְבִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי וְעוֹן נִיט דִי תּוֹרָה וָם יוֹדֶן לָעֲרֶנֶן מָאנ אוּנ נָאכְט וָאלְט אִיךְ דִי הִימֶלְן טִיט גָר וָעלְט נִיט נְמַאכְט . דִי נַאנְצִי וָועלְט אִיז נָאר כְּשָׁאפֶּן גְוָארֶן אִין דָעם זְכוּת פוּן דָר תּוֹרָה . אוּנ שׁוֹ וִי רָעֶנֶן נַייט בִּיכְלַאךְ נַייט נִיט אוֹף אַבָּאל אַזוֹ דִי תּוֹרָה פְּרַיעָר הַיבְּט זִיךְ אָן קְלַיין אבנ"ד אַיינֶם צַמֶּי דַרַיי פִּיר . נָאךְ דָעם אִיז גְרוֹס קדש"ת הוּנְדֶרְט צְוַוייא הוּנְדֶרְט דְרַיי הוּנְדֶרְט פִּיר הוּנְדֶרְט אוּנ דְרַיי סִי . עָפּוֹת אַזַאךְ דָם עָר טִיט זִיךְ גְנוּמֶן גְרוֹסֶע רַאטֶן אוּנ דִיא גְרֶעסְטֶי אוֹרְינְטְלִיכִי מֶעַנְטְשֶׁן אוּנ טִיט זַיי גְנַאנֶגֶן צוּם כָּלָּה הָם זַיי דָר כָּלָּה צוּ גְנוּמֶן זַייעֶר שַׁיין טִיט אַשַׁיינֶם פְּנִים . אִיז הָאבּ אִיךְ גְטָאן אִיךְ הָאבּ טִיט גְרוּפֶן דִי הִימֶלְן טִיט דָער עֶרד טִיט דָעם רָעֶנֶן טִיט דָעם טוּיא זָאלְן צַלֵּי זַיין כִּיט טִיר אוּנ טִיט גְרוּפֶן צוּ נָאט וָועלְט עֶר בִּיר עֶנְטְפֶּרֶן דְרוּם זָאגְט נָאט דָר פְּסוּק הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ . יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטָּל . כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא פַּר נָעמְט מַייגִי רַייד דִי הִימֶלְן אוּנ דִי עֶרְט צוּ דִיא עֶרד . אוּנ כַּיין לָעֲרְטֶנְג זָאל טָרוּפֶן אַזוֹ וִויא רָעֶנֶן אוּנ טִיא . אוּנ אִיךְ וִועל רוּפֶן נָאט וָועט עֶר בִּיר עֶנְטְפֶּרֶן הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ נָאט עֶרְט נִיט . יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא דָם נָזָאגְט דִרְשׁוּ יְיָ בְּהִמָּצְאוֹ קָארֶיט צוּ נָאט . שְׁמוֹת עֶר נִפּוֹנְט נָאט עֶרְט אִיךְ צוּ אִיךְ . אוּנ דָוִד הַמֶּלֶךְ דָם נָזָאגְט דִרְשׁוּ יְיָ וְעֻזּוֹ בַּקְשׁוּ פָּנָיו תָּמִיד כָּאטֶיט צוּ נָאט טִיט זַיין שְׁמוּאֵלְקִיש זָאלְט בָּעמֶן נָאט פָּנִים שְׁטֶענְדִיג . פַּר וָום הָם דָוִד נָזָאגְט בְּעִנְטְשֶׁט נָאט פָּנִים שְׁטֶענְדִיג . דָר פְּסוּק לָעֲרִינְט מִיר אוֹ נָאט אַבָּאל בְּוִויזְט עָר זִיךְ צוּם מֶעַנְטְשֶׁן . אוּנ אַבָּאל אַוְוועקְט עָר זִיךְ נִיט . אַבָּאל עֶנְטְפֶּעְרְט עָר זִיךְ אוּנ אַבָּאל הָעְרְט עָר צוּם נְבֶעט פוּן מֶעַנְטְשֶׁן . אוּנ אַבָּאל וִויל עָר נִיט הֶעֶר . אַבָּאל עֶנְטְפֶּעְרְט עָר זִיךְ אוּנ אַבָּאל וִויל עָר נִיט עֶנְטְפֶּעְרֶן . אַבָּאל וָועְרְט עָר גְפֶּארְטְט צוּם מֶעַנְטְשֶׁן אוּנ אַבָּאל וָועְרְט עָר נִיט פָּארְטְט . אַבָּאל נְפוּנְט עָר זִיךְ צוּם מֶעַנְטְשֶׁן אוּנ אַבָּאל וִויל עָר זִיךְ נִיט גְפוּנְט צוּם מֶעַנְטְשֶׁן . אַבָּאל אִיז עָר נָאהְט צוּם רוּפֶער אוּנ אַבָּאל אִיז עָר נִיט כֵּן רוּפֶער . טִיר נְפוּנֶן נָאט הָאט זִיךְ בְּאוּיזִין צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עִם עֹמְדִים וְדִבֶּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה נָאט הָם נֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה . נָאךְ דָעם נְפוּנֶן טִיר עֶר הָם דִיךְ פָּאר

כבודך (שם) וכן נראה לישראל בסיני שנא' (שמות כד) ויראו את אלהי ישראל ואומר (שם) ומראה כבוד ה' הזר ונעלם מהם שנא' (דכריס ד) כי לא ראיתם כל התמונה ואומר (שם) קול דברים אתם שומעים. וכשהיו ישראל במצרים בשעבוד פרך וישמע אלהים את נאקתם (שמות ב) • כיון שחטאו לא שמע ה' בקולכם ולא האזין אליכם (דכריס כ) • ענה לישמואל במצפה שנא' (שמואל ז ז) ויצעק שמואל אל ה' ויענהו ה'. חזר ולא ענהו שנא' (שם טו) ויאמר ה' אל שמואל עד מתי אתה מתאבל על שאול. ענה לדוד ואמר (מכליס לד) דרשתי את ה' וענני חזר ולא ענהו שנא' (שמואל ב יב) ויצם דוד צום ובא ולן ושכב ארצה דכתיב (שם) גם הבן הילוד לך מות ימות. ובזמן שישראל עושין התשובה מצוי להם שנא' (דכריס ד) ובקשתם משם את ה' אלהיך ואם לא עשו תשובה בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' ולא ימצאו חלין מהם (טושע ס) • פעמים קרוב שנא' (מכליס קמס) קרוב ה' לכל קוראיו. פעמים אינו קרוב שנא' (מפלי טו) רחוק מרשעים ה' • וכתיב (במדבר ו) ישא ה' פניו אליך וכתוב אחד אומר (דכריס י) אשר לא ישא פנים. עושה תשובה נושא לו פנים • יכול לבל ה"ל אליך ולא לאומה מעכו"ם שנא' (ירמיס ד) כבסי מרעה לבך ירושלים למען תושעי אם עשו השובה • ואם לאו כי אם הכבסי בנתר (שם כ) לכך אמר ישעיה דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב (ישעיס נה) • מה"ד למלך שאמר לעבדיו צאו והכריזו בכל ממשלתי שאני יושב ודן דיני ממונות כל מי שיש לו עסק עם חברו יבוא לפני ואני דן אותו לכף זכות עד שלא אשוב לדון

עץ יוסף דיני

(ד) דרשו כ' ופחו. ל"ל וגו' כנקשו כניו תמיד: [כבני מכון]. כלמוניין מותם לעכרן מולימין מן כדיר זה מחכזה דרך פתח וקמן כמס' ל"ה מפרש כבני מימריה עי' כבני כבכבים

הוֹן פּוּן אִים בְּשַׁעת עָר הָאט אִים גֶּבָּעמִין סַאגִי נָא אֶת בְּוּדָיךְ וַיִּיז כִּיר דַיין בָּבוּד. אוּנ אַז גֶּפּוּן מִיר עָר הָט זִיךְ בַּוּוִיזִין צוּ דִי יוּדִין אוֹף דָעם בָּארְג סִינַי עָם עֶטְטִייט וַיהִיו אֶלהֵי יִשְׂרָאֵל זַיי הָאבֶּן גֶּעהָן דָעם נָאט פּוּן דִי יוּדִין. נָאךְ דָעם הָט עָר זִיךְ פּוּן עָם עֶטְטִייט כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה אִיר הָאט נִיט גֶּזֶהֶן קֵיין שׁוּם נְשָׁמֶאלְט נָאר נָאטְס קוֹל הָאט אִיר גֶּהָערְט. בְּשַׁעת דִיא יוּדִין עֶנְגִין גוֹנֶען אִין מִצְרַיִם שְׁטֶייט וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאקָתָם נָאט הָט גֶּהָערְט זַייעֶר גְּשְׁרֵי פּוּן דִיא שְׁוֶוערִי אַרְבִּיט. וּוִי זַייא הָאבֶּן גֶּזִינְדִיגְט שְׁטֶייט לֹא שָׁמַע יְיָ בְּקוֹלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם נָאט הָט נִיט צוּ גֶּהָערְט צַייעֶר קוֹל אוּנ הָאט נִיט פַּר נוֹטָען אַייעֶרי בַייד. כִּיר גֶּפּוּנֶן שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא הָאט אִים נָאט גֶּעֶנְטפֶּערְט אִין דֶר שְׁטָאט מִצְפָּה עָם שְׁטֶייט וַיִּצְעַק שְׁמוּאֵל אֶל יְיָ וַיַּעֲנֵהוּ יְיָ שְׁמוּאֵל הָט גְּשְׁרִינֶען צוּ נָאט הָט אִים גָּאט גֶּעֶנְטפֶּערְט. אוּנ נָאךְ דָעם גֶּפּוּנֶן כִּיר עָר הָאט אִים נִיט גֶּעֶנְטפֶּערְט עָם שְׁטֶייט עַד מָתַי אַתָּה מִתְאַבֵּל עַל שָׁאוּל נָאט הָאט גְּזָאגְט צוּא שְׁמוּאֵל בִּיז וַויא לַאנְג וָועסְטוּ קְלָאגֶן אוֹף שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ אוֹף וּוִיל דִיר נִיט עֶנְטפֶּערְן אוֹף אִים. וָאוּרוּם אַיךְ הָאבֶּן פֶּר כִּיאוּסְךְ פּוּן זַיין אַכְּלָךְ אִיבֶּר דִי יוּדִין. צוּ דָוִד הַכֶּלֶךְ הָט נָאט גֶּעֶנְטפֶּערְט עָם שְׁטֶייט דַּבֶּר אֶל דָּוִד הַמֶּלֶךְ וְאָמַר נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת אֵיךְ הָאב גְּפָארְשְׁט נָאט הָט עָר כִּיר גֶּעֶנְטפֶּערְט. אוּנ נָאךְ דָעם נֶפּוּנֶן כִּיר עָר הָט אִים נִיט גְּוואלְט עֶנְטפֶּערְן עָם שְׁטֶייט וַיְצַו דָּוִד צוֹם וּבוֹ וְלֹן בְּשָׁכֵב אֲרָצָה בְּשַׁעת דָער זוֹן פּוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ אִיז שָׁלַאף גְּוָוען הָט דָוִד הַמֶּלֶךְ גֶּפַאסְט אַהֲנָנִית אוּנ אִיז גֶּלֶעגֶן אוֹף דֶר עֶרד כְּתַפֵּל גְּוָוען צוּא נָאט אוּנ פּוּן דֶר סִיקְט וְוֶעגֶן אִיז אִים דֶר זוֹן גְּשְׁטָארְבֶּן. אוּנ אַז שֶׁטֶעגְדִיג אַז יוּדִין מוֹעֶן תְּשׁוּבָה נֶפּוּנֶט עָר זִיךְ צוּ זַיי עָם שְׁטֶייט וּבַקַּשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּמָצָאתָ אַז דוּ וָועסְט טָאן תְּשׁוּבָה אוּנ דוּ וָועסְט פּוּן גְּלוּת בָּבֶל דֵיין נָאט וָועסְטוּ אִים נֶפּוּנֶן עָר וָועט דִיר עֶנְטפֶּערְן. אוּנ אוֹב זַיי טָאן נִיט תְּשׁוּבָה שְׁטֶייט בְּצֹאנָם וּבִבְקָרָם יֵלְכוּ לְבַקֵּשׁ אֶת יְיָ וְלֹא יִמְצָאוּ חָלַץ מֵהֶם מִיט זַייעֶרי שָׁאף אוּנ מִיט זַייעֶרי רִינְדֶר וָועלֶן זַי נַיין בֶּעמִין נָאט אוּנ זַי וָועלֶן אִים נִיט נֶפּוּנֶן וָאורוּם עָר אִיז אוֹועק פּוּן זַי אִין הִימְל. אַמָאל אִיז עָר נָאהֶינְט צוּ זַיי עָם שְׁטֶייט קָרוֹב יְיָ לְכָל קוֹרְאָיו נָאט אִיז נָאהֶינְט צוּ אַלֶי וָאם רוּפֶן אִים. אוּנ אַמָאל אִיז עָר נִיט נָאהֶינְט עָם שְׁטֶייט רָחוֹק מֵרְשָׁעִים יְיָ נָאט אִיז וַייט פּוּן דִיא רְשָׁעִים. עָם שְׁטֶייט יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ נָאט וָועט צוּ דִיר נוֹשֵׂא פָּנִים זַיין אוּנ אַמָאל שְׁטֶייט אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים נָאט אִיז נִיט נוֹשֵׂא פָּנִים קַיינִים. דָעָר תֵּירוּץ אִיז אַז יוּדִין מוֹעֶן תְּשׁוּבָה אִיז עָר זַיי נוֹשֵׂא פָּנִים. אוּנ אַז מוֹעֶן נִיט קֵיין תְּשׁוּבָה אִיז עָר זַיי נִיט נוֹשֵׂא פָּנִים. אוּנ אַיךְ וָואלְט גְּוואלְט טַיינֶן אַז צוּא אַלֶי אִיז נָאט נוֹשֵׂא פָּנִים דְּרוּם שְׁטֶייט יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ נָאט אִיז נוֹשֵׂא פָּנִים נָאר צוּ דִיא אוּנ צוּא נִיט צוּא עוֹבְדֵי גִלּוּלִים עָם שְׁטֶייט בְּטֶרֶם כֻּרְסְיָה לְבַךְ יְרוּשָׁלַיִם לְמַעַן תִּוָּשְׁעִי וַאש אַף פּוּן שְׁלֶעכְטֶם דַיין הָאֶרץ אוּנ מוּא תְּשׁוּבָה יְרוּשָׁלַיִם כְּדֵי דוּ זָאלְסְט גֶּהָאלְפֶן וָועֶרן. אוּנ אַז זַיי מוֹעֶן נִיט קֵיין תְּשׁוּבָה שְׁטֶייט כִּי אִם הִכָּבְסִי בַּנֶּתֶר אַז דוּא וָועסְט זִיךְ אֲפִילוּ אַף וַואשֶׁן מִיט זַייף אוּן נַצַייכְנְט דַיינֶי זִינְד פַּר גָאט. אֵין תְּשׁוּבָה הָעלְפְט נָאר נִיט דְרוּם זָאגְט יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא דִרְשׁוּ יְיָ בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאוּהוּ בְּהֵיוֹתוֹ קָרוֹב פָּארְטְ צוּ נָאט בְּשַׁעת אֵיין מָאן נֶפּוּנֶן צוּ זַייךְ רוּפְט אִים בְּשַׁעת עָר אִיז נָאהֶינְט צוּ אַייךְ. עָם אִיז אַכְּלָךְ הָט נָאט צוּ זַייעֶי קְנֶעכְט נִיט רוּפְט אִים אוּנ דָר נַאנָאר קְדֵינוּ אוּ אַיךְ. זַיין אַצִינְד קוּכֶן צוֹם טִיפְּט וּוֶעל אִים דֶן יַיִן לָבָן זְכוּת אוֹדֶר אַיךְ וָועל אַגִישְׁעפְט מִיט דָעם אַנְדֶרן וְאל אַצִינְד קוּכֶן צוֹם טִיפְּט וּוֶעל אִים דֶן יַיִן לָבָן זְכוּת אוֹדֶר אַיךְ וָועל

מיר

דיני נפשות . וכן הקב"ה יתברך שמו אמר לישראל בני הוו יודעין שאני דן את העולם בר' פרקים האלו • בפסח על התבואה • בעצרת על פירות האילן . בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון . בחג נדונין על המים . ובאלו ג' פרקים יושב לדון דיני ממונות להעשיר או להעני להרבות או למעט . אבל בר"ה דן דיני נפשות אם למות אם לחיים כד"א בתקיעתא דרב ועל המדינות בו יאמר וכו' . ואם עשיתם תשובה לפני בלב שלם אני אקבל אתכם ואדון אתכם לכף זכות ששערי שמים פתוחין ואשבע תפלתכם שאני משניח מן החלונות מציץ מן החרכים עד שלא אחתום גזר דין ביום הכפורים לכך נאמר דרשו ה' בהמצאו . א"ר שמואל בר נחמני מלה"ד למלך שהיה דר במדינה והיו בני המדינה מבעיסין אותו בעם המלך ויצא מתוכה כמו עשרה מילין ועמד לו • ראהו אדם • אמר לבני המדינה דעו שהמלך עמכם בבעם והוא מבקש לשלוח לגיונותיו על העיר להחריבה צאו ופייסוהו ויחזור אצלכם עד שלא ירחיק מכם . פקח אחד היה שם אמר להם שוטים עד שהיה אצלכם לא בקשתם לפייסו ועכשיו קודם שירחק צאו אצלו אולי יקבל אתכם • לכך כתיב דרשו ה' בהמצאו אלו עשי"ת שהוא שרוי ביניכם שכן יחזקאל אומר והקיר ביני וביניכם (יחזקאל מג) הוי קראוהו בהיותו קרוב יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וירחמהו וגו':

מכאן ועד סוף הפרשה חדש סוף

(ה) **הצור** תמים פעלו וגו' . צדיק שעושה צדקות עם בניו כשרואה אדם שהוא עני ויש בידו מע"ט והוא מתפלל לפניו ואומר כשמך הגדול תעשה לי צדקה הקב"ה פותח אוצרותיו וזנותן לו הדא הוא דין כי צדקות עשה . וזהו שאמר דוד מה רב טובך אשר צפנת וגו' (תהלים לא)

עץ יוסף אמר

זלר סלנה יוכלו לנחת שמים ביחד : [בתקיעתא דרב] . פי' כמ' וגו' לדיק ויאמר כוח . דמשמע כוח דין ולדיק ויאמר כוח לפניו כתקיעות של רב שהיה לומר בר"ש : [בגבורותיו] . פי' מילותיו : מאמר"ד לכן מדבר דמשמעות גם כשמדבר כוח בעל מע"ט וכוח עני ומבקש מבקש"ב שיהן לו בתורת לדקה וכקב"ה טוען לו ככלי זה כוח עשה צדקות כי' (תהלים קג) ול"ל בכל"ד עושה לדקות דין ולדקה ביחד דין כוח שהכלי יש בידו מע"ט ולדקה כוח מעשה שלהן ה' . אלו מפשר שקשה לפרדס מה זה שהב"ש כי כל דרכיו משפט לו לאדם אלא כקב"ש כ"ש כמו שדרשו חז"ל על פסוק מי כקדושתך ועל כ"ש

טיר זָעָן מִשְׁפָּטֶן דִּינֵי נְפָשׁוֹת . אַז אִיז דָּר נְטֶשֶׁל נָאט בָּרוּךְ הוּא זָאגְט צוּ דִי יוּדִין קִינְדֶר אִיר זָאלְט וִיסִין אַז אִיךְ כִּשָׁפְּט דִי וֶועלְט אִין דִי פִּיר צַייטִין . אוּם פֶּסַח אוֹף דָּעָר תְּבוּאָה וַוִי אַז זָאל זַיין צוּא זָאל גוּט גִּרָאטִין . אוּם שְׁבוּעוֹת אוֹף דִי פֵּרוֹת פוּן דִי בַּייטֶער . אוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה אַלֵי מֶענְטשֶׁן פוּן דֶּר וֶועלְט פָּאר אִיבֶּר פַּר טִיר אַז וַוִי דִי שֶׁעפְּטִין . אוּם כּוּפּוֹת אוֹף נָאבֶר צוּ זָאל נַיין רָעגֶן וַוִי מֶען דַּארְף . אוּנ אִין דְּרֵיי צַייטִין פֶּסַח אוּנ שְׁבוּעוֹת אוּנ סוּכּוֹת זַיץ אִיךְ טִשְׁפְּטֶן נָעלְד וָאכֶן רַייךְ כְּאכֶן מֶענְטשֶׁן . אָרוּם כְּאכֶן מֶענְטשֶׁן . מֶערֶן מֶענְטשֶׁן . מִינֶערֶן מֶענְטשֶׁן דֶּעם פַּר מֶעג . אֲבֶּר רֹאשׁ הַשָּׁנָה כִּשְׁפְּט אִיךְ דִינֵי נְפָשׁוֹת אוֹב צוּם טוֹט אוֹב צוּם לֶעבֶּן אַז וַוִיא עֶם עִמְּטַייט וַעל הַתְּרוּעוֹת בּוֹ יַאבֶּר אִם לָמוּת אִם לְחַיִּים אוֹף דִי טְרִינוֹת טוֹט נָאכְט וֶועֶרֶן צוּ צוּם טוֹט . צוּ צוּם לֶעבֶּן . אוּנ אוֹב אִיר וֶועט טָאן תְּשׁוּבָה פַּר טִיר טִים דֶּעם נָאכְּטִין הָאַרְצִין לֶ"ל אִיךְ אַיִיךְ מְכַבֵּל זַיין אִיךְ וֶועל אַיִיךְ דַן זַיין לָכֶף זְכוּת . דִיא טוּעֶרִין פוּן הִיכְל זְעִנִין אָבֶּין . אוּנ אִיךְ וֶועל הֶעֶרֶן צַייעֶרִי תְּפִלּוֹת וָאהֲרוֹם אִיךְ קִיק דּוֹרֶךְ דִי פֶּענְצִטֶר אוּנ דוֹרֶךְ דִי שְׁפָּאלְטִין אִיידֶר א ה' כְּאר הֶ"זְטִיג עֶם נִיר דִין אוּם יוֹב כְּפּוּר . דְּרוּם שְׁטֶייט הַרְשׁוּ אֶת ה' בְּהִמָּצְאוֹ פָּארְשְׁט נָאט בְּשַׁעַת עֶר גְּפוּנְט זִיךְ צוּ אַייךְ . רַבִּי שְׁכוּאל בֶּן נַחְמָנִי זָאגְט דִי זָאךְ אִיז גַּנְלִיכְן צוּ אַכְלֶךְ וָום וואגְט אִין דֶּר מְדִינָה כְּלֶעבֶּן אִים דִי טֶענְטשֶׁן פוּן דֶּר כְּדִינָה דֶּר צֶערְנִין אִיז דֶּעם מֶלֶךְ אִין כְּעֶם גְּוַואלְן אוּנ אַרוּם פוּן דֶּר כְּדִינָה וַוייטֶר כִּיט צֶעהֶן כִּיל . הָט אַייגֶר אַקְלִיגֶר מֶענְטשׁ דָם נְזָעהֶן זָאגְט עֶר צוּ דִי מֶענְטשֶׁן פוּן דֶּר כְּדִינָה אִיר זָאלְט וִיסִין אַז דֶּער כְּלֶךְ אִיז אוֹף אַייךְ אִין כְּעֶם אוּנ עֶר וַויל שִׁיקֶן זַיין חַיִל הָרוּב מַאכֶן אַיִיךְ דְּרוּם זָעהְט אִיר כְּלֶךְ וָום צוּם נָעכְּטֶן זַייט אִים מְפַיֵּים עֶר זָאל קוֹמֶן צוּרִיק צוּ אַייךְ אַיידֶר עֶר דֶּר וַייטֶערְט זִיךְ פוּן אַייךְ נָאךְ וַייטֶר . בְּשַׁעַת עֶר אִיז נְוַועֶן בֵּיי אַייךְ הָט אִיר אִים גַּיט גְּבָעטִין הָרוּם זָאלְט אִיר זָאגֶן אַיידֶר עֶר דֶּר וַייטֶערְט זִיךְ פוּן אַייךְ נָאךְ גַּיט אַרוֹם צוּ אִים מַאכֶּר וָועט עֶר מְקַבֵּל זַיין אַייעֶר גְּבֵעט . אַז שְׁטֶייט דִּרְשׁוּ ה' בְּהִמָּצְאוֹ פָּארְשְׁט נָאט בְּשַׁעַת עֶר גְּפוּנְט זִיךְ נָאךְ לֶעבֶּן אַייךְ דָּאס כִּיגְט מֶען דִיא תְּשׁוּבָה וָאס נָאט רוֹעט צְווִישֶׁן דִיא יִידִין אַז דִיא זָאט יְחַזְּקֵאל הַנָּבִיא נָאגְט הַקֵּיר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם אַוואגְט אִין דָא צְווִישֶׁן כִּיר צְווִישֶׁן זַייא . נָאר עֲשָׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה אִין דִי וָאגְט גַּיט דָא נָאר גָּאט רוֹעט צְווִישֶׁן יִידֶן . דָּם זָאגְט דֶּר פָּסוּק קְרֵאוּהוּ בְּהִיוֹתוֹ קָרוֹב יַעֲזוֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבוֹתָיו וְיָשׁוּב אֶל ה' וְיִרַחֲמֵהוּ וְאֶל אֱלֹהֵינוּ כִּי יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ רוֹפֵם נָאט בְּשַׁעַת עֶר אִיז נָאהֲיִינְט צוּ אַייךְ . זָאל דֶּר רָשָׁע אוֹועֶק לָאזִין זַיין שְׁלֶעכְטִין וֶועג אוּנ דֶּר זִינְדִיגֶר טֶענְטשׁ זָאל פַּ"ר לָאזִין זַיינֶי שְׁלֶעכְטִי נַדָּאנְק. אוּנ זָאל תְּשׁוּבָה טָאן צוּ נָאט וֶועט עֶר זִיךְ אוֹף אִים דֶּר בַּארְמֶן . הַצּוּר תְּמִים פָּעֳלוֹ נָאט אִיז אַצְדִּיק אוּנ טוּט צְדָקָה טִיט זַייגִי קִינְדֶר אַז נָאט וֶועט אַיין אַרִימָאן וום הָם מַעֲשִׂים טוֹבִים אוּנ עֶר בָּעט צוּ נָאט אוּנ זָאגְט שִׁים דַּיין גְּרוֹסִין נָאמֶן טוּא טִיט כִּיר צְדָקָה

אמר דוד לפני הקב"ה יודע אני שיש לך אוצרות צדקה הרבה ואם לא תחלקם לי ולחברי הצריכים
למה רב טובך • הלה' תגמלו זאת הה"א רחוקה מן השם למה שהוא סיום חתימתו של משה קח
ראשי תיבות של פסוקים עד ה' מהלה' ־ כנון ה' מהאזינו וי' מיערף כ' מכי שם ה' אקרא ה' מהצור
שי"ן משחת לו ה' מהלה' ותמצא שהכל עולה בגימטריא כמנין משה וזו היא חתימתו של משה
כאדם שמסיים ספרו וחותם את שמו בסיום ספרו ולכך הה' רחוקה מהשם :

ו) **הלא** הוא אביך קנך הוא שקנה אותך כמו שמצינו בפרקי ר' אליעזר כשבא הקב"ה לבלבל
דור הפלגה אמר הקב"ה למלאכים שרי כל האומות בואו ונטיל גורלות למי יעלו האומות
אומה לכל אחד ממנו ואיזה יעלה לחלקו . הטילו גורלות ונפל ישראל לחלקו של הקב"ה כדכתיב
בהנחל עליון גוים וכה"א כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו . לכך קראם הקב"ה לישראל חלף
שאר אומות והוא שאמרו חכמים ישראל קנין אחד . וזהו הלא הוא אביך קנך :

(ז) **זכור** ימות עולם בינו שנות דור ודור . לעולם יבדוק אדם בשמות לקרוא לבנו הראוי להיות
צדיק כי לפעמים השם גורם טוב או גורם רע כמו שמצינו במרגלים שמוע בן זכור על
שלא שמע בדברי המקום ובאלו שאל בזכורו וכה"א (שמואל ו טו) כי חמאת קסם מרי . שפט בן
חורי על שלא שפט את יצרו ונעשה חורי מן הארץ . יגאל בן יוסף על שהוציא דבה על הארץ
לכך נאסף בלא עתו . פלטי בן רפוא פלט עמו מטעשים טובים ורפו ידיו שהרי מת . גדיאל בן
סודי דבר דברים קשין בגידין . גדי בן סוסי המיח דברים כלפי מעלה והעלה סיסיא הוא שאמר

ארץ עין יוכף

(ז) **והעלה** סוסיא. פי' דוסי: [כמשמ כתו]. מל' נמ"ס עו ממוס ל"ל נהל"ס תלמות ב מדיס לכבכב וכבוסם ספהל"ב כתו של הקב"ס שמשמ כי חוק כוס ממנו כביכול מהקב"ס תלילם.

ופ"ק וכמדרש קהלת על פסוק כל עמל כתדש לפיכו ע"ב . וזכ
שמשמ כמדרש זהלת כוס דין כי ה'קיית עשב ודו"ק: [הס"ל כתוק
מן כתם]. עיין במ"ס על פסוק זכ :

פ

וְאֶקְחוּ׃ . דָּם הָט דָּוִד הַמֶּלֶךְ גִּיוָאנְט הָה רַב מִיבְּה אֲשֶׁר צִפְּנִית לַיְאִיר פִּיל גוּטְם הָאסְטוּ בְּהַאלְטִין צוּ דַיינִי
פָּארְכִיטִינְג יוּדִין . דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט זַיוּ גִּיוָאנְט רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיהְ וַיים אַז דוּ הָאסְט פִּיל אוֹצְרוֹת
טִיט צְדָקָה אוּן אוֹב דוּ וְעכְט וַיי נִיט צוּ מִיר אוּן מַיינִי חֲבֵרִים וָם דִּארְפֶּן דַיין גוּטְם פּוּן וָועְגָן
וָועגִין הָאסְטוּ בְּאהַאלְטִין דָם גוּטְם חַלֵּי הִגְמִלוּ זאת פַּר וָואם שְׁטַיים אִין דָּעָר סֵדֶר תּוֹרָה דָּעָר אוֹת ה"א
וַיים פּוּן לד' . דָּעָר תִּירוּץ אִיז אִיצְלִיכֶר מִעְנְטְש וָואם מאכְט אַסְכָּר הַתְּמִיהַ עֶר זִיהְ צוּם סוֹף כַּפָּר
פָּען זָאל וויסִין וָועֶר עם הָט דָעם סֵפֶר גִיכְאכְט . אַז משֶׁה רַבֵּינוּ הָט צוּם סוֹף מרמז גִיוָוען זַיין נָאכְּן
אִין דִי עֶרְשְׁטִי אוֹתִיוֹת פּוּן דִי וָועֶרְטֶר . נֶעם דָעם אוֹת ה"א פּוּן הָאוִינוּ . אוּן דָעם אוֹת יוֹד פּוּן יָצְרוֹף
אוּן דָעם אוֹת כַּף פּוּן כִּי שֵׁם . אוּן דֶעם אוֹת ה"א פּוּן הַצוּר . אוּן דָעם אוֹת שִׁין פּוּן שִׁחֵת . אוּן דָעם
אוֹת ה"א פּוּן הלי"ד דִיא אַלֵּי אוֹתִיוֹת בְּאטֶרְעפְּט דַרַיי הִינְדֶרְט מִיט פִּינְף אוּן פִּערְצִיג אַז וִיא עם
בְּאטֶרְעפְּט דֶר וָארְט מֹשֶׁה דָאם אִיז דִיא חֲמִישָׁה פּוּן זַיין נָאכְּן . הֲלֹא הִיא אָבִיךָ קָנֶךָ נָאט אִיז דַיינְ
פָּאטֶר וָאם הָאט דִיר גִיקוֹפְט וְוארום בְּשַׁעַת זַיא הָאבִין גִימוּיעֶרְט דָעם בּוֹרֵא אִין הִימִיל הָאט נָאט
זַיא צוּ מִישְׁט דִי צוּנֶעֶר אוֹף זִיבְּצִיג לְשׁוֹנוֹת . הָאט נָאט גִיזָאגְט צוּ דִי מַלְאָכִים לָאמִיר וואַרְפִין גוֹרָל
וָועמָן עם וָועט פַאלֶן אַנוֹרָל פּוּן אִיין אוֹמָה זָאל עֶר זַיין אַשֶׁר אִיבֶּר דֶר אוֹמָה . הָאבִין זַיי אַז גִיטָאן
אִיז גִיפַאלֶן אִיסְטָעכְם אוֹמָה אוּנְטֶר דָעם גוֹרָל פּוּן אַמלָאךְ אוּן דִיא יוּדִין זָענֶן גִיפַאלֶן אִין דָעם גוֹרָל
פּוּן נָאט עם שְׁטַיים בְּתַחַל עֶלְיוֹן גוֹיִם בְּשַׁעַת נָאט הָט גִיכְאכְט אַרְבִּין אִיסְלָיכֶם פַאלְק צוּ אִיר שֵׁר הָט
עֶר גִינוֹמֶן דִיא יוּדִין אוּנְטֶר זַיין חֵלֶק . אוּן אַז שְׁטַיים כִּי חֵלֶק יְיָ עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ דִיא פָּאלְק יוּדִין זָענֶן
נָאטְם חֵלֶק . יַעֲקֹב אִיז דָעֶר חֵלֶק פּוּן זַיי אַרְב . דְּרוּם זָאגְט דֶר פְּסוּק נָאט דָיא יוּדִין אַף גִיקוֹפְט
אוֹף דָעם אֶרֶץ וָואם כַּלְאכִים הָאבִין גִינוּמֶן אַנדֶרֶע פָּעלְקֶר הָאט נָאט גִינוּמֶן שֵׁאר זַיין חֵלֶק דִיא יוּדִין
זָכוֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דוֹר וָדוֹר אַייבִיג זָאל אִכְטְנְטְש זָענֶן בּוֹנֶק זַיין אִין דִי גְעֶסֶן פּוּן מֶעְנְטְשֶׁן עֶר זָאל
רוּפִין זַיין זוֹן טִיט אַנוּמִין נָאמִין עֶר זָאל קָאנֶן זַיין אַצְדִיק וָארום אַבְּאהָל אִיז דֶעֶר נָאכְּן גוֹרֶם דָעֶר
מֶעְנְטְש זָאל זַיין גוּט אָדֶר שְׁלֶעכְט . אַז וויא מִיר גִיפִּנְגֶן בֵּיי דִיא מְרַגְּלִים אַייבֶּר הָאט גִיהַיסִין שְׁמוּעַ בְּ
נְפוּר דָם אִיז טַיימְש עֶר הָאט נִיט צוּ גִיהָערְט דִי רַייד פּוּן נָאט נָאר וָם דִי בִּילְדֶר וָאנִין בֵּיי דִיא בִּילְדֶר
הָאט עֶר גִיפְרָעגְט . דֶעֶר אַנדֶרֶר הָאט גִיהַיסִין שְׁפּט בֶּן חוּרִי דָאם אַז טַיימְש דְּרוּם וָואם עֶר הָאט זַיין
זַיצֶר הָרָע נִיט גִימִישְׁפְּט אוּן אִיז נָאךְ גִינַאנְגִין נָאךְ דִי עֲצָה פּוּן זַיצֶר הָרָע דְּרוּם אִיז עֶר פַּרַייא גִיוָוארְן
פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֶר אִיז נִיט גְקוּמֶן . דֶר דְּרִיטֶר הָט גְהַיסִין יִגְאָל בֶּן יוֹסֵף דָם אִיז טַיימְש דְּרוּם וָואם עֶר
הָט פַּר כִּיאוּסְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן הָט נֶרֶעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹף אִיר דְּרוּם אִיז עֶר גִשְׁטָארְבִין פַּר דֶר צַייט
אוּן נִיט גְקוּמֶן קֵין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דֶר פִּערְדֶר הָט גְהַיסִין פְּלִטִי בֶּן רְפוּא דָם אִיז טַיימְש עֶר הָאט נְמַאכְט
אַנְטְרוּעֶן דִיא יוּדִין פּוּן כַּעֲשִׂים טוֹבִים זַיִיא זָאלִין נִיט קוּמֶן קֵין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דָארְטִין מָאן מְצוֹת אוּן
בַּעֲשִׂים טוֹבִים דְּרוּם אִיז שְׁלֵאכְּט גְווארְן זַיינִי הָעֶנְד אוּן אִיז נִשְׁטָארְבִין אִין דֶר מִדְבָּר . דֶר פִּיפְטֶר הָט
גְהַיסִין גְדַלְיָהוּ בֶּן סוֹדִי דָם אִיז טַיימְש עֶר הָט נֶרֶעט הָארְטִי רַייד אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַז הָארְט וִי אַדָאכְּן .

ארץ אוכלת יושביה . עמיאל בן נמלי העמה כחו על שאמר כי חזק הוא ממנו וגמל לעצמו שלא נכנס לא"י . סתור בן מיכאל על שהיה בלבו לסתור מה שכתוב מי הוא כאל ה' . ואומר אין כאל ישורון . נחבי בן ופסי החביא האמת ופסה האמונה מפיו כמו פסו אמונים מבני אדם (מכלים יג) לומר דברי כוזבים על הקב"ה ונעשה כך . וכך נמצא בספר ר' משה הדרשן :

(ח) **יצרנהו** כאישון עינו . הקב"ה נוצר לבחוניו כאדם הנוצר אישון עינו ומעשה באדם אחד עשיר גדול ומקובל והיתה לו בת אחה יפת תואר מאד וחסידה ונשאת ג' פעמים לשלשה בני אדם ובכל לילה ראשונה של נשואיה למחרת מוצאים בעלה מת . אמרה לא ימותו עוד ב"א עלי אשב אלמנה וענוגה עד אשר יראה המקום וירחם . ישבה ימים רבים והיה לאותו עשיר אח עני מאד במדינה אחרת והיו לו עשרה בנים ובכל יום ויום הוא ובנו הגדול מביאין חבילי עצים מן היער ומוכרין אותן ומזה היו מתפרנסין הוא ואשתו ובניו . פעם אחת לא מברו ולא היה להם מעות לקנות לחם ולא אכלו אותו היום . למחר היה להם הלכו ביער ונתעטף רוח האב זלנו עיני הבן דמעות על עניים ותלה עיניו למרום . הרהר הבן בלבו נטל רשות מאביו ומאמו והלך למדינת דודו . וכשבא לביתו שמח שמחה גדולה דודו עליו וגם אשתו ובתו ושאלו לו על אביו ועל אמו ועל הבנים ישב עמו שבעה ימים לסוף שבעת ימים בא הבחור לדודו . אמר לו שאלה אחת אני שואל ממך אל תשיבני . אמר לו דודו אמור בני מה שתרצה . אמר לי השבע לי וכן עשה . אמר זאת השאלה אשר אני שואל ממך שתתן לי בתך לאשה כששמע האיש בכה א"ל אל בני אל כי בעונותי כך מדתה . א"ל על מנת כך . א"ל אם על עסקי ממוני אתה קופץ עליה אל תשאנה ואני אתן לך כסף וזהב הרבה כי אתה בחור נאה וחכם ובעצתי אל תכה בה

עץ יוסף

פ' סדר כשלח: [מי הוא כתלי כ']. לפ נמצא פסוק זה בתנ"כ. וכ"ל (ח) **יצרנהו** מה כיס לבכ הלבו כיער . כנ"ל : [ועשה כילם מי כמוכה בתלים ס' ועיין במדבר רבה פרשת ג' : פירוש מופס :

סיפס

דָּר עָנְקְטָשֶׁר הָט נִיהַיסִין עִבְי בֶּן סוּפִי דָאם אִיז טַייטְש עָר הָאט גִירעט שְׁלַעְכְטָע רַייד קֶעגֶן נָאט אוּג אוֹף גִיבְּרֶעְנְגְט טִיאוֹטָע רַייד אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עָר הָט נִיזְאגְט דָם אִיז אַאנְד וָום עָסְט כָּעְנְטָשֶׁן דָּר זִיבֶּטָער הָאט נִיהַיסִין בְּיוּאי בֶּן נְבַלִּי דָם אִיז טַייטְש עָר הָט שְׁלַאף גְמַאכְט דֶעם כַּח פוּן נָאט עָר הָט גְזָאגְט נָאט וָועט נִיט קָאנֶן פִּר טְרַייבֶּן דִי זִיבֶּעְרִם פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דָּר אַכְטֶר הָט גְהַיסִין סְתוּר בֶּן מִיכָאֵל דָם אִיז טַייטְש עָר הָט גְוָואלְט צוּ פִּירִין דִי רַייד פוּן נָאט וָום עָר הָאט נָאט גְזָאגְט דָם אַאנְד אִיז אַגוּטְשִׁי . עָם שְׁמַייט וָועֶר אִיז נָאךְ דָא קֶעגֶן נָאט כְּבְטַל זַיין נָאט טַייט . דָּר נַיינְטֶר הָט גְהַיסִין נַחְבִי בֶּן וַפְסִי דָם אִיז טַייטְש דָעם אֱמֶת הָט עָר בַּהַאלְטִין אוּג הָט אַוועק גְלַייבּוּנְג פוּן נָאט אוּג הָאט גְזָאגְט לְיוּין אוּג לָשׁוֹן הָרָע אוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְרוֹם אִיז עָר גְוָואלְן גְיַדְעְרִיג אוּג אָרוּם אוּג נְשָׁטְאךְבֶּן אִין דָּר מִדְבָּר יַעֲנָתִי בְּאִישׁוֹן עַיְנוֹ נָאט הִיט זַיינְע גִיפְּרוּבְטָע יוּדִין אַז וְויא אִיינְער הִיט זַיין שְׁוָואךְ אֶפִּיל פוּן אוּג . כַּעֲשֶׂה אַבְרוֹכָר עוֹשֶׂה אוּג אַבְּרוֹכָר מַאן הָט גְהַאט אַטָאכְטָר זִיעֶר אַשְׁיינְע אוּג אַפְּרוֹמְע הָט עָר אִיר דְרַיי כָּאל חֲתוּנָה נְמַאכְט אִיז אֶלֶם נָוועֶן אַז אִין דָּר בְּרִיא נָאךְ דִי נָאכְט פּוּן דָּר חֲתוּנָה הָט מָען גְפּוּנֶן דָעם חָתָן טוֹט . הָט זִיא גְזָאגְט אִיךְ וְויל שׁוֹן נִיט אַז דוֹרְךְ כִּיר זָאלִין וָועֶרִין גְטַייט כָּעְנְטְשִׁין אִיךְ וָועל שׁוֹן נָיט חֲתוּנָה הָאבִּין אִיז זִיא גְזָעכִין אוּג גְהָאפְט צוּ נָאט דָּר עוֹשֶׂה הָט גְהַאט אַבְּרוֹדָר אִין אָרִיבֶּאן אִין אַגְנִדָּר שְׁטָאט אוּג עָר הָאט גְהַאט צָעדֶן קִינְדָר אוּג אַלִּי טָאג פְּלֶעגְט עָר כִּיט דָעם עָלְטֶרִין זוֹן בָּרָעגֶן אַבּוּנְטִיל הָאלְץ פוּן וַואלְד אוּג פְּלֶעגְט פַּאר קוֹפִין אִין שְׁטָאט אוּג דָּר פוּן הָאבֶּן זִיא זִיךְ אַלִּי דָּר נָעְרָט . אַיין כָּאל הָט זִיךְ גְטְרָאפִין עָר הָט נִיט כַּר קוֹפְט דָאם הָט בּוּנְטִיל הָאלְץ הָאבֶּן זִיי נִיט גְהַאט וָאם צוּ עֶסְן דָעם כָּאג . כָּארֶן אִיז עָר כִּיט דָעם זוֹן גְוָועֶן אִין וַואלְד אוּם גְגָאנְגֶן אִיז דָעֶר פָּאטֶר הָאלְטְ גְבְלִיבֶּן הָט דָּר זוֹן גְוַויינְט מִיט בִּיטֶעֲרֶן מְרִירַת אוֹף זַייעֶר אִרוּמְקִייט אוּג הָט אוֹף גְהוּבֶּן דִי אוֹגֶן צוּ נָאט . הָט דָּר זוֹן אוֹם גְקֶלֶעְרְט נָעְטְן רְשׁוּת פוּן פָּאטֶר אוּג כִּיטֶר גַיין אַבִּיסְל צוּם פְּעֶטֶר דָעם עוֹשֶׂה . עָר אִיז גְקוּמֶן צוּם פָּעֶטֶר הָט זִיךְ דָּר פָּעֶטֶר מִיט אִים זַייעֶר גְפְּרַייט אוּג דִי וַויב כִּיט דָּר מָאטֶר הָאבֶּן זִיךְ כִּיט אִים גְפְּרֶעגֶן אִים וָום מָאכְט דִין פָּאטֶר כִּיט דָּר כּוֹטֶר אוּג דִי קִינְדָר . אִיז עָר גֶעסֶן זִיבֶּן מָאג נָאךְ זִיבֶּן מָאג קוּמְט דָּעֶר בְּחוּר צוּם פָּעֶטֶר אוּג זָאגְט אִים אִיךְ וָועל אַיינְע פָּפִים בֶּעסֶן אִיר זָאלְט כִּיר נִיט פַּר זָאגֶן . זָאגְט אִים דָּר פָּעֶטֶר זָאג כִּין קִינְד וָואס דוּ בִּגְעֶרְטְ וָואס כִּיגְלִיךְ וָועל אִיךְ דִיר טָאן . זָאגְט עָר צוּ אִים שְׁוָועֶרְט כִּיר . הָאט עָר אִים גְשָׁוואךְן . זָאגְט עָר צוּם פָּעֶטֶר אִיךְ בֶּעט אִיךְ אִיר זָאלְט כִּיר גֶעבֶּן אַייעֶר מָאכְטֶר פַּר אַוועֶק . וִוי דָּר פָּעֶטֶר הָאט דָּר הָעְרְט הַייבְט עָר אָן צוּ וויינֶן אוּג זָאגְט כִּין קִינְד דָּם קָאן נִיט זַיין וָאהְרוּם דוֹרְךְ כִּיגִי זִינְד אִיז אִיר כַּיָּל אַז וָאכֶר הָאבֶּן זִיא נָעסֶן נְפוּנְט כִּיגִן אִים כְּאהְרִיגִן פְּרִיא טוֹט . זָאגְט דָּר בְּחוּר אִיךְ וויל פָּאהְרְט אִיר פַּר אַוועֶק אוּג נָאט וָועט כִּיר הָעלְפֶן . זָאגְט אִים דָּר פָּעֶטֶר אוֹב דוּא כִּיינְסְט צוּ לִיב גָעלְד דוּ וָועסְט אִיךְ בִּין רַייךְ אִיךְ וָועל דִיר גָעבֶּן גֶעלְד וויבְּל דוּ בַּארְפְּסְט וָועסְטוּ טָאן אַלֶּיינְס שִׁידוּךְ דוּ בִּיסְט דָאךְ אַשְׁיינֶר

בחור

א"ל כבר נשבעת על הדבר הזה ראה העשיר הדבר ונהרצה לו ובא לבתו וספר לה את הדברים כששמעה זאת בכתה וצעקה במר נפשה ותלתה עיניה למרום ואמרה רבון העולמים הדי ידיך בי ואל ימותו כל אלו עלי. מה עשה קדשה ועשה משתה וקרא לזקני העיר ועשה כילה וישב החתן בתוכה ונזדמן לו זקן אחד והוא אליהו ז"ל וקראו בינו לבינו וא"ל בני איעצך עצה נכונה ואל תט מעצתי. כשתשב לסעוד יבא אליך עני לבוש בגדים שחורים וקרועים יהף וייגע שער נתנו מסמרים עני שאין כמוהו בכל העולם כשתראהו תקום ממושבך והושיבהו אצלך והאכילהו והשקהו ושמש לפניו בכל כחך וכבדהו ואל תפל דבר מכל אשר דברתי לך ותשאר לשלום ואני אלך לדרכי. הלך לו הזקן ובא החתן למקומו וישבו על המשתה כשהתחילו לאכול בא אותו עני וכשראהו החתן עמד ממקומו ועשה לו כל מה שא"ל הזקן. לאחר המשתה אותו העני קרא להתן הביאו לחדר א"ל בני אני שלוחו של מקום ובאתי הנה לקחת את נפשך. א"ל אדוני תן לי זמן שנה אחת או חצי שנה א"ל לא אעשה. א"ל אם כן הן לי ל' יום או ז' ימי המשתה א"ל לא אהן לך אפילו יום אחד כי כבר הגיע עתך. א"ל בבקשה ממך המתן לי עד שאלך ואקח רשות מאשתי א"ל לדבר הזה אשא פניך ולך בא מהרה הלך לחדר והיא יושבת יחידה ובוכה ומתפללת לקונה ופתח החדר קרא הבחור אליה ובאת לפתוח לו הביאהו אצלם בחדר החזיקה בו ונשקה לו. אמרה לו אחי למה באת אמר לה ליטול רשות ממך כי בא עתי ללכת בדרך כל הארץ כי המלאך בא והגיד לי שבא לבקש את נפשי. אמרה לו לא תלך אלא תשב הנה ואני אלך לו ואדברה עמו הלכה ומצאה אותו אמרה לו אהה המלאך שבאת לבקש נפש אישי אמר לה הן. אמרה לו לא ימות עתה כתוב בתורה (דברים כד) כי יקח איש חדשה לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח והקב"ה אמת ותורתו

אמת

בְּחוּר אַנגְלערינגער וועמטו קריגן דעם בעמטין שידוך אוג גיי ניט ארײן אין אכצנה כיט כיין טאכטר. זאגט אים דר בהור איר הט דאך נשוואכן זו איר ווענט מאן טאם וום איך פר לאנג עם איז פר פאלן איך ווייל איר פאר אווייב. ווי דר פעטר הט גוועקן זו עם איז פאר פאלן איז ער באשטאנן אוג גייט דר צייטט דר טאכטר די גאנצי כעשה. זיא דט דר הערט הט זיא גווייט אוג גשרינין מיט איר ביטר הארץ אוג הייבט זיא אן צו נאט זאגט אוג האר פון דר נאנצר וועלט לאז שון זיין הינד אין מיר אוג הענים זאלן שון ניט שמארבן דורך מיר. טען הט גנרייט צו דר חתונה ער הט איר כקדש גוון אוג גבאכט אנרוטו כעזודה די נאנצי שמאט איז גוון אוף דר סעודה. דר חתי איז נזעסן אובין אן איז נכומן איז אלטר בחם דאס איז נוון אלזוי הנביא אוג רופט דעם הטן אליין אוג זאגט אים כיין קינד איך ווע דיר נעבן אנוטי עצה אוג זאלסט אנדרש ניט טאן בשעת טען ווען זיך ווענט אריין קומן איין ארוטאן וום איז ניט דא איינר אוף דר נאנצר וועלט. וי דו וועסט אים זעהן זאלסטו אוף שטיין פון אובין אן אוג זאלסט אים עצין לעבין דיר אוג זאלסט אים נעבן עסין אוג טרונקען אוג זאלסט אים באדינן וויט דוא ווענט קענן זאלסטו אים זייער ערליך באלטן זאל ניט פעלן פון דעם אריכטן ום איך זאג דיר ווענסטו לעבן כיט גוטס. דר אלטר איז אווק גנאנגן אוף איין אורט מען הט אנגרופן עכין קוכט ארין דר הטן באט אים פר זאגט. זאך דעם עסין גנאנגן גנאנגן גקומן אוג הט נטאן אלם וום אליהו הנביא הט אים פר זאגט. זאך דעם עסין זאגט דר ערר אריכאן צוס הטן קום כיט כיר אין אבזוגדר חדר איך באב דיר עפיס צו זאגן איז ער מיט אים גנאנגן אוג זאגט ער אים זאלסט ויכין איך בין שלוח פון נאט צו נעמן דיין נשמה. זאגט אים דר הטן כיין הער גיב כיר צייט אייר אים צום ויינגכין אהאלב יאר ענטפערט ער אים איך קאן ניט איך כוז טון נעכן דיין נשמה. זאגט ער אים גיב כיר צייט האטשי דרי סיג אוך חאטשי היא זיבן כאר. פון דר תהוגה. ענטפרט ער אים איך ווע דיר ניט נעבן אפילו קיין טאג ווארום עם איז נכומן די ציים נעכן דיין נשמה. זאגט ער אים איך בעט דיר זאלסט מיר זאזון נעמן רשות בי מיין כלה. ענטפרט ער דם גיב איך דיר רשות אוג גיי גיך גזעגנין זיך כיט דר כלה. ער איז נגאנגן צו איר זיא זיצט ביין אוג ווייגט אוג בעט נאט דר הטן זאל ביין לאנגי יאהרן זיא נעמט אים בי דר האנד אוג קושט אים אוג זאגט אים וום ביכטו נקומן. זאגט ער איר איך בין גקומן גזעגינן זיך מיט דיר ווארום עם איז נקומן דיא ציים איך כוז שטארבן דער כלאך המות איז נקומן נעמן כיין נשמה. זאגט זיא אים גייא ניט אריין זיך דא גוב איך ווע ניין ערדין ביט אים. זיא איז נגאנגן גפונט זיא אים שטיין פרענט זיא אים דו ביכט דר מלאך המות ביכט גוכן נאך כיין הטן זאגט ער צו איר יוא. זאגט זיא ער ווענט ניט שטארבן אצונדרט עם שטייט אין דר תורה או אסענטש נעמט אונייב זאל ער דם ערדטי יאר ניט גין אין מלחמה אוג ניט בלאן קיין שום זאך ער אל ויצין אין דער חיים

פרייען

אמת . ואם תקח את נפשו העשה התורה פלסתר אם הקבל דברי מוטב ואם לאו תבוא עמי לבית דין הגדול מיד גער הקב"ה במלאך והלך . בלילה שכבו יחד החתן והכלה . ואבי הכלה אמה בוכים בחדרם וכשהגיע לחצי הלילה קמו האיש והאשה להכין קבר לחתנם קודם שיעלה עמוד השחר כיעקמו שמעו החתן והכלה משחקין ושמחים יחד נכנסו לחדר לראות הדבר ראו ושמחו והודיעו הדבר לקהל והודו לשם . וזהו שהקב"ה נוצר הבוטחים בו :

פרשת וזאת הברכה

(א) **וזאת** הברכה . יש"ה רבות בנות עשו חיל וגו' (משלי לא). זו ברכתו של משה שהי' האבות ראשונים ברכו כל אחד ואחד את דורו ולא היתה בהן כברכתו של משה . שהרי נח ברך את בניו והיה בה מחלוקת שברך אחד וקלל אחד שנא' יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם ויהי כנען עבד למו (בראשית ט) . יצחק ברך את יעקב והיתה בברכתו קטטה שנא' (שם כח) ויהן לך את ברכת אברהם ואמר לעשו בא אחיך במרמה דכתיב (שם) וישטום עשו . יעקב ברך את השבטים היתה בהם קטטה שהוכיח ראובן שנא' (שם מט) פחז כמים . וכן שמעון ולוי . ומנין למדו האבות לברך כל אחד ואחד לדורו מן הקב"ה שבשעה שברא אדם הראשון ברכו שנאמר (שם ב) זכר ונקבה וגו' ויברך אותם . והיה מתנהג בברכה עד שבא דור המבול ובטלוה שנא' (שם ו) ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי וגו' . כיון שיצא נח מן התיבה ראה הקב"ה שבטלה מהם מדת ברכה חזר וברך את נח ואת בניו שנא' (שם ט) ויברך אלהים את נח וגו' . והיה העולם מתנהג באותה ברכה עד שבא אברהם והוסיף ברכה שנא' (שם יג) ואעשך לגוי גדול . כיון שבא אברהם עין יוסף

(ז) **היתה** כתיב קטטה . פי' מכיוון לפי פסוקים מה לעיל ושמעון ולוי . וליהודה ושאר שבטים כתיב : [וכי מאחר]

פֿרייַען זיך כיט רַר ווייב אוג נאט איז אֶמֶת אוג די תורה איז אֱמֶת . אוב דוא ווַעסט נָעכְן זַיין נְשָׁמָה כאכטען די תורה פַּר ליגְנט אוב דוא ווַעסט טיר פָּאלְגן איז גוט אוב ניט קום כיט טיר צו בֵּית דין שֶׁל מַעְלָה אדין תורה האבן . אזו הט נאט אַנגישרִי נגעבן אוף דעם מַלְאָךְ הַמָּוֶת אוג ער איז אוועק גנאנגן . דר הָלְן אז גלעבן דר כלה אַנאנצי נאכט איר פָּאטֶר אוג כוטֶר וָענין ארום גנאנגן ארום זייער הדר טיט גרוס גוויין זיי האבן גוואלט דר לעבן טאג ווַענקן שוין צו דר דָּתָן לעבט . דר וייל דאבן זיי גשיקט גרייט כאקבר פר העם הָתָן זיי האבן נמייגט ער איז גוויס טוט עם איז גוואכן טאג הלכן פָּאר אוג כוטר דר דָּתָן כיט דר כלה פרייען זיך גייען זיי אריין אין זייער חדר אריין ווַענקן זיי אז זיי לעבן בידי הבן זייא דר ציילט די מַעֲשֶׂה אלי גוטי קרייגר וָאלן לובן נאט אוף די וואונדר פון נאט ווי ער היט די ום פר זכערן זיך אין אים כיט אֱמֶת :

וזאת הברכה דם וָאנט דָּד פָּסוק רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה דער פסיק גייט אוף דער ברכה פון משה רבינו וום ער הט נבענטשט די יודין פר העם טוט . אונזערי אבות דיא ער שטי פון דער ווַעלְט דאבן אוך נבענטשט די קינדר איז אלס ניט נוען אזו ווי די ברכה פון משה רבינו. נת הצדיק הט נבענטשט זייני קינדר איז דרוגן גוורן כהלוכת איין זן הט ער נבענטשט ציינם הט ער נשאלטן עם עטיים יפקֵד אֱלֹהִים לָכֶם כשכתן באהלי שם ויהי כנען עבד למו נאט ואל באוויליגט ווערן צוא פֿת אוג ואל רוען אין די גצעלטן פון שם . אוג כנען ואל זיין אקנעכט צוא זיי . הט ער דם כנען נשאלטן ער ואל זיין אקנעכט . יפת הט נבענטשט ער איז גוען אין דר ברכה אקריג עשו הט גוואלט דיא ברכות אוג ער הט אוועק נגעבן די ברכות צו יעקב אוג האט נזאגט צוא עשו בא אחיך במרמה ניקח ברכותיך דין ברודר איז נכומן כיט קליגשאפט אוג הט צו גנומן דייני ברכות שטייט דארט וישטום עשו ליעקב עשו הט פיינט גהאט יעקב . יעקב הט נבענטשט די שבטים איז אוך דארט גוען קריג . זיין זן ראובן דאט ער נשטראפט ער האט אים גזאגט פחז כמים האסט זיך נהייולט אזו וויא וואסר . אוג שבט שמעון אוג שבט לוי הט ער נשטראפט . אוג יהודה מיט די אידערגי עבמים האט ער נבענטשט . אוג פר וואנן האבן זיך אונגדי עלטרן אפ גילערינט צו בענטשן די קינדר . דאם האבן זיי גלערינט פון נאט בשעת נאט הט בשאפן אדם הראשון הט ער אים נבענטשט עם שמייט ויברך אותם ער האט יי נבענטשט אם כיט חוה . הט זיך אזו די ועלט נפירט מיט דר ברכה פון נאט ביז וואנן עם איז נקומן דער דור המבול איז די ברכה בטל נוואכן עם שמייט ויאבד את האדם נאט הט נזאגט זיך ועל אפ מענטשן וום זיך האב בשאפן . וי נת איז ארום פון דר תיבה הם נאט גזעהן אז די ברכה איז פון זייא בטל נוואכן האט ער וייטר נבענטשט נח מיט דיא קינדר עם שמייט ויברך אלהים את נח ואת בניו נאט הט נבענטשט נח מיט די ועלט נפירט אלס כיט דר ברכה ביז וואנן עם איז נקומן אברהם אבינו איז נקומן הט נאט אים נכערט ברכות עם שמייט ואתשך לגוי

גדול

אברהם אמר הקב"ה אינו דרך כבוד שאהיה אני זקוק לברך את בריות אלא הריני מוסר את הברכות לאברהם ולזרעו וכל מי שקובעין בו ברכה אני חותם על ידיהם שנא' (פס) והיה ברכה. ואברכה מברכיך וגו' ומהו ואברכה אמר הקב"ה הריני מוסר את הברכות לכל מי שאתה מברך ואני חותם על ידיך וכי מאחר שנאמרו הברכות לאברהם למה לא ברך את יצחק לפי שראה אברהם שעשו יצא ממנו. אמר אם אני מברך את יצחק הרי עשו מתברך ונמצא יעקב חסר. משל למה הדבר דומה לבעל הבית שהיה לו כרם נתנו לארים והיה באותו הכרם אילן של חיים ומדלה על גב אילן של סם המות ואינו יודע מה לעשות אמר אם אעדור אותו כרם הרי אילן של סם המות מתגדל ואם איני עודר אותו כרם הרי אילן של חיים מת אלא מה אעשה אגלגל בכרם הזה עד שיבא בעל הכרם ויעשה בכרמו מה שירצה ואף כך אמר אברהם אם אברך את יצחק נמצא עשו מתברך ויעקב מפסיד אלא הריני מניחו עד שיבא הקב"ה ויעשה את שלו. בא יעקב וקבל חמשה ברכות שנים מאביו ואחד של אברהם ואחד של מלאך ואחת של הקב"ה. מאביו שנא' (בראשית כז) ויחרד יצחק למה ויחרד א"ר אלעזר בן פדת שראה גיהנם פתוח לפניו בקש לומר ארור יהיה חזר והוסיף ברכה ואמר (פס) גם ברוך יהיה הרי אחת. שנייה ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו. ברכתו של הקב"ה שנא' (פס לה) וירא אלהים אל יעקב וגו'. ברכת אברהם ויתן לך את ברכת אברהם (פס כח) ושל מלאך ויברך אותו שם (פס לב). בא יעקב לברך את השבטים ברכן חמש ברכות שהיו בידו והוסיף להם ברכה אחת שנא' (פס מט) כל אלה שבטי ישראל וגו'.

ענף יוסף

(א) אנלגל בכרם הזה עד שיבא כו'. קשה דהיינו ה־ליקה האחד מהשני הנזכר שיכניע מלעדור הכ־ם. וי"ל דאה"נ אלא דה"ק שאלו היה הפ־דם זמן רב בידו היה הדבר קשה כי בהכרח צריך לבקש צד הקנה שלא ימות זה של סם חיים. אבל מאחר שהוא אדים ויכיו מעשים בפ־דם אין להתקשות במה שיכנע: מלעדור בו בהרה יבא בעליו ולא ימות זה של סם חיים ביני וביני וכן אמר אברהם אני היום כאן ומחר בקבר ואין חשש אם ישב יצחק בלא ברכה (יפ"ת) ועיין בב"ר פ־שה ע"א ובמדבר רבה פ' י' וכאן לעיל סדר לך לך:

עין יוסף

מלהר מנמכרו כברכות (ל' כב־ם). כ"ל: [מודלס]. מכאן כמעט כמדלס תא כגפן ופירוש שמתחזקין סיו עניפין עניו. מתגדלים עמו: [מגלגל בכרם כזה עד שיבא כו']. כ"ל כל לעבוד בוזו כרם עד שיבא כו' ועי' בעמק: [כ' מאביו כו' וז"ל ס' בקב"ס]. וע' בכ"ר פ' ל"ד שמו' סם שתמר יעקב ס' ברכות ברכני תכא כגנדן מגלה עלי בקב"ס ס"פ ובכלבי. וע' בי"ת סם: [בקש לומר תכוך יסיה כו'].

בא

נדיל איך ווע׳ דיר מאכן פר אגרוס פאלק. וויא אברהם איז נקומן האט נאט גזאגט עם איז ניט קיין כבוד איך זאל אליין בענטשן כייני כענטשן דרום ווע׳ איך איבר געבן דיא ברכות צו אברהם כיט זייני קינדר. אוג ווענן ער ווע׳ט בענטשן ווע׳ איך אונטר שרייבן אז ער זאל זיין גבענטשט עם שטייט תהיה ברכה דו זאלסט זיין דר בענטשר ואברכה מברכיך אוג איך ווע׳ בענטשן ווען דו האסט גבענטשט הם נאט גזאגט איך גיב איבר די ברכות צוא דיר ווען ווע׳סט ווע׳ן בענטשן ווע׳ן איך אוך אים בענטשן. אוג פר ום דען הם אברהם אבינו ניט גבענטשט זיין זון יצחק וויל ער הם גזאהן מיט רוח הקודש אז עשו ווע׳ט ארום קומן פון אים הם אברהם נבראכט אז איך ווע׳ אים בענטשן ווע׳ט דאך עשו אוך גבענטשט ווען ווע׳ט דאך נמינערט ווען צו יעקב די ברכה. עם איז אכשל אייגר הם גהאט אניין נארטן האט ער אים אוועק גגעבן צו איין ארבטארר ער זאל אים אנטרונקן. איז גוון אין דעם ניין נארטן אבום פון לעבדיגי פירות אוג די בום איז האנגען אוף אבום ום אוף איר הם גוואקסין סם הכנות. הם ער נטראכט ום טוט כין דא אוב איך ווע׳ אקרן אוג אן טרונקן דעם גומן בום ווע׳ט דאך דר בום פון בם הכנות אוך ואקסין. ווע׳ איך ניט אכרן אוג אן טרונקן ווע׳ט דאך דר גוטר בום אוך פאר דארט ווען. האט ער זיך ברעכינט עם איז פאסט גלייכר איך זאל ניט אקרן ואנטן ביז דר בש׳ הבית פון ניין נארטן ווע׳ט קומן זאל ער טאן ום ער ויל כיט דעם בום. אזו הט אברהם אבינו גזאגט איך זאל בענטשן יצחק ווע׳ט דאך עשו אוך גבענטשט ווען אוג יעקב ווע׳ט היזק האבן. דרום איז גלייכר צו ואנן נאט אליין ווע׳ט אם בענטשין אז איז נקומן יעקב אבינו אוג הט בקבל גוון פינף ברכות צוויי פון באטר עם שטייט ויהי כאשר כרך יצחק איז זיער דר ציטרט גוארן. פאר ואם איז ער דער ציטרט גוארן הט רבי אלעזר בן פדת גזאגט בשעת עשו איז ארין גקומן הט יצחק גזען דער גהינם איז אפין אונטר אים האט ער זיך דר שראקן דרום הט ער נאך צו גליינט אברכה צוא יעקב אבינו עם שטייט גם ברוך יהיה ער זאל זיין גבענטשט די אנדרי ברכה האט אים דער פאטר גבענטשט בשעת ער איז אנטלאפן צו לבן הארמי פאר זיין ברודר עשו עם שטייט ויברך אל יעקב ויברכהו יצחק הט גרופן צו יעקב אוג הט אים גבענטשט. די דריטי ברכה הט אים גאט גבענטשט עם שטייט ויברך אל יעקב ויברכהו אותו גאט הם זיך בווייזן צוא יעקב אוג האט אים גבענטשט. דיא פערדי ברכה איז דיא ברכה פון אברהם פון אברהם עם שטייט ויתן לך את ברכת אברהם גאט זאל דיר ניבן דיא ברכה פון אברהם זיין פאטר. דיא פופטי איז דיא ברכה פון מלאך עם שטייט ויברכהו אותו שם דר מלאך האט אים דארט גבענטשט. נאך דעם איז נקומן יעקב אבינו בענטשן דיא קינדר האט ער זיא גבענטשט כיט דיא פינף ברכות וואס ער האט גהאט

בא משה לברך את ישראל והוסיף להם ברכה שביעית.וזאת הברכה תוספת על הב' ברכות שברך בלעם את ישראל שהיה ראוי לברכן ש"ב כנגד ז' מזבחות ולא ברכן אלא שלשה א"ל (במדבר כד) והנה ברכה ברך זה שלש פעמים . א"ל הקב"ה רשע אתה עיניך צרה לברכן אף אני מספיק על ידך שתשלים ברכתך עם ישראל יבא משה שעיניו יפות לברכן הוא יברך את ישראל ועליו אמר שלמה טוב עין הוא יבורך (משלי כב) אל תהי קורא יבורך אלא יברך . טוב עין זה משה רבינו שעיניו יפות לברך את ישראל שברכן ארבע ברכות.הראשונה(שמות לג) וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה . והשנייה (ויקרא ט) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם . השלישית (דברים ו) ה' אלהי אבותיכם יוסף וגו'הרביעית וזאת הברכה . לכך נאמר (משלי יב) רבות בנות עשו חיל וגו' . וזאת הברכה למשה נאה לברך ישראל שנתן נפשו עליהם בכל שעה ושעה לכך נאמר וזאת הברכה . איש האלהים אם אמר איש למה אמר אלהים ואם אמר אלהים למה אמר איש . אלא כשהושלך ליאור של מצרים איש ובשעה שהפכו לדם אלהים . ד"א כשברח מלפני פרעה איש . ובשעה ששקען אלהים . ד"א בשעה שעלה לרקיע איש לפני המלאכים שהיו כלם אש היה איש . ובשעה שירד אלהים . ד"א קודם שעלה לרקיע איש שהיה אוכל ושותה.וכ"ז שהיה שם אלהים שנא' (שמות לד) ויראו מגשת אליו :

(ב) ד"א וזאת הברכה א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כיון שבא משה לברך את ישראל בזאת הברכה אף הקב"ה בירך אותם בזאת שנא' (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה ואומר וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל . ד"א א"ר אבא אשר ברך משה זה

עץ יוסף

ע' לעיל כדר תולדות כי שם מבואר יותר : [אני מספיק על ידך] . כ"ל : [וכשעה ששקען אלהים] . פי' כזמן שכעטיבע כמלריס כיס : [וכשעה שירד אלהים כ' שנ'] (שמות לד) ויראו מגשת אליו . כ"ל] [וכ"ז שהיה שם אלהים שנאמר (שם) להם לא תאכל ומיס לא שהם

משה

אר"ש כו' כיון שבא משה לברך את ישראל בשם שברכן ושקבל שברכה זו בתורה שב' וזאת בתורה וגו'

אין האגד . אונ האט נאך צוא גלייגט באברכה אזעקסטי עם שטייט אין פסוק וזאת אשר ברך להם אביהם אונ דאס איז דיא ברכה ואס דר פאטר האט זייא גבענטשט . איז נקוטן משה רבינו בענטשן דיא יודן האט ער זיי צו גלייגט נאך אזיבטי ברכה . דרום שטייט וזאת הברכה דם אז דיא ברכה ואס משה הט גבענטשט דיא יודן נאך כיין ברכות ויפיל ברכות האט גבענטשט די יודן . ואורום עם איז ראוי נזוען בלעם זאל זייא בענטשן זיבן ברכות קענן דיא זיבן מזבחות ואס ער האט גבוען . אונ ער האט זייא מיין ניט גבענטשט ויא דרייא ברכות עם שטייט אין פסוק ותהנה ברכתך ברך זה שלש פעמים בלק ואגט דוא האסט זייא שון גבענטשט דריי מאל . האט נאט גזאגט צו בלעם רעשע דוא האסט שלעכטי אונן גיניג פאר דיר דרייא מאל בענטשין . נאר איך ויעל שון קאנטשן זייערי ברכות הירך משה רבינו ואס ער האט אגוט אונ . אוך אים האט שלכה המלך גזאגט טוב עין הוא יבורך אגוט אונ דאס מי נט כען משה רבינו זיני אונן זענין גוט צו בענטשן די יודן זאל ער בענטשן דיא יודן . אונ ער האט זייא שון גבענטשט פיר ברכות . די ערשטי ברכה עטייט אין פסוק ויבא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה כשה האט גזעהן די נאנצי מלאכה פון משכן אז זייא האבן צאו נטאן צאו ויא נאט האט נהייסין . האט זייא משה גבענטשט . דיר אנדרי ברכה שטט אין פסוק ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם משה מיט אהרן זענין גקומן אין אוהל כועד . נאך דעם זענין זייא ארום גנאנגן אונ האבן גבענטשט דיא יודין . דיא דריטי ברכה שטייט אין פסוק יי אלהי אבותיכם יוסף עליכם דר נאט פון איערי עלטרן זאל אוך גייך כערן טוזינט מאל אזו פיל אונ זאל גייך בענטשן . דיא פערדי ברכה איז דא וזאת הברכה דאס זאגט דר פסוק רבות בנות עשו חיל ואת עליית על כולנה פיל מענטשן דאבן גבענטשט יודין גוט דוא משה רבינו ביקט אוך גנאנגן אוך אלי דייני ברכות זענין גרעסר אונ בעסר . צוא אים האט נפאסט ער זאל זייא בענטשן ואהרום ער האט זיך מוסר נפש גוזען פון זייערט ווען שטייט וזאת הברכה דאס הייסט גבענטשט פאר אים איז שון צו בענטשין איש האלהים אמענטש אנגעטליכר . איז דאך דיא קשיא איז ער אמענטש ום דען הייסט ער אנגעטליכר . איז עו אנעטליכר ואס הייסט ער טענטש . דער תירוץ איז בשעת כען האט אים ארין גוואלפן אין טייך פון דיא כיצרים איז ער נזונן אמענטש נלייך טיט אלי . אונ בשעת ער האט דעם טייך איבר נקערט צוא בלוט איז ער אנעטליכר טענטש . נאך אפשט איז בשעת ער איז אנטלאפן פאר פרעה איז ער גוזין אמענטש . אונ בשעת ער הט זיי אלי ציין גנומן אין ים הייסט ער שון אנטליכר מענטש . נאר אפשט איז בשעת ער איז ארוף אוף דעם היכל צוואי די מלאכים ואס זייא זענין פון פייער ווערט ער ניבעכינט פר אמענטש . אונ בשעת ער איז ארופ גינאנגן אוף דר ערד הייסט ער אנגעטליכר טענטש . נאך אפשט איז איידער ער איז ארוף אוף דעם היכל הייסט ער אמענטש ער פלעגט עסין אונ טרינקן . אין דיא ציים ואס ער איז ארוף אוף דעם היכל הייסט ער

משה איש האלהים זה הקב"ה שנא' בו ה' איש מלחמה (שמות טו) וכל כך למה לקיים מה שנאמר (קהלת ד) והחוט המשולש לא במהרה ינתק. אר"ש בן לקיש אילמלא מק"א כתוב אי"א לאומרו כדרך שאדם נוזר על אשתו ועושה כך הקב"ה נזר על משה ועשה לו • מהו את בני ישראל שזכותן של ישראל נרמה לו:

(ג) לפני מותו וכי תעלה על דעתך שלאחר מותו ברך את ישראל ומהו לפני מותו לפני מלאך המות שבשעה שא"ל הקב"ה עלה ומות היה מ"ה סבור בדעתו ואומר כבר נתן לי הקב"ה דשות על נפשו של משה בא ועמד למעלה הימנו א"ל משה כבר הבטיחני הקב"ה שלא ימסרני ביזך. א"ל הקב"ה שלחני אליך שאת מסתלק ביום הזה • א"ל משה לך מכאן שאני מבקש לקלס להקב"ה לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יה (תהלים קיח) • א"ל מפני מה אתה מתגאה יש לו מי שיקלסנו השמים מספרים כבוד אל (שם יט) • א"ל משה אני משתק אותם ומקלס שנא' (זכריה ג) האזינו השמים וגו'. בא אצלו פעם שניה מה עשה משה הזכיר שם המפורש וברח שנא' (שם) כי שם ה' אקרא. בא אצלו פעם שלישית אמר משה הואיל ומן השמים הוא בא צריך אני לצדק עלי את הדין מיד פתח ואמר הצור תמים פעלו (שם) א"ר יצחק היתה נפשו של משה מפרכסת לצאת ממנו והיה מסיח עמה אמר לה נפשי מה תאמרי שבקש מלאך המות לשלוט בך • אמרה לו לא יעשה כי הקב"ה הבטיחני שלא ימסרני בידו. אמר לה ותאמר י שראית אותם בוכי' ובכית עמהם. אמרה לו כי חלצת נפשי ממות את עיני מן דמעה (תהלים קטז) . אמר לה ותאמרי שבקשו לדחות אותך בניהם. אמרה לו את רגלי מדחי (שם) אמר לה ולהיכן את עתידה לילך, אמרה לו אתהלך לפני

עין יוסף

וגו' מאי כתיב משם זה משה אים כתלמיד זה נקדוש בריך הוא עוש"ע שלח יעקב מכרון כפרנסה מלעשות לון קונס ב"ס שנאמר ס' אים מלחמה וכ"כ ל ס לקיים מה שנאמר ואתה כך ניכך חופס כקב"ה בשכר עוב"ב שכיוס לעשותם ולמתך כמשמעם וגו'. כ"ם ברכה ונראה דכלן ג"כ ל"ל כך דכפוסה דמתחלה לקבל שכר רומני. (זב"ם): [כך משה נזר וכקב"ה מקיימו] . כל"ל ברכן סהוכה שקיימוה לכיות זה כל כתלמיד שלח נבדק בעולם כזה ונפיכך נקרא משה אים כתלמיד ע"ד לזיק מושל ניראלת מלכיס חלח לעשות ולקיים כל דכרי הסורה ואתה כך ניכך חופס משה ודרשו חז"ל מי מושל כי לזיק שגוזר אומר וכקב"ה מקיים זחת: וכתיב

אַנְעִטְלִיכֶר מֶענְטַשׁ עִם שְׁטַיִיט לָהֶם לֹא אֲבָל וּבְיִם לֹא שְׁתָה קִין בְּרוּט הָט עָר נִיט גֶּעסִין אוּג קִין וּאָכֶר הָאט עָר נִיט גִטְרוּנְקֶן דְרוּם הַייסְט עָר אַנְעִטְלִיכְער מֶעְנְטַשׁ לְפָנֶיךָ ותו פַּר דֶעם טוּט הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גֶּבֶענְטְשְׁט דִי יוּדִין. אִיז דָאךְ דִי קְשָׁיָא וּם דַארְף מִיר עְמְטַיין פַּר דֶעם טוּט בְּוַודַאי נִיט נָאךְ דֶעם טוּט וּם דָען דַארְף מִיר שְׁטַיין פַּאר דֶעם טוּט. נָאר דֶר פְּשַׁט אִיז פַּאר דֶעם מַלְאךְ הַמָּוֶת וְוָארוּם בְּשָׁעַת גָאט הָט נִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גַייא אַרוֹף אוּג זֶעה דָם לַאנְד אוּג דוּ וועסְט שְׁטַארְבִין. הָאט דֶר מַלְאךְ הַמָּוֶת גִימְיינְט אוּג גִיזָאגְט גָאט הָאט מִיר שׁוֹין נִישְׁטֶעלְט לָעבִין מֹשֶׁה רַבֵּינוּ. הָאט אִים מֹשֶׁה גִיזָאגְט גָאט הָאט כִּיר שׁוֹן לַאנְג פַּאר זִיכֶערְט עָר זָאל טִיר נִיט אִיבֶּר נֶעבִין צוּ דִיר אִין דִיא הַאנְד. הָאט דֶר מַלְאךְ הַמָּוֶת אִים גִיזָאגְט גָאט הָאט טִיר נִישׁוֹקְט צוּא דִיר אַז דוּא וועסְט הַייגְטִינִין מָאג שְׁטַארְבִין. הָאט אִים מֹשֶׁה גִיזָאגְט גַייא אַוועק פּוּן דַאנֶן וְוָארוּם אִיךְ וויל נָאט לוּבֶן לא אמות כי אחיה וַאֲפַּאר כַּשָׁעָה אִיךְ וֶועל נִיט שְׁטַארְבִין נָאר אִיךְ וֶועל לֶעבִין אוּג דֶער צַיילִין דִיא מַעֲשִׂים פּוּן נָאט. הָאט אִים דֶר מַלְאךְ הַמָּוֶת גִיזָאגְט וָאם בִּיסְטוּ בֵּיי דִיר אַזוּ גְרוֹס גָאט הָאט וֶועט עָס זָאל אִיךְ לוּבִין הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כָּבוֹד אֵל דִיא הִימְלִין דֶער צַיילִין דֶעם כָּבוֹד פּוּן נָאט. הָאט אִים מֹשֶׁה גִיזָאגְט אִיךְ וֶועל זַיא שְׁטַיל מַאכִין וָאלִין שְׁוַוייגִין אוּג אִיךְ וֶועל לוּבִין הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם פַּאר נֶעמְט אִיר הִימְלִין אוּג הָערְט צוּא מַיינִי רַייד. אִיז דֶער מַלְאךְ הַמָּוֶת צוּא אִים גִיקוּמְן דָאס אַנְדֶרֶי טָאל אוּג זָאגְט אִים וַוייטֶר דָס אַיינִגְם הָט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דֶער מַאנְט דֶעם שֵׁם הַמְפוֹרָשׁ אִיז עָר פּוּן אִים אַנְטְלָפְן עִם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק בִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא נָאטָם נָאמֶן וֶועל אִיךְ רוּפִין. אִיז עָר גִיקוּמְן צוּ אִים דָאם דְרִיטֶע מָאל הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גִיזָאגְט אִיךְ זֶעה אַז פּוּן הִימֶל שִׁיקְט מֶען אִים שׁוֹן. דְרוּם דַארְף אִיךְ שׁוֹין מַצְדִיק זַיין דֶעם דִין פּוּן נָאט. אַז הָט עָר בְּאלְד אֶן גִיהַ־בִּין צוּא זָאגִין הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ נָאטָם מַעֲשִׂים זֶענֶן נָאטָם אוּג אַלֶע זַיינִי וֶועגִין זֶענֶן טִיט טְשְׁפָּט. רַבִּי יִצְחָק זָאגְט דִיא נְשָׁמָה פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט זִיךְ גִיפַּארְכְטִין אַרוֹס גַיין פּוּן אִים. הָאט מֹשֶׁה טִיט אִיר גֵיהֶעט אוּג הָאט אִיר גִיזָאגְט נְשָׁמָה נְשָׁמָה וָואם זָאגְסְטוּ דֶער מַלְאךְ הַמָּוֶת וֶועט גִיוֶועלְטִינִין אוֹף דִיר. הָאט זִיא אִים גִיזָאגְט עָר וֶועט אוֹף טִיר קֵיין שְׁלֵימָה נִיט הָאבִין וָארוּם נָאט הָאט טִיר מְבַטִיחַ גִיוֶוען עָר וֶועט טִיר נִיט אֵיבֶּר גֶעבִין צוּא אִים. הָאט מֹשֶׁה אִיר גִיזָאגְט זָאג נָאר טִיר אַז דוּא וועסְט זָאגְן וַוייגְן וֶועסְטוּ אוֹיךְ וַוייגְן. הָט זִיא אִים גִיזָאגְט כִּי חִצַּתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אַף בֵּיינִי מִן דָמָעה נָאט הָאט אוֹיס גִיצוֹגִין מֵיין נֶפֶשׁ פּוּן טוּט אוּג מֵיינִי אוֹגִין פּוּן טְרָערִין. הָאט עָר אִיר גִיזָאגְט זָאג נָאר טִיר אוֹב מֶען וֶועט דִיר אַרַיין שְׁטוֹסִין אִין גֵהֵינֶם. הָאט זִיא אִים גִיזָאגְט אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי נָאט וֶועט בְּאשַׁיידְמֶען טֵיינִי פִּים פּוּן פַּאר שְׁטוֹסִינְג אִין גֵהֵינֶם. הָאט עָר אִיר גִיזָאגְט וויא אַהִין בִּיסְטוּ אֶן גִיגְרַייט צוּא גַיין. הָאט זִיא אִים גִיזָאגְט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים אִיךְ וֶועל גַיין פַּאר נָאט אוֹף וֶעגֶר

לפני ה' בארצות החיים (שם) . כששמע ממנה כך אמר לה משה שובי נפשי למנוחיכי (שם) • א"ר אבא כיון שנסתלק אמרו התחתונים תורה צוה לנו משה יהעליונים אמרו צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל • ואף הקב"ה בעצמו ובבבודו מקלסו ואומר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה לכל האותות והמופתים :

(ד) **ויאמר** ה' מסיני בא • מלמד שהחזיר הקב"ה את התורה על כל האומות ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה שנא' וזרח משעיר למו אלו בני עשו שהן בני שעיר • הופיע מהר פארן אלו בני ישמעאל שנא' (בראשית כא) וישב במדבר פארן ואתיב (חבקוק ג) עמד וימודד ארץ וגו' . כיון שראה הקב"ה שלא רצו לקבל התורה התירן והקפיצן לגיהנם כמד"א לנתר בהן על הארץ (ויקרא יא) וכתיב במקום אחר יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך (תהלים קלח)• ועדיין אנו צריכין ללמד שלא רצו לשמוע • בא מיכה המורשתי ופסק את הדבר שנא' (מיכה ה) . ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים וגו' הא למדת שלא רצו לשמוע לקבל את התורה . בא דוד ונתן הודאה לפני הקב"ה על כך שנא' (תהלים עח) אתה האל עושה פלא וגו' • אמר דוד רבש"ע פלאים שעשית בעולמך שהודעת תורתך לאו"ה ואין עוזך אלא תורה שנא' (שם כט) . ה' עוז לעמו יתן וגו' • א"ר אבהו גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין או"ה מקבלין את התורה מפני מה יצא ידיהם • אלא כך מדותיו של הקב"ה עד שיצא ידי בריותיו ואח"כ טורדן מן העולם לפי שאין הקב"ה בא בטרוניא על בריותיו • מדה שנייה מפני מה יצא ידיהם מפני פיים האבות :

(ה) **ואתה** מרבבות קדש • מלמד שהקב"ה גדול ומהולל שמו בכל צבא שלו שאין מדותיו כמדת ב"ו . מדת ב"ו אם המלך יצא בפמליא שלו הוא נאה ויש בצבאותיו נאים ממנו

עין יוסף הוא

(ד) וכתיב עמד וימודד ארץ . ל"ל וגו' דלמה ויתר גויס : [כפ"ל מת כגויס] וגו' תמר נפ ממעו : [כתרוייהו] . פי' בעלילה : מיכה כמורשתי ופירש מת כדכתי] . כל"ל : [נקס]

וְעִלָּם וְאִם הַיִּסּוּרִים אֲשֶׁר עָבְדוּנִי וְעִלָּם דָּאְרְטִין עָבְדוּ כֵּן אַיְיבִיג . וְיִא מֹשֶׁה רַבִּינוּ הָאט דָּאם דָּער הָערְט הָאט עֶר גִיזָאגְט שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כָּעֶר זִיךְ אוּם טִין נָפֶשׁ אִין רַיין רוּיא אַרַיין . רַבִּי אַבָּא זָאגְט וְיִא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיז גִישְׁטָארְבִין הָאבִין אַלֵי יוֹדִין גִיזָאגְט הוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה אוּנ דָיא אוֹבֶּרְשְׁטִי דָאם הַיִּסּוּרִים דִיא מַאכִּים רָאבִין גִיזָאגְט צְדָקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל אוּנ נָאט אַלַיין הָאט גִיזָאגְט וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה לְכָל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים עֶם אִיז שׁוֹן נִיט אוֹיְף גִישְׁטַאנְן צְוַוישְׁן יוֹדִין אַז אֲנָבִיא וְיִא מֹשֶׁה אִיז גְנוּעֶן צוּא אַלַי צַייכִינִם אוּנ וַוינְדֶערְלִיכְע זַאכִין וְוָאם עֶר הָאט גִיטָאן אִין דִיא אוֹנְין פּוּן אַלַי יוֹדִין נִיאכְּט יְיָ מִסִּינַי בָּא דָּער פְּסוּק וַוייזְט כִּיר אַז נָאט אִיז גְנַאנְגִן טִיט דֶּר תּוֹרָה צוּ אַלַי פָּעלְקֶר אוּנ הָאבִין גִיט גְיָוואלְט מְקַבֵּל זַיין בְּיוּ וָואנְן עֶר אִיז גְקוּמֶן צוּ דִיא יוֹדִין הָאבִין וַייא זִיא מְקַבֵּל נְיָוועֶן . עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק וַנֵּרַח מִשֵּׂעִיר זְמוֹ נָאט הָאט גְטָאהֶן שַׁיינְען פּוּן שֵׂעִיר . דָּארְטָען זִיצָען דִיא בְּנֵי עֵשָׂו עֶר הָא : וַייא גְוָואלְט גֶעבֶּן דִיא תּוֹרָה הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן עֶר הָאט גְטָאן שַׁיינְען פּוּן בְּאַרְג פָּארָן דָּארְטֶן זִיצֶן דִיא בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק עָבַד וַיְתוֹדֵר אֶרֶץ רָאָה וַיִּתַּר גּוֹיִם נָאט הָאט גְטָאמְטִין דֶּם נָאכְצוּ וָועלְט עֶר הָאט גְוָואלְט גֶעבֶּן אִירִי זִיצֶערְס דִיא תּוֹרָה . וְיִא נָאט הָאט גֶעהֶן אַז וַייא וִוילְן נִיט מְקַבֵּל זַיין דִיא תּוֹרָה . הָאט עֶר וַייא גְכָאכְט אַרַיין שִׁפְרִינְגִן אִין גֵהִינְם . אוּנ עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק יוֹדוּךָ יְיָ כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ אַלֵי מְלָכִים פּוּן דֶּר וָועלְט טוּעֶן דִיר נָאט לוֹבֶן וָוארוּם וַייא הָאבֶּן גְהָערְט דִיא זָאג פּוּן רַיין מוֹל אִיז דָאךְ וַייא גְפָעלֶן דִיא רַייד פּוּן נָאט הָאט דֶעמְט וָועֶן הָאבֶּן וַייא פָּארְט נִיט גְיָוואלְט צוּא נֶעמֶן דִיא תּוֹרָה . דְּרוּם אִיז נִכְתָּב בָּעֶר נְבִיא מִיכָה תַּמִּיכְשְׁתִּי אוּנ הָאט גְזָאגְט וַיְיעַ־ פְּסַק עֶם שְׁיִי ט אִין פְּסוּק וְעָשִׂיתִי בְּאַף וּבְחֵמָה נָקָם אֶת הַגּוֹיִם אִיךְ וָועל טָאן טִיט צָארְן אוּנ טִיט כְּעִס דִי נְקָמָה אִין דִי פָּעלְקֶר פָּאר וָוָם וַייא הָאבֶּן נִיט גְוָואלְט מְקַבֵּל זַי ן דִיא הוֹרָה . אִיז גְקוּכֶן דָּוִד הַמֶּלֶךְ אוּנ הָאט גֶגעבֶּן אַלוּב צוּא נָאט אוֹף דֶעם עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק אַתָּה הָאֵל עֹשֵׂה פֶּלֶא הוֹדַעְתָּ בָעַמִּים עֻזֶּךָ דוּא נָאט הָאסְט גְטָאן וואוּנְדֶר הָאסְט נְמַאכְט וְוִיסִין צְוַוישְׁן דִיא פָּעלְקֶר זַיין שְׁבַאכְקִיט . רָאט דָּוִד הַמֶּלֶךְ גְזָאגְט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיךְ לוּב דִיר דֶּר פַּר אוֹף דַייגִי וְוִינְדֶר וָום דוּא הָאסְט נְמַאכְט וְוִיסִן זַיין תּוֹרָה צוּא דִיא אוּמוֹת הָעוֹלָם . דְּרוּם שְׁטַייט זַיין שְׁטַארְקִיט רָאם מִיטְן טָען דִיא תּוֹרָה זִיא וָועֶרְט גְרוּפִין שְׁטַארְק עֶם שְׁטַייט אִין פְּסוּק יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן גָאט הָאט גֶגעבֶּן זַיין פָּאלְק זַיין שְׁטַארְקִיט רָאם הַיִּסּוּרִים דִיא תּוֹרָה . רַבִּי אַבּוּהוּ זָאגְט פַּאר גָאט אִיז אַנְטְפָּלָעקְט גָוועֶן אַז דִיא אוּמוֹת הָעוֹלָם וְוילֶן נִיט מְקַבֵּל זַיין דִיא תּוֹרָה נָאר וָואם דָּען אִיז עֶר גֶגאנְגִן צוּ זַייא מִיט דֶּר תּוֹרָה . אַזוֹ אִיז דִי מִדּוֹת פּוּן נָאט עֶר וִויל יוֹצֵא זַיין פָּאר מֶענְטְשֶׁן זָאלֶן אַלֵי זָעהֶן . נָאךְ דֶעם בַּצָּאלְט עֶר עֶרְשְׁט אוּנ פִּירְט זַי אִיבֶּר פּוּן דֶּר וָועלְט . וְוָארוּם נָאט קוּמְט גִיט מִיט קַיין בִּלְבּוּלִים אוֹף זַייגִי בֶּשֶׁעפֶּענְשֶׁן . וְאַתָּה מִרְבָבוֹת קֹדֶשׁ נָאט אִיז גְקוּכֶן פּוּן צָעֶר טוּוינְטֶר הַיִּילִיגִי. דֶּר פְּסוּק לֶעְרִינְט אוּנְז אַז נָאט אִיז גְרוֹס אִין זַיין נָאמֶן אִיז גְלוּיבְט צְוַוישְׁן אַלַי הִ־דֶּיגְשַׁאפֶּנְטֶן. וָוארוּם דִיא מִדּוֹת פּוּן נָאט אִיז גִיט אַז וַייא דִיא מִדּוֹת פּוּן אֲמֶעְנְטֶשׁ וָוארוּם בַּיי מֶענְטְשׁ ין גְפוּנְן מִיר אמל־ה

הוא גבור ויש בצבאותיו גבורים ממנו • אבל הקב"ה אין בכל רבבותיו כמוהו שנא' (תהלים פו) אין כמוך באלהים ה' ואומר (שמות טו) מי כמוך באלים ה' וגו' . מימינו אש דת למו מלמד שהתורה נתונה בימין • א"ר יוחנן כל מי שרוצה לעסוק בתורה יראה עצמו כאלו עומד באש לכך נאמר אש דת למו . אף חובב עמים אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע שני עולין אתה מטיל על בניך עול תורה ועול שעבוד גליות • א"ל הקב"ה כל קדושיו בידך כל העוסק בתורה נצול משעבוד גליות יכל קדושיו בידך . והם תכו לרגליך הני רב יוסף אלו ת"ח שעוסקין בהורה ומכתתין את רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה לכסוד תורה ופורקין מעצמם עול גליות . ד"א והם תכו לרגליך אע"פ שהן לוקין בהליכתן אין זון ממשכנותיך אלא ישא מדרותיך שכר מריבה שנושאין ונותנין במלחמתה של הורה צוה לנו משה וגו' מהו מורשה קהלת יעקב ירושה היא לקהלת יעקב שכל העוסק בה לשמה זוכה לנחלת יעקב שנאמר (תהלים נה) אז תתענג על ה' וגו' והאכלתיך נחלת יעקב אביך :

(ו) **ויאמר** ה' אל משה הן קרבו ימיך . ושה"ב הן צדיק בארץ ישולם וגו' (משלי יא) כנגד מי אמרו מקרא זה לא אמרו אלא כנגד משה הצדיק שלא הי' כמוהו בכל הנביאים ולא בכל החכמים שהרי הקב"ה העיד עליו לאחר מותו ולא קם נביא עוד ואעפ"כ לא היתה ספיקה בידו להציל עצמו מן המיתה כ"ש שאר ב"א • וכן דוד אמר (ד"ה ו כט) כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו כצל ימינו עלי ארץ ואין מקוה . והלא כבר נאמר (תהלים לז) קוה אל ה' ושמור דרכו ומה ת"ל ואין מקוה אמר דוד רבש"ע לכל המדות אדם מקוה אם הוא עני הוא מקוה עד שיעשיר אם הוא חלש מקוה להיות גבור חולה מקוה עד שיתרפא חבוש בבית האסורי' מקוה עד שיתירוהו אבל יום המית' אין לו תקוה שינצל ממנו שהרי הקב"ה דבר עם משה פנים בפנים ולא יוכל להציל

עין יוסף

(ו) **אבל** יום שמיתה אין לו תקוה שיעכל ממנו . וכמ"ש ס' ויהי ואין מקוש אין מי שיקוה ש.ק ימות : [כוח פסקוביק] •

עיל

אֲכָלָה גַּיט טִיט זַיין חַיל עֶר אִיז שַׁיין . אָבֶּר עָם גִּפּוּנְט זִיךְ אַיין זַיין חַיל עֶעְנֶרִי פַּאר אִים . עֶר אִיז עֶאַרְק גִּפּוּנְט זִיךְ אַיין זַיין חַיל שַׁאַרְקֶרִי פַּאר אִים . אָבֶּר נָאט בָּרוּךְ הוּא אִיז גִיט דָא צְוִוישָׁן זַיינֶי עֶעֶר טְזִוִינְטְעֶרם חַיילוֹת אַזוֹ וויא עֶר אִיז עָם שְׁטַייט אַיין פְּסוּק בְּאֱלֹהִים יֵי וָעֶר אִיז אוֹ נָאט צְוִוישָׁן אַלֶּי עָעטֶר מִיטִינוּ אֵשׁ דָּת לָמוֹ דָּוִיא דָא גֶּעבִּין גְּוָוארֶן דִי פַיְיעֶרְדִיגִי תּוֹרָה צוּא דִי יִידִין . רַבִּי יוֹחָנָן זָאגְט דֶּר וָם וויל עוֹסֵק זַיין אִין דֶּר תּוֹרָה זָאל עֶר זִיךְ פָּאר שְׁטֶעלֶן אַזוֹ וויא עֶר שְׁטַייט אִין פַיְיעֶר . דְּרוֹם שְׁטַייט אִין פְּסוּק אֵשׁ דָּת לָמוֹ דָּוִיא פַיְיעֶרְדִיגִי תּוֹרָה הָאט נָאט גֶּגעבֶּן צוּ יִידִין אף חובב עמים מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גְּזָאגְט צוּא נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם צְוִוויי נָאכִין הָאסְטוּ גְּוָוארְפִין אוֹף דַיינֶי קִינְדֶר . דֶּעם נָאךְ פּוּן דֶּעֶר תּוֹרָה . אוּן דֶּעם נָאךְ פּוּן דֶּעם שְׁעֶבּוּד הַגָּלוּת . דָּאט אִים נָאט גֶּגעֶבֶּן כָּל קְדוֹשָׁיו בְּיָדֶךָ דֶּר וָאט אִיז עוֹסֵק אִין דֶּעֶר תּוֹרָה וָוועט נִיצוֹל וָוערֶן פּוּן דֶּעם שְׁעֶבּוּד הַגָּלוּת וְהֵם תְּכוּ לְרַגְלֶיךָ רַב יוֹסֵף הִיא גֶּעֶזִיגְט דֶּר פְּסוּק בִּיינְט דִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָם זֶעֶנֶן עוֹסֵק אִין דֶּר תּוֹרָה אוּן זִי שְׁטוֹסֶן דִי פִּים פּוּן אַיין שְׁטָאט אִין דֶּעֶר אַנֶּדֶרִי שְׁטָאט . פּוּן אַיין מְדִינָה אִין דֶּעֶר אַנֶּדֶרִי מְדִינָה לֶעֶרְנֶן דָּאֶרְט תּוֹרָה . אוּן דִי נוֹאכְפֶּן אַרֶאפּ פּוּן זִיךְ דָּעם יָאךְ פּוּן שִׁיעְבּוּד הַגָּלוּת הָאבֶּן נָאר אִין זִין לֶעֶרְנֶן תּוֹרָה . נָאךְ אַפְּשֶׁט אִיז וְהֵם תְּכוּ לְרַגְלֶיךָ חָאטְשִׁי זַיא וָועֶרֶן גִּשְׁלָאגֶן אוֹף דָּעם וָועג וָואט זַייא גַייעֶן פּוּן דָּעְטָ וָועגֶן טָרָעפְּטֶן זַייא גִיט אָפּ פּוּן בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּן טָרָאגֶן דַייגִי דַייד . קְרִיגֶן זִיךְ אֵיינְעֶר טִיט דָּעם אַנֶּדֶרֶן עֶנֶן זִיךְ מְפַלְפֵּל אִין דֶּר תּוֹרָה הָאלְטֶן מְלָחָמָה אִין דֶּר תּוֹרָה תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה רַבֵּינוּ הָט אוּנְז גְּבָאטֶן דִיא הוֹרָה אוּן זִיא אִיז אֲרוּשָׁה, צוּם אַיין זָאמְלוּנְג פּוּן דִיא קִינְדֶר פּוּן יַעֲקֹב . דֶּר וָאט אִיז עוֹסֵק אִין דֶּר הוֹרָה לֶעֶכְהָ אִיז עֶר זוֹכֶה צוּא דֶּר אֶרֶב פּוּן יַעֲקֹב אָבֵינוּ עָם שְׁטַייט אִין פְּסוּק וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת־יַעֲקֹב אָבִיךָ אִיךְ וָועל דִיר טָאכֶן עֶמֶן דִיא אֶרֶב פּוּן יַעֲקֹב דַיין פָּאטֶר וָאס הוּא מֹשֶׁה הֵן קִרְבוּ יְמֶיךָ לָמוּת דָּאט נָאט דֶּר פְּסוּק הֵן צַדִּיק בָּאָרֶץ יְשׁוּלָּם דֶּר צַדִּיק וָועֶרט אוֹף דֶּר וָועלְט בְּצָאלְט . קֶעֶגִין וועֶגֶן שְׁטַייט דֶּר פְּסוּק . קֶעֶגִין מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָואס אִיז אַזוֹיְר גִיט דָּא צְוִוישָׁן אַלֶּי נְבִיאִים . אוּן גִיט צְוִוישָׁן אַלֶּי חֲכָמִים. נָאט הָאט אוֹף אִים עֵדוּת גְּזָאגְט וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד עָם אִיז שׁוֹן גִיט אוֹף גְּשְׁטַאנֶן אַזוֹ אַנְבִיא . אוּן פּוּן דָּעְטָ וָועגֶן הָאט עֶר זִיךְ גִיט גְּקָאכְט מַצִּיל זַיין פּוּן טוֹט . הַיְינְט וָואס קָאן שׁוֹן אַנֶּדֶרִי מֵעֶנְטְשֶׁן זָאגֶן אוֹף דָּעם . אוּן אַזוֹ הָאט דָּוִד הַמֶּלֶךְ גְּזָאגְט כִּי גֵרִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ תּוֹשָׁב וָאגֶן גֵּרִים אוֹף דֶּר וָועלְט אוּן עָם אִיז גִיט דָא קֵין הָאפְנוּנְג . אִיז דָּאךְ דִיא קֵין הָאפְנוּנְג צוּא נָאט וָואס דֶּעֶן זָאגְט עֶר עָם אִיז גִיט דָא קֵין הָאפְנוּנְג . נָאר דָּאס טַייטְ עֶר צוּ אַלֶּי זָאכֶן אִיז דָּא אַהֲפְנוּנְג . אַיין אַרוּמְגָאן הָאפְט רַייךְ צוּ וָועֶרֶן . אַשְׁלָאפֶּר הָאפְט שְׁטַארְק צוּ וָועֶרֶן . אַקָּרְאנֶקְעֶר הָאפְט הַיילְט וָועֶרֶן , דֶּר וַיָּצֶר אִין תְּפִיסָה הָאפְט גְּבוּנְדֶן וָועֶרֶן . אָבֶּר פּוּן טוֹט אִיז קֵין הָאפְנוּנְג גִיט דָּא זָאל נִיצוֹל וָועֶרֶן . כְּשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גְּרֶעֶט טִיט נָאט פָּנִים נֶפֶּנִים אוּן הָאט גִיט גְּקָאכְט נִיצוֹל וָועֶרֶן

פּוּן

להציל עצמו מן המיתה • וכן אמר שלמה הכל כאשר לכל וגו' (קהלת ט) א"ר חנינא רוח פקקונית יש לה רשות לדבר לפני הקב"ה כסנטר הזה שמדבר לפני המלך וכן אומר לפניו רבש"ע הכל כשר למיתה אברהם בדקו מיתה נמרוד בדקו מיתה • יצחק בדקו מיתה אבימלך בדקו מיתה • משה בדקו מיתה פרעה בדקו מיתה . שכך אמר שלמה הכל הולך אל מקום אחד וגו' (קהלת ג) ומעתה מה הועילו צדיקי שעמלו בתורה ובמעשים טובי' בעוה"ז.שלמה פרשה ומי יודע רוח בני האדם העולה וגו' (שם) . העולה זו נשמת הצדיק הגנוזה ומונחת תחת כסא הכבוד • ורוח הבהמה ה' נשמת הרשע שיורדת לגיהנם וכן הוא אומר (ישעיה יד) אך אל שאול תורד וגו' • ומנין שהצדיק קרוי אדם שכן יונה אומר (יונה ד) ואני לא אחוס על נינוה וגו' אשר יש בה הרב' משתים .עשר רבוא אדם וגו' אלו הצדיקים . אשר לא ידעו בין ימינו לשמאלו • ובהמה רבה אלו הרשעים שמעשיהם כמעשה הבהמה . לכך נאמר הן צדיק בארץ ישולם :

(ז) הן קרבו ימיך למות . אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בלשון שקלסתיך שאמרתי הן לה אלהיך השמים (דברים י) בו קנסת עלי מיתה • א"ל הקב"ה אני אעשה לך קורת רוח הגך שוכב עם אבותיך וגו' א"ר אבהו אין לשון הגך אלא קורת רוח שנא' (מיכה ג) שם ינוחו יגיעי כח • הן קרבו ימיך אריב"ל נאמרה קריבה באבות ונאמרה במלכים שנא' (מלכים ה ו) ויקרבו ימי דוד בנביאים הן קרבו • א"ר שמואל בר נחמני וכי ימים הם מתים אלא אלו הצדיקים אע"פ שהן מתין ימיהן בטלים מן העולם אבל הם עצמן קיימים שנא' (מיכה יב) אשר בידו נפש כל חי וכי נפשותיהן של חיים הן מסורין בידו והמתים אינן מסורין בידו • אלא אלו הצדיקים שאפילו במיתתן קרויין חיים שנא' (שמואל ב כג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל וגו' • כי כולי עלמא בני מתי הוו (כו' כדמיתח במסכת נדרים פ"ג) אבל הרשעים אף בחייהם קרויים מתים שנא' (משלי כא) ואתה חלל רשע וגו' . וכן הוא אומר (דברים יז) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת • וכי יש מת שהוא חייב מיתה אחרת אלא רשע בחייו השוב כמה מפני שרואה הכיה זורחת ואינו מברך יוצא אור . שוקעת ואינו מברך מעריב ערבים • אוכל ושותה ואינו מברך עליה . אבל הצדיקים מברכין

עין יוסף

פיר וקדים נגי' פקקיים . זכן וגזרת עילאה כיף כמו טכיף פוקקת כך גוזרין למעלה נכך נקראת פקקית במכלעת כין במנלכיס כ ממקלתן מהייב ס מקלחס מזב ס (כ' הכיויים סי' תתפס"ט): [כפנטר] . סר טומר כעיר : (כפ טומר כעיר) . כל"ל: [ככן יונה טומר] . פירוש כפר יונה טומר :

(ח) אני לעשה לך קורת רוח כו'. כתב הכחיי בסדר וילך ו"ל לפי דעתי הוא קורת רוח העולם הבא שיבטיחני בו. וכענין ע אמרויפה שעה אחת של קורת רוח של העה"ב בכל חיי העה"ז שהרי בישה קלסו בהן הקב"ה אמר לו הן קרבו והקריבת זו אל החיים הנצחיים כי הפות סב החיים ושערי העה"ב א"כ אין זה קפרנג ועונש אלא שכר כו' וכך א"ל הקדוש ברוך הוא למשה אתה קלסתני בהן ואני אומר לך הן קרבו ימיך והגך שהוא קורת רוח לעה"ב שהתיה נפשך בגוזה תרת כסא הכבוד. וזהו תוספת כ"ף בטלת הגך עהוא כסא הכבוד . נמצאת למד שאע"פ שהזכיר לו מיתה בטלת הן כלל בו החיים האמתיים שהיה כתקרב אליהם ובשרו בשני ניני החיים הראשון חיי עולם הנשמות המתקרבים לו לאדם תיכף במיתתו והשני חיי עולם התחיה שכשם יעתק אל העה"ב שה"א השכר האחרון ביום השבת הגדול ושם יזכו ויתעדנו ב.וף ובנפש . וז"ש הגך כלפי הנפש בעולם הנשמות שתהיה גנוזה שם בכסא הכבוד . ואומר שוכב וקם כלפי הגוף לזמן תחיית המתים וזה באור הקורת רוח שאמר לו וזה מבואר עכ"ל :

ענף יוסף

(ח) אני אעשה לך קורת רוח כו' . כתב הכחיי בסדר וילך ו"ל לפי דעתי הוא קורת רוח העולם הבא שיבטיחני בו. וכענין ע אמרויפה שעה אחת של קורת רוח של העה"ב בכל חיי העה"ז שהרי בישה קלסו בהן הקב"ה אמר לו הן קרבו והקריבת זו אל החיים הנצחיים כי הפות סב החיים ושערי העה"ב א"כ אין זה קפרנג ועונש אלא שכר כו' וכך א"ל הקדוש ברוך הוא למשה אתה קלסתני בהן ואני אומר לך הן קרבו ימיך והגך שהוא קורת רוח לעה"ב שהתיה נפשך בגוזה תרת כסא הכבוד. וזהו תוספת כ"ף בטלת הגך עהוא כסא הכבוד . נמצאת למד

פִּין טוּט . אוּנ אַז הָאט שְׁלמה הַמֶּלֶךְ גְּוואגְט הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל אַלַי גָּלַייְךְ כּוּזִין שְׁטַארְבֶּן . נָאר הֶער צַדִּיק גַייט זַיין נְשָׁמָה אַרוֹף אוּנְטָערְן כִּסֵּא הַכָּבוֹד . אוּנ דִיא נְשָׁמָה פּוּן רָשָׁע נִיטְערְט אִין גֵיהִנָּם הֵן קְרבוּ יָמֶיךְ לָמוּת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גְּוואגְט צוּא גָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִיט הֶעם לָשׁוֹן הֵן הָאב אִיךְ דִיר גְלוֹיבְט אִיךְ הָאב גְּוואגְט הֵן לַיי אֱלֹהֶיךְ הַשָּׁמַיִם צוּ גָאט אִיז אַלַי הִיכְלֶן אוּנ מִיט דֶעם לָשׁוֹן הֵן הָאסְטוּ מִיר גֶעאַנְטְוואעְט אִיךְ זָאל שְׁטַארְבֶּן . הָט אִים גָאט גְּוואגְט אִיךְ וֶועל דִיר גוּטְס טָאן דוּ וֶועסְט סַיי הַנָּאָה הָאבֶּן בָּעוֹלָם הַבָּא דְרוּם שְׁטַייט הִנֵּךְ שׁוֹכֵב עִם אֲבוֹתֶיךְ הָאט רַבִּי אֲבוּהוּ גְּוואגְט דָאס אִיז טַייטְש יָם וֶועט דִיר גוּט זַיין בְּעוֹלָם הַבָּא מִיט דַיינִי עֶלְטֶערְן הֵן קְרבוּ יָמֶיךְ טָעג הָאבֶּן גֶּנֶענְט צוּא שְׁטַארְבֶּן . רַבִּי יְהוֹשׁוּעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט פַּאר וָואס שְׁטַייט טָעג צוּם שְׁטַארְבֶּן דָאךְ נִיט . נָאר דֶר פָּסוּק מֵיינְט דִי נְשָׁכוֹת פּוּן דִיא צַדִּיקִים וָואס נָאךְ דֶעם טוּט וֶועלֶן זַיא גְרוּפֶּן לֶעבֶּדִיגֵי אִיז זַייעֶרֵי נְשָׁמוֹת בֵּיי גָאט אִין הֵיא הָעֶנְד . אָבֶּר דִיא רָשָׁעִים אִיז פַּאר דֶעם לֶעבֶּן וָועלֶן זַיי אוֹךְ גְרוּפֶּן טוּט מֶעגְּטֶן שִׁין עֶם שְׁטַייט אִין פָּסוּק וְאִתָּה חָלַל רָשָׁע דִיא גֶהַרְגֵיהֶר רָשָׁע פַּאר דֶעם לֶעבֶּן הֵיסְטוּ אַז וַוי וֶועלְט גֶּרֶעכֶּנְט אַז וַוי גְשְׁטַארְבֶּן . וָואלְט עֶר יֶעדֶר זָאךְ וָואס זַייא עֶסֶן אוּנ טְרִינְקֶט אוּנ מַאכְט נִיט קֵיין בְּרָכָה . אָבֶּר דִיא צַדִּיקִים מַאכֶּן אַבְּרָכָה אוֹף יֶעדֶר זָאךְ וָואס זַייא עֶסֶן אוּנ טְרִינְקֶט אוּנ מַאכְט נִיט קֵיין בְּרָכָה בְּעֵרִיב עֶרְבִים עֶסְט אוּנ טְרִינְקְט אוּנ מַאכְט נִיט קֵיין בְּרָכָה . אָבֶּר דִיא צַדִּיקִים מַאכֶּן אַבְּרָכָה אוֹף יֶעדֶר זָאךְ וָואס זַייא עֶסֶן אוּנ טְרִינְקֶן . אוּנ אוֹף וָואס זַייא הֶעֶרֶיז אוּנ זָעהֶן . אוּנ

מברכין על כל דבר ודבר שאוכלין ושותין ושרואין וששומעין ולא בחייהם בלבד אלא אפילו במיתתן מברכין ומודין לפני הקב"ה שנא' (תהלים קמה) יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם:

עין יוסף

קדושים תהיו] . וכמ"ש למטן יתכיכון ימיך בעולם שכלו לתוך: [ללמוד לפניהם כמיתתן מברכין כו']. ומה דכתיב לך כמתים יכלויו. מלתחי בגליון כם"י בספר יעשיו דהיינו שלין יכולין לזכיר שם יה לכך תכל שתר שמות יכולין לזכיר ולשבח:

גִּים נָאר פַּאר דָעם לָעבִּין מאבן זַייא דִיא אַלי בְּרָכוֹת נָאר אָפִּילוּ נָאךְ דָעם טוֹט מאבן זַייא בְּרָכוֹת אוּב לוּבִּין צוּא נָאט עָם שְׁטַייט אַין פָּסוּק וַיְהִלּוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם רוֹמְמוֹת אֵל בְּגַרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם:

רבה ונשלם ספר דברים

כללי הפסקים

הפסקים במדרש רבי רנחומא ז"ל:

עקב פתחיל במעות ומיגיע ומסיים קובר מתתו ובניו:

ראה אלף ואין אדם נוקח ליוקיל בשר עד שיהא כו': ספורסים ליומים להפרים ג', מי' כו':

שופטים אסור ליישראל לומר לגוי לך עמי לעכלות: כיצד בודקין את העדים: פעמים בשבת בתי דינין יושבין: שואלים בשלום ואומרים מפוש דרכי שלום:

לוח המעשיות

ואתחנן מעשה לדקיסו עם נבוכדנצר: מיתת משה רבינו עיין בפלוש:

עקב מעשה בתלמיד אחד שהיה בקי בתלמוד:

ראה חנון דמתא שהיה דר בכלכה: אחד שהיה מוליך מעשרותיו כלאחו: ג' שהיה כונס יין ושמן ולא היה מוליא וכו': כוסי ג' שלא ת"מ:

שופטים רבי ת ניתא היה לו לילין שהיו עוסין לשדה וכו': ג' שהיה לו דין עם מלך: פעם ג' בא אחד ג' לפני ר'. מעשה בגר אחד שבלכה. רבי יוחנן ורבי יוחנן שהיו יושבין על פילי וכו': ג' פילוסופין היה לתדריאנוס:

כי תצא ג' שהיה לרחם כהילן לקייר מלות שלות:

כי תבא פעם ג' גזרה מלכות יון שמד על ישראל: מעשה שמעון המעגל שהלכו ישראל לגשמים:

וילך מליטו ז"ל כלן פעם אחד בדרך:

האזינו ג' שהיה עושר מקובל והיה לו בת אחת: *) בתוספות כתובות דף קי"ב ע"ב כתבי בשם רבי מניעא הביא מעשה בשם מדרש תנחומא פרשה אלא לך עיין עם ולא מלאתי כתוב ומע אלפיטו.

לוח המשלים

ואתחנן למלך שהיה מבקש ליתן חטה ושלח לרחותה. למלך שהיה בן יחומה ובקש לנשאה. לאחד מגדולי מלכות שמלך מבד סגדוי כו'. למלך שהיה לו בן ובכל יום כועס עליו כו':

עקב למלך שהיה לו פרדם וכהנים פועלים. לבני פלטרין ש"מ שיכדו מן הסיר. לאדם שיש לו בת בוגרת מבקש לשולפה. למלך שבקש לשם ות"ל לאחז"ח לאשלח לך כו'. לדיוקר שהיה מהלך ופרחוזמת בידו:

ראה לזקן שהיה יושב על הדרך וסיו לפניו כו'. למלך שהיה לו בן וכהנים לוחו לפלטרין שלו. למלך שלקח עבד בלוחי וכתיב כתוב בתורי. למלך שכתב כרס בתוך שדהו וסיו כו'. כוחי לאחד שהלך את ר"מ. לבעל הבוק שיצא לבער את המדות. לאחד שהכה שלוש בחטים ועבר אחד. לאחד שהכיח שפחה בחטים:

שופטים ליוסה שהלוה מלפני כהן. לבת מלך שהיתה עוברת בדרך ולסיפוין כו':

כי תצא למלך שהכניס עושים לשדהו לנטוע. למלך שהשם על בן בתו ובת אחר ולמדו. לשדה ועלמוני שהקטינתן לון חדש מפניש כו'. למלך שעשה סעודה. למה היה עמלך לוחם. למלך שהיה לו כרם וביקשו גדר סוביב וכו'. לאחבני רוחתה שלין כניש יכולה לירד כו':

נצבים לגבור שהעמיד הקורה וזורק בו חניש:

כי תבא לשועל שהיה מהלך על שפת הנהר ולשה:

האזינו לשדה שהלך לי"ב מזלות. לשלטון שהכנים למדינה ומשלש לעתן על השם. לחיה שהלך למלך שהיה כמקום שהיה. לעשו שהלך לכבד את המלך. למלך שהמר לפו והכריזו שהני דן דיני וס'. למלך שהיה במדינה והיו מכעיסין לותו ויצא:

וזאת הברכה לגבי"ש שהיה לו כרם ויש בו חילן כו':

תם ונשלם ספר דברים